

Lexicographic Bulletin

Vol 9 (1963)

Lexicographic Bulletin

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ
ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1963

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ
ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1963

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΤΟ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΤΟΥ ΙΣΤΟΡ. ΛΕΞΙΚΟΥ ΤΗΣ Ν. ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Ἡ ἐπὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης Ἐφορευτικῆ Ἐπιτροπῇ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν συνεζήτησε διὰ μακρῶν (συνεδρίαι 104-117), εἰσηγουμένου τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ, περὶ τῶν ἐπιβαλλομένων τροποποιήσεων εἰς τὸ μέχρι τοῦδε ἰσχύσαν κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ τούτου ὀρθογραφικὸν σύστημα, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς προσαρμογῆς αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλληνικῇ κρατοῦντας γλωσσικοὺς καὶ γραμματικοὺς κανόνας. Τὰς ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ληφθείσας ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἀποφάσεις ἐνέκρινεν ἡ Σύγκλητος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἀπεφάσισε δὲ συγχρόνως τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν εἰς τὰ Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας, μεταγενεστέρως δέ, διὰ λόγους τεχνικοὺς, εἰς τὸ Λεξικογραφικὸν Δελτίον αὐτῆς.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀριθ. Πρωτ. 40320

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20ῇ Μαΐου 1960

Π ρ ὶ σ

τὸν Γραμματέα τῶν Δημοσιευμάτων τῆς Ἀκαδημίας

Ἐνταῦθα

Πέμποντες ὑμῖν μετὰ τοῦ παρόντος ἀντίγραφα τῶν πρακτικῶν τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης περὶ ἐπενεκτέων τροποποιήσεων εἰς τὸ κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἰσχύον ὀρθογραφικὸν σύστημα, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσωμεν ὑμῖν ὅτι ἡ Σύγκλητος τῆς Ἀκαδημίας (660 συνεδρία, 18/5/60), ἀποδεχθεῖσα τὴν γνώμην τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς, ἀπεφάσισε τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ τρέχοντος ἔτους.

Αἱ διορθώσεις τῶν τυπογραφικῶν δοκιμῶν θὰ γίνωνται ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

Ὁ Πρόεδρος
Π. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
ΑΝ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

Κοινοποίησις :

1) κ. Διευθυντὴν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

Π ρ α κ τ ι κ ἄ
τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ

108η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 19ην Μαΐου 1959, ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Τρίτην καὶ ὥραν 12ην μ., συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη, παρόντων τῶν κ.κ. Κ. Ἀμάντου, Σ. Κουγέα καὶ Χρ. Καρούζου, γραμματέως. Συμμετέχει ὁ κ. Ἀ. Ὀρλάνδος, Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας. Παρίσταται καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ κ. Ἰω. Καλλέρης.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα ὁ κ. Καλλέρης ἐπαναλαμβάνει, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ προέδρου, τὴν ἐν συνόλῳ ἀνάγνωσιν τοῦ ὑπομνήματός του, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε καὶ τὸ μοναδικὸν θέμα τῶν τριῶν προηγουμένων συνεδριῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἔχει δὲ κατὰ λέξιν ὡς ἑξῆς :

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10ῃ Μαρτίου 1959

Π ρ ὀ ς

τὴν Σὴν ἐπὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἐφορευτικὴν Ἐπιτροπὴν
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Ἐνταῦθα

Περὶ τινῶν ἀναγκαίων ἀπλοποιήσεων εἰς τὸ ἐν ἰσχύϊ ὀρθογραφικὸν σύστημα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς

Κύριε Πρόεδρε,

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ θέσω ὑπ' ὄψιν τῆς παρ' Ὑμῶν Ἐπιτροπῆς σκέψεις τινὰς ἀφορώσας εἰς τὸ κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ κρατοῦν ὀρθογραφικὸν σύστημα καὶ νὰ παρακαλέσω ὅπως ἀποφανθῆτε ἐπὶ τῶν ἐντεῦθεν ἐνδεικνυομένων ὀρθογραφικῶν μεταβολῶν. Ἴδου αὗται ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ :

1. Ὁ ἀείμνηστος Χατζιδάκις εἰς δύο ἐκτενεῖς μελέτας περὶ τῶν εἰς -*ία*>-*ιά*-, -*έα*>-*εά* καὶ -*έας*>-*εἶας* ὀνομάτων κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι διὰ τῆς καταλήξεως -*εἶα* πρέπει νὰ γράφονται τὰ ἐκ τούτων σημαίνοντα : 1) δένδρα ἢ φυτὰ ἐν γένει, 2) δέρματα ζώων, 3) ὄσμην ἢ κηλῖδα, 4) πληγὴν, 5) περιεχόμενον ἢ φορτίον, ὡς καὶ τὰ θηλυκὰ τῶν εἰς -*άρις* ἐπιθέτων, διὰ τῆς καταλήξεως δὲ -*εἶας* τὰ ἐκ τῶν εἰς -*εὺς* ἀρχαίων προερχόμενα, τὰ περιεκτικὰ φυτῶν καὶ τὰ ὀπωσδήποτε σημασιολογικῶς συγενῆ πρὸς μίαν τῶν κατηγοριῶν τῶν εἰς -*εἶα* θηλυκῶν (MNE 1, 332-335. 2, 194-276). Ἀντιθέτως, ὁ καθηγ. Ν. Ἀνδριώτης εἰς πραγματεῖαν δημοσιευθεῖσαν πολλὰ ἔτη βραδύτερον (Ἀρχ. Θράκ. Θησ. 6, 1940, 17 κ.ἑξ.) ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ γνώμη αὕτη

τοῦ Χατζιδάκι δὲν εὐσταθεῖ, διότι τὸ ε τῶν καταλήξεων -έα, -έας εἶχε τραπῆ εἰς ι πρὸ τῆς συνιζήσεως καί, κατ' ἀκολουθίαν, τὸ κλειστὸν ι, καὶ ὄχι τὸ ἀνοικτὸν ε, ἔγινεν ἡμίφωνον κατὰ τὴν συνιζήσιν. Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Χατζιδάκι, κατὰ τὴν ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογὴν, κατὰ τὴν σύνταξιν δηλαδὴ τῶν ἄρθρων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ἐγένετο πολλάκις πρόξενος συγχύσεως καὶ ἀνακολουθίας ὀρθογραφικῆς. Οὕτω, τὰ ὀνόματα φυτῶν ἐγράφησαν μὲν κατὰ κανόνα διὰ τῆς καταλήξεως -εᾶ εἰς τοὺς ἤδη δημοσιευθέντας τόμους, ἀλλ' ἐγράφη παραλλήλως ἀβρουνιά = εἶδος περιπλοκάδος, ἀγγελόνια = εἶδος λυκίσκου (παρὰ τὸ ἀγριοαγκυλωνεᾶ), ἀβρουνιά, ἐκ τοῦ ἀρχαίου βρουωνία, ἀριά, ἐκ τοῦ μεταγν. ἀρία (παρὰ τὸ βερικοκεᾶ, ἐκ τοῦ μεσν. βερικοκία). Ἐγράφη προσέτι μελανεᾶ (ἐν λ. βρωμόχορτο), ἀλλὰ καὶ μελανιά (ἐν λ. γανιά) — μουσκοκαρφεᾶ (ἐν λ. ἀγριοπασχαλεᾶ) καὶ μουσκοκαρφιά (ἐν λ. βελονοκατιφές) — μυρωδεᾶ (ἐν λ. ἀγριοκανκαλήθρα) καὶ μυρωδιᾶ (ἐν λ. ἀνοιωστα) — βρομεᾶ (ἐν λ. ἀναδίνω) καὶ βρωμιᾶ (ιδεῖ ἄρθρον) — βουνεᾶ (ἐν λ. ἀλογοβουνεᾶ) καὶ βουνιά (ιδεῖ ἄρθρον) — πατημασεᾶ, πατησεᾶ (ἐν λ. ἀποζαλεᾶ) καὶ πατημασιᾶ, πατησιᾶ (ἐν λ. βοιδοπατησιᾶ), κλπ. Ὡσαύτως ἐκ τοῦ οὐσ. ἀλεύρι φέρονται παραγόμενα τὰ οὐσιαστικά ἀλευρεᾶ = ἡ ὁσμὴ τοῦ ἀλεύρου, ἀλλὰ καὶ ἀλευριά = πολλτὸς ἐξ ἀλεύρου, ὑπὸ τὸ ὁποῖον μνημονεύεται τὸ Βυζαντινὸν συνών. ἀλευρέα. Τὸ τελευταῖον τοῦτο παράδειγμα ἀρκεῖ νὰ δείξῃ πόσον δύσκολος εἶναι ἡ πρὸς τὸν τεθέντα κανόνα συμμόρφωσις, ὄχι μόνον ἀπὸ φωνητικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σημασιολογικῆς ἀπόψεως. Τὸ ἐκ Κύπρου ἀλουπκιά, π. χάριν, σημαῖνον τὸ δέρμα τῆς ἀλώπεκος καὶ τὴν χαρακτηριστικωτέραν τοῦ ζώου ιδιότητα, τὴν πανουργίαν, κατεχωρίσθη ὑπὸ δύο λήμματα : ἀλεπεᾶ = τὸ δέρμα, ἀλεπιᾶ = ἡ πονηρία, ἐξ οὗ συμπεραίνεται ὅτι ἡ λ. ἔχει διπλὴν τὴν προέλευσιν ἐν τῇ νήσῳ. Τὸ ἐκ Κρήτης ἀρκουδιᾶ = φωλεᾶ τῆς ἀρκτου, κατεχωρίσθη ἐπίσης ὑπὸ δύο λήμματα : ἀρκουδεᾶ καὶ ἀρκουδιά. Τὸ ἐκ Κρήτης ὡσαύτως βουνιᾶ = ἡ κόπρος τοῦ βοῦς καὶ ἡ ὁσμὴ τοῦ βοῦς κατεχωρίσθη ὑπὸ τὸ λῆμμα βουνεᾶ μὲ τὴν δευτέραν σημασίαν καὶ ὑπὸ τὸ λῆμμα βουνιά μὲ τὴν πρώτην, ἐνῶ τὸ ἐκ Κρήτης ἀσβεστέα (ἀσβεστέ), σημαῖνον τὴν ὁσμὴν τῆς ἀσβέστου καὶ τὴν κηλίδα ἐξ ἀσβέστου, συνετάχθη ὑπὸ κοινὸν λῆμμα ἀσβεσιᾶ. Ὁ ἀγροῖκος λέγεται διαλεκτικῶς ἀγελαδιάς καὶ βοιδιάς. Τὸ πρῶτον ἐγράφη διὰ τοῦ -εᾶς, τὸ δὲ δεύτερον διὰ τοῦ -ιάς. Ἐξ Ἀν. Θράκης παραδίδεται τὸ οὐσ. ἀπλωσιᾶ ὑπὸ τὴν σημασίαν «τὸ μεταξὺ τῶν δύο ἀντίων τεταμένον μέρος τοῦ ἴστου» καὶ «ἡ ἐκτύλιξις τοῦ ὑφαινομένου ἴστου διὰ τοῦ ὀπισθίου ἀντίου». Ἡ πρώτη σημασία κατεχωρίσθη ὑπὸ τὸ λῆμμα ἀπλωσεᾶ, ἐκ τοῦ οὐσ. ἀπλωσι, ἡ δὲ δευτέρα ὑπὸ τὸ λῆμμα ἀπλωσιᾶ, ἐκ τοῦ οὐσ. ἀπλωσι καὶ τοῦτο. Τὰ θηλ. οὐσ. βλαχιά, βλαχουνιά καὶ βλαχουριά εἶναι συνώνυμα καὶ δηλοῦν : 1) τὸ σύνολον τῶν βλάχων, 2) τὴν ὁσμὴν τῶν βλάχων. Ἀποτέλεσμα : τὸ μὲν πρῶτον διεσπάσθη εἰς δύο ἄρθρα, δηλ. βλαχεᾶ = ἡ ὁσμὴ τοῦ βλάχου, ἀλλὰ βλαχιᾶ = τὸ σύνολον τῶν βλάχων, ἐνῶ τὰ δύο ἄλλα συνετάχθησαν ὑπὸ κοινὸν λῆμμα ἐκάτερον : βλαχουνιά καὶ βλαχουριά.

Τὰ παραδείγματα δύνανται νὰ πολλαπλασιασθοῦν, ἀλλ' οὐδὲν πρόκειται νὰ προσθέσουν εἰς τὴν σαφῆ ἤδη εἰκόνα τοῦ ἐπικρατοῦντος ὀρθογραφικοῦ σάλου. Εὐνόητον δὲ τυγχάνει ὅτι ὁ σάλος οὗτος θὰ βαίνη ἀύξανόμενος, ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ἡ σύνταξις τῶν ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ, διότι οἱ συντάκται αὐτοῦ θὰ ἔχουν νὰ ἀντι-

μετωπίσουν, ἐκτὸς τῶν φωνητικῶν καὶ σημασιολογικῶν δυσχερειῶν, καὶ τὴν πρόσθετον δυσκολίαν τῆς συμμορφώσεως πρὸς τὴν υἰοθετηθεῖσαν ἐκάστοτε α ἢ β γραφὴν. Δὲν ἰσχυρίζομαι βεβαίως ὅτι αἱ δυσχερεῖαι θὰ ἐκλείψουν αὐτομάτως, εἰς ἀκολουθήσωμεν τὴν διὰ τοῦ -ιά, -ιάς γραφὴν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ὀνομάτων, τὴν καὶ μόνην ἐπιστημονικῶς ὀρθὴν ἄλλως τε, πιστεύω ὅμως ὅτι αἱ προκύπτουσαι δυσκολίαι (παράδειγμα τὰ ἐκ Πόντου ἀνθρωπία καὶ ἀνθρωπέα) θὰ εἶναι κατὰ πολὺ ὀλιγώτεραι καὶ θὰ δύνανται νὰ διευθετηθοῦν εὐκολώτερον κατὰ τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα.

Ἐπιφυλάξεις διατηρῶ μόνον ὡς πρὸς τὰ εἰς -αῖά, -αῖός οὐσ. καὶ ἐπίθ., τὰ συνιζηθέντα εἰς -ιά, -ιός ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλληνικῇ. Τοῦτο δέ, ὅχι διὰ λόγους ἐπιστημονικοῦς βεβαίως, διότι φωνητικῶς ἐταυτίσθησαν ταῦτα παλαιότερον πρὸς τὰ εἰς -εά, -εός, ἀλλὰ διὰ λόγους καθαρῶς πρακτικοῦς. Ἐννοῶ δηλ. ὅτι αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην λέξεις τῆς ὀμιλουμένης καὶ εὐάριθμοι εἶναι (ἐλαιά, γραιά, σπηλαιά, ἀραιός, παλαιός, ρωμαϊός, καὶ εἴ τι ἄλλο) καὶ χρησιμοποιοῦνται παραλλήλως ἀμετάβλητοι καὶ ἀσυνίζητοι εἰς τὴν γραφομένην. Ἡ κατὰ τὴν φωνητικὴν ὀρθογραφίαν μεταβολὴ αὐτῶν παρουσιάζει μὲν τὸ πλεονέκτημα τῆς ἀποφυγῆς πάσης συγχύσεως καὶ ἀνακολουθίας εἰς τὸ ὀρθογραφικὸν σύστημα τοῦ Λεξικοῦ (ἤδη ἐδημοσιεύθη σπ'λιά, ἐν λ. ἀντίλαλος, καὶ παλιοκουνιάροι, ἐν λ. ἀρβανιτιά), ἀλλὰ καὶ τὸ μειονέκτημα τῆς ἀμαυρώσεως τῆς ὀρθογραφικῆς εἰκόνας τῶν λέξεων, ὡς αὕτη εἶναι γνωστὴ εἰς πάντας σχεδὸν διὰ τοῦ σχολείου, τῶν ἐφημερίδων, κλπ.

2. Συναφές πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας τῶν ἐξ οὐδ. τῆς ἀρχαίας εἰς -ος προελθόντων τύπων εἰς -ι τῆς νεωτέρας: τὸ χεῖλος > τὸ χεῖλι, τὸ στήθος > τὸ στήθι, τὸ σκέλος > τὸ σκέλι, κλπ. Ὁ μ. Χατζιδάκις διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι πρέπει νὰ γράφωμεν τὸ χεῖλη, τὸ σκέλη, τὸ στήθη, κλπ., διότι ὁ ἐνικὸς τῶν ὀνομάτων τούτων προῆλθεν ἐκ τοῦ πληθυντ. τῆς ἀρχαίας τὰ χεῖλη, τὰ σκέλη, κλπ., μετασχηματισθέντος βραδύτερον εἰς χεῖληα, στήθηα, σκέληα, κλπ., κατὰ παρέκτασιν καὶ ἀναλογίαν πρὸς τὸν πληθ. τῶν δευτεροκλίτων οὐδετέρων εἰς -α, ὅθεν ὑποχωρητικῶς ὁ ἐνικὸς τὸ χεῖλη, τὸ στήθη, κλπ. (MNE 1,401/2. 2, 44/46). Κατὰ ταῦτα, ἐγράφη ἤδη εἰς τὸ Λεξικὸν τὰ ἄνθηα (ἐν λ. ἄνθος), τὰ γνέφηα (ἐν λ. ἀναλύω), τὰ χεῖληα (ἐν λ. ἀντρεωσύνη), τὰ πάθηα (ἐν λ. ἀπεκεῖ), κλπ., καὶ καθ' ἐνικὸν τὸ χεῖλη (ἐν λ. ἀσπροχείλης), τὸ στήθη, τὸ βάθη (ἐν λ. βάθος), ἐγράφη ὅμως παραλλήλως καὶ τὰ χεῖλια (ἐν λ. γανῶνω), τὰ βράχεια (ἐν λ. βράχος), κατεχωρίσθη δὲ ὁ ἐνικὸς τὸ ἄνθι ὑπὸ τὸ λῆμμα ἀνθί, παρὰ τὸν πληθυντ. τὰ ἄνθηα καὶ παρὰ τὴν διαφορὰν τοῦ τόνου, ἣτις ἀφίεται ἀνεξήγητος. Ἀκριβῶς δὲ ὁ παρὰ τὸν κανόνα τοῦ Ἡρωδιανοῦ τονισμὸς τῶν οὐδετέρων τούτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ἤγαγε τὸν καθηγ. Στ. Καψωμένον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ ἐνικὸς αὐτῶν προῆλθεν ἐξ ἀσυναιρέτου πληθυντικοῦ τὰ στήθεα, τὰ χεῖλεα, τὰ ἄνθηα (ὅπως τὰ βράχεια), συνιζηθέντος βραδύτερον κανονικῶς εἰς στήθια, χεῖλια, ἄνθια, κλπ., ὅθεν ὁμαλῶς ὁ ἐνικὸς χεῖλι, στήθι, ἄνθι, κλπ. (Λεξικογρ. Δελτ. 3, 1941, 99, ὑποσ. 4). Ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ἐξ ἴσου τοῦλάχιστον πιθανὴ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Χατζιδάκι ὑποστηρικθεῖσαν, παρουσιάζει ἀπέναντι ταύτης τὸ πλεονέκτημα τῆς γραμματικῆς ἀκολουθίας, δεδομένου ὅτι τὰ οὐδέτερα χεῖλι, στήθι, σκέλι, ἄνθι, κλπ., οἰανδήποτε καὶ ἂν ἔχουν τὴν προέλευσιν, ἐκανονίσθησαν βραδύτερον κατὰ τὰ ἀνάλογα δευτεροκλιτα οὐδέτερα εἰς -ι: τὸ κεφάλι, τὸ μάτι, τὸ φρούδι, κλπ.

3. Πράγματα ὡσαύτως παρέχει ἡ ἐν τῷ Λεξικῷ ἀκολουθουμένη ὀρθογραφία τῶν δευτεροκλίτων ἀρσενικῶν τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, τὰ ὁποῖα προῆλθον ἐκ τριτοκλίτων οὐσιαστικῶν ἢ μετοχῶν τῆς ἀρχαίας : ἀρχων>ἀρχως, γέρων>γέρως, δράκων>δράκως, χάρων>χάρως, μαθῶν>μαθῶς, παθῶν>παθῶς, προεστῶς, κλπ. Οἱ δευτερόκλιτοι τύποι γράφονται ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἤδη ἐποχῆς διὰ τῆς καταλήξεως -ος (γέρος, δράκος, χάρος), ἐπειδὴ ἐρρυθμίσθησαν προφανῶς κατὰ τὰ δευτερόκλιτα εἰς -ος. Ὁ μ. Χατζιδάκις ὑπεστήριξεν ὅτι τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἱστορικὸν προηγουμένον, ὡς συμβαίνει ἄλλως τε καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀκολουθουμένη ὀρθογραφία πολλῶν λέξεων εἶναι καθαρῶς φωνητικὴ καὶ οὐχὶ ἱστορικὴ, καὶ ὅτι πρέπει, κατ' ἀκολουθίαν, νὰ γράφωμεν ὁ ἀρχως, ὁ γέρως, ὁ διάκως, ὁ δράκως, ὁ χάρως, καὶ περαιτέρω ὁ μαθῶς, ὁ προεστῶς, ὁ ποίσως, ὁ δείξως, ἐπὶ πλέον δέ, ὅχι μόνον ὁ βρωμόγερος, ὁ ἀρχιδιάκως, κλπ., ἀλλὰ καὶ ὁ γερω-Δῆμος, ὁ γερωπατέρας, ὁ γερωδάσκαλος, κλπ.

Ἀφίνω κατὰ μέρος τὸ γεγονός ὅτι τὸ διάκων, ἐξ οὗ τὸ διάκως, εἶναι σχεδὸν Βυζαντινὸν (μεταχριστιανικὸν) καὶ δὲν δημιουργεῖ ἐπομένως, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἱστορικὸν προηγουμένον ἐπικρατέστερον τοῦ διάκος, ἐπίσης Βυζαντινοῦ, ἢ ὅτι τὸ καλόγερος, Βυζαντινὸν παράλληλον τοῦ καλόγηρος, θὰ ἔπρεπε νὰ μεταγραφῆ διὰ τοῦ καλόγερος (κατὰ τὸ βρωμόγερος, παλαιόγερος, κλπ.), εἶμαι ὅμως ὑποχρεωμένος νὰ σημειώσω ὅτι δημιουργοῦνται οὕτω δύο ἀντιφάσεις, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐξετάσωμεν ἐπιστημονικῶς τὰ πράγματα. Ἀκολουθοῦντες δηλ. τὴν κατὰ τὴν ἐτυμολογικὴν προέλευσιν γραφὴν τῶν ὀνομάτων τούτων (ὁ γέρως, ὁ δράκως, ὁ χάρως, κλπ.), παραδεχόμεθα ὅτι ὑπάρχει ἰδιαιτέρα τάξις δευτεροκλίτων εἰς -ως, κλινομένων κατὰ τὸ ἡμισυ ἰδιομόρφως (ὁ γέρως - τὸν γέρω - ᾧ γέρω, ὁ προεστῶς - τὸν προεστῶ - ᾧ προεστῶ, κλπ.), κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἡμισυ συμφώνως πρὸς τὰ λοιπὰ δευτερόκλιτα εἰς -ος (τοῦ γέρου - οἱ γέροι - τοὺς γέρους, τοῦ προεστοῦ - οἱ προεστοὶ - τοὺς προεστούς). Τοῦτο ὅμως ἀντίκειται προφανῶς πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ἱστορικῆς γραμματικῆς, δεδομένου ὅτι τὸ γέρων μετεσχηματίσθη ἑνωρὶς εἰς γέρος, διότι ἐρρυθμίσθη γραμματικῶς πρὸς τὸ νέος, τὸ χάρων εἰς χάρως πρὸς τὸ ἄγγελος, τὸ διάκων εἰς διάκος πρὸς τὸ διάκωνος, κλπ. Ἐξ ἄλλου, γράφοντες γερωπατέρας, γερωπαππᾶς, γερωδάσκαλος, ἀρχω-σμπέθερος, χαροκαμένος, κλπ. (διὰ τοῦ ω εἰς τὸ πρῶτον συνθετικόν), παραδεχόμεθα ὅτι συντελεῖται συγκόλλησις, καὶ ὅχι σύνθεσις λέξεων, καθ' ἣν ἡ παρουσία τοῦ ω θὰ ἦτο ἀδικαιολόγητος. Τοιαύτη ὅμως ἐκδοχὴ τυγχάνει παντελῶς ἀστήρικτος, δεδομένου ὅτι εἰς τὰ σύνθετα ταῦτα τὸ α' συνθετικὸν προσδιορίζει τὸ β' κατ' ἔννοιαν ἐπιθετικὴν. Τὸ σύνθετον γερωπατέρας δηλ. εἶναι σημασιολογικῶς ἀνάλογον πρὸς τὸ χαροπατέρας ἢ τὸ γεροδάσκαλος πρὸς τὸ κουτοδάσκαλος ἢ τὸ χαροκαμένος πρὸς τὸ ἀστραποκαμένος, κλπ. Αἱ ἀντιφάσεις αὗται ἐγέννησαν ἤδη, ὡς ἦτο ἐπόμενονον, ὀρθογραφικὴν σύγχυσιν εἰς τὰ δημοσιευθέντα ἄρθρα τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ (γράφεται, π. χάριν, ὁ ἀρχως, ὁ ἀρχιδιάκως, αἰτ. τὸν ἀρχω, τὸν χάρω, ἀλλὰ καὶ ὁ δράκος ἐν λ. γάμος, καὶ περαιτέρω ὁ ἀρχωσμπέθερος, ἀλλὰ ὁ χαροκαημένος), θὰ προκαλέσουν δὲ μεγαλυτέραν ἀσφαλῶς κατὰ τὴν πρόοδον τῆς συντάξεως. Πῶς θὰ κατορθώσουν νὰ διακρίνουν, π. χάριν, οἱ συντάκται μεταξὺ τῶν γερο-Κώστας, γεροβοσκός, γεροδάσκαλος, γεροκαπετάνιος, κλπ. καὶ τῶν γεροπετεινός, γερογάϊδαρος, γερόλυκος,

καὶ περαιτέρω γεροπεῦκος, γεροέλατος, γεροπλάτανος, κλπ. ἢ ἔτι περαιτέρω γερόκοττα, γερόγιδα, γερόσκυλλο, γερομούλαρο, γεροπρίναρο, πότε. δηλ. πρέπει νὰ διατηρηθῇ τὸ ω τοῦ α' συνθετικοῦ καὶ πότε ὄχι; *Ἡ πῶς θὰ δικαιολογηθοῦν οὔτοι γράφοντες γερωμαθημένος, ἀλλὰ χαροκαημένος; Αἱ δυσκολίαι αὗται θὰ ἀρθοῦν, ἐὰν υἰοθετηθῇ ἐνιαῖον σύστημα ὀρθογραφίας, τὸ ἐκ τῶν κανόνων τῆς ἱστορικῆς γραμματικῆς ἐπιβαλλόμενον, ὡς γίνεται ἄλλως τε (κατὰ Χατζιδάκιν πάντοτε) καὶ εἰς πολὺν ἀλλας κατηγορίας λέξεων.

4. Πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν ἐν λόγῳ ἐπιθέτων συνάπτεται καὶ ἡ ὀρθογραφία τῶν ρημάτων, τὰ ὁποῖα συντίθενται κατὰ παρατακτικὴν ἔννοιαν ἐκ δύο ἄλλων ρημάτων: ἀνοιγοκλείνω, ἀστραφτοκοπῶ, βλαστημοκοπῶ, βογγομανῶ, κλπ. Ὁ μ. καθηγ. Κ. Κόντος, εἰς ὃν παραπέμπει ὁ Γ. Χατζιδάκις, γράφει μπαινοβγαίνω, κλωθωγυρίζω, πηγαινοέρχομαι, κλπ. (Γλωσσ. Παρατηρ., 281). Ὁ ἴδιος ὁ Χατζιδάκις ἀκολουθεῖ κατ' ἀρχὰς τὴν αὐτὴν ὀρθογραφίαν: ἀνοιγοκλείνω, μπαινοβγαίνω, παιζογελῶ, περνοδιαβαίνω, κλπ. (Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθηνῶν 7, 1910/11, 44). Βραδύτερον ὁμοῦς ταλαντεύεται μεταξὺ τῆς γραφῆς τοῦ α' συνθετικοῦ ὅτε μὲν διὰ τοῦ ο, ὅτε δὲ διὰ τοῦ ω, διότι γράφει βλαστημοκοπῶ, βρωμοκοπῶ, ψοφολογῶ, κλπ., συγχρόνως δὲ βριζωκοπῶ, δζωκοπῶ, τρεχωκοπῶ, κλπ. (Ἀθηνᾶ 22, 1910, 242-251), ἀλλὰ τοῦ δὲ καθιερώνει μόνον τὴν διὰ τοῦ ω γραφὴν, ὅχι μόνον εἰς τὰ διατηροῦντα ἀναλλοίωτον τὸ α' συνθετικόν, ὡς ἀνοιγοκλείνω, παιζογελῶ, κλωθωγυρίζω, κλπ., ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ παρουσιάζοντα μεταβεβλημένον τὸ α' συνθετικόν, ὡς ἀνεβωκατεβαίνω, στριφωγυρίζω, λυσωθένω, κλπ. (MNE 1, 178). Εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν ἀκολουθεῖται μεικτὴ ὀρθογραφία, καθορισθεῖσα μάλιστα ρητῶς καὶ εἰς τὸν κανονισμόν τῆς συντάξεως αὐτοῦ, δηλ. διὰ τελικοῦ ω γράφεται τὸ α' συνθετικόν ἐφ' ὅσον παραμένει ἀναλλοίωτον, διὰ τοῦ ο δέ, ἐφ' ὅσον ἀλλοιοῦται κατὰ τινα τρόπον. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡκιστα ἐποικοδομητικὸν διὰ τὴν ὁμοιόμορφον ἐμφάνισιν τοῦ ἐφαρμοζομένου ὀρθογραφικοῦ συστήματος, ἐὰν κρίνη τις ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων ἀρθρων. Γράφεται, π. χάριν, ἀνοιγοκλείνω, ἀνοιγοσφαλινῶ, βλαστημωκοπῶ, βροντωκοπῶ, βογγωμαχῶ, παραλλήλως δὲ καὶ βογγομαχῶ (ἐν λ. ἀγκομαχῶ), παιζογελῶ (ἐν λ. ἀπολοῦθε), τζιμποφιλῶ (ἐν λ. ἀρχίζω), περνοδιαβαίνω (ἐν λ. ἀποπέρα, ἀγγελικός), μεθυκοπῶ (ἐν λ. ἀπαλέτης), τρεμοσβήνω (ἐν λ. ἀχνοτρέμω), κλοτσοπατῶ (ἐν λ. ἀγερνός), κλπ. Ἡ ἀνακολουθία δὲ αὕτη παρατηρεῖται οὐ μόνον εἰς τὰ παραδείγματα τοῦ δημῶδους λόγου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ λήμματα. Οὕτω, γράφεται βογγωμανῶ, ἐκ τοῦ βογγῶ καὶ -μανῶ, ἀλλὰ καὶ ἀλυχτομανῶ, ἐκ τοῦ ἀλυχτῶ καὶ -μανῶ, βριζωβολῶ, ἐκ τοῦ βρίζω καὶ -βολῶ, ἀλλὰ καὶ ἀχοβολῶ, ἐκ τοῦ ἀχῶ καὶ -βολῶ, βριζωλογῶ, ἐκ τοῦ βρίζω καὶ -λογῶ, ἀλλὰ καὶ ἀχολογῶ, ἐκ τοῦ ὑποθετ. ἀχολόγος ἢ ἐκ τοῦ ἀχός καὶ -λογῶ, ἀστραφταλωκοπῶ, ἐξ ἀμαρτύρου ἀστραφταλῶ (ἐνῶ μαρτυρεῖται τὸ ἀστραφταλίζω) καὶ -κοπῶ, ἀλλὰ ἀλωνοθερίζω, ἐκ τοῦ ἀλωνίζω καὶ θερίζω, βροντωφωναζῶ, ἐκ τοῦ βροντῶ καὶ φωνάζω, ἀλλὰ βροντοφωνῶ, ἐκ τοῦ βροντόφωνος. Αἱ ἐτυμολογίαι αὗται δεικνύουσιν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἀμηχανίαν τῶν συντακτῶν, ὑποχρεωμένων νὰ συμβιβάσουν τὸν καθιερωθέντα ὀρθογραφικὸν κανόνα πρὸς τὰ πραγματικὰ δεδομένα, ἰδίως δὲ πρὸς τὴν παραδόξως προσπίπτουσαν ἐντύπωσιν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ, ἐπειδὴ τὸ ω οὐδαμοῦ σχεδὸν ἀπαντᾷ

ὡς συνδετικὸν φωνῆεν συνθέτων (ἢ ἐντύπωσις μάλιστα γίνεται ζωηροτέρα εἰς τὰ παράγωγα τῶν ρημάτων τούτων: ἀνοιγωκλείσιμο, ἀνοιγωσφάλισμα, βριζωκόπημα, κλπ.). Ἡ ἀμηνανία αὕτη δικαιολογεῖται ἄλλως τε καὶ ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀντιφάσεως, ἣτις παρατηρεῖται κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς καθιερωθείσης ὀρθογραφίας. Δὲν ἐννοεῖται δηλ. κατὰ ποῖον γλωσσικὸν κανόνα ἢ συγκοπὴ μιᾶς συλλαβῆς εἰς τὰ παρούσιαζοντα ματαβεβλημένον πως τὸ α' συνθετικὸν δικαιολογεῖ καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ τελικοῦ ω εἰς ο (ἀνεβοκατεβαίνω=ἀνεβαίνω καὶ κατεβαίνω, ἀγκομαχῶ=ἀγκώνω καὶ -μαχῶ, ἀσκομαχῶ=ἀσκώνω καὶ -μαχῶ, ἀλωνοθερίζω=ἀλωνίζω καὶ θερίζω, μαυρομελανιάζω=μαυρίζω καὶ μελανιάζω, κλπ.), ἐνῶ ἡ διατήρησις αὐτῆς εἰς τὰ ὑπόλοιπα συνηγορεῖ καὶ ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ τελικοῦ ω. Πρὸς ἄρσιν τῆς ἀνακολουθίας ταύτης ἐπιβάλλεται νὰ καθιερωθῇ ἡ γραφὴ καὶ τῶν ρημάτων τῆς πρώτης ὁμάδος διὰ τοῦ ω ἢ τῶν ρημάτων ὀλοκλήρου τῆς κατηγορίας διὰ τοῦ ο. Τὸ πρῶτον δὲν πρόκειται νὰ συμβάλλῃ, νομίζω, εἰς τὴν ἄρσιν τῆς συγχύσεως, ἐνῶ τὸ δεύτερον, σύμφωνον ἄλλως τε καὶ πρὸς τὴν ἱστορικῶς παραδεδομένην ὀρθογραφίαν τῶν συνθέτων ρημάτων, εἶναι τὸ ὀρθότερον.

5. Παρεμφερὲς ὡσαύτως εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας τῶν συνθέτων ἐκ τῶν λέξεων μάτι καὶ νύχι. Εἰς τὸ Λεξικὸν ἔχει καθιερωθῆ, κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν, ἡ διὰ διπλοῦ μ γραφὴ τῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς β' συνθετικὸν τὴν λέξιν μάτι (ἀνοιχτομμάτης, γαλανομμάτης, κλπ.) καὶ ἡ διὰ τοῦ ω γραφὴ τῶν λέξεων, αἵτινες ἔχουν ὡς β' συνθετικὸν τὴν λέξιν νύχι (ἀετωνύχης, ἀσπρώνυχος, κλπ.), συμφώνως πρὸς τὰ ἀνάλογα σύνθετα τῆς ἀρχαίας προφανῶς (ἀνόμματος, μελανόμματος, ἀκρώνυχος, γαμπώνυχος, κλπ.). Ἀσχέτως πρὸς τὴν ἐλαφρὰν σύγχυσιν, ἣτις προεκλήθη ἐντεῦθεν εἰς τὰ δημοσιευθέντα ἄρθρα τοῦ Λεξικοῦ (ἐγράφη, π. χάριν, ἀβγομμάτης, ἐκ τῶν οὐσ. ἀβγὸ καὶ μάτι, ἀλλὰ καὶ ἀβγομάτι, ἐκ τῶν οὐσ. ἀβγὸ καὶ μάτι ἐπίσης, ἀρκουδόμματος ἀλλὰ καὶ ἄματος, ἀετωνύχι, ἐκ τῶν οὐσ. ἀετὸς καὶ νύχι, ἀλλὰ γαιδουρονύχι, ἐκ τῶν οὐσ. γαιδούρι καὶ νύχι), ἡ ἀκολουθουμένη ὀρθογραφία παρουσιάζεται ἀντιφάσκουσα πρὸς τὴν διδομένην ἐκάστοτε ἐτυμολογικὴν ἐρμηνείαν. Διδάσκεται δηλ. ὅτι οἱ νεώτεροι σχηματισμοὶ ἀγριομμάτης, ἀρκουδόμματος, βοῖδομμάτης, κλπ., ἔχουν ὡς β' συνθετικὸν τὴν λέξιν μάτι, ὡς καὶ ὅτι οἱ ἀνάλογοι σχηματισμοὶ ἀετωνύχι, ἀετωνύχης, ἀσπρώνυχος, κλπ. ἔχουν ὡς δεύτερον συνθετικὸν τὴν λέξιν νύχι, δὲν ἐξηγεῖται ὅμως ὁ λόγος δι' ὃν ἐπιβάλλεται ἡ δίπλωσις τοῦ μ εἰς τὰ πρῶτα ἢ ἡ τροπὴ τοῦ συνδετικοῦ φωνήεντος ο εἰς ω εἰς τὰ δεύτερα, καίτοι διὰ τῆς διδομένης ἐτυμολογίας ὁμολογεῖται σαφῶς ὅτι ἡ σύνθεσις ἐπραγματοποιήθη ὅταν εἶχον ἤδη ἐκλείψει οἱ φωνητικοὶ λόγοι οἱ δικαιολογοῦντες τὴν προηγουμένως ἀκολουθουμένην γραφὴν τῶν ἀναλόγων συνθέτων. Προφανὲς λοιπὸν εἶναι ὅτι πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν μεταξὺ τῶν ἐξῆς δύο λύσεων: ἢ θὰ ἐξακολουθήσωμεν γράφοντες τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος σύνθετα ὡς μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ καὶ ἐπεξηγοῦντες τὴν ὀρθότητα τῆς γραφῆς ταύτης, ἢ θὰ ἐξακολουθήσωμεν ἐτυμολογοῦντες ταῦτα καθ' ὃν μέχρι τοῦδε τρόπον, τὸν καὶ ἐπιστημονικῶς ὀρθὸν ἄλλως τε, ἀλλὰ φροντίζοντες συγχρόνως νὰ προσαρμόσωμεν τὴν γραφὴν αὐτῶν πρὸς τὴν ἐτυμολογικὴν ἐρμηνείαν.

6. Ἀνακολουθία παρατηρεῖται ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ Λεξικῷ ἐφαρμοζομένην ὀρθογραφίαν ὠρισμένων κατηγοριῶν ὀνομάτων σχηματισθέντων ἢ μετασχη-

ματισθέντων κατ' ανάλογον ιστορικήν ἀρχήν. Συγκεκριμένως : γράφονται διὰ τῆς καταλήξεως -άκις τὰ κύρια καὶ προσηγορικά, ἅτινα προῆλθον ἐκ τῶν Βυζαντινῶν -άκιος ἢ ἐσχηματίσθησαν ἐξ ὑποκοριστικῶν νεωτέρων εἰς -άκι, ὡς ὀρθῶς καὶ σαφῶς ἐξήγησεν ὁ ἀείμνηστος Χατζιδάκις ('Επιστ. Ἐπετ. Πανεπιστ. Ἀθηνῶν 12, 1915, 31-32. ΜΝΕ 1, 422). Ὁ ἴδιος ὅμως ἐδίδαξεν ὅτι καὶ ἐξ οὐδ. ὑποκοριστικῶν εἰς -ούδι ἐσχηματίσθησαν ἀρσενικά κύρια καὶ προσηγορικά εἰς -ούδις ('Αθηνᾶ 28, 1916, 285/286), τὰ ὅποια γράφονται ἐν τούτοις εἰς τὸ Λεξικὸν διὰ τῆς καταλήξεως -ούδης. Ἐξ οὐδ. ὑποκοριστικῶν εἰς -έλλι ἐσχηματίσθησαν ὡσαύτως κύρια καὶ προσηγορικά εἰς -έλλις (βλ. *Kreischmer, D. heut. Lesb. Dial.*, 350-351), τὰ ὅποια γράφονται εἰς τὸ Λεξικὸν διὰ τῆς καταλήξεως -έλλης. Τὸ αὐτὸ θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ ὑποστηριχθῆ καὶ περὶ πολλῶν ἀρσενικῶν εἰς -ούλλης, μολοντί ὁ Χατζιδάκις διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι τὰ τελευταῖα ταῦτα προῆλθον ἐκ θηλυκῶν εἰς -ούλλα καὶ ὄχι ἐξ οὐδετέρων εἰς -ούλλι ('Αθηνᾶ 29, 1917, Λεξικογρ. Ἀρχ., 13). Ὅπως δὲ καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸ Λεξικὸν ἐγράφη ἀφεντάκις, παραλλήλως δὲ ἀφεντούδης, ἀφεντέλλης, ἀφεντούλλης, ὅλα παράγωγα τοῦ οὐσ. ἀφέντης, ἐκεῖνο μὲν διὰ τῆς καταλήξεως -άκις, ταῦτα δὲ διὰ τῶν καταλήξεων -ούδης, -έλλης, -ούλλης. Ἐγράφη ὡσαύτως ἀνθρωπάκις, κλπ., παραλλήλως δὲ ἀντρούδης, ἀντρούλλης, ἀσπρέλλης, κλπ. Ταῦτα σημαίνουν ὅτι δημιουργεῖται κατηγορία πρωτοκλίτων εἰς -άκις (δηλ. εἰς -ις, γεν. -ι, αἰτ. -ιν), παραλλήλως πρὸς ἀναλόγους κατηγορίας πρωτοκλίτων εἰς -έλλης, -ούδης, -ούλλης (δηλ. εἰς -ης, γεν. -η, αἰτ. -ην). Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ ὄχι μόνον ἀντίφασιν, ἀλλὰ καὶ παρέκκλισιν ἀδικαιολόγητον ἐκ τῶν κανόνων τῆς ιστορικῆς γραμματικῆς.

7. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ καὶ περὶ τῆς τάξεως τῶν εἰς -άρις (-ιάρις) πρωτοκλίτων, τὰ ὅποια γράφονται εἰς τὸ Λεξικὸν διὰ τοῦ -ις, γεν. -ι, αἰτ. -ιν, ἐπειδὴ προῆλθον ἐκ τῶν μεταγενεστέρων εἰς -άριος, ἐκ τῆς Λατινικῆς εἰσελθόντων, καὶ τῶν μετέπειτα κατὰ ταῦτα σχηματισθέντων Βυζαντινῶν καὶ νεωτέρων εἰς -άρις (καβαλλάρις, μακελλάρις, ἀγελαδάρης, ἀρρωστίαρις, κλπ.), συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μ. Χατζιδάκι καὶ πάλιν (ΜΝΕ 1, 421/422). Ὅρθά ταῦτα βεβαίως ἀπὸ ἀπόψεως τῆς ἐτυμολογικῆς προελεύσεως τῶν ὀνομάτων τῆς ἐν λόγῳ τάξεως. Ἄλλ' ὅταν παραλλήλως πρὸς ταῦτα γράφονται ἐν τῷ Λεξικῷ διὰ τοῦ -έρης (-ιέρης) τὰ ἐκ τῆς Ἰταλικῆς εἰσελθόντα πορτιέρης, καρροτσιέρης, τιμονιέρης, κλπ., ἢ τὰ κατ' ἀναλογίαν σχηματισθέντα τραπεζιέρης, λαουτιέρης, κλπ., ἢ ὅταν γράφονται προσέτι διὰ τοῦ -ης (-ῆς) τὰ ἐκ τῆς Τουρκικῆς εἰσελθόντα ἀραμπατζῆς, γεμιτζῆς, θεριακλῆς, μερακλῆς, μανάβης, μπακάλης, κλπ., ἢ τὰ κατὰ ταῦτα σχηματισθέντα μουστακαλῆς, φορατζῆς, κλπ., δημιουργεῖται ἀνακολουθία ὀρθογραφικῆ ἀπὸ ἀπόψεως γραμματικῆς. Ὅπως δηλ. τὰ τελευταῖα προσηρμόσθησαν πρὸς τὰ πρωτόκλιτα εἰς -ης (-ῆς), οὕτω καὶ τὰ δευτερόκλιτα εἰς -άριος μετεβλήθησαν εἰς -άρις, συνεξέδραμον δ' οὕτω γραμματικῶς πρὸς τὰ πρωτόκλιτα εἰς -ης. Γραπτέα ἄρα διὰ τοῦ -άρης (-ιάρης), καὶ ὄχι -άρις (-ιάρης).

8. Ἀνάλογος εἶναι καὶ ἡ περίπτωσις πολλῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ ἐνίων προσηγορικῶν δευτεροκλίτων εἰς -ιος, τὰ ὅποια μετεσχηματίσθησαν εἰς -ις ἀπὸ τῆς μεταγενεστερας ἤδη ἐποχῆς (Δημήτρις, Διονύσις, Βασίλεις, κύρις, κλπ.), βραδύτερον δὲ προσηρμόσθησαν κλιτικῶς πρὸς τὰ ἄλλα πρωτόκλιτα κύρια εἰς -ης (Θεο-

φάνης, Σωκράτης, Ἀριστοτέλης, κλπ.). Ἐάν ἐξακολουθήσωμεν νὰ γράφωμεν, ὡς μέχρι τοῦδε, τὰ μὲν πρῶτα διὰ τοῦ *-ις*, τὰ δὲ δεύτερα διὰ τοῦ *-ης*, εἴμεθα μὲν ἀκόλουθοι πρὸς τὴν ἱστορικὴν προέλευσιν τῶν ὀνομάτων ἑκατέρας τῶν κατηγοριῶν τούτων, ὡς ἐξήγησεν ὁ μ. Χατζιδάκις (MNE 1, 600-621, 626), ὄχι ὅμως καὶ πρὸς τὴν ἱστορικῶς ὡσαύτως ἐννοουμένην ἐνιαίαν κλίσιν αὐτῶν.

9. Δυσκολωτέρα εἶναι ἡ περίπτωσις τῶν θηλυκῶν τριτοκλίτων εἰς *-ις* (*-εως*), τὰ ὅποια ἐνωρὶς ἤδη μετεσχηματίσθησαν κατὰ τὰ πρωτόκλιτα θηλυκὰ εἰς *-η* (*πόλις-πόλη*, *βρύσις-βρύση*, *ἄνοιξις-ἄνοιξη*, κλπ.), ἀλλὰ γράφονται εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν διὰ τοῦ *-ι*, γεν. *-ις*, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μ. Χατζιδάκι (MNE 1, 618 κέξ.). Ἡ τροποποίησις τῆς ὀρθογραφίας ταύτης δὲν θὰ εἶχε ἴσως σοβαρὸν ὑπὲρ αὐτῆς λόγον, ἐφ' ὅσον καὶ εἰς τὴν γραφομένην ἀπλῆν καθαρεύουσαν διατηροῦνται τὰ ὀνόματα ταῦτα ἀναλλοίωτα, ὁ δὲ πληθυντικὸς αὐτῶν ἐξακολουθεῖ σχηματιζόμενος κατὰ τὰ τριτόκλιτα (*οἱ πράξεις, πόλεις, τάξεις*, κλπ. — τῶν *πράξεων, πόλεων, τάξεων*, κλπ. — τοῖς *πράξεσι, πόλεσι, τάξεσι*, κλπ.) πολλάκις μάλιστα καὶ ἡ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ: τῆς *πόλεως, τῆς πράξεως, τῆς τάξεως*, κλπ.. Πβ. Τριανταφυλλίδη, Γραμμ. τῆς Ν. Ἑλλην. Γλώσσης, 244), ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ καταφανὴς δυσκολία τῆς γενικῆς τοῦ ἐνικοῦ, ὡς αὕτη σχηματίζεται εἰς τὴν κοινὴν λαλουμένην (*τῆς βρύσης, τῆς πόλης, τῆς θέσης*, κλπ.). Γράφοντες ὡς μέχρι τοῦδε ἢ *βρύσι-τῆς βρύσις*, ἢ *ἄνοιξι-τῆς ἄνοιξις*, ἢ *πρᾶξι-τῆς πρᾶξις*, κλπ., προσκρούομεν ἀναμφισβητήτως εἰς τὸ γλωσσικὸν αἰσθημα τοῦ λαοῦ, διὰ τὸν ὅποιον δὲν εἶναι ἀρκετὴ μόνη ἡ παρουσία τοῦ τελικοῦ *-ς* πρὸς δήλωσιν τῆς γενικῆς τῶν πρωτοκλίτων θηλυκῶν, ὡς ὑπεστήριξεν ὁ Χατζιδάκις (MNE 1, 626/27), ἀλλ' ὀλοκλήρου τῆς καταλήξεως *-ης*, ἐπὶ πλέον δὲ δημιουργοῦμεν οὕτως ἰδίαν κατηγορίαν πρωτοκλίτων θηλυκῶν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὰ ἐκ τῆς ἱστορικῆς γραμματικῆς διδάγματα.

10. Ἀντιθέτως, οὐδεὶς σοβαρὸς λόγος συντρέχει, νομίζω, διὰ τὴν ὀρθογραφικὴν μεταβολὴν τῶν ἐπιθέτων εἰς *-ύς*, τῶν ἐκ τῆς ἀρχαίας κληρονομηθέντων καὶ τῶν κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταῦτα σχηματισθέντων νεωτέρων (*βαθύς, παχύς, γλυκύς, δριμύς, φαρδύς, πλατύς*, κλπ.). Πρῶτον, διότι τὰ περισσότερα τούτων συμπίπτουν ἀπολύτως πρὸς τὰ ἀρχαῖα· δεύτερον, διότι ἡ ὀρθογραφικὴ αὐτῶν εἰκὼν διατηρεῖται ἀναλλοίωτος εἰς τὴν ἀπλῆν γραφομένην· τρίτον, διότι ἡ κλίσις αὐτῶν ἐρρυθμίσθη κατὰ τὰ δευτερόκλιτα μᾶλλον τῆς νεωτέρας ἢ κατὰ τὰ πρωτόκλιτα (ὁ *βαθύς-τοῦ βαθειοῦ-οἱ βαθειοί*, ὁ *παχύς-τοῦ παχειοῦ-οἱ παχειοί*, κλπ.). Κατ' ἀκολουθίαν, καὶ ἐὰν θελήσωμεν νὰ προσαρμόσωμεν τὴν ὀνομαστικὴν αὐτῶν κατὰ τὰ πρωτόκλιτα εἰς *-ης*, δὲν ἀποφεύγομεν τὴν δημιουργίαν ἰδιαιτέρας κατηγορίας ὀνομάτων ὡς πρὸς τὴν κλίσιν. Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ ἰσχύσῃ καὶ διὰ τινὰ ἀνάλογα τριτόκλιτα οὐσιαστικά, ὡς ὁ *πῆχυς*, ὁ *δρυς*, ὁ *ῥφις*, τὸ *δάκρυ*, τὸ *βράδυ*, τὸ *στάχυ*, καὶ εἴ τι ἄλλο, τὰ ὅποια συμπίπτουν φωνητικῶς πρὸς τὰ ἀρχαιότεν κληρονομηθέντα, εἶναι δὲ καὶ σχετικῶς εὐάριθμα, ὥστε ἡ κατ' ἐξαιρέσιν κλίσις αὐτῶν εἰς τὴν Ν. Ἑλληνικὴν νὰ μὴ ἀποτελεῖ βᾶρος περιττόν.

11. Κατὰ τὰ εἰς *-ύς* ἐπίθετα τῆς προηγουμένης τάξεως κλίνονται καὶ τὰ χρώματος δηλωτικὰ ἐπίθετα τῆς νέας Ἑλληνικῆς, τὰ ὅποια εἰς τὸ Λεξικὸν γράφονται διὰ τοῦ *-ις*: *βυσσινίς, μελιζανίς, πορτοκαλλίς, σταχτίς*, κλπ., ἐπειδὴ θεωροῦνται

προελθόντα ἐκ τῶν οὐδετέρων εἰς -ί (βυσσινί, σταχτί, πορτοκαλλί, κλπ.), ἅτινα ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Τουρκικὸν *reyki*=χρῶμα, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Χατζιδάκι ὑποστηρικθεῖσαν θεωρίαν (MNE 2, 251. Ἀθηνᾶ 40, 1928, 21-23). Ἄν οὕτω πράγματι ἐσχηματίσθησαν τὰ ὀνόματα ταῦτα, οὐδεὶς λόγος ἀποχρῶν ἐπιβάλλει τὴν προσαρμογὴν τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἐνικοῦ κατὰ τὰ εἰς -ης πρωτόκλιτα, δεδομένου ὅτι ἡ ὑπόλοιπος κλίσις αὐτῶν ἔχει ρυθμισθῆ ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ τὰ δευτερόκλιτα (τοῦ σταχτιοῦ - οἱ σταχτιοί - τοὺς σταχτιούς, κλπ.), ἀποτελοῦν ἐπομένως ἰδιαιτέραν κατηγορίαν ἰδιοκλίτων.

12. Ἀπομένει τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας τῶν οὐδετέρων εἰς -ί, τὰ ὅποια προῆλθον ἐξ οὐσιαστικοποιηθέντων ἀπαρεμφάτων : τὸ φαγεῖ(ν), τὸ πιεῖ(ν), τὸ φιλεῖ(ν), τὸ ἰδεῖ(ν), κλπ. Εἰς τὸ Λεξικὸν ἀκολουθεῖται ἡ κατὰ τὴν ἔτυμολογίαν ὀρθογραφία, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μ. Χατζιδάκι πάντοτε (MNE 1, 587-588. 2, 66), ὁ ὁποῖος δὲν παρέλειψε νὰ ὑπογραμμίσῃ ἐν τούτοις τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἐν λόγῳ οὐσιαστικὰ ἐρρυθμίσθησαν κλιτικῶς πρὸς τὰ σημασιολογικῶς ἀνάλογα οὐδέτερα εἰς -ί : τὸ ψωμί, τὸ τυρί, κλπ. Ἡ τελευταία αὕτη παρατήρησις δικαιολογεῖ, νομίζω, καὶ τὴν ὀρθογραφικὴν αὐτῶν προσαρμογὴν πρὸς τὰ γραμματικῶς ἀνάλογα οὐδέτερα. Ἡ μόνη ἐκ τούτου δυσκολία εἶναι ὅτι δημιουργοῦνται φωνητικαὶ δυσχέρειαι προκειμένου περὶ τῶν διαλεκτικῶς μόνον ἀπαντῶντων ἐκ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος οὐδετέρων καὶ ἀκλίτων παραμεινάντων : τὸ πιεῖ, τὸ ἔχει, τὸ ἰδεῖ, τὸ λέει καὶ εἶ τι ἄλλο. Γράφοντες δηλ. τὸ φαγί, τὸ φιλί, ἀκολουθοῦμεν τὴν κατὰ τὴν ἱστορικὴν γραμματικὴν ὀρθογραφίαν, ἐφ' ὅσον λέγομεν τοῦ φαγιοῦ - τὰ φαγιά, τοῦ φιλιοῦ - τὰ φιλιά, ὅπως λέγομεν τὸ ψωμί - τοῦ ψωμιοῦ - τὰ ψωμιά, τὸ τυρί - τοῦ τυριοῦ - τὰ τυριά, κλπ., καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ὀρθογραφικὴ αὕτη ἐξομάλυνσις εἶχεν ἤδη πραγματοποιηθῆ ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἐὰν γράψωμεν ὅμως τὸ πιί, τὸ ἰδί, τὸ ἔχι, τὸ λέγι, δημιουργοῦμεν ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου φωνητικὰς δυσκολίας καὶ μεταβάλλομεν τὴν κατὰ παράδοσιν εἰκόνα τῶν λέξεων τούτων ἀσκόπως, δεδομένου ὅτι ταῦτα καὶ ὅλως ἰδιωματικὰ εἶναι, ὡς ἐλέχθη, καὶ οὕτως ἢ ἄλλως ἀποτελοῦν γραμματικῶς ἰδιαιτέραν κατηγορίαν ἀκλίτων. Ἐὰν ἄρα δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν τὴν μεθοδολογικὴν ἀνακολουθίαν, ἣτις δημιουργεῖται ἐκ τῆς ὀρθογραφικῆς ἀπλοποιήσεως τῶν κλιτῶν φαγί καὶ φιλί καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας τῶν ἀκλίτων ἰδεῖ, ἔχει, λέει, πιεῖ, κλπ., ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἡ ὀρθογραφικὴ αὕτη διάκρισις ἀποβαίνει κατὰ τὰ ἄλλα ἀναγκαία.

13. Πρὸς τὴν ἀνωτέρω ὀρθογραφικὴν ἀπλοποίησιν συνάπτεται καὶ ἡ ὀρθογραφία τῶν οὐδετέρων εἰς -ειον τῆς ἀρχαίας, τὰ ὅποια μεταπλάσθησαν κανονικῶς εἰς -ει τῆς νεωτέρας (τὸ γένει(ον), τὸ ἀνώγει(ον), τὸ κατώγει(ον)) καὶ προσηρμόσθησαν γραμματικῶς πρὸς τὰ δευτερόκλιτα οὐδέτερα εἰς -ι : τὸ φρύδι, τὸ μάτι, τὸ μουστάκι, τὸ σπίτι, κλπ.. Ἡ διατήρησις τῆς καταλήξεως -ει, ὡς ἐγένετο μέχρι τοῦδε εἰς τὸ Λεξικόν, δημιουργεῖ ἐξαιρέσεις γραμματικὰς ἄνευ σοβαροῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου, ὅπως δὴποτε δὲ ἡ διατήρησις αὐτῆς εἰς τὰ σύνθετα ἀραιογένεις, ἀσπρογένεις, κλπ. τυγχάνει τελείως ἀδικαιολόγητος, δεδομένου μάλιστα ὅτι ἐγράφη ἤδη ἀσπρογένεις, ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄσπρος καὶ τοῦ οὐσ. γένει, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἀσπρομ-

μάτης ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄσπρος καὶ τοῦ οὐσ. μάτι, ἀσπροφρούδης, ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄσπρος καὶ τοῦ οὐσ. φρούδι.

Ἐν κεφαλαίῳ, ἡ ὀρθογραφικὴ ἀνακολουθία, τὴν ὁποίαν ὁ ἀείμνηστος Χατζιδάκις προσεπάθησε νὰ ἀποφύγῃ διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς κατὰ τὸ ἔτυμον γραφῆς τῶν περιῶν ἐγένετο λόγος κατηγοριῶν λέξεων, ὅχι μόνον δὲν ἀπεφεύχθη ἐν τῇ πράξει, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐγένετος πρόξενος σοβαροῦ ὀρθογραφικοῦ σάλου, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὀλίγων παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα ἠρκέσθην νὰ σταχυολογήσω ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ. Καὶ μόνος ὁ λόγος οὗτος θὰ ἤρκει νὰ δικαιολογήσῃ, ὑποθέτω, τὰς προτεινομένας ὀρθογραφικὰς τροποποιήσεις, αἵτινες ἐπιβάλλονται πρὸς τούτοις καὶ ἐκ λόγων ἐπιστημονικῶν, ὡς προσεπάθησα νὰ ἐξηγήσω εἰς ἐκάστην περίπτωσιν. Προσθέτω, ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν εἰς τὴν ἐφεξῆς σύνταξιν τῶν ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ δὲν μειώνει, οὐδὲ μεταβάλλει τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ὡς «ἱστορικοῦ», δεδομένου ὅτι εἰς τὸ ἔτυμολογικὸν μέρος ἐκάστου ἄρθρου θὰ ἐξηγῆται, παρὰ τὴν ἔτυμολογικὴν προέλευσιν τοῦ λήμματος, καὶ ἡ κατὰ τὴν ἱστορικὴν τῆς γλώσσης ἐξέλιξιν ὀρθογραφία αὐτοῦ.

Μετὰ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ

Ὁ Διευθυντῆς
ΙΩ. ΚΑΛΛΕΡΗΣ

Μετὰ τὴν ἐν τῷ συνόλῳ ἀνάγνωσιν τοῦ ὑπομνήματός του καὶ τὴν κατὰ ταύτην καὶ κατὰ περίπτωσιν ὑπόμνησιν τῶν συμπερασμάτων τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ κ. Καλλέρης λέγει ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ προσθέσῃ παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν θιγέντος ζητήματος τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν καταλήξεων -ούλλα, -ούλλης, -ούλλι καὶ -πουλλος -πούλλα, -πουλλο. Λαβὼν πρὸς τοῦτο τὸν λόγον παρὰ τοῦ προέδρου, λέγει ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένη εἰς τὸ Λεξικὸν διὰ διπλοῦ λ γραφῆ τῆς καταλήξεως -ούλλα, εἰσελθούσης ἐκ τῆς Λατινικῆς κατὰ τὸν μ. Χατζιδάκιν (MNE 2, 306), καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς κατὰ περαιτέρω μετασχηματισμὸν προελθουσῶν καταλήξεων -ούλλι, -ούλλης, εἶναι ἐσφαλμένη, διότι ἡ ὑποκοριστικὴ κατάληξις τῆς Λατινικῆς εἶναι -*ula* καὶ οὐχὶ -*ulla*. Ἀντιθέτως, ἡ καθιερωμένη διὰ διπλοῦ λ γραφῆ τῆς καταλήξεως -πουλλος, -πούλλα, -πουλλο, προελθούσης ἐκ τοῦ Λατινικοῦ -*pullus*, ὡς ἀπέδειξεν ὁ αὐτὸς Χατζιδάκις (MNE 1, 637-652), εἶναι ὀρθή.

Μετὰ ταῦτα, ἡ Ἐπιτροπὴ, κατόπιν βραχείας ἐπανασυζητήσεως ἐπὶ ἐκάστης τῶν ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ προτεινομένων ἀπλοποιήσεων, προέβη εἰς τὴν τελικὴν διατύπωσιν τῶν ἐπ' αὐτῶν ἀποφασισθέντων ὡς ἀκολουθῶς :

1. Τὰ μέχρι τοῦδε διὰ τῶν συνιζανομένων καταλήξεων -εἶά, -εἶάς, -αιἶά, -αιἶός γραφόμενα ὀνόματα θὰ γράφονται ἐφεξῆς διὰ τῶν καταλήξεων -ιά, -ιάς, -ιἶά, -ιἶός, (μηλιά, μυρωδιά, προβιά, ραβδιά, φουχτιά, γραφιάς-πενκιάς, ἐλιά, παλιός, κλπ.).

2. Τὰ ἐκ τριτοκλίτων οὐδετέρων εἰς -ος τῆς ἀρχαίας προελθόντα δευτερόκλιτα εἰς -ι τῆς νεωτέρας καὶ γραφόμενα μέχρι τοῦδε διὰ τῆς καταλήξεως -η, πληθυντ. -ηα (τὸ χεῖλη - τὰ χεῖληα, τὸ σκέλη - τὰ σκέληα, κλπ.) θὰ γράφονται ἐφεξῆς διὰ

τῆς καταλήξεως -ι, πληθυντ. -ια, κατὰ τὰ λοιπὰ δευτερόκλιτα εἰς -ι (τὸ χεῖλι - τὰ χεῖλια, τὸ στήθι - τὰ στήθια, κλπ.).

3. Τὰ ἐκ τριτοκλίτων οὐσιαστικῶν ἢ μετοχῶν εἰς -ων τῆς ἀρχαίας προελθόντα καὶ διὰ τῆς καταλήξεως -ως γραφόμενα μέχρι τοῦδε δευτερόκλιτα τῆς νεωτέρας θὰ γράφονται ἐφεξῆς διὰ τῆς καταλήξεως -ος κατὰ τὰ λοιπὰ δευτερόκλιτα εἰς -ος (ὁ γέρος, ὁ διάκος, ὁ δράκος, ὁ χάρος, ὁ παθός, ὁ μαθός, κλπ. Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ προεστός, ὁ ποίσιος, ὁ δείξιος). Ὡσαύτως τὰ ἐκ τῶν ὀνομάτων τούτων σύνθετα, τὰ διατηροῦντα μέχρι τοῦδε τὸ ω ὡς συνδετικὸν φωνῆεν (ἀρχαυσιμπέθερος, γερωπατέρας, γερω-Δῆμος, κλπ.), θὰ γράφονται ἐφεξῆς διὰ τοῦ ο ὡς συνδετικοῦ φωνήεντος (ὁ γερο-Δῆμος, ὁ γεροδάσκαλος, ὁ χαροκαημένος, κλπ.).

4. Τὰ παρατακτικὰ σύνθετα ἐκ δύο ρημάτων, διατηροῦντα μέχρι τοῦδε τὴν κατάληξιν τοῦ α' συνθετικοῦ (ἀνοιγωκλείνω, βλαστημωκοπῶ, βριζωκοπῶ, κλπ.), θὰ γράφονται ἐφεξῆς διὰ τοῦ ο ὡς συνδετικοῦ φωνήεντος (ἀνοιγοκλείνω, μπαινοβγαίνω, παιζογελῶ, κλπ.).

5. Τὰ ἔχοντα ὡς β' συνθετικὸν τὴν λέξιν μάτι καὶ γραφόμενα μέχρι τοῦδε διὰ διπλοῦ μ, κατὰ τὰ ἀνάλογα σύνθετα τῆς ἀρχαίας (ἀνοιχτομμάτης, γαλανομμάτης, κλπ. κατὰ τὸ μεγαλόμματος, κλπ.), θὰ γράφονται ἐφεξῆς δι' ἀπλοῦ μ (καστανομάτης, μαυρομάτης, κλπ.). Ὡσαύτως τὰ ἔχοντα ὡς β' συνθετικὸν τὴν λέξιν νόχι καὶ διατηροῦντα τὸ ω τῶν ἐκ τοῦ ὄνυξ συνθέτων τῆς ἀρχαίας (ἀετωνύχης, ἀσπρωνύχης, κλπ., κατὰ τὸ γαμφώνυχος, κλπ.) θὰ γράφονται ἐφεξῆς διὰ τοῦ συνδετικοῦ φωνήεντος ο (γαίδουρονύχης, σκυλλονύχης, κλπ.).

6. Τὰ διὰ τῆς καταλήξεως -άκις γραφόμενα μέχρι τοῦδε (ἀφεντάκις, ἀνθρωπάκις, κλπ.) θὰ γράφονται ἐφεξῆς διὰ τοῦ -άκης κατὰ τὰ λοιπὰ πρωτόκλιτα εἰς -ης (πατεράκης, παππαδάκης, κλπ.).

7. Ὡσαύτως τὰ διὰ τῆς καταλήξεως -άρις (-ιάρις) γραφόμενα (ἀναδρομάρις, ἀρρωστιάρις, ἀναμαλλιάρις, κλπ.) θὰ γράφονται ἐφεξῆς διὰ τοῦ -άρης (-ιάρης) κατὰ τὰ εἰς -ης πρωτόκλιτα (καβαλλάρης, διακονιάρης, παραπονιάρης, κλπ.).

8. Τὰ εἰς -ιος δευτερόκλιτα τῆς ἀρχαίας, μεταγενεστεράς καὶ Βυζαντινῆς, κύρια ἢ προσηγορικά, μετασχηματισθέντα εἰς πρωτόκλιτα διὰ συγκοπῆς τοῦ ο τῆς καταλήξεως καὶ διατηροῦντα μέχρι τοῦδε τὴν κατὰ τὴν ἔτυμολογικὴν παραγωγὴν γραφὴν (Γεώργιος-Γεώργις, Δημήτριος-Δημήτρις, Βασίλειος-Βασίλεις, Διονύσιος-Διονύσις, κύριος-κύρις, κλπ.), θὰ γράφονται ἐφεξῆς διὰ τῆς καταλήξεως -ης τῶν πρωτοκλίτων (Γιώργης, Δημήτρης, Βασίλης, Λευτέρης, κύρης, κλπ.).

9. Τὰ εἰς -ις, γεν. -εως τριτόκλιτα θηλυκὰ τῆς ἀρχαίας, μετασχηματισθέντα εἰς πρωτόκλιτα τῆς νεωτέρας δι' ἀποκοπῆς τοῦ τελικοῦ -ς καὶ γραφόμενα μέχρι τοῦδε διὰ τῆς καταλήξεως -ι, γεν. -ις (ἡ ἀνοιξι - τῆς ἀνοιξις, ἡ βάσι - τῆς βάσις, ἡ βρύσι - τῆς βρύσις, κλπ.), θὰ γράφονται ἐφεξῆς διὰ τῆς καταλήξεως -η, γεν. -ης τῶν πρωτοκλίτων θηλυκῶν (ἡ κυβέρνησις - τῆς κυβέρνησις, ἡ πόλις - τῆς πόλις, ἡ στάσις - τῆς στάσις, ἡ τάξις - τῆς τάξις, κλπ.), θὰ διατηρήσουν ὁμοίως εἰς τὸν πληθυντικὸν τὴν κλίσιν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν τριτοκλίτων τῆς ἀρχαίας (οἱ πόλεις - τῶν πόλεων - τοῖς πόλεις, οἱ στάσεις - τῶν στάσεων - τοῖς στάσεις, οἱ τάξεις - τῶν τάξεων - τοῖς τάξεις, κλπ.).

10. Τὰ ἐξ ἐνάρθρων ἀπαρεμφάτων τῆς ἀρχαίας προελθόντα δευτερόκλιτα οὐδέτερα τῆς νέας καὶ γραφόμενα μέχρι τοῦδε διὰ τῆς καταλήξεως -εῖ (-ει), ὡς τὸ φα(γ)εῖ, τὸ φιλεῖ, τὸ λέει, τὸ ἔχει, κλπ., θὰ γράφονται ἐφεξῆς διὰ τῆς καταλήξεως -ῖ τῶν δευτεροκλίτων οὐδετέρων, ἐφ' ὅσον κλίνονται κατὰ ταῦτα (τὸ φαγί, τὸ φιλι κατὰ τὸ τυρί, τὸ ψωμί, κλπ.), θὰ διατηρήσουν ὅμως τὴν κατὰ τὴν ἱστορικὴν προέλευσιν γραφήν, ἐφ' ὅσον εἶναι ἰδιωματικὰ καὶ ἄκλιτα (τὸ ἔχει, τὸ ἰδεῖ, τὸ λέει, τὸ πιεῖ, κλπ.).

11. Ὡσαύτως θὰ γράφονται διὰ τῆς καταλήξεως -ι τῶν δευτεροκλίτων οὐδετέρων τὰ μέχρι τοῦδε διατηροῦντα τὴν διὰ τοῦ -ει γραφήν δευτερόκλιτα οὐδέτερα, τὰ ὅποια προῆλθον ἐκ δευτεροκλίτων οὐδετέρων τῆς ἀρχαίας ἢ μεταγενεστέρας δι' ἀποκοπῆς τῆς καταλήξεως -ον (τὸ γένη καὶ ὄχι τὸ γένει, τὸ ἀνώγι, τὸ κατώγι, κλπ.), τὰ δὲ ἔχοντα ὡς β' συνθετικὸν ὄνομα τῆς κατηγορίας ταύτης καὶ διατηροῦντα μέχρι τοῦδε τὴν κατάληξιν -εις (ἀσπρογένεις, ἀραιογένεις, κλπ.) θὰ γράφονται ἐφεξῆς διὰ τῆς καταλήξεως -ης τῶν πρωτοκλίτων (μαυρογένης, ξανθογένης, κλπ.).

12. Τὰ διὰ τῆς καταλήξεως -ούλλης, -ούλλα, -ούλλι μέχρι τοῦδε γραφόμενα θὰ γράφονται ἐφεξῆς διὰ τῆς -ούλης, -ούλα, -ούλι (πατερούλης, ξανθούλα, ὄρφανούλι, κλπ.).

13. Ὁμοίως θὰ γράφονται δι' ἐνὸς λ τὰ σχηματιζόμενα διὰ τῆς ὑποκοριστικῆς καταλήξεως -πουλος, -πούλα, -πουλο -πούλι (Γιαννόπουλος, ἀρχοντοπούλα, βασιλόπουλο, γαῖδουροπούλι κλπ.), ἐπειδὴ ἡ μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένη διὰ διπλοῦ λ γραφὴ αὐτῶν δὲν εἶναι ἀναμφίβητος ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως καὶ ἐπειδὴ τὰ ἀνάλογα Βυζαντινὰ ἐγράφοντο μᾶλλον δι' ἀπλοῦ λ (βλ. Psaltes, Gramm. d. Byz. Chron., 52, 287).

14. Τὰ ἐκ τῶν εἰς -ύς τριτοκλίτων τῆς ἀρχαίας προερχόμενα ἢ κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταῦτα σχηματισθέντα θὰ ἐξακολουθήσουν γραφόμενα διὰ τῆς καταλήξεως -ύς (βαθύς, πλατύς, παχύς, φαρδύς, κλπ.). Θὰ ἐξακολουθήσουν ὡσαύτως νὰ γράφονται ἀναλλοίωτα τὰ φωνητικῶς συμπίπτοντα πρὸς τὰ ἀρχαῖα εὐάριθμα ἀρσενικὰ ἢ οὐδέτερα τῆς νεωτέρας, ἀνεξαρτήτως κλίσεως (ὁ πῆχυς, ὁ ὄφης, ἡ δρυς, τὸ δάκρυ, τὸ βράδυ, κλπ.).

15. Ἐπειδὴ κατὰ τὰ εἰς -ύς τῆς προηγουμένης τάξεως κλίνονται καὶ τὰ χρωμάτων δηλωτικὰ ἐπίθετα τῆς νεωτέρας, τὰ ὅποια γράφονται μέχρι τοῦδε διὰ τῆς καταλήξεως -ίς (ὁ σταχτίς - τοῦ σταχτιοῦ - οἱ σταχτιοί, ὡς ὁ παχύς - τοῦ παχειοῦ - οἱ παχειοί, κλπ.), ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποκλίνει ὑπὲρ τῆς γνώμης ὅπως καὶ ταῦτα γράφονται διὰ τῆς καταλήξεως -ύς. Εἰς τοῦτο ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ μ. Χατζιδάκι ὑποστηρικθῆς σχηματισμὸς αὐτῶν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Τουρκικὸν *rengi* = *χρῶμα* δὲν φαίνεται πειθαναγκάζων, ἐνῶ παρουσιάζεται ἐξ ἴσου πιθανὸς ὁ σχηματισμὸς κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Βυζαντινὸν *δῆν* = πορφυροῦν *χρῶμα*. Ὅπως δὲ ὅποτε ὅμως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξουσιοδοτεῖ τὸν διευθυντὴν τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ νὰ ρυθμίσῃ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν ὀνομάτων τούτων κατὰ τὴν κρίσιν του καὶ κατόπιν μελέτης τῶν ἐπιστημονικῶν δεδομένων.

Αἱ ἀνωτέρω ὀρθογραφικαὶ τροποποιήσεις θέλουσιν ἐφαρμοσθῆ εἰς τὰ ὑπὸ ἐκτύπωσιν ἄρθρα τοῦ 4ου τόμου τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ καὶ κατὰ τὴν ἐφεξῆς σύνταξιν

καὶ λημματογράφῃσιν. Εἰς τὸν πρόλογον τοῦ 4ου τόμου θὰ δηλωθῇ τοῦτο ρητῶς, δημοσιευομένου περιληπτικοῦ πίνακος αὐτῶν. Ἡ σύνταξις καὶ ἡ διατύπωσις τοῦ πίνακος τούτου ἀνατίθεται εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ Λεξικοῦ, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι δὲν θὰ ἀφίσταται ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς διατυπώσεως τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς.

Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Τὰ μέλη
Κ. ΑΜΑΝΤΟΣ
Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΧΡ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

109η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις σήμερον τὴν 8ην Ἰουνίου 1959, ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Δευτέραν καὶ ὥραν 12.30 μ.μ., συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχαιοτέρου τῶν μελῶν κ. Σ. Κουγέα, ἀπουσιάζοντος τοῦ Προέδρου κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη, παρόντων τῶν κ.κ. Κ. Ρωμαίου, Γ. Ἀθανασιάδου-Νόβα καὶ Χρ. Καρούζου, γραμματέως. Συμμετέχει ὁ κ. Α. Ὁρλάνδος, Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας. Παρίσταται καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ κ. Ἰω. Καλλέρης.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας

.....

Ὁ Προεδρεύων
Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑΣ

Τὰ μέλη
Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ
Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ - ΝΟΒΑΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΧΡ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

110η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 13ην Νοεμβρίου 1959, ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Παρασκευῆν καὶ ὥραν 12ην μεσημβρινήν, συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ ἐπὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ. Παρόντες: Ἰω. Καλιτσουνάκης, Σ. Κουγέας, Κ. Ρωμαῖος, Χρ. Καρούζος. Συμμετέχει καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας κ. Ἀν. Ὁρλάνδος. Παρίσταται καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ κ. Ἰω. Καλλέρης.

Εὐρεθείσης ἀπαρτίας, προεδρεῖ ὁ τακτικὸς πρόεδρος κ. Καλιτσουνάκης καὶ γραμματεῦει ὁ τακτικὸς γραμματεὺς κ. Καρούζος. Θέμα πρὸς συζήτησιν: Συμπληρωματικὸν ὑπόμνημα τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ «περὶ τινῶν τροποποιήσεων εἰς τὸ ὀρθογραφικὸν σύστημα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ».

Ἐν ἀρχῇ ἀναγινώσκειται καὶ ἐπικυροῦται τὸ πρακτικὸν τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος προσκαλεῖ τὸν κ. Καλλέρην νὰ ἀναπτύξῃ ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς τὸ περιεχόμενον τοῦ ὑπομνήματός του. Ὁ κ. Καλλέρης ἀναφέρεται κατ' ἀρχάς εἰς τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας τῶν εἰς -ις χρώματος δηλωτικῶν ἐπιθέτων

(βυσσινίς, σταχτίς, τριανταφυλλίς, κλπ.), τῆς ὁποίας ἡ ρύθμισις εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς (108ῃ συνεδρία). Ἐπειδὴ ὅμως, λέγει, ἡ γενομένη ἐν τῷ μεταξύ ὑπ' αὐτοῦ ἐπισταμένη ἔρευνα εἰς οὐδὲν κατέληξεν ἱκανοποιητικὸν ἐπιστημονικῶς συμπέρασμα, διότι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ μ. Χατζιδάκι ἐκτεθεῖσα θεωρία περὶ τοῦ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ τουρκικὸν ρεγκι = χρῶμα σχηματισμοῦ τῶν ἐν λόγῳ ἐπιθέτων οὐδόλως εὐσταθεῖ, κατὰ τὴν γνώμην του, ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη τοῦ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Βυζαντινὸν ὀξύ(ν) = λαμπρὸν πορφυροῦν (χρῶμα) σχηματισμοῦ αὐτῶν ἐλαχίστας ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδείξεις, παρακαλεῖ ὅπως τὸ ζήτημα ρυθμισθῆ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸν πιθανώτερον ἐπιστημονικῶς λόγον. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν προέκυψε διαφορὰ γνώμῶν μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, τοῦ μὲν προέδρου ὑποστηρίξαντος τὴν ὀρθότητα τῆς διὰ τοῦ -ύς γραφῆς τῶν ἐπιθέτων τῆς κατηγορίας ταύτης, τῶν δὲ παρόντων μελῶν καὶ τοῦ Γεν. Γραμματέως ταχθέντων ὑπὲρ τῆς διὰ τοῦ -ίς γραφῆς, ὡς ἀπλουστεράς. Παρελθούσης οὕτω τῆς ὥρας, ἀποφασίζεται νὰ ἀναβληθῆ ἡ λήψις ὀριστικῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν προσεχῆ συνεδρίαν, ἵνα ἀκουσθῆ καὶ ἡ γνώμη τοῦ ἐκ τῶν μελῶν ἀπουσιάζοντος κ. Ἀμάντου ἐπὶ τῆς ἀμφισβητουμένης γραφῆς. Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος κηρύσσει τὴν λῆξιν τῆς συνεδρίας.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΧΡ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

111ῃ Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 18ην Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1959, ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Παρασκευῆν καὶ ὥραν 11½ π.μ., συνήλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ ἐπὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἐφορευτικῆ Ἐπιτροπῆ. Παρόντες : Ἰω. Καλιτσουνάκης, Σ. Κουγέας, Κ. Ἀμαντος, Χρ. Καροῦζος, Γ. Ἀθανασιάδης-Νόβας. Συμμετέχει καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας κ. Ἀν. Ὀρλάνδος. Παρίσταται καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ κ. Ἰω. Καλλέρης.

Εὐρεθείσης ἀπαρτίας, προεδρεύει ὁ τακτικὸς πρόεδρος κ. Ἰω. Καλιτσουνάκης καὶ γραμματεῦει ὁ τακτικὸς γραμματεὺς κ. Χρ. Καροῦζος. Ἐν ἀρχῇ, ἀναγινώσκειται καὶ ἐπικυροῦται τὸ πρακτικὸν τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα, ὁ κ. πρόεδρος προσκαλεῖ τὸν διευθυντὴν τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπεξηγήσιν τοῦ περὶ συμπληρωματικῶν ὀρθογραφικῶν τροποποιήσεων ὑπομνήματός του, ὅπερ ἀποτελεῖ καὶ τὸ μοναδικὸν θέμα τῆς συνεδρίας.

Ὁ κ. Καλλέρης ἐπαναλαμβάνει κατ' ἀρχάς, ἐν συντομίᾳ, πρὸς κατατόπισιν τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν ἀπουσιάζοντος κ. Ἀμάντου, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ ζήτημα τῆς γραφῆς τῶν εἰς -ύς ἢ εἰς -ίς χρώματος δηλωτικῶν ἐπιθέτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Ὁ κ. Ἀμαντος τάσσεται ὑπὲρ τῆς διὰ τοῦ -ύς γραφῆς (βυσσινύς, σταχτύς, κλπ.). Ἐν συνεχείᾳ, ὁ κ. Καλλέρης προχωρεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑπολοίπων ζητημάτων, ἅτινα ἐκτίθενται συντόμως εἰς τὸ πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ὑπόμνημα αὐτοῦ, ἔχον κατὰ λέξιν ὡς ἑξῆς :

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ
ΤΗΣ Ν. ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Ἄριθ. Πρωτ. 1256

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 8ῃ Ὀκτωβρίου 1959

Πρὸς

τὴν Σὴν ἐπὶ τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ Ἐφορευτικῆν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Ἐνταῦθα

Συμπληρωματικὸν ὑπόμνημα
περὶ τινῶν ἀπλοποιήσεων εἰς τὸ ὀρθογραφικὸν σύστημα
τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ

Κύριε Πρόεδρε,

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ θέσω ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς παρ' Ὑμῶν Ἐπιτροπῆς ζητήματά τινα ἀναφερόμενα καὶ πάλιν εἰς τὸ μέχρι τοῦδε ἰσχύον κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ὀρθογραφικὸν σύστημα. Τὴν ἐπ' αὐτῶν συζήτησιν καὶ ἀπόφασιν Ὑμῶν θεωρῶ ἀναγκαίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κατὰ τὰς προηγουμένας συνεδρίας ληφθεισῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἀποφάσεων. Ἐλπίζω ὅτι θὰ καταστῇ οὕτω δυνατὸν νὰ προχωρήσῃ ἐφεξῆς ἡ σύνταξις τοῦ Λεξικοῦ ἄνευ συγχύσεων καὶ ἀμφιβολιῶν καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λημμάτων αὐτοῦ καὶ ὅτι δὲν θὰ παραστῇ πιθανῶς ἀνάγκη καὶ περαιτέρω ὀρθογραφικῶν ἀπλοποιήσεων εἰς τὸ μέλλον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἐβάρυνε δυσμενῶς ἐπὶ τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ.

Τὸ πρῶτον τῶν ζητημάτων τούτων, περὶ τοῦ ὁποίου διέλαβον καὶ εἰς τὸ προηγούμενον πρὸς Ὑμᾶς ὑπόμνημα, ἀναφέρεται εἰς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν εἰς -ίς χρώματος δηλωτικῶν ἐπιθέτων τῆς Νέας Ἑλληνικῆς. Ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ ὑπενθυμίσω, ὅτι ἡ Σὴ Ἐπιτροπὴ ἀπεδέχθη κατ' ἀρχὴν τὴν πρότασίν μου, ὅπως ταῦτα γράφονται τοῦ λοιποῦ διὰ τῆς καταλήξεως -ύς, -ύ, ἀντὶ τῆς μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένης γραφῆς διὰ τοῦ -ίς, -ί, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς περαιτέρω ἐρεύνης τοῦ θέματος ὑπ' ἐμοῦ καὶ τῆς τελικῆς ρυθμίσεως τοῦ ζητήματος πρὸς τὰ ἐκ ταύτης συμπεράσματα. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ συμπεράσματα τῆς ἐρεύνης, ἦν ἐν τῷ μεταξύ ἐνήργησα, δὲν εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀδιάσειστα, προσφεύγω καὶ πάλιν εἰς τὴν πεφωτισμένην κρίσιν Ὑμῶν. Ὡς ἐνθυμεῖσθε, εἶχον τότε διατυπώσει τὴν γνώμην ὅτι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπίθετα θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ γράφονται διὰ τοῦ -ύς, -ύ, ἐπειδὴ ἡ κλίσις αὐτῶν ἔχει ρυθμισθῆ κατὰ τὰ εἰς -ύς, -ύ ἀρχαίῳθεν κληρονομηθέντα ἐπίθετα (παχύς, βαθύς, γλυκύς, κλπ.) καὶ ἐπειδὴ ὁ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Χατζιδάκι ὑποστηριχθεὶς σχηματισμὸς αὐτῶν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Τουρκικὸν *reyki*=χρῶμα δὲν φαίνεται πειστικὸς. Ἐμελέτησα καὶ πάλιν τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ μ. Χατζιδάκι, ἰδίως τὰ κατὰ τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ πρὸς τὸν μ. καθηγ. Καρολίδην διατυπωθέντα, ἀλλ' ἔμεινα μὲ τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν. Τουρκιστὶ τὸ χρῶμα λέγεται *reyk*, τοῦτο δὲ ἐλέγετο παλαιότερον πολλαχοῦ

παρ' ἡμῖν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ χρησιμοποιῆται εἰσέτι ἐνιαχοῦ, εἴτε εἰς τὴν καθημερινὴν ὁμιλίαν, εἴτε εἰς παροιμίας καὶ ἐρωτικὰ δίστιχα ποιηθέντα παλαιότερον, ἀλλὰ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὡς παροξύτονον (ρέγκι) καὶ οὐδέποτε ὡς ὀξύτονον (ρεγκί). Τὸ ρεγκί ὑπάρχει βεβαίως εἰς τὴν Τουρκικὴν, ὡς πιστοῦται ἐκ τῶν Λεξικῶν, ἀλλ' ὡς ἐπίθετον σημαῖνον «κεχρωσμένος» καὶ συνεκφερόμενον μετὰ τοῦ οὐσιαστικοῦ τοῦ δηλοῦντος τὸ χρῶμα, οἷον καφέ ρεγκί=χρωματισμένος διὰ χρώματος καφέ, πεμπέ ρεγκί=φέρων χρῶμα τριανταφυλλί, κλπ. Εἰς τοιαύτας μόνον ἐκφράσεις ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὑπὸ τῶν Τουρκομαθῶν Ἑλλήνων τῆς Κ/πόλεως, τῆς Ἀδριανουπόλεως, κλπ., ὡς πληροφοροῦμαι ὑπὸ φίλων ἐκεῖθεν καταγομένων, εἰς συνομιλίας δὲ διεξαγομένας ὑπὸ τούτων Ἑλληνιστί, οὐδέποτε ὁμως ἐχρησιμοποιήθη, ἐπαναλαμβάνω, εὐρύτερον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ὡς τοῦτο συνέβη προκειμένου περὶ τοῦ οὐσ. ρέγκι. Κατ' ἀκολουθίαν, εἶναι τελείως ἀπίθανος ἡ γνώμη καθ' ἣν ἡ τοιαύτη χρῆσις τοῦ ἐπιθ. ρεγκί συνετέλεσεν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν κοινῶς καὶ δημωδῶς χρησιμοποιουμένων ἀναλόγων ἐπιθέτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Ἐξ ἄλλου, ἀπίθανος ὡσαύτως τυγχάνει, νομίζω, καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ μ. Καρολίδου ὑποστηριχθεῖσα γνώμη περὶ τοῦ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Ἀραβικὸν μαβί σχηματισμοῦ τῶν ἐν λόγῳ ἐπιθέτων, κυρίως διότι τὸ ἐπίθετον μαβί, Ἀραβικὸν καὶ Τουρκικόν, δὲν φαίνεται χρησιμοποιηθὲν εὐρέως παλαιότερον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες διέθετον περισσότερο τοῦ ἐνὸς Ἑλληνικὰ (καὶ μάλιστα κοινὰ) συνώνυμα : γαλανός, γαλάζιος, γεράνιος.

Παραλλήλως ἠρεῦνησα τὴν παρ' Ἑμῶν προβληθεῖσαν γνώμην περὶ τοῦ πιθανοῦ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Βυζαντινὸν ὀξύς σχηματισμοῦ τῶν ἐπιθέτων τούτων. Ὄντως τὸ ὀξύς ἐχρησιμοποιεῖτο κοινῶς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, εἴτε ἐπιθετικῶς, εἴτε οὐσιαστικῶς κατ' οὐδέτερον γένος (τὸ ὀξύς), πρὸς δήλωσιν ἰδιαιτέρας ἀποχρώσεως τῆς πορφύρας, τοῦ λαμπροῦ πορφυροῦ χρώματος, ὡς τοῦ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἐνδυμάτων κυρίως, ὁμοίου πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν βυσσινί λεγόμενον. Αἱ σωζόμεναι μαρτυρίαι οὐδεμίαν καταλείπουν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν. Ὅθεν, τὸ ζήτημα περιορίζεται εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς πιθανῆς ὑπάρξεως τοιούτων ἐπιθέτων εἰς χρόνον, καθ' ὃν ἡ ὑπὸ τοῦ Χατζιδάκι ὑποστηριχθεῖσα ἄποψις, ἡ περὶ τοῦ σχηματισμοῦ δηλ. αὐτῶν κατ' ἐπίδρασιν τῆς ἐν Κ/πόλει ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων ὀμιλουμένης καὶ μιμουμένης ὡς πρὸς τοῦτο τὴν Τουρκικὴν, θὰ ἀπετέλει ἐπὶ τοῦ προκειμένου σαφῆ ἀναχρονισμόν. Δυστυχῶς ἡ μόνη πηγὴ εἰς ἣν δύναται τις, ὡς ἔχουν σήμερον τὰ πράγματα, νὰ ἀναζητήσῃ τὴν διαπίστωσιν ταύτην, εἶναι τὸ πολυτιμότεον, ἀλλ' ἀτελές, Λεξικὸν τοῦ Δουκαγγίου. Εἰς τοῦτο ἀναφέρεται δις ὡς οὐσ. τὸ *μαυρίν* (μελαντηρίαν· τὸ *μαβρήν*. μελαντηρία· τὸ τοῦ σκυτέως *μαυρίν*) πρὸς δήλωσιν οὐσίας μελανοῦ χρώματος, ἐκ χειρογράφου κώδικος, τοῦ ὁποίου δὲν δίδεται δυστυχῶς ἡ χρονολογία. Εἰς τὸ αὐτὸ Λεξικὸν μνημονεύεται ὡσαύτως τὸ οὐδ. *ἄσπριν* ὡς ἐπίθετον χρησιμοποιηθὲν ὑπὸ Νικολάου τοῦ Μυρεψοῦ (παπάβερ ἢ παπαβάριν *ἄσπριν*). Δυστυχῶς δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐλεγχθῇ τὸ αὐθεντικὸν τῆς παραπομπῆς, εἶναι δὲ ἐξ ἄλλου τόσον συχναί, ὡς γνωστὸν, αἱ παραναγνώσεις καὶ οἱ παρατονισμοὶ παρὰ Δουκαγγίου, ὥστε δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω ἂν τὸ ἐπίθετον, ὅπερ μορφολογικῶς φαίνεται ἀνάλογον πρὸς τὸ *μαυρίν*, ἐτονίζετο ἐπὶ τῆς παραληγούσης ἢ τῆς ληγούσης. Ἡ ἐντύπωσίς μου ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων εἶναι ὅτι κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἤδη ἐπο-

χὴν ἐσχηματίσθησαν ἴσως κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *ὄξυ(ν)* οὐδέτερα οὐσιαστικά χρώματος δηλωτικά, ὡς τὸ *μαυρίν*, τὸ *ἀσπρίν*, τὰ ὁποῖα θὰ πρέπη νὰ γράφωνται ἐπομένως διὰ τοῦ *-ύ(ν)*. Θὰ ἠδύνατο ἄρα νὰ ὑποστηριχθῆ μετὰ πολλῆς πιθανότητος ὅτι κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ οὐδέτερα ταῦτα ἐσχηματίσθησαν τὰ χρώματος δηλωτικά ἐπίθετα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς εἰς *-ύς*, *-εῖά*, *-ύ*, τὰ ὁποῖα καὶ προσηρμόσθησαν διὰ τοῦτο κλιτικῶς πρὸς τὰ ἀρχαίῳθεν κληρονομηθέντα ἐπίθετα εἰς *-ύς*. Ἀλλὰ τὰ ὑπὲρ τῆς πιθανότητος ταύτης ἐπιχειρήματα εἶναι καὶ ὀλίγα καὶ ἀσθενῆ, τὸ δὲ ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενον συμπέρασμα δὲν δύναται νὰ ἔχη τὸ προσῆκον ἐπιστημονικὸν κῦρος. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἀφετηρία τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἐν λόγῳ ἐπιθέτων καὶ ἡ ἀπὸ ἀπόψεως ὀρθογραφικῆς τοποθέτησις αὐτῶν παραμένουν, ὡς καὶ πρότερον, ἄνευ ἱκανοποιητικῆς ἐρμηνείας.

Τὸ δεύτερον ζήτημα, ὅπερ θὰ πρέπη, νομίζω, νὰ ἀπασχολήσῃ τὴν Ἐπιτροπὴν Ὑμῶν, ἀναφέρεται εἰς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν μετὰ διπλῶν συμφώνων ξενικῆς καταγωγῆς λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει, ὡς γνωστόν, πολλὰς λέξεις γραφομένας εἰς τὸ Ἱστορικὸν Λεξικόν, κατὰ τὰ ξενικά πρότυπα, εἴτε μεθ' ἑνὸς διπλοῦ συμφώνου, ριζικοῦ ἢ καταληκτικοῦ, ὡς *ἄββίξο*, *ἄββιζάρω*, *ἄββοκάτος*, *ἄμάκκα*, *ἄμολλάρω*, *ἄπίκκο*, *ἄπαρθενεύω*, *κάππα*, *κάρρο*, *κούππα*, *τακκούνι*, *μπουκκάλα*, *ρόκκα*, *τσάππα*, *ὀμελέττα*, κλπ., εἴτε μετὰ δύο διπλῶν συμφώνων, ὡς *βακκέττα*, *καππόττα*, *καππέλλο*, *παππαγάλλος*, *πιαττέλλα*, κλπ. Ἄλλ' ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν :

- 1) ὅτι διὰ πολλὰς ἐκ τῶν λέξεων τούτων δὲν δύναται νὰ καθορισθῆ μετὰ βεβαιότητος, ἂν εἰσῆλθον ἐκ τῆς Ἱταλικῆς, ἥτις διαφυλάττει τὰ διπλᾶ σύμφωνα, ἢ ἐκ τῆς Ἑνετικῆς διαλέκτου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον ἤδη ταῦτα ἀπλοποιηθῆ·
- 2) ὅτι πολλὰ ἐπίσης ἀπαντοῦν ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἤδη ἐποχῆς με ἀπλοποιημένην γραφὴν (*κάπα*, *κλάπα*, *κούπα*, *μπουκούνι*, *ρόκα*, *τσάπα*)·
- 3) ὅτι ἀπεφασίσθη ἤδη ἡ ἀπλοποίησις διπλῶν συμφώνων εἰς κατηγορίας λέξεων συνδεομένας μετὰ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν τῆς γλώσσης, ὡς τῶν εἰς *-πουλ(λ)ος*, ὀνομάτων·
- 4) ὅτι ἡ μεταγραφὴ τῶν λέξεων τούτων κατὰ τὰ ξενικά πρότυπα ἄνευ φωνητικῆς ἀνάγκης καθιστᾷ ὅπωςδῆποτε δυσχερέστερον τὸ ἤδη δυσχερὲς ὀρθογραφικὸν πρόβλημα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς (πρόχειρον παράδειγμα τὰ ἄρθρα τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ *βακέττα* καὶ *βακκῶνω*)· ἂν λοιπὸν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν πάντα ταῦτα, οὐδεὶς θὰ ἀντετίθετο, ὑποθέτω, εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ἀπλοποιήσεως τῶν διπλῶν συμφώνων, εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος κατηγορίαν λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς.

Ἐν τούτοις, ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἀπλοποιήσεως ταύτης προκαλεῖ κατ' ἐπιστημονικὴν μέθοδον τὸ ἐξῆς ζήτημα : ἀπλοποιομένης τῆς γραφῆς τῶν καταλήξεων τῆς Ἱταλικῆς *-έττο*, *-έττα*, *-όττο*, *-όττα* (*κασκέτο*, *μπιλιέτο*, *βιολέτα*, *μαριονέτα*, *μπισκότο*, *τσιρότο*, *κοντότα*, *καπότα*, κλπ.), θὰ πρέπη νὰ ἀπλοποιηθῆ καὶ ἡ γραφὴ τῶν ἰδίας προελεύσεως καταλήξεων *-έλλο*, *-έλλα* (*μαστέλο*, *φουρνέλο*, *κορδέλα*, *ὀμπρέλα*, κλπ.), ὡς καὶ ἡ τῆς ἐκ τούτων προελεύσεως κατὰ μετασχηματισμὸν καταλήξεως *-έλλι* (*καμπανέλι*, *παστέλι*, *πιατέλι*, κλπ.), ἐν συνεχείᾳ δὲ καὶ ἡ γραφὴ τῶν διὰ τῶν αὐτῶν καταλήξεων σχηματισθέντων καθαρῶς Ἑλληνικῶν ὑποκοριστικῶν (*μαννέλα*, *τουλουπέλα*, *ἀγωρέλι*, *μωρέλι*, *παιδαρέλι*, κλπ.). Ἐν τοιαύτῃ ὁμως περιπτώσει, ὑπάρχει κίνδυνος συγχύσεως πρὸς τὰ παλαιότερον ἐκ τῆς Λατινικῆς εἰσελθόντα ἀνάλογα (*καστέλλι*, *καγκέλλι*, *σκουτέλλι*, *κρικέλλι*, κλπ.) καὶ ἴσως πρὸς καθαρῶς Ἑλληνικά,

ὡς τὸ *δικέλλι* καὶ εἴ τι ἄλλο. Θὰ ἦτο ἐξ ἄλλου μεθοδολογικῶς ἀνακόλουθος ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἀπλοποιήσεως τοῦ διπλοῦ συμφώνου τοῦ θέματος καὶ ἡ διατήρησις τοῦ διπλοῦ συμφώνου τῆς καταλήξεως, ἡ μερική δηλ. ἀπλοποιήσις διπλῶν συμφώνων τῆς αὐτῆς προελεύσεως (*καπόττα, καπέλλο, πιατέλλα, κλπ.*). Δὲν θεωρῶ βεβαίως ἀδύνατον τὴν διάκρισιν τῆς ὀρθογραφίας μεταξὺ τῶν παλαιότερον διὰ τῆς Λατινικῆς εἰσελθόντων καὶ τῶν νεωτέρων ἐκ τῆς Ἰταλικῆς προερχομένων ἢ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ τελευταῖα ταῦτα σχηματισθέντων. Καὶ ἂν ἀφήσωμεν ὅμως κατὰ μέρος τὰς διαλέκτους, εἰς τὰς ὁποίας διατηρεῖται ἡ προφορὰ τῶν διπλῶν εἰς τὰς περὶ ὧν πρόκειται καταλήξεις, ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἀπλοποιήσεως αὐτῶν εἰς τὰ λήμματα, ὅσονδήποτε προσεκτικῶς καὶ ἂν γίνεται, δὲν ἀπομακρύνει ἀσφαλῶς τὴν σύγχυσιν, ἣν ἐπεσήμανα.

Συναφὲς ζήτημα δημιουργεῖ ἡ ὀρθογραφία πολλῶν λέξεων Ἰταλικῆς καταγωγῆς, κατὰ τὴν μεταγραφὴν τῶν ὁποίων ἀποδίδεται μέχρι τοῦδε τὸ μακρὸν *ο* διὰ τοῦ *ω*, καίτοι βέβαιον εἶναι ὅτι αἱ λέξεις αὗται εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ὅταν εἶχε πλέον ἐκλείψει ἐν αὐτῇ ἡ χρονικὴ διάκρισις μεταξὺ *ο* καὶ *ω*. Ἐξ ἀπλῆς λοιπὸν προσπαθείας νὰ ἀποδώσωμεν τὰ ξενικὰ πρότυπα τῶν λέξεων τούτων καὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς φωνητικὸς νόμους τῆς Νέας ἢ καὶ τῆς Βυζαντινῆς Ἑλληνικῆς ἐξακολουθοῦμεν νὰ γράφωμεν εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν ἀμωρῶζος, ἀμακκαδῶρος, ἀμπασσαδῶρος, γουστῶζος, γουλῶζος, τιμῶνι, κορδῶνι, βαπῶρι, κλπ.

Κατὰ παρόμοιον τρόπον, ἀντιθέτως δηλαδή πρὸς τὴν φωνητικὴν τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ δι' ἐπιθυμίαν συμμορφώσεως πρὸς ὀρθογραφικὸν κανόνα τῆς παραδόσεως, ἐξακολουθοῦμεν ὡσαύτως νὰ γράφωμεν διὰ διπλοῦ *ρ* τὰ σύνθετα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, τῶν ὁποίων τὸ *α'* συνθετικὸν λήγει εἰς βραχὺ φωνῆεν, τὸ δὲ *β'* ἀρχίζει ἀπὸ *ρ*, χωρὶς μάλιστα νὰ διακρίνωμεν εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα τὰς Ἑλληνικὰς τῶν ξενικῶν λέξεων (*ἄρραφτος, ἄρριζωτος, ἄρρουφητος, ἀσπρόρριζα, ἀσπρορροδεὰ κλπ.*, ἀλλὰ καὶ *ἄρρεγουλάριστος, ἄρρεμπέλευτος, ἄρρογος, ἀσπρόρροκα, κλπ.*). Ἡ γραφὴ αὕτη εἶναι βεβαίως ἀδικαιολόγητος καὶ εἰς τὰ σύνθετα τῆς *α'* ὁμάδος, ἐφ' ὅσον ἡ ὀρθογραφία τοῦ λήμματος ἀποτελεῖ ἀντίφασιν πρὸς τὴν ἔτυμολογικὴν αὐτοῦ ἐρμηνείαν, ἐξ ἧς ἐμφαίνεται ὅτι ἡ σύνθεσις ἐγένεν εἰς χρόνον καθ' ὃν δὲν ὑφίστατο ὁ λόγος τῆς διπλώσεως τοῦ *ρ*. Εἰς τὰ σύνθετα ὅμως τῆς *β'* ὁμάδος, ἐνθα τὸ *β'* συνθετικὸν εἶναι λέξις ξενικῆς προελεύσεως ἀρχομένη ἀπὸ *ρ*, ἡ ἀναδίπλωσις τοῦ *ρ* εἶναι περισσότερον ἀδικαιολόγητος, διότι δὲν ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς οὔτε τὸ ἐλαφρυντικὸν τῆς κατ' ἀναλογίαν πρὸς ὀρθογραφικὸν κανόνα τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως γραφῆς. Τὸ ἐπισημονικῶς ὀρθὸν θὰ ἦτο προφανῶς νὰ θεσπισθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅ,τι καὶ περὶ τῶν συνθέτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς μὲ *β'* συνθετικὸν τὴν λέξιν μάτι ἀπεφασίσθη, δηλαδή ἡ ἐκάστοτε προσαρμογὴ τῆς ὀρθογραφίας τοῦ λήμματος πρὸς τὴν ἐπακολουθοῦσαν ἔτυμολογικὴν ἐρμηνείαν. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχει πιθανότης νὰ προκληθῇ ἐντεῦθεν σύγχυσις μεταξὺ συνθέτων τῆς κατηγορίας ταύτης ἀνηκόντων εἰς τὴν ἱστορικὴν κληρονομίαν τῆς γλώσσης καὶ συνθέτων βραδύτερον σχηματισθέντων, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐξακολουθήσωμεν γράφοντες καὶ τὰ δεύτερα ταῦτα κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ πρῶτα, ἐφ' ὅσον τὸ *β'* συνθετικὸν εἶναι ἀναμφιβόλως λέξις Ἑλληνικῆ, Ἑλληνικῆς δηλαδή καθαρῶς ρίζης. Ἀντιθέτως φρονῶ ὅτι ὁ κανὼν οὗτος οὐδένα ἔχει λόγον ἐφαρμογῆς προκειμένου περὶ συνθέτων, τῶν ὁποίων τὸ *β'* συνθετικὸν εἶναι

λέξεις ξενικῆς καταγωγῆς. Ἡ διάκρισις μεταξύ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν εἶναι εὐκολος καὶ οὐδεμίαν οὐδαμοῦ πρόκειται νὰ προκαλέσῃ σύγχυσιν ἢ ἀνακολουθίαν.

Ἡ αὐτὴ δυσκολία παρουσιάζεται καὶ εἰς τὴν γραφὴν τῶν μετὰ συλλαβικῆς αὐξήσεως χρόνων τῶν ἀπὸ ρ ἀρχομένων ρημάτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Τὸ ζήτημα εἶναι ἀκριβῶς ἀνάλογον. Τὸ ἀπλούστερον προφανῶς θὰ ἦτο νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν δι' ἀπλοῦ ρ γραφὴν τῶν μετὰ συλλαβικῆς αὐξήσεως χρησιμοποιουμένων ρημάτων τῆς κατηγορίας ταύτης. Τοῦτο ὅμως θὰ ἦτο μὲν σύμφωνον πρὸς τὴν φωνητικὴν ὀρθογραφίαν τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πρὸς τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν τῆς γλώσσης, δεδομένου ὅτι πλεῖστα τῶν ἐν λόγῳ ρημάτων προέρχονται ἐκ παλαιᾶς κληρονομίας καί, ἐπομένως, οἱ παρωχημένοι χρόνοι τῆς ὀριστικῆς τούτων ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ἐν χρήσει ἕκτοτε καὶ μέχρι σήμερον ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἢ μεταβεβλημένην πῶς κατὰ τὴν κατάληξιν μορφήν (ἐρράβδιζα – ἐρράβδισα, ἐρρανα, ἐρράπισα, ἐρραφα – ἐρραφα, ἐρρεφα, ἐρρίζωνα – ἐρρίζωσα, ἐρριψα – ἐρριξα, ἐρρόδισα, ἐρρούφησα – ἐρρούφηξα, κλπ.). Τὸ ὀρθὸν καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θὰ ἦτο, νομίζω, νὰ ρυθμίσωμεν τὴν δι' ἀπλοῦ ἢ διπλοῦ ρ γραφὴν τούτων ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐτυμολογικὴν προέλευσιν τῶν ρημάτων, νὰ διακρίνωμεν δηλαδὴ τὰ ἀπὸ ρ ἀρχόμενα ῥήματα τῆς ἀρχαίας κληρονομίας ἀπὸ τὰ νεωστὶ σχηματισθέντα ὅμοια καὶ νὰ γράφωμεν ἐρράβδισα ἀλλὰ ἐράγισα, ἐρραφα ἀλλὰ ἐραμμάτισα, ἐρρόδισα ἀλλὰ ἐρόζιασα, κλπ. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο θὰ ὀδηγήσῃ ἀναποφεύκτως εἰς σύγχυσιν ὀρθογραφικὴν, κλίνω ὑπὲρ τῆς γνώμης νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἀναδίπλωσιν τοῦ ρ εἰς τοὺς παρωχημένους χρόνους τῆς ὀριστικῆς ὅλων τῶν Ἑλληνικῆς ρίζης ἀπὸ ρ ἀρχομένων ρημάτων, νὰ γράφωμεν δὲ δι' ἑνὸς ρ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τῶν ξενικῆς προελεύσεως ὁμοίων ρημάτων, ἀνεξαρτήτως τοῦ χρόνου καθ' ὃν θεωροῦνται σχηματισθέντα ταῦτα ἢ ἐκεῖνα. Ἐὰν ἄρα δυνατόμεθα νὰ παραβλέψωμεν τὴν ἐντεῦθεν δημιουργουμένην μεθοδολογικὴν ἀνακολουθίαν, πρέπει νὰ γράφωμεν : ἐρραφα, ἐρράγισα, ἐρροχάλιζα, ἐρρέκαζα, ἐρροκάνιζα, ἀλλὰ ἐρόγεφα, ἐρεζίλεφα, ἐρεμπέλεφα, ἐρεγουλάριζα, κλπ.

Θεωρῶ ἐν τέλει καθῆκον μου νὰ θέσω ὑπ' ὄψιν Ἑμῶν δύο εἰσέτι ζητήματα, μολοντί διατηρῶ πολλοὺς δισταγμοὺς περὶ τῆς σκοπιμότητος τῆς ἀνακινήσεως αὐτῶν. Δὲν γνωρίζω, ἐν πρώτοις, ἐὰν πρέπη νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν γενικῶς σχεδὸν χρησιμοποιουμένην γραφὴν τῆς τοῦ ἄρθρου τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀντὶ τῆς μέχρι τοῦδε ἰσχυούσης εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν γραφῆς τοῖς. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημερινῶν δεδομένων, ἢ τυχὸν ἀποδοχὴ τῆς ὀρθογραφικῆς ταύτης μεταβολῆς δύναται νὰ ἔχη ὑπὲρ αὐτῆς μόνον τὸ ἐπιχείρημα τῆς ἀπλοποιήσεως, πρακτικὸν δηλαδὴ καθαρῶς λόγον καὶ οὐχὶ ἐπιστημονικόν. Ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως οὐδετέρᾳ τῶν γραφῶν τούτων φαίνεται πειστικῶς δικαιολογουμένη. Πειστικωτέρα πάντως φαίνεται ἡ ὑπὲρ τῆς γραφῆς τοῖς ὑπὸ τοῦ Meyer-Lübke προβληθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ μ. Χατζιδάκι υἱοθετηθεῖσα γνώμη, ἐπειδὴ ἡ μεταβολὴ τοῦ προηγουμένως χρησιμοποιουμένου εἰς τὴν αὐτὴν πτώσιν ἄρθρου τῆς εἰς ΤΙΣ ἐγένετο μᾶλλον κατ' ἀναλογικὴν συνεκφορὰν πρὸς τὸν φύγγον οἶ (ι) τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ (οἶ γυναῖκες – τοῖς γυναῖκες), οὐχὶ δὲ διὰ συστολὴν τοῦ ε εἰς ι (τῆς γυναῖκες – τῖς γυναῖκες), ὡς ὑπεστηρίχθη ὑπ' ἄλλων, ἐφ' ὅσον ἡ κῶφωσις αὕτη εἶναι ἄλλοτρία τῆς φωνητικῆς τῶν διαλέκτων τοῦ νοτίου συγκροτήματος, ὡς παρε-

τήρησεν ὁ Χατζιδάκις καὶ πάλιν (MNE 1, 575). Τὸ τελευταῖον τοῦτο θὰ ἦτο δυνατόν μόνον, ἂν ὑποτεθῆ ὅτι ἡ κώφωσις τοῦ ε εἰς ι, ἡ μεταβολὴ δηλαδὴ τοῦ *τες* εἰς *τις*, συντελεσθεῖσα καὶ γενικευθεῖσα εἰς τὰς βορείας διαλέκτους, ἐξηπλώθη ἐκεῖθεν καὶ εἰς τὰς διαλέκτους τῆς νοτίας περιοχῆς γενικῶς πρὸ πάσης ἀποβολῆς τοῦ ι εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τῶν διαλέκτων τῆς προηγουμένης ομάδος. Ἡ ὑπόθεσις ὅμως αὕτη εἶναι ἥκιστα πιθανή, διότι ἡ ἐντεῦθεν εἰκαζομένη ἐπίδρασις τῶν βορείων διαλέκτων ἐπὶ τὰς ἰσχυροτέρας καὶ κοινοτέρας τῆς νοτίας ομάδος φαίνεται ἀπίθανος, καὶ διότι δὲν εἶναι βέβαιον, ἂν ἡ κώφωσις τοῦ ἀτόνου ε εἰς ι εἶχε γενικευθῆ εἰς τὰς διαλέκτους τῆς βορείας ομάδος πρὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὅτε τὸ ἄρθρον *τις* κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ προηγουμένως χρησιμοποιουμένου *τές* (βλ. Χατζιδάκιν, ἐνθ' ἄνωτ.).

Δὲν γνωρίζω ἐπίσης, ἂν πρέπη νὰ ἐξομαλυνθῆ διὰ λόγους πρακτικῆς ἀπλοποιήσεως, ὡς ὑπεστηρίχθη, ὁ τονισμὸς ἐνίων ὁμωνύμων, ἀλλὰ διαφόρου ἀρχῆς, καταλήξεων ἢ λέξεων ὁμοήχως ληγουσῶν ἢ καὶ παραδόξως προσπιπτουσῶν διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ ἱστορικοῦ χρόνου τῶν φωνηέντων ἐξ ὧν ρυθμίζεται τὸ εἶδος τοῦ τόνου. Πρέπει δηλαδὴ νὰ τονίζωνται ὁμοίως τὰ *πρωτεουσιᾶνος*, *Πρεβεζιᾶνος*, *μεγαλουσιᾶνος*, *σουλτάνος*, *μουσουλμάνος*, κλπ. ἢ τὰ *ψωμᾶδες*, *παππᾶδες*, *ραφτᾶδες*, *μαννάδες*, *νυφᾶδες*, κλπ. ἢ τὰ *ἀγαπᾶς*, *τιμᾶς*, *γελᾶς*, *τρώς*, *ἀκούς*, *κλαίς*; *Καί*, *περαιτέρω*, πρέπει νὰ τονίζωμεν κατὰ τὸ *ἀγαπᾶμε* – *ἀγαπᾶτε*, *γελᾶμε* – *γελᾶτε*, καὶ τὰ *ἀκούμε* – *ἀκούτε*, *τρώμε* – *τρώτε*, *κλαίμε* – *κλαίτε*, κλπ.; Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι τοῦτο δὲν πρέπει νὰ γίνῃ εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικόν, διότι ἡ μεταβολὴ τοῦ κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἢ τὴν ἀναλογικὴν ἀρχὴν τόνου τῶν λέξεων θὰ ὀδηγήσῃ διὰ μεθοδολογικὴν ἀνάγκην εἰς ζητήματα, τῶν ὁποίων ἡ λύσις θὰ προσκρούσῃ εἰς δυσκολίας καὶ θὰ προκαλέσῃ σύγχυσιν ὀρθογραφικὴν. Ἐὰν τονίσωμεν δηλαδὴ *σουλτᾶνος*, *μουσουλμᾶνος*, ὅπως *μεγαλουσιᾶνος*, *πρωτεουσιᾶνος*, κλπ., θὰ εὐρεθῶμεν πρὸ τῆς δυσκολίας νὰ συμβιβάσωμεν τὴν ἐτυμολογικὴν ἐρμηνείαν τῶν λέξεων πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ λήμματος αὐτῶν ἢ ἂν τονίσωμεν *μαννᾶδες*, *νυφᾶδες*, κλπ. κατὰ τὸ *πατερᾶδες*, κλπ., θὰ θεωρήσωμεν ἐξαιρούμενα τὰ *ἀγελάδες*, *ἐβδομάδες*, κλπ. ἢ ἂν, κυρίως, τονίσωμεν *ἀκούς* – *ἀκούμε* – *ἀκούτε*, κλπ., πρέπει νὰ τονίσωμεν ἴσως καὶ *ἀκούστε*, *μιλήστε*, *κλειστε*, κλπ., ὁπότε θὰ πρέπη νὰ μὴ σημειώσωμεν τὸ συγκοπτόμενον φωνῆεν, ἀλλ' ὅπως δὴ ποτε θὰ πρέπη, διὰ λόγους μεθοδολογικοῦς, νὰ τονίσωμεν καὶ ὁ *ποιῖσος*, ὁ *δεῖξος*, τὸ *ποτῆρι*, τὸ *ἀλεῦρι*, ἡ *φωνοῦλα*, ἡ *καρδοῦλα*, κλπ. Εὐνόητον τυγχάνει ποῖος σάλος θὰ προκληθῆ ἐντεῦθεν. Ὁρθότερον ἄρα εἶναι ἀπὸ τε ἐπιστημονικῆς καὶ πρακτικῆς ἀπόψεως νὰ διατηρηθῆ τὸ μέχρι τοῦδε ἰσχυρὸν σύστημα τοῦ ἱστορικοῦ τόνου, πλὴν τῆς περιπτώσεως τοῦ *ποῦ* καὶ τοῦ *πῶς*, τῶν ὁποίων πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὴν ἐρωτηματικὴν ἀπὸ τῆς ἀναφορικῆς ἢ εἰδικῆς χρήσεως διὰ τῆς διαφοροποιήσεως τοῦ τόνου, κοινῶς σχεδὸν καθιερωθείσης ἤδη ἐκτὸς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ. Περιττὸν νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ διαφοροποιήσις αὕτη τῶν *ποῦ* καὶ *πῶς*, ἐρωτηματικῶν, ἀπὸ τῶν *πού*, ἀναφορικοῦ καὶ εἰδικοῦ, καὶ *πῶς*, εἰδικοῦ, δὲν δικαιολογεῖται «ἱστορικῶς», ἀλλ' ἡ ἀνάγκη ἀποφυγῆς ἐννοιολογικῶν συγχύσεων ἐν τῇ χρήσει καθιστᾷ ταύτην ἀναγκαίαν.

Καταλήγων, ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσω ἅπαξ ἔτι, πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένων παρεξηγήσεων, διασαφήσεις τινὰς ἀναφερομένας εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐννοίας «ἱστορικόν», δι' ἧς ὀρθῶς χαρακτηρίζεται τὸ Λεξικόν τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Ἐλέχθη

δηλαδή και ἐγράφη ὅτι, ἐπειδὴ τὸ Λεξικὸν τῆς Ἀκαδημίας δὲν εἶναι χρηστικὸν ἢ «δὲν εἶναι κυρίως χρηστικόν, ἀλλὰ προωρισμένον πρὸ παντὸς εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ, διὰ τοῦτο ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ χρησιμοποιηθῇ οὐχὶ ἡ φωνητικὴ γραφή, ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἔνθα λόγος αἰσθητικὸς ἐπέβαλλε τὴν πρώτην. Π.χ. οὐχὶ ἀγαπᾷε κατὰ τὴν ἱστορικὴν γραφήν, ἀλλ' ἀγαπάει». (Προλεγόμενα εἰς τὸν Α' τόμ. τοῦ Ἰστορ. Λεξικοῦ, σελ. 17').

Πρέπει νὰ παρατηρήσῃ τις, ἐν πρώτοις, ὅτι προσπίπτει παραδόξως πως τὸ ἐπιχείρημα τοῦ «αἰσθητικοῦ λόγου» διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ὀρθογραφίας οἰασθήποτε γλώσσης καὶ οἰουδήποτε λεξικοῦ. Λόγοι ἀπλοποιήσεως, ἐπιβαλλόμενοι διὰ τὴν προσαρμογὴν τῆς ὀρθογραφίας πρὸς τὴν μεταβαλλομένην φωνητικὴν ἢ μορφολογίαν τῆς γλώσσης ἢ καὶ δι' ἀποφυγὴν ὀρισμένων συγχύσεων, εἶναι βεβαίως νοητοὶ καὶ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν εἰς πᾶσαν ζῶσαν γλώσσαν. Τοῦτο ὅμως εἶναι καὶ πάλιν ζήτημα ἐπιστημονικῆς ἐρμηνείας τῶν νόμων, οἵτινες διέπουν τὴν φθογγολογίαν καὶ τὴν μορφολογίαν τῆς γλώσσης, οὐχὶ δὲ ζήτημα αἰσθητικῆς. Ὅπως δὲ ἐξάγεται σαφῶς ἐντεῦθεν ὅτι ὑφίσταται παρανόησις ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐννοίας «ἱστορικὴ» γραφή. Οὕτω, ἢ εἰς θέσιν παραδείγματος προβαλλομένη γραφή ἀγαπᾷε δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «ἱστορικὴ», διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι εἶναι καθαρῶς ὑποκειμενικῆς θεωρίας συμπέρασμα, οὐδέποτε καὶ παρ' οὐδενὸς ἀντιπροσωπεύοντος τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν τῆς γλώσσης ἐγράφη, οὔτε κατὰ κανόνα τινὰ ἱστορικὸν ἢ ἀναλογικὸν τοῦ τονισμοῦ ἐρρυθμίσθη. Τοῦναντίον, ὁ νόμος τῆς ἀναλογίας ὑποχρεώνει εἰς τὸν κατὰ τὰ βαρύτερα ῥήματα τονισμὸν τοῦ ἀγαπάω - ἀγαπάει, γελᾶω - γελᾷει, περπατάω - περπατάει, παρακαλάω - παρακαλάει, κλπ., ἀφ' ἧς στιγμῆς ταῦτα συνεξέδραμον μορφολογικῶς πρὸς ἐκεῖνα, ἀνεξαρτήτως τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁ μετασχηματισμὸς οὗτος ἐπραγματοποιήθη. Γράφοντες ἄρα ἀγαπᾶω, ἀγαπᾷει, γελᾶω, γελᾷει, κοιτᾶω, κοιτᾷει, κλπ., ἀγνοοῦμεν τὴν γλωσσικὴν ταύτην ἀρχὴν εἰς τὴν ἐν λόγῳ περίπτωσιν καὶ χρησιμοποιοῦμεν γραφήν, ἣτις συμβολίζει ἀπλῶς τὴν μεθοδολογικὴν ἐρμηνείαν τοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν περισπωμένων ῥημάτων κατὰ τὰ βαρύτερα εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν (κατὰ Γ. Χατζιδάκιν: ΜΝΕ 1, 47/48) καὶ δὲν συνιστᾷ ἐπομένως παράδειγμα «ἱστορικῆς» γραφῆς. Ἐπαρκέστερον ἴσως ἠτιολογημένην, ἀλλ' οὐχὶ ὀλιγώτερον συμβολικὴν, οὕτως εἰπεῖν, γραφήν χρησιμοποιοῦμεν ἐπίσης, ὅταν γράφωμεν *μηλεᾶ, μυρωδεᾶ, προβεᾶ, γραφεᾶς, πευκεᾶς, ἐλαιᾶ, δράκως, γερωδεᾶκως, τὸ χεῖλη, τὰ στήθη, ἀρχοντάκις, τὸ γένει, τὸ φιλεῖ, ἡ τάξι, Δημήτρις, κττ.* Προφανὲς εἶναι ὅτι καὶ ἡ γραφὴ αὕτη εἰς μερικὰ μὲν τῶν παρατιθεμένων παραδειγμάτων παριστᾷ ὀρισμένον στάδιον τῆς φωνητικῆς ἢ μορφολογικῆς ἀνελιξέως τῶν ἀντιστοίχων κατηγοριῶν ὀνομάτων, εἰς ἄλλα δὲ αἰτιολογεῖ ἐποπτικῶς τὸν σχηματισμὸν ἢ μετασχηματισμὸν ἐκάστης τῶν ἀντιπροσωπευομένων κατηγοριῶν, εἰς δὲ ὅμως δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν περαιτέρω καὶ μέχρι σήμερον φωνητικὴν καὶ μορφολογικὴν διαφοροποίησιν, ἣτις συνετελέσθη κατὰ τὰς διεπούσας ταύτην γλωσσικὰς καὶ ἱστορικὰς ἀρχάς. Ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς ταύτας τροποποιήσις τῆς ὀρθογραφίας τῶν λέξεων τῆς λαλουμένης οὐδόλως ἀντίκειται πρὸς τὴν «ἱστορικὴν» γραφήν, οὔτε δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «φωνητικὴ». Τοῦτο εἶναι εὐκόλως νοητὸν εἰς πάντα πεπαιδευμένον, ἐφ' ὅσον παγκοίνως γνωστὸν τυγχάνει ὅτι ἡ φωνητικὴ

γραφὴ τείνει εἰς τὴν ἀπλοποίησιν καὶ ἰσοπέδωσιν τῆς γραπτῆς παραστάσεως τῶν φθόγγων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προφορᾶς, δὲν ἐνδιαφέρεται δὲ διὰ τὴν «ἱστορικὴν» παράστασιν αὐτῶν, τὴν κατὰ τὸ ἔτυμον δηλαδή καὶ διὰ τῆς γραπτῆς παραδόσεως κληροδοτηθεῖσαν εἰκόνα τῶν λέξεων. Τὸ σύστημα τοῦτο, ἀδιανόητον βεβαίως δι' οἰανδήποτε λαλουμένην γλῶσσαν, ἥτις φέρει καὶ μικρὸν ἔστω ποσοστὸν τῆς βαρυτάτης κληρονομίας πολιτισμοῦ, ἦν ἀντιπροσωπεύει ἡ Νέα Ἑλληνικὴ, εἶναι τελείως διάφορος, ἐπαναλαμβάνω, τῆς σημειουμένης εἰς πᾶσαν γλῶσσαν πολιτισμένου ἔθνους προσαρμογῆς τῆς ὀρθογραφίας πρὸς τὴν ἐκάστοτε συντελουμένην ἐν αὐτῇ κατὰ τοὺς γλωσσικούς νόμους διαφοροποίησιν. Ἡ προσαρμογὴ δὲ αὕτη, ἐφαρμοζομένη πάντοτε μετὰ λόγου καὶ περισκέψεως, ἰδίᾳ εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν συντηρητικὴν καὶ ἐχομένην τῆς παραδόσεως Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἶναι ἀναγκαία πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεων καὶ ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου ἀπωλείας τῆς δεούσης συνοχῆς μεταξύ ὁμιλουμένης καὶ γραφομένης. Τὸ ἀντίθετον ἀποτελεῖ γνῶρισμα νεκρᾶς καὶ ὄχι λαλουμένης γλώσσης.

Τὰ δεδομένα ταῦτα καὶ αἱ ἀντιφάσεις, τὰς ὁποίας διακρίνει τις εὐκόλως εἰς τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν εἰσαγωγικὴν περὶ τῆς ὀρθογραφίας τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἐπεξήγησιν, ὅτι δηλαδή τοῦτο χρησιμοποιεῖ «ἱστορικὴν» γραφὴν ἀντὶ τῆς «φωνητικῆς», διότι «δὲν εἶναι κυρίως χρηστικόν, ἀλλὰ προωρισμένον πρὸ παντὸς εἰς τὴν ἐξυπηρετήσιν ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ», ἀποδεικνύουν τὴν ὑφισταμένην παρανόησιν ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας «ἱστορικόν» καὶ «χρηστικόν» λεξικόν. Δυσκόλως δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ, πῶς τὸ ἐπίσημον λεξικὸν γλώσσης ὁμιλουμένης δὲν εἶναι καὶ χρηστικόν ἢ «κυρίως χρηστικόν» λεξικὸν τῆς γλώσσης ταύτης. Ἐὰν δὲ τοῦτο εἶναι πράγματι δυνατόν, ἐξ ἴσου δυσκόλως δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ κατὰ τί τὸ Λεξικόν, ὅπερ συντάσσεται ἐπιστημονικῶς καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῆς οἰκείας Ἀκαδημίας, πρέπει ἢ δύναται νὰ διαφέρῃ τοῦ «χρηστικοῦ» λεξικοῦ τῆς γλώσσης, τὸ ὁποῖον θὰ χρησιμοποιεῖ καὶ θὰ συμβουλεύεται ὁ θέλων νὰ γράφῃ ταύτην ὀρθῶς. Ἐὰν δὲν σφάλλωμαι, εἰς τὴν ἐπιχειρουμένην διάκρισιν ὁ λόγος εἶναι ὄχι περὶ τοῦ τυχόντος «χρηστικοῦ» λεξικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει μόνον τὰς ὑποκειμενικὰς περὶ ὀρθογραφίας ἀντιλήψεις τοῦ συντάξαντος αὐτό, ἀλλὰ περὶ «χρηστικοῦ» λεξικοῦ τῆς γλώσσης τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸ «ἱστορικόν» ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου καὶ ὑπὸ ἐπαϊόντων ὡσαύτως συντεταγμένου. Ἡ διαφορὰ μεταξύ τοιοῦτου τινὸς λεξικοῦ καὶ τοῦ λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας ἐγκείται εἰς τὸ ὅτι τὸ πρῶτον θὰ παρέχῃ τὸν κοινὸν μόνον τύπον ἐκάστης λέξεως καὶ τὴν σημασίαν ἢ τὰς σημασίας αὐτοῦ, ἐνῶ τὸ δεύτερον περιέχει ἐπὶ πλέον καὶ τὰς διαλεκτικὰς παραλλαγὰς τῆς λέξεως καί, κυρίως, ἐρμηνεύει κατὰ τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα τὴν προέλευσιν τοῦ τε κοινοῦ καὶ τῶν ἰδιωματικῶν τύπων αὐτῆς. Διαφορὰ ἄρα μεταξύ αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν γραφὴν τῶν λημμάτων εἶναι ἀδιανόητος, ἐφ' ὅσον τὸ δεύτερον τοῦτο θὰ ἀποτελῇ τὸν γνώμονα τοῦ πρώτου εἰς περιπτώσεις ἀμφισβητήσεων, εἰς τοῦτο δὲ θὰ ἀναζητήσῃ τὴν ὀρθὴν γραφὴν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῆς ἐρμηνείαν ὃ μὴ διαθέτων εἰδικὴν παιδευσιν ἐπιστήμων καὶ ὃ οἰσοσδήποτε μορφωμένος, ὅστις θὰ διαπιστώσῃ πιθανὸν ὀρθογραφικὴν διαφορὰν μεταξύ δύο «χρηστικῶν» λεξικῶν. Ἐντεῦθεν καταφαίνεται ἡ βαρεῖα εὐθύνη τῶν συντακτῶν τοῦ «ἱστορικοῦ» λεξικοῦ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς καὶ τῆς ἐποπτευσούσης τὴν σύνταξιν αὐτοῦ Ἀκαδημίας, καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ὀρθογραφίας τῶν λημμάτων καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν αὐτῆς κατὰ

τρόπον μὴ καταλείποντα ἀμφιβολίας καὶ μὴ προκαλοῦντα συγχύσεις. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἐν αὐτῷ διατήρησις τῆς ἀρχαϊκωτέρας γραφῆς ὠρισμένων λημμάτων οὐδένα ἐκπληροῦ ἐπιστημονικὸν σκοπὸν, ἐνῶ ὀδηγεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνακολουθίας καὶ συγχύσεως ὀρθογραφικῆς, ὡς ἀποδεικνύεται ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἄρθρων τοῦ λεξικοῦ, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν μέχρι τοῦδε. Παραδείγματος χάριν, ἡ γραφή *συκξά, γέρως, καβαλλάρις, Διονύσις, φαγεῖ*, κλπ. εὐρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀρχαιότεραν *συκέα, γέρων, καβαλλάριος, Διονύσιος, φαγεῖν*, κλπ., ἀλλὰ δὲν εἶναι ὀρθότερα ἢ «ἱστορικωτέρα» τῆς γραφῆς *συκιά, γέρος, καβαλλάρης, Διονύσης, φαγί*, ἥτις ἀντιπροσωπεύει τὴν κατὰ γλωσσικοὺς κανόνας σχηματισθεῖσαν σημερινὴν μορφήν τῶν λέξεων. Δὲν ἀποτελεῖ ἐπομένως ἀπαραίτητον ἢ οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς ἐννοίας «ἱστορικὸν» προκειμένου περὶ τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας. Τὴν ἐννοίαν ταύτην ἀποδίδει εἰς τοῦτο ἀκεραίαν τὸ λεγόμενον «ἐτυμολογικὸν» μέρος τοῦ ἄρθρου ἐκάστης λέξεως, «τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ κυρίως τὸ ἱστορικὸν μέρος τῆς πραγματείας ἐκάστης λέξεως» καὶ «τὸν συνεκτικὸν δεσμὸν ἐκάστης λέξεως πρὸς τὴν προγενεστέραν Ἑλληνικὴν, ὡς ἀπὸ τῆς ὑπάρχει τοιοῦτος καὶ δὲν πρόκειται περὶ λέξεως νέας ἢ ξένης», ὡς διασαφεῖται εἰς τὰ προλεγόμενα αὐτοῦ τούτου τοῦ Λεξικοῦ (σελ. ια' καὶ ιβ'). Ὅθεν, ἡ ἐν αὐτῷ διατήρησις ἀρχαϊκωτέρας γραφῆς, καταχρηστικῶς καλουμένης «ἱστορικῆς», εἰς ὠρισμένης κατηγορίας λημμάτων, οὐδὲν προσθέτει, ἐπαναλαμβάνω, εἰς τὴν ιδιότητα τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας ὡς «ἱστορικοῦ». Ἀντιθέτως, ἡ προσαρμογὴ αὐτῆς πρὸς τὰς ἔκτοτε ἐπελθούσας ἐν τῇ γλώσῃ φωνητικὰς, μορφολογικὰς καὶ γραμματικὰς μεταβολὰς ἐπιβάλλεται καὶ δι' ἐπιστημονικοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι, τό γε νῦν ἔχον, ἡ ἀκολουθουμένη εἰς τὰ λήμματα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ γραφὴ ἀποτελεῖ — καὶ πρέπει νὰ ἀποτελῇ — τὸν γνώμονα τῆς ὀρθογραφίας οἰουδήποτε ἀξίου τοῦ ὀνόματος λεξικοῦ, χρηστικοῦ ἢ ἄλλου, καὶ γενικῶς τῆς Νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ρύθμισις τῶν διὰ τὴν προσαρμογὴν ταύτην ἐπιβαλλομένων ὀρθογραφικῶν τροποποιήσεων ἐπιβάλλεται ἄλλως τε καὶ διὰ τὸν πρόσθετον λόγον ὅτι ἡ μερικὴ ἐμμονὴ εἰς ἀρχαϊκωτέραν γραφήν θὰ ἀπετέλλει ἀντίφασιν πρὸς τὰς ἐν τῷ Ἱστορ. Λεξικῷ διατυπουμένας (καὶ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἐπομένως πρεσβευόμενας) ἀρχάς, ὅτι δηλαδὴ «οὐδεμία γλῶσσα μένει ἀναλλοίωτος, ἀλλ' αἰωνίως μεταβάλλεται» καὶ ὅτι «καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῶν αἰώνων ἐπελθοῦσαι εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν ποικίλαι φθογγικαὶ ἀλλοιώσεις διὰ λόγους φωνητικοὺς καὶ ἀναλογικοὺς δὲν ἀποδεικνύουν διαφθορὰν ἢ ἐκβαρβάρωσιν αὐτῆς, ἀλλ' ἐξέλιξιν φυσικὴν καὶ ἀναγκαίαν ὡς γενόμεναι κατὰ νόμους ἀναποσπάστους ἀπὸ πάσαν ζωντανὴν καὶ λαλουμένην γλῶσσαν». (Προλεγομένων, σελ. ζ' καὶ ι').

Μετὰ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ

Ὁ Διευθυντῆς

ΙΩ. ΚΑΛΛΕΡΗΣ

Μεθ' ὅ, ἡ Ἐπιτροπὴ προβαίνει εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν κάτωθι ἀποφάσεων :

1) Ὁ πρόεδρος κ. Καλιτσουνάκης καὶ ὁ ἐκ τῶν μελῶν κ. Ἀμαντος τάσσονται ὑπὲρ τῆς γνώμης ὅτι τὰ χρώματα δηλωτικὰ ἐπίθετα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς πρέπει νὰ γράφονται διὰ τῆς καταλήξεως -ὺς (βυσσινύς, πορτοκαλὺς, μελιτζανύς, σταχτύς,

κλπ.), ὡς συνεκδραμόντα πιθανῶς πρὸς τὰ εἰς -ὺς ἐπιθετα τῆς παραδόσεως (βαθύς, ὀξύς, κλπ.), ἐνῶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς (ὁ κ. Κουγέας, ὁ κ. Καροῦζος, καὶ ὁ κ. Ἀθανασιάδης-Νόβας) ψηφίζουν ὑπὲρ τῆς γραφῆς διὰ τῆς καταλήξεως -ίς ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον, ἐφ' ὅσον ὁ σχηματισμὸς τῶν ἐν λόγῳ ἐπιθέτων παραμένει ἐπιστημονικῶς ἀκαθόριστος. Ὑπὲρ τῆς διὰ τοῦ -ίς γραφῆς ἐκφράζει γνῶμην καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας κ. Ὀρλάνδος. Ἡ τελικὴ ἀπόφασις ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης ἐπαφίεται εἰς τὴν Σύγκλητον τῆς Ἀκαδημίας.

2) Τὰ μέχρι τοῦδε διατηρούμενα διπλᾶ σύμφωνα τῶν ξενικῆς προελεύσεως λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς θὰ ἀπλοποιῶνται, εἴτε εἰς τὸ θέμα, εἴτε εἰς τὴν κατάληξιν τῶν ξενικῶν πρωτοτύπων εὐρίσκονται (ἀβιζάρω, ἀβοκᾶτος, ἀποῦντο, κούπα, ρόκα, τσάπα, τακούνι, βακέτα, καπότα, καπέλο, ὀμελέτα, παπαγάλος, πιατέλα, κλπ., οὐχὶ δὲ ἀβιζάρω, ἀβοκᾶτος, ἀπποῦντο, κούππα, ρόκκα, τακκούνι, βακκέττα, καπιόττα, καππέλλο, ὀμελέττα, παππαγάλλος, πιαττέλλα, κλπ.). Θὰ γράφονται ὡσαύτως δι' ἑνὸς συμφώνου τὰ μέχρι τοῦδε διὰ διπλοῦ γραφόμενα ὀνόματα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, τὰ κατὰ μετασχηματισμὸν ἐκ ξενικῶν προελθόντα ἢ κατ' ἀναλογίαν πρὸς ξενικὰ σχηματισθέντα (καμπανέλι, παστέλι, πιατέλι, ἀγωρέλι, παιδαρέλι, μαννέλα, τουλουπέλα, κλπ., οὐχὶ δὲ καμπανέλλι, παστέλλι, πιαττέλλι, ἀγωρέλλι, παιδαρέλλι, μαννέλλα, τουλουπέλλα, κλπ.). Θὰ ἐξακολουθήσουν ὅμως γραφόμεναι μετὰ διπλοῦ συμφώνου αἱ διὰ τῆς γραπτῆς παραδόσεως τῆς γλώσσης κληροδοτηθεῖσαι ἀνάλογοι λέξεις, εἴτε καθαρῶς Ἑλληνικαὶ εἶναι (δικέλλα, δικέλλι, κλπ.), εἴτε ἐκ τῆς Λατινικῆς εἰσῆλθον ἢ κατὰ ταύτην ἐσχηματίσθησαν παλαιότερον (καστέλλι, σκουτέλλι, κρικέλλι, κλπ.).

3) Τὰ σύνθετα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, ὧν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζει ἀπὸ ρ, τὸ δὲ α' συνθετικὸν λήγει εἰς βραχὺ φωνῆεν, θὰ γράφονται διὰ διπλοῦ ρ, ἐφ' ὅσον τὸ β' συνθετικὸν εἶναι λέξις ἀναμφισβητήτως Ἑλληνικὴ (ἀρροίζωτος, βρωμμόριζα, γλυκόρριζα, ἐμπορορράφτης, καλορρίζικος, κλπ.), τοῦτο δὲ πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεων πρὸς τὰ διὰ τῆς γραπτῆς παραδόσεως κληρονομηθέντα ἀνάλογα σύνθετα, θὰ γράφονται ὅμως δι' ἑνὸς ρ ἐφ' ὅσον τὸ β' συνθετικὸν εἶναι λέξις τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ξενικῆς προελεύσεως (ἀρεγουλάριστος, παλιόρογγο, παλιοροῦτα, στραβύροκα, κλπ.), διότι εἰς ταῦτα ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ὀρθογραφικοῦ κανόνος τῆς παραδόσεως εἶναι ἀδικοιολόγητος. Ὡσαύτως καὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους τὰ ἀπὸ ρ ἀρχόμενα ῥήματα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς θεωροῦνται ἀναδιπλασιάζοντα τὸ ρ εἰς τοὺς παρωχημένους χρόνους τῆς ὀριστικῆς, ὡσάκις χρησιμοποιοῦνται μετὰ συλλαβικῆς αὐξήσεως (ἔρραφτα – ἔρραφα, ἔρράγιζα – ἔρράγισα, ἔρροχάλιζα – ἔρροχάλισα, ἔρροκάνιζα – ἔρροκάνισα, κλπ.), ἐξαιρουμένων τῶν καταφανῶς ξενικῆς προελεύσεως (ἔρεζίλενα – ἔρεζίλεψα, ἔρεμπέλενα – ἔρεμπέλεψα, ἐρόγιαζα – ἐρόγιασα, κλπ.).

4) Τὸ ο μακρὸν τῶν ξενικῆς καταγωγῆς λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς θὰ ἀποδίδεται ἐφεξῆς διὰ τοῦ ο καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ ω, ὡς μέχρι τοῦδε (ἀμορόζος, ἀμπασαδόρος, ἀμακαδόρος, γουλόζος, γουστόζος, κορδόνη, βαπόρη, τιμόνη, κλπ., οὐχὶ δὲ ἀμωρῶζος, ἀμπασαδῶρος, ἀμακκαδῶρος, γουλωζος, γουστῶζος, βαπῶρη, κορδῶνη, τιμῶνη, κλπ.).

5) Ἡ μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένη γραφὴ τοῖς, τοῦ ἄρθρου τῆς αἰτιατικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων, θὰ ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς γραφῆς τίς, ἥτις δὲν

στηρίζεται μὲν περισσότερο τῆς προηγουμένης ἐπιστημονικῶς, ἀλλ' εἶναι ἀπλουστερά καὶ χρησιμοποιεῖται ἤδη γενικῶς εἰς τὴν γραφομένην δημῶδη γλῶσσαν.

6) Κατὰ τὸν τονισμὸν τῶν λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, θὰ ἐξακολουθήσῃ διατηρούμενος ὁ τόνος τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως εἰς ἐκάστην περίπτωσιν, ἀποφευγομένης τῆς ἀναλογικῆς γενικεύσεως ἢ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν κατὰ τὸν χρόνον τῶν συλλαβῶν κανόνων τονισμοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, διότι τοῦτο θὰ ὀδηγήσῃ εἰς συγχύσεις καὶ ἀνακολουθίας (Βενετσιᾶνος, πρωτενουσιᾶνος, μεγαλουσιᾶνος, κλπ., ἀλλὰ σουλτάνος, μουσουλμάνος, χαγάνος, κλπ. — παππᾶδες, πατεράδες, ραφτᾶδες, κλπ., ἀλλὰ μαννάδες, νυφάδες, γιαγιάδες, κλπ. — ἀγαπᾶς, παρακαλεῖς, γελᾶμε, πονοῦμε, ρωτᾶμε, μιλεῖτε, κλπ., ἀλλὰ ἀκούς, ἀκούμε, τρώς, τρώμε, τρώτε, κλαῖς, κλαίμε, κλαίτε, κλπ. Ὡσαύτως ἀκούσ'τε, καθήσ'τε περάσ'τε, σωπᾶσ'τε, φάτε, ὁ ποῖσος, ὁ δεῖξος, κλπ., οὐχὶ δὲ ἀκούστε, καθήστε, περᾶστε, σωπᾶστε, φᾶτε, ὁ ποῖσος, ὁ δεῖξος, κλπ.). Κατ' ἐξαιρέσιν καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἐννοιολογικῶν συγχύσεων, θὰ τονίζεται ἐφεξῆς ποῦ ἐρωτηματικόν, πῶς ἐρωτηματικόν, ἀλλὰ ποῦ ἀναφορικόν ἢ εἰδικόν, πῶς εἰδικόν (ποῦ εἶναι ; — ὁ ἄνθρωπος, ποῦ θέλει νὰ προκόψῃ ἢ τὸ βλέπω ποῦ δὲν σοῦ ἀρέσει. Πῶς σᾶς φαίνεται ; — ἄκουσα πῶς θὰ ἔρθῃ).

7) Αἱ ἀνωτέρω τροποποιήσεις θέλουσιν ἐφαρμοσθῆ, ὡς καὶ αἱ κατὰ τὴν 108ην συνεδρίαν τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποφασισθεῖσαι, εἰς τὰ ὑπὸ ἐκτύπωσιν ἄρθρα τοῦ 4ου τόμου τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἐφεξῆς σύνταξιν καὶ λημματογράφησιν, θέλουσι δ' ὡσαύτως περιληφθῆ εἰς τὸν ἐν ἀρχῇ τοῦ 4ου τόμου δημοσιευθησόμενον πίνακα τῶν γενομένων ὀρθογραφικῶν ἀπλοποιήσεων.

Τὸ παρὸν πρακτικόν, ἀναγνωσθὲν καὶ ἐπικυρωθὲν κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν, ὑπογράφεται παρ' ὅλων τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς.

Μεθ' ὃ, ὁ κ. πρόεδρος κηρύσσει τὴν λῆξιν τῆς συνεδρίας.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΧΡ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

Τὰ μέλη
Κ. ΑΜΑΝΤΟΣ
Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑΣ
Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ-ΝΟΒΑΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

113η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 16ην Μαρτίου 1960, ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Τετάρτην καὶ ὥραν 12ην μ., συνήλθεν ἡ ἐπὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἐφορευτικῆ Ἐπιτροπῆ εἰς συνεδρίαν πρὸς συζήτησιν τοῦ ἐξῆς θέματος : διατύψεις πιθανῶν ἀντιρρήσεων ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς ληφθεισῶν ἀποφάσεων ὡς πρὸς τὰς ἐπενεκτέας τροποποιήσεις εἰς τὸ ἰσχύον ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ ὀρθογραφικὸν σύστημα (συνεδρίαί 108/19-5-59 καὶ 111/18-12-59). Παρόντες : Ἰω. Καλιτσουνάκης, Κ. Ρωμαῖος, Χρ. Καρούζος, Ἰ. Σταματάκος. Συμμετέχει ὁ Γενικὸς Γραμ-

ματεὺς τῆς Ἀκαδημίας κ. Ἄν. Ὀρλάνδος. Εὐρεθείσης ἀπαρτίας, προεδρεύει ὁ τακτικὸς πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς κ. Ἰω. Καλιτσουνάκης καὶ γραμματεὺει ὁ τακτικὸς γραμματεὺς αὐτῆς κ. Ἰ. Σταματάκος. Παρίσταται καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ κ. Ἰω. Καλλέρης.

Ἀναγινώσκονται ἐν ἀρχῇ καὶ ἐπικυροῦνται ὁμοφώνως τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Μεθ' ὅ, ὁ πρόεδρος, ἐπεξηγῶν τὸ πρὸς συζήτησιν θέμα, λέγει : « Ἡ Σύγκλητος τῆς Ἀκαδημίας ἀπεφάσισε νὰ ἀναπέμψῃ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ἡμῶν τὰ ὑποβληθέντα διὰ τὴν κατὰ νόμον ἐπικύρωσιν πρακτικὰ τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς ὑπὸ ταύτης ἀποφασισθείσας τροποποιήσεις εἰς τὸ μέχρι τοῦδε ἰσχύον ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς ὀρθογραφικὸν σύστημα, διὰ νὰ ἀκουσθῇ ἡ γνώμη καὶ αἱ πιθαναὶ ἐπ' αὐτῶν ἀντιρρήσεις τῶν νέων μελῶν τῆς παρουσίας Ἐπιτροπῆς καὶ νὰ διατυπωθῇ τελικῶς ἡ συμφωνία ἢ διαφωνία αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἀποφασισθέντων. Ἐπειδὴ δὲ μόνος ὁ συνάδελφος κ. Σταματάκος τυγχάνει νέον μέλος καὶ δὲν παρίστατο εἰς τὰς γενομένας ὑπὸ τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς μακρὰς ἐπὶ τοῦ θέματος συζητήσεις, παρακαλεῖται οὗτος νὰ ἐκθέσῃ τὰς τυχόν ἀντιρρήσεις του ἐπὶ τῶν ἀποφασισθέντων, ὡς ἔχουν διατυπωθῇ εἰς τὰ πρακτικὰ, ἀντίγραφον τῶν ὁποίων ἐτέθη, νομίζω, ἐγκαίρως εἰς τὴν διάθεσίν του ».

Ὁ κ. Σταματάκος ἀπαντῶν λέγει τὰ ἐξῆς : « Τὸ ὅτι τὸ θέμα τῆς σημερινῆς ἡμερησίας διατάξεως εἶναι ἀποφάσεις τῆς περυσινῆς Ἐπιτροπῆς ἐπαναφερόμεναι εἰς τὴν νέαν Ἐπιτροπὴν πρέπει νὰ δικαιολογηθῇ ὡς μέτρον ἐπικρατοῦν καὶ εἰς ἄλλας παρομοίας φύσεως περιπτώσεις εἴτε ἐκ νομικῶν λόγων εἴτε ἐκ λόγων συνηθείας. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν προτάσεων, τῶν ὁποίων ἐν ἀντίτυπον ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσίν μου, νομίζω ὅτι προτοῦ συζητήσω ταύτας πρέπει νὰ ἐπισημάνω γενικώτερα τινὰ ἐρωτήματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων παρακαλῶ νὰ ἔχω παρ' Ὑμῶν ἀπαντήσεις :

1) Αἱ πρότεινόμεναι ὀρθογραφικαὶ μεταρρυθμίσεις, ἀποφασιζόμεναι καὶ ἐφαρμοζόμεναι ἐφεξῆς κατὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, πρόκειται νὰ ἔχουν οἰονδήποτε ἀντίκτυπον ἐπὶ τοῦ μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντος ὕλικου ; πρόκειται δηλ. μήπως νὰ ἀνατυπωθῇ τοῦτο κάποτε ἡλλοιωμένον ; Ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ δὲ νὰ ἀπαντήσω ὁ ἴδιος εἰς τὸ τεθὲν ἐρώτημα, ὅτι τοιοῦτόν τι θὰ ἀπετέλει ἀφροσύνην καὶ τορπιλισμὸν αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας « ἱστορικὸν Λεξικόν ». Τὰ μέχρι τοῦδε ἰσχύσαντα εἶναι, κατ' ἐμέ, ἱερὰ καὶ ἀπαραβίαστα, δημιουργήματα κόπων καὶ μόχθων μακρᾶς σειρᾶς ἐτῶν σοφῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, ἐργασθέντων ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν καὶ τὴν αἰγίδα ἐνὸς Χατζιδάκι, ἀντικατοπτρίζουν μίαν φάσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἔθνους καὶ δὲν ἀνατρέπονται, διότι ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἐνδεχομένης ἀνατροπῆς των θὰ παύσῃ αὐτομάτως καὶ τὸ Λεξικόν νὰ εἶναι « ἱστορικόν ». 2) Αἱ προτεινόμεναι ὀρθογραφικαὶ μεταρρυθμίσεις προορίζονται ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν περαιτέρω συγγραφὴν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἢ πρόκειται νὰ προβληθοῦν ὡς ὀρθογραφικαὶ μεταρρυθμίσεις ἀποφασισθεῖσαι ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας καὶ ὑπ' αὐτῆς παραδιδόμεναι εἰς τὸ Ἔθνος πρὸς ἐφαρμογὴν, ρύθμισιν δηλαδὴ τῆς γραφῆς τῆς Νέας Ἑλληνικῆς ; Διότι εἶναι προφανὲς ὅτι, ἐὰν πρόκειται αἱ ἀπασχολοῦσαι ἡμᾶς σήμερον ὀρθογραφικαὶ μεταρρυθμίσεις νὰ προσλάβουν τὴν δευτέραν μορφήν, εἶναι λίαν παρακεκινδυνευμένον νὰ παραδώσωμεν εἰς τὸ Ἔθνος, διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἀκαδημίας του, πορίσματα τῶν κόπων ἐνὸς ἀνθρώ-

που (τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ) ἀπασχολήσαντα ὀλίγους Ἀκαδημαϊκοὺς ἐπὶ 5-10 συνεδρίας. Νομίζω ὅτι οὐδεμία Ἐπιτροπὴ ἔχει τοιοῦτον δικαίωμα. Ὁ ὀργανισμὸς τῆς Ἀκαδημίας καὶ ὁ εἰδικώτερος τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ προβλέπουσιν σχετικῶς, ὅτι τοιοῦτοι σκοποὶ ἀντιμετωπίζονται ὑπὸ τοῦ συνόλου τῶν Ἀκαδημαϊκῶν, ἀναθετόντων τὸν χειρισμὸν τοῦ θέματος εἰς ἐπιτροπὴν περιλαμβάνουσαν πάντας τοὺς εἰδικούς Ἀκαδημαϊκοὺς, ἐνισχυομένην δὲ καὶ ὑπὸ εἰδικῶν ἐξωακαδημαϊκῶν ἐπιστημόνων (γλωσσολόγων πρὸ παντός). Ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη αὕτη προορίζῃ τὰς μεταρρυθμίσεις ἀποκλειστικῶς διὰ τὸ Ἱστορικὸν Λεξικόν, εἰς τὴν πράξιν αὗται θὰ ἐμφανισθοῦν ὡς προβαλλόμεναι εἰς τὸ ὅλον Ἕθνος καὶ ὡς προοριζόμεναι νὰ ρυθμίσουν τὴν ὀρθογραφίαν τῆς Νεο-ελληνικῆς. Διότι αἱ ἀποφασισθησόμεναι μεταρρυθμίσεις θὰ δημοσιευθοῦν κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Λεξικοῦ ἐκδιδόμενον «Δελτίον» καὶ πᾶς τις θὰ δικαιούται νὰ τὰς θεωρήσῃ ὡς ἀποφάσεις τῆς Ἀκαδημίας γενικοῦ κύρους. Διὰ πάντας τοὺς ἀνωτέρω λόγους νομίζω, ὅτι θὰ ἦτο φρονιμώτερον νὰ μὴ ἐφαρμοσθοῦν αἱ προτεινόμεναι μεταρρυθμίσεις εὐθὺς ἀμέσως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπομένου τόμου. Ὅθεν προτείνω τὴν ἀναβολὴν τῆς κυρώσεώς των καὶ ἐφαρμογῆς των, τὴν ἐν τῷ «Δελτίῳ» δὲ δημοσιεύσιν τῶν προτάσεων τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ τύχουν αὗται τῆς ἀναγκαίας κριτικῆς βασάνου, νὰ συζητηθοῦν δὲ μετὰ ταύτην ἐκ νέου ὑπὸ τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Λεξικοῦ, ὁπότε θὰ καταλήξωμεν εἰς ἀσφαλέστερα καὶ ἐγκυρότερα πορίσματα. Ἡ μικρὰ ἀναβολὴ οὐδεμίαν βλάβην πρόκειται νὰ προκαλέσῃ, ἐν ᾧ ἀντιθέτως ἡ ἐξ αὐτῆς ὠφέλεια θὰ εἶναι ἀσφαλῶς μεγάλη. Σχετικῶς δὲ πρὸς τὰς, κατὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον διαδικασίας, ἀποφασισθησομένας ὀρθογραφικὰς τροποποιήσεις ἔχω τὴν γνώμην ὅτι αὗται δὲν εἶναι ὀρθόν νὰ ἀχρηστεύσονται τὸ μέχρι τοῦδε ἐκδοθὲν ὕλικόν τοῦ Λεξικοῦ, ἀλλὰ νὰ τὸ συμπληρώσονται. Καὶ ἐξηγοῦμαι : τὸ ἐκδεδωμένον ὕλικόν ἔχει δημιουργήσῃ μίαν ὀρισμένην κατάστασιν. Τὸ ὀλιγώτερον, ἔχει προδικάσῃ πλῆθος λημμάτων κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε τηρηθεῖσαν ὀρθογραφίαν. Αὐτὰ τὰ λήμματα νομίζω ὅτι πρέπει νὰ εὔρουν τὴν θέσιν των καὶ εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ Λεξικοῦ κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε τηρηθεῖσαν ὀρθογραφίαν, νὰ συσχετίζονται δὲ πρὸς τὰ παράλληλα λήμματα, τὰ κατὰ τὴν νέαν ὀρθογραφίαν, ὅπου πάλιν θὰ γίνονται ὁ συσχετισμὸς πρὸς τὰ κατὰ τὴν παλαιὰν ὀρθογραφίαν παρατεθησόμενα. Σάλος ἀσφαλῶς, ἀλλὰ σάλος ἀναγκαῖος. Ἐὰν μοῦ ἐτίθετο τὸ δίλημμα, τί προτιμῶ, τὴν διατήρησιν καὶ συνέχισιν τοῦ μέχρι σήμερον ἰσχύοντος καθεστῶτος ἢ τὴν καθιέρωσιν τῶν προτεινομένων μεταρρυθμίσεων ἀμιγῶν καὶ ἄνευ τοῦ ἀνωτέρω ἐπισημανθέντος σάλου, ἐγὼ τοῦλάχιστον θὰ προετίμων τὸ πρῶτον, ἐν ᾧ, ἐὰν αἱ μεταρρυθμίσεις πρόκειται νὰ συσχετίζονται συστηματικῶς πρὸς τὰ νῦν ἰσχύοντα (μετὰ σάλου δηλ.), δὲν θὰ ἐδυσκολευόμην νὰ προτιμήσω τὸ δεύτερον. Διότι τὰς μεταρρυθμίσεις τὰς ἐννοῶ ὡς οἰκοδομοῦσας ἐπὶ τῆς παραδόσεως καὶ οὐχὶ ὡς κατεδαφίζούσας καὶ ἀφανίζούσας τὴν παράδοσιν».

Εἶτα ὁ λόγος δίδεται ὑπὸ τοῦ προέδρου εἰς τὸν κ. Καροῦζον, ὅστις λέγει τὰ ἐξῆς : «Προτοῦ νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος, πρέπει νὰ σημειώσω, ὅτι τυπικῶς ἡ ἐξ ὑπαρχῆς ἀναψηλάφησις τοῦ ζητήματος, ἂν πρέπη δηλ. κατ' ἀρχὴν νὰ ἐπενεχθοῦν ἢ ὄχι τροποποιήσεις εἰς τὴν γραφὴν τῶν λημμάτων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, δὲν

ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ ἐρώτημα τῆς Συγκλήτου, ἣ ὁποία μᾶς παρέπεμψε τὸ πόρισμα τῶν συζητήσεων τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς διὰ νὰ ἐκφέρωμεν ἐπὶ τῶν συγκεκριμένων προτάσεων αὐτοῦ ἐκ νέου τὴν γνώμην μας. Ἀλλὰ καὶ οἱ οὐσιαστικοὶ λόγοι, τοὺς ὁποίους θὰ μνημονεύσω κατωτέρω, καὶ κυρίως αὐτοί, ἀποτελοῦν ἀντένδειξιν κατὰ τῆς ἀναψηλαφήσεως τοῦ ὅλου ζητήματος καὶ τῆς γενικεύσεως τῆς συζητήσεως. Ἐπίσης πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι τὸ θέμα τῆς ἀνατυπώσεως τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων τόμων τοῦ Λεξικοῦ δὲν μᾶς ἔχει τεθῆ, οὐδὲ ὑπὸ τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς ἔχει ποτὲ συζητηθῆ· ἐπομένως δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ τοῦτο.

Ὡς πρὸς τὸ ἄλλο ἐρώτημα τοῦ κ. συναδέλφου, ἂν αἱ συζητούμεναι τροποποιήσεις τῆς γραφῆς τῶν λημμάτων εἶναι γενικώτεραι ὀρθογραφικαὶ μεταρρυθμίσεις προτεινόμεναι εἰς τὸ Ἔθνος ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἢ τροποποιήσεις ἰσχύουσαι ἀποκλειστικῶς διὰ τὸ Λεξικόν, ἢ ἀπάντησις εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων σαφῆς : τὸ δεύτερον μόνον εἶναι ἀληθές, διὰ τὸ Λεξικόν μόνον προορίζονται· δι' οὐδένα ἄλλον, οὐδὲ διὰ τοὺς συγγραφεῖς τῶν πραγματειῶν τῆς Ἀκαδημίας εἶναι ὑποχρεωτικά, ἀφοῦ καὶ ἡ μέχρι τοῦδε ὀρθογραφία τοῦ Λεξικοῦ δὲν ἦτο ὑποχρεωτική. Καὶ ἂν ἀκόμη δημοσιευθοῦν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τυπωθησομένου τόμου τοῦ Λεξικοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Λεττὶον αὐτοῦ, ὅπως εἶναι δυνατόν, ἀλλὰ πάντως μὲ τὴν ρητὴν μνείαν, ὅτι οὕτω θὰ γράφωνται εἰς τὸ ἐξῆς τὰ λήμματα αὐτοῦ, οὐδεὶς θὰ δικαιουται, ἂν δὲν εἶναι κακῆς πίστεως, νὰ τὰς θεωρήσῃ ὡς ἀποφάσεις τῆς Ἀκαδημίας γενικοῦ κύρους. Ἡ Ἀκαδημία ὀρθῶς ἀπέφυγε νὰ λάβῃ ἀποφάσεις περὶ τοῦ γενικοῦ ζητήματος τῆς ὀρθογραφίας τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς· ἀκόμη καὶ μεταρρυθμιστικὰς προτάσεις τόσον τοῦ ἀειμνήστου Χατζιδάκι ὅσον καὶ τοῦ προέδρου κ. Καλιτσουνάκη περιέλαβε μὲν ὡς ἐπιστημονικὰς ἀνακοινώσεις εἰς τὰ δημοσιεύματά της, δὲν ἔλαβεν ὅμως θέσιν οἰανδήποτε ἀπέναντι αὐτῶν. Τὸ κατὰ ποῖον τρόπον ὅμως πρέπει νὰ γράφωνται τὰ λήμματα τοῦ Λεξικοῦ αὐτῆς, ὥστε νὰ μὴ καθιερώνωνται ἐν αὐτῷ περίπλοκοι γραμματικαὶ ἰδιομορφίαι ἢ ἐπιστημονικαὶ ἀβεβαιότητες καὶ ἀσυνέπειαι ἢ γραφαὶ ἄκρως καινοφανεῖς καὶ ἐκπλησσοῦσαι, τοῦτο εἶναι μερικώτερον θέμα, τὸ ὁποῖον δικαιουται καὶ πρέπει νὰ ρυθμίσῃ ἡ Ἀκαδημία διὰ τῆς ἐιδικῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς καὶ διὰ τῆς Συγκλήτου (διότι δὲν βλέπω ὅτι ὁ Ὄργανισμὸς αὐτῆς καὶ ὁ ἐιδικώτερος τοῦ Λεξικοῦ προβλέπουσιν ἄλλην διαδικασίαν, ὡς εἶπεν ὁ κ. συνάδελφος, καὶ μάλιστα ἐνίσχυσιν ὑπὸ ἐξωακαδημαϊκῶν ἐπιστημόνων). Τὸ θέμα δὲ τοῦτο, τεθὲν ἐκ τῶν πραγμάτων εὐθύς ἀφ' ὅτου, πρὸ τοῦ πολέμου ἤδη, ἤρχισε δημοσιευόμενον τὸ Λεξικόν καὶ, πάντοτε συζητούμενον καὶ ἐκκρεμοῦν, ἀπησχόλησε πέρυσιν, ἐν ὧσιν τῆς ἐκτυπώσεως νέου τόμου, ἐπὶ πολλὰς συνεδρίας τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Λεξικοῦ, ἣ ὁποία ἔκρινεν ὁμοφώνως, ὅτι ἡ κατάστασις ἐκεῖνη ἔπρεπε νὰ λήξῃ. Ἀπετέλουν δὲ τὴν Ἐπιτροπὴν ἐκεῖνην μαθηταὶ τοῦ ἀειμνήστου Χατζιδάκι, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς εἶναι καὶ ἐιδικώτατοι φιλόλογοι, ὡς ὁ κ. πρόεδρος καὶ ὁ μακαρίτης Ἄμαντος, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε μάλιστα συνεργάτης τοῦ μ. Χατζιδάκι εἰς τὸ Λεξικόν καὶ ἐμπειρότατος περὶ τὰ γλωσσολογικά, καὶ συνεφώνησαν πλήρως καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀλλαγῆς καὶ ὡς πρὸς τὰς συγκεκριμένας ἀποφάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς (πλὴν ὡς πρὸς τὴν κατάληξιν τῶν εἰς -ὺς ἐπιθέτων χρώματος δηλωτικῶν). Ἀλλὰ καὶ οἱ οὐχὶ τόσον ἀμέσως ἐιδικοὶ ἐπιστήμονες τῆς Ἐπιτροπῆς, κατὰ βᾶσιν ὅμως φιλόλογοι καί, ὡς ἀνέκαθεν ἀσχο-

λούμενοι μὲ τὰ γλωσσικὰ θέματα, οὐχὶ ἄπειροι αὐτῶν, εἶμαι βέβαιος ὅτι ὑπέικοντες εἰς ἐπιταγὴν καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτῶν συνειδήσεως, θὰ ἀπέφυγον νὰ ἐκφέρουν γνώμην καὶ θὰ ἐζήρχοντο αὐτοβούλως τῆς Ἐπιτροπῆς, ἂν ἔβλεπον ὅτι τὸ συγκεκριμένον θέμα ἦτο τοιαύτης φύσεως, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ ἔχουν ἐπ' αὐτοῦ ἔγκυρον γνώμην. Κατὰ ταῦτα, ἡ Ἐπιτροπὴ ἐκείνη εἶχε τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸ καθῆκον, νὰ λάβῃ ὑπεύθυνον ἀπόφασιν ἐπὶ τοῦ μερικοῦ τούτου θέματος καὶ ἔχει ἀσφαλῶς τὴν συναίσθησιν ὅτι φέρει ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην διὰ τὰς ληφθείσας ὑπ' αὐτῆς σχετικῶς ἀποφάσεις καὶ δὲν προτίθεται νὰ τὰς μεταθέσῃ εἰς τοὺς ὤμους οἰουδήποτε ἄλλου ἐκτὸς αὐτῆς.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς λύσεως ζητημάτων τοιαύτης φύσεως εἶναι ὁ μόνος ὀρθὸς καὶ ἐνδεδειγμένος. Πᾶσα γενίκευσις τῆς συζητήσεως καὶ ἀνάμειξις εἰς αὐτὴν προσώπων ἔξω τῆς Ἀκαδημίας, ἐπομένως ἀνευθύνων, θὰ ὀδηγήσῃ ἀσφαλῶς, συνεπικουρούσης καὶ τῆς γνωστῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ροπῆς πρὸς τὴν ἀψιθυμίαν καὶ πρὸς τὴν φωνασκίαν, εἰς ἀκόμη μεγαλυτέραν σύγχυσιν καὶ εἰς πλήρες ναυάγιον. Ἐπομένως πρέπει νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν συζήτησιν τῶν εἰς τὰ ἐπὶ μέρος ὑπαρχουσῶν ἐνδεχομένως ἀντιρρήσεων».

Ὁ κ. Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου, λέγει ὅτι συμφωνεῖ πρὸς τὸν κ. Καροῦζον καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀποφάσεως τῆς Συγκλήτου περὶ ἐπαναφορᾶς τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς εἰς τὴν παρούσαν, ὅτι δηλαδὴ ἡ σχετικὴ ἀπόφασις τῆς Συγκλήτου ἐνέχει τὴν περιορισμένην ἐντολὴν τῆς διατυπώσεως πιθανῶν ἀντιρρήσεων εἰς τὰς συγκεκριμένας ἀποφάσεις τῆς τότε Ἐπιτροπῆς, αἱ ὁποῖαι ὑπεβλήθησαν πρὸς ἐπικύρωσιν, καὶ ὄχι τῆς ἐξ ὑπαρχῆς ἐπανεξετάσεως τοῦ ὅλου ζητήματος.

Ἐπηκολούθησε βραχεῖα διαλογικὴ συζήτησις, εἰς ἣν μετέσχον πάντες οἱ παρόντες εἰς τὴν συνεδρίαν καὶ ἐξ ἧς ἀπεσαφηνίσθη ὅτι αἱ πάσης φύσεως παραπομπαὶ εἰς τὰ μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντα λήμματα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ κατὰ τὴν ἐφεξῆς σύνταξιν αὐτοῦ θὰ γίνωνται κατὰ τὴν γραφὴν ἣτις ἐτηρήθη κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν σχετικῶν ἄρθρων.

Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος, ἀνακεφαλαιῶν τὰ λεχθέντα ἐν τῷ μεταξύ, λέγει ὅτι τὸ θέμα τοῦ παρόντος δὲν εἶναι ἂν αἱ ὑπὸ τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς θεωρηθεῖσαι ἀναγκαῖαι ἀπλοποιήσεις τοῦ μέχρι τοῦδε ἰσχύοντος ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ὀρθογραφικοῦ συστήματος πρόκειται νὰ ἐκληφθοῦν ὡς ἀποφάσεις τῆς Ἀκαδημίας ρυθμίζουσαι τὴν τηρητέαν κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Λεξικοῦ αὐτῆς ὀρθογραφίαν ἢ γενικώτερον τὴν ὀρθογραφίαν τῆς νέας Ἑλληνικῆς, οὔτε ἂν αὗται πρόκειται νὰ τύχουν τῆς ἐπιδοκιμασίας ἢ ἀποδοκιμασίας ἐξωακαδημαϊκῶν προσώπων, ἀρμοδιῶν ἢ μή. Τὸ θέμα τοῦ παρόντος εἶναι, ἂν ὑπάρχουν ὠρισμένα ἀντιρρήσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς καὶ ποῖαι. Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ συγκεκριμένου θέματος παρακαλεῖται ὁ κ. Σταματάκος νὰ ἐκθέσῃ τὴν γνώμην του.

Ὁ κ. Σταματάκος ἀπαντῶν λέγει ὅτι αἱ ἀποφασισθεῖσαι τροποποιήσεις εὐρίσκουν αὐτὸν συμφωνον κατὰ ποσοστὸν 90% τοῦλάχιστον. Εἰς τὸ ὑπόλοιπον 10% λέγει ὅτι περιλαμβάνεται ἡ περίπτωσις τῶν χρώματος δηλωτικῶν ἐπιθέτων εἰς -ίς, καθ' ἣν τάσσεται ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ κ. προέδρου καὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἀμάντου,

δηλαδή ὑπὲρ τῆς διὰ τοῦ -ὺς γραφῆς, καὶ ἡ περίπτωσις τοῦ τονισμοῦ τῶν ἀκούμε, τρώμε, κλαίμε, τρώτε, κλαίτε, κλπ., διὰ τὰ ὅποια προτείνει περισπωμένην, διότι δὲν ἀνέχεται τὴν ὀξεῖαν.

Μετὰ ταῦτα ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποφασίζει :

1) Ἐμμένει εἰς τὰς ὑπὸ τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς ἀποφασισθείσας τροποποιήσεις τοῦ ὀρθογραφικοῦ συστήματος τοῦ ἰσχύοντος ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ.

2) Δέχεται τὴν πρότασιν τοῦ κ. Σταματάκου ὡς πρὸς τὸν τονισμόν τῶν λημμάτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς καὶ τροποποιεῖ τὴν προηγουμένην σχετικὴν ἀπόφασιν ὡς ἐξῆς : Εἰς ἄς περιπτώσεις ὁ ἱστορικὸς τόνος ἔρχεται εἰς ὀφθαλμοφανῆ σύγκρουσιν πρὸς τὸν κανόνα τῆς ἀρχαίας περὶ τονισμοῦ τῶν μακρῶν πρὸ βραχέων, θὰ παραβλέπεται ὁ ἱστορικὸς τόνος καὶ θὰ ἐφαρμόζεται ὁ κανὼν τῆς ἀρχαίας. Ἀντιθέτως, προκειμένου περὶ διχρόνων θὰ προτιμᾶται ἡ ὀξεῖα. Θὰ γράφονται δηλ. ἐφεξῆς ἀκοῦς, ἀκοῦμε, ἀκοῦτε, κλαῖμε, τρώμε, κ.τ.τ., ἀλλὰ τὸ ποτήρι, τὸ μαχαίρι, τὸ φασούλι, ἡ φωνούλα, ἡ καρδούλα, κ.τ.τ. (Βλ. καὶ τὴν ὀρθογραφικὴν πραγματείαν τοῦ κ. Καλιτσουνάκη, ἐν Π.Α.Α. 1939, σελ. 21 § 10). Εἰς ἄς δὲ περιπτώσεις θὰ παρουσιάζονται δυσκολίαι ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ὁ διευθυντὴς τοῦ Λεξικοῦ ὑποχρεοῦται νὰ ζητῇ ἐκάστοτε τὴν λύσιν αὐτῶν παρὰ τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Τὸ παρὸν πρακτικόν, ἐπικυρωθὲν αὐθημερόν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς, θὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν Σύγκλητον τῆς Ἀκαδημίας μετὰ τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν κατὰ νόμον ἐπικύρωσιν τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

Τὰ μέλη
Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ
ΧΡ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

117η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 13ην Δεκεμβρίου 1961, ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Τετάρτην καὶ ὥραν 12 1/2 μ.μ., συνήλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ ἐπὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ πρὸς συζήτησιν τῶν ἐξῆς θεμάτων : 1) Ἀνακοινώσεις. 2) Ὀρθογραφικὰ ζητήματα. 3) Ὑπηρεσιακὰ. Παρόντες : Ἰω. Καλιτσουνάκης, πρόεδρος, Σ. Κουγέας, Ἀν. Ὀρλάνδος, Κ. Ρωμαῖος, Χρ. Καρούζος, Ἰω. Σταματάκος, γραμματεὺς. Εὐρεθείσης πλήρους ἀπαρτίας, ὁ πρόεδρος κηρῦσσει τὴν ἐναρξίν τῆς συνεδρίας. Ἐν ἀρχῇ ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται ὁμοφώνως τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Μεθ' ὅ, συνεχιζομένης τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν διακοπείσης συζητήσεως ἐπὶ ὀρθογραφικῶν τινῶν ζητημάτων, ὁ παριστάμενος διευθυντὴς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ ἐπαναλαμβάνει τὴν πρότασιν τοῦ ὅπως τὸ ὑπογεγραμμένον εἰς τῆς παραδόσεως διατήρηται γραφόμενον εἰς τὸ β' καὶ γ' πρόσωπον

τῆς ὑποτακτικῆς τῶν ρημάτων, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τὰς ἄλλας λέξεις τῆς ὁμιλουμένης, τῶν ὁποίων ἡ προέλευσις ἀνάγεται εἰς λέξεις τῆς ἀρχαίας ὀρθογραφουμένης μὲ ἰ ὑπογεγραμμένον (ἄδης, δαδί, λάδι, ληστής, τώρα, κλπ.). Ἡ Ἐπιτροπὴ, μετὰ συζήτησιν, ἐγκρίνει ὁμοφώνως τὴν πρότασιν ταύτην.

Εἶτα ὁ διευθυντῆς τοῦ Λεξικοῦ λέγει ὅτι ἡ συμμόρφωσις πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ μ. Χατζιδάκι τεθέντα κανόνα, καθ' ὃν διὰ τῆς καταλήξεως -αίνω πρέπει νὰ γράφονται τὰ ρήματα, ὧν ὁ ἀόριστος σχηματίζεται εἰς -ανα (ἐγλύκανα - γλυκαίνω, ἐπίκρανα - πικραίνω, ἐξέρανα - ξεραίνω, κλπ.), τὰ δὲ ἄλλα ὁμοιοκατάληκτα ρήματα διὰ τῆς -ένω, καθίσταται ἐν τῇ πράξει λίαν δύσκολος καὶ ἄγει πολλάκις τοὺς συντάκτας τοῦ Λεξικοῦ εἰς ἀμηχανίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διάκρισις αὕτη εἶναι μᾶλλον συμβατικὴ, διότι δὲν εἶναι πάντοτε βέβαιον ὅτι ὁ νόμος τῆς γλωσσικῆς ἀναλογίας ἐνήργησε καθ' ὃν τρόπον ὁ μ. Χατζιδάκις ὑπέθεσεν εἰς τὸν σχηματισμὸν ἢ μετασχηματισμὸν τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τῶν ρημάτων τούτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς (βλ. Einl., 411-414), οὐδεὶς λόγος ἐπιστημονικὸς ἐμποδίζει νὰ ἐξομαλυνθῇ ἢ ἐντεῦθεν προκαλουμένη ὀρθογραφικὴ σύγχυσις διὰ τῆς καθιερώσεως ὡς μόνης καταλήξεως σχηματισμοῦ τῶν ρημάτων τῆς τάξεως ταύτης τῆς -αίνω, ἣτις ἔχει ἄλλως τε ὑπὲρ ἑαυτῆς καὶ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν, καθ' ἣν ὁ κ. Καλιτσουνάκης ὑπέμνησεν ὅτι εἶχεν ἄλλοτε καὶ τὴν δυσκολίαν ἐπισημάνει τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν εἰς -αίνω καὶ -ένω (κατὰ Χατζιδάκιν) ρημάτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξομαλύνσεως προτείνει (Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθην. 1939, σ. 26), ὁ δὲ κ. Σταματάκος παρετήρησεν ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ἐφήρμοσεν ἤδη τὴν προτεινομένην ἐξομάλυνσιν εἰς τὸ Λεξικὸν τοῦ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς (ἄρρωσταίνω, μακραίνω, μικραίνω, κλπ.), διεπιστώθη ὁμοφώνως ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἢ ἀνάγκη τῆς προτεινομένης ὀρθογραφικῆς μεταβολῆς. Ὅθεν ἀποφασίζεται ὅπως γράφονται. ἐφεξῆς διὰ τῆς καταλήξεως -αίνω πάντα τὰ δι' αὐτῆς σχηματιζόμενα ρήματα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτήτως πρὸς τὴν κατάληξιν τοῦ ἀορίστου, δηλ. ὄχι μόνον ζεσταίνω, ξεραίνω, πικραίνω, συμπεραίνω, κλπ., ἀλλὰ καὶ ἀλαφραίνω, ἄρρωσταίνω, μακραίνω, μικραίνω, πλαταίνω, κλπ. Προστίθεται, πρὸς ἀποφυγὴν πιθανῆς συγχύσεως, ὅτι τοῦτο θὰ ἰσχύσῃ μόνον προκειμένου περὶ ρημάτων ληγόντων πράγματι εἰς -αίνω, οὐχὶ δὲ καὶ περὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα κατὰ φθογγολογικὴν σύμπτωσιν φαίνονται ὁμοιοκατάληκτοῦντα, ἐνῶ ὁ σχηματισμὸς τῶν εἶναι διάφορος (θένω, ζένω, πλένω, κλπ.).

Μετὰ τοῦτο ὁ διευθυντῆς τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ ὑπενθυμίζει ὅτι εἰς τὴν ἐκτυπούμενην σειρὰν τοῦ Λεξικοῦ ἀπαντοῦν 25 περίπου λήμματα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν πρέπει νὰ γραφοῦν δι' ἀρκτικοῦ διπλοῦ γ(γγ-), ὅπερ ἀπέμεινε μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἀρκτικοῦ ε τῆς παραδόσεως : γγαστριά, γγαστρώνω, κλπ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ φθόγγος γ ἀποδίδεται ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς κατὰ κανόνα διὰ τοῦ συμπλέγματος γκ-, προτείνει ὅπως καὶ τὰ λήμματα τῆς σειρᾶς ταύτης μεταφερθοῦν εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀπὸ γκ- ἄρθρων, ἀναγραφῇ δὲ δι' ἕκαστον τούτων παραπεμπτικὸν λῆμμα εἰς τὴν σειρὰν γγ-. Ἡ Ἐπιτροπὴ, μετὰ συζήτησιν ἐπὶ τῆς προτάσεως, ἀποφασίζει ὅπως καταχωρισθῇ ἢ ἐν λόγῳ σειρὰ κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν, ἣτοι διὰ διπλοῦ γ(γγ-) καὶ δι' ἀποστρόφου σημειούσης τὸ σιγηθὲν ἀρκτικὸν ε, πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Λεξικοῦ ἀναγραφοῦν παραπεμπτικὰ λήμ-

ματα εἰς τὴν σειράν γκ-. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ πρόεδρος κ. Καλιτσουνάκης λέγει ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπανεξετασθῇ τὸ ζήτημα τῆς γραφῆς τῶν εἰς -ις χρώματος δηλωτικῶν ἐπιθέτων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ γράφονται διὰ τῆς καταλήξεως -ύς, ὡς εἶχε προτείνει ὁ ἴδιος ἄλλοτε εἰς τὴν σχετικὴν ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς συζήτησιν, συμφωνούντων τοῦ μ. Ἀμάντου καὶ τοῦ κ. Σταματάκου, ὡς καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ, ὅστις εἶχε ταχθῆ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς γνώμης διὰ λόγους κλιτικῆς ἐξομαλύνσεως. Ἡ πλειονοψηφία τῆς Ἐπιτροπῆς νομίζει ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐπ' αὐτοῦ ζήτημα, ἐφ' ὅσον ὑπὲρ τῆς διὰ τῆς καταλήξεως -ις γραφῆς τῆς ἐν λόγῳ κατηγορίας ἐπιθέτων ἀπεφάσισεν ἄλλοτε ἡ Ἐπιτροπὴ κατὰ πλειονοψηφίαν, ἡ δὲ ἀπόφασίς της αὕτη ἔτυχε τῆς ἐγκρίσεως τῆς τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν καὶ τῆς Συγκλήτου. Μετὰ τοῦτο, ὁ διευθυντὴς τοῦ Λεξικοῦ παρακαλεῖ ὅπως ἀνασυζητηθῇ τὸ θέμα τοῦ τονισμοῦ τῶν λημμάτων τοῦ Λεξικοῦ, ἐξ οὗ πολλὰ ἀπορίαι καὶ προβλήματα δημιουργοῦνται εἰς τοὺς συντάκτας τοῦ Λεξικοῦ καὶ τὸν ἴδιον. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποδέχεται τὴν πρότασιν καὶ ἀποφασίζει ὅπως τὸ ζήτημα τοῦτο ἀποτελέσῃ θέμα συζητήσεως προσεχοῦς συνεδρίας.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

Τὰ μέλη
Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑΣ
Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ
ΑΝ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

119η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 24ην Φεβρουαρίου 1962, ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Σάββατον καὶ ὥραν 12 μ., συνήλθον εἰς συνεδρίαν τὰ μέλη τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν πρὸς συζήτησιν τῶν ἐξῆς θεμάτων : 1) ὀρθογραφικά, 2) ὑπηρεσιακά. Παρόντες : Ἰω. Καλιτσουνάκης, πρόεδρος, Σ. Κουγέας, Ἐρρ. Σιάσσης, Ἰω. Σταματάκος, γραμματεὺς. Ἀπουσιάζει ὁ κ. Χρ. Καροῦζος, ἀσθενῶν, δὲν συμμετέχει δὲ ὁ κ. Ἀν. Ὀρλάνδος, Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας, ἀσθενῶν ὡσαύτως. Παρίσταται ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ κ. Ἰω. Καλλέρης. Εὐρεθείσης ἀπαρτίας, ὁ πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδρίας. Ἀναγινώσκεται καὶ ἐπικυροῦται τὸ πρακτικὸν τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Μεθ' οὗ, ὁ γραμματεὺς κ. Ἰω. Σταματάκος ἀναγινώσκει καὶ ἐπεξηγεῖ, εἰς ἃ σημεῖα παρίσταται ἀνάγκη, τὸ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ συνταχθὲν ἐπὶ τοῦ πρὸς συζήτησιν θέματος « περὶ τονισμοῦ τῶν λημμάτων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ » κατατοπιστικὸν σημείωμα, ἔχον κατὰ λέξιν ὡς ἐξῆς : « Ἐἰς ἃς περιπτώσεις ὁ ἱστορικὸς τόνος εὐρίσκεται εἰς ὀφθαλμοφανῆ σύγκρουσιν πρὸς τὸν κανόνα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς περὶ τονισμοῦ τῶν μακρῶν πρὸ βραχέων, θὰ παραβλέπεται ὁ ἱστορικὸς τόνος καὶ θὰ ἐφαρμόζεται

ὁ κανὼν τονισμοῦ τῆς ἀρχαίας. Προκειμένου περὶ διχρόνων θὰ προτιμᾶται ἡ ὀξεῖα. Πβ. καὶ τὴν πραγματείαν τοῦ Ἰω. Καλιτσουνάκη, ἐν Π.Α.Α. 1939, σ. 21 § 10 >.

Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ κανόνος εἶναι σαφές καὶ δὲν παρουσιάζει δυσκολίας εἰς τὴν ἐφαρμογὴν του. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὸ δεύτερον. Ἐὰν ἐννοήσωμεν ἐντεῦθεν ὅτι μακρὸν φωνῆεν παραληγούσης πρὸ διχρόνου τῆς ληγούσης εὐρισκόμενον θὰ ὀξύνεται ὁπωσδήποτε, θὰ γράψωμεν : ἡ γυναῖκα - τῆ γυναῖκα, ἡ γῶπα - τῆ γῶπα, ἡ ρῶγα - τῆ ρῶγα, ἡ χῆνα - τῆ χῆνα, ὁ μήνας - τὸ μήνα, ὁ χειμῶνας - τὸ χειμῶνα, ὁ στρατώνας - τὸ στρατώνα, ὁ ζωστήρας - τὸ ζωστήρα, ὁ κλητήρας - τὸν κλητήρα, ἡ προικοῦσα, ἡ καταρούσα, κλπ., θὰ γράψωμεν ὅμως κατ' ἀνάγκην παραλλήλως : ἡ γλῶσσα - τῆ γλῶσσα, ἡ μοῦσα - τῆ μοῦσα, ἡ πείνα - τὴν πείνα, τὸ κλῆμα, τὸ χρῶμα, τὰ πλοῖα, τὰ φῶτα, εἶχα, εἶδα, ἦρθα, κατοικοῦσα, παρακαλοῦσα, τιμῶντας, Ἀνθοῦσα, Ἐλεοῦσα, κλπ. Προφανές εἶναι ὅτι οἰονδήποτε ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς διαφορᾶς ταύτης προώρισταὶ νὰ δημιουργήσῃ ἀπλῶς σύγχυσιν καὶ ἀνακολουθίαν, ἀνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης ὠφελείας.

Ἐὰν πάλιν ἐννοήσωμεν ὅτι πᾶν δίχρονον ληγούσης ἢ παραληγούσης θὰ ὀξύνεται ἀνεξαρτήτως πρὸς τὸν ἱστορικὸν χρόνον αὐτοῦ ἢ τοῦ ἀκολουθοῦντος φωνήεντος, θὰ γράψωμεν : ὁ γαλατᾶς - οἱ γαλατάδες, ὁ μαχαιρᾶς - οἱ μαχαιράδες, ὁ χτενᾶς - οἱ χτενάδες, μεγιστᾶνες, πελεκᾶνος, Λατίνος, Κωσταντίνος, κεφαλίνος, σκίνος, ἀραπῖνα, προβατῖνα, Σαλαμῖνα, μωσχᾶτος, μωρωδάτος, ἀδελφᾶτο, καρυδάτο, σκορδάτο, κλπ. Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει, φαινόμεθα ἀγνοοῦντες ἐκ προθέσεως καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν κατὰ παράδοσιν ἄλλως τονιζόμενα ἢ καὶ ὁμοιοκατάληκτα τῆς ἀρχαίας, μεταγενεστέρας καὶ μεσαιωνικῆς, ἐπὶ πλέον δὲ ἀποκρούοντες τὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου τῆς ἀναλογίας ὡς πρὸς τὸν τονισμόν, ἐνῶ ἀποδεχόμεθα τοῦτον ὡς πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὴν κλίσιν. Εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ κ. Καλιτσουνάκη, εἰς ἣν παραπέμπονται οἱ συντάκται τοῦ Λεξικοῦ πρὸς λύσιν τῶν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ κανόνος γεννωμένων ἀποριῶν, ἐμφανῆς εἶναι ἡ πρόθεσις διατηρήσεως τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας καὶ ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο, προτείνονται δὲ μόνον ἀπλοποιήσεις μὴ προσκρούουσαι εἰς τὴν παράδοσιν. Εἰς ὅσα ἐξ ἄλλου λεξικά τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, χρηστικᾶ ἢ ἄλλα, ἐπεχειρήθη τοιαύτη περίπου ἀπλοποίησις, ἀνευ αὐστηρᾶς συνεπειᾶς πρὸς τὸν τόνον τῆς παραδόσεως ἢ τοὺς κανόνους τῆς ἀναλογίας, ἐδημιουργήθη σύγχυσις μὲ ἀποτέλεσμα ἡκιστα ἐποικοδομητικόν. Δὲν ἐννοῶ βεβαίως τοὺς προτείνοντας ἢ ἐφαρμόζοντας τὴν κατάργησιν τοῦ ἱστορικοῦ τονισμοῦ, διότι τοῦτο δὲν περιλαμβάνεται ἀσφαλῶς εἰς τὰς περὶ ἀπλοποιήσεως τῆς ὀρθογραφίας προθέσεις τῆς Ἀκαδημίας. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ἡ διατύπωσις τοῦ κανόνος κατὰ τὸ δεύτερον αὐτοῦ μέρος θὰ ἔπρεπε νὰ τροποποιηθῇ ὡς ἐξῆς : < Προκειμένου περὶ διχρόνων θὰ διατηρῆται ὁ ἱστορικὸς τόνος εἰς τὰς ἐκ κληρονομίας τῆς ἀρχαίας, Ἑλληνιστικῆς ἢ Βυζαντινῆς προερχομένας λέξεις καὶ τὰς κατ' ἀναλογίαν πρὸς τινὰ κατηγορίαν τούτων σχηματισθείσας, θὰ τίθεται δὲ ὀξεῖα εἰς τὰς λέξεις τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, αἵτινες ἐσχηματίσθησαν ἀνευ ἐμφανοῦς ἀναλογικῆς ἐπιδράσεως. > (Ἐξαιρέσεις ἴσως θὰ ἦδύνατο νὰ γίνῃ διὰ τὰ εὐάριθμα ἐκ τῶν εἰς -ίς, -ίδος τῆς ἀρχαίας προερχόμενα : ἡ κηλίδα, ἡ νησίδα, ἡ σφραγίδα, κλπ.). "Ἄλλως, ἡ σύγχυσις καὶ αἱ ἀνακολουθίαι δὲν θὰ ἀποφευχθῶν, οἰαδήποτε πρόνοια καὶ ἀν' ληφθῇ πρὸς τοῦτο.)

Ἐπειδὴ ὁ διαθέσιμος χρόνος κατηναλώθη εἰς τὴν ἀναγκαίως κατὰ τὰ ἐπεξη-
γούμενα ὑπὸ τοῦ κ. Σταματάκου σημεῖα τοῦ ὑπομνήματος ἐγερθεῖσαν συζήτησιν,
ἀπεφασίσθη νὰ ἀναβληθῇ ἡ ἐπὶ τοῦ συνόλου συζήτησις καὶ ἡ λήψις ἀποφάσεώς διὰ
προσεχῆ συνεδρίαν τῆς Ἐπιτροπῆς, καθ' ἣν θὰ πρέπη νὰ παρευρίσκωνται ὅλα τὰ
μέλη αὐτῆς, ὡς καὶ οἱ συντάκται τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

.....
Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

Τὰ μέλη
Σ. ΚΟΥΓΕΑΣ
ΕΡΡ. ΣΚΑΣΣΗΣ

120ῆ Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις, σήμερον τὴν 14ην μηνὸς Μαρτίου 1962, ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος
Τετάρτην καὶ ὥραν 12ην μ., συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ
Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ πρὸς συζήτησιν τῶν ἐξῆς θεμάτων : 1) ὀρθογραφικὰ ζητήματα,
2) ἀνάθεσις ἐκτυπώσεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ εἰς νέον τυπογράφον, 3) ὑπηρε-
σιακά. Παρόντες : Ἰω. Καλιτσουνάκης πρόεδρος, Σ. Κουγέας, Ἐρρ. Σκάσσης, Χρ.
Καροῦζος, Ἰω. Σταματάκος γραμματεὺς. Συμμετέχει ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς
Ἀκαδημίας κ. Ἄν. Ὀρλάνδος. Παρίσταται καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ
κ. Ἰω. Καλλέρης. Εὐρεθείσης πλήρους ἀπαρτίας, ὁ πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἔναρξιν
τῆς συνεδρίας. Ἀναγινώσκειται καὶ ἐπικυροῦται τὸ πρακτικὸν τῆς προηγουμένης
συνεδρίας.

.....
Προκειμένου εἶτα νὰ συζητηθῇ τὸ πρῶτον θέμα τῆς ἡμερησίας διατάξεως, προσ-
καλοῦνται ὅπως παραστοῦν, συμφώνως πρὸς τὴν κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν
ληφθεῖσαν ἀπόφασιν, οἱ συντάκται τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ κ.κ. Ἀθ. Κωστάκης,
Λ. Βαγιακάκος, Στ. Μάνεσης καὶ Ἄν. Καραναστάσης. Ἐκαστος τούτων διετύπωσε,
μετὰ σχετικὴν ἐπὶ τοῦ συζητουμένου περὶ τονισμοῦ τῶν λημμάτων τοῦ λεξικοῦ θέ-
ματος εἰσήγησιν τοῦ γραμματέως κ. Ἰω. Σταματάκου, τὴν προσωπικὴν του γνώμην
(ἣν εἶχον ἄλλως τε διατυπώσει καὶ κατὰ τὴν μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ συζή-
τησιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος) ὡς ἐξῆς : ὁ κ. Κωστάκης νομίζει ὅτι πρέπει νὰ υἱοθε-
τηθῇ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τὸ ὑπὸ τῆς γραμματικῆς Τριανταφυλλίδη θεσπιζόμενον
σύστημα τονισμοῦ· ὁ κ. Βαγιακάκος νομίζει ὅτι πρέπει νὰ διατηρηθῇ ὁ ἱστορικὸς
τόνος τῶν λέξεων· ὁ κ. Μάνεσης πιστεύει ὅτι ἐκτὸς τῶν λέξεων τῆς ἀρχαίας, αἵτινες
διετηρήθησαν ἀλώβητοι καὶ αἵτινες πρέπει νὰ διατηρήσουν τὸν τόνον τῆς παραδόσεως,
αἱ λοιπαὶ πρέπει νὰ ὀξύνωνται, ἰδίως δὲ ἐκεῖναι τῶν ὁποίων ἡ τονιζομένη συλλαβὴ
ἔχει δίχρονον· ὁ κ. Καραναστάσης φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ θεσπισθοῦν ἀπλοποιήσεις ὡς

πρὸς τὸν τονισμόν, ἀλλὰ ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ τόνου πρέπει νὰ γίνῃ βαθμηδὸν καὶ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ διακοπῇ ἀποτόμως ἡ παράδοσις.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν συντακτῶν τοῦ Λεξικοῦ, ὁ κ. Σταματάκος προτείνει νὰ τερματισθῇ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ συζήτησις ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρος περιπτώσεων, νὰ ἐπαναληφθῇ δὲ αὕτη καὶ ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῦ συνόλου εἰς ἐπομένην συνεδρίαν, ὅτε θὰ ὑπάρχῃ καὶ ὁ ἀπαιτούμενος πρὸς τοῦτο χρόνος, διατυπώνει δ' ἐν τέλει τὴν παράκλησιν νὰ ὀρισθῇ ἡ συνεδρία αὕτη ἐντὸς τῆς προσεχοῦς, εἰ δυνατόν, ἑβδομάδος. Ἡ Ἐπιτροπὴ δέχεται τὴν πρότασιν τοῦ κ. Σταματάκου καὶ ἡ συνεδρία λύεται.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

Τὰ μέλη
ΕΡΡ. ΣΚΑΣΣΗΣ
Σ. ΚΟΥΓΕΑΣ
ΧΡ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας
ΑΝ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

123η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις σήμερον, 6 Νοεμβρίου 1962, ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 11 π.μ. συνήλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, παρόντων τῶν κ.κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη (προέδρου), Σ. Κουγέα, Ἄν. Ὀρλάνδου, Ἐρρ. Σκάσση, Χρ. Καρούζου καὶ Ἰω. Σταματάκου (γραμματέως), ἵνα συζητησῇ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει θεμάτων.

Ἄρχεται, τέλος, ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν ὀρθογραφικῶν, καὶ δὴ ἐπὶ τῶν ἀάποριῶν τονισμοῦ, ὡς αὐταὶ ἐκτίθενται ἐν γραφομηχανημένῳ σημειώματι τοῦ κ. διευθυντοῦ. Ὁ κ. Σταματάκος λέγει ὅτι ἐν τῷ σημειώματι περιέχονται σκέψεις καὶ συμπεράσματα τοῦ κ. διευθυντοῦ, τὰ ὁποῖα οὗτος οἰκοδομεῖ ἐπὶ κατ' οὐσίαν ἀνυπάρκτου βάσεως. Διότι, ὅπως καὶ κατὰ τινὰ προηγουμένην συνεδρίαν ἐδηλώθη καὶ ἐξηγήθη, ἡ δευτέρα παράγραφος τῆς γνωστῆς ἀποφάσεως (σημειουμένη αὐτολεξεῖ καὶ ἐν τῷ σημειώματι), δηλ. αἱ λέξεις «προκειμένου περὶ διχρόνων θὰ προτιμᾶται ἡ ὀξεῖα», ὑπήγορεύθησαν εἰς τὸν τηροῦντα τὰ πρακτικὰ τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπὸ τινος τῶν μελῶν καθ' ἣν στιγμὴν ἡ συνεδρία διελύετο, ἐν προφανεῖ σπουδῇ, καὶ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀπηχοῦσαι τὰς γνώμας τῆς Ἐπιτροπῆς, οὔτε κἂν τοῦ ἐν σπουδῇ ὑπαγορεύσαντος αὐτάς. Νομίζω, ὅτι ὅλοι συμφωνοῦμεν μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Διευθυντοῦ προτεινομένην τροποποίησιν, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὰς ἐπὶ μέρος ἐφαρμογὰς τῆς εἰς τὴν κρίσιν ἐνὸς προσώπου. Ἐχει ἀποφασισθῇ αἱ προκύπτουσαι δυσχέρειαι νὰ κατατάσσωνται εἰς ὁμάδας ὁμοίων περιπτώσεων καὶ νὰ τίθενται ὑπ' ὄψιν τῆς Ἐπιτροπῆς.

Μετὰ συζήτησιν, ἀποφασίζεται νὰ συνέλθῃ ἡ Ἐπιτροπὴ μετὰ μίαν ἐβδομάδα, 13 Νοεμβρίου, Τρίτην καὶ ὥραν 12 μ., με μόνον θέμα ἡμερησίας διατάξεως «τὰ ὀρθογραφικά».

Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

124η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις σήμερον, 13ην Νοεμβρίου 1962, ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 12ην μ., συνήλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, παρόντων τῶν κ.κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη (Προέδρου), Σ. Κουγέα, Ἀν. Ὀρλάνδου, Ἑρρ. Σκάσση Χρ. Καρούζου καὶ Ἰω. Σταματάκου (Γραμματέως), ἵνα συζητήσῃ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ γραφομηχανημένῳ σημειώματι περιλαμβανομένων «ἀποριῶν τονισμοῦ».

Ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ὁ κ. Σταματάκος ὁμιλῶν ἐπὶ τῆς πρώτης ομάδος ἀποριῶν τονισμοῦ λέγει : «Ἡ ὁμάς αὕτῃ περιέχει ὀνόματα τῆς τρίτης κλίσεως με καθιερωμένον καὶ ὑπὸ οὐδενὸς ἀμφισβητούμενον τονισμὸν εἰς τοὺς διαφόρους τύπους των, τὰ ὅποια ὁμως εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν, καὶ δὴ εἰς τὴν Δημοτικὴν, μετέπεσαν εἰς πρωτόκλιτα : ἡ γυνή, τῆς γυναικός, τὴν γυναῖκα – ἡ γυναῖκα, τῆς γυναίκας, τὴ γυναῖκα (κάτι ἀνάλογον συμβαίνει με τὰ : γόπα, ρόγα, χήνα, κ.ἄ.)· ὁ κλητῆρ, τοῦ κλητῆρος, τὸν κλητῆρα – ὁ κλητῆρας, τοῦ κλητῆρα, τὸν κλητῆρα, (κατ' αὐτὸ καὶ τὸ ζωστήρ κ.ἄ.)· ὁ μῆν, τοῦ μηνός, τὸν μῆνα – ὁ μήνας, τοῦ μήνα, τὸ μήνα· ὁ χειμῶν, τοῦ χειμῶνος, τὸν χειμῶνα – ὁ χειμῶνας, τοῦ χειμῶνα, τὸ χειμῶνα (κατ' αὐτὸ καὶ τὰ στρατών, λειμών κ.ἄ.). Σημειωτέον ὅτι ὁ πληθυντικὸς ὄλων αὐτῶν συμπίπτει ἐν τε τῇ Καθαρευούσῃ καὶ τῇ Δημοτικῇ (γυναῖκες, κλητῆρες, μῆνες, χειμῶνες κλπ.), προπερισπῶνται ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν ὄλων τῶν ἑλληνικῶν γλωσσῶν (!) καὶ ἡ διάκρισις τῶν τύπων τῆς Καθαρευούσης ἀπὸ τῶν τῆς Δημοτικῆς ἐξασφαλίζεται διὰ μόνου τοῦ ἄρθρου.

Τὸ πρόβλημα ἐπομένως ἐντοπίζεται εἰς τὸν τονισμὸν τῶν δημοτικῶν τύπων τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ : γυναικα, κλητηρας, μηνας, χειμωνας κλπ.

Οἱ προπερισπῶντες αὐτὰ (γυναῖκα, κλητῆρας, μῆνας, χειμῶνας) ἔχουν ὡς ἐπιχείρημα τὸν Χατζιδάκη, τὴν παράδοσιν, τὸν ἱστορικὸν τόνον καὶ τὰ παρόμοια. Νομίζω, ὅτι τὰ στηρίγματά των δὲν τοὺς στηρίζουν, καὶ ὅτι διαμαρτύρονται διότι χρησιμοποιῶνται διὰ νὰ στηρίζουν τὰ ἀστήρικτα. Ὅταν ὁ Χατζιδάκης εἶπε ὅτι τὰ πρωτόκλιτα αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ τὴν αἰτιατικὴν τῶν τριτοκλίτων (τὸν χειμῶνα – ὁ χειμῶνας κλπ.), δὲν ἐφαντάζετο ἀσφαλῶς, ὅτι οἱ ἐπίγονοι θὰ συμπαρελάβανον καὶ τὸν τόνον τοῦ τριτοκλίτου τύπου καὶ θὰ τὸν ἐπεκάθιζον ἐπὶ τοῦ δημιουργηθέντος πρωτοκλίτου τύπου. Διότι ὁ τοιοῦτος τόνος, καλούμενος ἱστορικός, θὰ ἀντεστρατεύετο πρὸς τὸν ἱστορικὸν τόνον τῶν πρωτοκλίτων, ὁ ὅποιος εἶναι ἡ ὀξεῖα (τόσον ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι -ας, ὅσον καὶ ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι α καθαρόν). Δὲν εἶναι ἐπιτετραμ-

μένον ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ εὐήχου «ἱστορικοῦ τόνου» νὰ δημιουργοῦμεν «ἀνιστο-
ρήτους τόνους». Αὐτὸ εἶναι διαστρέβλωσις τῆς ἐπιστήμης καὶ ὄχι ἐπιστήμη. Δὲν
βλέπομεν νὰ ὑπάρχη λογικὴ συνέπεια μεταξύ τῶν : τὸν ζωστήρα – ὁ ζωστήρας,
ἀλλὰ ἡ ζωστήρα ! (μὲ ὀξεῖαν)· τὸν φορτωτήρα – ὁ φορτωτήρας, ἀλλὰ ἡ φορτωτήρα
μὲ ὀξεῖαν ! καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα οἱ ὀξυνόμενοι τύποι ζωστήρα, φορτωτήρα συμ-
πίπτουν φθογγικῶς πληρέστερον πρὸς τὴν πηγὴν (τὸν ζωστήρα, τὸν φορτωτήρα)
ἀπὸ τοὺς ἀρσενικοὺς τύπους (ὁ ζωστήρας, ὁ φορτωτήρας !!!). "Ὅσον εἶναι ἱστορικὸς
ὁ τόνος τοῦ μακροῦ πρὸ βραχέος (τὴν γυναῖκα, τὸν μῆνα, τὸν ζωστήρα κλπ.), ἄλλο
τόσον ἱστορικὸς εἶναι καὶ ὁ τόνος τοῦ μακροῦ πρὸ μακροῦ, ἡ ὀξεῖα δηλ. (ἡ γυναῖκα,
ὁ μῆνας, ὁ ζωστήρας, ἡ ζωστήρα, ἡ φορτωτήρα κλπ.), διότι εἰς τὰ πρωτόκλιτα τὸ -α
καὶ -ας εἶναι πάντοτε μακρά, δηλ. εἰς τὴν δημοτικὴν, ὅπου δὲν ὑπάρχει μὴ καθαρὸν
α, ἀφ' οὗ τὸ α τῆς ὀνομαστικῆς δὲν τρέπεται ποτὲ εἰς η. Εἰς τὴν δημοτικὴν λοιπὸν
πάντες οἱ πρωτόκλιτοι τύποι οἱ λήγοντες εἰς -ας ἢ -α πρέπει νὰ παροξύνωνται, ὅθεν-
δήποτε καὶ ἂν προέρχωνται. Καὶ εἶναι παράδοξον τὸ νὰ μὴ μᾶς τρομάζῃ πλέον ἡ φθογ-
γικὴ παραμόρφωσις (τῶν τριτοκλίτων εἰς πρωτόκλιτα), νὰ μᾶς τρομάζῃ ἐν τούτοις
ἡ ἐπ' αὐτῶν χρησιμοποίησις τῆς ὀξεῖας, πού εἶναι φυσικωτάτη, καὶ νὰ ἐπιμένωμεν
νὰ τὰ προπερισπῶμεν, μολονότι δοκιμάζομεν κάποιον ρῖγος σημειοῦντες ἐπ' αὐτῶν ἢ
βλέποντες σημειωμένην μίαν περισπωμένην. Πάντως, ἄς φροντίσουν οἱ προπερι-
σπῶντες τὰ ἐκ τριτοκλίτων πρωτόκλιτα νὰ εὔρουν καμμίαν ἄλλην δικαιολογίαν, διότι
ἡ δικαιολογία τοῦ «ἱστορικοῦ τόνου» πού κατήντησε νὰ τὴν πιπιλιζώμεν σὰν καρα-
μέλλα δὲν ἀντέχει εἰς λογικὸν ἔλεγχον. Εἶναι ἀλλόκοτον νὰ ἐπικαλούμεθα τὴν αἰ-
τιατικὴν τὸν σωτήρα διὰ νὰ τονίσωμεν μὲ περισπωμένην τὴν δημοτικὴν ὀνομαστικὴν
ὁ σωτήρας καὶ νὰ κλείωμεν ὧτα καὶ ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τὰ ὁμόηχα τῆς ἀρχαίας ἢ
αὐστηρᾶς καθαρευούσης χρυσοθήρας, προικοθήρας, ὄρνιθοθήρας, θεσιθήρας, κ.τ.δ.,
ἐπὶ τῶν ὁποίων οὐδεὶς ποτὲ διενόηθη ἢ ἠνέχθη τόνον περισπῶμενον.

* Ἄλλως ἔχουν τὰ πράγματα ἐπὶ τῶν : γλῶσσα, μοῦσα κ.τ.δ., τὰ ὁποῖα εἶναι
αὐτούσια καὶ ἀπαράλλακτα ἀπὸ τοῦ Ὅμηρου μέχρι σήμερον καὶ θὰ εἶναι καὶ εἰς
αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Αὐτὰ μένου, ὅπως ἔχουν, ἔξω πάσης συζητήσεως.

* Ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμάδων τῶν «ἀποριῶν τονισμοῦ» ἐπιφυλάσσομαι νὰ εἶπω γνώ-
μην ἀφ' οὗ πρῶτον τερματισθῇ ἡ συζήτησις ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω».

* Ἐπακολουθεῖ συζήτησις, καθ' ἣν ὁ κ. Καροῦζος λέγει, ὅτι συμφωνεῖ πρὸς τὴν
βάσιν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Σταματάκου διατυπωθεισῶν γνωμῶν περὶ τῆς περισπωμένης
εἰς τὰ νεοελληνικὰ πρωτόκλιτα τὰ ἐκ τριτοκλίτων προερχόμενα, θεωρῶν ὅμως μεγα-
λύτερον κακὸν τὴν ἐτι περαιτέρω ἀναστολὴν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Λεξικοῦ, αἶρει
τὰς ἀντιρρήσεις του κατὰ τῆς σταθερῶς ὑπὸ τοῦ Δ/τοῦ τοῦ Λεξικοῦ ὑποστηριζο-
μένης ἐφαρμογῆς τοῦ λεγομένου «ἱστορικοῦ τόνου».

Οἱ κ.κ. Καλιτσουνάκης, Σκάσσης, Κουγέας, Ὁρλάνδος καταλήγουν εἰς τὸ νὰ
συνεχισθῇ ἡ μέχρι τοῦδε ἐφαρμοζομένη ἀρχὴ τοῦ «ἱστορικοῦ τόνου».

* Ἐπομένως καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀποριῶν συζήτησις ἀποβαίνει περιττὴ καὶ λύε-
ται ἢ συνεδρία.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

125η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις σήμερον, 2 Μαρτίου 1963, ἡμέραν Σάββατον καὶ ὥραν 12 μ. συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ, παρόντων τῶν κ.κ. Ἰω. Καλιτσου-
νάκη (προέδρου), Α. Ὀρλάνδου, Σ. Κουγέα καὶ Ἰω. Σταματάκου (γραμματέως).
Προσκληθεὶς παρίσταται καὶ ὁ κ. Καλλέρης (διευθυντής).

Ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἐπικύρωσις τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀναβάλλεται διὰ τὴν προσεχῆ.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

126η Συνεδρία

Ἐν Ἀθήναις σήμερον τὴν 13 Μαΐου 1963, ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 12 μ.,
συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Λεξικοῦ, παρόντων τῶν κ.κ. Ἰω. Καλιτσου-
νάκη (προέδρου), Ἀν. Ὀρλάνδου, Σωκρ. Κουγέα, Ἐρρ. Σκάσση, Χρ. Καρούζου
καὶ Ἰω. Σταματάκου (γραμματέως). Παρίσταται κληθεὶς καὶ ὁ κ. Διευθυντὴς τοῦ
Λεξικοῦ.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο τελευταίων συνεδριῶν.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΦΟΡΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14ῃ Μαΐου 1963

Πρὸς
τὴν Σύγκλητον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Ἐνταῦθα

Κύριε Πρόεδρε,

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν ὅπως μεριμνήσητε διὰ τὴν ὑπὸ τῆς Συγκλήτου ἐπικύρωσιν τῶν κάτωθι σημειουμένων ἀποφάσεων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐφορευ-
τικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀφορωσῶν εἰς τινὰς ἀναγκαίας ἀπλοποιήσεις τοῦ κατὰ τὴν σύν-
ταξιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας ἰσχύοντος ὀρθογραφικοῦ συστήματος.
Αἱ ἀποφάσεις αὗται, ληφθεῖσαι κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Λεξικοῦ
καὶ τῆς δεούσης βασάνου τῶν σχετικῶν δεδομένων (συνεδρ. 117-124) πρὸς συμπλή-
ρωσιν ἀναλόγων ἀποφάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς, κυρωθεισῶν ἤδη ὑπὸ τῆς Συγκλήτου,
διετυπώθησαν ὡς ἑξῆς :

1) Τὸ *ι* ὑπογεγραμμένον τῆς παραδόσεως θὰ ἐξακολουθήσῃ γραφόμενον εἰς τὴν ὑποτακτικὴν τῶν ρημάτων, ἀλλὰ θὰ παραλείπεται εἰς τὰς λέξεις τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, αἵτινες ἔφερον τοῦτο κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν (ὄχι *ἄδης*, *δαδί*, *λάδι*, *ληστής*, *ζῶο*, *τώρα*, κλπ., ἀλλὰ *ἄδης*, *δαδί*, *λάδι*, *ληστής*, *ζῶο*, *τώρα*, κλπ.).

2) Τὰ εἰς *-αίνω* ἢ *-ένω* λήγοντα ρήματα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένην ὀρθογραφίαν, τῆς καταλήξεως τοῦ ἐνεστώτος διαφοροποιουμένης κατὰ τὸν διάφορον σχηματισμὸν τοῦ ἀορίστου (*ἐξέστανα* - *ζεσταίνω*, *ἐξέρινα* - *ξεραίνω*, *ἐπίκρανα* - *πικραίνω*, κλπ., ἀλλὰ *ἀνάστησα* - *ἀναστένω*, *ἄρρωστησα* - *ἄρρωστένω*, *ἐμίκρυνα* - *μικρένω*, κλπ.), θὰ γράφονται ἐφεξῆς ὁμοιομόρφως διὰ τῆς καταλήξεως *-αίνω* (*ἄρρωσταίνω*, *μακραίνω*, *μικραίνω*, κλπ., ὅπως *ζεσταίνω*, *πικραίνω*, *συμπεραίνω*, κλπ.). Διασαφεῖται ὅτι ἡ ἐξομάλυνσις αὕτη ἀναφέρεται μόνον εἰς τὰ διὰ τῆς καταλήξεως *-αίνω* σχηματιζόμενα ρήματα, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὰ φθογγολογικῶς συμπίπτοντα, ἀλλὰ διαφόρου σχηματισμοῦ, ρήματα εἰς *-νω* (*θένω*, *ζένω*, *πλένω*, κλπ.).

3) Λέξεις τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ἀρχόμεναι ἀπὸ διπλοῦ *γ*, διὰ τὴν σίγησιν τοῦ ἀρκτικοῦ *ε* τῆς παραδόσεως (*γγαστριά*, *γγαστρώνω*, κλπ.), θὰ ἐξακολουθήσουν γραφόμεναι κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν καὶ θὰ καταχωρισθοῦν εἰς τὴν ἀπὸ *γγ*-σειρὰν ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ, δηλουμένης συγχρόνως τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ προϋπάρχοντος ἀρκτικοῦ φωνήεντος διὰ τοῦ σημείου τῆς ἀποστρόφου. Πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Λεξικοῦ θὰ καταχωρισθοῦν ὡς παραπεμπτικὰ λήμματα καὶ εἰς τὴν ἀπὸ *γκ*-σειρὰν.

4) Ὡς πρὸς τὸν τονισμὸν τῶν λέξεων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, θὰ ἐξακολουθήσῃ ἰσχύον τὸ μέχρι τοῦδε ἐφαρμοζόμενον εἰς τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν σύστημα τονισμοῦ κατὰ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν, πλὴν τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν ὁ ἱστορικὸς τόνος εὐρίσκεται εἰς ὀφθαλμοφανῆ σύγκρουσιν πρὸς τὸν περὶ τονισμοῦ τῶν μακρῶν πρὸ βραχέων ἢ μακρῶν κανόνα τῆς ἀρχαίας, ὅποτε θὰ παραβλέπεται ὁ ἱστορικὸς τόνος καὶ θὰ ἐφαρμόζεται ὁ ἰσχύων περὶ τῆς ἀρχαίας κανὼν.

Μετὰ τιμῆς

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΤΝΑΚΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἄριθ. Πρωτ. 46616

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30ῇ Μαΐου 1963

Πρὸς

τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ
τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι ἡ Σύγκλητος τῆς Ἀκαδημίας (συνεδρία 722, 29.5.63) ἐνέκρινε τὰς κατὰ τὰς συνεδρίας 117-124 τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ συμπληρωματικὰς ὀρθογραφικὰς τροποποιήσεις.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΩΝ

- 1) λαδιά, μηλιά, μυρωδιά, προβιά, φουχτιά, ταχιά, δεκαριά, περιβολαριά, κλπ., ἀντὶ λαδεά, μηλεά, μυρωδεά, προβεά, φουχτεά, ταχεά, δεκαρεά, περιβολαρεά, κλπ. (-ιά ἀντὶ -εά)·
- 2) βασιλιάς, γραφιάς, φονιάς, λιθαριάς, πευκιάς, κλπ. ἀντὶ βασιλεάς, γραφεάς, φονεάς, λιθαρεάς, πευκεάς, κλπ. (-ιάς ἀντὶ -εάς)·
- 3) ἐλιά, σπηλιά, παλιός, Ρωμιός, Σμυρνιαός, κλπ. ἀντὶ ἐλαιά, σπηλαιά, παλαιός, Ρωμαίος, Σμυρναίος, κλπ. (-ιός, -ιά, -ιό ἀντὶ συνιζανομένου -αιός, -αιά, -αιό)·
- 4) ἀκέριος, πανώρια, δίκιο, κλπ. ἀντὶ ἀκέραιος, πανώρια, δίκαιο, κλπ. (-'ιος, -'ια, -'ιο ἀντὶ συνιζανομένου -'αιος, -'αια, -'αιο)·
- 5) γέρος, διάκος, δράκος, χάρος, μαθός, παθός, προεστός, κλπ. ἀντὶ γέρως, διάκως, δράκως, χάρως, μαθώς, παθώς, προεστώς, κλπ. (δευτερόκλιτα εἰς -ος ἢ -ός ἀντὶ -ως ἢ -ώς)·
- 6) γερο-Δῆμος, γερο-Θύμιος, Γεροθανάσης, Γερωνικόλας, γεροτσόπανος, γερόσκυλλος, δρακόλακκος, χαροκαμένος, κλπ. ἀντὶ γερω-Δῆμος, γερω-Θύμιος, Γερωθανάσης, Γερωνικόλας, γερωτσόπανος, γερώσκυλλος, δρακώλακκος, χαρωκαμένος, κλπ. (συνδεδεικτὸν φωνῆεν -ο- ἀντὶ -ω- εἰς σύνθετα — ἢ καὶ παράθετα — ἐξ ὀνομάτων τῆς προηγουμένης κατηγορίας)·
- 7) κλοτσοπατῶ, κλωθογυρίζω, μεθοκοπῶ, παιζογελῶ, περνοδιαβαίνω, ψοφολογῶ, κλπ. ἀντὶ κλοτσοπατῶ, κλωθωγυρίζω, μεθωκοπῶ, παιζωγελῶ, περνωδιαβαίνω, ψοφωλογῶ, κλπ. (συνδεδεικτὸν φωνῆεν -ο- ἀντὶ -ω- εἰς παρατακτικὰ σύνθετα ῥήματα)·
- 8) γαττομάτης, μαυρομάτης, σκυλλομάτης, κλπ. ἀντὶ γαττομμάτης, μαυρομμάτης, σκυλλομμάτης, κλπ. (ἀπλοῦν μ ἀντὶ διπλοῦ εἰς τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ μάτι)·
- 9) ἀετονύχης, γαιδουρονύχης, σκυλλονύχης, κλπ. ἀντὶ ἀετωνύχης, γαιδουρονύχης, σκυλλωνύχης, κλπ. (συνδεδεικτὸν φωνῆεν -ο- ἀντὶ -ω- εἰς τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ νύχι)·
- 10) Βασίλης, Δημήτρης, Διονύσης, Θανάσης, κύρης, κλπ. ἀντὶ Βασίλεις, Δημήτρις, Διονύσις, Θανάσις, κύρις, κλπ. (πρωτόκλιτα εἰς -ης ἀντὶ -ις)·
- 11) γεροντάκης, παππουλάκης, πατεράκης, Δημητράκης, Μιχαλάκης, Τσοπανάκης, κλπ. ἀντὶ γεροντάκις, παππουλάκις, πατεράκις, Δημητράκις, Μιχαλάκις, Τσοπανάκις, κλπ. (ὑποκοριστικὰ εἰς -άκης ἀντὶ -άκις)·
- 12) διακονιάρης, καβαλλάρης, παραπονιάρης, περιβολάρης, κλπ. ἀντὶ διακονιάρης, καβαλλάρης, παραπονιάρης, περιβολάρης, κλπ. (παράγωγα εἰς -άρης, -ιάρης ἀντὶ -άρις, -ιάρης)·
- 13) ἡ θέση — τῆς θέσης, ἡ πόλις — τῆς πόλης, ἡ πράξις — τῆς πράξεως, κλπ. ἀντὶ ἡ θέσις — τῆς θέσεως, ἡ πόλις — τῆς πόλεως, ἡ πράξις — τῆς πράξεως, κλπ. (πρωτόκλιτα θηλ. εἰς -η, γεν. -ης, ἀντὶ -ι, γεν. -ις. Ἀλλὰ πληθυντ. οἱ θέσεις — τῶν θέσεων, οἱ πόλεις — τῶν πόλεων, οἱ πράξεις — τῶν πράξεων, κλπ.)·
- 14) τὸ σκέλι — τοῦ σκελιοῦ — τὰ σκέλια, τὸ χεῖλι — τοῦ χειλιοῦ — τὰ χεῖλια,

κλπ. ἀντὶ τὸ σκέλη – τοῦ σκεληοῦ – τὰ σκέληα, τὸ χεῖλη – τοῦ χειληοῦ – τὰ χεῖληα, κλπ. (δευτερόκλιτα οὐδ. εἰς -ι ἀντὶ -η)·

15) τὸ φαγί – τὰ φαγιά, τὸ φιλί – τὰ φιλιά ἀντὶ τὸ φαγεῖ – τὰ φαγειά, τὸ φιλεῖ – τὰ φιλειά (οὐδ. ἐξ ἀπαρεμφάτων εἰς -ί ἀντὶ -εῖ. Ἄλλὰ τὸ ἔχει, τὸ λέει, τὸ πιεῖ, κλπ., ἄκλιτα)·

16) τὸ γένη – τὰ γένια, τὸ κατώγι – τὰ κατώγια, κλπ. ἀντὶ τὸ γένει – τὰ γένεια, τὸ κατώγει – τὰ κατώγια, κλπ. (δευτερόκλιτα οὐδ. εἰς -ι ἀντὶ -ει)·

17) ἀσπρογένης, μαυρογένης, τραγογένης, κλπ. ἀντὶ ἀσπρογένεις, μαυρογένεις, τραγογένεις, κλπ. (πρωτόκλιτα εἰς -ης ἀντὶ -εις, σύνθετα ἐκ τοῦ γένη)·

18) γατούλα, ξανθούλα, παιδούλα, Δημητρούλα, Σοφούλα, κλπ. ἀντὶ γατούλλα, ξανθούλλα, παιδούλλα, Δημητρούλλα, Σοφούλλα, κλπ. – κομματούλι, μικρούλι, ὄρφανούλι, κλπ. ἀντὶ κομματούλλι, μικρούλλι, ὄρφανούλλι, κλπ. – κοντούλης, μικρούλης, παππούλης, κλπ. ἀντὶ κοντούλλης, μικρούλλης, παππούλλης, κλπ. (ὑποκοριστικὰ εἰς -ούλα, -ούλι, -ούλης ἀντὶ -ούλλα, -ούλλι, -ούλλης)·

19) Διαμαντόπουλος, Κωστόπουλος, τραγόπουλος, κλπ. ἀντὶ Διαμαντόπουλος, Κωστόπουλλος, τραγόπουλλος, κλπ. – βοσκοπούλα, παππαδοπούλα, χωριατοπούλα, κλπ. ἀντὶ βοσκοπούλλα, παππαδοπούλλα, χωριατοπούλλα, κλπ. – γαττόπουλο – γαττοπούλι, παιδόπουλο, τραγόπουλο – τραγοπούλι, τσοπανόπουλο, κλπ. ἀντὶ γαττόπουλλο – γαττοπούλλι, παιδόπουλλο, τραγόπουλλο – τραγοπούλλι, τσοπανόπουλλο, κλπ. (ὑποκοριστικὰ εἰς -πουλος, -πούλα, -πουλο -πούλι, ἀντὶ -πουλλος, -πούλλα, -πουλλο -πούλλι)·

20) ἀμπασαδόρος, ἀμορῶζος, γουλῶζος, γουστόζος, βαπόρι, κορδόνι, τιμόνι, κλπ. ἀντὶ ἀμπασαδῶρος, ἀμωρῶζος, γουλῶζος, γουστῶζος, βαπῶρι, κορδῶνι, τιμῶνι, κλπ. (-ῶ- ξενικόν, θεματικόν ἢ καταληκτικόν, διὰ τοῦ -ο- ἀντὶ -ω-)·

21) κάπα, κάρρο, κούπα, μπουκάλι, πανί, ρόκα, τακούνι, τσάπα, καπότα, κοντότα, ὀμελέτα, πετσέτα, τρομπέτα, κασκέτο, μπιλιέτο, μπισκότο, παπαγάλος, κλπ. ἀντὶ κάππα, κάρρο, κούππα, μπουκάλι, παννί, ρόκκα, τακκούνι, τσάππα, καππόττα, κοντόττα, ὀμελέττα, πετσέττα, τρομπέττα, κασκέττο, μπιλιέττο, μπισκόττο, παπαγάλλος, κλπ. (διπλᾶ σύμφωνα, θεματικὰ ἢ καταληκτικὰ, τῶν ξενικῆς καταγωγῆς λέξεων ἀπλοποιοῦνται)·

22) δαντέλα, κορδέλα, πιατέλα, τουλουπέλα, κλπ. ἀντὶ δαντέλλα, κορδέλλα, πιαττέλλα, τουλουπέλλα, κλπ. – καπέλο, μαστέλο, μουρέλο, φουρνέλο, κλπ. ἀντὶ καπέλλο, μαστέλλο, μουρέλλο, φουρνέλλο, κλπ. – ἀγωρέλι, καμπανέλι, μωρέλι, παιδαρέλι, παστέλι, κλπ. ἀντὶ ἀγωρέλλι, καμπανέλλι, μωρέλλι, παιδαρέλλι, παστέλλι, κλπ. – Δημητρέλης, Μαστορέλης, Τσοπανέλης, κλπ. ἀντὶ Δημητρέλλης, Μαστορέλλης, Τσοπανέλλης, κλπ. (καταληκτικόν -έλα, -έλο, -έλι, -έλης ἀντὶ -έλλα, -έλλο, -έλλι, -έλλης εἰς ὀνόματα τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, ξενικὰ ἢ μῆ. Ἄλλὰ δικέλλα, σκουτέλλα, δικέλλι, καγκέλλι, κρικέλλι, κλπ., παλαιότερας κληρονομίας)·

23) ἀρεγουλάριστος, παλιορρεζίλης, στραβόροκα, κλπ. ἀντὶ ἀρρεγουλάριστος, παλιορρεζίλης, στραβόρροκα, κλπ. (ἀπλοῦν -ρ- ἀντὶ διπλοῦ εἰς τὰ σύνθετα ἐκ ξενικῶν λέξεων ἀρχομένων ἀπὸ ρ). Ἄλλὰ βρωμόρριζα, γλυκόρριζα, ἔμπορορράφτης, καλορρίζικος, κλπ. (διπλοῦν -ρ- εἰς τὰ καθαρῶς Ἑλληνικὰ σύνθετα)·

24) *ἐρεζίλεψα, ἐρεμπέλενα, ἐρόγιασα, κλπ.* ἀντὶ *ἐρρεζίλεψα, ἐρρεμπέλενα, ἐρρόγιασα, κλπ.* (ἀπλοῦν -ρ- ἀντὶ διπλοῦ μετὰ συλλαβικὴν αὐξήσιν εἰς ῥήματα ξενικῆς προελεύσεως). Ἄλλὰ *ἔρραψα, ἐρράγιασα, ἐρροῦφηξα, κλπ.* (ἀναδίπλωσις τοῦ -ρ- εἰς τὰ Ἑλληνικῆς κληρονομίας ῥήματα).

25) *ἀρρωσταίνω, κονταίνω, μικραίνω, πλαταίνω, κλπ.,* ἀντὶ *ἀρρωστένω, κοντένω, μικρένω, πλατένω, κλπ.* (ῥήματα εἰς -αίνω, ἀντὶ -ένω, ἀνεξαρτήτως πρὸς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἀορίστου. Ἄλλὰ *δένω, ζένω, πλένω κλπ.,* μὴ σχηματιζόμενα διὰ τῆς καταλ. -αίνω).

26) *τις γυναῖκες, τις κόττες, τις συκιές, κλπ.,* ἀντὶ τοῖς *γυναῖκες, τοῖς κόττες, τοῖς συκιές, κλπ.* (ἄρθρον αἰτιατ. πληθυντ. τῶν θηλυκῶν *τις* ἀντὶ τοῖς).

27) *Ποῦ πηγαίνεις ; Ἄλλὰ :* ἐκεῖνος *ποῦ* θέλει νὰ μιλήσῃ - βλέπω *ποῦ* δὲν σ' ἀρέσει (*ποῦ* ἐρωτηματικόν, ἀλλὰ *ποῦ* ἀναφορικόν, *ποῦ* εἰδικόν).

28) *Πῶς τὰ κατάφερες ; Ἄλλὰ :* ἔμαθα *πῶς* θὰ ἔρθῃς (*πῶς* ἐρωτηματικόν, ἀλλὰ *πῶς* εἰδικόν).

29) *ἄδης, δαδί, ζῶο, λάδι, ληστής, τώρα, κλπ.,* ἀντὶ *ἄδης, δαδί, ζῶο, λάδι, ληστής, τώρα, κλπ.* (παραλείπεται τὸ *ι* ὑπογεγραμμένον τῆς παραδόσεως εἰς τὰς λέξεις τῆς ὁμιλουμένης, πλὴν τῆς ὑποτακτικῆς τῶν ρημάτων).

30) Ὁ κατὰ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν τόνος τῶν λέξεων διατηρεῖται κατὰ τὸ μέχρι τοῦδε ἰσχύον εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν σύστημα τονισμοῦ, πλὴν μιᾶς περιπτώσεως : ὁσάκις ὁ ἱστορικὸς τόνος ἀντίκειται πρὸς τὸν κανόνα περὶ τονισμοῦ τῶν μακρῶν πρὸ βραχέων ἢ μακρῶν τῆς ἀρχαίας, θὰ ἀγνοῖται ὁ τόνος τῆς παραδόσεως καὶ ἡ λέξις θὰ τονίζεται κατὰ τὸν ἰσχύοντα περὶ τῆς ἀρχαίας κανόνα : *ποιῖσος, δεῖξος, ἀκούμε, τρώτε, κλαῖνε, κλπ.* ἀντὶ *ποιῖσος, δεῖξος, ἀκούμε, τρώτε, κλαῖνε, κλπ.* - ἡ *γνώση, ἡ πράξις, ἡ στρώσις, κλπ.* ἀντὶ ἡ *γνώσις, ἡ πράξις, ἡ στρώσις, κλπ.*

ΑΝΑΛΕΚΤΑ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΑ

Β'

γλαρός - βλαρός - βλασερός

Τὸ ἐπίθ. γλαρός χρησιμοποιεῖται πολλαχοῦ ὑπὸ τὴν σημασίαν «ἐφυγρός, δροσερός, νωπός». Οὕτω, λέγεται «τὰ κλαριά εἶναι γλαρά - ἢ καλαμιὰ εἶναι γλαρή - ὁ τόπος εἶναι γλαρός - κττ.» πρὸς δῆλωσιν τῆς ὑγρασίας ἢ ἀντιλαμβάνεται τις ὑπάρχουσιν εἰς τὰ φύλλα τῶν θάμνων, εἰς τὴν καλάμην θερισθέντων σιτηρῶν, εἰς τὰ χόρτα τῶν ἀγρῶν, κλπ. Ἔνεκα προσηγηθείσης βροχῆς, δρόσου ἢ ὀμίχλης, λέγεται ὁμοίως καὶ ἀσχέτως πρὸς ταῦτα «τὰ σπαρτὰ εἶναι ἀκόμα γλαρά καὶ δὲ θερίζονται» ἐπὶ δημητριακῶν τῶν ὁποίων ἡ καλάμη διατηρεῖ εἰσέτι ἀρκετὴν ἰκμάδα, «τὸ κορμί του εἶναι γλαρό» ἐπὶ ἀσθενοῦς παρουσιάζοντος ἐλαφρὰν ἐφίδρωσιν, «τὰ μάτια του εἶναι γλαρά» ἐπὶ ὀφθαλμῶν τῶν ὁποίων τὸ βλέμμα παρέχει τὴν ἐντύπωσιν ὑγρότητας (ἐκ συγκινήσεως, ὑπνηλίας, κλπ.). Ἐκ τῆς χρήσεως ταύτης ἐσχηματίσθησαν κατὰ τόπους τὰ ῥήματα γλαριάζω, γλαρίζω, γλαραίνω, γλαρεύω, γλαρώνω. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν συνήθως καὶ τὸ τελευταῖον κατὰ κανόνα λέγονται ἐπὶ ὀφθαλμῶν ὑγραθέντων ἐξ ἰσχυρᾶς συγκινήσεως ἢ ὑψηλοῦ πυρετοῦ, συνηθέστερον δὲ ἐξ ἀκατασχέτου ὑπνηλίας. «Ὅθεν, «γλάρωσαν τὰ μάτια του» ἢ καὶ ἀπλῶς «γλάρωσε» ἢ «τὸν γλάρωσε ὁ ὕπνος» σημαίνουν ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος φαίνεται ἐκ τοῦ ἀπλανοῦς καὶ, κυρίως, ἐφύγρου βλέμματος τῶν ὀφθαλμῶν του ὅτι ἔχει περιέλθει εἰς κατάστασιν ὑπνηλίας. Ἐκ τῆς συχνῆς ταύτης χρήσεως τοῦ ρ. γλαρώνω καὶ τῆς ἔτι συχνοτέρας χρήσεως, εἰς τὴν δημοτικὴν ἰδίᾳ ποίησιν, τῆς φράσεως «γλαρά μάτια» πρὸς χαρακτηρισμὸν ὀφθαλμῶν πάντοτε σχεδὸν ἐφύγρων καὶ, διὰ τοῦτο, συμπαθῶν καὶ ὠραίων,¹ προέκυψεν ἡ γνώμη ὅτι «γλαρά μάτια» εἶναι τὰ «ίλαρά μάτια», τὰ ἔχοντα δηλαδὴ βλέμμα «ίλαρόν, γαλήνιον, γλυκὺ» καὶ ὅτι, κατ' ἀκολουθίαν, τὸ γλαρός τῆς ὀμιλουμένης εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἰλαρός τῆς ἀρχαίας.² Τὸ γεγονὸς ὁμοίως καὶ μόνον, ὅτι εἶναι πολλαχοῦ ἐν χρήσει (εἰς τὸ αὐτὸ ἰδίωμα) τὰ γλαρός - γλαρώνω παραλλήλως

1. Εἰς πολλὰ δημοτικὰ ἄσματα φέρονται στίχοι εἰς τοὺς ὁποίους γίνεται ἀποστροφή πρὸς «τὰ γλαρά μάτια» κάποιας ὠραίας : τὰ δυὸ σου μάτια τὰ γλαρά, τὰ μαῦρα σου τὰ φρούδια - ἀπὸ τὰ γλαρά σου μάτια τρέχει ἀθάνατο νερό - με τὰ γλαρά σου μάτια μοῦ πήρες τὴν καρδιά - κλπ. (Ἐντεῦθεν ἐσχηματίσθη καὶ σύνθετον γλαρομάτης -α = ὁ ἔχων ὠραία, γλυκὰ μάτια).

2. Πβ. Φ. Κουκουλέ, Ἐθνη 36 (1924), 264 : «γλαρός (ίλαρός), ἤτοι συμπαθής. Β. Φάβη, Ἐπιστ. Ἐπετ. Παν/μίου Θ/νίκης 5 (1940), 75 : «Ἀρκτικὸν γ πρὸ τοῦ λ ἐμφανίζεται καὶ ἐν ἄλλοις, ἐν οἷς οὐδεὶς θὰ ἀνεξήτει σύνθεσιν ἐκ τῆς προθέσεως ἐκ, οἷον γλαρός - ἀρχ. ἰλαρός.» Ν. Ἀνδριώτη, Ἐτυμολ. Λεξ. Ν. Ἑλλην. : «γλαρός, ἐπίθ. ἀρχ. ἰλαρός.» Ἰ. Σταματάκου, Λεξ. Ν. Ἑλλην. Γλώσσης : «γλαρός -ἢ -ὸ δημ. (ἐκ τοῦ ἀρχ. ἰλαρός) ἰλαρός, γαλήνιος.»

πρὸς τὰ ἰλαρός – (ἰ)λαρώνω, ὑπὸ διάφορον δὲ πάντοτε σημασίαν,¹ ἀρκεῖ πρὸς ἀναίρεσιν τῆς γνώμης ταύτης.

Ὁλιγώτερον εὐχρηστον τοῦ γλαρός, ἀλλ' ἱκανῶς διαδεδομένον εἰς τὴν ἰδιωματικῶς ὀμιλουμένην, εἶναι τὸ ἐπίθ. βλαρός, τὸ ὁποῖον σημαίνει «ὁ ἔχων ἢ διατηρῶν ὑγρασίαν, τρυφερός, μαλακός». Λέγεται, π. χάριν, «τὸ τυρὶ εἶναι βλαρό – ἢ μυτζήθρα εἶναι βλαρή» ἐπὶ τυροῦ ἢ μυτζήθρας νωπῶν ἔτι καὶ μαλακῶν, «τὰ κουρκιὰ εἶναι βλαρά» ἐπὶ κυάμων σχετικῶς τρυφερῶν, μὴ ἀποξηρανθέντων ἐντελῶς, «τὰ σινάπια εἶναι βλαρά» ἐπὶ τρυφερῶν βλαστῶν σινάπεως, κττ. Ἡ μεγάλη ὁμοιότης φθόγγων καὶ σημασίας μεταξὺ τοῦ βλαρός καὶ τοῦ γλαρός, ἐπικουρουμένη καὶ ἐκ τῆς πολλάκις παρατηρουμένης ἐναλλαγῆς μεταξὺ τῶν συμπλεγμάτων βλ- καὶ γλ- (διὰ τὸ ὑγρόν),² ἤγαγεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται περὶ διαλεκτικῶν τύπων τῆς αὐτῆς λέξεως· δι' ὃ καὶ δὲν συνετάχθη ἄρθρον βλαρός εἰς τὴν ἤδη δημοσιευθεῖσαν σειρὰν τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ. Καὶ ἐδῶ ὅμως, ἢ παράλληλος χρῆσις ἀμφοτέρων τῶν ἐπιθέτων (εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἰδίωμα) ὑπὸ σημασίαν σαφῶς διακρινομένην ἀποδεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ διαφορετικῶν λέξεων.³

Συγγενὲς ὡσαύτως σημασιολογικῶς πρὸς τὸ γλαρός καὶ συνώνυμον πρὸς τὸ βλαρός εἶναι καὶ τὸ ἐπίθ. βλασερός (βλασερό ψωμί – βλασερὴ μυτζήθρα – βλασερὲς ἐλιές – κττ.), χρησιμοποιοῦμενον διαλεκτικῶς πολλαχοῦ, καταχωρισθὲν δὲ ἤδη εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν ὡς παράγωγον τοῦ βράζω καὶ σχεδὸν συνώνυμον τοῦ βραστερός

1. Εἰς χωρία τῆς Β. Εὐβοίας, π. χάριν (Στρόπωνες, Στενή, Ψαχνά, Ἄκρες, κλπ.) λέγεται «τὰ κλαριά εἶναι γλαρά – ἔγινε μούσκιμα ἀπ' τῆ γλάρα – γλάρουσαν τὰ μάτια τ' – τοῦ γλάρ'σι σήμιρα – κλπ.», ἀλλὰ λέγεται παραλλήλως «θύμουσι, ἀλλὰ σὶ λίγου λάρουσι – τοὺν λάρουσ' οὐ πόνοους – λάρουσαν τὰ πρόβατα κὶ βουσκᾶν – κλπ.» Ἀπαντᾷ ἄλλως τε ἐνιαχοῦ καὶ τὸ ἐπίθ. ἰλαρός (συνηθέστερον ἰλαρος, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ἥσυχος, ἡμερος· ἐν Καππαδοκίᾳ λιαρός, κατ' ἀντιμετάθεσιν ἐπισημανθεῖσαν ἤδη ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου : Παρεκβ. εἰς Ὀμ. Α, 55, σελ. 46,5) ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ τὴν σημασίαν «ἥσυχος, γαλήνιος, πρᾶος» (ἐν Καππαδοκίᾳ «ὑγιῆς») καὶ ποτὲ ὑπὸ τὴν σημασίαν «συμπαθῆς, γλυκύς» ἢ «ἐφυγρός». Ὅθεν καὶ τὸ ρ. λαρώνω σημαίνει πάντοτε «ἡσυχάζω, καταπραΰνω, θεραπεύω», ἀλλ' οὐδέποτε «εἶμαι ἐφυγρός, παρέχω τὸ αἶσθημα τῆς ὑγρότητος». Ὁρθῶς ἄρα ἐγένετο εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν ἡ διάκρισις μεταξὺ τοῦ γλαρώνω (ἄρθρ. ἀναγλαρώνω) καὶ τοῦ λαρώνω (ἄρθρ. ἀλάρωτος).

2. Παραδείγματα εὐρίσκει τις εἰς τὰ ἀπὸ βλ- καὶ γλ- ἀρχόμενα ἄρθρα τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ (βλάπτω – γλάπτω, βλέπω – γλέπω, βληχῶνι – γληχῶνι, γλογκιά – βλογκιά, κλπ.). Σημειῶνω, ἐπ' εὐκαιρίᾳ, ἔτυμολογικά τινα σφάλματα, ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἐντεῦθεν προκληθεῖσαν σύγχυσιν κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τῆς πρώτης σειρᾶς, δημοσιευθείσης ἤδη : 1) τὸ οὐσ. βλημίν καὶ τὸ συνών. βλημίδιν (= ὁ δακτυλιόλιθος) δὲν παράγονται βεβαίως «ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. βλήμα κατ' εὐθεΐαν ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴν», ἀλλὰ ἐκ τοῦ ἀρχ. καὶ μεταγν. οὐσ. γλύμμα (ὅθεν τὸ Βυζαντινὸν βλυμμίδιν)· 2) τὸ ἐπίρρ. βλίτσα δὲν σχετίζεται ἀσφαλῶς πρὸς «τὸ βλάτσα-βλούτσα», ἀλλὰ πρὸς τὸ κοινὸν γλίτσα· 3) τὸ οὐσ. βλιτσίνι, δημῶδες ὄνομα τοῦ φυτοῦ Ἴρις ἢ ψευδάκρορος, δὲν εἶναι «ἀγνώστου ἐτύμου», ἀλλ' ἀποτελεῖ ἰδιωματικὴν παραλλαγήν τοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ λεγομένου ὀρθότερον γλυτσίνι.

3. Ἐν Β. Εὐβοίᾳ, π. χάριν (Στρόπωνες καὶ ἀλλαχοῦ) λέγεται «οὐ τόπους εἶναι γλαρός – τὰ μάτια τ' εἶναι γλαρά – τὰ σπαρτὰ ἔχ' ἢ γλάρα κλπ.», παραλλήλως δὲ «τὸ τυρὶ εἶναι βλαρό – ἢ μ'τζήθρα εἶναι βλαρή», ἢ αὐτὴ δὲ διακεκριμένη χρῆσις παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸ Κυμαϊκὸν ἰδίωμα : «ψωμί βλαρό – κουτσιὰ βλαρά», ἀλλὰ «τὰ μάτια του εἶναι γλαρωμένα» (ἐπὶ βαρέως ἀσθενοῦντος ἢ ἐτοιμοθανάτου).

(= ὁ εὐκόλως βράζων). Ἡ φθογγικὴ αὕτη συσχέτισις (ὀφείλεται εἰς τὸν Ν. Δεκαβάλλαν), ἐσφαλμένη προφανῶς,¹ καὶ ἡ σημειωθείσα ἤδη ἀνάλογος σύγχυσις μεταξὺ τοῦ βλαρός καὶ τοῦ γλαρός, ἀποδεικνύουν ἐπαρκῶς ὅτι ὁ ἔτυμολογικὸς καθορισμὸς τῶν ἐπιθέτων τούτων δὲν εἶναι εὐκόλος.

*
*
*

Ὁ καθηγ. Σ. Καρατζᾶς ὑπεστήριξε τὴν ἐκ τοῦ βλαδαρός, μεταγενεστέρου τύπου τοῦ ἀρχαίου πλαδαρός, προέλευσιν τοῦ νεωτέρου βλαρός δι' ἀποβολῆς τοῦ μεσοφω-

1. Ὡς ἀμέσως σχεδὸν ἀντελήφθη ὁ ἴδιος ὁ Δεκαβάλλας, ὅστις καὶ ἔσπευσε νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πλάνην, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἡ ὅλη «ἱστορία» τῆς ἔτυμολογίας ταύτης εἶναι ἀρκετὰ διδακτικὴ καὶ ἀξία διὰ τοῦτο μικρᾶς παρεκβάσεως. Ὁ μ. καθηγ. Β. Φάβης, γράφων περὶ τῶν διαφορῶν τῆς ὁμιλουμένης εἰς δύο γειτονικὰ χωρία τῆς Κύμης, ἀνέφερεν, ὡς παράδειγμα, ὅτι «τὰ εὔτηκτα ὄσπρια ἐν Αὐλωναρίῳ λέγονται βρασερά, ἐν Κονίστραις δὲ βραστερά καὶ ἔτι συνηθέστερον ἐ)φανά.» (Γλωσσ. Ἐπισκ. εἰς τὸ ἴδιωμα Αὐλωναρ. καὶ Κον., 85/86). Τὴν μαρτυρίαν ταύτην τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ συνεδύασεν ὁ (τότε) συντάκτης αὐτοῦ Ν. Δεκαβάλλας πρὸς ἄλλην πληροφορίαν ἐκ χειρογράφου συλλογῆς, ὁ συντάκτης τῆς ὁποίας ὑπέθετεν ὅτι τὸ βλασερός σχετίζεται πρὸς τὸ βραστερός (Ν. Κουμῆς : «βλασερό ψωμί = νωπὸν, ἴσως ἐκ τοῦ βραστερό = ζέον ἔτι» : ἀρ. χειρ. 193 σελ. 28, ἐκ Μήλου) καὶ πρὸς συναφεῖς μαρτυρίας ἄλλων συλλογέων, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται ὅτι «βλασερό ψωμί» ὀνομάζεται εἰς πολλὰς τῶν Κυκλάδων («Ἄνδρος, Πάρος, κλπ.» «ὁ μόλις ἐξᾶχθεις ἐκ τοῦ κλιβάνου, ὁ νεωστὶ ἐκφουρνησθεὶς ἄρτος» (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ «σκλιβὸν» ψωμί), συνεπέρανε δὲ ἐντεῦθεν ὅτι «τὸ βλασερός οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰ μὴ τὸ βρασερός, κατ' ἀνομοίωσιν τοῦ πρώτου ρ εἰς λ' καὶ λέγεται ὄντως τὸ βρασερός ἐν Αὐλωναρίῳ παρὰ τὸ βραστερός, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ βράζει, ἔβρασε, βράσι, βρασερός, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ τοῦ βράζει, βραστός, βραστερός.» («Αθηνᾶ 26, 1914, Λεξικογρ. Ἀρχ., 90). Κατόπιν προσεκτικωτέρας ἐν τούτοις μελέτης ἄλλων πληροφοριῶν τοῦ ἀρχείου, ἐξ ὧν πιστοῦται ὅτι ἀλλαχοῦ («Ἡπειρος, Κρήτη, κλπ.» «βλασερό ψωμί» ὀνομάζεται «ὁ εὔζυμος, μαλακός, ὕδαρής ἄρτος», μετέβαλε γνώμην καὶ ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ τοῦτο εἰς τὰ «διορθωτέα» τοῦ τόμου (σελ. 211 : «τοῦ βλασερός ἢ ἐκ τοῦ βράζω ἔτυμολογία δὲν μοῦ φαίνεται νῦν ὀρθή· ἢ λ. χαρακτηρίζει τοῦ ἄρτου τὸ εὔζυμον κυρίως, πρὸς τοῦτο δὲ συμπίπτει ἀπλῶς τὸ θερμὸν αὐτοῦ.»). Ἡ διόρθωσις ὅμως ἔμεινεν ἀπαρατήρητος καὶ ἡ ἀποκηρυχθεῖσα ἔτυμολογία ἔκαμε τὸν γῦρον ὄλων σχεδὸν τῶν λεξικῶν τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, ἔγινε δ' οὕτω πρόξενος ἐπαναλήψεως λαθῶν ἢ ἀνακριβειῶν καὶ συγχύσεως σοβαρᾶς. Ἀντιγράφω ἀπὸ σχετικὰ ἄρθρα : α) Λεξ. Π. Βλαστοῦ (Συνών. καὶ Συγγεν., σελ. 278) : «Ψωμί· βρασερό, βραστερό, βλασερό, βλαστερό = καλόζυμο, ζεστό ἀκόμα ἀπὸ το φούρνο· σκλιβὸ το ἀντιθετο του βρασερού.» β) Λεξικὸν Δημητράκου : «βλασερός (ὁ) νεώτ. κ. βρασερός = ὁ βραστερός βλ. λ. (σημειωθῆτω ὅτι οὐδαμοῦ ἢ λ. χρησιμοποιεῖται ὡς οὐσιαστικόν)—βραστερός -ἢ -ὁ δημ. κ. βρασερός = ἐπὶ ἐδωδιμῶν, ἰδίως ἐπὶ ὄσπριων, ὁ ταχέως καὶ εὐκόλως βράζων· 2) ἐπὶ ἄρτου, ὁ βράζων, ὁ μόλις ἐξελθὼν τοῦ κλιβάνου»· γ) Λεξ. Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ. (Μ. Φιλήντας) : «ἀβλασερό· μετὰ τοῦ προθεματικοῦ ἀ, ἀντὶ βλασερό· ὁ δὲ τύπος βλασερό εἶναι τὸ βρασερό μὲ τὴν ἀνομοίωσιν τοῦ πρώτου ρ εἰς λ' : βλασερό ψωμί (=ψωμί ποῦ μόλις ἐβγῆκεν ἀπὸ τὸν φούρνον καὶ ἐπαμένως βράζει ἀκόμη)· καὶ κατ' ἐπέκτασιν : ἐπειδὴ τὸ θερμὸν ψωμί εἶναι μαλακόν, βλασερό = μαλακό, τρυφερό, καὶ λοιπὸν τὸ εὔζυμον, ἀκόμη καὶ τὸ ὕδαρές· ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ σκληρὸ ἢ σκληρὸ ψωμί. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα, σύγκρινε τὸ : βλασερό μπλάστρι = τὸ θερμὸν μπλάστρι (ἐν Κεφαλληνίᾳ)»· δ) Ἱστορ. Λεξ. Ν. Ἑλληνικῆς : «βλασερός ἐπιθ. βρασερός Εὐβ. (Αὐλωνάρ.) Κωνπλ. — Λεξ. Βλαστ. 278 βλασερός πολλαχ. κλπ. — Ἐκ τοῦ οὐσ. *βλάσι < βράσι καὶ τῆς καταλ. -ερός διὰ τῆς τροπῆς τοῦ πρώτου ἐκ τῶν δύο ρ εἰς λ' κατ' ἀνομοίωσιν. Ἰδ. ΝΔεκαβάλλα ἐν Ἀθηνᾶ 26 (1914) Λεξικογρ. Ἀρχ. 90 καὶ 211.» (δηλ. γίνεται παραπομπὴ εἰς δύο ἀντιφατικὰς γνώμας τοῦ Δεκαβάλλα, ἀλλὰ καὶ ἐσφαλμένη διατύπωσις τῆς προτέρας τούτων, ἐφ' ὅσον : ἢ παράγεται ἢ λ. «ἐκ τοῦ οὐσ. *βλάσι < βράσι καὶ τῆς καταλ.

νηεντικοῦ δ καὶ συναϊρέσεως τῶν δύο α : βλαδαρός > βλααρός > βλαρός.¹ Ἡ παραγωγή αὕτη προϋποθέτει προδήλως τρία τινά : 1) ὅτι τὸ βλαρός ἀποτελεῖ σχηματισμὸν νεώτερον ἢ σημαντικῶς μεταγενέστερον τοῦ βλαδαρός διὰ τὴν ὑποτιθεμένην φωνητικὴν ἐξέλιξιν ἀπὸ τούτου εἰς ἐκεῖνο· 2) ὅτι τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ κυρίως εἰς Νεο-ελληνικὰ ἰδιώματα, τῶν ὁποίων ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ σίγησις τοῦ μεσοφωνηεντικοῦ δ· 3) ὅτι διατηρεῖ τὴν αὐτὴν ἢ συγγενῆ πρὸς τὴν τοῦ βλαδαρός σημασίαν. Ἡ τελευταία τῶν προϋποθέσεων τούτων θὰ ἠδύνατο ἐν ἀνάγκῃ νὰ θεωρηθῆ ὡς ὑφισταμένη,² ἀλλ' ὄχι καὶ αἱ δύο ἄλλαι, διότι : 1) τὸ βλαρός χρησιμοποιεῖται ἤδη εἰς Λατινο-ελληνικὰ γλωσσάρια πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ἐννοίας «ἄπηχτος, ἀραιός, ἀνάλατος»,³ εἶναι ἄρα σύγχρονον τούλάχιστον (ἂν ὄχι προγενέστερον) τοῦ βλαδαρός· 2) εἶναι ἄγνωστον εἰς τὰ Δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα, βασικὸν χαρακτηριστικὸν τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἀποβολὴ τῶν μεσοφωνηεντικῶν β, γ, δ.⁴ Πρόκειται κατ' ἀκολουθίαν περὶ ἐπιθέτου εὐρέως χρησιμοποιουμένου εἰς τὴν ὁμιλουμένην τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς,⁵ ὑφ' ἣν δὲ καὶ σήμερον σημασίαν.⁶ Τοῦτο ἀρκεῖ, νομίζω,

-ερός», ὁπότε δὲν δικαιολογεῖται ἡ «κατ' ἀνομοίωσιν τροπὴ τοῦ πρώτου ἐκ τῶν δύο ρ εἰς λ»· ἡ παράγεται κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ βρασερός, ὁπότε δὲν δικαιολογεῖται ὁ ὑποθετικὸς τύπος βλάσι < βράσι. Ἐντεῦθεν καὶ ἐσφαλμέναι σημασίαι : «ὁ βράζων εὐκόλως, ἐπὶ ὀσπρίων... ὁ ἄρτι ψηθεὶς, ὁ θερμὸς ἔτι, ἐπὶ ἄρτου» βλ. κατωτ. σελ. 52 σημ. 3. Ἡ αὕτη σημασιολογικὴ σύγχυσις ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὸ ἄρθρον βραστερός : «ὁ μόλις ἐξελθὼν ἐκ τοῦ κλιβάνου, ὁ ἔτι λίαν θερμὸς, ἐπὶ ἄρτου...») ε) Ἰ. Σταματάκου, Λεξ. τῆς Ν. Ἑλλην. Γλώσσης : «βλασερός, ὁ = βρασερός, βραστερός (βλ. λ. λ.)»

1. Ἐν Neophilologus XXXIII, 239-240.

2. Ὡς συνάγεται ἐκ τῶν παρ' Ἡσυχίῳ σημασιολογικῶν ἀποχρώσεων τοῦ βλαδαρός καὶ τῶν παραλλήλων αὐτοῦ τύπων βλαδός-βλαδύς : βλαδαρά· ἄωρα, μωρά, ὠμά. βλαδαρόν· ἐκλελυμένον, χαῦνον. βλαδά· ἄωρα, μωρά. βλαδόν· ἀδύνατον. βλαδεῖς· ἀδύνατοι, ἐξ ἀδυνάτων. Εἰς προσπάθειαν προσαρμογῆς πρὸς τὰς σημασίας ταύτας ὀφείλεται ἡ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ διόρθωσις τῆς παρ' Ἰπποκράτει γραφῆς «ῥοϊκά καὶ βραδέα» (ἐνν. τὰ σώματα τῶν γυναικῶν παρὰ Σκύθαις : Περὶ ἀέρων, κλπ. § 20 = II, σελ. 74, *Littre*) εἰς «ῥοϊκά καὶ βλαδέα», διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ὁ J.-G. Schneider ἐπρότεινε τὴν διόρθωσιν τῆς παρὰ Γαληνῷ γλώσσης «βλαβεραί· ὕγραί, μωξώδεις» (Τῶν Ἰπποκράτους γλωσσῶν ἐξήγησις, ἐν λ. = XIX, σελ. 88, *Kühn*) εἰς «βλαδαγαί· ὕγραί, μωξώδεις» (βλ. Θησ. Ἑλλην. Γλώσσης, ἐν λ. βλαδαρός. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸ λεξικὸν τῶν Liddell-Scott-Jones τὸ ἐπίθ. θεωρεῖται πιστούμενον μόνον ἐκ τῆς εἰκαζομένης ταύτης μαρτυρίας τοῦ Γαληνοῦ, περὶ ἧς βλ. τὴν ἐπομ. σελ.).

3. Βλ. CGL (ἐκδ. Gatz) : *inconditum*· ἄκτιστον. βλαρόν (*incondita*· *incomposita* vel *inordinata*) – *insulsus*· ἀναλός. ἀνοστός. βλαρός.

4. Ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ ἴδιος ὁ Καρατζᾶς (ἐνθ' ἄνωτ., 240), μολονότι διέφυγε τῆς προσοχῆς τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ ἐπίθετον δὲν χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ ἰδιώματα ταῦτα, ἐνῶ ὁμιλεῖται εἰς ἄλλα (Εὐβοίας, Κυκλάδων, Αἰγιαλείας, Ἡλείας, κλπ.), ἐνθα ἡ ἀποβολὴ τοῦ μεσοφωνηεντικοῦ δ εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος.

5. Τοῦτο σημαίνει τὸ γεγονός ὅτι χρησιμοποιεῖται εἰς γλωσσάρια πρακτικῆς χρήσεως καὶ μάλιστα εἰς θέσιν ἐρμηνεύματος, ἐντεῦθεν δὲ ἐξηγεῖται καὶ ἡ εἰς τὴν Λατινικὴν ὁμιλουμένην τῆς ἐποχῆς μεταφορὰ τῆς λέξεως ὑπὸ μορφὴν *blarus* (βλ. CGL, ἐν λ. *vanus*. *Thes. Ling. Lat.*, ἐν λ. *Blarus*).

6. Δεδομένου ὅτι ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς συνώνυμον τοῦ *incompositus* (βλ. ἄνωτ. ὑποσ. 3) καὶ τοῦ *insulsus*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο μάλιστα ἐπιτρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι

νά αποκλείση τὴν ὑπόθεσιν τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ βλαδαρός, ὀλιγώτερον ἀσφαλῶς γνωστοῦ κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν καὶ χρησιμοποιομένου ὑπὸ διαφορετικὴν μᾶλλον σημασίαν.¹ Πέραν ὁμῶς τῆς διαπιστώσεως ταύτης, οὐδὲν τὸ ἀληθοφανὲς ἢ καὶ τὸ πιθανὸν ἔχω νὰ προτείνω περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ ἐπιθέτου.²

Ἐξ ἴσου σκοτεινὴ παρουσιάζεται καὶ ἡ ἔτυμολογία τοῦ βλασερός. Περὶ τοῦτου μάλιστα δὲν ὑπάρχει μαρτυρία ἀνάλογος πρὸς τὴν περὶ τοῦ βλαρός διασωθεῖσαν ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς ἢ καὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἐκτὸς ἐὰν τοιαύτη μαρτυρία ὑπολανθάνη, ὡς ὑποπτεύω, εἰς τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν (σημ. 2 τῆς προηγ. σελ.) γλῶσσαν τοῦ Γαληνοῦ «βλαβεραί· ὕγραί, μὲξώδεις». Τὸ προφανῶς ἀσυμβίβαστον τῆς ἐννοίας μεταξὺ λήμματος καὶ ἐρμηνεύματος καὶ ἡ παρατηρουμένη κατὰ χώραν διαταραχὴ τῆς ἀλφαθητικῆς τάξεως τοῦ γλωσσαρίου δεικνύουν σαφῶς ὅτι τὸ λῆμμα τῆς γλώσσης νοσεῖ,³ ἐξ ἀντιγραφικοῦ σφάλματος πιθανῶς. Ἡ ὑπὸ τοῦ *Schneider*

τὸ βλαρός ἐχρησιμοποιεῖτο ἔκτοτε ὡς προσδιοριστικὸν τυροῦ, μὲζήθρας καὶ συναφῶν ἐδεσμάτων, τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον χαρακτηρίζονται ὡς «βλαρά», ὅταν εἶναι ἀνάλατα ἢ ἀνεπαρκῶς ἀλατισμένα.

1. Τοῦτο συνάγεται τοῦλάχιστον ἐκ τῆς σημασίας «ἀναλος» (*insulsus*), ἥτις δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ βλαδαρός.

2. Ὁφείλω ἐν τούτοις νὰ ἀναφέρω, διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς λέξεως, ὅτι ἐγένεν ἤδη ἀπόπειρα συσχετίσεως τοῦ βλαρός πρὸς τὸ ὑπὸ τῶν λεξικογράφων παραδιδόμενον βλιαρός, ἀλλ' ἄνευ δυνατότητος ἐπαληθεύσεως ἕνεκα τῆς ἀσφαλείας καὶ συγχύσεως, ἥτις ἐπικρατεῖ ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιθέτου τούτου. Παραδίδεται συγκεκριμένως ὑπὸ τοῦ Ἱησυχίου, τοῦ *M. Ἐτυμολόγου* καὶ τοῦ *Χοιροβοσκοῦ* ὑπὸ διάφορον ἐκάστοτε, κατὰ κανόνα δὲ ἀκατάληπτον, ἐρμηνεῦμα. Οὕτω, παρ' Ἱησυχίῳ ἀναγινώσκειται «βλιαρόν· ἀβλαβές», παρὰ *M. Ἐτυμολ.* «βλιαρόν· ἀντὶ λαῦρον», παρὰ δὲ *Χοιροβοσκῶ* «βλιαρόν· ὃ ἐστὶ λάβουρον» (*Anecd. Gr. Oxon. II, 184, 8, Cramer*). Ἀκολουθεῖ πρὸς τούτοις παρ' Ἱησυχίῳ ἡ γλῶσσα «βλιβρόν· λαγρόν», συσχετισθεῖσα ὡσαύτως πρὸς τὸ βλιαρός ἐν τῇ προσπαθείᾳ ἱκανοποιητικοῦ πως συμβιβασμοῦ τῶν ἐρμηνευμάτων καὶ διασαφήσεως τῆς γλώσσης. Οὕτω, ἐρρίφθη ἡ σκέψις τῆς προσαρμογῆς τοῦ ἐρμηνεύματος «λάβουρον» (δηλ. λάβ(ου)ρον) ἢ «λαῦρον» (δηλ. λάβρον) πρὸς τὴν γραφὴν «λαγρόν» (τούτέστι λαγαρόν : κατὰ μαρτυρίαν τοῦ *Εὐσταθίου* βλ. κατωτ. σελ. 53 σημ. 1) καὶ τῆς διορθώσεως τοῦ λήμματος «βλιαρόν» εἰς «βλαρόν» (βλ. τὰ σημειούμενα κατὰ χώραν ὑπὸ *M. Schmidt* παρ' Ἱησυχίῳ καὶ ὑπὸ *F. Gaisford* παρὰ τῷ *Μεγ. Ἐτυμολ.* Πβ. καὶ *A. Fick, Bezz. Beitr. XXVIII, 1904, 97*). Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ἐπιθ. ἐσήμαινε πράγματι «λαγαρός» (ὁπότε εὐσταθεῖ καὶ ἡ τελευταίως γενομένη ὑπὸ τοῦ *K. Latte* διόρθωσις τοῦ ἐρμηνεύματος «ἀβλαβές» εἰς «ἀβλεμές»), δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ μετὰ πιθανότητος ὁ συσχετισμὸς αὐτοῦ πρὸς τὸ «βλαρός», τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερον ἐνιαχοῦ ὑπὸ τὴν σημασίαν «λαγαρός», δηλ. «χαλαρός, ὑδαρῆς» (ἐπὶ ζύμης, ἀσβέστου, κλπ.). Ἡ ὑπόθεσις αὕτη φαίνεται ἐνισχυομένη καὶ ἐκ τῆς σημασιολογικῆς (ὅθεν καὶ φθολογικῆς) συγχύσεως τοῦ «βλιαρόν» πρὸς τὸ «βλιβρόν», ἣν ὑπώπτευσεν ὁ *Schmidt* ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ Ἱησυχίου «βλιβρόν», δι' ὃ καὶ ἐπρότεινε τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐρμηνεύματος «λαγρόν» εἰς «ἀδύγρον» (βλ. κατωτ. σελ. 58, ἐνθα ὁ λόγος περὶ ἀρρεμεροῦς συγχύσεως εἰς τὴν ἐν Πόντῳ ὀμιλουμένην). Εἰς τὸ τέλος πάντως ὅλης αὐτῆς τῆς προσπαθείας πρὸς συσχετισμὸν τοῦ «βλαρός» πρὸς τὸ «βλιαρός» παραμένει ἀναπάντητον τὸ ἐρώτημα, ἐὰν τὸ δεύτερον ἀποτελῇ ἐσφαλμένην ἢ παλαιότεραν ἀπλῶς μορφήν τοῦ πρώτου, δεδομένου ὅτι καὶ τούτου καὶ ἐκείνου ἡ ἔτυμολογία ἀποτελεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνιγμῶν.

3. Εἶναι δηλ. παντελῶς ἀπίθανον νὰ ἐχρησιμοποιήθῃ ὑπὸ τοῦ Ἱησοκράτους τὸ βλαβερός ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ «ὑγρός» ἢ τοῦ «μὲξώδης» (τὸ δεύτερον ἐνθυμίζει τὸ γλαμυρός, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὑπάρχει εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν : «γλαμυροί· γλημῶδεις καὶ ὑγροί»). Ἀδικοιολόγητος ἐξ ἄλλου εἶναι ἢ κατ' ἐξαιρέσιν ἀνώμαλος θέσις, τὴν ὅποιαν κατέχει τὸ λῆμμα «βλαβεραί» μεταξὺ τοῦ «βλακεύειν» καὶ τοῦ «βληχρόν», δεδομένου ὅτι τὸ ὅλον γλωσσάριον εἶναι κατεταγμέ-

ὁμως γενομένη ἀποκατάστασις αὐτοῦ εἰς «βλαδαραι» οὐδετέραν τῶν σημειωθεισῶν ἀνωμαλιῶν αἴρει, ἐνῶ ἡ διόρθωσις εἰς «βλασεραι» ἐξομαλύνει ἀμφοτέρας, παλαιογραφικῶς δὲ φαίνεται πιθανώτερα. Σπεύδω νὰ προσθέσω ὅτι τυχὸν ἐπαλήθευσις τῆς εἰκασίας ταύτης θὰ εἶχεν ὡς μόνον ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἄλλοθεν ὑπαρχουσῶν ἐνδείξεων περὶ παλαιότερας χρήσεως τοῦ ἐπιθέτου,¹ ἀλλ' οὐδὲν θὰ προσέθετεν εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἐτυμολογίας αὐτοῦ.

Καὶ τοῦ ἐπιθ. γλαρός ἡ ἐτυμολογία δὲν εἶναι μὲν προφανής, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀνερμήνευτος, νομίζω. Μαρτυρεῖται συγκεκριμένως ἀρχαῖον καὶ μεταγενέστερον ἐπίθ. γαλερός ἢ γελαρός, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς προσδιοριστικὸν τοῦ «ἡρέμου, ἡδέος βλέμματος»,² διασώζεται δὲ καὶ σήμερον εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλληνοφόνων τῆς Κάτω Ἰταλίας ὁμιλουμένην ὑπὸ τὴν σημασίαν «γαλήνιος, ἡρεμος».³ Τὸ γεγονός λοιπὸν ὅτι καὶ τὸ γλαρός ἐχρησιμοποιεῖτο, ὡς εἶδομεν, καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς προσδιοριστικὸν τῶν ἐχόντων «ἡρεμον, γλυκὺ» τὸ βλέμμα ὀφθαλμῶν, ἐντεῦθεν δὲ μετέστη πιθανῶς εἰς τὴν γενικωτέραν σημασίαν τοῦ «ἐφυγρος»,⁴ ἄγει εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ἀποτελεῖ παρηλλαγμένην ἐλαφρῶς μορφήν τοῦ γαλερός – γελαρός. Παρ' ὅλην ἐν τούτοις τὴν μέχρι βεβαιότητος σχεδὸν ἀληθοφάνειαν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ἡ ἐτυμο-

νον κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν (ὁ *Schneider* δὲν φαίνεται νὰ ἔλαβε τοῦτο ὑπ' ὄψιν, μολονότι το-
νύζεται ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ *Γαληνοῦ* εἰς τὸ προοίμιον τοῦ γλωσσαρίου).

1. Μία, ἡ καὶ ἰσχυροτέρα, εἶναι ὅτι τὸ ἐπίθ. ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν Τσακωνικὴν ὑπὸ τὴν μορφήν *βασερέ* (ὁ), ἣτις συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι ἡ λ. ἀνήκει εἰς τὸν ἐξ ἀρχαίας κληρονομίας λεξιλογικὸν θησαυρὸν τῆς διαλέκτου, δεδομένου ὅτι ὁ δανεισμὸς ἐκ γειτονικῆς περιφερείας καὶ ἡ προσαρμογὴ εἰς τὴν φωνητικὴν τῆς διαλέκτου δυσκόλως δικαιολογοῦνται (κατὰ τὸν Τσάκωνα συνάδελφον κ. *Κωστάκη*). Ἐτέραν σοβαρὰν ἐνδειξιν παρέχει τὸ Ἀθηναϊκὸν ἐπώνυμον *Βλασαρός*, γνωστὸν ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος (ᾶθεν καὶ ἡ Παναγία καί, ἐντεῦθεν, καὶ ἡ συνοικία «*Βλασαροῦ*»: βλ. *Δ. Γρ. Καμπούρογλου*, Ἱστορ. Ἀθην. 2, 1890, 92/93 Μνημ. Ἱστορ. Ἀθην. 2, 1891, 300).

2. *Μ. Ἐτυμολ.*: γαλερόν· ἱαρόν, ἡδύ, πρᾶον. Τάσσεται δ' ἐπὶ βλεμμάτων. Καὶ γαλερωπός· ὁ γαλερόν καὶ ἐπιτερπὲς βλέπων. *Anecd. Gr. (Becker)* I, 229: γαλερόν, ἱαρόν, ἡδύ, πρᾶον. Τάσσεται δ' ἐπὶ βλέμματος. Ἡσύχ.: γαλερόν· γαληρόν· εὔδιον - γαληρόν· τὸ αὐτὸ καὶ γαλερόν. γελαρή (cod. γελαρής)· γαληνή. Λάκωνες. Πβ. Ἡρωδιαν. II, 485, 12 (*Leniz*): γαληρόν· τὸ αὐτὸ καὶ γαλερόν. *Ἐσταθ.*, Παρεκβ. εἰς Ὀμ. ε, 393, σελ. 1539, 63: γαλερόν· τὸ γαληρόν καὶ ἡσυχον καὶ προσήνης.

3. Ὑπὸ τὴν Δωρικὴν μάλιστα μορφήν γελαρός (βλ. τὴν προηγ. ὑποσ.) καὶ τὴν αὐτὴν σημασίαν (βλ. *Morosi*, *Studi sui Dial. Greci della terra d'Otranto*, 168. *Rohlf's*, *Etym. Wörterb. d. Unterital. Gräzität*, ἐν λ. γαλερός).

4. Θὰ ἡδύνατο βεβαίως νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ἡ μεταφορὰ τῆς σημασίας ἠκολούθησεν ἀκριβῶς ἀντίθετον φορὰν, ὅτι δηλ. ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς «ὕγρότητος», ἣτις περιέχεται εἰς «τὰ γλαρὰ χόρτα, κλαριά, κλπ.», προέκυψεν ὁ χαρακτηρισμὸς ὡς «γλαρῶν» καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, τῶν ὁποίων τὸ βλέμμα εἶναι «ἐφυγρον», δι' ὃ καὶ «ἡρεμον, γλυκὺ» (βλ. ἀνωτ. σελ. 46). Ἐν τοιαύτῃ ὁμως περιπτώσει, θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποτεθῆ συγχρόνως ὅτι τὸ ἐπίθετον προῆλθεν ἐξ ἀμαρτύρου ὕγραλός (ὕδραλός μαρτυρεῖται), μεταβληθὲν εἰς γραλός (πβ. ὕγιερός > γιερός, ὕψηλός > ψηλός, κλπ.) καὶ περαιτέρω, κατ' ἀναγραμματισμόν, εἰς γλαρός. Ἐκτὸς ὁμως τῶν ἄλλων ἀντιρρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας προσκρούει ἡ ὑπόθεσις αὕτη, τὸ γεγονός τῆς συνεχοῦς ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον χρήσεως τοῦ γαλερός-γελαρός καὶ τῆς καταφανοῦς σημασιολογικῆς αὐτοῦ σχέσεως πρὸς τὸ γλαρός ἀρκεῖ, νομίζω, νὰ καταστήσῃ ταύτην ἐντελῶς ἀπίθανον.

λογική αυτή τοποθέτησις ἀπό τε σημασιολογικῆς καὶ φθολογικῆς ἀπόψεως, ἔχει τὸ μειονέκτημα ὅτι δὲν ἐξηγεῖ ἱκανοποιητικῶς τὴν μετάβασιν ἐκ τοῦ πλήρους τύπου γαλερός – γελαρός εἰς τὸν συγκεκριμένον γλαρός, μάλιστα δὲ εἰς τὰ ἀγνοοῦντα τὴν συγκοπὴν ἀτόνων φωνηέντων νότια ἰδιώματα.¹

Βέβαιον ὅπωςδήποτε εἶναι ὅτι αἱ ἔτυμολογικαὶ δυσκολίαι ἢ ἀμφιβολίαι, περὶ ὧν ὁ λόγος εἰς τὰ προηγούμενα, δὲν ἐπηρεάζουν τὸ ἀπὸ λεξικογραφικῆς ἀπόψεως ἐπιβαλλόμενον συμπέρασμα περὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἐπιθέτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται. Δὲν ὑπάρχει δηλαδὴ ἀμφιβολία ὅτι πρέπει : 1) νὰ καταχωρισθῇ ἐν καιρῷ εἰς τὴν οἰκείαν ἀλφαβητικὴν σειρὰν τὸ ἐπιθέτον βλαρός, τοῦ ὁποῖου ἡ χρῆσις μαρτυρεῖται ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς ἤδη ἐποχῆς, νὰ προστεθοῦν δὲ εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν καὶ ὅσα ἐξ αὐτοῦ σύνθετα ἐσχηματίσθησαν καὶ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν ἰδιωματικῶς λαλουμένην.² 2) νὰ ἀνασυνταχθῇ τὸ ἄρθρον βλασερός εἰς τρόπον ὥστε νὰ διορθωθῇ ἢ ἐσφαλμένη περὶ τοῦ ἐπιθέτου ἔτυμολογία καὶ νὰ ἐπανορθωθοῦν ἐν συνεχείᾳ ὅσα ἐκ ταύτης προῆλθον σημασιολογικὰ ἢ ἄλλα σφάλματα.³ 3) νὰ καταχωρισθῇ

1. Τὸ τελευταῖον τοῦτο κυρίως ὑποχρεώνει νὰ δεχθῶμεν, ὡς τὴν πιθανωτέραν ἐξήγησιν, τὴν ὑπαρξίν ἐνδιαμέσου τύπου *γλαρός, προελθόντος ἐκ συμφυρμού τῶν παραλλήλως χρησιμοποιουμένων δύο μορφῶν γαλερός καὶ γελαρός.

2. Ἐξ αὐτῶν ἔχουν ἀποθησαυρισθῆ μέχρι τοῦδε εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ τὰ οὐσ. βλαροπάγιδο καὶ βλαροφεγγιά, τὸ ἐπιθ. βλαρόξινος, καὶ τὸ ρῆμα βλαροκόβω. Τὸ τελευταῖον ὀμιλεῖται εἰς τὸ Κυμαϊκὸν ἰδιῶμα (βλαροκόβγω-βλαροκόβγομαι) καὶ σημαίνει «κόπτω τι τρυφερὸν ἔτι, νωπὸν» καὶ κατὰ μεταφορὰν «προξενῶ βλάβην εἰς τι τρυφερὸν» (τὸ σῶμα νηπίου, π. χάριν). Εἰς τὸ αὐτὸ ἰδιῶμα χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ οὐσ. βλαροφεγγιά (ἡ), ὡς συνώνυμον τοῦ συνηθέστερον λεγομένου «νιοφεγγιά», ἐπὶ νέας σελήνης (βλ. Caratzas, ἐνθ' ἀνωτ., 239). Τὸ οὐσ. βλαροπάγιδο (κατὰ πληθ. συνήθως: τὰ βλαροπαίδα) λέγεται εἰς τὰ βορειότερον τῆς Κύμης χωρία (Στρόπωνες, κ. ἄλλ.) πρὸς δῆλωσιν τῆς «ψευδοπλευρᾶς» (διὰ τὴν τρυφερὰν σύστασιν. Σημειωτέον ὅτι ὀλίγον βορειότερον — Ψαχνά, κ. ἄλλ. — αἱ ψευδοπλευραὶ λέγονται «γλαροπαίδα», ἐκ συμφυρμού πρὸς τὸ γλαρός, ἐπειδὴ τὸ βλαρός ἐδῶ εἶναι ἀγνωστον). Τὸ ἐπιθ. βλαρόξιμος χρησιμοποιεῖται ἐν Φολεγῶνδρῳ πρὸς χαρακτηρισμὸν εἴδους σύκων, τῶν ὁποίων ἡ σὰρξ εἶναι «ὕδαρῆς καὶ ὑπόξιμος».

3. Συγκεκριμένως: α) ἡ μνεῖα τοῦ ἐπιθ. βρασερός καὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τοῦτο σημασιῶν «ὁ βράζων εὐκόλως, ἐπὶ ὀσπρίων» καὶ «ὁ ἄρτι ψηθεῖς, ὁ θερμὸς ἔτι, ἐπὶ ἄρτου» εἶναι περιττὴ καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ (ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πρέπει νὰ ἀπαλειφθῇ κάποτε καὶ ἐκ τοῦ ἄρθρου βραστερός ἢ σημασία «ὁ μόλις ἐξεληθὼν ἐκ τοῦ κλιβάνου, ὁ ἔτι λίαν θερμὸς, ἐπὶ ἄρτου» καὶ ἡ μνεῖα τοῦ βλασερός ὡς συνωνύμου)· β) ἐπειδὴ ἡ ἀρχικὴ σημασία τοῦ ἐπιθ. εἶναι ἀναμφιβόλως «ὕδαρῆς, ὑγρός», ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ ἢ ἐκ ταύτης κατ' ἐξελικτικὴν σειρὰν κατὰτάξις τῶν ἐν χρήσει σημασιῶν αὐτοῦ πρὸς ἄρσιν ὠρισμένων ἀσαφειῶν ἢ παρανοήσεων, αἵτινες παρατηροῦνται ἤδη εἰς τὸ σημασιολογικὸν μέρος τοῦ ἄρθρου· γ) διὰ τὴν φαινομενικὴν συγγένειαν φθόγων μεταξὺ τοῦ βλασερός καὶ τοῦ ἐκ Κερκύρας μαρτυρουμένου βλάσα, ἡ = μαλακὸς καὶ τρυφερός ἄρτος, ἀνεγράφη ὅτι τοῦτο «πίθανως σχετίζεται ἔτυμολογικῶς πρὸς τὸ βλασερός»· πιθανώτερον εἶναι, νομίζω, ὅτι σχετίζεται πρὸς τὸ Ἑνετικὸν *biassa* (*pan biassà* = *pane masticato*: *Boerio*), τὸ ὁποῖον ἀνάγεται προφανῶς εἰς παλαιότερον **blassa* (ἐξ ἧς ρίζης καὶ τὸ *Βλάσιος*)· δ) πρὸς τὸ βλάσα τοῦτο τῆς Κερκύρας ἐσχετίσθη πληροφορία τοῦ ἀρχείου ἀναφερομένη εἰς Θεσσαλικὸν βλάσι, τό = τρυφερὰ κορυφή, ἀκρέμων τῆς ἀμπέλου· ἡ ἔτυμολογικὴ αὐτὴ σχέσις, κατ' ἀρχὴν ὑποπτος βεβαίως διὰ τὴν διαφορὰν σημασίας καὶ ἰδιωμάτων, ἀποδεικνύεται ἐκ προχείρου ἐλέγχου ἐντελῶς ἀσύστατος, διότι τὸ ἄρθρον βλάσι ὑπῆρξεν ἀπλῶς δημοῦργημα παραναγνώσεως κατὰ τὴν ἀποδελτίωσιν τοῦ σχετικοῦ χειρογράφου (ἀνεγνώσθη «βλάσια, τά» ἀντὶ «βλάστα, τά»· πβ. καὶ ἄρθρ. βλαστός. Σημειῶν, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ὅτι καὶ τὸ ἄρθρ. βλαστερός, ἐπιθ., ὀφείλεται ἐξ ὀλοκλήρου

κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἄρθρου γλαρός ὡς πρῶτος ιδιωματικὸς τύπος τὸ Κατω-ιταλικὸν γελαρός (τοῦτο θὰ ἀναγραφῆ βεβαίως καὶ ὡς παραπεμπτικὸν λῆμμα), νὰ καταβληθῆ δὲ ἡ δέουσα προσοχὴ κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν ἄλλων ιδιωματικῶν τύπων τοῦ ἐπιθέτου ὥστε νὰ ἀποφευχθῆ σύγχυσις πρὸς λέξεις ὁμωνύμους, ἀλλὰ διαφορετικῆς προελεύσεως.¹

βήσ(σ)αλό - βότσαλο

Σύγχυσις παρομοία πρὸς τὴν μεταξὺ τῶν βλαρός καὶ γλαρός καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον (τὴν φθογγολογικὴν δηλαδὴ ὁμοιότητα) ἔγινεν ἤδη εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν καὶ μεταξὺ τῶν οὐσ. βήσσαλο καὶ βότσαλο, με ἀποτέλεσμα τὴν σύνταξιν ἀμφοτέρων εἰς κοινὸν ἄρθρον ὑπὸ λῆμμα βότσαλο (χαρακτηριζόμενον ὡς «σύνηθες»), ὑπὸ τὸ ὁποῖον κατεχωρίσαν οἱ πολλαχοῦ ἀπαντῶντες ιδιωματικοὶ τύποι τοῦ βήσσαλο, καὶ τὴν ἐτυμολογικὴν ἐπεξήγησιν ὅτι καὶ οὗτοι καὶ ἐκεῖνο προέρχονται «ἐκ τοῦ μεσν. βήσσαλον. Ἰδ. GMeyer ἐν Bezz. Beitr. 19, 54». Πρόχειρος ἐν τούτοις ἔλεγχος τῶν σχετικῶν πληροφοριῶν τοῦ ἀρχείου τοῦ Λεξικοῦ θὰ ἤρκει νὰ ἀποδείξῃ : 1) ὅτι εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ G. Meyer, εἰς ἣν παραπέμπεται ὁ ἀναγνώστης, οὐδεμίαν νύξις γίνεται περὶ ἐτυμολογικῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ Βυζαντινοῦ βήσσαλον καὶ τοῦ

εἰς σφάλματα ἀντιγραφῆς κατὰ τὴν ἀποδελτίωσιν πληροφοριῶν ἀναγομένων εἰς τὸ βλασερός καὶ πρέπει νὰ ὀβελισθῆ ὡσαύτως ἐν καιρῷ, τὰ δύο δὲ ταῦτα παραδείγματα καὶ ἄλλα ἀνάλογα — πβ. Λεξικογρ. Δελτ. 8, 49 σημ. 2 — διδάσκουν ὅτι πρέπει νὰ μὴ ἀμεληθῆ κατὰ τὴν σύνταξιν ὁ ἔλεγχος πάσης ἀσαφοῦς ἢ ἀμφιβόλου πληροφορίας τοῦ ἀρχείου). Προσθέτω ὅτι ἐξ Ἰσου ἀπίθανος καὶ ὑποπτος φαίνεται κατ' ἀρχὴν ἡ γνώμη ὅτι τὸ Κυπριακὸν βλάσιασμα, τό=ὁ ἴκτερος τῶν μεταξοσκωλήκων, παράγεται «ἐκ τοῦ ρ. βλασιάζω», ἐκ Χαλκιδικῆς μόνον μαρτυρουμένου καὶ σημαίνοντος «φθισιῶ, ἐπὶ προβάτων» προσεκτικωτέρα ἐξέτασις τῶν πραγμάτων (εἰς τοῦτο ἐβοήθησεν ὁ νεαρὸς Κύπριος συνάδελφος M. Χριστοδούλου) ἀποδεικνύει καὶ ἐδῶ τὸ βάσιμον τῆς ὑποψίας: τὸ βλάσιασμα τῆς Κύπρου (προφέρεται βλάσ-σισμα) παράγεται «ἐκ τοῦ ρ. βλασ-σιάζω, ιδιωματικοῦ τύπου τοῦ φλασκιιάζω=γίνομαι κίτρινος καὶ πλαδαρός ἐξ ἀσθeneίας κατ' ἀκολουθίαν, εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ βλασιάζω τῆς Χαλκιδικῆς καὶ πρέπει νὰ μεταφερθῆ εἰς τὸ λῆμμα φλάσκισμα, τό.

1. Ἐνωῶ ἐν πρώτοις ὀρισμένους τύπους τοῦ βλαρός, χρησιμοποιουμένους ιδιωματικῶς ὑπὸ τὴν μορφήν γλαρός (γλαρό ψωμί ἐν Κορινθίᾳ, γλαρό τυρὶ ἐν Μεσσηνίᾳ, γλαροπάιδα ἐνιαχοῦ τῆς Β. Εὐβοίας) ἐκ σύμφυρμου πρὸς τὸ γλαρός, ἀλλ' ὑπο τὴν σημασίαν «τρυφερός, μαλακός» δεύτερον, τὸ ἐκ Καρπάθου, Κάσου καὶ Πάτμου ἐπίθ. γλαρός, σημαῖνον «ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ πτιλώματος τοῦ γλάρου, ἐπὶ αἰγῶν» τρίτον τὸ ἐκ Σύμης καὶ Τήλου ἐπίθ. γλαρός = ψιλός, λεῖος, φαλακρός (γλαρά βουνά λέγεται ἐν Σύμῃ ἐπὶ ὀρέων ἢ λόφων ἄνευ χλωρίδος, φαλακρῶν — ψάρι με γλαρὴ κοιλία ἐν Τήλῳ ἐπὶ ἰχθύος, τοῦ ὁποῦ ἡ κοιλία εἶναι λεῖα, ἄνευ λεπίων)· ἂν τὸ γλαρός τοῦτο δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ προηγούμενον με μεταφορὰν τῆς σημασίας ἐκ τοῦ χρώματος εἰς τὸ λεῖον τῆς ἐπιφανείας κατὰ τινὰ μηχανισμόν δυσδιάκριτον, τότε θὰ πρέπη νὰ συσχετισθῆ πρὸς τὸ λαγρός, τύπον τοῦ λαγαρός (ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Εὐσταθίου: Παρεκβ. εἰς Ὁμ. γ, 230, σελ. 1464, 65 : λαγαρόν..., ὅπερ ἡ χυδαία γλῶσσα λαγρόν λέγει), ὅθεν θὰ ἠδύνατο νὰ προέλθῃ δι' ἀναγραμματισμοῦ· δύο λόγοι συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς πιθανότητος ταύτης : 1) ὅτι τὸ λαγαρός ἐχρησιμοποιεῖτο ἀνέκαθεν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ χρησιμοποιεῖται ὡς προσδιοριστικὸν τῆς «κοιλίας» κυρίως καὶ τῶν παρ' αὐτὴν μαλακῶν μορίων· 2) ὅτι χρησιμοποιεῖται παραλλήλως εἰς τινὰ ιδιώματα ὑπὸ τὴν σημασίαν «καθαρός, διαυγής» (λαγαρός οὐρανός, π. χάριν. λαγαρό ἀσῆμι, κλπ. Πβ. καὶ Κοραῆ, Ἄτ. Β', 217).

νεωτέρου βότσαλο.¹ 2) ὅτι αἱ δύο λέξεις χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ σαφῶς διάφορον σημασίαν : ἡ πρώτη ἀπαντᾷ ὑπὸ διαφόρους τύπους εἰς τὴν ἰδιωματικῶς ὁμιλουμένην καὶ σημαίνει «θραῦσμα κεραμίδος ἢ πηλίνου ἀγγείου, ὄστρακον κεράμιον», σπανιώτερον δὲ «κεραμὶς ἢ ὀπτὴ πλίνθος»· ἡ δευτέρα χρησιμοποιεῖται κοινῶς σχεδόν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν πάντοτε μορφήν (κατὰ πληθυντικὸν συνήθως) καὶ ὑπὸ τὴν σημασίαν «πολὺ μικρὸς, λεῖος καὶ στρογγυλωπὸς λίθος, ψῆφος τῶν αἰγιαλῶν ἢ τῶν ποταμῶν»· 3) ὅτι ἀμφότεραι αἱ λέξεις χρησιμοποιοῦνται παραλλήλως εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἴδιωμα (Κρητικόν, Κυμαϊκόν, κλπ.), ἀλλ' ὑπὸ σημασίαν ἐντελῶς διάφορον. Τὸ συμπέρασμα εἶναι προφανές : ἄλλο βήσσαλο καὶ ἄλλο βότσαλο.²

Τὸ πρῶτον προέρχεται ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ, ἢ καὶ προγενεστέρου,³ βήσσαλον καὶ πρέπει νὰ ἀνασυνταχθῇ, κατ' ἀκολουθίαν, εἰς ἴδιον ἄρθρον καὶ εἰς τὴν οἰκείαν ἀλφαβητικὴν σειρᾶν, εἰς ἣν κατεχωρίσθησαν ἤδη ἄλλως τε καὶ ὠρισμένα παράγωγα αὐτοῦ.⁴ Τοῦ δευτέρου ὅμως ἡ ἔτυμολογία παρουσιάζεται σκοτεινὴ ἐπὶ τοῦ παρόντος.⁵ Τὸ πιθανώτερον, κατὰ τὴν γνώμην μου, εἶναι ὅτι ἔχει Ἰταλικὴν τὴν προέλευσιν, μολονότι καὶ ἡ ἐκδοχὴ αὕτη προσκρούει εἰς δυσκολίας, φωνητικὰς καὶ σημασιολογικὰς.⁶

1. Εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ παραπομπὴ ὀφείλεται εἰς δελτίον τοῦ ἀρχείου τοῦ Λεξικοῦ περιέχον τὴν ἀνώνυμον πληροφορίαν ὅτι ὁ «G. Meyer ὁμιλεῖ ἐκτενῶς περὶ τῆς λ. βήσσαλο ἐν Bezz. Beitr. τόμ. 19 σελ. 154». Ἄλλ' ἐκεῖ γίνεται λόγος μόνον περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῆς λέξεως. Συγκεκριμένως, ὁ Meyer ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Γ. Χατζιδάκι προταθεῖσα γραφὴ βύσσαλον (ἐκ τοῦ βύσσοσ: Einl., 116) δὲν εὐσταθεῖ καὶ ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου διδομένη βήσσαλον (ἐκ τοῦ Λατιν. *bessalis*) εἶναι ἡ ὀρθή, ταύτην δὲ ἠκολούθησε βραδύτερον καὶ ὁ Χατζιδάκις (MNE 2, 319). Ἐπανῆλθεν ἄλλως τε καὶ μετὰ διετίαν ὁ Meyer (Neugr. Stud. III, 14) διὰ νὰ διασαφήσῃ ὅτι ἡ γραφὴ βήσσαλον εἶναι ὀρθότερα τῆς βήσσαλον, διότι τὸ Λατιν. πρωτότυπον εἶναι *besalis*. (Βλ. καὶ Walde-Hofmann, Lat. Etymol. Wörterb. ἐν λ. *bes*).

2. Ἡ ἐκ τοῦ βήσ(σ)αλο ἐν τούτοις παραγωγὴ τοῦ βότσαλο ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς ἄλλα λεξικά τῆς Ν. Ἑλληνικῆς (βλ. Ν. Ἀνδριώτη, Ἐτυμολ. Λεξ. τῆς Νεοελλην. — Ἰ. Σταματάκου, Λεξ. τῆς Ν. Ἑλλην. Γλώσσης).

3. Ὡς ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνωμεν τὸ γεγονός ὅτι ἡ λ. ἀπαντᾷ εἰς Λατινο-ελληνικὰ γλωσσάρια (βλ. CGL, ἐκδ. Goetz, ἐν λ. *laterculus* καὶ *later coctus*).

4. Δηλ. τὰ ἄρθρα βησσάλα - βησσάλι - βησσαλιάζω - βησσαλιά - βησσαλώνω, ἐνῶ τὰ ἄρθρα βησσαλάκι καὶ βησσαλένιος κατεχωρίσθησαν εἰς τὴν σειρᾶν βοτσαλάκι καὶ βοτσαλένιος. Περὶ τὸν νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ διάσπασις αὕτη ὠδήγησεν ἀναγκαίως καὶ εἰς σημασιολογικὴν σύγχυσιν (παραδείγμα μικρὸν : αἱ φράσεις «τὸν πήρανε μὲ τὰ βότσαλα» καὶ «τὸ ψαμί κᾶη κ' ἐγίνη βήσσαλο» δίδονται εἰς πίστωσιν τῆς αὐτῆς σημασίας «λιθάριον ἐν γένει»). Σημειωθῆτω ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὅτι εἰς τὸ ἀνασυνταχθεῖσθαι ἄρθρον βήσσαλο (ὄχι βήσσαλο) πρέπει νὰ μνημονευθῇ καὶ ἡ ἐκ Μ. Εὐβοίας (Στενὴ κ. ἄλλ.) σημασία «ἀγρὸς πλήρης μικροτάτων πλακιδίων προερχομένων ἐξ ἀποσαθρώσεως σχιστολιθικοῦ πετρώματος», ἣτις ὀλίγον βορειότερον τῆς νήσου («Ἀκρες κ. ἄλλ.) ἀποδίδεται διὰ τοῦ βρησαλίδα, τὸ ὁποῖον θὰ πρέπη νὰ προστεθῇ κάποτε εἰς τὸ ἄρθρον βησαλίδα.

5. Εἰς τὴν ἐντεῦθεν γεννωμένην ἀμηχανίαν ὀφείλεται προφανῶς καὶ ἡ ἀναγωγὴ αὐτοῦ εἰς τὸ «μεσ. βήσσαλον», τῆς ὁποίας τὴν πατρότητα δὲν κατώρθωσα, ὁμολογῶ, νὰ ἐξακριβώσω παρὰ πᾶσαν προσπάθειαν.

6. Δὲν βλέπω παρὰ μίαν ὑπόθεσιν ἱκανὴν νὰ παρακάμψῃ ἢ, τοῦλάχιστον, νὰ συμβιβάσῃ πῶς τὰς δυσκολίας ταύτας : τὴν παραγωγὴν *bozzolo* > βότσαλο. (Ἡ συσχέτισις πρὸς τὸ συνών. Ἰταλ. *ciottolo* ἀποκλείεται προφανῶς). Τὸ *bozzolo*, Ἰταλικὸν καὶ Ἑνετικόν, σημαίνει «βομβύκιον μεταξοσκώληκος, σφαιρίδιον ζύμης, ἐρίου, κλπ., στρογγύλον σῶμα ἐν γένει» (τὴν ἔννοιαν τοῦ «στρογγύλου, σφαιρικοῦ» ἔχει καὶ τὸ ἐξ οὗ παράγεται *boccia* : βλ. Meyer-Lübke, Roman.

βερβερίζω - βαρβαρίζω

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ τρίτη, ἀκριβῶς ἀνάλογος, περίπτωσις ἐτυμολογικῆς συγχύσεως: Τὸ ρῆμα βερβερίζω ὁμιλεῖται ἰδιωματικῶς πολλαχοῦ καὶ σημαίνει κυρίως «ξεφωνίζω, φωνάζω γοερῶς καὶ συγκεχυμένως ἕνεκα μεγάλου τρόμου ἢ πόνου» (ἢ καὶ ὑπερβολικοῦ ψύχους),¹ σπανιώτερον δὲ «φρικιῶν» ἢ «λέγω πολλὰ καὶ ἀσυνάρτητα, φλυαρῶ». Ὑπὸ τὴν σημασίαν «φωνάζω ἐπισσευρμένως καὶ συγκεχυμένως, βατταρίζω» ἦτο ἤδη ἐν κοινῇ χρήσει κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν.² Συμβαίνει ὁμως νὰ χρησιμοποιῆται ἐν Ἡπειρῷ (Ζαγοροχώρια) καὶ ρῆμα μπαρμπαρίζω ὑπὸ τὴν σημασίαν «φλυαρῶ». Τοῦτο ὁ μ. Ἰάκ. Θωμόπουλος εἰς τὰ «Πελασγικά» του δὲν ἐδίστασε νὰ μεταβάλῃ εἰς βαρβαρίζω καὶ νὰ διαπιστώσῃ οὕτω ἐπιβίωσιν τῆς χρήσεως τοῦ ἀρχαίου βαρβαρίζω «μετὰ τῆς σημασίας τοῦ φλυαρεῖν, ἥτις διασώζεται καὶ εἰς τὸ Ἀλβανικὸν βέρβερε = φλυαρία».³ Καὶ ταῦτα μὲν ἐξηγοῦνται, ὡς γνωστόν, ἐκ τῆς προσπαθείας τοῦ συγγραφέως νὰ συσχετίσῃ τὴν Ἑλληνικὴν πρὸς τὴν «Πελασγικὴν» (!) διὰ τῆς Ἀλβανικῆς (!),⁴ συνετέλεσαν ὁμως, τὸ μὲν εἰς τὴν ἐν τῷ

Etymol. Worterb., n° 1191a. Battisti-Alesio, Dizion. Etymol. Ital., ἐν λ.). Ἐξ ἀπόψεως σημασίας δὲν παρουσιάζει δυσκολίας ἢ μετάβασις εἰς τὴν συγκεκριμένην ἔννοιαν «στρογγυλὸν καὶ λεῖον λιθαράκι», ἀπὸ φωνητικῆς δὲ ἀπόψεως ἐκ τοῦ πληθυντ. *βότσολα, συχνότερον χρησιμοποιουμένου, εὐκόλως ἐξηγεῖται ἢ μετάβασις εἰς τὸν τύπον βότσαλα, δι' ἀφομοίωσιν, καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὸν ἐνικὸν βότσαλο.

1. Ὑπὸ τὴν ἰδίαν μάλιστα σημασίαν χρησιμοποιεῖται ἐν Θεσσαλίᾳ (Ἀργιθέα κ.ά.) καὶ ἐν Β. Εὐβοίᾳ (Ἄκρες κ.ά.) καὶ τὸ σύνθετον ἀναβερβερίζω (ἀναβιρβιρίζου: ἀναβιρβέρ'ξα π' τούν πόνου — ἀναβιρβέρ'ξι οὐ κόσμους π' τοῦ κακοῦ πού' γιγί), ἀθησαύριστον κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τῆς σειρᾶς ἀναβ-. Νομίζω ὅτι καὶ τὸ συνών. ἀναβιρβιλιάζω, ἐκ Θεσσαλίας ἐπίσης μαρτυρούμενον (Ἄλμυρός), ἀποτελεῖ μεταπλασμὸν τοῦ ἀναβερβερίζω (ἀναβερβεριάζω) καὶ εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ ἀναβελιάζω, ὑπὸ τὸ ὁποῖον κατεχωρίσθη ὡς προελθὸν «κατὰ διπλασιασμὸν ἐκ τοῦ ἀναβιλιάζω διὰ διαμέσου *ἀναβιλιβιλιάζω».

2. Μ. Ἐτυμολ., 191, 35)36: «βατταρίζειν οὖν τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ βερβερίζειν». Σχόλ. εἰς Λουκιαν., Ζεὺς Τραγωδ., 27: «βατταρίζων. τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ βερβερίζων». Σχόλ. εἰς Δίων. Χρυσοστ. XI, 27: «βατταρίζειν τὸ ἐπισσευρμένως φωνεῖν καὶ συγκεχυμένως, ὃ καὶ βερβερίζειν οἱ ἰδιῶται φασιν διαφθείροντες τὴν λέξιν».

3. Εἰσαγωγή σελ. κγ': «Τὸ βάρβαρος καὶ τὸ βαρβαρίζειν, λέξις ἀπὸ τοῦ ἤχου τῆς φωνῆς (βάρ, βάρ) πεποιημένη καὶ σωζομένη ἐν τε τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ (ἐν Ἡπειρῷ βαρβαρίζω φλυαρῶ) ὡς καὶ ἐν τῇ Ἀλβανικῇ καὶ Τουρκικῇ (βέρβερε, ἢ φλυαρία) μετὰ τῆς σημασίας τοῦ φλυαρεῖν ἢ τοὺς αὐτοὺς ἀκατανόητους φθόγγους ἐπαναλαμβάνειν, ἐλέγετο παρὰ τῶν ἀρχαίων τὸ μὲν περὶ τῶν τραχεῖαν καὶ ἀσαφῆ ἔχόντων τὴν προφορὰν, τὸ δὲ περὶ τῶν ἀκατανόητα τοῖς Ἑλλησι φθεγγόμενων, ἦτοι περὶ τῶν μὴ Ἑλλήνων». Σημειωτέον ὅτι εἰς μὲν τὴν Τουρκικὴν ὑπάρχει ἡ λ. *velvele* ὑπὸ τὴν σημασίαν «μέγας θόρυβος, κραυγὴ, βοή, ταραχὴ» (Λεξ. Τουρκο-ελλην. Ἰ. Χλωροῦ Β', σελ. 1952), εἰς δὲ τὴν Ἀλβανικὴν *belbërë* = τραυλός, ψευδός (Κ. Χριστοφορίδου, Λεξ. τῆς Ἀλβαν. Γλώσσης, ἐν λ.), *bërbëlis* ἢ *dërdëlis* = «κοροϊδεύω, φλυαρῶ» (Α. Leotti, Dizion. Albanese-Italiano, ἐν λ.). Τύπος βέρβερε δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὰ διαθέσιμα λεξικά τῆς Τουρκικῆς ἢ τῆς Ἀλβανικῆς.

4. Προσπαθείας καθ' ὄλοκληρίαν ματαίως βεβαίως, ἀλλὰ συγχωρουμένης εἰς φιλολογοῦντα λατρὸν τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος, ἀφοῦ καὶ σήμερον ἀκόμη ἐπαναλαμβάνεται σοβαροφανῶς (προσφάτως ὁ Ἰταλὸς ἐπιστήμων *Majani* ὑπεστήριζεν ὅτι ἡ Ἐτρουσικὴ ἀνευρίσκεται εἰς τὴν Ἀλβανικὴν!).

Ἱστορ. Λεξικῶ καταχώρισιν τύπου *βαρβαρίζω* ἐκ τῆς ἐν Ἑπιείρῳ δῆθεν ὀμιλούμενης, τὸ δὲ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου καθηγ. Φ. Κουκουλὲ υἰοθέτησιν τῆς γνώμης ὅτι τὸ Ἑπειρωτικὸν *μπαρμπαρίζω* σημαῖνον «φλυαρῶ» ἢ «θορυβωδῶς φλυαρῶ» καὶ τὸ Βυζαντινὸν *βερβερίζω* = «φωνάζω συγκεχυμένως» προέρχονται ἐκ τοῦ ἀρχ. *βαρβαρίζω*.¹ Μολονότι δὲ ὁ ἴδιος δὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ἐξηγήσῃ πῶς τὸ *βαρβαρίζω* ἔγινε *βερβερίζω* ἢ *μπαρμπαρίζω*, μεταβαλὼν μάλιστα καὶ σημασίαν συγχρόνως, ἢ ἀποφίς του ἐγένετο σιωπηρῶς ἀποδεκτὴ, κατ' ἀκολουθίαν δὲ οἱ ἐν χρήσει τύποι τοῦ *βερβερίζω* καὶ τοῦ *μπαρμπαρίζω* κατεχωρίσθησαν εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν ὑπὸ τὸ λῆμμα *βαρβαρίζω*. Ἀνεξαρτήτως ὅμως πρὸς τὰς φωνητικὰς καὶ σημασιολογικὰς ἀπορίας, αἵτινες ἀνακύπτουν ἐκ τῆς ταυτίσεως αὐτῆς, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐρμηνεία δὲν φαίνεται εὐκόλος,² τὸ γεγονός καὶ μόνον ὅτι ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἑπιείρου ἀκριβῶς χρησιμοποιεῖται τὸ *βερβερίζω* (*βιρβιρίζου*) ὑπὸ τὴν σημασίαν «ξεφωνίζω ἀπὸ τρόμου, τρομάζω», παραλλήλως δὲ τὸ *μπαρμπαρίζω* (*μπαρμπαρίζου*) ὑπὸ τὴν σημασίαν «φλυαρῶ, φαφλατίζω», ἀλλαχοῦ δὲ λέγεται ὡσαύτως τὸ *βερβερίζω* ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἢ παρεμφερῆ σημασίαν, παραλλήλως δὲ τὸ *βάρβαρος* (ποτὲ *μπάρμπαρος*) ὑπὸ τὴν σημασίαν «ἀγροῖκος, ἀπότομος, ἀπελέκητος» (*βάρβαρο κεφάλι*, κλπ.), ἀποδεικνύει σαφῶς ὅτι τὸ *βερβερίζω* εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ *μπαρμπαρίζω*, ἀμφοτέρω δὲ πρὸς τὸ *βαρβαρίζω*. Τὸ συμπέρασμα εἶναι πρόδηλον : τὸ ἀρχ. *βαρβαρίζω* οὐδαμοῦ χρησιμοποιεῖται σήμερον εἰς τὴν ὀμιλουμένην,³ πρέπει ἄρα νὰ

1. Ἀθηνᾶ, 26, 1914, 140 : «Ἀναφέρων τὸ *βερβερίζω* τοῦτο ὁ συγγραφεὺς (ἐνν. ὁ καθηγ. Σ. Κουγέας, ἐν Λαογραφίᾳ 4, 1912/13, 242), προστίθησιν ὅτι μνημονεύει αὐτοῦ καὶ τὸ Μέγα Ἑτυμολογικόν, λέγεται δὲ καὶ σήμερον πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ τρομάζω. Καλὰ ταῦτα· θὰ ἦτο ὅμως καλύτερον πρῶτον μὲν νὰ ἐλέγετο ὅτι τὸ ρῆμα ὑπὸ τὸν τύπον *μπαρμπαρίζω* σημαίνει ἐν Ἑπιείρῳ φλυαρῶ, δεῦτερον δὲ νὰ ἡρμηνεύετο καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς σημασίας αὐτοῦ διὰ τῶν ἐξῆς· *βερβερίζω*· ἐκ τοῦ *βαρβαρίζω*, συγκεκομμένα καὶ συγκεχυμένα λαλῶ, καὶ δὴ ὑπὸ τρόμου, τρομάζω». Ἀφιέρωμα εἰς Χατζιδάκι, 1921, 38 : «Ἐπάρχει παρ' ἀρχαίοις ρῆμα *βαρβαρίζω*, ὅπερ σημαίνει ὀμιλῶ ὡς *βάρβαρος*, ἐπισεσυσμένως καὶ συγκεχυμένως φωνῶ. Τὸ ρῆμα τοῦτο, ὅπερ ἐσώζετο ὡς δημῶδες κατὰ τὸν μεσαίωνα, θὰ ἐσήμαινε κατόπιν καὶ *θορυβῶ καθ' ὄλου*, ὡς δεικνύει τὸ σημερινὸν Ἑπειρωτικὸν *μπαρμπαρίζω* = *θορυβωδῶς φλυαρῶ*, τὸ Μεσσηνιακὸν *βαρδαρίζω* ἢ τὸ Μεγαρικὸν *βαρδαλιάζω* ὁμοίως φλυαρῶ σημαῖνον, τὸ τῆς Κύμης *βερβερίζω* = *θρηγῶ* καὶ τὰ Ποντικὰ *βαρβαραλαξιά* (*βαρβαραλαλαξιά*) καὶ *βαρβαρισμός* ἢτοι ἀλαλαγμός, ὄχλοβοή, παραχή».

2. Ἀπόδειξις ὅτι οὐδεὶς λόγος ἢ σχετικὸς ὑπαινιγμὸς γίνεται εἰς τὸ ἔτυμολογικὸν μέρος τοῦ ἀρθροῦ, ἐνθα σημειοῦται ἀπλῶς ὅτι τὸ ἀρχ. *βαρβαρίζω* σημαίνει «ὀμιλῶ ὡς *βάρβαρος*, ἢτοι γλῶσσαν ἀκατάληπτον» καὶ ὅτι «τὸ *βερβερίζω* = *βατταρίζω* καὶ μεταγν.» (ὅτι τὸ *βερβερίζω* δὲν εἶναι «μεταγενέστερον» ἀλλὰ Βυζαντινόν, βλ. σημ. 2 τῆς ἐπομ. σελ.). Τοῦτο ὅμως, δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐξηγήσῃ οὔτε τὴν ὑποτιθεμένην μεταβολὴν τῶν δύο α τοῦ *βαρβαρίζω* εἰς τὰ δύο ε τοῦ *βερβερίζω*, οὔτε, γενικώτερον, τὴν μεταμόρφωσιν θέματος σταθερῶς καὶ ἀμεταβλήτως προφερομένου ἀνὰ τοὺς αἰῶνας (ἀπόδειξις τὸ *βάρβαρος*) παλαιότερον μὲν εἰς *βερβερίζω*, βραδύτερον δὲ καὶ μεμονωμένως εἰς *μπαρμπαρίζω*. Δὲν ἀρκεῖ ὡσαύτως νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ὑποτιθεμένην ἐξέλιξιν τῆς σημασίας ἐκ τοῦ «ὀμιλῶ ὡς *βάρβαρος*» εἰς τὸ «ξεφωνίζω ἀπὸ τρόμου ἢ πόνου» ἢ εἰς τὸ «φλυαρῶ», παρὰ τὴν ἐμφανῆ προσπάθειαν προσαρμογῆς ἣτις ἐγένετο εἰς τὸ σημασιολογικὸν μέρος τοῦ ἀρθροῦ.

3. Ὡς ἐλέχθη ἤδη, τὸ ἐξ Ἑπιείρου *βαρβαρίζω*, καταχωρισθὲν ὡς τύπος τῆς λαλουμένης εἰς τὸ ἀρθρον τοῦ Λεξικοῦ, ὀφείλεται ἀπλῶς εἰς τὸν ἔτυμολογικὸν ζῆλον τοῦ μ. Θωμοπούλου. Κατὰ λάθος κατεχωρίσθη ἐν συνεχείᾳ καὶ τύπος *βαρβαρίζω* ἐκ Καλαβρύτων, ἐνῶ αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι τοῦ ἀρχείου τοῦ Λεξικοῦ ἀναφέρονται ἀποκλειστικῶς εἰς τύπ. *βερβερίζω*. Εἰς λάθος

ὀβελισθῆ ἔκ τῆς ἀπὸ βαρβ-σειρᾶς ἄρθρων.¹ Τὸ βερβερίζω, παραδιδόμενον ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς τουλάχιστον ἐποχῆς,² πρέπει νὰ καταχωρισθῆ ἐν καιρῷ εἰς τὴν ἀπὸ βερβ-σειρᾶν μετὰ τῶν παραγῶγων αὐτοῦ.³ Τὸ Ἑπειρωτικὸν *μπαρμπαρίζω* εἶναι νεώτερος σχηματισμὸς καὶ προέρχεται ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ *bar-bar*, τὸ *μπάρ-μπάρ* ἢ *μπάρα-μπάρα* τῆς Ἑπίρου, λεγόμενον πρὸς δῆλωσιν ἀκατασχέτου καὶ ἐνοχλητικῆς φλυαρίας, ὅθεν καὶ *μπαρμπάρια* (τὰ) ἢ *μπαραμπάρια*, ἐν Ἑπίρῳ ἐπίσης, λέγονται «αἱ φλυαρίαι».⁴ Ἡ θέσις του ἄρα εἶναι εἰς τὴν ἀπὸ *μπαρ-σειρᾶν* ἄρθρων.

λιβρὸς - λευρὸς - εὐλερον

Προσθέτω, ἐπ' εὐκαιρίᾳ, καὶ μίαν ἀνάλογον περίπτωσιν συγχύσεως, ἣτις δὲν ἐπηρέασε μὲν τὴν σύνταξιν τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ, διότι ἀναφέρεται εἰς λέξεις μὴ δημοσιευθείσης σειρᾶς, ἀλλὰ χρῆζει ἀποκαταστάσεως πρὸς πρόληψιν ἀκριβῶς τοιούτου ἐνδεχομένου.

ὡσαύτως ὀφείλεται ἡ μνεία τύπου *μπαρμπαρίζω* ἐκ Ζαγορᾶς (Θεσσαλίας), ἐκ συγχύσεως πρὸς τὸ Ζαγόριον (Ἑπίρου).

1. Εὐνόητον εἶναι ὅτι πρέπει συγχρόνως νὰ διαγραφοῦν τὰ ἐκ τῆς ἀτυχοῦς παρεμβολῆς τοῦ *βαρβαρίζω* δημιουργηθέντα ὑποθετικοῦ τύπου λήμματα ὑπὸ τὰ ὁποῖα κατεχωρίσθησαν λέξεις τῆς ὀμιλουμένης ἀνήκουσαι εἰς τὸ θέμα τοῦ *βερβερίζω*: **βαρβάρας*, ἐπίθ. — **βαρβάρης*, ἐπίθ. — **βαρβάρισμα*, τό — **βαρβαριστής*, ἐπίθ. — **βαρβαριστό*, τό — **βαρβάρω*, ἦ. Τὸ λῆμμα *βαρβάρικας*, δημιουργηθὲν ἐπίσης διὰ τὴν κατ' οἰκονομίαν τοποθέτησιν τοῦ Νισυρίου *βαρβάλακας* (=ὁ φωνακλᾶς), δὲν ἔχει θέσιν εἰς τὴν σειρᾶν, οὔτε σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ *βαρβαρίζω* ἢ *βερβερίζω* (τὸ *βαρβάλακας* τῆς Νισύρου ἀποτελεῖ τύπον τοῦ *βρικόλακας*, ὑπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ἔχει καταχωρισθῆ ἄλλως τε κανονικῶς). Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ λήμματα *βαρβάρι* (τό), τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸ λῆμμα *βαρδάρι* (ἄσχετον καὶ τοῦτο πρὸς τὸ *βαρβαρίζω*), καὶ *βαρβαριάζω*, ὑποθετικὸν τύπον τοῦ Κυμαϊκοῦ *βαρβαλιάζω* (=φλυαρῶ), τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐκ Μεγάρων *βαρδαλιάζω* (=φλυαρῶ), ὅστις κατεχωρίσθη ἐν τούτοις ὑπὸ λῆμμα *βαρδαριάζω*.

2. Ἐὰν ὄντως τὸ Βυζαντινὸν *βερβερίζω* ἐσχηματίσθη (ὡς εἶναι μᾶλλον βέβαιον) ἐξ ἐπιθέτου τῆς ἰδίας ἐποχῆς σημαίνοντος τὸν «τραυλὸν» ἢ τὸν «ὀμιλοῦντα δυνατὰ καὶ κατὰ τρόπον ἀκατάληπτον», τοῦτο δὲν εἶναι ἀσφαλῶς τὸ *βερβέρης*, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ δῆθεν «ὀνοματοποιίαν ἀπὸ τὸν ἦχον τῆς λαλιᾶς», ὡς ὑπεστήριξεν ὁ αἰοιδιμος Κοραῆς ("Ατ. Δ', 53), ἀλλὰ τὸ *βέρβερος*, δηλ. τὸ ἐθνικὸν *Βέρβερος*. Τὴν ἀποψιν ταύτην φαίνεται νὰ ἐπιβεβαιώνη ἢ καταφανῆς ἐτυμολογικὴ σχέσις πρὸς τὰ συνώνυμα *velvele* καὶ *belbere* τῆς Τουρκικῆς καὶ τῆς Ἀλβανικῆς (βλ. ἀνωτ. σελ. 55 σημ. 3), τὰ ὁποῖα ἔχουν Ἀραβικὴν τὴν προέλευσιν (κατὰ Ἱ. Χλωρόν, ἐνθ' ἀνωτ.)· τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ *βερβερίζω* δὲν ἀνέρχεται πέρα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ὅπωςδὴποτε, τὸ *βερβέρης* - *βερβέρας*, θηλ. *βερβέρα* τῆς ἰδιωματικῶς ὀμιλουμένης δὲν ἀποτελεῖ «ὀνοματοποιίαν», ἀλλ' ὑποχωρητικὸν σχηματισμὸν ἐκ τοῦ *βερβερίζω* (ἀπόδειξις ὅτι χρησιμοποιεῖται κατὰ τόπους, ὅπου καὶ ὑφ' ἣν καὶ τὸ ρ. σημασίαν) καὶ ἐσφαλμένως διεσπάσθη εἰς τρία διάφορα λήμματα (σημειῶνω ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὅτι τὸ *βερβέρα* τῆς Αἰτωλίας, τὸ ὁποῖον κατεχωρίσθη ὑπὸ λῆμμα *βαρβάρω* καὶ ὑπὸ τὴν σημασίαν «ζῶν σαρκοφάγον, μικρὸν καὶ δειλὸν» εἶναι προφανῶς ἄσχετον πρὸς τὰ ἀνωτέρω καὶ ἀνήκει εἰς τὸ λῆμμα *βερβερίτσα* - *βερβέρα*, ὑπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ἔχει ἀνακαταχωρισθῆ).

3. Δηλ. *βερβέρης* - *βερβέρα*, οὐσ. καὶ ἐπίθ. - *βερβέρισμα*, τό - *βερβεριστό*, τό - *βερβερίστρα*, ἦ - *βερβέρω*, ἦ.

4. Βλ. Ἱ. Χλωροῦ, Λεξ. Τουρκο-Ἑλληνικόν, Α', σελ. 312 καὶ 321 (ἐν λ. *μπάρ* καὶ *μπαγήρ*). Ἐν Ἑπίρῳ λέγεται: «Μ' ἄρχισι *μπάρ-μπάρ* κὶ μὶ ζᾶλ'σι» ἢ «ἀρχί'ν'κι τὰ *μπαραμπάρια*» (βλ. Ε. Μπόγκα, Γλωσσ. ἰδιώματα τῆς Ἑπίρου, 247).

Ὡς ἐσημείωσα ἤδη,¹ ἀφορμὴν πρὸς διαπίστωσιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος συγχύσεως ἔδωκεν ἢ ὑπὸ τοῦ *M. Schmidt* προταθεῖσα διόρθωσις τοῦ ἐρμηνεύματος τῆς γλώσσης τοῦ Ἑσυχίου «λιβρόν· λαγρόν» εἰς «λιβρόν· δίυγρον», εἰς τὴν ὁποίαν ἤχθη προφανῶς ἐκ παρομοίας φωνητικῶς γλώσσης τοῦ αὐτοῦ λεξικογράφου : «λιβρόν· σκοτεινόν, μέλαν, δίυγρον· καὶ λιβρόν· σέλας».² Ἡ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην γλώσσαν διασωθεῖσα εἰς τόπον παραδείγματος φράσις δεικνύει ὅτι τὸ ἐπίθετον *λιβρός* ἐχρησιμοποιήθη ὡς προσδιοριστικὸν τοῦ οὐσ. «σέλας»,³ ἐνῶ ἄλλοθεν μαρτυρεῖται χρῆσις αὐτοῦ ὡς «ἐπιθέτου τῆς νυκτός» : «λιβρός· ὁ σκοτεινός· καὶ λιβρήν· τὴν λίαν ἐρεβεννήν, διότι ἐπίθετον τῆς νυκτός· ἢ λιβηρήν, διὰ τὴν λιβάδα, τὸ ἔνδρσον τῆς νυκτός».⁴

Δι' ἔλλειψιν τῶν συμφραζομένων φαίνεται κατ' ἀρχὴν δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ πῶς ἡ σημασία «σκοτεινός, μέλας» ἢ καὶ «δίυγρος» συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἔννοιαν «σέλας», δηλαδὴ τὴν ἔννοιαν «πυρίνη, φωτεινὴ λάμψις, λαμπηδών», ἢ πῶς δύναται νὰ χαρακτηρίζῃ δύο ἐννοίας ἀντιθέτους, ὡς τὸ «σέλας» καὶ ἡ «νύξ». Αἱ ἀπορίαι δ' αὐταὶ ἐπιτείνονται ἐκ τῆς εὐλόγου ὑποψίας ὅτι ἡ σημασία «σκοτεινός, μέλας» συνδέεται πρὸς τὴν προσπάθειαν τῶν παλαιῶν ἐτυμολόγων νὰ παραγάγουν τὸ «λιβρός» ἐκ τοῦ «λίαν ἐρεβεννός» ἢ ὅτι ἡ σημασία «δίυγρος» σχετίζεται πρὸς τὴν ἐκ τοῦ «λιβηρός» παραγωγὴν, «διὰ τὸ ἔνδρσον τῆς νυκτός».⁵ Ἡ σημασία «δίυγρος» ἐν τούτοις, ἣτις ἐνισχύεται καὶ ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς ἄλλως τε συσχετίσεως πρὸς τὸ «λιβηρός», ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς μόνης διασωθείσης μαρτυρίας περὶ τοῦ *λιβρός* εἰς τὴν λοιπὴν Γραμματείαν, ἐνθα χρησιμοποιεῖται πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ «ὄλου ἱρώων», δηλαδὴ τοῦ «αἵματος τῶν ἱερῶν σφαγίων».⁶

1. Σελ. 50 σημ. 2.

2. Ἐπαναλαμβάνεται παρ' Ἑρωδιανῶ (II, 545, 14, *Lentz*) : *λιβρόν· σκοτεινόν, μέλαν, δίυγρον*.

3. Ὑπὸ τινος τραγικοῦ ποιητοῦ πιθανῶς, ὡς ἀφίνει νὰ ἐνηνοθηῇ μαρτυρία τοῦ *Φωτίου* (λέξ. σελ. 387, *Naber*) : «*λιβρόν· τὸ σκοτεινόν καὶ ἀόρατον, οἱ τραγικοί*». Κατ' ἀκολουθίαν, ὁ *Nauck* περιέλαβε τὴν φράσιν εἰς τὰ «ἀδέσποτα» ἀποσπάσματα τῶν τραγικῶν (ἀρ. 184 τῆς α' ἐκδ., 232 τῆς β'). Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Ἑσυχίου τὸ παράδειγμα εἰσάγεται διὰ τοῦ «ἦ» (ἢ *λιβρόν σέλας*), ἀντὶ τοῦ ὁποίου ὁ *Schmidt* προτιμᾷ τὸ «καί».

4. *M. Ἐτυμολ.* ἐν λ. (=564, 51-53, *Gaisford*). Πβ. αὐτόθι ἐν συνεχείᾳ : «*λιμβρός· ἡ σκοτεινὴ νύξ παρὰ τὸ λίαν βαίνειν*». *Etymol. Gudian.* : «*λιβρός· ὁ σκοτεινός, παρὰ τὸ λίαν ἐρεβός*». *Σουίδ.* : «*λιμβρός· ἡ σκοτεινὴ νύξ*».

5. Ἐντεῦθεν ἴσως ἐξηγεῖται καὶ ἡ παρατηρουμένη μεταξὺ τῶν λεξικογράφων τοῦ Ἱπποκράτους διαφορὰ : ὁ Ἑρωτιανὸς δίδει «*λιβρῶ· σκοτεινῶ καὶ μέλανι*» (τῶν Ἱπποκρ. λέξ. συναγ. σελ. 57, *Nachmanson*), ὁ δὲ Γαληνὸς «*λιβρῶ· ὑγρῶ*» (τῶν Ἱπποκρ. γλωσσῶν ἐξήγ., ἐν λ. = XIX, 118, *Kühn*), ἐνῶ ἐρμηνεύουν ἀσφαλῶς τὴν ἰδίαν λέξιν.

6. Εἰς ἐπίγραμμα φερόμενον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βησαντίνου Ροδίου* (*Anthol. Palat.* XV, 25) : «*Ὀλός οὐ με λιβρός ἱρώων / λιβάδεσσιν, οἶα κάχλην, / ὑπὸ φοινίῃσι τέγγει*». Ἐννοεῖται ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ γνωμῶν ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ «ὄλος λιβρός», συνεπείᾳ τῆς διαφορᾶς ἣτις παρατηρεῖται εἰς τοὺς λεξικογράφους καὶ τοὺς σχολιαστὰς ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ «λιβρός» ἢ καὶ τοῦ «ὄλος». Οὕτω, ὁ *Dübner* ἐρμηνεύει τὴν φράσιν διὰ τοῦ «*crucior ater victimarum*», τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει ὁ *W. R. Paton* : «*the black cloud of victims*» (εἰς τὴν σειρὰν *Loeb Library*), κλπ. Εἰς τὰ λεξικά ἐξ ἄλλου τῆς ἀρχ. Ἑλληνικῆς ἄλλοτε ἐρμηνεύεται διὰ τοῦ «*μαῦρο*

Ἄν παραδεχθῶμεν, λοιπόν, ὡς εὐλογον τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ «λιβρός» εἶχε κυρίως τὴν σημασίαν «δίλυγρος», δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν μετὰ πολλῆς ἀληθοφαινείας τὰς σχετικὰς ἀπορίας, ἧτοι : 1) ὅτι τὸ «δίλυγρος» μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν «σκοτεινός» προκειμένου περὶ τῆς «λιβρῶς νυκτός», εἴτε διὰ τὴν ὑπάρχουσαν ἐκ τῆς ὑγρασίας νέφωσιν, εἴτε διὰ τὴν προκαλουμένην ἐκ τῆς συσσωρεύσεως ὑδρατμῶν ἀδιαφάνειαν.¹ 2) ὅτι διὰ τοὺς αὐτοὺς ἴσως λόγους τὸ «δίλυγρον» ἔχει ἀσφαλῶς τὴν ἔννοιαν «ὠχρόν, ἀδύνατον, ἀμυδρόν» εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ «λιβροῦ σέλαος».² 3) ὅτι ἢ οὕτως ἔννοουμένη παρεμφερῆς ἔννοια τοῦ λιβρός εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις,³ ἐνισχύεται μὲν ἀφ' ἐνός ἐκ τῆς σημασίας ἣν εἶχε τὸ συνώνυμον «δίλυγρος» εἰς τὴν ἰατρικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ Ἰπποκράτους ἤδη, ὅστις ἐχρησιμοποιεῖ τοῦτο πρὸς δῆλωσιν τοῦ «ὠχροῦ, ἀδυνάτου, πλαδαροῦ» σώματος ἢ χρώματος ἀσθενῶν (φυματικῶν, δυσεντερικῶν, κλπ.),⁴ ἐπιβεβαιοῦται δὲ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ λιβρός διεσώθη διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως εἰς τὴν ἰδιωματικῶς ὀμιλουμένην Νέαν Ἑλληνικὴν (Ἄμφισσα, Ἀγαῖα, Δεσφῖνα, Κύμη, Μέγαρα, Πόντος, Χίος) ὑπὸ τὴν σημασίαν «ὠχρός, ἀδύνατος, ἰσχνός» καὶ κατ' ἐπέκτασιν «λιγνός, λιγνόμακρος, λεπτοφυής, τρυφερός» (ἐπὶ προσώπων, ζώων καὶ πραγμάτων).

Ἐπὶ τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν μορφήν λεβρός, χρησιμοποιεῖται τὸ ἐπίθετον ἐνιαχοῦ τοῦ Πόντου, ἐν Κύπρῳ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ (Καστοριά). Ὁ Πόντιος φιλόλογος μ. Ἰω. Βαλαβάνης καὶ ὁ Πάριος συνάδελφός του μ. Ἰω. Πρωτόδι-

αἷμα» (Δημητράκος) καὶ ἄλλοτε διὰ τοῦ «δίλυγρον, σταλάζον αἷμα» (Βυζάντιος, Σακελλάριος, Κωνσταντινίδης), εἰς δὲ τὴν τελευταίαν ἐκδοσιν τοῦ *Liddell-Scott* διαζευκτικῶς διὰ τοῦ «*either black or dripping blood*». Κατὰ τὴν γνώμην μου, ἡ ἔννοια τοῦ «σκοτεινοῦ, μέλανος» χρώματος τοῦ «αἵματος τῶν θυμάτων» ἀποκλείεται νὰ ὑπάρχη εἰς τὸ «λιβρός», ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἐπακολουθοῦσα φράσις «λιβάδεσσι ὑπὸ φοινίῃσι» (ἢ ὑποφοινίῃσι)· ἐννοεῖται ἄρα ἡ «δίλυγρος, παχύρρευστος» αὐτοῦ ἰδιότητος.

1. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη δίδεται εἰς πολλὰ τῶν λεξικῶν τῆς ἀρχ. Ἑλληνικῆς (*Passow, Liddell-Scott-Kωνσταντινίδου, Βυζαντίου, Σακελλαρίου*).

2. Ὁ *Alberti* ἤδη εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Ἡσυχίου ὑπέθεσεν ὅτι ὁ ἄγνωστος ποιητὴς διὰ τοῦ «λιβρὸν σέλας» ὑπενόει τὴν «λιβρὰν σελήνην», τὸ «ὠχρόν, ἀμυδρόν» φῶς τῆς σελήνης. Ἄν δὲ ἡ ὑπὸ τοῦ *M. Schmidt* προταθεῖσα ἀνάγνωσις «λιβρῶς ἔω» εἰς ἐφθαρμένον χωρίον ἐκ τῆς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους Θυέστης (βλ. *Nauck, TGF²*, σελ. 186) εὐσταθῆ (δὲν κατώρθωσα νὰ ἴδω τὴν σχετικὴν μελέτην), ἔχομεν ἐν ἀκόμῃ παράδειγμα χρήσεως τοῦ λιβρός ὑπὸ τὴν σημασίαν «ἀμυδρός». Ἐκ τῶν διαθεσίμων λεξικῶν μόνον εἰς τὸ τοῦ Δημητράκου εὐρίσκω ἐρμηνευόμενον τὸ «λιβρὸν σέλας» διὰ τοῦ «ἀμυδρὸν σέλας».

3. Ἴσως φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξον, ἀλλὰ προσεκτικωτέρα ἐξέτασις καθιστᾷ τὸ πρᾶγμα πιθανώτατον. Ἡ «δίλυγρος» νύξ καὶ τὸ «δίλυγρον» σέλας, δηλαδή ἡ μετὰ ἐλαφρῶς νεφώσεως ἢ ὑγρᾶς ἀτμοσφαιρας νύξ ἄνευ σελήνης καὶ ἡ αὕτη νύξ μετὰ σελήνης, παρέχουν τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἐντύπωσιν «λιβροῦ, ἀμυδροῦ» φωτός (ἐὰν δὲν ληφθῆ, ἐννοεῖται, ὑπ' ὄψιν ἢ αὐθαίρετος ἐρμηνεία τῶν λεξικογράφων διὰ τοῦ «σκοτεινός», προκειμένου περὶ τῆς νυκτός, ἧτις ὀφείλεται εἴτε εἰς τὴν ἔννοιαν ἣν παρέχει τὸ προσδιοριζόμενον οὐσιαστικὸν «νύξ», εἴτε εἰς τὸν ἐτυμολογικὸν συσχετισμὸν πρὸς τὸ «ἔρεβος»).

4. Βλ. *Θησ. Ἑλλην. Γλώσσης καὶ Liddell-Scott-Jones*, ἐν λ. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ μαρτυραὶ ἀποδεικνύουσαι εὐρυτέραν χρῆσιν τοῦ ἐπιθ. ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημασίαν. Οὕτω, εἰς τὰ σχόλια εἰς Ἀπολλώνιον τὸν Ρόδιον (III, 1398, *Keil*) τὸ «δίλυγρος» φέρεται ὡς συνώνυμον τοῦ «πλαδαρός», εἰς δὲ τὸ τοῦ Σουίδα λεγόμενον λεξικὸν ἀναγινώσκειται: «δίλυγρος· ὁ ἀσθενής» (βλ. *appar. crit.* τῆς ἐκδ. *A. Adler*).

κος, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον μόνον τὸ λεβρός τοῦτο τοῦ Πόντου, ὑπεστήριξαν (πα-
ραλλήλως καὶ ἀνεξαρτήτως, νομίζω) ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ ἀρχαῖον ποιητικὸν ἐπί-
θετον *λευρός*, σημαῖνον «πλατὺς καὶ ὀμαλὸς» ἢ «πλατὺς καὶ λεῖος». Ἐπειδὴ
ὁμως ἡ ἔτυμολογία αὕτη προσέκρουεν εἰς τὴν προφανῆ σημασιολογικὴν διαφορὰν
μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νεωτέρου (κατ' αὐτούς) *λευρός*, προσεπάθησαν νὰ ἀνεύ-
ρουν εἰς τὰς διασωθείσας μαρτυρίας χρήσεως τοῦ πρώτου σημείου ἐννοιολογικῆς
ἐπαφῆς δικαιολογούσης τὴν μεταφορὰν τῆς σημασίας «πλατὺς καὶ ὀμαλὸς – πλατὺς
καὶ λεῖος» εἰς τὴν ἐν Πόντῳ χρησιμοποιουμένην «ἀδύνατος, λιγνόμακρος, λεπτο-
φυής, τρυφερός». Ἡ προσπάθειά των οὐδὲν ἀπέδωκε, ὡς ἦτο ἐπόμενο¹, ἀνεξαρτή-
τως δὲ πρὸς τὸ γεγονός ὅτι ἡ ὑπὸ τὴν μορφήν *λιβρός* χρήσις τοῦ ἐπιθέτου εἰς πολλὰ
τῶν νοτίων ἰδιωμάτων (τοῦτο ἡγνῶουν ἀσφαλῶς ἀμφότεροι) ἀρκεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν
ἔτυμολογίαν των ἐκ προοιμίου ἀσύστατον.

Ἐν τούτοις, ἐπεδοκιμάσθη καὶ ἐπανελήφθη συχνά, εἴτε ὡς οἰκοθεν νοουμένη²

1. Ἀντιγράφω, εἰς πίστωσιν, ὀλόκληρον τὴν σχετικὴν περικοπὴν ἐξ ἑκατέρας τῶν λίαν ἀξιο-
λόγων χειρ/φων συλλογῶν, αἵτινες ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν διαγωνισμόν τῆς ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς
Ἑταιρείας, ἀπόκεινται δὲ ἤδη εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ (ἀρ. 69 τοῦ *Βαλαβάνη*, 87 τοῦ
Πρωτοδίκου). Πιστεύω ὅτι ὁ δεύτερος ἡγνῶει τὴν ἔτυμολογίαν τοῦ πρώτου ὅταν ἐπραγματεύθῃ τὸ
«λευρός» εἰς τὴν συλλογὴν του διὰ δύο λόγους: α) ἡ συλλογὴ τοῦ Πρωτοδίκου πρέπει νὰ ὑπε-
βλήθῃ εἰς τὸν διαγωνισμόν τοῦ 1909 ἢ τοῦ 1910 διότι φέρεται ἀποδελτιωθεῖσα κατὰ τὸ 1910,
ἐνῶ ἡ συλλογὴ τοῦ Βαλαβάνη ὑπεβλήθη εἰς τὸν διαγωνισμόν τοῦ 1911 (ὁ Βαλαβάνης εἶχε γράψῃ
τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ «λευρός» καὶ εἰς συλλογὴν του ὑποβληθεῖσαν εἰς τὸν διαγωνισμόν τοῦ ἐν Κων-
σταντινουπόλει Φιλολογ. Συλλόγου τοῦ ἔτους 1874, ἀλλὰ καὶ ταύτης δὲν ἠδύνατο, ὑποθέτω, νὰ
εἶχε γνῶσιν ὁ Πρωτόδικος). β) ὑπάρχει καταφανὴς διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο χειρογράφων ὡς
πρὸς τὰ παραδείγματα χρήσεως τοῦ ἐπιθ. καὶ τὴν σημασιολογικὴν ἐπεξήγησιν. (Ὅπως δὴποτε,
οἱ μετὰ ταῦτα διαλαβόντες περὶ τοῦ ἐπιθ. ἀπεδέχθησαν μὲν τὴν ἐκ τοῦ ἀρχ. *λευρός* ἔτυμολογίαν,
παρέλειψαν ὁμως χαρακτηριστικῶς νὰ μνημονεύσουν εἰς ποῖον ἢ εἰς ποίους ὀφείλεται αὕτη). Γρά-
φει λοιπὸν ὁ Βαλαβάνης: «λευρός, -έσσα, -όν. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐσήμαινεν εὐρύς, πλατὺς,
παρ' ἡμῖν ὁμως μακρὸς καὶ ὑψηλός, λεπτός καὶ μακρός: «λευρὸν δένδρον, λευρὸν παιδίον, κ.τ.λ.». Ἄλλὰ καὶ ἐν τῷ Αἰσχύλου χωρίῳ (Πρ. 394) «λευρὸν οἶμον αἰθέρος» δοκεῖ ἔχειν τὴν ἐννοιαν τοῦ
μακροῦ· ὁ γὰρ οἶμος οὐκ εὐρύς, ἀλλὰ μακρός. Ἐκ τῆς τοῦ μακροῦ δ' ἐννοίας εὐκόλως ἡ τοῦ ὑψη-
λοῦ προέρχεται». Ὁ δὲ Πρωτόδικος (σελ. 397): «λευρός. Ὄνομα ἐπιθ. εὐχρηστον ἐν Κερασσοῦντι
καὶ Οἰνῆ τοῦ Πόντου, Ἰσως καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ λεγόμενον ἐπὶ προσώπων καὶ πραγμάτων, σημαίνει
δὲ τὸν λεπτόν, λιγνόν, τρυφερόν. Τὸ ἐπίθετον τοῦτο εἶναι ἀρχαιότατον καὶ ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον παρ'
Ὅμηρῳ ἐν Ὀδ. Η στιχ. 122-125». (ἐδῶ παρατίθεται τὸ χωρίον). Ἐπειτα παρ' Αἰσχύλῳ, Εὐρι-
πίδῃ, Πινδάρῳ εἰς ποικιλωτέραν χρῆσιν. Οἱ παλαιοὶ ἐρμηνευταὶ τοῦ Ὅμηρου ἐρμηνεύουσιν αὐτὸ
ὡς ἐξῆς: Ἀπολλώνιος ὁ Σοφιστὴς ἐν τῷ Ὀμηρικῷ Λεξικῷ σελ. 108 Bekker: «λευρῶ· πλατεῖ
καὶ ὀμαλῶ». Εὐστάθιος αὐτόθι σελ. 1573, 30: «λευρός δὲ ἐστὶν ὁ ὀμαλὸς τόπος τερπόμενος ἡλίῳ». Ἡσύχιος: «λευρῶ· ὀμαλῶ, πλατεῖ» καὶ «λευρά· λεῖα». Scholia Ambrosiana εἰς Ὅμηρου Ὀδ. Η
στιχ. 123: «λευρῶ· λειῶ, ὀμαλῶ ἢ πλατεῖ». Καὶ ταῦτα μὲν οἱ παλαιοὶ περὶ τοῦ *λευρός*. Ἐκ δὲ
τῶν νεωτέρων, ὁ Γ. Κούρτιος ἐν τῷ περὶ Ἑλληνικῆς ἔτυμολογίας σελ. 367 (ἐκδ. 4η) συσχετίζει
τὸ *λευρός* μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν *λεῖος*, *λιγυρός* καὶ τοῦ παρ' Ἡσυχίῳ «*λαξ*· παῖς ἀρτιγέννητος»
καὶ μετὰ τοῦ Λατινικοῦ *levis*=κοῦφος, ἐλαφρὸς. Πᾶσαι δ' αὗται αἱ ἐννοιαὶ εἶναι συγγενέσταται
πρὸς τὴν σημασίαν ἣν διετήρησε τὸ *λευρός* ἐν τῇ νεωτέρῃ Ἑλληνικῇ».

2. Οὕτω: Γ. Χατζιδ., Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθηνῶν 8 (1912), 4 καὶ Τεσσαρακονταετ.
Κ. Κόντου, 21. Φ. Κουκουλ., ΠΑΑ 29 (1954), 531. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς
ἔτυμολογίας συνετέλεσε καὶ πληροφορία τοῦ μ. Π. Ἀραβαντινοῦ περὶ χρήσεως τῆς λ. ἐν Ἠπειρῳ

εἶτε μετὰ συμπληρωματικῆς προσπαθείας πρὸς διασάφησιν τῆς σημασιολογικῆς σχέσεως μεταξύ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ καθ' ὑπόθεσιν νεωτέρου *λευρός* ἢ πρὸς ἐξήγησιν τῆς μεταβολῆς τοῦ τελευταίου εἰς τὸ εὐρύτερον χρησιμοποιούμενον *λιβρός*,¹ προσπαθείας ἢ ὁποῖα εἶχεν ὡς μόνην συνέπειαν τὴν δημιουργίαν προσθέτων σφαλμάτων καί, κατ' ἀκολουθίαν, ἐπιδεινῶσιν τῆς συγχύσεως.² Ταύτην ἐπέστεψεν, οὕτως

ὑπὸ τὴν μορφήν *λευρός* καὶ τὴν σημασίαν «λειός» ('Ἡπειρ. Γλωσσάρ., 57 : «*λευρό*=*λειόν*»). 'Αλλ' ἡ ἀσαφής αὕτη πληροφορία παρ' οὐδενὸς ἄλλου ἐπιβεβαιοῦται, ἡ δὲ λ. εἶναι ἄγνωστος εἰς τὴν σήμερον λαλουμένην ἐν 'Ἡπειρῶ. Πρόκειται, νομίζω, περὶ μιᾶς ἐκ τῶν πολλῶν ἐσφαλμένων καὶ ἀσχέτων πρὸς τὴν 'Ἡπειρον πληροφοριῶν τοῦ 'Αραβαντινοῦ (βλ. *Εὐαγγ. Μπόγκα*, Γλωσσ. 'Ιδιώματα τῆς 'Ἡπειροῦ, Εἰσαγ., σελ. 5-6).

1. Κατ' ἀλήθειαν, μόνος ὁ μ. *Ἀνθ. Παπαδόπουλος* κατέβαλε τοιαύτην προσπάθειαν: «Τὸ ἐπίθετον *λευρός* εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐσήμαινε *λειός*, ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ ἐπιγραμματοποιοῦ «*λευρόν δέρμα*». 'Ἡ λέξις διεσώθη εἰς τὴν Ποντικὴν διάλεκτον, ἀλλὰ μὲ τὴν σημασίαν *τρυφερός*. Οὕτω ἐλέγετο εἰς τὴν Οἰνόνην *λευρὸ ἄγγουρι* καὶ εἰς τὴν Χαλδίαν *λιβρόν κορίτζ'* (κορίτσι). 'Ἡ μετάβασις ἀπὸ τὴν σημασίαν *λειός* εἰς τὴν μεταφορικὴν *τρυφερός* προκειμένου περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἦτο εὐκόλος. Εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους ὑπῆρχεν ἡ μεταφορικὴ χρῆσις, ἀλλὰ δὲν μᾶς εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὴν γραπτὴν παράδοσιν. Διὰ τὴν φωνητικὴν μεταβολὴν τῆς λέξεως ἔχω νὰ εἶπω τοῦτο, ὅτι παρατηρεῖται ἐνίοτε τροπὴ τοῦ *ε* εἰς *ι*, ὡς *κιφάλ'* (κεφάλι), *ἰντέρ'* (ἐντερον), *κιντέα* (ἀντὶ *κεντέα* ἐκ τοῦ *κεντώ*, *τσουκνίδα*) κττ.» ('*Ἀρχεῖον Πόντου* 12, 1946, 28/29). Τὰ αὐτὰ ἐπανάλαβεν αὐτολεξεῖ ὁ 'Οδ. *Λαμψίδης* (αὐτόθι 20, 1955, 146), ἐκτενέστερον δὲ καὶ συγχευμένως (βλ. τὴν ἐπομ. σημ.) καὶ ὁ Δ. *Βαγιακάκος* (αὐτόθι 22, 1958, 180-183).

2. Παραθέτω τὰ χαρακτηριστικώτερα σημεῖα ἐξ ὧων ἔγραψεν ὁ μ. *Παπαδόπουλος* καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Δ. *Βαγιακάκος* (βλ. τὴν προηγ. σημ.) εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ποῦ ὀδηγεῖ ἡ ἐπιμονὴ πρὸς ἐξεύρεσιν ἐπιχειρημάτων ὑπὲρ γνώμης θεωρουμένης *a priori* ὡς ὀρθῆς. Οὕτω: 1) ὁ πρῶτος χρησιμοποιεῖ μοναδικὴν καὶ ἀσαφῆ μαρτυρίαν ἐξ ἐπιγράμματος τῆς 'Ανθολογίας (VI, 116 : *δέρμα ταναιμύκου λευρόν ἔθηκε βοός*), ὅθεν συμπεραίνει ὅτι τὸ *λευρός* παρ' ἀρχαίους ἐσήμαινε «λειός» καὶ μόνον (πλεῖσται ἐν τούτοις καὶ σαφέστεραι μαρτυρίαι ἄλλων συγγραφέων δὲν ἀφίνουν καμμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι τὸ ἐπίθ. ἐσήμαινε «πλατύς, εὐρύς καὶ, συγχρόνως, *λειός, ὀμαλός*»), ὁ δὲ δεῦτερος ἐπικαλεῖται τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν (παραθέτει μάλιστα ὀλόκληρον τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ ἐπιγράμματος) διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι «ἡ ἐν Πόντῳ διατηρουμένη σημασία τοῦ ἄτριχος, τοῦ ἔχοντος *λείαν τὴν ἐπιδερμίδα*, εὐρηται ἤδη τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα παρὰ τῷ ἐπιγραμματοποιοῦ Σάμφῳ» (ὁ ποιητής, σημειωτέον, κάμνει λόγον περὶ δέρματος ἀγρίου καὶ μεγαλοσώμου βοός, τὸ ὁποῖον ἀνετέθη *αὐτοῖς σὺν κερδέσσι*» πβ. τὰ δύο προηγ. ἐπιγράμματα τῆς 'Ανθολογίας). 2) ὁ πρῶτος μνημονεύει μόνον τὴν σημασίαν «*τρυφερός*» τοῦ Ποντικοῦ *λευρός* - *λιβρός*, ἥτις οὔτε ἀρχικὴ οὔτε μοναδικὴ εἶναι, ἀλλὰ βοηθεῖ, ὡς νομίζει, εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς μεταφορᾶς ἐκ τοῦ «*λειός*» εἰς τὸ «*τρυφερός*», ἐνῶ ὁ δεῦτερος ἀρχίζει ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἐκ Πόντου σημασίαν, παραθέτει ἐν συνεχείᾳ ὅλας τὰς εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Λεξικοῦ ἀποθησαυρισμένας πληροφορίας περὶ τῶν σημασιῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖται τὸ *λευρός* ἢ τὸ *λιβρός* ἐν Πόντῳ, Κύπρῳ καὶ πολλαχοῦ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ὡς καὶ περὶ τῆς χρήσεως, τῆς σημασίας καὶ ἔτυμολογίας τοῦ ἀρχ. *λευρός*, ἀλλ' οὐδεμίαν προβάλλει συγκεκριμένην ἑρμηνείαν σημασιολογικῆς σχέσεως μεταξύ τούτου καὶ ἐκείνου. 3) ὁ πρῶτος, εἰς ἐξήγησιν τῆς ὑποτιθεμένης μεταβολῆς τοῦ *λευρός* εἰς *λιβρός*, παραθέτει μετὰ δισταγμοῦ τρία παραδείγματα ἀναλόγου μεταβολῆς ἐκ τῆς ἐνιαχοῦ τοῦ Πόντου ὀμιλουμένης (πραγματικῶς μάλιστα δύο, περὶ τῶν ὁποίων οὐδὲν λέγει εἰς τὴν Γραμματικὴν καὶ εἰς τὸ Λεξικὸν τῆς Ποντικῆς, διότι ἄλλην ἔχουν τὴν ἐξήγησιν τὸ *κιντέα* εἰς τὸ Λεξικὸν ἔτυμολογεῖ ὀρθῶς «ἐκ τοῦ *κνιδέα*»), ἐνῶ ὁ δεῦτερος, ὅστις καταγράφει καὶ τὰς ἐκ τῶν νοτίων ἰδιωμάτων μαρτυρίας χρήσεως τοῦ ἐπίθ. ὑπὸ τὴν μορφήν *λιβρός*, ἀποφαίνεται ὅτι «ὁ τύπος *λιβρός* ἐκ τοῦ *λευρός* ἐρμηνεύεται διὰ τὴν παρὰ τὸ ὑγρὸν κῶφωσιν τοῦ *ε* εἰς *ι*» καὶ παραθέτει, εἰς πίστωσιν τῆς γλωσσικῆς θεωρίας του, πολλὰ παραδείγματα «ἀναλόγου» κωφώσεως, ἀλλὰ ἐκ τῆς ὀμιλουμένης εἰς τὰ βόρεια ἰδιώματα. 4) ὁ *Βαλαβάνης* ὡς παράδειγμα χρήσεως τοῦ *λευρός* ἐν

εἰπεῖν, καὶ ἡ ἀνάμειξις εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ Ποντικοῦ ἐπιθέτου εὐλερον, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοεῖται ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σημασίαν «ἀραιόν, χαλαρόν» (εὐλερον ζουμάρ² – καὶ ἐπιρρημ. : εὐλερα πλέκω), ἐθεωρήθη δὲ ὅτι συνδέεται πρὸς τὸ λευρός, διότι προ- ἤλθε δῆθεν ἐξ ἀρχαίου ἀμαρτύρου εὐλευρος, συνθέτου ἐκ τοῦ ἐπιρρήματος εὐ καὶ τοῦ ἐπιθέτου λευρός»,¹ ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ λευρός «κατ' ἀναγραμματισμὸν ἐκ διαμέσου τύπου ἔλευρος».²

Ἀποτέλεσμα τῆς ὅλης συγχύσεως ὑπῆρξεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ κατάταξις ὑπὸ τὸ λῆμμα λευρός εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ τῶν ἐκ τῆς ἰδιωματικῶς λαλου- μένης πληροφοριῶν περὶ τοῦ λιβρός – λεβρός – εὐλερον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὑπὸ τὸ αὐτὸ λῆμμα καταχώρισις τῶν ἐκ Πόντου πληροφοριῶν εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν τῆς Ποντι- τυκῆς Διαλέκτου.³ Περιττὸν νὰ λεχθῆ ἅπαξ ἔτι ὅτι τοιαύτη σχέσις ἀποκλείεται

Πόντω ὑπὸ τὴν σημασίαν «λιγνός καὶ ὑψηλός, λιγνόμακρος» δίδει τὴν φράσιν «ἕνα καβάκιν λευ- ρόν» ὁ Βαγιακάκος μετέβαλε τὸ παράδειγμα εἰς «ἕνα κακκάβιν λευρόν», ὅθεν ἀδιστακτικῶς συνεπέ- ρανεν ὅτι «παρὰ τὰ ἀνωτέρω ἐν Κερασσοῦντι τὸ ἐπιθ. σημαίνει καὶ πλατύς», ὁ δὲ Παπαδόπουλος παρέλαβεν ἀργότερον εἰς τὸ Λεξικὸν του τῆς Ποντικῆς καὶ τὴν καινοφανῆ σημασίαν τοῦ λευρός καὶ τὸ ἀποδεικτικὸν παράδειγμα, προσέθεσε δὲ συγχρόνως εἰς τὸ λεξιλόγιον τῆς Ποντικῆς καὶ τὴν ἄγνωστον ἐκεῖ λ. κακκάβιν.

1. Τοῦτο ὑπεστήριξεν ὁ Ὁδ. Λαμπίδης (ἐνθ' ἄν.), ἐπανελάβε δὲ καὶ ὁ Δ. Βαγιακάκος (ἐνθ' ἄν., 184), ἀλλ' οὔτε ὁ πρῶτος, οὔτε ὁ δεῦτερος ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ἐξηγήσῃ πῶς τὸ ὑποτιθέμενον ἀρχ. σύνθετον εὐλευρος (φωνητικῶς κατ' ἀρχὴν ἀπίθανον) δικαιολογεῖται μορφολογικῶς (πβ. Γ. Τσερ- τσέτη, Τὰ σύνθ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσης, 711), ποία ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀποδιδόμενη σημασία καὶ πῶς αὕτη ἐξεκλήθη εἰς τὴν τοῦ «χαλαρός, ἀραιός».

2. Διὰ τὸ προφανῶς ἀστήρικτον τῆς ἐκ τοῦ *εὐλευρος παραγωγῆς (βλ. τὴν προηγ. σημ.), ὁ Ἄνθ. Παπαδόπουλος ἀπεδέχθη μὲν τὴν πρὸς τὸ λευρός σχέσιν, ἐπροτίμησεν ὅμως τὴν ἐξήγη- σιν τοῦ διὰ προθετικοῦ ε μεταπλασμοῦ (ὅθεν ἔλευρος καὶ, κατ' ἀναγραμματισμὸν, εὐλερος : Ἱστορ. Λεξ. Ποντ. Διαλ., ἐν λ. λευρός καὶ εὐλερα), ἀνευ ἄλλης ἐπεξηγήσεως ὡς πρὸς τὴν παρατηρου- μένην μετακίνησιν τοῦ τόνου εἰς τὸν ὑποθετικὸν ἐνδιάμεσον τύπον (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἄλ- λους, συχνούς ὄντως, ὀνοματικούς ἢ ρηματικούς τύπους τῆς διαλέκτου μετὰ προθετικοῦ ε, περὶ τῶν ὁποίων εἰς τὴν Ἱστορ. Γραμματ. τῆς Ποντικῆς οὐδὲν λέγει), ἢ ὡς πρὸς τὸν λόγον δι' ὃν ὁ μετὰ τοῦ προθετικοῦ ε τύπος μετέβαλε μετὰ τῆς μορφῆς καὶ σημασίαν καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον δυσε- ξήγητον.

3. Πβ. καὶ Σταματάκου, Λεξ. Ν. Ἑλλην. Γλώσσης, ἐν λ. λευρός καὶ λιβρός. Σημειῶνω ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὅτι τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς τύχην καὶ διὰ τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ καὶ διὰ τὸ Λεξ. τῆς Ποντικῆς εἶχε μία ἄλλη λέξις τῆς ἐν Πόντῳ λαλουμένης, ἣτις ἀνήκει εὐτυχῶς, ὡς καὶ τὸ λιβρός, εἰς μὴ δημοσιευθεῖσαν σειρὰν τοῦ πρώτου. Πρόκειται περὶ τῆς λ. κιτάριν – κιτάρ² (τό), ἡ ὁποία εἰς τὴν Ποντικὴν σημαίνει «τὸ κάλλαιον τοῦ ἀλέκτορος καὶ τῶν ὀρνίθων», ἐνιαχοῦ δὲ καὶ «τὴν πόσθην» (ἐπὶ ἀνδρός) ἢ «τὴν κλειτορίδα» (ἐπὶ γυναικός). Ἐκ τῶν εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Λεξι- κοῦ ἀποθησαυρισμένων πληροφοριῶν καταφαίνεται ὅτι οἱ Πόντιοι φιλόλογοι τῆς παρελθούσης γε- νεᾶς (Ε. Κούσης, Γ. Βαλαβάνης, ἴσως καὶ ἄλλοι) ἔγραφαν τὴν λέξιν ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω διδομένην μορφήν, διότι ἐνόμιζον ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ ἀρχ. κίδαρις ἢ κίταρις, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Ἑλληνες συγγραφεῖς ἀπέδιδον τὸ Περσικὸν ὄνομα τῆς βασιλικῆς τιάρας. Μολονότι δὲ ὁ εἰς τουλάχιστον ἐξ αὐτῶν (ὁ Βαλαβάνης ἴσως ὁ τότε τρόπος ἀποδελτιώσεως δὲν διευκολύνει τὴν ἐπαλήθευσιν) μετέβαλεν ἐνωρὶς γνώμην (ἀμέχρι τοῦδε ἔγραφον κιτάρ², παρὰ τὸ κίδαρις) καὶ ἔγραψε κυτάρ² (τό), διότι «κύ- ταρος, λέγει ὁ Φώτιος, τὸ τῆς ροιᾶς προεξάνθημα, ὃ πανόμοιον ἔστι καὶ ἡ τοῦ ἀλέκτορος κύρβασις», ἢ ἐκ τοῦ κίδαρις – κίταρις ἐτυμολογία υλοθετήθη γενικῶς καὶ ἀδιστακτικῶς (βλ. Γ. Χατζιδ., Ἐπετ., Πανεπ. ἐνθ' ἄν., 3. Ἀ. Α. Παπαδοπ., Ὁ ὑπόδ. Ἑλληνισμός, 98. Δ. Οἰκονομίδ., Lautl. d. Pontischen, 36. Φ. Κουκουλ., ἐνθ' ἄν., 353. Ἀθηνᾶ 53, 1953, 208). Προσφάτως ἡσχολήθη καὶ πάλιν περὶ τῆς λ.

διὰ λόγους φωνητικούς καὶ σημασιολογικούς, ἐνῶ βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ *λιβρός* τῆς Κύμης, τῶν Μεγάρων, τῆς Πελοποννήσου, ἴλπ. εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ ἀρχ. *λιβρός*, ἢ μεταξὺ τῶν δὲ σημασιολογικῆ σχέσις ἐρμηνεύεται κατὰ τρόπον ἀρκούντως πειστικὸν ἐκ τῶν σωζομένων (ἐλαχίστων δυστυχῶς) μαρτυριῶν χρήσεως τοῦ τελευταίου. Ἡ μεταβολὴ τοῦ *λιβρός* εἰς *λεβρός*, διὰ τὸ παρακείμενον ὑγρόν, εἶναι αὐτόχρημα κανονικὴ ἐν Πόντῳ καὶ ὅπου ἄλλοῦ ἀπαντᾷ.¹ Τὸ *εὐλερον* – *εὐλερα* εἶναι προφανῶς ἄσχετον πρὸς τὸ *λιβρός* (ἢ τὸ *λευρός*).²

* * *

Ἐπισημαίνω, ἐν παρόδῳ, μίαν ἀκόμη ἀπίθανον ἐτυμολογίαν διὰ τὸ ἐνδεχόμενον μελλοντικῆς υἰοθετήσεως αὐτῆς εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου. Πρόκειται περὶ τῆς λ. *λουμάκι* (τό), χρησιμοποιοιμένης εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν ὑπαιθρον χώραν, κατὰ πληθυντικὸν συνήθως, τὰ *λουμάκια*, ὑπὸ τὴν σημασίαν «νεαροὶ καὶ εὐθυτενεῖς βλαστοὶ τῶν κλάδων ἢ ζωηραὶ καὶ εὐθεῖς παραφυάδες τοῦ κορμοῦ δένδρων». Ἐνιαχοῦ ἀπαντᾷ καὶ τὸ μεγεθυντικὸν *λούμακας* (ὁ) ἢ τὸ ὑποκοριστικὸν *λουμακίδα* (ἡ), ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἢ παρεμφερῆ σημασίαν. Ὁ ἀείμνηστος καθηγ. Χατζιδάκις ἀνήγαγε τὴν λέξιν εἰς τὸ ἀρχ. *λεῖμαξ*, ποιητικὸν ὄνομα τοῦ «λειμών», βραδύτερον δὲ καὶ ὄνομα τοῦ «γυμνοκοχλίου»,³ ἄλλοι δὲ εἰς τὸ Ἱταλ. *lumaca*, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ τοῦ Λατιν. *limax*, δάνειον τοῦτο ἐκ τοῦ Ἑλλην. *λεῖμαξ* (κατ' ἄλλους ἀντιστρόφως) καὶ σημαίνει ἐπίσης «γυμνοκοχλίας».⁴ Φωνητικῶς μὲν ἡ παραγωγή ἐκ τοῦ *λεῖμαξ* ἢ ἐκ τοῦ *lumaca* *limax*, εὐσταθεῖ, ἀλλὰ σημασιολογικῶς δὲν φαίνεται στηριζομένη, δι' ὃ ὁ μ. Χατζιδάκις καὶ πάλιν ἀνέλαβε νὰ ἐπεξηγήσῃ τὸν τρόπον

ὁ Βαγιακάκιος (ἐνθ' ἀν., 187-189) καὶ παρέθεσε, κατὰ τὴν συνήθειάν του, ὅλα τὰ γνωστὰ χωρία τὰ μνημονεύοντα τὴν Περσικὴν *κίδαριν* ἢ *κίταριν* διὰ νὰ διαπιστώσῃ ἄπαξ ἔτι ὅτι «ὅτι ἡ λέξις εἶναι ἐκ τοῦ ἀρχ. *κίδαρις* εἶναι προφανές» καὶ ὅτι «ἡ μεταφορικὴ σημασία τῆς λέξεως νοεῖται εὐκόλως εἰς τὴν διάλεκτον τοῦ Πόντου, εἴτε ἐκ τοῦ σχήματος εἴτε ἐκ τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων ἅτινα αὕτη δηλοῖ», χωρὶς νὰ διερωτηθῆ πῶς λέξις ξένη ἀσφαλῶς πρὸς τὴν ὀμιλουμένην Ἑλληνικὴν (ἄλλο ἢ χρῆσις ὑπὸ τῶν συγγραφέων) καὶ σημασίας ἀσαφοῦς, ἂν μὴ ἀγνώστου, εἰς τοὺς πολλοὺς (ἀπόδειξις ὅτι οἱ λεξικογράφοι ἐρμηνεύουν τὴν λ. διὰ τοῦ «τιάρα» ἢ «πίλος» ἢ «διάδημα»), διεσώθη εἰς τὴν Ποντικὴν μόνον καὶ ὑπὸ σημασίας, αἱ ὁποῖαι ἐλαχίστην ἢ οὐδεμίαν ἔχουν σχέσιν «εἴτε ἐκ τοῦ σχήματος, εἴτε ἐκ τῆς θέσεως» πρὸς τὴν *κίδαριν* τῶν Περσῶν βασιλέων, ἢ ὑπὸ μορφήν ὑποκοριστικοῦ γραμματικῶς ἀμφιβόλου. «Προφανές εἶναι» ἐν τούτοις ὅτι ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. *κυττάριον* (διασωθὲν πολλαχοῦ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ὑπὸ τὴν μορφήν *κυττάρι* καὶ ὑπὸ τὴν σημασίαν «ὁ πλακοῦς τοῦ ἐμβρίου»), ὑποκοριστικὸν καὶ συνώνυμον τοῦ *κύτταρος*, σημαίνοντος, σὺν τοῖς ἄλλοις, «τὰ τῆς πεύκης καὶ πίτυος προανθοῦντα στροβίλια. καὶ τῶν αἰδοίων αἱ βάλανου» (*Ἡσύχ.*) καὶ «τὸ τῆς ροιᾶς προεξάνθημα» (*Φώτιος*), ὅθεν «νοοῦνται εὐκόλως» πράγματι αἱ ἐν χρήσει σημασίαι τῆς λ. εἰς τὴν Ποντικὴν. (Ἀποτέλεσμα τῆς ἐντεῦθεν συγχύσεως ὑπῆρξεν καὶ τὸ ὅτι ὁ μ. Παπαδόπουλος κατεχώρισεν εἰς τὸ *λεξ.* τῆς Ποντικῆς τὴν λ. ὑπὸ *λήμμα κίταριν*, «ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. *κίδαρις*», ὀλίγον δὲ κατωτέρω ὑπὸ *λήμμα κύτταρον*, «ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. *κύτταρος*»).

1. Βλ. ὅσα σχετικῶς διδάσκει ὁ Γ. Χατζιδάκις, ΜΝΕ 1, 239 κέξ.

2. Μορφολογικῶς ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὸ ἀρχ. Ἰωνικὸν (τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέραν, ὡς γνωστὸν, σημασίαν προκειμένου περὶ τῆς Ποντικῆς) *εὐληρον* – *εὐληρα* σημαῖνον «ἡνία, ἱμάντες ἢ σχοινία», ἀλλὰ δὲν βλέπω πῶς εἶναι δυνατόν νὰ συμβιβασθῇ τὸ πρᾶγμα σημασιολογικῶς.

3. Βλ. Einl, 105 Ἀθηνᾶ 24 (1912), 22 ΜΝΕ 1, 293.

4. G. Meyer, Neugr. Stud. IV, 45. A. Maidhof, Neugr. Rückwand. aus d. Roman.

τῆς πιθανῆς μεταφορᾶς τῆς σημασίας «λειμών» εἰς τὴν τοῦ «νεαρός καὶ εὐθυτενῆς βλαστός»: «Ἐπειδὴ *λειμαξ* καὶ *λειμών* ἦσαν συνώνυμα, ἐλέγετο δὲ καὶ τὸ *λειμαξ* ἐπὶ νοτερῶν καὶ ποωδῶν τόπων καὶ τὸ *λειμών* ἐπὶ ἀνθηρῶν, διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι ἡ σημασία ἀπὸ τοῦ παράγοντος εὐφόρου λειμῶνος μετηνέχθη ἐπὶ τοὺς παραγομένους βλαστούς. Τὴν χρῆσιν ταύτην παρέχει ἐπίγραμμα Ἀνθολ. Παλατ. Θ' 788.10 καὶ θαλερῶν πεδίων *λείμακες ἀμβρόσιοι*. Τὸ *ου* τοῦ *λουμάκοι λουμάκι*, ἀντὶ τοῦ εἰ μεταξὺ τοῦ *λ* καὶ *μ*, οὐδεμίαν παρέχει δυσκολίαν».¹

Καὶ εἰς μὲν τὸ ἐπίγραμμα τῆς Ἀνθολογίας τὸ *λείμακες* οὐδὲν σημαίνει βεβαίως πέρα τοῦ «λειμώνες», ἡ ὅλη δὲ προσπάθεια συμβιβασμοῦ δύο σημασιῶν ἐντελῶς διαφορετικῶν οὐδὲν κατορθώνει. Ἐξ ἴσου ἀσυμβίβαστος παραμένει σημασιολογικῶς καὶ ἡ ἐκ τοῦ Ἰταλ. *lumaca* = γυμνοκοχλίας ἐτυμολογία, μολονότι καὶ τὸ Ἀλβανικὸν *lumaq-lumaqje*, συνώνυμον ἀκριβῶς τοῦ Ἑλλην. *λουμάκι*, θεωρεῖται παραγόμενον ἐκ τοῦ Ἰταλ. *lumaca*.² Ἡ λέξις φαίνεται παλαιότερα τῆς Ἰταλικῆς, δεδομένου ὅτι χρησιμοποιεῖται καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἔκτασιν τῆς Ἑλληνικῆς, παραλλήλως δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀλβανικὴν.³ Ὑποθέτω διὰ τοῦτο ὅτι σχετίζεται πρὸς τὸ Λατίν. *ulmus*, ὄνομα τῆς «πτελέας» ἢ «ἐνὸς εἶδους πτελέας», τῆς ὁποίας οἱ νεαροὶ καὶ εὐθυτενεῖς βλαστοὶ ἐχρησιμοποιοῦντο συνήθως πρὸς ὑποστήριξιν τῶν νεαρῶν φυτῶν τῆς ἀμπέλου ἢ ὡς τὸ συνηθέστερον καὶ προσφορώτερον ὄργανον μαστιγώματος τῶν δούλων ἢ καὶ ἐλευθέρων.⁴ Ἐκ τῆς μιᾶς ἢ ἄλλης χρήσεως ἢ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων ἠδύνατο, νομίζω, ἡ σημασία «νεαρός, εὐθυτενῆς καὶ ἀνθεκτικὸς βλαστός πτελέας» νὰ μεταφερθῇ εἰς τὴν γενικωτέραν σημασίαν «οἰοσδήποτε νεαρός καὶ εὐθυτενῆς βλαστός». ⁵ Ἡ δυσκολία εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι μορφολογική, διότι δὲν μαρτυρεῖται Λατινικὸν ἀντίστοιχον τοῦ Ἑλλην. καὶ Ἀλβαν. *λουμάκι-lumaq*. Ὑπάρχει βεβαίως τὸ *ulmaceus*, ἐπιστημονικὸς ὄρος χρησιμοποιούμενος πρὸς δῆλωσιν τῆς οἰκογενείας τῶν «πτελοειδῶν» (*ulmaceae*), ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται λόγιον καὶ νεώτερον. Ὅθεν, μέχρι νεωτέρας μαρτυρίας, ἦτις θὰ ἀπεδείκνυε τὴν ὑπαρξιν εἰς πῆν μεταγενεστέραν Λατινικὴν ἐνὸς τύπου *ulmaca* ἢ *ulmaceus*, ἡ προτεινομένη ἐτυμολογία, μολονότι πιθανωτάτη, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀσφαλῆς.

Sprachen, 32 (ἀναφέρονται ὁμοῦς μόνον εἰς τὴν ἐν Κεφαλληνίᾳ μεταφ. σημασ. «παχὺς καὶ βραδύνους ἄνθρωπος», ἣτις ἀσφαλῶς σχετίζεται πρὸς τὸ Ἰταλ. *lumaca*). Πβ. καὶ τὴν μεθεπομ. σημ.

1. Ἀθηνᾶ 29 (1917) Λεξικογρ. Ἀρχ., 6.

2. Βλ. G. Meyer, Etymol. Wörterb. d. alban. Sprache, ἐν λ. *lumake*.

3. Ὁ δανεισμὸς ἐκ τῆς Ἀλβανικῆς εἶναι βεβαίως ἀδύνατος, ἐφ' ὅσον ἡ λ. ὁμιλεῖται καὶ εἰς περιφερείας ἐνθα ἐπίδρασις τῆς Ἀλβανικῆς ἀποκλείεται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετον εἶναι μᾶλλον ἀπίθανον, νομίζω.

4. Περὶ αὐτοῦ ὑπάρχουν σαφεῖς μαρτυρίαι ἐκ τῆς Λατινικῆς Γραμματείας. Ὁ Πλαῦτος μάλιστα ἐσημάτισε καὶ σύνθ. *ulmitriba* (*ulmus* + *tribo*) πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ δεχομένου συχνὰ τὰς θωπείας τῆς ράβδου). Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἑνετικὴν ἢ λ. *olmo* ἐσήμαινεν εἶδος πτελέας «che serve per lo più di sostegno alle viti» (*Boerio*).

5. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι καὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν χῶρον θὰ ἐγίνετο ἔκτοτε — ὅπως ἐξακολουθεῖ νὰ γίνεται — συχνὴ χρῆσις «λουμακιῶν» πρὸς ὑποστήριξιν τῶν κλημάτων ἀμπέλου, ἀλλὰ καὶ πρὸς δαρμὸν ἀνθρώπων ἢ ζώων. Ἐν Κύπρῳ τὸ παράγωγον *λουματσιάζω* σημαίνει «δέρνω, κτυπῶ μὲ *λουμάτσι*».

Καὶ τελειώνω μὲ μιάν περίπτωσιν ὀρθογραφίας.¹ Εἰς ὅλα τὰ λεξικά τῆς Ν. Ἑλληνικῆς, ἐτυμολογικά ἢ χρηστικά, ἢ λ. θάρρος καὶ αἱ ἐκ τοῦ θέματος αὐτῆς λέξεις τῆς ὀμιλουμένης (θαρραλέος, θαρρῶ, θαρρεύω, θαρρετά, θαρρετός, ἀθάρρετος, ἀποθαρρύνω, ξεθαρρεύω, κλπ.) γράφονται μὲ διπλοῦν ρ, κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν. Ἐξαιρέσειν ἀποτελεῖ τὸ Ἱστορ. Λεξικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει καθιερωθῆ ἡ δι' ἀπλοῦ ρ γραφὴ τῶν λέξεων τούτων,² διότι ὁ μ. Γ. Χατζιδάκις, ὅστις ἐπὶ μακρὸν ἠκολούθει ἐπίσης τὴν κατὰ παράδοσιν γραφὴν διὰ διπλοῦ ρ,³ ὑπεστήριξε βραδύτερον ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή. Ἴδου πῶς δικαιλογεῖ τὴν γνώμην του : εἰς τὴν Κοινὴν τῶν Ἑλληνιστικῶν χρόνων οἱ Ἰωνικοὶ τύποι τῶν λέξεων εἰς τὸ θέμα τῶν ὁποίων ὑπάρχει τὸ σύμπλεγμα -ρσ- (ἄρσεν, ἄρσενικός, μυρσίνη, κλπ.) ἐπεκράτησαν τῶν ἀντιστοίχων Ἀττικῶν τύπων, οἵτινες ἔχουν ἀντ' αὐτοῦ διπλοῦν ρ (ἄρρεν, ἄρρενικός, μυρρίνη, κλπ.)· κατ' ἀκολουθίαν, οἱ τύποι τῆς Ἀττικῆς θάρρος, θαρρῶ, κλπ., φερόμενοι ὡς ἐπικρατήσαντες τῶν Ἰωνικῶν θάρρος, θαρσῶ, κλπ., ἀποτελοῦν ἐξαιρέσειν ἀδικαιολόγητον, δεδομένου μάλιστα ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τεχνικῶν ὄρων· ἡ ἀνωμαλία αὕτη ἐξομαλύνεται, ἐὰν σκεφθῶμεν ὅτι εἰς τοὺς τελευταίους τούτους ἀκολουθεῖ συχνὰ μετὰ τὸ -ρσ- καὶ ἄλλος φθόγγος σ (θάρσος, θάρσους, θάρσεσι, θαρσεῖς, θαρσοῦσι, θαρσῆσω, ἐθάρρησα, κλπ.) καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι κατ' ἀνομοιωτικὴν ἀποβολὴν τοῦ πρώτου τῶν δύο ἐπαλλήλων σ προέκυψαν καὶ ἀπλοποιημένοι τύποι (θάρος, θάρους, θαρεῖς, θαροῦσι, θαρῆσω, ἐθάρησα, κλπ.)· ἐπὶ ἐν διάστημα χρόνου ἐχρησιμοποιοῦντο, φαίνεται, παραλλήλως καὶ ἀδιακρίτως ἀμφότεροι (ἀπόδειξις ὅτι εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην ἀπαντᾷ θαρσῶ καὶ θαρρῶ), τελικῶς ὅμως ἐπεκράτησαν, ὡς ἀνεμένετο, οἱ ἀπλοποιημένοι

1. Ἐπειδὴ τὸ μέρος τοῦτο τῶν «λεξικογραφικῶν» μου εἶναι πιθανῶς καὶ τὸ τελευταῖον, ἐπιθυμῶ νὰ ἐπαναλάβω ὅτι δι' αὐτῶν ἐπεζήτησα νὰ καταστήσω σαφεστέρας εἰς τοὺς συνεργάτας μου ἰδιαιτέρως, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐπιγόνους καὶ εἰς πάντα μετέχοντα τῶν εὐθυνῶν τῆς συντάξεως τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ, τὰς πολλαπλᾶς καὶ ἐγγενεῖς εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς δυσκολίας καὶ νὰ ὑποδείξω μερικὰς τῶν φροντίδων, αἵτινες πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ καταβάλλωνται διὰ τὴν κατ' ἐπιστημονικὴν μέθοδον διεξαγωγὴν αὐτοῦ. Πλανᾶται βεβαίως ὅστις νομίζει ὅτι ἀρκεῖ περίπου πρὸς τοῦτο ἡ ἱκανότης τῆς ἐκάστοτε τεχνικῆς διατάξεως καὶ διαπραγματεύσεως τῶν πληροφοριῶν τοῦ ἀρχείου. Πέραν τούτου, πολλά, ποικίλα καὶ δυσχερῆ κατὰ κανόνα προβλήματα ἀνακύπτουν κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν περισσοτέρων ἄρθρων. Παραμέλησις ἢ πλημμελής ἀντιμετώπισις αὐτῶν ὀδηγεῖ, ὡς εἰκός, εἰς σφάλματα ἐπιστημονικά ἢ μεθοδολογικά, δυσκόλως συγχωρούμενα εἰς ἔργον, τὸ ὁποῖον προώρισται καὶ πρέπει νὰ εἶναι μνημεῖον ἐπιστημονικὸν καὶ ἐθνικόν. Παραδείγματα ἀκριβῶς χαρακτηριστικὰ τοιούτων προβλημάτων καὶ σφαλμάτων παρέχουν αἱ μέχρι τοῦδε παρατηρήσεις μου, ἐκ τοῦ δημοσιευθέντος ἤδη μέρους τοῦ Λεξικοῦ κυρίως. Ἐν τῷ «γνώθι σαυτόν», τὸ πρῶτον τῶν χρυσῶν ἐπῶν τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος, ἔχη τὴν αὐτὴν πάντοτε φιλοσοφικὴν καὶ πρακτικὴν σημασίαν καὶ ἂν, κατ' ἀκολουθίαν, ἢ διαπίστωσις καὶ ἀναγνώρισις τῶν ἰδίων σφαλμάτων ἀποτελῆ προϋπόθεσιν ἅμα καὶ ἀφετηρίαν πρὸς περαιτέρω βελτίωσιν, νομίζω ὅτι προσφέρω οὕτω τὴν καλυτέραν δυνατὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἀρτιωτέραν ἐμφάνισιν τοῦ Λεξικοῦ. (Ἐπὶ ὠρισμένας προϋποθέσεις, ἐννοεῖται οἰκοθεν μιάν τούτων καταγγέλλει, π. χάριν, ἢ περίπτωσις συντάκτου, ὅστις προσφάτως ἐσημείωσεν εἰς τυπογραφικὸν δοκίμιον τοῦ Λεξικοῦ ὅτι ἢ λ. λυγερῆ ἔπρεπε νὰ διορθωθῆ εἰς λυγερή, διότι «ἔχει τυπωθῆ μὲ ν : βεργολυγερός»· βλ. ἐν τούτοις Λεξικογρ. Δελτ. 8, 24-27).

2. Ἀδιαφόρως μάλιστα πρὸς τὴν χρονικὴν προέλευσιν των : βλ. τὰ ἄρθρα ἀθάρετα, ἀθάρετος, ἀθαρος, ἀναθαρεύω, ἀναθαρόνω, ἀποθαρεύω, ἀποθαρύνω (= ἀποθαρύνω τινά), ἀποθαρῶ (= λαμβάνω θάρρος), κλπ.

3. Πβ. ΜΝΕ 1, 13, 41, 44, 45, 48, 91, 269, κλπ. Λεξικογρ. Ἀρχ. 5, 378. Κλπ. κλπ.

τύποι, διὰ τοῦτο δὲ εἰς τὴν Βυζαντινὴν καὶ Νέαν Ἑλληνικὴν εὐρίσκομεν μόνον τὴν μορφήν θάρος, θαρῶ, κλπ.¹

Βέβαιον ἐν τούτοις ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ γενικῶς παραδεδεγμένον εἶναι ὅτι ἡ ὁμιλουμένη Κοινὴ τῆς Ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς παρέλαβε καὶ τύπους μὲ -ρσ-, ἀλλὰ καὶ καθαρῶς Ἀττικοὺς τύπους μὲ -ρρ-, καὶ ὅτι ἡ ποικιλία αὕτη ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε καὶ συνεχῶς ὕφισταμένη μέχρι σήμερον.² Ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ἐχρησιμοποιήθη τὸ θάρρος-θαρῶ, κλπ. παρὰ τὸ θράσος, θρασύς, κλπ., τὸ ἄρρην παρὰ τὸ ἀρσενικός,³ τὸ πυρρός (καὶ φυρρός Νεο-ελλην.) παρὰ τὸ πυρρός, κλπ. Περιττὸν ἐξ ἄλλου εἶναι νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ ὑποτιθεμένη ἀνομοιωτικὴ ἀπλοποίησης τοῦ θάρρος εἰς θάρος οὐδέποτε συνέβη εἰς τὴν ὁμιλουμένην τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἢ τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων, ὅπως δὲν συνέβη οὔτε εἰς τὸ χέρσος, τὸ θύρσος, τὸ κισρός, πυρρός, κλπ. Ἡ ἐξ ἀγνοίας τῶν γραφόντων ἀπλοποίησης τοῦ -ρρ- εἰς τὴν γραπτὴν παράδοσιν τῶν Βυζαντινῶν ἢ ὀλίγον προγενεστέρων ἢ καὶ μεταγενεστέρων χρόνων οὐδὲν σημαίνει βεβαίως διὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν, ὅπως οὐδὲν σημαίνει ἡ ἀπλοποίησης τῆς προφορᾶς αὐτοῦ εἰς τὴν ὁμιλουμένην. Ἐπιβάλλεται κατὰ ταῦτα νὰ ἐγκαταλειφθῆ ἡ κατ' ἐξαιρέσειν ἀκολουθουμένη εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικὸν ἀντίθετος πρὸς τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν γραφῆ θάρρος-θαρῶ, κλπ.

ΙΩ. Ν. ΚΑΛΛΕΡΗΣ

1. Ἐν Byzant.-Neogr. Jahrbücher II, 1921, 157-158 (Γερμανιστί).

2. Βλ. Ed. Mayser, Gramm. d. griech. Pap. aus der Ptolemäerzeit I, 219-221. A. Thumb, Die griech. Sprache im Zeitalter d. Hellenismus, 77. Ed. Schwyzer, Griech. Gramm. I, 285. Τὴν ποικιλίαν ταύτην ἐσημείωσε καὶ παρεδέχθη ἄλλοτε καὶ ὁ Χατζιδάκις βλ. Ἀθηνᾶ 2 (1890), 157/158 MNE 1, 91.

3. Ἀλλὰ καὶ ἀρρενικός, ὅθεν τὸ νεώτερον Ποντικὸν ἀρρικός βλ. Ἱστορ. Λεξικόν, ἐν λ. ἀρσενικός. Πβ. Thumb, ἐνθ' ἀν., 78.

Η ΕΠΕΝΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΜΑΝΗΣ

Ἐξετάζοντες ἄλλοτε τὰ τῆς καταγωγῆς τοῦ Ταιναρίου ιδιώματος,¹ προέβημεν εἰς σύντομον ἐπισκόπησιν τοῦ φαινομένου τῆς ἐπενθέσεως, ἰδιάζοντος, ὡς γνωστόν, εἰς δύο μόνον τῶν Νεο-ελληνικῶν διαλέκτων : τῆς Τσακωνικῆς καὶ τῆς ἐν Μάνη ὀμιλουμένης. Ὁ εἰδικὸς σκοπὸς τῆς ἐργασίας ἐκείνης δὲν ἐπέτρεπεν εὐρυτέραν καὶ λεπτομερεστέραν περὶ τοῦ φαινομένου ἔρευναν. Ἦρκεσεν ἐν τούτοις νὰ δείξῃ ὅτι αἱ ἀπορίαι καὶ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἐκ τῆς μελέτης τῶν σχετικῶν πρὸς τοῦτο ἐργασιῶν, ὑφίστανται πάντοτε καὶ χρήζουσι ἀπαντήσεως. Τοῦτο δ' ἀκριβῶς, ὄχι μόνον δικαιολογεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλει, τὴν ἀναψηλάφησιν τοῦ θέματος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μόνης ἐν προκειμένῳ ὀρθῆς μεθόδου, τῆς παρακολουθήσεως δηλαδὴ τοῦ φαινομένου ὡς ἐμφανίζεται εἰς τὸ στόμα τῶν λαλούντων αὐτό.

Ἐννοεῖται οἰκοθεν, ὅτι ἡ ἀναψηλάφησις αὕτη ἀναφέρεται ἐν τοῖς ἐπομένοις εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ φαινομένου μόνον εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς ἡμῶν, δηλαδὴ τὸ τῆς Μάνης. Ἡ ἀφορῶσα εἰς τὸ Τσακωνικὸν ἰδίωμα θὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ἐπισήμανσιν μόνον ἀναλογιῶν ἢ παραλληλισμῶν ἀπολύτως ἐξηκριβωμένων, διότι ἡ πλήρης καὶ λεπτομερὴς ἔρευνα ἀνήκει προφανῶς εἰς ἐπιστήμονα ὀμιλοῦντα τὸ ἰδίωμα. Δὲν εἶναι, ὡς πρὸς τοῦτο, ἄνευ σημασίας τὸ γεγονός ὅτι οἱ μέχρι τοῦδε ἀσχοληθέντες μὲ τὴν Τσακωνικὴν, ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονες, ἀλλ' ὅλοι σχεδὸν ξένοι πρὸς τὸν τόπον ἐν ᾧ ὀμιλεῖται αὕτη, ἐσημείωσαν μὲν τὴν ὑπαρξίν τοῦ φαινομένου τῆς ἐπενθέσεως καὶ ἐφρόντισαν νὰ πιστώσουν ταύτην διὰ τινων παραδειγμάτων, ἀπέφυγον ὅμως νὰ καθορίσουν σαφῶς τοὺς ὄρους ὑφ' οὓς τελεῖται καὶ τὸν λόγον ἢ τοὺς λόγους τῆς δημιουργίας αὐτῶν. Τοῦτο δεικνύει, νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶχον πλήρη καὶ σαφῆ ἐποπτεῖαν τοῦ σχετικοῦ ὕλικου, οὔτε ἠδύναντο νὰ ἐλέγξουν τὴν ἀκρίβειαν τῶν διαθεσίμων πληροφοριῶν. Ἐνεκα δὲ τούτου τὸ φαινόμενον ἐθεωρήθη ὡς ὑστερογενὲς ἢ ἐπίσασκτον καὶ ἄνευ ἰδιαιτέρας σημασίας.²

Ἀντιθέτως, ἡ ἐπένθεσις εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης ἀπετέλεσε τὸ θέμα εἰδικῆς μελέτης ἐκ μέρους δύο ἐπιστημόνων ἐκεῖθεν καταγομένων.³ Πρῶτος ὁ Π. Πατριαρχέας, τέως συντάκτης τοῦ Μεσαιων. Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἤδη καθηγητῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἀφιέρωσεν ὑπερπεντήκοντα σελίδας, μετ' αὐτὸν δὲ

1. Ἐν τῷ περιοδ. «Πλάτων», τόμ. ΙΓ' (1961), σ. 78-107.

2. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ συμπέρασμα ὅτι «ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλληνικῇ ἡ ἐπένθεσις περιορίζεται εἰς μόνην τὴν διάλεκτον τῆς Μάνης», διατυπωθὲν παρ' ἐνὸς τῶν πλέον δακεκριμένων ἐρευνητῶν τῆς Τσακωνικῆς, τοῦ Γ. Ἀναγνωστοπούλου (Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ., ἄρθρον ἐπένθεσις), τρία ὄλα ἔτη μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς «Τσακωνικῆς Γραμματικῆς» του (1926, εἰς τὴν Γερμανικὴν).

3. Ἐκτὸς τῶν προηγουμένων, ἐννοεῖται, ἐπ' εὐκαιρίᾳ διαπιστώσεων ἢ παρατηρήσεων τοῦ καθηγ. Γ. Χατζιδάκι.

ὁ Δ. Βαγιακάκος, συντάκτης τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἑτέρας τριάκοντα πέντε εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ φαινομένου τῆς ἐπενθέσεως γενικῶς, εἰδικώτερον δὲ εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μέσα Μάνης.¹ Θὰ ἀνέμενέ τις εὐλόγως ἐκ τούτου ὅτι οὐδὲν ζήτημα σχετιζόμενον πρὸς τὸ φαινόμενον τῆς ἐπενθέσεως θὰ ἔμενεν ἀναπάντητον. Ἀληθὲς ἐν τούτοις εἶναι ὅτι ἀμφότεραι αἱ ἐργασίαι αὗται ἀφίνου ἀνευ ἀπαντήσεως τὰς ἐξῆς βασικὰς ἀπορίας :

- 1) Ἡ ἐπένθεσις εἶναι τελεία προληπτικὴ ἄρθρωσις τοῦ ἡμιφώνου ϵ ἢ μερική ;
- 2) Εἶναι ἀναγκαία ἢ μόνον δυνατή ;
- 3) Ἐπηρεάζει ἢ ὄχι τὴν προφορὰν τοῦ προηγουμένου συμφώνου ;
- 4) Ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν τόνον τῆς λέξεως ἢ εἶναι ἄσχετος πρὸς αὐτόν ;

Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς ἀπορίας ταύτας, ἀναγκαίαν διὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἀσφαλῶν συμπερασμάτων ἐπὶ τοῦ φαινομένου, θὰ προσπαθήσωμεν νὰ δώσωμεν διὰ τῶν ἐπομένων.

Ἐπὶ τῆς πρώτης ἀπορίας οὐδὲν δυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Πατριαρχέα καὶ τοῦ Βαγιακάκου, καθ' ὅσον αἱ μεταξὺ των διαφωνίαι ἐπ' αὐτοῦ εἶναι ριζικαί.² Τὴν ἐκ τῶν ἀντιτιθεμένων ἀπόψεων δημιουργουμένην σύγχυσιν ἐπιτείνουν τὰ παρ' ἑκατέρου διδόμενα παραδείγματα. Τὰ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχέα παρατιθέμενα, ὡς οἱ τύποι παιῖδά,³ φωῖτά,⁴ μάῖτα,⁵ κλπ. προδίδουν πάντοτε ἐντελῆ προήγησιν, προληπτικὴν τοῦτέστιν ἄρθρωσιν τοῦ ἡμιφώνου ϵ μετὰ τοῦ φωνήεντος τῆς προηγουμένης συλλαβῆς. Ἀντιθέτως ὁ Βαγιακάκος θεωρεῖ τοὺς τύπους αὐτοὺς ἐσφαλμένους,⁶ ἰσχυρίζεται δὲ ὅτι αἱ λέξεις αὗται προφέρονται πάντοτε ὡς

1. Π. Πατριαρχέα, Περὶ ἐπενθέσεως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γλώσσῃ, ἐν Ἐπετηρ. τοῦ Μεσαιων. Ἀρχ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τ. Α' (1939), 52-104. Δ. Βαγιακάκου, Συνίζησις καὶ ἐπένθεσις ἐν τῷ Γλωσσικῷ ἰδίωματι τῆς Μέσα Μάνης, Λεξικογρ. Δελτ. 6 (1954), 89-178 (περὶ ἐπενθέσεως, σελ. 125-160).

2. Πβ. Βαγιακάκου, ἐνθ' ἄν. σελ. 144 : «Τὸ φαινόμενον τῆς ἐπενθέσεως τοῦ ἡμιφώνου ϵ (οὐχὶ τοῦ πλήρους φωνήεντος) εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μέσα Μάνης (τ. Δ. Μέσσης) παρουσιάζεται πάντοτε οὐχὶ ὡς τελεία προληπτικὴ ἄρθρωσις τούτου πρὸ ὀρισμένων συμφώνων ἢ συμπλεγμάτων συμφώνων μετὰ τοῦ φωνήεντος τῆς προηγουμένης συλλαβῆς». «Ὅπως διάφορον ἐκφράζων ἀποψιν ὁ Πατριαρχέας γράφει (ἐνθ' ἄν. σελ. 104) : «Κατ' αὐτὴν συντελεῖται ἐντελής προήγησις, προληπτικὴ τοῦτέστιν ἄρθρωσις τοῦ ἡμιφώνου ϵ μετὰ τοῦ φωνήεντος τῆς προηγουμένης συλλαβῆς. Τοιαύτην ἐπένθεσιν ἀναγνωρίζομεν ἐν τοῖς τύποις τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φαίνω ἀντὶ φάνῃω, μοῖρα ἀντὶ μόρῃα, τεκταίνω ἀντὶ τεκτάνῃω κ.τ.τ. καὶ ἐν τοῖς ἐκ τῆς διαλέκτου τῆς Μάνης τύποις χείρα ἀντὶ χέρῃα, χορτάῖρα ἀντὶ χορτάρῃα, μάῖτα ἀντὶ μάτῃα κ.τ.δ.»

3. Ἐνθ' ἄν. σελ. 62.

4. Αὐτόθι σελ. 68.

5. Αὐτόθι σελ. 68.

6. Ἐνθ' ἄν. σελ. 144. Πβ. καὶ σελ. 145 : «Ἐν Μέσα Μάνῃ ὅμως, ὡς εἶπομεν, ὁ τύπος μάῖτα δὲν ἀπαντᾷ». Τοὺς τύπους παιῖδ'ά, φωῖτ'ά, μάῖτ'α, τοὺς ὁποίους ὁ Πατριαρχέας ἀνεῦρεν, κατὰ τὴν ὁμολογίαν του, οὐχὶ εἰς τὸ στόμα τῶν λαλούντων ἀλλὰ εἰς χειρόγραφα τοῦ ΙΛΑΑ ὑπὸ τοῦ Βαγιακάκου συνταχθέντα, θεωρεῖ προσελθόντας (αὐτόθι σελ. 87) «ἐκ συμφύσεως τοῦ ἔναντι ἐκάστης λέξεως ἀναγραφομένου μετ' ἐπενθέσεως τύπου τῆς πρώτης θυγατρικῆς γενεᾶς μετὰ τοῦ συνήθους τύπου τῆς λέξεως», παρέχει δὲ ἐν συνεχείᾳ, ὡς παράδειγμα προσωπικῆς ἀντιλήψεως, τοὺς τύπους παιῖδ'ά<παιῖδ'α X παιῖδ'α (σελ. 88), μάῖτ'α<μάῖτα X μάτῃα (σελ. 92).

παιδ'ιά, φω'τιά, μά'τια κλπ., ὅθεν πιστοῦται πάντοτε ἀτελῆς προληπτικὴ ἄρθρωσις τοῦ ἡμιφώνου.

Ριζικὴ ὡσαύτως εἶναι ἡ διαφωνία των ἐπὶ τῆς δευτέρας ἀπορίας, διότι ὁ μὲν πρῶτος θεωρεῖ τὴν ἐπένθεσιν ὡς δυνατὴν, ἀλλ' οὐχὶ ἀναγκαίαν, ἐνῶ ὁ δεῦτερος ὑποστηρίζει ὅτι αὕτη συντελεῖται ἀναγκαιῶς.¹

Ἐπὶ τῆς τρίτης ἀπορίας, ὁ μὲν Πατριαρχέας οὐδὲν ἀναφέρει, ὁ δὲ Βαγιακάκος νομίζει ὅτι μετὰ τὴν ἐπένθεσιν δὲν παρατηρεῖται μεταβολὴ εἰς τὴν προφορὰν τοῦ προηγουμένου συμφώνου.² Ἐπὶ τῆς τελευταίας δὲ ἀπορίας οὐδεμίαν νύξις γίνεται εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἐργασίας. Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς οὐσιώδη παράλειψιν, ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων θέλει ἀποδειχθῆ.

Ἡ ἐπένθεσις τοῦ ἡμιφώνου *ι* κατὰ κανόνα ἐμφανίζεται κατὰ τὴν τονουμένην χώραν τῆς λέξεως. Ἐπὶ τετρακοσίων τύπων μετ' ἐπενθέσεως, οὓς ἀναγράφει ὁ Βαγιακάκος εἰς τὸν πίνακα λέξεων τῆς ἐργασίας του, εἰς τὰς τριακοσίας πεντήκοντα περίπου περιπτώσεις τὸ ἐπεντιθέμενον ἡμιφώνον εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀμέσως μετὰ τὸν τόνον συλλαβὴν ἢ πρὸ τῆς τονιζομένης συλλαβῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς τύπους τοὺς ἐμφανίζοντας ἐπένθεσιν ἐν ἄλλῃ χώρᾳ εἶναι προφανῆς ἡ ἐπίδρασις ἄλλων ἀρχικῶν τύπων. Οἱ τύποι ἐπὶ παραδείγματι *γαρ'διακός*, *γαρ'διακούλλα* καὶ *γαρ'διοκόκκαλο*, οὓς ἀναγράφει ὁ Βαγιακάκος, ἐκλονίσθησαν κατὰ τὸν ἀρχικὸν τύπον *γαρ'διά - καρ'διά*.³ Ἐντεῦθεν γεννῶνται δύο ἐρωτήματα : 1) Ἡ μετὰ τοῦ τονουμένου φωνήεντος τῆς προηγουμένης συλλαβῆς προληπτικὴ ἄρθρωσις τοῦ ἡμιφώνου κατὰ τὸν Πατριαρχέαν ἢ ἡ οὐχὶ τελεία προληπτικὴ κατὰ τὸν Βαγιακάκον εἶναι φαινόμενον ὅπως ἄσχετον πρὸς τὸν τόνον ; 2) Φαινόμενα παρατηρούμενα ἐν συλλαβῇ ἣτις ἔπεται ἢ προηγείται ἀμέσως τῆς τονιζομένης δύνανται νὰ ἐξετάζωνται ἀγνοουμένου παντελῶς τοῦ τόνου ; Ἐξ αἰτίας τοῦ τόνου, ὡς γνωστόν, ἡ ἀμέσως ἐπομένη ἢ προηγουμένη συλλαβὴ πολλὰς ὑφίσταται μεταβολάς. Ὁ Γ. Χατζιδάκις, ἐξετάζων τοὺς φθογγολογικοὺς νόμους τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, γράφει : «Ὁ περὶ τὴν εὐρεσιν τῶν φθογγολογικῶν νόμων γλώσσης τινὸς ἢ διαλέκτου ἀσχολούμενος ὀφείλει νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον τονισμόν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος γλώσσης ἢ διαλέκτου, διότι πάντοτε στενότατα μετὰ τοῦ τονισμοῦ συνδέονται αἱ φθογγολογικαὶ ἀλλοιώσεις καὶ δὴ καὶ οἱ καθορίζοντες ταύτας φθογγολογικοὶ νόμοι οὐδὲν ἄλλο κατ' ἀλήθειαν εἶναι ἢ ἀποτελέσματα τοῦ τοιοῦτου ἢ τοιοῦτου τονισμοῦ».⁴ Σχέσιν τόνου καὶ ἐπενθέσεως ἐπε-

1. Πατριαρχέας, ἐνθ' ἀν. σελ. 81 : «Ἡ ἐπένθεσις κατὰ ταῦτα δὲν προκύπτει ἐν τῇ Μανιατικῇ διαλέκτῳ ἀναγκαιῶς ὑπὸ ὠρισμένους ὄρους, ἀλλὰ δύναται μόνον ὑπὸ τοὺς ὄρους τούτους νὰ συμβαίνει, ἐνδέχεται τοῦτέστιν μόνον νὰ συμβαίνει». Ἀντιθέτως ὁ Βαγιακάκος, ἐνθ' ἀν. σελ. 145 : «Ἐπένθεσις συντελεῖται πάντοτε ἀναγκαιῶς ὡσάκις τοῦ ἐπεντιθεμένου *ι* τῆς συνιζανομένης συλλαβῆς προηγῆται. Α')

2. Ἐνθ' ἀν. σελ. 144 : «...μετὰ τὴν ἄρθρωσιν ταύτην τὸ σύμφωνον ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν οὐρανικὴν προφορὰν ὅποιαν εἶχε καὶ πρότερον πρὸ τοῦ ἡμιφώνου *ι* συνιζανομένης συλλαβῆς».

3. Περὶ τοῦ τύπου τούτου, βλ. κατωτ. σελ. 75.

4. ΜΝΕ 1, 196. Εἰς τὰ Ἀκαδημεικὰ Α' (1924) σελ. 69 παρατηρεῖται : «Ἡ ἐν ἀρχῇ λέξεως συλλαβὴ ἔπασχε μόνον ἐξασθένωσιν, ἡ δὲ ἀμέσως πρὸ τοῦ τόνου ἢ μετ' αὐτὸν τὴν μεγίστην συστολήν». Ὡσαύτως αὐτόθ. σελ. 75 : «Ὅτε δηλαδὴ τὸ τονούμενον φωνῆεν συλλαβῆς τινος ἦν

σήμαναν και οι έρευνηταί τής Τσακωνικῆς *M. Deffner* και 'Αθ. Κωστάκης.¹

Εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ἐπενθέσεως τοῦ ἡμιφώνου ι, ὡς τοῦτο ἐμφανίζεται εἰς τὴν διάλεκτον τῆς Μέσα Μάνης (περιοχὴ τ. δ. Λαγίας και Μέσσης), ὁ ρόλος τοῦ τόνου εἶναι ρυθμιστικὸς. Τοῦτο εὐκόλως καθίσταται ἀντιληπτὸν κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τύπων ὡς οἱ ἐπόμενοι: ἀρα'δ'άζου – θὰ ἀρα'δ'άσου, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἀρά'δαζα – ἀρά'δασα, ὁμοίως ξεδο'δ'άζου – ἐξεδ'ό'δασα, γρο'θ'ιάζου – θὰ γρο'θ'ιάσου, ἀλλὰ ἐγρο'θ'ιαζα – ἐγρο'θ'ιασα, μα'τ'ιάζου – θὰ μα'τ'ιάσου, ἀλλὰ ἐμά'ταζα – ἐμά'τασα, κλπ.

Ἐπὶ τῶν τύπων τούτων παρατηροῦμεν ὅτι εἰς μὲν τοὺς ἀρκτικούς χρόνους, διὰ τὸν ἀκολουθοῦντα τόνον, ἡ προληπτικὴ ἄρθρωσις δὲν εἶναι τελεία και τὸ πρὸ τοῦ ἡμιφώνου σύμφωνον διατηρεῖ τὴν προφοράν, ἣν ἔχει προφερόμενον μετ' αὐτοῦ, εἰς δὲ τοὺς ἱστορικούς, διὰ τὸν προηγηθέντα τόνον, τὸ ἡμίφωνον ἀρθροῦται προληπτικῶς, τὸ δὲ σύμφωνον, ἐκλιπόντος τοῦ συμπροφερομένου ἡμιφώνου, ἐπανέρχεται εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ φύσιν.²

Ἡ ἐπένθεσις τοῦ ἡμιφώνου (οὐδέποτε τοῦ πλήρους φωνήεντος) ὑπὸ τοὺς κάτωθι ἀναλυτικώτερον σημειουμένους ὅρους εἶναι ἀναγκαία και οὐχὶ δυνατή. Διὰ τῆς ἐπενθέσεως, και ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τόνου, δημιουργοῦνται τύποι, εὐρισκόμενοι πάντοτε ἐν χρήσει μέχρι τοῦ νῦν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μέσα Μάνης, ἐκ τῶν ὁποίων σαφῶς ἀντιλαμβάνομεθα τὴν μορφήν και τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς τελεῖται τὸ φαινόμενον.

Πρὸς πίστωσιν τῶν ἀνωτέρω παραθέτομεν δύο ομάδας παραδειγμάτων, ἐξ ὧν θὰ ἀποδειχθῇ σαφῶς ὁ τρόπος και ἡ φύσις τῆς παρατηρουμένης ἐκάστοτε ἐπενθέσεως τοῦ ἡμιφώνου ι. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς πρώτης ομάδος παρατηρεῖται ὀλικὴ ἐπένθεσις τοῦ ἡμιφώνου, εἰς δὲ τὰ τῆς δευτέρας μερικὴ. Ἀκολουθοῦν παραδείγματα ἐπενθέσεως παρὰ τὰ συμφωνικά συμπλέγματα, ἐνθα ἡ ἐπένθεσις συντελεῖται ὑπὸ διάφορον μορφήν. Περὶ τῆς τελευταίας ταύτης, ὡς και περὶ τῆς εἰς τὰς προηγουμένης ομάδας παρατηρουμένης, διατυποῦνται ἐν τέλει συμπερασματικῶς σύντομοι κανόνες, ὡς ἐξάγονται σαφῶς ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν παραδειγμάτων.

φύσει και θέσει βραχὺ, τὸ δὲ τῆς ἀμέσως ἀκολουθοῦ βραχὺ και ἄτονον, ἀπεβάλλετο μὲν τὸ ἄτονον τοῦτο τῆς β', ἐξετείνετο δὲ τῆς πρώτης, τὸ τονούμενον» και ἐν σελίδι 138: «Ὅσα ἄρα συνήθως λέγομεν φθογγικούς νόμους οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ προϊόντα τοῦ τοιούτου ἢ τοιούτου τονισμοῦ· μόνον ἄρα ὅταν ἐξετασθέντα ἀποδειχθῶσιν ἀποτελέσματα τοῦ τοιούτου ἢ τοιούτου τονισμοῦ, ἀνευρίσκειται ἡ ἀληθὴς αἰτία αὐτῶν».

1. Ὁ πρῶτος (*Zakonische Grammatik*, σελ. 172-173) παρατηρεῖ ὅτι διὰ προηγήσεως σχηματίζεται ἡ δίφθογγος τελείως μόνον ὅταν τὸ φωνῆεν τὸ προηγούμενον τοῦ οὐρανικοῦ συμφώνου τονίζεται, ἐὰν ὁμως τὸ φωνῆεν τοῦτο εἶναι ἄτονον, τότε συμβαίνει προήχησις οὐχὶ πλήρους φθόγγου ι ἀλλὰ φθόγγου τινὸς ι, ὃν ὡς ἐκθέτην δυνάμεθα νὰ σημειῶμεν. Ὁ δεύτερος, (*Σύντομη Γραμματικὴ τῆς Τσακωνικῆς Διαλέκτου*, σελ. 41) γράφει: «χάρη στῆ συχνῆ χρήσῃ τῆς ἐπένθεσης και τοῦ ψηλότερου, φαινομενικά, ἔτσι τονισμοῦ τοῦ προηγουμένου ἀπὸ τὸ φωνῆεν τῆς ἐπένθεσης φωνήεντος παρουσιάζει μουσικότητα ἀσυνήθιστη στ' ἄλλα χωριά».

2. Εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ Βαγιακάκου, πλουσίαν εἰς παραδείγματα, ἐνῶ παρέχονται μετὰ τῆς ὀνομαστικῆς τῶν ὀνομάτων και αἱ ἄλλαι πτώσεις αἱ μετ' ἐπενθέσεως σχηματιζόμεναι, προκειμένου περὶ ρημάτων οὐδὲ ἅπαξ ἀνεφέρθη ἱστορικὸς χρόνος, ἀν και τὸ φαινόμενον τῆς ἐπενθέσεως εἶναι ἐξ ἴσου σὺνηθες και εἰς τοὺς χρόνους αὐτούς.

Α') 'Ολική προεκφώνησις : ἄδος -α -ο < ἄδειος (κενός), ἀπίδα < ἀπίδια τὰ (ἦτοι οἱ καρποὶ τῆς ἀπιδιάς), ἀπογιαλεγούδα < ἀπογιαλεγούδια τὰ (τὰ ἔσχατα ἔκ τινος ποσότητος ἐπιλεγομένων πραγμάτων), ἀράδαζα < ἀράδιαζα, ἀράδασα < ἀράδιασα, ἄρμίδα < ἀρμίδια τὰ - ὄρμιά, ἀσκάδα < ἀσκάδια τὰ (ἰσχάδες), ἀσπράδα < ἀσπράδια τὰ (λέγουν ἀσπράδι τοῦ μαίτου ἢ τοῦ αὐγοῦ, συνηθέστερον ὅμως χρησιμοποιοῦν τὸν ὄρον ἀσπράδα διὰ νὰ δηλώσουν τὰ ἄσπρα - λιπώδη σύγλινα, κατ' ἀντιδιαστολήν πρὸς τὰ κοκκινάδα τὰ κατεσκευασμένα ἀπὸ τὸ ψαχνὸ τοῦ χοίρου), ἀχλάδα < ἀχλάδια τὰ, βόδα < βόδια τὰ, ἐβράδαζα < ἐβράδιαζα, ἐβράδασα < ἐβράδιασα, γίδα < γίδια τὰ, δαχτυλίδα < δαχτυλίδια τὰ, βουχάδα < βουχάδια τὰ (οἱ βλαστοί), καρύδα < καρύδια τὰ, κεραμίδα < κεραμίδια τὰ, κοψίδα < κοψίδια τὰ, (μικρὰ τεμάχια κρέατος), λαγάδα < λαγάδια τὰ, λαχίδα < λαχίδια τὰ - λαχίδι (μικρὸν τμήμα χωραφίου κλήρω δοθέν), λεπίδα < λεπίδια τὰ, ἐμούδαζα < ἐμούδιαζα, ἐμούδασα < ἐμούδιασα, μόδα < μόδια (ἢ λ. ἐν χρήσει εἰς τὴν εὐχὴν πρὸς τοὺς ἀλωνίζοντας - χίλια μόδα κι ὄξου ὁ σπόρος), μεσάδα < μεσάδια τὰ (μεσάδι καλοῦν τὸ ἥμισυ τοῦ ἄρτου), μαυράδα < μαυράδια τὰ, ξεράδα < ξεράδια τὰ, ξεφτίδα < ξεφτίδια τὰ, παιχνίδα < παιχνίδια τὰ, παρσίδα < παρσίδια τὰ (ἢ παραλαβὴ τῆς νύφης, ὁ γάμος), πόδα < πόδια τὰ, σανίδα < σανίδια τὰ, σκαφίδα < σκαφίδια τὰ, σκελίδα < σκελίδια τὰ (οἱ φέτες τοῦ καρποῦ τῶν ἐσπεριδοειδῶν), στεγάδα < στεγάδια τὰ (στεγάδι = στοιβάς), στριφτάδα < στριφτάδια τὰ (ὁ ἀλλαχοῦ χυλός), στρουσίδα < στρουσίδια τὰ (στρώματα), ρημάδα < ρημάδια τὰ, φάδα < φάδια τὰ (ὑφάδια), φίδα < φίδια τὰ, φλούδα < φλούδια τὰ, χάδα < χάδια τὰ, χρασίδα < χρασίδια τὰ, ψαλίδα < ψαλίδια τὰ, ἀλικόδο ἢ (ἐμπόδιον),¹ ἀνάδαζα < ἀνάντιαζα, ἀνάδαξα < ἀνάντιαξα, ἀνάδο < ἀνάντιο (τὸ ἄποπτον), δόδα < δόντια τὰ, ἐκουβέδαζα < ἐκουβέντιαζα, ἐκουβέδασα < ἐκουβέντιασα, ἐξεδόδαζα < ἐξεδόντιαζα ἐξεδόδασα < ἐξεδόντιασα, ἐπόδαζα < ἐπόντιαζα, ἐπόδασα < ἐπόντιασα, ἀγάθα < ἀγάθια, ἀλήθα < ἀλήθεια, πληθ. ἀλήθες < ἀλήθειες, ἀρμάθα < ἀρμάθια τὰ, Βάθα < Βάθεια ἢ (τπν.) γιοργάθα < γιοργάθια τὰ (γύργαθον), ἐγιοργάθαζα < ἐγιοργάθιαζα, ἐγιοργάθασα < ἐγιοργάθιασα, καβάθα < καβάθια τὰ, καλάθα < καλάθια τὰ, κολοκύθα < κολοκύθια τὰ, παραμύθα < παραμύθια τὰ, στήθα < στήθια τὰ, ἐστήθαζα < ἐστήθιαζα, ἐστήθασα < ἐστήθιασα, ἀβάρα < ἀμπάρια τὰ, ἀγάρο < ἀγγάρειο - ἀγγαρεία, ἀγουνάρα < ἀγωνάρια τὰ (οἱ ἀκρογωνιαῖοι λίθοι), ἀλογάραστος < ἀλογάριστος (ἀνάξιος λόγου ἄνθρωπος), βλαστάρα < βλαστάρια τὰ (οἱ βλαστοί), γαλάρα < γαλάρια τὰ (τὰ ἔχοντα γάλα αἰγοπρόβατα, ἀλλὰ καὶ οἱ τόποι διαμονῆς αὐτῶν), γουμάρα < γομάρια τὰ, ἐγουμάραζα < ἐγομάριαζα, ἐγουμάρασα < ἐγομάριασα, ζαγάρα < ζαγάρια τὰ, ζευγάρα < ζευγάρια τὰ, ζουνάρα < ζουνάρια τὰ, θροφάρα < θροφάρια τὰ (θροφάρι, ὁ χοῖρος ὁ προοριζόμενος πρὸς σφαγὴν κατὰ τὴν προσεχῆ ἀπόκρια), κουβάρα < κουβάρια τὰ, καμάρα < καμάρια τὰ (τάφοι σκεπασμένοι διὰ καμάρας), κατοστάρα < κατοστάρια τὰ, κουλούρα < κουλούρια τὰ, κολομέρα < κολομέρια τὰ (οἱ γλουτοί), λανάρα < λανάρια τὰ, λημμάρα < λημμάρια τὰ (δράγματα σταχύων), λιθάρα < λιθάρια τὰ, λιοντάρα < λιοντάρια τὰ, ἐλογάραζα < ἐλογάριαζα, ἐλογάρασα < ἐλογάριασα, λυχνάρα < λυχνάρια τὰ,

1. 'Ο τύπος οὗτος, ὡς καὶ τὸ ρῆμα ἀλικοδοῦ, δὲν ἀναφέρονται εἰς τὰ οἰκειᾶ ἄρθρα τοῦ ΙΛΑΑ.

μαργαριτάρα<μαργαριτάρια τὰ, ἐμέραζα<ἐμέριαζα, ἐμέρασα<ἐμέριασα, μεσημέρα<μεσημέρια τὰ, μοναστήρα<μοναστήρια τὰ, μουλάρα<μουλάρια τὰ, ἐξελημέραζα<ἐξελημέριαζα, ἐξελημέρασα<ἐξελημέριασα, ἐξεμεσημέραζα<ἐξεμεσημέριαζα, ἐξεμεσημέρασα<ἐξεμεσημέριασα, παλληκάρια<παλληκάρια τὰ, παπόρα<παπόρια τὰ, πιθάρια<πιθάρια τὰ, ἐσκούραζε<ἐσκούριαζε, ἐσκούρασε<ἐσκούριασε, σταβάρια<σταβάρια τὰ (ὁ ἴστοβοεὺς), ἐστέρωνα<ἐστέρωνα, ἐστέρωσα<ἐστέρωσα, στενοχούρα<στενοχώρια, συχώρο<συχώριο ἢ, τομάρα<τομάρια τὰ, χέρα<χέρια τὰ, χορτάρια<χορτάρια τὰ, χτάρια<χτάρια τὰ (ἀναλημματικὰ τείχη), χώρα<χώρια (χωριστά), βαρούτα<μπαρούτια τὰ, δεμάτα<δεμάτια τὰ, κομμάτα<κομμάτια τὰ, ἐκομμάταζα<ἐκομμάτιαζα, ἐκομμάτασα<ἐκομμάτιασα, κρεββάτα<κρεββάτια τὰ, μάτα<μάτια τὰ, ἐμάταζα<ἐμάτιαζα, ἐμάτασα<ἐμάτιασα, μονοπάτα<μονοπάτια τὰ, παλάτα<παλάτια τὰ, σκώτα<σκώτια τὰ, σπίτα<σπίτια τὰ, τέτος<τέτοιος.

Β') Μερικὴ προεκφώνησις: ἀμμουδ'ὰ<ἀμμουδιὰ ἢ, ἀναποδ'ὰ<ἀναποδιὰ ἢ (δυσκολία, κακοτυχία), ἀναποδ'ὰζω<ἀναποδιάζω (ἐπὶπραγμάτων ἀναστρέφω, ἐπὶκαταστάσεως ἢ ὑποθέσεως δηλοῖ μεταστροφήν πρὸς τὸ κακό), ἀπιδ'ὰ<ἀπιδιὰ ἢ, ἀραδ'ὰζου<ἀραδιάζω, ἀραδ'ὰσου<ἀραδιάσω, ἀσκαδ'οῦ<ἀσκαδιοῦ τοῦ, ἀχλαδ'οῦνε<ἀχλαδιοῦνε - ἀχλαδιῶν, ἀχλαδ'ὰ<ἀχλαδιὰ ἢ, ἀχλαδ'ἔς<ἀχλαδιές οἱ, βαρκαδ'ὰ<βαρκαδιὰ ἢ (τὸ φορτίο τὸ ὁποῖον χωρεῖ ἢ βάρκα), βαρκαδ'ἔς<βαρκαδιές οἱ, βαρκαδ'ὰτικα<βαρκαδιὰτικα τὰ (τὰ λεμβουχικά), βοδ'οῦ<βοδιοῦ τοῦ, βραδ'ὰζει<βραδιάζει, βραδ'ὰσει<βραδιάσει, γλιδ'ὰρις<γλιδιάρης ὁ, δαχτυλιδ'οῦ<δαχτυλιδιοῦ τοῦ, ἰδιαβάζου<διαβάζω, ἰδιαβατικὸς<διαβατικὸς ὁ (ὁ περαστικὸς), ἰδιακονιάρης<διακονιάρης ὁ, ἰδιάκος<διάκος ὁ, ἰδ'ἀλαλο<δι'ἀλαλο τὸ (κοινωνολόγησις ἀξιομέμπτου πράξεως), ἰδ'ἀτανος<δι'ἀτανος ὁ, ἰδιαφεντεύου<διαφεντεύω (προστατεύω), ἰδιώχνου<διώχνω, καρυδ'οῦ<καρυδιοῦ τοῦ, κασσιδ'άρης<κασσιδιάρης (φαλακρός) ὁ, κοκοδ'οῦ<κοκοδιοῦ ἢ (κακοειδής), λαδ'ὰ καὶ λαδ'ἔς<λαδιές οἱ (λεκέες ἀπὸ λάδι), λαγαδ'ὰ<λαγαδιὰ ἢ (μεγεθυντικὸν τῆς λ. λαγκάδι), μουδ'ὰζου<μουδιάζω, μουδ'ὰσου<μουδιάσω, παιδ'ὰ<παιδιὰ τὰ, παιδ'οῦνε<παιδιοῦνε - παιδιῶν, παιχνιδ'οῦ<παιχνιδιοῦ τοῦ, παιχνιδ'αρίζου<παιχνιδαρίζω (παίζω), παπαδ'άνικο<παπαδιάνικο τὸ (τὸ εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ παπᾶ ἀνήκον), πηδ'ὰ<πηδιὰ ἢ, πηδ'ἔς<πηδιές οἱ, ποδ'οῦ<ποδιοῦ τοῦ, ποδ'οῦνε<ποδιοῦνε (ποδιῶν), ποδ'ὰ<ποδιὰ ἢ, στεγαδ'ὰζου<στεγαδιάζω (βάνω τίς βελέτζες ἢ τίς μασκαλουχιές - δέματα ἀπὸ στάχυς - ἔτσι ὥστε νὰ φτιάξω στεγάδι, ἦτοι στοιβάδα), χαδ'άρης<χαδιάρης ὁ, ψαλιδ'οῦ<ψαλιδιοῦ τοῦ, ψαλιδ'οῦνε<ψαλιδιοῦνε - ψαλιδιῶν, ψαλιδ'ἔς<ψαλιδιές οἱ, ἀναδ'ὰζου<ἀναδιάζω (παρατηρῶ κατέναντι), ἀναδ'ὰξου<ἀναδιάξω, γεροδ'άρης<γεροντιάρης (γερασμένος), δοδ'οῦ<δοντιοῦ τοῦ, δοδ'οῦνε<δοντιοῦνε (δοντιῶν), δοδ'ὰ<δοντιὰ ἢ, κουβεδ'ὰζου<κουβεντιάζω, κουβεδ'ὰσου<κουβεντιάσω, μουκεραδ'ὰ<μουκεραδιὰ (χόρτο), ξεδοδ'ὰζου<ξεδοντιάζω, ξεδοδ'ὰσου<ξεδοντιάσω, ποδ'ὰζου<ποντιάζω, ποδ'ὰσου<ποντιάσω, σκοδ'ὰ<σκοντιὰ ἢ, ἀγαθ'οῦ<ἀγαθιοῦ τοῦ, ἀγαθ'οῦνε<ἀγαθιοῦνε - ἀγαθιῶν, ἀποθ'ῶμαι<ἀποθιῶμαι (καθίζω), ἀρμαθ'ὰ<ἀρμαθιὰ (ὄρμαθός), ἀρμαθ'ἔς<ἀρμαθιές, ἀρμαθ'οῦνε<ἀρμαθιοῦνε (ἀρμαθιῶν), βαθ'ὰ<βαθειὰ ἢ, γιοργαθ'ὰζου<γιοργαθιάζω (τοποθετῶ τοὺς στάχυς εἰς γιοργάθι), γιοργαθ'ὰσου<γιοργαθιάσω, γροθ'ὰ<γροθιὰ ἢ, καλαθ'οῦ<καλαθιοῦ τοῦ, κολο-

κνίθ'ά < κολοκυθιά ή, Κολοκνίθ'ανοί < Κολοκυθιανοί οί (οί κάτοικοι τοῦ Κολοκνίθ'ου, τῆς παλαιᾶς Τευθρώνης), στηθ'ιάζου < στηθιάζω (σκεπάζω τὰ στήθη), στηθ'ιάζομαι < στηθιάζομαι (ἀναλαμβάνω τὴν τακτοποίησιν σοβαρᾶς ὑποθέσεως), σπαθ'ά < σπαθιά ή, σπαθ'ά < σπαθιά τὰ, ἀβαρ'ου < ἀμπαριού, ἀβαρ'ά < ἀμπαριά ή (ποσότης ὅσην χωρεῖ τὸ ἀμπάρι), ἀνηφορ'ακός < ἀνηφοριακός ὁ, ἀσκαδαρ'ά < ἀσκαδαριά ή (συκῆ ἐξ ἧς αἱ ἰσχάδες), βαρ'ά < βαρειά ή, βορ'άς < βοριάς, γδαρταρ'ά < γδαρταριά ή (τὸ δι' ἐκδορᾶς ἀφαιρούμενον), γουμαρ'ιάζου < γουμαριάζω (κατασκευάζω γομάρι), βαταρ'ά < βαταριά ή (ὁ ταυτόχρονος πυροβολισμὸς ὑπὸ ὀμάδος ὀπλοφόρων), δεκαρ'ά < δεκαριά ή, χερ'ά < χεριά ή, ζουναρ'ου < ζουναριού, ζουναρ'ά < ζουναριά ή (ζώνη διὰ τὰ φυσίγγια), κουβαρ'ά < κουμπαριά ή, Κάβελλαρ'ά < Καβελλαριά ή (τπν.), καρ'οφιλι < καριοφιλι, καλαμαρ'ά < καλαμαριά ή, (τὸ μεγάλο μελανοδοχεῖο), κατηφορ'ακός < κατηφοριακός, κεφαλαρ'ά < κεφαλαριά ή (ἡ μεγάλη κεφαλὴ), κληματαρ'ά < κληματαριά ή, ἀναματ'ιάζομαι < ἀναματιάζομαι (συνεννοοῦμαι διὰ νευμάτων), βουτ'ά < βουτιά ή, δοματ'ά < ντοματιά ή, δαγαματ'ά < δαγαματιά ή (τὸ δάγωμα), ζητ'ᾶνος < ζητιᾶνος, ζητ'ανεύου < ζητιανεύω, κομματ'ιάζου < κομματιάζω, κομματ'ιάσου < κομματιάσω, λαβωματ'ά < λαβωματιά ή, ματ'ου < ματιού τοῦ, ματ'ουνε < ματιούνε (ματιῶν), ματ'ά < ματιά ή, ματ'ιάζου < ματιάζω, ματ'ιάσου < ματιάσω, νοτ'άς < νοτιάς, πλατ'ά < πλατειά ή, ρεματ'ά < ρεματιά ή, σαρουματ'ά < σαρωματιά ή, σκουτ'ά < σκουτιά τὰ (τὰ ἐνδύματα), στρατ'ώτης < στρατιώτης, φωτ'ά < φωτιά ή.

Ἐπένθεσις παρὰ τὰ συμπλέγματα συμφώνων.

Παρὰ τὰ σύμφωνα τ, δ, ρ παρατηρεῖται ἐπένθεσις τοῦ ἡμιφώνου ε, ὄχι μόνον ὅταν προηγῆται ἐκάστου τῶν συμφώνων τούτων φωνῆεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλο σύμφωνον, δηλαδὴ ὅταν ὑπάρχη συμφωνικὸν συμπλέγμα.

Ἡ παρὰ τὰ συμφωνικὰ ταῦτα συμπλέγματα παρατηρουμένη ἐπένθεσις εἶναι πάντοτε μερικὴ προεκφώνησις τοῦ ἡμιφώνου ε, παρουσιάζει δὲ δύο μορφάς, τῶν ὁποίων εἰκόνα παρέχομεν διὰ τῶν ἐπομένων παραδειγμάτων.

Πρώτη μορφή:

1) Ἐπόμενον τοῦ βρ : ἀλέβρ'α < ἀλεύρια τὰ, πλεβρ'ακὰ (ἐπίρρ. πλαγίως), ἀβρ'ανός - ἀβρ'ανή - ἀβρ'ανό < ἀβριανός, Σταβρ'ανός < Σταυριανός, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐπώνυμον Σταβρ'ανάκος, Σταβρ'ανή < Σταυριανή ή, Σταβρ'άνι < Σταυριάνι τὸ, Σταβρ'άτης καὶ Σταβρ'άτιζα (ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Σταυρί), Πούδα τοῦ Σταβρ'ου (τπν. παρὰ τὸ χωρίον Κότρωνας).

2) Ἐπόμενον τοῦ βδ : ραβδ'ά < ραβδιά ή, πληθ. ραβδ'ές < ραβδιές οί, ραβδ'ά < ραβδιά τὰ, ραβδ'άτορας < ραβδιάτορας (ραβδοῦχος, παλληκαρᾶς), βδ'άζει < βδιάζει (εὐδιάζει), ἔβδ'αξε (ἔγινε εὐδία).

3) Ἐπόμενον τοῦ φρ : ψαρνεφρ'ά < ψαρνεφρία τὰ, κοφονεφρ'ιάζου (κτυπῶ εἰς τὰ νεφρά) ἄορ. ἐκοφονεφρ'άσα < ἐκοψονεφρίασα, κοφονεφρ'ιάζομαι < κοψονεφριά-

ζομαι (καταπονοῦμαι ἐργαζόμενος σκυφτός ἢ μεταφέρων ἐπὶ τῆς πλάτης ἰσχυρὸν βάρος), ἀόρ. ἐκοψονεφ'ρ'ιάστηκα<ἐκοψονεφριάστηκα, μτχ. κοψονεφ'ρ'ιάσμενος<κοψονεφριάσμενος, ἀλαφ'ρ'ιός<ἀλαφριάς, -ά, -ό, ἀλαφ'ρ'αίνου<ἀλαφριάινου, ἀόρ. ἀλάφ'ρ'ανα<ἀλάφριανα.

4) Ἐπόμενον τοῦ πρ : Κυπ'ρ'ανός<Κυπριανός ὁ (χωρίον τοῦ τ.δ. Λαγίας), Κυπ'ρ'ανιώτης<Κυπριανιώτης (ὁ κάτοικος τοῦ χωρίου Κυπριανός), κόπ'ρ'α<κόπρια τὰ (τὰ κόπρανα), σακκοκόπ'ρ'α<σακκοκόπρια τὰ (σακκιά δι' ὧν μεταφέρουσι τὴν κοπριά), καπ'ρ'οῦ<καπριῶ τοῦ (καπρί).

5) Ἐπόμενον τοῦ γρ : ἄγ'ρ'ος -α -ο<ἄγριος, ἄγ'ρ'εύου<ἄγριεύω, ἄγ'ρ'οπερίστερο<ἄγριοπερίστερο, ἄγ'ρ'οσουκιά<ἄγριοσουκιά, ἄγ'ρ'ορείτης<ἄγριορείτης (τραχύς, βλοσυρός),¹ ἄγ'ρ'ιάδες<ἄγριάδες (βραχώδεις καὶ διὰ τοῦτο ἄγονοι ἐκτάσεις), γ'ρ'ά<γρῖά. Πρόσθετες τὰ τοπωνύμια Ἀγ'ρ'όμαλλος ὁ, Ἀγ'ρ'οκάμπι τὸ, Ἀγ'ρ'οκάμποι οἱ, Ἀγ'ρ'οπερίβολο τὸ, Ἀγ'ρ'ιάδες οἱ.

6) Ἐπόμενον τοῦ κρ : κ'ρ'αίνου<κρυαίνω, κ'ρ'όχουλο<κρυόχουλο (ψύχρα), κ'ρ'άδα<κρυάδα, κ'ρ'ανός - κ'ρ'ανή - κ'ρ'ανὸ<κρυανός (ἐπὶ ψυχροῦ χώρου), μακ'ρ'ά<μακρῖά ἢ, ἀδίκ'ρ'α<ἀντίκρια (κατέναντι - ἀντικρῦ), ἀποκ'ρ'ανέσκει<ἀποκρυανέσκει,² πικ'ρ'ός - πικ'ρ'ά - πικ'ρ'ὸ<πικριός (πικρός), πικ'ρ'αίνου<πικριάίνου (πικραίνω, δυσαρεστῶ κάποιον).

7) Ἐπόμενον τοῦ χρ : χ'ρ'άζομαι<χρειάζομαι, χ'ρ'αζούμενος<χρειαζούμενος (ἐπωφελής), Κεχ'ρ'άνικα<Κεχριάνικα τὰ (τπν.), χ'ρ'ωστουμέικα<χρεωστουμέικα τὰ (δανεικά), χ'ρ'ωφελέτης<χρεωφειλέτης ὁ, χ'ρ'ώνου<χρεώνου, χ'ρ'ωμένος<χρεωμένος.

8) Ἐπόμενον τοῦ γδ : σμουγ'δ'αίνου<σμουγδιαίνου (μουδιάζω κατὰ τὴν μάσησιν ἄωρου καρποῦ), σμουγ'δ'ός<σμουγδιός ὁ (ἐπὶ τροφῶν, κυρίως καρποῦ ἄωρου καὶ διὰ τοῦτο ὑποξίνου), λιγ'δ'άρης<λιγδιάρης ὁ (ἀκάθαρτος), λιγ'δ'άζου<λιγδιάζου (λερώνομαι ἀπὸ λιπαρὰ οὐσία), ρογ'δ'ά<ροδεῖ ἢ.

9) Ἐπόμενον τοῦ φτ : φ'τ'άχνου<φτριάχνου, φ'τ'αστικά<φτιαστικά τὰ (ἢ ἀμοιβὴ αὐτοῦ ποῦ ἔφτειασε κάτι), χουφ'τ'ά<χουφτιά ἢ (τὸ ἐντὸς τῆς κλειστῆς παλάμης - χούφτας - περιεχόμενo), χουφ'τ'άζου<χουφτιάζου (κρατῶ τι διὰ τῆς παλάμης κλειστῆς), φ'τ'α'ρ'ά<φτυαριά ἢ (ὅσο χωρεῖ τὸ φτυάρι), φ'τ'αρίζου<φτυαρίζου (ἐργάζομαι χρησιμοποιοῦν τὸ φ'τ'άρι), ἀφ'τ'άζομαι<ἀφτιάζομαι (πταρνίζομαι).

10) Ἐπόμενον τοῦ χτ : νυχ'τ'ά<νυχτιά, νυχ'τ'άτικα<νυχτιάτικα (εἰς ὦραν νυκτός), κακονύχ'τ'ο<κακονύχτιο ἢ (ταλαιπωρία κατὰ τὴν νύχτα), λαχ'τ'ά καὶ λαχ'τ'ές<λαχτιές οἱ (τὰ ἄλματα), σβρωχ'τ'ά<σπρωχτιά.

11) Ἐπόμενον τοῦ ἠρ : λαδ'ρ'άτικος<λαμπριάτικος ὁ, σεδ'ρ'ακὰ<σεμπριακὰ τὰ (τὰ ὑπὸ σέμπρου γεωργούμενα κτήματα), γαδ'ρ'άτικο καὶ γαδ'ρ'άτικα (τὰ φορεθέντα ὑπὸ τοῦ γαμπροῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου).

1. Ἡ λ. θεωρεῖται ἀμάρτυρος εἰς τὸ ΙΛΑΑ (ἐν λ. ἀγριορείτακας).

2. Τὸ ρῆμα ἀπαντᾷ εἰς τὴν συνήθη εἰς τὰ μοιρολόγια φράσιν — ἀποκ'ρ'ανέσκει ἢ πάδα μας — ἦτοι διὰ τοῦ θανάτου ἀξιολόγου ἀνδρὸς μένει ἀκάλυπτη ἢ πλευρά μας καὶ ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς ἀνέμους τῶν περιστάσεων. Εἰς τὸ ΙΛΑΑ φέρεται ὁ τύπος ἀποκρυανίσκω ὡς προερχόμενος ἐκ Μάνης, ἀλλ' οὗτος ὁμως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦλάχιστον τοῦ Ταινάρου δὲν λέγεται.

Δευτέρα μορφή :

1) Ἐπόμενον τοῦ ρδ : βάρ'δ'ια<βάρδια ἤ (φρουρά, ὠράριον ἐργασίας), βα'ρ'δ'ιά-
τορας<βαρδιάτορας ὁ (σκοπός, παρατηρητής), κα'ρ'δ'ιά<καρδιά ἤ, κα'ρ'δ'ιακός<καρ-
διακός ὁ, γα'ρ'δ'ιακός – γα'ρ'δ'ιακιά – γα'ρ'δ'ιακὸ <γαρδιακός (ἐπὶ ἀδελφῶν ἐχόντων
κοινοὺς ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς).¹ Λέγεται ἐνίοτε καὶ γα'ρ'δ'ιακός ἀντὶ κα'ρ'δ'ιακός.

2) Ἐπόμενον τοῦ ρτ : κατα'ρ'τ'οῦ<καταρτιοῦ τοῦ, κατά'ρ'τ'ια<κατάρτια τὰ,
ξά'ρ'τ'ια<ξάρτια τὰ (τὰ ἐξαρτήματα τοῦ πλοίου), χα'ρ'τ'οῦ<χαρτιοῦ τοῦ, χα'ρ'τ'ια<
χαρτιά τὰ, χα'ρ'τ'οῦνε<χαρτιοῦνε τοῦ (χαρτιῶν), Μα'ρ'τ'άτικο<Μαρτιάτικο τὸ,
ἀπὸ Μα'ρ'τ'οῦ<Μαρτιοῦ.

3) Ἐπόμενον τοῦ ρδ : σα'ρ'δ'ια<σαρδιά – σαλτιά ἤ, καὶ πληθ. σα'ρ'δ'ιές<σαρ-
διές οἱ (τὰ ἄλματα).

4) Ἐπόμενον τοῦ δρ : Δ'ρ'άτης<Δρυάτης καὶ θηλ. Δ'ρ'άτιζα<Δρυάτιζα (ἐκ τοῦ
χωρίου Δρυῦ).

5) Ἐπόμενον τοῦ δρ : ἀ'δ'ρ'ανή<ἀδρειανή ἤ (ἀνδρεία – ἰσχυρά), καὶ συνήθης
φρ. : ἐναὶ ἀπὸ ἀ'δ'ρ'ανή γενεά, ἀ'δ'ρ'ωμένος<ἀδρειωμένος (ἀνδρειωμένος), ἀ'δ'ρ'-
εύου<ἀδρειεύου (μεγαλῶνω, ἰσχυροποιοῦμαι καὶ φρ. : τ' Ἀγὶ Ἀ'δ'ρ'ὸς ἀ'δ'ρ'εύει ἤ
'μέρα ὡς τὰ φῶτα μία ὥρα), Κυλή'δ'ρ'ια<Κυλήδρια τὰ (τπν. παρὰ τὸ χωρίον Κυ-
πριανός), ἀ'δ'ρ'αλίζομαι<ἀδριαλίζομαι – ἀντραλίζομαι (σκοτοδινηῶ), κουλλου'δ'-
ρ'άζομαι<κουλλουδριάζομαι (συσπειρῶμαι).

6) Ἐπόμενον τοῦ θρ : Μπα'θ'ρ'ἄνοι<Μπαθριᾶνοι οἱ (τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας
τοῦ φέροντος τὸ παρωνύμιον Μπάθρας), Μπα'θ'ρ'άνικο<Μπαθριάνικο τὸ (ὅ,τι ἀνή-
κει εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Μπάθρα), μπα'θ'ρ'άζει<μπαθριάζει (γίνεται σάν μπά-
θρα, δηλαδὴ σάν λείψανο φθαρέντος δερματίνου εἴδους), πιμου'θ'ρ'άζου<πιμουθριά-
ζου (ρίπτω τινὰ πρηγῆ).

7) Ἐπόμενον τοῦ τρ : Πα'τ'ρ'ἄνοι<Πατριᾶνοι οἱ (μία ἐκ τῶν ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ
οἰκογενειῶν τῆς Λάγιας), Πα'τ'ρ'άνικο<Πατριάνικο τὰ (τὰ ἀνήκοντα στοὺς Πα'τ'-
ρ'άνους), Πε'τ'ρ'άνικο<Πετριάνικο τὸ (τὸ ἀνήκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Πέτρου),
ἀλε'τ'ρ'οῦ<ἀλετριοῦ τοῦ, ἀλε'τ'ρ'ια<ἀλέτρια τὰ, ἀλε'τ'ρ'οῦνε<ἀλετριοῦνε τοῦν (τῶν
ἀλετριῶν – ἀρότρων), ἀλε'τ'ρ'ια<ἀλετριά ἤ (τὸ διὰ τοῦ ἀρότρου σχηματιζόμενον αὐ-
λάκι), πε'τ'ρ'ια<πετριά ἤ, ὑπερέ'τ'ρ'ια<ὑπηρέτρια ἤ, ξε'τ'ρ'ωδίζου<ξετριωδίζου (πα-
ρασύρω τινὰ εἰς μίμησιν ἀπρεπῶν πράξεων μου).

Συμπεράσματα

Τὸ πλῆθος τῶν παρατεθέντων παραδειγμάτων ἀρκεῖ νὰ καταστήσῃ σαφὲς καὶ
ἀναντίρρητον ὅτι :

1) Εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μέσα Μάνης τὸ ἡμίφωνον εἰ ὑφίσταται ἐπένθεσιν ὁσάκις

1. Ὁ Βαγιακάκος, ἐνθ' ἀν. σελ. 159, δίδων τὴν σημασίαν τῆς λ. γα'ρ'δ'ιακός, γράφει «ἐπὶ
ἀδελφῶν ὁ ὁμομήτριος». Τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι ἐν Μάνῃ οἱ ὁμομήτριοι καλοῦνται μηλαδέρφια
οἱ δὲ ἔχοντες κοινὸν μόνον τὸν πατέρα (ὁμοπάτριοι) καλοῦνται μητραδέρφια ἢ μητροκάβουτσα.
Ὁ ἑτεροθαλὴς οὐδέποτε ἐν Μάνῃ καλεῖται γα'ρ'δ'ιακός, ἀλλὰ μόνον ὁ ἀμφιθαλὴς ἀδελφός.

έπεται ενός τῶν συμφώνων δ (*d*), ρ, θ, τ, ἀνεξαρτήτως πρὸς τὸ φωνῆεν τὸ ὁποῖον προηγεῖται ἐκάστου τῶν συμφώνων τούτων.

2) Ἡ ἐπένθεσις αὕτη ἐμφανίζεται ὡς τελεία προληπτικὴ ἄρθρωσις τοῦ ἡμιφώνου *ι* μετὰ τοῦ ὑπάρχοντος πρὸ τοῦ συμφώνου φωνήεντος, ἐὰν τὸ φωνῆεν τοῦτο εἶναι τονούμενον, ἐὰν ὅμως ὁ τόνος τῆς λέξεως εὑρίσκεται ἐπὶ ἄλλης συλλαβῆς, τότε ἡ ἐπένθεσις δὲν ἐμφανίζεται ὡς τελεία προληπτικὴ ἄρθρωσις, ἀλλὰ τὸ ἡμίφωνον *ι* διασπᾶται καὶ προφέρεται ὡς ἀσθενὴς κωφὸς φθόγγος *ι* ἀκουόμενος συγχρόνως εἰς τὴν πρὸ καὶ μετὰ τὸ σύμφωνον συλλαβὴν.

3) Ἐπένθεσις παρατηρεῖται παρὰ τὰ σύμφωνα τ, δ, ρ, ὄχι μόνον ὅταν προηγῆται τούτων φωνῆεν, ἀλλὰ καὶ σύμφωνον ἐνίοτε, συγκεκριμένως δέ :

α) Ἐὰν ἐνὸς τῶν συμφώνων τ, δ, ρ προηγῆται ἄφωνον, οὐρανικὸν ἢ χειλικόν, τότε εἰς τὸ μέσον τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος προφέρεται ἐλαφρὸς κωφὸς φθόγγος *ι*, ὅμοιος δὲ πρὸς τὸν φθόγγον τοῦτον διατηρεῖται εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν τοῦ ἡμιφώνου.

β) Ἐὰν τοῦ ρ προηγῆται ἢ ἔπεται ὀδοντικόν, ἐὰν δηλαδὴ ἔχωμεν τὰ συμπλέγματα ρδ, ρτ (*rd*), δρ (*dr*), θρ, τρ, τὸ ἡμίφωνον ἐπεντίθεται μὲν πρὸ ὀλοκλήρου τοῦ συμπλέγματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ εἶναι συγχρόνως αἰσθητὴ ἢ διέλευσις ἐλαφροῦ κωφοῦ φθόγγου *ι*, ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν τοῦ ἡμιφώνου ἀκούεται ἐμφανῶς ὅμοιος φθόγγος, ἀσθενέστερος βεβαίως διὰ τὴν ἐπένθεσιν.

Συμπλήρωμα

Σκόπιμον θεωροῦμεν, εἰς συμπλήρωσιν τῶν ὄσων ἐλέχθησαν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ φαινομένου τῆς ἐπενθέσεως, νὰ προσθέσωμεν ὀλίγας λέξεις ἐπὶ τῆς μορφῆς ὑφ' ἣν παρουσιάζεται τοῦτο εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης, ὡσάκις προηγεῖται τὸ σύμπλεγμα *στ*. Παρατηρεῖται δηλαδὴ ἐπένθεσις τοῦ ἡμιφώνου παρὰ τὸ σύμπλεγμα *στ*, ὁ προεκφωνούμενος δὲ φθόγγος ἀφομοιούμενος κατὰ τὴν ἀηχίαν πρὸς τὸ *σ* παράγει πρὸ τοῦ τ ἀηχον παχὺ συριστικόν *σ*, κείμενον μεταξὺ τοῦ φθόγγου *σ* (παχὺ *σ*) καὶ *χ* (παχὺ *χ*), πλησιέστερον ὅμως πρὸς *σ*.

Ὁ Βαγιακάκος, ἐνθ' ἂν. σελ. 156, νομίζει ὅτι ἡ ἐπένθεσις συντελεῖται πρὸ τοῦ συμπλέγματος, ἀλλ' οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τῆς ἀλλοιώσεως τῆς προφορᾶς τοῦ *σ* ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡμιφώνου. Ἀρκεῖ ὅμως νὰ ἀκούσῃ κανεὶς καὶ ἅπαξ μόνον τοὺς ἐντοπίους προφέροντας τὰς λέξεις ἄρρωστος καὶ ἄρρώστια διὰ νὰ ἀντιληφθῇ εὐκρινῶς τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην. Οὕτως, οἱ ἀναφερόμενοι ὑπὸ τοῦ Πατριαρχέα, ἐνθ' ἂν. σελ. 70, τύποι *χριστιανὴ* καὶ *χριστιανός*, ὡς καὶ οἱ σημειούμενοι ὑπὸ τοῦ Βαγιακάκου, *ἄρρώστεια*, *ἄρρωστ'άρεις*, *χριστιανός*, *ἀπονήστειο*, *βα'στειῶμαι* πρέπει νὰ γραφοῦν *χριστιανός*, *ἀπονήστ'ιο*, *βαδτ'ῶμαι*, *ἄρρωδτ'ια*, *ἄρρωδτ'άρης*.

Ἡ αὕτη ἀλλοίωσις τῆς προφορᾶς τοῦ *σ* παρατηρεῖται καὶ ὅταν προηγῆται τὸ σύμπλεγμα *στρ*. Πβ. *μυστρί* – *μυδτρ'οῦ*, *Καστρί* (τπν.) *Καδτρ'οῦ*, *μυδτρ'ά*, *ἀδρογενοχωρίδτρ'ια*. Ἡ μόνη διαφορὰ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην συνίσταται εἰς τὴν παρατηρούμενην ἐμφανῶς ὑγροτέραν προφορὰν τοῦ ρ κατὰ τὴν προφορὰν τῶν μετ' ἐπενθέσεως τύπων.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1959

Ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ εὐρίσκειται εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ ἀνακοινώσῃ ὅτι καὶ εἰς τὸν ἐφετινὸν διαγωνισμὸν μετέσχε σημαντικὸς ἀριθμὸς συλλογῶν γλωσσικοῦ ὑλικοῦ — 24 ἐν ὅλῳ — ἐκ διαφόρων περιφερειῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων — 17 διὰ τὴν ἀκρίβειαν — εἶναι ἐκπαιδευτικοί, εὐοίωνον τοῦτο σημεῖον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς Ἑταιρείας. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ποιοτικῆς ἀπόψεως, ἡ ἐπιτροπὴ μετ' εὐχαριστήσεως διαπιστώνει, ὅτι τὸ περιεχόμενον τῶν περισσοτέρων συλλογῶν εἶναι λίαν ἀξιόλογον.

Αἱ διαπιστώσεις αὗται ὑποχρεώνουν τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ ἐπαναλάβῃ μετ' ἐπιμονῆς ὅσα καὶ πέρυσιν καὶ εἰς προηγουμένας ἐκθέσεις διαγωνισμῶν ἐτονίσθησαν. Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ αὐξηθῇ κατὰ πολὺ τὸ διατιθέμενον διὰ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ μόχθου τῶν μετεχόντων εἰς τοὺς γλωσσικοὺς διαγωνισμοὺς ποσόν. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ ἡ Πολιτεία πρέπει νὰ ἐνισχύσουν ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς τὴν Ἑταιρείαν, ἂν θέλουν νὰ προλάβουν τὴν ἀμβλυσιν καὶ τὸν ὀλοκληρωτικὸν πιθανῶς μαρασμὸν τοῦ ζήλου τῶν φιλοτίμων καὶ φιλογενῶν συλλογῶν. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βραβεύωνται διὰ 500 ἢ 1000 δραχμῶν ἐργασίαι, διὰ τὴν συλλογὴν μόνον τοῦ ὑλικοῦ τῶν ὁποίων ἀπητήθη ἐτῶν ἐργασία ἐπίπονος, διὰ τὴν κατάταξιν δὲ καὶ ἀντιγραφὴν αὐτοῦ μηνῶν ὄλων ἀπασχόλησις. Περιττὸν νὰ τονισθῇ ἅπαξ ἔτι, ὅτι ἡ ζητουμένη ἐνίσχυσις τῆς Ἑταιρείας θὰ ὠφελήσῃ κυρίως καὶ ἀμέσως μὲν τὴν Ἀκαδημίαν, ἐφ' ὅσον διὰ τῶν διαγωνισμῶν τῆς Ἑταιρείας πλουτίζεται τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ἐμμέσως δὲ αὐτὴν ταύτην τὴν Πολιτείαν, καθῆκον τῆς ὁποίας ἐν τελευταία ἀναλύσει εἶναι ἡ ἐμφάνισις τοῦ Λεξικοῦ τῆς γλώσσης τοῦ Ἔθνους.

Αἱ ὑποβληθεῖσαι ἐφέτος συλλογαὶ προέρχονται : πέντε ἐκ Πελοποννήσου, τέσσαρες ἐκ Θράκης, ἀνὰ τρεῖς ἐκ Μακεδονίας καὶ Κρήτης, ἀνὰ δύο ἐξ Εὐβοίας, Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Μικρασιατικῶν παραλίων καὶ ἀνὰ μία ἐκ Θεσσαλίας, Σίφνου καὶ Κύπρου. Ἡ κατὰ τὴν ἀναφερομένην σειρὰν κρίσις τῆς Ἐπιτροπῆς περὶ ἐκάστης τῶν συλλογῶν, ἔχει ὡς ἑξῆς :

1. Μία τῶν ἐκ Πελοποννήσου συλλογῶν ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Τρουπῆ, δημοδιδασκάλου, καὶ φέρει τὸν τίτλον «Δημῶδες γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐπαρχίας Γορτυνίας». Ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τετραδίων, σελίδων συνολικῶς 138.

Τὸ πρῶτον τετράδιον περιέχει ἄσματα (51 τραγούδια, 10 μοιρολόγια, 10 ναυουρίσματα), παροιμίας καὶ γνωμικά. Τὸ δεύτερον περιέχει τοπωνύμια, λεξιλόγιον ποιμενικὸν καὶ γεωργικόν, ὀρολογίαν ὑφαντικῆς, παρωνύμια καὶ σκωπτικά. Τὸ τρίτον τετράδιον περιέχει εὐχὰς καὶ ἀράς, ἐπιφωνηματικὰς φράσεις, αἰνίγματα, μῦθους καὶ παραμύθια, ὀνοματολογίαν φυτῶν καὶ ζώων, λεξιλόγιον γενικόν, τέλος δὲ ὀλίγας παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς φωνητικῆς τοῦ ἰδιώματος.

Ὁ κ. Τρουπῆς εἶχε μετὰσχει καὶ τοῦ περυσικοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἑταιρείας

διὰ μικροῦ λεξιλογίου ἐπαινεθέντος ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς, ἣτις διετύπωσε συγχρόνως τὴν γνώμην ὅτι θὰ ἠδύνατο οὗτος νὰ καταρτίσῃ μεγαλυτέραν καὶ ἀρτιωτέραν συλλογὴν. Ἡ εὐχὴ αὕτη πραγματοποιοῦται σήμερον κατὰ τρόπον λίαν ἱκανοποιητικόν. Τὸ πλούσιον περιεχόμενον τῆς ἐφετινῆς συλλογῆς τοῦ κ. Τρουπῆ ἔχει μετ' εὐσυνειδησίας καὶ προσοχῆς καταγραφῇ ἀπὸ τε φωνητικῆς καὶ μεθοδολογικῆς ἀπόψεως. Αἱ παροιμίαι καὶ τὰ τραγοῦδια εἶναι, βεβαίως, καὶ ἄλλοθεν γνωστά, ἢ συμβολῆ ὁμῶς τοῦ συλλογέως εἶναι εὐπρόσδεκτος καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, διότι προσφέρει ἰδιωματικὰς παραλλαγὰς τούτων. Πραγματευόμενος ἐξ ἄλλου τοπωνύμια, σημειώνει γνωστὰς παραδόσεις ἢ μνημονεύει γεγονότα συντελέσαντα εἰς τὴν δημιουργίαν αὐτῶν. Πολλὰ τῶν τελευταίων τούτων εἶναι ξενικῆς προελεύσεως (*Ἀράχοβα, Ἀλβανίτσα, Βάριζα, Βερβίτσα, Βαγγέριζα, Γκέρκι, Γκούριζα* κλπ.), ἢ ἀποθησαύρισις ὁμῶς καὶ τούτων εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, ὅσον καὶ τῶν καθαρῶς Ἑλληνικῶν. Ἄξιοι σημειώσεως διὰ τὴν μορφολογίαν καὶ τὴν σημασιολογίαν τοῦ ἰδιώματος λέξεις εἶναι: *λαιμούσια* = *ράβδος* διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ *λαιμοῦ* σύλληψιν τοῦ *ζῶου*, *μεσάδι* = ἡ γλωσσίς τῶν κωδῶνων τῶν *ζῶων*, *μεσικά* = ἐντόσθια, *γουλισιά* = ἰλὺς συσσωρευθεῖσα εἰς ἀγρόν, *συναυλακάρης* = γείτων εἰς τὸν ἀγρόν, *ξάστρα* = τὸ ἀλλαχοῦ λανάρι, *μίκουλο* = ἡμισυ κοιλοῦ, *πρωτολάτης* = τὸ ὑψηλότερον στάχυ τῆς κοψιάς, *φαγοσποριάζω*, ἐπὶ ἀγροῦ σπαρέντος, οὔτινος τὸ φύτρωμα δὲν ὑπῆρξεν ἀνάλογον πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ σπόρου, *μέτουρα* = ἀστεῖα (ἐκ τοῦ μετέωρος), *συλλαρεύω* = ἡμερεύω, *καθησυχάζω*, *σιάντρελλος* = μισότρελλος, *φραχταπήδα* = ἡ ἐλευθεριάζουσα πῶς γυνή, κλπ.

Χαρακτηριστικὸς ἐπίσης διὰ τὸ ἰδίωμα εἶναι ὁ σχηματισμὸς τῶν πατρωνυμικῶν, τὰ ὁποῖα, προκειμένου μὲν περὶ υἱοῦ ἀγάμου, σχηματίζονται δι' ἀπλῆς συνθέσεως τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μετὰ τοῦ πατρικοῦ τοιούτου, περὶ δὲ νυμφευθέντος διὰ παραγῶγος εἰς *-πουλος*. Οὕτω, *Πετροθανάσης* εἶναι ὁ Πέτρος, υἱὸς τοῦ Ἀθανασίου, ἀγάμος, ἐνῶ οὗτος μετὰ τὸν γάμον του λέγεται Πέτρος Θανασόπουλος. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐξηγοῦν τὴν μεγάλην ἐπίδοσιν τῶν ἐπωνυμίων εἰς *-πουλος* εἰς τὴν περιοχὴν. Ὁ ἔγγαμος ἐπὶ πλέον δύναται νὰ ὀνομάζεται, πρὸς διάκρισιν πιθανῶς ἀπὸ συνωνύμων, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου, τὸ ὁποῖον προτάσσεται ἐν συνθέσει τοῦ ἰδιοῦ του, οἷον *Μαρθοπέτρος, Ὀλγόγιαννης* κλπ., χωρὶς τοῦτο νὰ ὑποδηλώνῃ γυναικοκρατικὰς ἀντιλήψεις.

Ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Τρουπῆ παρέχει ἐνδιαφέρον ὕλικόν καὶ πρέπει διὰ τοῦτο νὰ βραβευθῇ.

2. Ἡ δευτέρα ἐκ Πελοποννήσου συλλογὴ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Κανελλοπούλου, δημοδιδασκάλου ἐπίσης. Φέρει τὸν τίτλον «Συλλογὴ δημῶδων ἄσμάτων ἐκ τοῦ τέως δήμου Φαλάνθου τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας» καὶ περιέχει 200 δημῶδη ἄσματα εἰς 85 χειρογράφους σελίδας μεγάλου σχήματος.

Ὁ συλλογεὺς εἶναι γνωστὸς καὶ ἐκ τῆς εἰς τὸν περυσινὸν διαγωνισμὸν τῆς Ἐταιρείας ὑποβληθείσης ἐκ τῆς ἰδίας περιφέρειας συλλογῆς δημῶδους γλωσσικοῦ ὕλικου, ἣτις καὶ ἔτυχε δευτέρου βραβείου. Ἡ ὑπὸ κρίσιν συλλογὴ δὲν εἶναι, βεβαίως, ἐξ ἴσου πρὸς ἐκείνην χρήσιμος διὰ τὸν σκοπὸν τῆς Ἐταιρείας, δεδομένου ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων τυγχάνει σχεδὸν πανελληνίως καὶ ἥκιστα ἰδιωματικῆ. Γε-

γονός ἐν τούτοις εἶναι ὅτι ὁ κ. Κανελλόπουλος κατέγραψε πιστῶς τὰ ἄσματα τῆς συλλογῆς του, ὡς ταῦτα ἄδονται εἰς τὴν περιοχὴν, ἀπέδωκεν ἐπίσης πιστῶς τοὺς ὀλίγους ἰδιωματισμούς, καὶ δὲν παρέλειψε νὰ ἐπεξηγήσῃ τούτους κατὰ χώραν, ἀπὸ τε φωνητικῆς καὶ σημασιολογικῆς ἀπόψεως. Διὰ τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα προτείνομεν ὅπως ἡ συλλογὴ, ἥτις θὰ εἶναι ἰδιαιτέρως χρήσιμος διὰ τὸ Λαογραφικὸν Ἄρχεῖον τῆς Ἀκαδημίας, γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ βραβευθῇ.

3. Τὴν τρίτην συλλογὴν ἀποστέλλει ἐκπαιδευτικὸς ἐπίσης, ὁ κ. Π. Πεφάνης, γυμνασιάρχης Λαγκαδίων, ὅστις ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ἀποθησαύρισιν γλωσσικοῦ ὕλικου ὅλως ἰδιάζοντος. Εἶναι παγκοίνως γνωστόν, ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν Λαγκαδίων ἀσκοῦν κατ' ἐξοχὴν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κτίστου, ἐντεῦθεν δὲ ἐξηγεῖται ἡ δημιουργία ἰδιαιτέρας συνθηματικῆς γλώσσης τῶν κτιστῶν, ὡς συμβαίνει κατὰ κανόνα σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς συντεχνίας. Ὁ κ. Πεφάνης εἶχε τὴν εὐτυχῆ ἔμπνευσιν νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὰ συνθηματικὰ τῶν Λαγκαδιανῶν, τὰ ὅποια παρουσιάζουν ποικίλον ἐνδιαφέρον. Χαρακτηριστικῆ, π.χ., εἶναι ἡ χρῆσις τῶν ὀνομάτων χωρίων πρὸς δῆλωσιν τοῦ ἐν ἐκάστῳ τούτων κατ' ἐξοχὴν παραγομένου εἴδους τροφῆς. Οὕτω Ἀράχοβα σημαίνει πατάτες, Ζυγοβίστι σημαίνει λάδι, Κέρτεξι φασόλια, Κουβαρᾶς κρασί, κλπ. Δι' ἀνάλογον αἰτίαν τὸ ἐπώνυμον ὠρισμένων παραγωγῶν ὑποκατέστησε τὰ ὀνόματα τοῦ παραγομένου ἢ πωλουμένου ὑπ' αὐτῶν εἴδους, οἷον τὸ τυρὶ ὀνομάζεται Κωσταντᾶρας, τὰ μακαρόνια Μάμαλης, κλπ. Ἐξ ἴσου χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ ἰδιώματος εἶναι ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ὀνόματος διαφόρων χρησίμων εἰδῶν διὰ τῆς κατ' ἐξοχὴν ἰδιότητος ἣν ἕκαστος τούτων παρουσιάζει. Διὰ τοὺς κτίστας λοιπὸν τούτους, οἱ ὅποιοι ἐπιθυμοῦν νὰ συνεννοοῦνται μεταξύ των συνθηματικῶς, ἡ ἐλπίς καλεῖται λιγδερή, τὸ σαπούνι γλιστερό, τὸ κρομμῦδι καούμενο, τὸ ἀρνὶ βελαζούμενο, τὰ σῦκα γλυκούρια, κλπ.

Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ ὑπὸ κρίσιν συλλογὴ τοῦ κ. Πεφάνη ἀποτελεῖ ἀξιόλογον συμβολὴν διὰ τὴν μελέτην τῶν συνθηματικῶν γλωσσῶν, περὶ ὧν ἡσχολήθησαν ἤδη σοβαροὶ μελετηταί, ὡς ὁ Μαν. Τριανταφυλλίδης (Λαογραφία 7, 243 κέξ.), ὁ Ι. Βογιατζίδης (Λαογραφία 8, 153 κέξ.) κ.ἄ., δι' ὃ καὶ θεωροῦμεν ταύτην ἀξίαν βραβεύσεως.

4. Ἡ τετάρτη ἐκ Πελοποννήσου συλλογὴ ἀναφέρεται εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Τεγέας. Ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ κ. Ἀθανασίου Τζινιέρη, δημοδιδασκάλου, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ 15 χειρογράφων σελίδων μεγάλου σχήματος, εἰς τὰς ὁποίας καταγράφονται τοπωνύμια, δημοτικὰ ἄσματα, παραμῦθια καὶ ἰδιωματικαὶ φράσεις καὶ λέξεις. Προφανὲς εἶναι ὅτι ὁ κ. Τζινιέρης δὲν εἶχε ὑπ' ὄψιν του τὰς ἐντύπους ὀδηγίας τῆς Ἑταιρείας, δι' ὃ καὶ ἡ μικρὰ συλλογὴ του παρουσιάζει μεθοδολογικὰς ἀτελείας. Οὕτω, οὐδεμίαν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων φροντίζει νὰ διασαφῇ διὰ παραδειγμάτων ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου, τοῦτο δὲ ὀδηγεῖ, ὡς εἰκόσ, εἰς ἀμφιβολίας ἀφορώσας εἰς τὴν σημασιολογικὴν χρῆσιν αὐτῶν. Εἶναι ἀμφίβολον, π.χ., ἂν ἡ λέξις ζαλιὰ σημαίνῃ ἀπλῶς τὸ φορτίον, ἢ λέξις λίγδα μόνον τὸ χοιρινὸν λίπος, ἢ χαβούζα μόνον τὴν νεράιδα κλπ. Ἡ αὐτὴ ἀσάφεια παρατηρεῖται καὶ ὡς πρὸς τὴν σημασιολογικὴν χρῆσιν τῶν σημειωμένων φράσεων, εἴτε παροιμιακαὶ εἶναι αὗται, εἴτε ὄχι. Ἡ συλλογὴ τῶν τοπωνυμίων φαίνεται γενομένη μετὰ μεγαλυτέρας προσοχῆς, διότι καὶ πλουσιωτέρα εἶναι καὶ ἐτυ-

μολογικάς ἢ τοπογραφικάς πληροφορίας χρησίμους παρέχει. Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι ὁ συλλογεὺς παρέλειψεν ἐκ ταύτης τὰ ξενικῆς προελεύσεως τοπωνύμια, ἐνῶ καὶ ταῦτα, ὡς ἐλέχθη ἤδη, εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ κ. Τζινιέρης θὰ προσφέρῃ — καὶ δύναται ἀσφαλῶς νὰ πράξῃ τοῦτο — εἰς τὸ μέλλον πλουσιωτέραν καὶ τελειότεραν συλλογὴν τοῦ ἰδιώματος τῆς γενετείρας του, ἡ Ἐπιτροπὴ προτείνει ὅπως καὶ ἡ ὑπὸ κρίσιν γίνῃ ἀπόδεκτὴ καὶ ἐπαινεθῇ.

5. Ἡ τελευταία τῶν ἐκ Πελοποννήσου συλλογῶν εἶναι ἴσως καὶ ἡ πλέον εὐπρόσδεκτος, διότι ἀνήκει εἰς νεαρὸν καὶ πρωτόπειρον συλλογέα, μόλις τελειόφοιτον γυμνασίου, τὸν κ. Φ. Λίτσαν, καὶ διότι περιέχει πλούσιον λεξιλόγιον τῆς ἐν τῷ χωρίῳ Βερεστιᾷ Τριφυλίας ὀμιλουμένης, καταγεγραμμένον ἐπιμελῶς εἰς 300 σελίδας τετραδίου. Ὁ κ. Λίτσας ἀνέγνωσε μετὰ προσοχῆς τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἐταιρείας καὶ ἠκολούθησεν αὐτὰς εὐσυνειδήτως, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν καταγραφὴν καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν λέξεων. Ἀποδίδει οὕτω πιστῶς τὴν φωνητικὴν μορφήν ἐκάστης λέξεως, ἐρμηνεύει συντόμως καὶ σαφῶς ταύτην καὶ προσθέτει ὅσα ἐκάστοτε ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου παραδείγματα χρειάζονται πρὸς διασάφησιν τῆς τε μορφῆς καὶ τῆς ἐννοίας. Δὲν παραλείπει μάλιστα νὰ δίδῃ ὅλας τὰς σημασίας, ὑπὸ τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦνται πολλὰ τῶν λέξεων. Ἡ λέξις κεφάλι π.χ., ἔχει 13 ἐν ὄλῳ διαφόρους σημασίας ἐν τῷ χωρίῳ, ἡ λ. φρούδι 4, ἡ λ. πόδια 5, κ.ο.κ. Ὡς χαρακτηριστικὰ τοῦ ἰδιώματος τῆς Βερεστιᾶς πρέπει νὰ σημειωθοῦν : 1) ἡ παρὰ τὰ ἔρρινα τροπὴ τῶν δασέων εἰς μέσα (π.χ. λυγνάρι, ἀντὶ λυχνάρι, ἀγνάρι, ἀντὶ ἀχνάρι, ἄξαβνος, ἀντὶ ἄξαφνος, κλπ.) 2) ὁ σχηματισμὸς ὑποκοριστικῶν οὐδετέρων εἰς -πούλο, ἀντὶ τῶν κοινοτέρων εἰς -άκι (π.χ. διακονιαρόπουλο, κουταβαδόπουλο, κατσοουλόπουλο) 3) ὁ κατὰ συμφυρμὸν σχηματισμὸς ὀνομάτων, ὡς κορφοξυλιά, ἐκ τοῦ κουφοξυλιά, διὰ τὸ κορφή, κοντομίρι, ἐκ τοῦ κολντεμίρι, διὰ τὸ κοντός, σφραϊζω, ἀντὶ σφραγιζω, διὰ τὸ σφραῖς πιθανῶς, κλπ. 4) ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου εἰς -κα (π.χ. βόθηκα, ἀμπόλυκα κλπ.).

Διὰ τὴν ἀνωτέρω ἐνδιαφέρουσαν λεξικολογικὴν προσφορὰν, ἣν παρέχει ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Λίτσα, θεωροῦμεν ταύτην βραβευτέαν.

6-7. Αἱ δύο τῶν ἐκ Θράκης συλλογῶν ἀνήκουν εἰς ἐκπαιδευτικούς ἐκ Σουφλίου, γνωστούς ἐξ ἀναλόγων ἐργασιῶν, τὰς ὁποίας εἶχον ὑποβάλει εἰς τὸν περυσινὸν διαγωνισμὸν, τὸν κ. Πασχάλην Τσακίρην καὶ τὸν κ. Χρ. Παπασταματίου-Μπαμπαλίτην. Μεθ' ἱκανοποιήσεως ἡ Ἐπιτροπὴ διαπιστώνει ὅτι ἡ πρόγνωσις, ἣν διετύπωσεν εἰς τὴν περυσινὴν ἐκθεσίῳ τῆς, ὅτι δηλαδὴ αἱ βραβευθεῖσαι τότε συλλογαὶ τῶν ἐν λόγῳ ἐκπαιδευτικῶν προσιωνίζοντο ἄλλας πληρεστέρας καὶ μεθοδικώτερον συντεταγμένας, ἐπηλήθευσε ταχέως. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐντύπων ὁδηγιῶν τῆς Ἐταιρείας ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν συλλογῶν. Δυστυχῶς ὁμοίως παρατηρεῖται μεταξύ των σημαντικὴ διαφορὰ, ὀφειλομένη πιθανῶς εἰς διαφορὰν τῆς ἀντιλήψεως, ἣν ἕκαστος ἐσχημάτισεν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης. Οὕτω, ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Παπασταματίου-Μπαμπαλίτη ἀνταποκρίνεται πληρέστερον εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἐταιρείας. Μολονότι φέρει τὸν ἀσαφῆ τίτλον «Λαογραφικὰ Σουφλίου», περιέχει κυρίως γλωσσικὸν ὕλικὸν εἰδολογικῶς ταξινομημένον εἰς

πέντε μικροτέρας συλλογὰς ὑπὸ ἰδιαίτερον δι' ἐκάστην τίτλον. Ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα, ἐκ σελίδων 16 μεγάλου σχήματος, περιέχουν δημοτικὰ τραγούδια Σουφλίου μετὰ καταγραφῆς τῆς μουσικῆς ἐκάστου τούτων εἰς τὸ πεντάγραμμον. Ἡ τρίτη, ἐκ σελίδων 16, φέρει τὸν τίτλον «Τί παιγνίδια ἔπαιζαν τὰ Σουφλιωτόπουλα», περιέχει δὲ 22 ἔμμετρα παιδικὰ παιγνίδια μετὰ τῆς μουσικῆς αὐτῶν καὶ λεπτομεροῦς ἐπεξηγήσεως τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἔπαιζοντο. Ἡ τετάρτη, ἐκ σελίδων 16, περιλαμβάνει παρατηρήσεις γραμματικὰς εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ Σουφλίου καὶ ἡ τελευταία, ἡ καὶ μεγαλυτέρα, λεξιλόγιον ἀλφαβητικῶς ταξινομημένον τῶν κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ συλλογέως ἰδιωματικωτέρων λέξεων.

Γενικῶς ἐπιθυμοῦμεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ ὕλικόν τῆς συλλογῆς ἔχει συγκεντρωθῆ μετὰ προσοχῆς καὶ ἔχει καταγραφῆ πιστῶς εἰς τὸ τοπικὸν ἰδίωμα. Τοῦτο ἰσχύει ἰδιαίτερος διὰ τὸ λεξιλόγιον, ἔνθα ἡ φωνητικὴ ἀπόδοσις εἶναι ἀκριβῆς καὶ ἡ ἔρμηνεία σύντομος καὶ σαφῆς, τὰ δὲ πρὸς πίστωσιν τῆς ἀκριβείας παραδείγματα συνήθως δὲν λείπουν. Αἱ γραμματικαὶ παρατηρήσεις εἶναι ὡσαύτως χρήσιμοι καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκριβεῖς, πὰρὰ τὴν ἐμπειρικὴν μᾶλλον διαπραγματεύσιν αὐτῶν. Τελεία ἀπὸ πάσης ἀπόψεως εἶναι ἡ μικρὰ συλλογὴ παιδιῶν. Τὰ δημοτικὰ, ἐξ ἄλλου, ἄσματα εἶναι, βεβαίως, κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἄλλοθεν γνωστά, ὑπάρχουν ὅμως καὶ τὰ ἀποκλειστικῶς τοπικά, ὡς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 12, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὰ κατὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον πόλεμον δεινοπαθήματα τῶν Σουφλιωτῶν, ἀχθέντων ὁμαδικῶς εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Προσφυῶς σημειώνει περὶ αὐτοῦ ὁ συλλογέως : «περιέλαβον καὶ τὸ ἀνωτέρω ἄσμα εἰς τὴν συλλογὴν μου, ἐν γνώσει ὅτι εἶναι σύγχρονον. Ἄλλ' ἔστω τοῦτο ὡς παράδειγμα, ἀφ' ἑνὸς τοῦ πῶς γίνονται τὰ λαϊκὰ τραγούδια, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὸ πόσον ὁ λαὸς ἀπεχθάνεται τὴν δουλείαν». Ἄλλὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἄσματα εἶναι καταγεγραμμένα μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ Σουφλίου, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν βορείων, ὡς καὶ ἄλλοτε παρατηρήθη.

Ἀντιθέτως, ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Π. Τσακίρη, ἐνῶ φέρει τὸν τίτλον «Συλλογὴ δημοδῶδους γλωσσικοῦ ὕλικου Σουφλίου Θράκης», εἰς 89 μεγάλου σχήματος σελίδας, περιέχει κατὰ τὸ πλεῖστον λαογραφικὸν ὕλικόν μὲ ὀλίγα γλωσσικὰ στοιχεῖα τοῦ ἰδιώματος. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἀναφέρονται κυρίως εἰς ὀνόματα τοῦ φυσιογνωστικοῦ κύκλου (εἶδη χρωμάτων, λίθων, φαρμακευτικὰ οὐσίαι, εἶδη χωμάτων, γεωγραφικοὶ ὄροι, παροιμίαι περὶ καιροῦ), εἰς ὀνόματα παιδιῶν, εἰς φυσιογνωμικούς χαρακτηρισμούς καὶ εἰς ὀνόματα ἢ φράσεις δηλούσας συγγενικὰς σχέσεις, εὐχὰς, ἄρας καὶ χαιρετισμούς. Ἡ περιγραφή τῶν περὶ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης δοξασιῶν καὶ τῶν κατὰ τὴν γέννησιν, τὴν βάπτισιν, τὸν γάμον, τὴν κηδείαν, τὰ συμπόσια, τὰς πανηγύρεις, τὰς ἑορτὰς καὶ τὴν ξενιτείαν ἐθίμων, μολονότι σαφῆς, οὐδεμίαν ἢ σχεδὸν οὐδεμίαν γλωσσικὴν συμβολὴν προσφέρει. Τὸ σοβαρώτερον δ' ἴσως μειονέκτημα τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Τσακίρη εἶναι ὅτι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν καθαρῶς γλωσσικῶν στοιχείων παραλείπει νὰ διασαφή ταῦτα διὰ παραδειγμάτων ἐκ τῆς ὁμιλουμένης. Ἡ περιγραφή ὡσαύτως τῶν παιδιῶν γίνεται συντόμως καὶ ἀσαφῶς, καὶ μόνον ὅπου συνοδεύει ταύτην σχηματικὴ παράστασις καθίσταται σαφεστέρη. Ἄλλὰ καὶ τὰ ἐν τέλει τῆς συλλογῆς παρατιθέμενα 17 δημῶδη ἄσματα ἐκ τοῦ χωρίου Γιαν-

νούλι ἐλάχιστον παρουσιάζουν γλωσσικὸν ἐνδιαφέρον, διότι τὸ ἰδίωμα τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου, προσφύγων ἐξ Ὀρτάκιοι, δὲν εἶναι πιθανῶς τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τοῦ Σουφλίου, δεδομένου ὅτι μεταξὺ τῶν ἀσμάτων ὑπάρχουν τὰ καταφανῶς ἄλλοθεν εἰσαχθέντα, καὶ ἡ καταγραφή αὐτῶν ἔχει γίνεαι ἀμελῶς πως.

Βέβαιον, ἐν τούτοις, εἶναι ὅτι ἀμφοτέραι αἱ ἐκ Σουφλίου συλλογαὶ εἶναι χρήσιμοι διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐκ προηγουμένων ἐργασιῶν γνώσεών μας περὶ τοῦ λίαν ἐνδιαφέροντος ἰδιώματος τῆς περιοχῆς, παρέχουν δὲ τὸ δικαίωμα εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ ἐκφράσῃ ἐκ νέου τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ φιλότιμοι συλλογεῖς θὰ συνεχίσουν μὲ μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν τὴν ἐθνωφελῆ προσπάθειάν των. Προτείνομεν διὰ τοῦτο ὅπως ἀμφοτέραι αἱ συλλογαὶ βραβευθοῦν.

8-9. Καὶ αἱ ὑπόλοιποι δύο συλλογαὶ ἐκ Θράκης ἔχουν ἀποσταλῆ ὑπὸ ἐκπαιδευτικῶν. Ἡ πρώτη, ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ Περίνθου τοῦ νομοῦ Κιλκίς, κατοικουμένου ὑπὸ προσφύγων ἐξ Ἀνατολικῆς Θράκης, ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ κ. Χ. Γραμματικοπούλου, ἡ δὲ δευτέρα, ἐκ τοῦ χωρίου Κοσμίου Κομοτηνῆς, ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Παπαδημητρίου. Καὶ εἰς τὴν προκειμένην ὁμως περίπτωσιν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπογραμμίσωμεν ἀμέσως τὴν τε ποιοτικὴν καὶ ποσοτικὴν διαφορὰν τῶν ὑπὸ κρίσιν δύο συλλογῶν.

Ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Γραμματικοπούλου, ἐκ 10 μεγάλου σχήματος σελίδων, περιλαμβάνει μικρὰν ἱστορικὴν εἰσαγωγὴν περὶ τοῦ προσφυγικοῦ συνοικισμοῦ (σ. 2), ἐλαχίστας πληροφορίας περὶ τῶν ἐθίμων τοῦ γάμου (σ. 3), παραλλαγὴν Χριστουγεννιάτικων καλάνδων (σ. 4) καὶ σύντομον λεξιλόγιον (σ. 5-10). Τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος ἀποτελεῖ τὴν μόνην θετικὴν συμβολὴν τῆς συλλογῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι ἀμεθόδως συντεταγμένον. Ἡ καταγραφή τῶν λέξεων δὲν εἶναι πάντοτε πιστῆ, τὸ ἐρμῆνευμα εἶναι μονολεκτικόν καὶ ἀσαφές καὶ, τὸ σπουδαιότερον, οὐδὲν παράδειγμα ἐκ τῆς καθημερινῆς λαλιᾶς ἔχει σημειωθῆ. Προφανὲς εἶναι ὅτι ὁ συλλογεὺς δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὰς ὁδηγίας τῆς Ἐταιρείας, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις θὰ ἐβοήθει τοῦτον ἀσφαλῶς εἰς τὴν σύνταξιν ἀρτιωτέρας συλλογῆς, τὴν ὁποίαν ἡ Ἐπιτροπὴ δικαιούται ν' ἀναμένῃ ἀπὸ τὸν κ. Γραμματικόπουλον. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ταύτῃ προτείνει ὅπως ἀπονεμηθῆ εἰς τοῦτον ὁ ἔπαινος τῆς Ἐταιρείας διὰ τὴν φιλότιμον προσπάθειάν του.

Ἡ ἕτερα συλλογὴ περιέχει, ἀντιθέτως, πλούσιον καὶ χρήσιμον γλωσσικὸν ὕλικόν, συγκεκριμένως δὲ λεξιλόγιον (σ. 3-16), γραμματικὰ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἰδιώματος (σ. 17-19), τοπωνύμια (σ. 19-22), παροιμίας καὶ αἰνίγματα (σ. 22-26), ἀφηγήσεις εἰς συνεχῆ λόγον (26-33) καὶ ὀλίγα δημοτικὰ ἄσματα (33-40).

Ἄν ἐξαιρέσῃ τις τὸ γεγονός ὅτι ὁ κ. Παπαδημητρίου παρέλειψε νὰ διασαφήσῃ τὴν μορφήν καὶ τὴν σημασίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδομένων λέξεων διὰ παραδειγμάτων ἐκ τοῦ καθημερινοῦ λόγου, ὀφείλει νὰ διαπιστώσῃ ὅτι ἡ συλλογὴ του εἶναι πολλαχῶς χρήσιμος. Ἰδιαιτέρως, μάλιστα, αἱ ὀλίγαι γραμματικαὶ παρατηρήσεις καὶ αἱ ἀφηγηματικαὶ διηγήσεις γερόντων, καὶ παρέχουν ἐποπτικὴν εἰκόνα τοῦ ὁμιλουμένου εἰς τὸ χωρίον ἰδιώματος καὶ συμβάλλουν κατὰ πολὺ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῶν περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς περιφερείας Κομοτηνῆς γνωστῶν, ἰδίως ἐξ ὧν ὁ κ. Στ. Κυριακίδης ἔχει κατὰ καιροὺς γράφει. Τὸ ἰδίωμα τοῦτο εἶναι καθαρῶς βόρειον, μὲ ἀρκετὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά, ὡς ἡ χρῆσις τοῦ ἄρθρου ἢ διὰ τὰ ἀρσενικά (ἢ ἀφα-

λός, ἢ ζουρλός, ἢ πάτους, κλπ.), ἢ συχνή τροπή τοῦ γ εἰς β (ἄλβου = ἄλογο, ζυβός = ζυγός, λαβός = λαγός), ἢ ἐμφάνισις προθετικοῦ α (ἄβατσινιά, ἀσκαμνιά, ἀγουρογά = γοργά, κλπ.), ἢ ἐπίδοσις τῶν ὑποκοριστικῶν εἰς -οῦδι (χωραφούδ', κουρ'τσούδ', κλπ.), τῶν μεγεθυντικῶν εἰς -άκλους (ἀνθρωπάκλους, δασκαλάκλους, μπουξαδάκλους, κλπ.) κ.ἄ.

Ἡ Ἐπιτροπή, ἐκτιμῶσα τὴν εὐσυνείδητον προσπάθειαν καὶ τὴν θετικὴν προσφορὰν τοῦ συλλογέως, προτείνει ὅπως ἡ συλλογὴ τοῦ γίνῃ δεκτὴ καὶ βραβευθῇ.

10-11. Δύο ἀκόμη ἐκπαιδευτικοὶ ἀπέστειλαν συλλογὰς ἐκ Μακεδονίας : ὁ κ. Στέφ. Χριστοφίδης, χειρ/φον ἐκ 51 δακτυλογραφημένων σελίδων μεγάλου σχήματος ὑπὸ τὸν τίτλον «Λαογραφία Καταφυγίου Κοζάνης», καὶ ὁ κ. Κ. Μάνος, χειρ/φον ἐξ 85 σελίδων μεγάλου σχήματος, ὑπὸ τὸν τίτλον «Λαογραφικὴ Μελέτη», ἐξ Ἑπταχωρίου Καστοριᾶς. Ὡς ἐκ τῶν τίτλων προκύπτει, τὸ περιεχόμενον ἀμφοτέρων τῶν συλλογῶν εἶναι περισσότερον λαογραφικὸν καὶ ὀλιγώτερον ἢ ἐλάχιστα γλωσσικόν. Συγκεκριμένως, ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Χριστοφίδου περιέχει δημῶδη ἄσματα (σ. 1-32), εὐχάς, ἀράς, προλήψεις, μοιρολόγια καὶ παροιμίας (σ. 33-51). Ὡς ἀναφέρει ὁ συλλογεὺς, ὅλα τὰ ἄσματα τῆς συλλογῆς εἶναι «ντόπια», κατέβαλε δ' ὄντως προσοχὴν διὰ τὴν πιστὴν καταγραφὴν αὐτῶν εἰς τὸ τοπικὸν ἰδίωμα. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖ τις καὶ εἰς τὴν καταγραφὴν τόσον τῶν παροιμιῶν, ὅσον καὶ τῶν μοιρολογίων, νανουρισμάτων, κλπ. Ὅθεν, μολονότι τὸ πλεῖστον τοῦ περιεχομένου δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς καθαρῶς ἰδιωματικῆς προελεύσεως, μολονότι ἐλλείπει οἰαδῆποτε γλωσσικὴ ἐπεξήγησις, ὡς καὶ ἡ ἐρμηνεία τῶν παροιμιῶν, γεγονὸς εἶναι, ὅτι καὶ μόνῃ ἢ φωνητικῇ ἀπόδοσις τῶν λέξεων εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ Καταφυγίου προσφέρει θετικὴν συμβολὴν διὰ τὴν γνῶσιν τούτου. Δι' ὃ καὶ προτείνει ἡ Ἐπιτροπὴ τὴν βράβεισιν τῆς συλλογῆς.

Ὀλιγώτερον χρήσιμος διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ διαγωνισμοῦ εἶναι ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Μάνου. Περιλαμβάνει κυρίως περιγραφὴν ἐθίμων καὶ δοξασιῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ξενιτείαν, τὸν γάμον, τὸν θάνατον, τὴν μαγείαν καὶ τὴν μαντικὴν, τὴν μετεωρολογίαν καὶ τὰς ἑορτὰς (σ. 3-76), ἐν τέλει δὲ ὀλίγα τοπωνύμια (σ. 76-78) καὶ μερικὰς γραμματικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἰδιομάτος (σ. 79-82). Τὸ α' μέρος ὄχι μόνον εἶναι ἥκιστα ἐνδιαφέρον ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως, ἐνῶ εἶναι χρήσιμον ἀσφαλῶς εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον, ἀλλὰ καὶ ἔχει δημοσιευθῆ κατὰ τὸ πλεῖστον ἄλλοτε εἰς περιοδικὰ ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ συλλογέως. Ἐκ δὲ τοῦ β' μέρους, κυρίως ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ τοπωνυμιαί, διὰ τε τὴν μορφήν καὶ τὰς συνοδευούσας ἐκάστην τούτων ἱστορικὰς ἢ τοπογραφικὰς πληροφορίας, ὡς καὶ αἱ γραμματικαὶ παρατηρήσεις. Τὸ τελευταῖον τοῦτο καὶ ἡ διαπίστωσις ὅτι ὁ συλλογεὺς μετ' ἐνθουσιασμοῦ κατέβαλε κόπον πολὺν καὶ διέθεσε χρόνον ἀρκετὸν διὰ τὴν συγκέντρωσιν καὶ καταγραφὴν τοῦ ὕλικου, ἄγουν τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ προτείνῃ ὅπως ἀπονεμηθῇ ὁ ἔπαινος τῆς Ἑταιρείας εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ κ. Μάνου.

12. Ἡ τρίτη ἐκ Μακεδονίας συλλογὴ εἶναι καὶ πλουσιωτέρα τῶν προηγουμένων καὶ ἐνδιαφέρουσα, κυρίως διὰ τὸ ποικίλον τοῦ περιεχομένου αὐτῆς. Ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς κ. Ἀγγελικῆς Μεταλλينوῦ, φέρει τὸν τίτλον «Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὕλικου ἐκ Θεσσαλονίκης» καὶ ἀποτελεῖται ἐκ 17 τετραδίων κοινουῦ σχήματος (ἐκ σ.

συνολικῶς 396), ἕκαστον τῶν ὁποίων περιέχει διάφορον τῶν ἄλλων ὑλικὸν καὶ φέρει διάφορον τίτλον, κατὰ τὴν ἐξῆς σειράν : 1/ Μακεδονικαὶ παροιμίαι καὶ γνωμικά, 2/ δημοτικὰ ἄσματα, 3/ τοπωνύμια, 4/ εὐχαί, κατάραι, ὕβρεις, αἰνίγματα, νανουρίσματα, 5/ Μακεδονικαὶ παραδόσεις, 6/ δημῶδη δίστιχα, 7/ παραμύθια, 8/ ἱστορικὰ ἔγγραφα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μετὰ τινων ἀντιγράφων, 9/ γραμματικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὴν παλαιότερον ὁμιλουμένην ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ 10/ λεξιλόγιον ἐκ 1350 περίπου λέξεων τοῦ ἰδιώματος.

Ἐκ τῆς συντόμου ἀναγραφῆς τῶν περιεχομένων τῆς συλλογῆς εὐκόλως συνάγεται ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ. Οὕτω, τὸ τετράδιον τὸ περιλαμβάνον ἔγγραφα καὶ συμβόλαια θὰ εἶχε μᾶλλον θέσιν εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, πλὴν ἴσως πωλητηρίου συμβολαίου τοῦ 1824 ἐκ Χαλκιδικῆς, ἐνδιαφέροντος ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως. Τὰ τετράδια, ἐπίσης, τὰ περιέχοντα δημοτικὰ ἄσματα καὶ διάφορα δίστιχα, δὲν εἶναι γλωσσικῶς ἐνδιαφέροντα, διότι τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν ἁσμάτων καὶ διστίχων εἶναι ἢ γνωσταὶ παραλλαγαὶ ἢ διάφορα στιχουργήματα, ὅλα δὲ εἰς τὴν κοινὴν Νεοελληνικὴν. Δι' ὃ καὶ θὰ εἶναι ἰδιαίτερος χρήσιμα εἰς τὴν ἐν τῷ Λαογραφικῷ Ἀρχεῖῳ γινομένην ἔρευναν, τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσον μερικὰ τούτων, ἀναγόμενα εἰς τοπικὰ ἱστορικὰ γεγονότα, εἶναι ἴσως ἀθησαύριστα. Ἀπομένουν τὰ τετράδια τὰ περιέχοντα ἀφ' ἑνὸς μὲν τοπωνυμίας (μὲ σχετικὰς πρὸς ταῦτα πληροφορίας), παροιμίας καὶ γνωμικά, εὐχὰς καὶ ἀράς, ὄρκους καὶ χαιρετισμούς, ὀνόματα κατοικιδίων ζώων καὶ ἐπαγγελματικὸς ὄρους, παραμύθια καὶ παραδόσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς γραμματικὰς παρατηρήσεις καὶ τὸ ἰδιωματικὸν λεξιλόγιον. Τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶναι ἰδιαίτερος χρήσιμα, διότι προσφέρουν ἀξιόλογον ὑλικὸν διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁμιλουμένης μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως. Σημειώνομεν, π.χ., μεταξὺ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἰδιώματος, καθαρῶς βορείου, τὴν ἐπίδοσιν τῶν ὑποκοριστικῶν εἰς -έλι (παιδαρέλι, παπαδέλι, Κατινέλι, κλπ.), εἰς -ούδι καὶ -ούδα (παιδι-πιδούδ', ποντίκι - ποντικοῦδ', σπίτι - σπιτούδ', πόρτα - πουρτούδα, πέτρα - πετροῦδα, πατάτα - πατατούδα, κλπ.), τὸν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ τελευταῖα ταῦτα σχηματισμὸν τοῦ πληθυντικοῦ τῶν πρωτοκλίτων θηλυκῶν (ἢ κυρὰ - οἱ κυροῦδες, ἢ γιορτῆ - οἱ γιορτοῦδες, ἢ μύτη - οἱ μυτοῦδες), τὸν σχηματισμὸν τῶν τριτοκλίτων οὐδετέρων εἰς -ος κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ οὐδέτερα εἰς -μα (τὸ μάκρος - τὰ μάκρητα, τὸ κέρδος - τὰ κέρδητα, τὸ πλάτος - τὰ πλάτητα, τὸ βάθος - τὰ βάθητα, κλπ.), τὴν ἐκ συνεκφορᾶς συχνὴν ἐμφάνισιν τοῦ προθετικοῦ α (ἀφ' ἡλλάδα = φυλλάδα, ἀπετούμενα = πετούμενα, πουλιά, ἢ ἀμάχ' = μάχη, τὸ ἀξούγκι = ξύγκι, κλπ.), κλπ.

Ἄλλὰ καὶ τὰ τετράδια τῆς προηγουμένης κατηγορίας περιλαμβάνουν ἀφθονον ὑλικὸν τῆς ἰδίας χρονικῆς περιόδου, μετ' εὐσυνειδησίας καταγεγραμμένον. Ἰδιαίτερος πολῦτιμα εἶναι μερικὰ τῶν παραμυθιῶν, τὰ ὁποῖα φαίνονται ὅτι ἀποδίδουν πιστῶς τὸ παλαιὸν ἰδίωμα τῆς περιοχῆς καὶ δίδουν οὕτως ἐποπτικὴν αὐτοῦ εἰκόνα. Γεγονὸς εἶναι, ὅτι ἡ κ. Μεταλλينوῦ εἰργάσθη μετὰ πολλοῦ ζήλου διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ὑλικοῦ, κατέβαλε κόπον πολὺν καὶ διέθεσε χρόνον μακρὸν διὰ τὴν κατάταξιν καὶ καταγραφὴν αὐτοῦ. "Ὅθεν ἡ ἐργασία τῆς ἀξίζει, κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ἐπιτροπῆς, νὰ βραβευθῇ καὶ ἰδιαίτερος νὰ ἐπαινεθῇ.

13-14. Εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ὀφείλομεν δύο ἀκόμη πλουσίας καὶ ἐνδιαφερούσας συλλογὰς γλωσσικοῦ ὕλικου ἐκ Κρήτης. Ὁ κ. Ν. Πιμπλῆς, συνταξιούχος ἐπιθεωρητῆς δημοτικῶν σχολείων, ἀποστέλλει χειρόγραφον συλλογὴν 124 σελίδων μεγάλου σχήματος ἐκ τῆς περιφερείας Κισάμου, εἰδικώτερον δὲ ἐκ τῆς περιφερείας τῶν «Ἐννέα Χωρίων», ὅθεν κατάγεται, ἡ δὲ δεσποινὶς Ἑλένη Οὐσταμανωλάκη, συλλογὴν 72 σελίδων δακτυλογραφημένων μεγάλου σχήματος ὑπὸ τὸν τίτλον «Συλλογὴ δημῶδους ὕλικου ἀπὸ τὰ χωρία τοῦ νομοῦ Ἑρακλείου».

Ἡ πρώτη τῶν συλλογῶν τούτων περιλαμβάνει ἐξ ὀλοκλήρου γλωσσάριον ταξινομημένον ἀλφαβητικῶς καὶ καταγεγραμμένον μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας. Ἐν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ ἐν αὐτῷ σημειούμεναι λέξεις «ἠντλήθησαν εὐθέως ἀπὸ τὰ λαϊκὰ στόματα εἰς διάστημα μιᾶς περιόδου ἑβδομηκονταετίας», καθ' ὃ ὁ συλλογεὺς περιώδευε καὶ ἐλάμβανε πρόχειρα σημειώματα, ὡς ἐξηγεῖ εἰς τὸν πρόλογόν του, ἐννοεῖται εὐκόλως ποίου καὶ πόσου μόχθου ὑπῆρξε καρπὸς ἡ ὑπὸ κρίσιν συλλογὴ. Τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι περιέχει πιθανῶς καὶ λέξεις ἀποθησαυρισθείσας καὶ ὑπὸ ἄλλων, κατ' οὐδὲν μειώνει τὴν ἀξίαν αὐτῆς, τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσον προέρχεται ἐκ περιφερείας τῆς Μεγαλονήσου, σχετικῶς ὀλιγώτερον τῶν ἄλλων ἐρευνηθείσης. Ἄξιον ἰδιαίτερας σημειώσεως εἶναι ὅτι κατὰ τὴν τελικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ὕλικου ὁ κ. Πιμπλῆς ἐπέμεινε εἰς τὴν ἀκριβῆ καὶ σαφῆ ἀπόδοσιν τῆς ἐννοίας ἐκάστης λέξεως κατὰ τρόπον, ὅστις καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς πλήρως διαφωτίζει καὶ εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν καθορισμὸν βοηθεῖ, ἰδίᾳ προκειμένου περὶ ὀνομάτων θάμνων καὶ χόρτων, καὶ εἰς τὴν σύλληψιν τῶν σημασιολογικῶν ἀποχρώσεων συντελεῖ διὰ τῆς παραθέσεως τῶν συνωνύμων ἢ συγγενικῶν, τῶν παραγῶγων ἢ τῶν συνθέτων τοῦ λήμματος. Εἰς τὴν λ., π.χ., κουλούκι-κούλουκας = ὁ νεαρὸς σκύλλος, παρατίθενται 11 διάφορα ὀνόματα κυνῶν καὶ 9 ῥήματα δηλοῦντα διαφόρους ἀποχρώσεις τῆς ἐννοίας τοῦ γαυγίζω. Εἰς τὴν λ. πάτος καθορίζονται ὅλαι αἱ ἐν χρήσει σημασίαι τῆς λ. αὐτῆς, ἐν συνεχείᾳ δὲ καταχωρίζεται ἡ σημασιολογικὴ χρῆσις τῶν ῥημάτων πατῶ καὶ πατώνω καὶ 13 ἄλλων παραγῶγων ἢ συνθέτων. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ λεχθῶν περισσότερα, διὰ νὰ κατανοηθῆ ἡ ποικίλη καὶ δαψιλῆς ὠφέλεια, ἣτις θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Πιμπλῆ εἴτε διὰ τὴν ἀποθησαύρισιν λέξεων καὶ φαινομένων χαρακτηριστικῶν τῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ ὀμιλουμένης, εἴτε διὰ τὴν ἐπαλήθευσιν ἐξ ἄλλων πηγῶν γνωστῶν τοιούτων. Ὅθεν ἡ βράβευσις αὐτῆς, ἣν ἐκθύμως προτείνει ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ, θὰ ἀποτελέσῃ ἀναγνώρισιν τῶν κόπων τοῦ γηραιοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καὶ παράδειγμα πρὸς μίμησιν διὰ τοὺς νεωτέρους.

Ἡ συλλογὴ τῆς δ/δος Οὐσταμανωλάκη διακρίνεται εἰς δύο μέρη : τὸ πρῶτον, τὸ καὶ ἐκτενέστερον, περιέχει κυρίως λαογραφικὸν ὕλικόν (σελ. 3-62), τὸ δὲ δεύτερον, ἐκ σελίδων 10, περιλαμβάνει τοπωνύμια ἐκ τοῦ χωρίου Καταλαγάρι Ἑρακλείου, ἐνθα ὑπηρετεῖ ἡ συλλογεὺς (σελ. 62-63), σύντομον λεξιλόγιον (σελ. 65-70) καὶ ὀλίγας παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς φωνητικῆς τοῦ ἰδιώματος (σελ. 71-72). Περιττὸν νὰ λεχθῆ ὅτι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου μέρους τῆς συλλογῆς εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γνωστὸν ἐξ ἄλλων πηγῶν, τοῦτο ὁμῶς δὲν σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι χρήσιμον καὶ διὰ τὴν συγκριτικὴν λαογραφικὴν ἔρευναν καὶ διὰ τοὺς σημειουμένους γλωσσικοὺς

ιδιωματισμούς. Περιττόν, επίσης, νὰ λεχθῆ ὅτι τὸ δεύτερον μέρος τῆς συλλογῆς τυγχάνει ἰδιαίτερος εὐπρόσδεκτον διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ διαγωνισμοῦ, θὰ ἦτο δὲ κατὰ πολὺ χρησιμώτερον, ἐὰν ἡ συλλογὴ προσέθετεν, ὡς ἡδύνατο ἀσφαλῶς νὰ πράξῃ, περισσοτέρας πληροφορίας, προκειμένου περὶ τῶν τοπωνυμίων, καὶ παραδείγματα τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας πρὸς πίστωση τῆς χρήσεως τῶν διὰ τοῦ γλωσσαρίου προσφερομένων λέξεων. Εἴμεθα, ἐν τούτοις, βέβαιοι ὅτι τὰ μειονεκτήματα ταῦτα ὀφείλονται μόνον εἰς μεθοδολογικὴν ἄγνοιαν τῆς συλλογῆς, ἣτις διακρίνεται, ἄλλως, διὰ τὴν φιλεργίαν καὶ τὴν ἐπιμελημένην παρουσίαν τοῦ ὑλικοῦ, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν, μεθ' ὧν περιβάλλει πάντα τὰ δημιουργήματα τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ. Ὅθεν δικαιούμεθα νὰ προσδοκῶμεν πληρεστέραν καὶ μεθοδικώτερον συντεταγμένην γλωσσικὴν συλλογὴν. Μὲ τὴν πεποίθησιν ταύτην προτείνομεν ὅπως καὶ ἡ ὑπὸ κρίσιν, ἐν πολλοῖς χρήσιμος, ἐπαναλαμβάνομεν, συλλογὴ γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ βραβευθῆ.

15. Εἰς τὴν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ ὁμιλουμένην ἀναφέρεται καὶ τρίτη συλλογὴ, ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ διαμένοντος Κρητὸς κ. Μαν. Πιτυκάκη καὶ φέρουσα τὸν τίτλον «Τεχνικοὶ καὶ ἐπαγγελματικοὶ ὄροι ἀπὸ τὴν γεωργικὴν ζωὴν τῆς Ἀνατ. Κρήτης». Ὡς ἐκ τοῦ τίτλου ἐμφαίνεται, περιέχει, εἰς 23 δακτυλογραφημένας σελίδας μεγάλου σχήματος, γεωργικοὺς ὄρους εἰδολογικῶς ταξινομημένους : εἶδη ἀγρῶν, καλλιέργεια αὐτῶν, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ὀνόματα καὶ τρόπος διατροφῆς ἀροτριῶντων κτηνῶν, σπορά, θερισμός, ἄλωνισμός, σχέσεις ἐργασίας, ἐλαιοκομία καὶ ἀμπελοκομία. Ὁ κ. Πιτυκάκης φαίνεται κατέχων πλήρως καὶ ἐποπτικῶς τὴν μορφήν καὶ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων, ἃς πραγματεύεται. Ἐὰν δὲ ἐφρόντιζε νὰ προσθέτῃ ἐκάστοτε, πρὸς διασάφησιν ἀμφοτέρων, φράσεις τῆς κοινῆς λαλιᾶς τῆς γενετέρας του, ἡ μικρὰ συλλογὴ του θὰ ἡδύνατο νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ὑποδειγματικὴ διὰ τὸν τομέα, εἰς ὃν ἀναφέρεται. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἔχει αὕτη, παρέχει ἀρκετὸν καὶ ἐνδιαφέρον γλωσσικὸν ὑλικὸν καὶ πρέπει διὰ τοῦτο νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ νὰ βραβευθῆ.

16. Ὁ παλαίμαχος καὶ ἀκαταπόνητος τροφοδότης τῶν διαγωνισμῶν τῆς Ἑταιρείας κ. Γ. Ντεγιάννης ὑποβάλλει καὶ ἐφέτος τρεῖς ἐνδιαφερούσας συλλογὰς. Ἡ μεγαλυτέρα τούτων, ἐκ σελ. τετραδίου 200, περιέχει ἐπώνυμα καὶ παρωνύμια, πάροιμια καὶ γνωμικά, ὡς καὶ ἀρκετὰ τοπωνύμια ἐκ τῆς γενετέρας του, τοῦ χωρίου Στρόπωνες τῆς Μέσης Εὐβοίας, τὸ ὑλικὸν δὲ αὐτῆς ἔχει καταταγῆ οὐχὶ κατ' εἶδος, ἀλλὰ κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν δι' ὅλας τὰς μνημονευθείσας κατηγορίας λέξεων. Ἡ δευτέρα συλλογὴ, ἐκ 50 σελίδων τετραδίου, περιλαμβάνει τοπωνύμια καὶ παρωνύμια ἐκ τῶν γειτονικῶν τῆς γενετέρας του χωρίων Στενή, Καμπιά καὶ Κουτουρλομετόχι. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἀποτελεῖ τὴν πρώτην προσφορὰν ὑλικοῦ ἐκ τῶν ἐν λόγῳ χωρίων, ἐνῶ αἱ τοπωνυμιαὶ ἐκ Στροπόνων ἀποτελοῦν συμπλήρωμα προηγουμένης ἀναλόγου συλλογῆς τοῦ ἰδίου καὶ ἠντλήθησαν, ἐν τῷ συνόλῳ σχεδόν, ἐξ ἀρχείου περιλαμβάνοντος δηλώσεις τοῦ παρελθόντος αἰῶνος περὶ κατοχῆς ἐθνικῶν γαιῶν ὑπὸ κατοίκων τοῦ χωρίου. Εἶναι περιττόν νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ συλλογὴ καὶ ἡ καταγραφή τοῦ ὑλικοῦ ἔγινε μετὰ τῆς γνωστῆς προσοχῆς καὶ εὐσυνειδησίας, ὅτι πᾶσα χρήσιμος πληροφορία σχετικὴ πρὸς τὰ ἐπώνυμα καὶ τὰ παρωνύμια ἢ τὰ τοπωνύμια ἔχει μετ' ἐπιμελείας συλλεγῆ καὶ ὅτι ἡ ἐρμηνεία τῶν παροιμιῶν ἔχει πάντοτε σαφῶς

ἀποδοθῆ, συμπληροῦται μάλιστα πολλάκις διὰ παραθέσεως ἀντιστοίχων ἐκάστοτε παροιμιῶν ἢ φράσεων τῆς ἀρχαίας, δείγματα πάντα ταῦτα τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἐμπειρίας τοῦ συλλογέως.

Ἡ τρίτη συλλογὴ τοῦ κ. Ντεγιάννη εἶναι διάφορος εἰς περιεχόμενον καὶ προέλευσιν τῶν προηγουμένων. Περιλαμβάνει δημῶδη ἄσματα ἐκ διαφόρων τόπων εἰς 57 σελίδας τετραδίου, ἀποτελεῖ δὲ συνέχειαν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς εἰς τὸν περυσινὸν διαγωνισμὸν ὑποβληθείσης ὑπ' αὐτοῦ παρομοίας συλλογῆς. Ἐκαστον τῶν ἄσμάτων ἔχει πιστῶς καταγραφῇ κατὰ τὴν ὑπαγόρευσιν τοῦ πληροφοριοδότη, οὗτινος σημειοῦται τὸ ὀνοματεπώνυμον, ἡ ἡλικία καὶ ἡ ἰδιαιτέρα πατρίς, προστίθενται δὲ συχνὰ ὑπὸ τοῦ συλλογέως ἐπεξηγηματικαὶ πληροφορίες, ἱστορικῆς ἢ ἄλλης φύσεως, χρήσιμοι διὰ τὴν πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ περιεχομένου. Διὰ ταῦτα καὶ διὰ τὴν ἰδιωματικὴν ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως ἐμφάνισιν τῶν προσφερομένων ἄσμάτων, ἅτινα ἀποτελοῦν, ἐννοεῖται οἴκοθεν, παραλλαγὰς γνωστῶν ἐν τῷ συνόλῳ τοιούτων, καὶ ἡ μικρὰ αὕτη συλλογὴ τοῦ κ. Ντεγιάννη εἶναι χρήσιμος καὶ εὐπρόσδεκτος. Γενικῶς δ' εἰπεῖν, καὶ ἡ ἐφετινὴ προσφορὰ αὐτοῦ τυγχάνει ἀξιόλογος καὶ δέον νὰ βραβευθῆ.

17. Ἐξ Εὐβοίας προέρχεται ὡσαύτως χειρόγραφος συλλογὴ ἐκ 200 πυκνογραμμῶν σελίδων τετραδίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Γλωσσάριον ἐκ τῆς κωμοπόλεως Ψαχνῶν». Ἀποστέλλεται ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Δούδαλη, ἀποτελεῖ δὲ συνέχειαν τῆς εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1955 ὑποβληθείσης καὶ βραβευθείσης συλλογῆς αὐτοῦ. Ὡς καὶ τότε ἐτονίσθη, ὁ κ. Δούδαλης εἶναι ἱκανός, ἐμπειρος καὶ εὐσυνείδητος συλλογεύς, φροντίζει δὲ νὰ καταγράφῃ πιστῶς τὴν μορφήν τῶν λέξεων, νὰ ἐρμηνεύῃ ταύτας μὲ σαφήνειαν ζηλευτὴν καὶ νὰ διασαφῆ διὰ καταλλήλων παραδειγμάτων τοῦ καθημερινοῦ λόγου ἢ καὶ δι' ἐπιτυχῶν ἰχνογραφικῶν σχεδίων, προκειμένου περὶ τεχνικῆς φύσεως ἐννοιῶν κυρίως. Ἐπαναλαμβάνομεν διὰ τοῦτο τὴν ἔκτοτε διατυπωθεῖσαν εὐχὴν, ὅπως ἐξακολουθήσῃ οὗτος τὴν μέχρι τοῦδε τόσον ἐπιμελῶς καὶ ἐπιτυχῶς συντελεσθεῖσαν ἐργασίαν καὶ συμπληρώσῃ τὴν ἀποθησαύρισιν τοῦ ἐνδιαφέροντος ἰδιώματος τῆς γενετέρας του. Πρὸς πίστῳσιν τοῦ τελευταίου τούτου καὶ δείγματος χάριν, σημειοῦμεν ἐκ τῆς ἐφετινῆς συλλογῆς τὴν ἰδιωματικὴν σημασιολογικὴν διαφοροποίησιν ἐνίων λέξεων, ὡς τοῦ οὐσ. ἀφτίζῆς, κυριολεκτουμένου πολλαχοῦ ὑπὸ τὴν σημασίαν «κυνηγός», ἀλλὰ δηλοῦντος ἐκεῖ τὸν «σκοπευτὴν», τοῦ οὐσ. ζαμπίτ' τό, σημαίνοντος τὸν «ξυλοδαρμόν», μολονότι ἀλλαχοῦ τὸ ζαμπίτης ὁ, δηλοῖ τὸν ἐπιβάλλοντα τὴν τάξιν ἀξιωματοῦχον, τοῦ οὐσ. διασάκ' τό, κυριολεκτουμένου ὑπὸ τὴν σημασίαν «ἀπαγόρευσις», ἀλλὰ σημαίνοντος ἐν Ψαχνοῖς τὴν «ἀνάγκην, δύσκολον περίστασιν», τοῦ ἐπιθ. ἀθαράπαγος, χρησιμοποιοιμένου ἀλλαχοῦ μὲ τὴν ἐννοιαν «ἀθεράπευτος», ἐκεῖ ὅμως σημαίνοντος τὸν «ἀνικανοποίητον, ἄπληστον», τοῦ ἐπιθ. ξεκάμπανος, σημαίνοντος τὸν «ταλαντευόμενον, μετέωρον», ἀλλὰ χρησιμοποιοιμένου ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σημασίαν «λίαν πτωχός», κλπ. Ἐν συνόψει, ἡ δευτέρα συλλογὴ τοῦ κ. Δούδαλη παρουσιάζει τὰς αὐτὰς πρὸς τὴν πρώτην ἀρετὰς καὶ εἶναι ἐξ ἔσου πολύτιμος διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἑταιρείας, δι' ὃ καὶ πρέπει νὰ βραβευθῆ.

18-19. Ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος προέρχονται δύο συλλογαὶ καταρτισθεῖσαι ὑπὸ ἐκπαιδευτικῶν : μία ἐκ Νεοχωρίου Ναυπάκτου καὶ γενικώτερον ἐξ ὅλης τῆς ὄρεινῆς Ναυπακτίας, ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Φούρλα, δημοδιδασκάλου, καὶ ἑτέρα ἐκ Φθιώτιδος, ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Ἀθ. Φλώρου, καθηγητοῦ Φιλολογίας.

Ἡ πρώτη τῶν συλλογῶν τούτων περιέχει, εἰς 19 σελίδας μεγάλου σχήματος, 355 ἐν ὄλῳ λέξεις ἀλφαβητικῶς ταξινομημένας, μετὰ τῆς ἐρμηνείας ἐκάστης αὐτῶν, ἀλλ' ἄνευ οὐδενὸς διασαφητικοῦ παραδείγματος ἐκ τῆς καθημερινῆς χρήσεως. Τὸ κύριον ὅμως μειονέκτημα τῆς συλλογῆς δὲν εἶναι τοῦτο, ἀλλ' ἡ καταφανῶς ἀνακριβῆς φωνητικὴ ἀπόδοσις τῆς ἰδιωματικῆς μορφῆς τῶν λέξεων. Ἀποφεύγομεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας καὶ ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν ὅτι εἰς οὐδεμίαν σχεδὸν λέξιν τῆς συλλογῆς φαίνεται κωφούμενον τὸ ο ἢ τὸ ε ἄτονον, ἢ συγκοπτόμενον τὸ ι ἢ τὸ ου ἄτονον, ἐνῶ γνωστὸν τυγχάνει ὅτι τὸ ἰδίωμα τῆς Ναυπακτίας ἀνήκει εἰς τὰ καθαρῶς βόρεια. Ἡ σαφῆς ἐντύπωσις τῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ὅτι ὁ κ. Φούρλας καὶ ἔφασιν πρὸς ἐργασίαν ἔχει καὶ ἱκανότητάς πρὸς συλλογὴν καὶ διαπραγματεύειν γλωσσικοῦ ὕλικου κέκτηται, ἀλλ' ἄγνοεῖ παντελῶς τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν μέθοδον. Κατ' ἀκολουθίαν, προτείνει, ὅπως ἀπονεμηθῇ εἰς αὐτὸν ὁ ἔπαινος τῆς Ἐταιρείας ἐπὶ τοῦ παρόντος, γίνῃ δὲ συγχρόνως πρὸς αὐτὸν ἡ σύστασις νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν φιλότιμον καὶ ἐθνωφελῆ προσπάθειάν του, ἀφοῦ ἀναγνώσῃ προηγουμένως τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἐταιρείας.

Ἡ δευτέρα συλλογὴ περιλαμβάνει παρατηρήσεις εἰς τὴν φωνητικὴν καὶ τὸ τυπικὸν τοῦ ἐν Φθιώτιδι ὁμιλουμένου ἰδιώματος (σελ. 2-12), λεξιλόγιον αὐτοῦ (σελ. 13-79) καὶ τοπωνύμια τῆς περιοχῆς (σελ. 80-93). Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔχουν ἤδη δημοσιευθῆ, ὡς ἔχουν ἐν τῷ χειρογράφῳ, εἰς τὸ περιοδικὸν «Φθιώτις» (τεύχη 14, 15/16, 17, 18, 19, 20/21), δὲν δύνανται ἐπομένως, κατὰ τὸν κανονισμόν τοῦ διαγωνισμοῦ, νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἄλλα δύο κεφάλαια τῆς συλλογῆς, τὰς γραμματικὰς δηλαδὴ παρατηρήσεις καὶ τὸ γλωσσάριον, ἡ Ἐπιτροπὴ εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ παρατηρήσῃ μετὰ λύπης, ὅτι οὐδὲν τὸ θετικὸν καὶ χρήσιμον διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ προσφέρουν. Ὁ κ. Φλώρος ἐθεώρησε προτιμότερον νὰ ἀσχοληθῇ εἰς ἄκαιρον ἐπίδειξιν προσωπικῶν γνωμῶν ἀναγομένων εἰς φωνητικὰς καὶ ἔτυμολογικὰς ἐρμηνείας, ἐσφαλμένας μάλιστα κατὰ τὸ πλεῖστον, παρὰ εἰς θετικὴν προσφορὰν γλωσσικοῦ ὕλικου. Παραδείγματος χάριν, σημειοῦμεν ὅτι καταναλίσκει χάρτην καὶ κόπον διὰ νὰ διακρίνῃ διαφορὰς εἰς τὴν προφορὰν τῆς συνιζανομένης καταλήξεως -ιά ἢ τῆς φθόγγου ου μετὰ τὸ τσ, νὰ ἐξηγήσῃ τὴν παρουσίαν προθετικοῦ α εἰς πολλὰς λέξεις τοῦ ἰδιώματος διὰ τῆς προληπτικῆς ἀφομοιώσεως, ἢ νὰ ἀνακαλύψῃ τὸν λόγον τροπῆς φθόγγου εἰς ἄλλον εἰς λέξεις προερχομένας ἐκ τῆς ἀρχαίας ἢ μεταβληθείσας ἐκ παρετυμολογίας, νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ἀγκούτσα προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀγκυλίτσα, τὸ ἄπλας ἐκ τοῦ ἐμβάλλω, τὸ ἀλάνταβος ἐκ τοῦ δωρικοῦ ἀλίβατος, τὸ ἄρατος ἐκ τοῦ ἀραβάσσω, τὸ ἀξάλη = βούκεντρον, ἐκ τοῦ ἰξάλη (sic) = ἀλγαγρος, τὸ ἀραβάνι = ὁ πλαγιτροχασμὸς τοῦ ἵππου, ἐκ τοῦ ραιβός, τὸ βαλαντώνω ἐκ τοῦ λατινικοῦ *bellare*, τὸ βιργιάνι = ἀνοικτά, ἐκ τοῦ λατινικοῦ *bulga* = πήρα, τὸ γκέμι ἐκ τοῦ κημός, τὸ κέφι ἐκ τοῦ κέφος = εἶδος πτηνοῦ, τὸ κυττάρι = τὸ ὕστερον, ἐκ τοῦ πυτία, τὸ γνωστὸν κοκορέτσι ἐκ τοῦ κόρκορος, τοῦ παροιμιωδῶς

γνωστοῦ λαχάνου, τὸ λακινιά = πλῆθος, ἐκ τοῦ Λακωνία, κλπ. κλπ. Κατόπιν τούτων, ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀδυνατεῖ νὰ προτείνῃ ὅπως γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Φλώρου, διατηρεῖ ὅμως τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ εὔρεθῇ προσεχῶς εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ προτείνῃ τὴν ἀποδοχὴν καλυτέρας συλλογῆς αὐτοῦ, ἀπηλλαγμένης τοῦ φόρτου τῶν ἀκαίρων ἐτυμολογιῶν καὶ περιοριζομένης εἰς τὴν πιστὴν καταγραφὴν τῆς μορφῆς τῶν λέξεων, εἰς τὴν σαφῆ καὶ σύντομον ἀπόδοσιν τῆς σημασίας αὐτῶν καὶ εἰς παράθεσιν φράσεων τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου πρὸς διασάφησιν ταύτης καὶ ἐκείνης, καὶ οὐδὲν πλέον.

20. Ἀνταπόκρισιν εἰς παρομοίαν, ἀλλὰ διάφορον κατὰ λόγον, εὐχὴν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐκφρασθεῖσαν εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ παρελθόντος διαγωνισμοῦ, ἀποτελεῖ ἡ συμμετοχὴ τῆς κ. Στέλας Πετράκη εἰς τὸν ἐφετινὸν διαγωνισμὸν διὰ νέας ἐκ τοῦ ιδιώματος τῶν Σμυρναίων συλλογῆς, ἀξιολόγου εἰς περιεχόμενον καὶ εὐμεθόδως συντεταγμένης. Εἰς 48 δακτυλογραφημένας σελίδας καταγράφονται πολλαὶ χαρακτηριστικαὶ λέξεις τοῦ ιδιώματος, Ἑλληνικαὶ κυρίως τὴν φορὰν ταύτην καὶ πραγματικῶς νέαι, χωρὶς δηλαδὴ νὰ ἐπαναλαμβάνεται λέξις σημειωθείσα εἰς τὴν προηγουμένην συλλογὴν, καὶ διασαφεῖται ἡ χρῆσις αὐτῶν διὰ καταλλήλων παραδειγμάτων τῆς ὁμιλουμένης ἄλλοτε εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἰωνίας. Ἐμφανῆ καθίστανται οὕτω πολλὰ τῶν χαρακτηριστικῶν ταύτης, ὡς ἡ χρῆσις χρονικῆς ἀντὶ συλλαβικῆς αὐξήσεως τῶν ρημάτων (ἤφαγα, ἤφταιξα ἤφταξα, κλπ.), ἡ συχνὴ διατήρησις τῆς προφορᾶς τοῦ *v* ὡς *ou* ἢ *iou* (ὁ βούτουρας, ὁ χρουσός, ἡ νοικοκυουρά, κλπ.), ἡ ἰδιάζουσα μεταφορὰ τῆς σημασίας ἐνίων λέξεων (ἡ λ. *μαγνήτης*, π.χ., ἐχρησιμοποιοεῖτο ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ *μέντιουμ* τῆς πνευματιστικῆς ὁρολογίας, ἡ λ. *ματατούρα* ἐκ τῆς ἐννοίας «εἶδος ἐλαφροτάτου ζιζανίου»), κατήντησε νὰ σημαίνῃ τὴν κακόγλωσσον γυναῖκα, ἡ λ. *κασκαβάλης* ἐκ τῆς σημασίας τοῦ γνωστοῦ εἶδους τυροῦ μετεφέρθη εἰς τὴν σημασίαν «βραδύνους, χοντροκέφαλος», κλπ.). Γεγονὸς βεβαίως εἶναι ὅτι δὲν ἐξαντλεῖται οὕτως ὁ κατάλογος τῶν μορφολογικῶν καὶ σημασιολογικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ιδιώματος, ὅπως γεγονὸς εἶναι ὅτι δὲν ἐξαντλεῖται διὰ τῆς ὑπὸ κρίσιν προσφορᾶς τῆς κ. Πετράκη οὔτε ὁ λεξιλογικὸς πλοῦτος τῆς ἐν Σμύρνη λαλουμένης. Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ συλλογεύς, ἐκ τῶν ὀλίγων οἵτινες κατέχουν μετ' αἰσθήματος τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑλληνικωτάτης ποτὲ πόλεως, θὰ συνεχίσῃ τὴν ἀξίειπαινον καὶ ἐθνωφελῆ προσπάθειάν της, ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀσμένως ἀποδέχεται τὴν παροῦσαν συλλογὴν καὶ προτείνει τὴν ἀπονομὴν εἰς αὐτὴν βραβείου.

21. Συμπληρωματικὴν, ὡσαύτως, συλλογὴν γλωσσικοῦ ὕλικου ἐκ τῆς ὁμιλουμένης ἄλλοτε ἐν Ἀρτάκῃ τῆς Προποντίδος, καταγεγραμμένην εἰς 9 τετράδια ἐκ σελ. 429 ἐν συνόλῳ, ἀποστέλλει ὁ συνταξιούχος ἐκπαιδευτικὸς κ. Ὁρ. Λογοθετίδης, οὔτινος ἡ εἰς τὸν προηγούμενον διαγωνισμὸν ὑποβληθεῖσα ὁμοία συλλογὴ ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβείου. Καὶ ἡ ὑπὸ κρίσιν συλλογὴ τοῦ κ. Λογοθετίδου παρουσιάζει τὰ αὐτὰ πρὸς ἐκείνην πλεονεκτήματα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν καλλιγραφικὴν καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐπιμελῆ, λεπτομερῆ καὶ σαφῆ καταγραφὴν καὶ διαπραγματεύσιν τοῦ προσφερομένου ὕλικου. Ἐχει, ὅμως, τὸ κοινὸν μὲ τὴν προηγουμένην μειονέκτημα, ὅτι περιέχει πλῆθος Τουρκικῶν λέξεων καὶ φράσεων, χρησιμοποιουμένων, βεβαίως, ἄλλοτε, κατ' ἀνάγκην ἢ ἐπ' εὐκαιρίᾳ, ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Ἑλληνικῆς κωμοπόλεως, ἀλλὰ

μη ἀνηκουσῶν, ἐξ ἴσου βεβαίως, εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ὀμιλουμένην μεταξὺ αὐτῶν τούτων τῶν κατοίκων. Ἐπὶ πλέον, ἔχει δύο ἀκόμη μειονεκτήματα: πρῶτον, τὴν ἀποθησαύρισιν λέξεων καταφανῶς λογίων, χρησιμοποιουμένων ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ κύκλου τῶν λογίων τῆς κωμοπόλεως, εἰς ὃν ἀνῆκε, ἀλλ' ὄχι ἀσφαλῶς ὑπὸ τῶν ἀπλῶν καὶ ἀγραμμάτων κατοίκων αὐτῆς (βακτηρία, θαλασσοποιῶ, οἰκτιρισμός, σπεῖρα, τέμενος, ὑπέρογκος, ὠδῖνες, κλπ.)· δεύτερον, τὴν ἐπανάληψιν πολλῶν λέξεων, τὰς ὁποίας εἶχεν ἤδη πραγματευθῆ εἰς τὴν προηγούμενην συλλογὴν. Τὰ τελευταῖα ταῦτα μειονεκτήματα εἶναι συγγνωστά διὰ τὴν μεγάλην ἡλικίαν τοῦ συλλογέως, ὅστις, ἐν βαθεῖ ἀλλὰ θαλερῶ γήρατι, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ ἀποδίδῃ κατὰ τρόπον, ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν διὰ τοὺς νεωτέρους, δὲν μειώνουν δὲ σημαντικῶς τὴν θετικὴν προσφορὰν καὶ τῆς ὑπὸ κρίσιν συλλογῆς αὐτοῦ, ἣ ὁποία περιέχει χρήσιμον καὶ ἐνδιαφέρον γλωσσικὸν ὕλικόν (μεταξὺ ἄλλων, π.χ., πολλὰς ἀρχαιοπινεῖς λέξεις τοῦ ἰδιώματος, ὡς ὄρκυνος = δελφίν, σκιᾶθος = σκιαδίων, σαλός = μωρός, καμμῶ = καμμύω τοὺς ὀφθαλμούς, γούρι = οὔριον, κλούβιο, ἐπὶ ῥοῦ, κλπ.) καὶ πρέπει διὰ τοῦτο νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ νὰ βραβευθῇ.

22. Ἐκ τῶν γεωγραφικῶς μεμονωμένων συλλογῶν, τέλος, ἡ καταφανῶς ἀρτιωτέρα προέρχεται ἐκ Θεσσαλίας, συγκεκριμένως δὲ ἐκ τοῦ χωρίου Ἀνατολὴ τῆς ἐπαρχίας Ἀγιάς. Ὑποβάλλεται ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Γερορρίζου, συνταξιούχου δημοδιδασκάλου, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ 2 χειρογράφων τετραδίων μεγάλου σχήματος καὶ σελ. 210 ἐν ὄλφ. Τὸ περιεχόμενον τοῦ α' τετραδίου περιλαμβάνει φωνητικὰς καὶ γραμματικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἰδιώματος (σελ. 3-17), λεξιλόγιον αὐτοῦ ἀλφαβητικῶς καταγεγραμμένον (σελ. 19-75), φράσεις ἰδιωματικὰς (σελ. 76-90), τοπωνύμια (σελ. 92-98) καὶ ποιμενικοὺς ὄρους (σελ. 99-105). Τὸ δεύτερον τετράδιον περιλαμβάνει συμπλήρωμα τοῦ λεξιλογίου (σελ. 3-23), τῶν ἰδιωματικῶν φράσεων (σελ. 24-38) καὶ τῶν τοπωνυμίων (σελ. 47-56), ἐπὶ πλέον δὲ διηγήσεις ἐν συνεχεῖ λόγῳ καὶ ἓνα παραμῦθι (σελ. 39-41 καὶ 62-64), παροιμιακὰς καὶ ἐπιρρηματικὰς φράσεις, παροιμίας καὶ γνωμικὰ (σελ. 42-46 καὶ 66-74), εὐχὰς καὶ ἀράς (σελ. 57-71), τραγούδια καὶ κάλαντα (76-99) καὶ γεωργικοὺς ὄρους (σελ. 100-108).

Ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ κατ' ἀρχὴν ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τοῦ περιεχομένου τῆς συλλογῆς, ὡς καὶ ἡ ἄκρα ἐπιμέλεια καὶ ἡ τάξις, μεθ' ὧν κατέταξε καὶ ἐπραγματεύθη τοῦτο ὁ συλλογέως. Μικρόν, ἀλλ' ἱκανὸν δεῖγμα τούτου ἀποτελεῖ ἡ μετ' εὐσυνειδησίας καὶ σαφηνείας συμπλήρωσις τοῦ εἰς τὴν γραμματικὴν τοῦ ἰδιώματος ἀναφερομένου ἐντύπου ἐρωτηματολογίου τῆς Ἑταιρείας, μολονότι εἰς τὸ πρῶτον τῆς συλλογῆς μέρος ἐρμηνεύει οὗτος ἐπιτυχῶς, κατὰ κανόνα, καὶ σαφῶς τὰς φωνητικὰς καὶ μορφολογικὰς ἰδιομορφίας τοῦ ἰδιώματος, τὰς ὁποίας καὶ ἐπεξηγεῖ διὰ πολλῶν ἐκάστοτε παραδειγμάτων, παρέχων οὕτως ἀσφαλῆ, κατὰ τὸ πλεῖστον, δεδομένα πρὸς γνῶσιν τούτου, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τῶν Θεσσαλικῶν ἰδιωμάτων, περὶ τῶν ὁποίων δυστυχῶς ἐλαχίστας κατέχομεν ἀναλόγους πληροφορίας. Μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς ἔχει γίνῃ ἡ καταγραφή καὶ ἡ διαπραγματεύσις τῶν λέξεων τοῦ γλωσσάρου καὶ εἰς τὰ δύο τετράδια. Ἐάν, μάλιστα, δὲν ἐσημειοῦτο ἐνίοτε ἔλλειψις παραδειγμάτων τῆς καθημερινῆς ὀμιλίας πρὸς πίστωσιν τῆς μορφῆς καὶ τῆς σημασίας

ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς λέξεως, ὡς καὶ ἡ σποραδικὴ ἔλλειψις σημειολογικῆς ἐνδείξεως ὡς πρὸς τὴν ὀρθὴν προφορὰν τοῦ λ ἢ τοῦ ν πρὸ ἀποβαλλομένου φωνήεντος, καὶ τὸ μέρος τοῦτο τῆς συλλογῆς θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ πλήρες καὶ ὑποδειγματικόν. Μεθοδικῶς, ἐπίσης, ἔχει γίνει ἡ κατάταξις τῶν τοπωνυμίων τῆς περιοχῆς, ὀρθῶς δὲ διακρίνει εἰς ταῦτα ὁ συλλογεὺς διαφοροῦς κατηγορίας κατὰ λόγον, σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν προκαλέσασαν τὴν ὀνοματοθεσίαν αἰτίαν (μορφὴ τοῦ ἐδάφους, χρῶμα τῆς καλλιεργουμένης γῆς, παρουσία χαρακτηριστικοῦ φυτοῦ ἢ ζώου, ὑπαρξίς χαρακτηριστικῶν κτισμάτων, σχέσις πρὸς ἱστορικὰ γεγονότα, κλπ.). Θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ἐκταθῶμεν περισσότερο διὰ νὰ καταδειξῶμεν ὅτι καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέρη τοῦ α' τετραδίου, ὡς καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ δευτέρου παρουσιάζουν τὰ αὐτὰ πλεονεκτήματα. Ἀρκούμεθα νὰ τονίσωμεν ἰδιαίτερος τὴν σημασίαν τῶν συντόμων κειμένων ἐν συνεχεῖ λόγῳ τοῦ β' τετραδίου διὰ τὴν συμβολὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἐποπτικῆς εἰκόνος τοῦ ἰδιώματος τοῦ χωρίου καὶ νὰ ὑπογραμμίσωμεν ἀπαξ ἔτι τὴν ἀξίαν καὶ τὴν χρησιμότητα τῆς ὅλης συλλογῆς, ἣτις πρέπει διὰ τοῦτο νὰ βραβευθῇ καὶ ἰδιαίτερος νὰ ἐπαινεθῇ.

23. Ἡ δευτέρα μεμονωμένη συλλογὴ περιέχει γλωσσικὸν ὕλικὸν ἐκ Πεδουλᾶ τῆς Κύπρου καὶ ὑποβάλλεται ὑπὸ τῆς δ/δος Μαρ. Χαραλάμπους, φοιτητρίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Ἀποτελεῖται ἐξ 92 χειρογράφων σελίδων τετραδίου, εἰς τὰς ὁποίας περιλαμβάνονται 700 ἐν συνόλῳ λέξεις τοῦ ἰδιώματος. Μολονότι ἡ συλλογεὺς τυγχάνει πρωτόπειρος, διαπραγματεύεται συστηματικῶς καὶ εὐμεθόδως τὸ προσφερόμενον ὕλικόν. Ἰδιαίτερος ἀξιέπαινος εἶναι ἡ προσπάθεια πρὸς ἐξεύρεσιν καταλλήλων φράσεων ἐκ τῆς καθημερινῆς λαλιᾶς διὰ τὴν ἐκάστοτε διασάφησιν τῆς μορφῆς καὶ τῆς σημασίας τῶν λέξεων, διότι τοῦτο συντελεῖ ἐμμέσως καὶ εἰς τὸν πλουτισμὸν τοῦ διὰ τῶν λημμάτων προσφερομένου διαλεκτικοῦ ὕλικου. Τὸ πλεῖστον, βεβαίως, τοῦ ὕλικου τούτου εἶναι καὶ ἄλλοθεν ἀποθησαυρισμένον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν μειώνει τὴν χρησιμότητα τῆς συλλογῆς, ἐφ' ὅσον καὶ γνωστοὶ διαλεκτικοὶ τύποι ἐπιβεβαιοῦνται οὕτω καὶ νέον, ἀσφαλῶς, ὕλικὸν προσφέρεται (π.χ., σουσα = ἡ κούνια, τὸ λίκνον, ἐκ τοῦ ἔσουσα = ἔσεισα, νωστογυρμένος = ὁ νεωστὶ ἐπιστρέψας, κλπ.). Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ δ/νίς Χαραλάμπους θὰ συνεχίσῃ τὴν ὑπὸ αἰσίους οἰωνοὺς ἀρξάμενην ἐργασίαν τῆς ἀποθησαυρίσεως τῆς ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτῆς ὀμιλουμένης καὶ θὰ πλουτίσῃ οὕτω δι' ἰδιωματικοῦ ὕλικου τὰς περὶ τῆς Κυπρίας διαλέκτου γνώσεις μας, προτεινομεν, ὅπως καὶ ἡ πρώτη αὐτῆς συλλογὴ γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ βραβευθῇ.

24. Ἀπομένει ἡ τρίτη τῶν μεμονωμένων συλλογῶν. Φέρει τὸν τίτλον «Συλλογὴ Σιφναϊκῶν λέξεων καὶ φράσεων» καὶ ἀποστέλλεται ὑπὸ τοῦ κ. Ἀ. Τρούλλου, δ/τοῦ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Κάτω Πεταλίων Σίφνου. Ὁ κ. Τρούλλος συνέλεξε καὶ κατέγραψεν ἰδιωματικὰς λέξεις εἰς 15 σελίδας μεγάλου σχήματος, ὀλίγα δημοτικὰ ἄσματα, εἰς 5 σελίδας, καὶ μικρὸν πίνακα τοπωνυμίων, εἰς 2 σελίδας τοῦ αὐτοῦ σχήματος. Τὸ πρῶτον μέρος τῆς συλλογῆς θὰ ἦτο εὐνόητως τὸ χρησιμώτερον διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ διαγωνισμοῦ, ἐὰν ἦτο εὐμεθόδως συντεταγμένον. Δυστυχῶς, ὁ συλλογεὺς, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του, φαίνεται, τὰς ὀδηγίας τῆς Ἐταιρείας, πιθανῶς δὲ οὔτε τὰς ὀλίγας ἐπεξηγήσεις τῆς προκηρύξεως τοῦ διαγωνισμοῦ, κατέγραψεν ἄνευ τάξεως καὶ συστήματος ὅσας ἐθεώρησεν ἰδιαίτερος χαρακτηριστικὰς τοῦ ἰδιώ-

ματος τῆς νήσου λέξεις, τῶν ὁποίων δίδει μονολεκτικῶς συνήθως καὶ ἀσαφῶς πολλάκις τὴν σημασίαν, ἄνευ οὐδενὸς διασαφητικοῦ παραδείγματος. Τοῦτο δέ, ὡς καὶ ἀνάλογοι ἀσάφειαί, ἢ προσφορά, π.χ., ρηματικῶν τύπων εἰς τὸν ἀόριστον μόνον, ἢ καὶ φράσεων ἤκιστα νοητῶν, δημιουργοῦν πολλὰς ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν μορφήν ἢ τὴν σημασίαν τῶν καταχωριζομένων λέξεων. Ἡ μικρὰ συλλογὴ δημοτικῶν ἁσμάτων παρουσιάζει ἐλάχιστον γλωσσικὸν ἐνδιαφέρον. Ἀντιθέτως, τὰ ὀλίγα τοπωνύμια, συνοδευόμενα καὶ ὑπὸ χρησίμων τοπογραφικῶν πληροφοριῶν, εἶναι εὐπρόσδεκτα. Σαφῆς ἐντύπωσις τῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ὅτι ὁ κ. Τροῦλλος κατέχει καλῶς τὸ ἰδίωμα τῆς νήσου καὶ δύναται νὰ συγκροτήσῃ ἀρτίαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως συλλογὴν αὐτοῦ, ἐὰν διαθέσῃ περισσότερον χρόνον, μεγαλυτέραν ἐπιμονὴν καὶ ἐπιμέλειαν καὶ ἀκολουθήσῃ μετὰ προσοχῆς τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἐταιρείας. Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ κρίνωμεν προσεχῶς καὶ νὰ προτείνωμεν τὴν βράβειον τιαυτῆς συλλογῆς αὐτοῦ, προτείνωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅπως ἀπονεμηθῇ ὁ ἔπαινος τῆς Ἐταιρείας εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ προσπάθειαν.

Ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ

Ἰω. Καλλέρης

Γ. Κουρμούλης

Ἀθ. Κωστάκης (Εἰσηγητῆς)

Κατ' ἀπόφασιν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἐταίρων ἀπενεμήθησαν εἰς τὰς ἀνωτέρω κριθείσας συλλογὰς αἱ ἐξῆς τιμητικαὶ διακρίσεις :

Α) Βραβεῖον ἐκ δραχ. 2.500 μετ' ἐπαίνου εἰς τὸν κ. Α. Γερορρίζον καὶ τὴν κ. Ἀγγελικὴν Μεταλλινού.

Β) Βραβεῖον ἐκ δραχ. 1800 εἰς τοὺς κ.κ. Ν. Πιμπλήν, Κ. Δούδαλην, Θ. Τρουπῆν καὶ Φ. Λίτσαν.

Γ) Βραβεῖον ἐκ δραχ. 1.200 εἰς τοὺς κ.κ. Ὁρ. Λογοθετίδην, Δ. Παπαδημητρίου, Χρ. Παπασταματίου-Μπαμπαλίτην, Γ. Ντεγιάννην, Μ. Πιτυκάκην καὶ τὰς κ.κ. Στ. Πετράκη, Ἐλ. Οὐσταμανωλάκη καὶ Μαρ. Χαραλάμπους.

Δ) Βραβεῖον ἐκ δραχ. 800 εἰς τοὺς κ.κ. Π. Περφάνην, Γ. Κανελλόπουλον καὶ Στ. Χριστοφίδην.

Ε) Βραβεῖον ἐκ δραχ. 600 εἰς τὸν κ. Π. Τσακίρην.

ΣΤ) Ἐπαινον εἰς τοὺς κ.κ. Α. Τροῦλλον, Χ. Γραμματικόπουλον, Δ. Φούρλαν, Κ. Μάνον καὶ Ἀθ. Τζινιέρην.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1960

Ὁ γλωσσικὸς διαγωνισμὸς τοῦ ἔτους τούτου ὑπῆρξεν ἱκανοποιητικὸς, διότι καὶ πολλαὶ καὶ ἀξιόλογοι συλλογαὶ ὑπεβλήθησαν. Ἐστάλησαν ἐν συνόλῳ δέκα ἑννέα : ἦτοι τρεῖς ἀναφερόμενοι εἰς τὴν Πελοπόννησον, τρεῖς εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν, δύο εἰς τὴν Εὐβοίαν καὶ ἀνὰ μία εἰς τὴν Β. Ἡπειρον, Κύπρον, Σάμον, Λέσβον, Μῆλον, Χίον, Κρήτην, Σμύρνην, Ἀρτάκην, Ὑπάτην καὶ μία ἀναφερομένη εἰς τὴν τεχνικὴν ὀρολογίαν. Ἐκ τῶν συλλογῶν τούτων ἄλλαι μὲν εἶναι ἐκτενεῖς, ἄλλαι σύντομοι, δύο δὲ ἐξ αὐτῶν περιλαμβάνουν μόνον τοπωνύμια καὶ ὀνόματα. Ἐκ τῶν συλλογῶν, ἄλλοι εἶναι παλαιοὶ γνώριμοι τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας, ἄλλοι δὲ νέοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκπαιδευτικοί, φοιτηταὶ καὶ ὑπάλληλοι.

Ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἐρεῦνης τοῦ ὕλικου τῶν διαφόρων χειρογράφων καὶ τοῦ περιλαμβανομένου εἰς τοὺς ἐκδοθέντας τόμους τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ προκύπτει ὅτι ἐξ ἐκάστης περιφερείας ἔχομεν πάντοτε νέον ὕλικόν.

Τοῦτο μᾶς ὑποχρεώνει νὰ συνεχίσωμεν τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου καὶ μάλιστα ἀπὸ περιφερείας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ δὲν ἔχομεν καθόλου ὕλικόν ἢ τὸ ὑπάρχον εἶναι ὀλίγον καὶ ἐν πολλοῖς ἐλλιπές.

Μία τοιαύτη περιοχὴ εἶναι ἡ Βόρειος Ἡπειρος. Ἐκ ταύτης, μόνον ἀπὸ τοὺς ἐδῶ πρόσφυγας δυνάμεθα νὰ συγκεντρώσωμεν ὕλικόν ἐν συνεννοήσει μὲ τοὺς Β. Ἡπειρωτικοὺς Συλλόγους ἢ ἀπὸ Β. Ἡπειρωτικὰς ἐφημερίδας, ὅπου δημοσιεύονται λαογραφικὰ σημειώματα μὲ ἰδιωματικὸν γλωσσικὸν χαρακτῆρα.

Ἰδιαιτέρως νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τονισθῇ εἰς τὰς προκηρύξεις τοῦ διαγωνισμοῦ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναγραφῆς διαλεκτικῶν παραδειγμάτων εἰς ἐκάστην λέξιν τῶν Λεξιλογίων, διότι ἐκ τῶν ὑποβληθεισῶν συλλογῶν ἑπτὰ παρέχουν γλωσσάρια ἄνευ παραδειγμάτων. Διὰ τῆς ἐλλείψεως ὅμως αὐτῶν οὔτε τὴν ἀκριβῆ τῆς λέξεως σημασίαν δυνάμεθα νὰ ἐλέγξωμεν, οὔτε τὴν σημασιολογικὴν ἑκτασιν νὰ παρακολουθήσωμεν. Ἐπὶ πλεόν, διὰ τῆς ἀβιάστου καὶ αὐθορμήτου ὁμιλίας εἰς τὸ παράδειγμα ἔχομεν πάντοτε καὶ νέον ὕλικόν, ἄσχετον πρὸς τὸ ἐπεξηγούμενον.

Αἱ εἰς ἐκάστην τῶν ἀνωτέρω συλλογῶν παρατηρήσεις ἔχουν ὡς ἐξῆς :

1. Ἄνδρ. Γ. Κατσούρη, «Συλλογὴ δημῶδους γλωσσικοῦ ὕλικου ἐκ τοῦ χωρίου Μενολίκου τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας τῆς Κύπρου», σσ. 106.

Ὁ συλλογεὺς εἶναι τριτοετῆς φοιτητῆς φιλολογίας καὶ εἰργάσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐντύπων ὀδηγιῶν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας. Τὸ περιεχόμενον ὕλικόν ἀναφέρεται : 1/ Εἰς τὸν ἄνθρωπον καθ' ἑαυτὸν (σωματολογία, ἐνδυμασία, κλπ.), σ. 1-24, 2/ Εἰς τὸν χερσαῖον βίον (γεωργίαν, ἀμπελοργίαν, τυροκομίαν, κλπ.), σ. 24-53, 3/ Εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον (ζωολογίαν, φυτολογίαν), σ. 53-57, 4/ Εἰς τὸν ἠθικὸν κόσμον (οἰκογένειαν, παιδιάς, κλπ.), σ. 58-66.

Ἐν συνεχείᾳ, δίδεται (σ. 67-83) λεξιλόγιον, ἀκολουθεῖ διάγραμμα γραμματικῆς (σ. 84-96), στηριζόμενον καὶ τοῦτο εἰς τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἑταιρείας, παρέχονται κείμενα διαλεκτικὰ (σ. 97-99), καταγράφονται παροιμίαι καὶ γνωμικὰ (σ. 100-104) καὶ τὸ τοπωνυμικὸν τοῦ χωρίου (σ. 105-106).

Τὸ ὅλον ὑλικόν, ἀντιπροσωπευτικώτατον τοῦ Κυπριακοῦ ἰδιώματος, εἶναι γεγραμμένον μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ διαγωνισμοῦ.

Ἡ κατὰ τρόπον ἰδιωματικὸν ἀναγραφὴ τῶν λέξεων καὶ τῶν κειμένων, ὡς καὶ ἡ παροχὴ ἀρκετῶν διαλεκτικῶν παραδειγμάτων, δι' ὧν καὶ ἡ σημασία ἐκάστης λέξεως καθορίζεται ἀκριβῶς καὶ ἡ σημασιολογικὴ αὐτῆς ἔκτασις πιστοῦται ἀρκούντως, εἶναι τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς συλλογῆς. Ὁ σ. μεθ' ἐκάστην λέξιν δίδει καὶ τὰ ὑποκοριστικὰ καὶ τὰ παράγωγα αὐτῆς πάντοτε μετὰ παραδειγμάτων, ὥστε οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ ἀπομένει ὅτι οὕτως ἔχομεν, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν πλήρη διαλεκτικὴν τῆς λέξεως εἰκόνα. Διὰ τὴν λέξιν, π.χ., *κεφαλή* καταγράφει ὑλικὸν εἰς μίαν καὶ ἡμίσειαν σελίδα ἀναφορᾶς, διὰ δὲ τὴν λέξιν *μάτι* τρεῖς ὁμοίας σελίδας κ.ο.κ.

Διὰ νὰ καταστήσῃ ἐπίσης σαφεστέραν τὴν σημασίαν ὠρισμένων λέξεων, ἰδίως τῶν σημαινουσῶν ἐργαλεῖα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα, παρέχει καὶ σχέδια τούτων, σημειῶνων τὸ προσδιοριζόμενον διὰ τῆς λέξεως τμῆμα ἐκάστου. Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν παιδιῶν καὶ τοῦ τρόπου ἐργασίας τῶν κατοίκων εἶναι ἀκριβῆς καὶ χρησιμοποιεῖ πάντοτε τοὺς ἰδιωματικοὺς ὄρους, τοὺς ὁποίους παραλλήλως ἐρμηνεύει. Τὰς παροιμίας μεταγράφει καὶ εἰς τὴν κοινὴν, καθορίζων καὶ τὴν περίστασιν, δι' ἣν γίνεται χρῆσις αὐτῶν.

Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω σημαντικοῦ ὑλικοῦ, μᾶς δίδει ἰδιαιτέρως καὶ συμπληρωματικὸν γλωσσάριον ἐκ 230 περίπου λέξεων μετὰ τῆς ἐρμηνείας αὐτῶν καὶ τῶν σχετικῶν παραδειγμάτων.

Τὸ ἰδίωμα τῆς Κύπρου ἔτυχε μελέτης παλαιότερον ὑπὸ τοῦ Α. Σακελλαρίου¹, εἰδικώτερον ὁμῶς ὑπὸ τοῦ Χ. Παντελίδου καὶ Σ. Μενάρδου, ὁ ὁποῖος, πλὴν τῶν ἄλλων ἐπὶ μέρους μελετῶν καὶ τοῦ *Τοπωνυμικοῦ*, ἔγραψε καὶ *Φωνητικὴν τῆς διαλέκτου τῶν σημερινῶν Κυπρίων*, Ἀθηνᾶ 6 (1894), σ. 145-173 καὶ *Γραμματικὴν τοῦ Κυπριακοῦ ἰδιώματος*, *Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθηνῶν* 9 (1913), σ. 131-161 καὶ Ἀθηνᾶ 37 (1925), σ. 35-79.

Ἐκ τοῦ ὅλου ὑλικοῦ καὶ ἐκ τοῦ γραμματικοῦ διαγράμματος τοῦ ἰδιώματος, τὸ ὁποῖον ὁ σ. παρέχει, φαίνονται καὶ καθορίζονται σαφέστατα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ Κυπριακοῦ ἰδιώματος, ἀσχέτως πρὸς τὰς ἐπὶ μέρους καὶ ἀναγκαίας κατὰ τὰ διάφορα τμήματα τῆς νήσου παρουσιαζόμενας διαφορὰς.

Οὕτω, παρατηρεῖ τις εἰς τὴν ὑπὸ κρίσιν συλλογὴν : 1/ τὴν προφορὰν διπλῶν σὺμφώνων, ὡς εἶναι τὰ κ, λ, τ, θ, π, ν, ξ, μ. : *σак-κούλ-λα*, *πολ-λυνίσκω*, *ἀλ-λος οὐλ-λον*, *μούτ-τη*, *π-πέφτουν*, *ἀθ-θός*, *ἀξαμών-νω*, *ἀξ-ξίπ-πα* (ἐξαίφνης), *κομ-μάτι*, κλπ., 2/ τὴν καθολικὴν ἐπικράτησιν τοῦ τσιτακισμοῦ (τῶ ἢ τξ, ὅταν προηγῆται

1. Τὰ Κυπριακά, ἐν Ἀθήναις, τόμ. 1-2 (1890-1891).

ἔρρινον): τσεφάλι, τσερί, πούντζες, 3/ τὴν προφορὰν τοῦ σ ὡς σ̄ πρὸ τοῦ e, i: δέρι, δειμῶνας, 4/ τὴν ἀποβολὴν τῶν ἠχηρῶν β, γ, δ μετὰξὺ φωνηέντων: πελάου, γάρος, 5/ τὴν προφορὰν τοῦ ἐν συνιζήσει ἡμιφώνου ι ὡς κ μετὰ τὸ σύμφωνον ρ: δεκαριὰ-δεκαρκὰ ἢ ὡς κι μετὰ τὰ δ, τ: ἀμ-μάθκια, παιθκια, 6/ τὴν τροπὴν διαφορῶν συμφώνων εἰς ἄλλα τοιαῦτα, 7/ τὴν ἀφομοίωσιν τοῦ τελικοῦ ν πρὸς τὸ ἐπόμενον σύμφωνον: μιάλοβ βοῦκ-κο (μεγάλον βοῦκκο-μπουκκιάν), ἀμ-μάτις σου, ἔγ γενεσαι, κλπ., 8/ τὴν χρῆσιν τῶν εἰς -ίσκω ρημάτων: τραταρίσκω, πλυν-νίσκω πολ-λυνίσκω, ἀνεφανίσκω, κλπ.

Τὸ ἰδίωμα ἔχει ἀρκετὰ ἀρχαιοπινῆ στοιχεῖα. Ἐκ τοῦ λεξιλογίου τῆς συλλογῆς σημειῶνω τὴν λέξιν θκιαρτίζω = διαρτίζω, σχηματίζω, πλάθω τὰ ψωμιά. Πρόκειται περὶ τοῦ ἀρχ. ρ. διαρτίζω, μορφώνω, σχηματίζω. Εἰς Π. Δ. (Ἰώβ 33,6) φέρεται: «ἐκ πηλοῦ διήρτισαι σὺ ὡς καὶ ἐγώ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ διηρτίσμεθα.» Πβ. καὶ Ἡσύχιον: διαρτίσας ἀναπλάσας, καὶ διαρτωμένων καταρτιζομένων. Ὁμοίως τὴν λ. τσημὸς τὸ φίμωτρον. Καὶ ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἀρχ. λ. κημὸς, δι' ἣν βλ. Ξενοφ., Ἴππ. 5,3 «εἰδέναί χροῖ τὸν ἵπποκόμον καὶ τὸν κημὸν περιτιθέναί τῷ ἵππῳ καὶ ὅταν ἐπὶ πῆξιν καὶ ὅταν ἐπὶ καλίστραν ἐξάγη». Ἐν Κύπρῳ λέγεται καὶ ρ. τσημῶν-νω = τοποθετῶ τὸν κημὸν. Περὶ τῆς λέξεως καὶ τῶν σημασιῶν αὐτῆς πλείονα γράφομεν ἀλλαχοῦ.¹

Διὰ πάντα τὰ ἀνωτέρω ἡ συλλογὴ εἶναι ἀξία βραβεύσεως.

2. Φωτ. Κ. Λίτσα, «Γλωσσικὴ ὕλη ἀπὸ τὸ χωρίον Βερεστιὰ Τριφυλίας», σσ. 300.

Ὁ σ. εἶναι ἐπίσης φοιτητής, μετέσχε δὲ καὶ πέρυσι τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἑταιρείας δι' ἀξιολόγου γλωσσικοῦ ὕλικου. Συνεχίσας τὴν συλλογὴν, μετέχει καὶ τοῦ παρόντος δι' ἐξ ἴσου ἀξιολόγου συλλογῆς. Ἀποφεύγων τὴν περιττολογίαν ἢ ἀστόχους ἐτυμολογίας ἢ καταγραφὴν λαογραφικοῦ ὕλικου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡ γλωσσικὴ ὠφέλεια δυνατὸν νὰ εἶναι πολὺ μικρά, παρέχει καθαρῶς γλωσσικὸν ὕλικὸν καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ὅλη προσφορά του, ἀν ἀφαιρεθῇ τὸ ἐρμήνευμα τοῦ λήμματος, εἶναι ἓνας ἀβιάστος ἰδιωματικὸς λόγος. Οὕτω δίδει πλήρη τὴν γλωσσικὴν εἰκόνα τοῦ χωρίου Βερεστιὰ. Εἶναι δύσκολον νὰ προσδιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας ἔχει, διότι εἰς ἕκαστον λῆμμα ἀναγράφει πλείονα τοῦ ἑνὸς πλούσια παραδείγματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀβιάστως καὶ ἀνυπόπτως παρέχονται πάντοτε νέαι λέξεις. Συνήθως δίδεται ἡ οἰκογένεια τοῦ λήμματος, δηλ. ρῆμα, μετοχή, οὐσιαστικόν, παράγωγα, σύνθετα, συνώνυμα, πάντα δὲ ταῦτα διὰ χαρακτηριστικῶν παραδειγμάτων, ἐντελῶς ἰδιωματικοῦ λόγου.

Ὁ σ. εἶναι σαφῆς εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ γενναϊόδωρος εἰς τὰ παραδείγματα. Π.χ. γράφει: γαλαχτερός = ὁ ἀποδίδων ἄφθονον γάλα: "Ἦτανε κείνη ἡ προβατῖνα γαλαχτερὴ καὶ μαλλάτη, ἢνα ἀξετίμωτο ζωντανό. Γώμορο τό, ἢ κεκανονισμένη ποσότης σίτου πρὸς μίσθωσιν βοδὸς διὰ σποράν. Ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθοῦν μετὰ παραδειγμάτων αἱ λέξεις: γωμοργιαζώ, γωμόργιασμα τό, ξεγωμοργιαζώ,

1. Ἀρχαιοπινῆ τινα γλωσσικὰ ἐκ Κυκλάδων, τσημίσι - τσημὸς - κημὸς, Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν, τόμ. 1 (1961), σ. 592-598.

ξεγωμόργιασμα. Ὀμοίως μετὰ τὸ ρ. ζαλώνω γράφει τὰ ζαλωμένος, ζάλωμα τό, ζαλιὰ ἢ, ζαλιὰ (ἐπίρρ.), ζαλιάζω, ζάλιασμα, ἀζάλωτος, κλπ. Ἐπίσης σημειώνει ὅτι ἡ λ. παναγιάρι τό, ἡ σφραγίς, διὰ τῆς ὁποίας σφραγίζουσι τὸν διὰ τὴν ἐκκλησίαν προοριζόμενον ἄρτον (πρόσφορον), λέγεται καὶ πατητήρι τό, καὶ σφραϊστήρι τό.

Τὸ ὑλικὸν εἶναι ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον· σημειώνω, π.χ., τὰς λ. βουρκολεῖο τό, (ἀγέλη βοῶν), δάνος τό, (τὸ δάνεισμα· ἅμα βασιλέψῃ ὁ ἥλιος δὲ βγαίνουσι γιὰ δάνο)· ἡ λ. μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν τρίτον π.Χ. αἰ. γράψαντος ἐπικού Εὐφορίωνος : τό ῥὰ οἱ δάνος ὤπασεν Ἐκτωρ. Πβ. καὶ τὸ τῆς ΠΔ. (Σοφ. Σειρ., ΚΘ, 4) : πολλοὶ ὡς εὐρημα ἐνόμισαν δάνος, καὶ τὸ τοῦ ΜΕ : δάνειον· παρὰ τὸ δάνος, δ σημαίνει τὸ δῶρον¹. Ἔργος ὁ, μέρος ἐργασίας τινός, τὸ ὁποῖον ἐκτελεῖ ἕκαστος ἐργάτης· θροφανόγαλη ἢ, αἶξ, ἢ ἔχουσα θρεπτικὸν γάλα· τὸ πρῶτον συνθετικὸν ἐνθυμίζει τὸ θροφανός, ὅπερ ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον ἐν τῷ Θρήνω τῆς Κων/λεως στ. 996². Ὀμοίως παραθέτω τὰς λέξεις : ἐγκαιρος ὁ κατάλληλος : ἐγκαιρὴ ἡμέρα, σκέμμα τό, ἢ σκέψις (παρὰ τὸ σκέπτομαι), θροῖζομαι ἀνατριχιάζω (παρὰ τὸ ἀρχ. θροοῦμαι ταράσσομαι, φοβοῦμαι), πβ. ΚΔ (Ματθ. 26,6, Μάρκ. 13,7) : μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε. Ἡ δωρεὰν προσφορὰ ἐργασίας πρὸς τινα καλεῖται ξέλασι ἢ, παρὰ τὸ ἀρχ. ἔλασις³. Σημειώνω ἀκόμη διὰ τὴν σημασίαν των τὰς λέξεις : θαμάζω βασκάνω, θάμασμα τό, βασκανία, πατινάδα ἢ, οἱ ἀρραβῶνες, μεταθανατίκι τό, ἢ μετὰ θάνατον στολή, συνήθως ἢ νυμφικὴ στολή ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς νεκρικὴ, ψιφώνει, γίνεται ψιφῶμα σκοτεινιάζει. Ἡ λέξις αὕτη ἀπαντᾷ καὶ ἐν Μάνῃ καὶ ἐν Κορσικῇ : ἀψιφώνει, ἄψιφο τό⁴.

Σημειώνω ἀκόμη τὰς ἐκφράσεις : εἶχε παγιωμένο (εἶχε πάει), εἴμαστε παγιωμένοι (ἔχομεν πάει), τὸ εἶχανε βαλμένο, τὸ εἶχανε φτειαγμένο, κλπ., δηλ. περίφρασις τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου, ἐκφερομένην διὰ μετοχῆς παθητικοῦ παρακειμένου⁵. Ὄταν ὁμως εἶναι ἐρώτησις ἢ σύνθετος χρόνος (παρακείμενος) μετὰ τοῦ ἔχω καὶ προηγῆται τὸ χρονικὸν ἀκόμη, τότε τὸ βοηθητικὸν ρῆμα ἐπιτάσσεται, ὡς : Σπείρει ἔχουσι κεῖνοι οἱ δικοί σας Ἰσιπάνου ; (ἔχουσι σπείρει), ὀρδινιάζεται δῶ χάμου ἀπὸ τὸ πρῶν κὶ ἀκόμα νὰ κινήσῃ ἔχει (δὲν ἔχει ἀκόμη κινήσει), ἀκόμα νὰ γυρίσῃ ἔχει (δὲν ἔχει ἀκόμη γυρίσει), ἀκόμη νὰ δὰ κουρέψουτε ἔχουτε ; (δὲν τὰ ἔχετε ἀκόμη κουρέψει) ; κλπ.

Τέλος, ὁ ἀόρ. ἀντὶ χρόν. χαρακτῆρος σ ἔχει κ, οἷον : ἀπαράτηκα, ἐβόθηκα, ἀλησμόνηκα, ἐμάδηκα, κλπ.

Γενικῶς ὁ σ. παρέχει λίαν ἐνδιαφέρον ὑλικὸν καὶ κατὰ τρόπον σύμφωνον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἑταιρείας, δι' ὃ καὶ ἡ συλλογὴ του κρίνεται ἀξία βραβεύσεως.

1. Πιλείου περὶ τῆς λ. βλ. Δ. Β. Βαγιακάκου, Ἑτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικά, Ἀθηνᾶ 55 (1955), σ. 49-50.

2. Γ. Χατζιδάκι, Νεοελληνικά, Ἀθηνᾶ 22 (1910), σ. 240.

3. Δ. Β. Βαγιακάκου, Ἐλαύνω - λάμνω κλπ., Ἀυτόθι 60 (1956), σ. 256.

4. Ν. Ἀνδριώτη, Ἑτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικά, Λεξικογρ. Δελτ. 3 (1941), σ. 70-71, Πβ. G. Blanken, Les Grecs de Cargèse, Leyden 1951, σ. 215.

5. Πιλείου βλ. Γ. Χατζιδάκι, Μικραὶ συμβολαί, Ἐπ. Ἐπ. Φιλ. Σχ. Παν. Θεσ. 1 (1927), σ. 9.

3. Γ. Ντεγιάννη, «Συλλογή γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐκ τοῦ χωρίου Στρόπωνες τῆς Εὐβοίας», σσ. 135.

Ἡ συλλογὴ αὕτη ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς *Διαγράμματος Γραμματικῆς* τοῦ ἰδιώματος (σ. 1-15) καὶ ἑνὸς *Γλωσσαρίου* (σ. 16-135). Τὸ ἰδίωμα τῶν Στροπόνων, οἱ ὅποιοι κεῖνται εἰς τὰ νοτιώτερα ὄρια τῆς Βορείου Εὐβοίας, εἶναι βόρειον. Ὁ σ. ὁμως σημειώνει ὡς ἐκθέτην μικρὸν ἔγχος τῶν ἀτόνων φωνηέντων ου καὶ ι (κόβου^ντι, τού^τους, διπλάρ^ς, λ^ειτουργάου, σουπάν^ν, παλούκ^ι, γρόσ^ι, τσαρούχ^ι, γ^νναικάρα, κλπ.), ἐξ ὧν συνάγομεν ὅτι δὲν ἔχομεν πλήρη ἀποβολὴν τούτων καὶ ὅτι ἐπομένως τὰ πρὸ αὐτῶν σύμφωνα φυλάττουν τὴν ἐκ τοῦ φωνηέντος προφορὰν αὐτῶν.

Τὸ διάγραμμα τῆς γραμματικῆς ἔχει συνταχθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐντύπων ὀδηγιῶν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας. Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ σ. σημειώνομεν ὅτι, εἰς τὸ κεφάλαιον *Σύμπλεγμα συμφώνου καὶ ι*, γράφει ὅτι «τὸ ἡμίφωνον ι τοῦ ἐν συνιζήσει συμπλέγματος ιά ἐν συνεφορᾷ μετὰ τοῦ ρ ἀποδίδει τὸν τύπον ργια (μουριά-μουργιά). Τοῦτο ὁμως δὲν φαίνεται ἀπὸ τὸ ὑλικὸν τοῦ λεξιλογίου, διότι γράφει: χουλιάρια, λειτουριά, καμπαναριά, καλ^υβοσφύρια, ἀπινταριά κ.ἄ.

Παρεμπιπτόντως εἰς παραδείγματα σημειώνει τοὺς ρηματικούς τύπους: ἰέχ^ε, ἰέφα^ι καὶ κατὰ τὴν κλίσιν τοῦ ρ. κόβου γράφει εἰς τὸν παρατ, ἰέκουβις, ἰέκουβι, κλπ. Ἐχομεν δηλ. ἐνταῦθα ἐν ἀρχῇ μίαν προσθήκην τοῦ φθόγγου ι, ὁ ὅποιος προφέρεται οὕτως, ὥστε νὰ μὴν ἀπαρτίζη ἰδιαιτέραν συλλαβὴν. Τοῦτο ὁ Α. Παπαδόπουλος¹ παρατήρησεν εἰς πολλὰ βόρεια ἰδιώματα καὶ τὸ ἐξηγεῖ δι' ἀναλογικὴν ἐπίδρασιν. Ἐπειδὴ δηλ. ὁ ἀόρ. φέρεται ἄλλοτε μετὰ τῆς ἀυξήσεως ε καὶ ἄλλοτε μετὰ τῆς η (ἔκανα, ἤριξα, ἤφαγα), ἐντεῦθεν ὁ φθόγγος οὗτος πρὸ τοῦ ε ἐπεξετάθη καὶ ἀλλαχοῦ, ὅχι μόνον εἰς τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς λέξεως (ἤεχου, ἤενας, θηέλου, φηέτου). Ἀντιθέτως, ὁ Β. Φάβης² ἠρμήνευσε τὸ φαινόμενον τοῦτο ἔνεκα τοῦ ἰσχυροῦ τονισμοῦ, ὁ ὅποιος αὐξάνει τὴν ποσότητα τοῦ τονιζομένου φωνηέντος, δηλ. ἀπὸ βραχὺ γίνεται μακρὸν καὶ ὁ κοινὸς τύπος ἔχω γίνεται εἔχου, τρεπομένου δὲ τοῦ ἀτόνου ε εἰς ι ἔχομεν ἰέχου. Ὁ Α. Παπαδόπουλος³ ἐπανέρχεται ἐπὶ τοῦ θέματος καί, ἀντικρούων τὴν γνώμην τοῦ Β. Φάβη, παρατηρεῖ ὅτι τοῦ ὡς διπλοῦ ἐκφωνομένου μακροῦ φωνηέντος τονίζεται τὸ πρῶτον καὶ ὄχι τὸ δεύτερον, ἦτοι εἔχου καὶ ὄχι ἰέχου, ἐπομένως τὸ τονιζόμενον ἐ δὲν γίνεται ι: εἔχου-ἰέχου κατὰ τὸν νόμον τῶν βορείων ἰδιωμάτων.

Ὁ σ. γράφει, πρὸς τούτοις, τοὺς τύπους ἰέτοιμα, ἰέξουδου (σ. 23), δηλ. μετὰ προθετικοῦ ι.

Τὰ ρήματα εἰς τὸ α' ἐνικὸν ἐνεστ. ἔχουν κατάλ.-ου: κλαίου, θέλου, φ'λοῦ ἀκοῦ (γράφει ὁμως καὶ κόβω).

Ἐνδιαφέρων εἶναι ὁ τύπος τῆς γεν. πληθ. τῶν οὐδ., ὅστις σχηματίζεται κατὰ τὰ ἀρσενικά ὡς αἰτ. πληθ., οἶον: Ρίξε τ^{ους} ζοὺς νὰ φᾶνε (τῶν ζώων), ἔκουψε τ^ς

1. Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων, Ἀθῆναι 1926, σ. 21.

2. Ὁ δυναμικὸς τονισμὸς τῆς βορείου ἑλληνικῆς καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ, Ἀθηνᾶ 55 (1951), σ. 9-11.

3. Ἀθηνᾶ, ἐνθ' ἀν., σ. 124.

φούντις τους καλαμπουκιούς (τῶν καλαμποκιῶν), κλπ., ὁμοίως καὶ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ γένους τῶν οὐδ. εἰς -ος εἰς ἄρσεν. εἰς -ος, ὡς : τὸ ἄνθος-οῦ ἄνθους, τὸ πλάτος -οῦ πλάτους, τὸ μάκρος-οῦ μάκρους, τὸ χάος-οῦ χάους, τὸ τέλος-οῦ τέλους, τὸ κέρδος-οῦ κέρδους, τὸ θάρρος-οῦ θάρρους, κλπ.

Τὸ Λεξιλόγιον περιλαμβάνει 1600 περίπου λέξεις μετὰ τῆς σημασίας αὐτῶν καὶ τῶν σχετικῶν παραδειγμάτων. Ὁ σ. εἶναι σαφῆς εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς σημασίας καὶ προσεκτικὸς εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλλήλων παραδειγμάτων. Ἐκεῖ ὅμως, ὅπου παρουσιάζει κάποιαν ἀδυναμίαν εἶναι ἡ πλήρης φωνητικὴ ἀπόδοσις τῶν λέξεων ὡς πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ ἀπομένοντος φωνήεντος *i, ou* εἰς θέσεις, ὅπου τὸ καθαρὸν βόρειον ἰδίωμα ἀποβάλλει αὐτά, γράφει δηλ : *σγάρισα, νὰ πάη νὰ σηκώης, συγκαθάει, τάεις* (τά 'χεις), *μιλίχλουρο, ξεσιτ'σμένο λ'βάδι κ.ἄ.* Νομίζω ὅτι τοῦτο εἶναι μᾶλλον *lapsus calami* παρὰ φωνητικὴ ἐξαίρεσις. Ἐπίσης, ἐνῶ ἐκ τοῦ ὕλικου πιστοῦται ἀποβολὴ τοῦ *γ* μετὰξὺ φωνηέντων, ὡς : *φυσό'κουσ, λῶια, πληγή, σκυλλοφάους, τρώουμι, Παναῖα*, κλπ., ὑπάρχουν καὶ τύποι μετὰ τοῦ *γ*, ὡς ἀνασφαγὴ (χαραματιά), ἀμαγέριφτους, κλπ.

Μεταξὺ τῶν παραδειγμάτων εὐρίσκει τις ἐνίοτε καὶ νέας λέξεις, τὰς ὁποίας ὅμως ὁ σ. δὲν ἐρμηνεύει, π.χ., ὑπὸ τὸ λῆμμα *πολιμάου* (ἀντιτίθεμαι) γράφει : *γιατὶ μὴ πουλιμᾶς ; ἄσι νὰ μποῦ χουραφιάρ'ς νὰ ζήσου, χωρὶς νὰ δίδη τὴν σημασίαν τῆς λ. χουραφιάρης.* Ἐξ ἄλλων ἐξ Εὐβοίας (Κουρουνίου, Αὐλωναρίου) καὶ Σκύρου Χειρογρ. τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ παραδίδεται ὅτι ἡ λ. σημαίνει τὸν ἀγροφύλακα. Εἰς τὴν Ἄνδρον (Κόρθιον) δηλοῖ τὸν κύριον τοῦ ἀγροῦ ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸν κύριον τῶν ἐν τῷ αὐτῷ ἀγρῷ καρποφόρων δένδρων, εἰς δὲ τὸ Ἄλμυρον (Βόλου) ἡ λ. σημαίνει τὸν γεωργόν. Ὅμοίως ὑπὸ τὸ λῆμμα *διρμωνίζου* (βάνω 'ς τὸ διρμώνι τὰ ρεβίθια γιὰ νὰ περάσουν τὰ λισβὰ κ' οἱ πέτρες) δὲν ὑπάρχει ἡ σημ. τῆς λ. *λισβά*, ἐπίσης ὑπὸ τὸ *πουτάζουμι* (ὑποτάσσομαι : δὲν πουτάζουντι 'ς τοῦ γουνιό' τὰ σ'γκαθάει οὐ ἕνας κί οὐ ἄλλους), ἐλλείπει ἡ σημασία τῆς λ. *σ'γκαθάει κ.ἄ.* Ἐκ πολλῶν περιφερειῶν τῆς Ἑλλάδος, κατὰ μαρτυρίας τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, παραδίδεται ἡ λ. *λισβός* (λ'σβός - λιβός) καὶ σημαίνει τὸν μὴ τελείως ἀναπτυχθέντα καρπὸν (σίτον), τὸν ἄωρον, ἐπὶ ἀνθρώπων δὲ τὸν ἀδύνατον. Λέγεται, ἐπίσης, καὶ ρ. *λισβώνω*. Ὁ Γ. Χατζιδάκις, σημειῶν τὴν λ. ἐκ τῆς ΒΑ Εὐβοίας, κατὰ τὸν Γλωσσικὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1912 (Ἀθηνᾶ 25 [1913], σ. 284), συσχετίζει αὐτὴν πρὸς τὸ *λίσπος* καὶ *λίσφος*. Νομίζω ὅτι σχετικὸν εἶναι καὶ τὸ παρ' Ἡσυχίω : *λισφώσασθαι* ἐλαττώσασθαι.

Καλόν, βεβαίως, εἶναι νὰ προστίθεται ἡ σημασία τῆς λέξεως, ὅταν δὲν ὑπάρχη ὡς λῆμμα εἰς τὴν συλλογὴν. Ἐχει, ἐπίσης, πολλὰς λέξεις τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλ' ὑπὸ τὸν βόρειον ἰδιωματικὸν τύπον.

Ἀσχέτως ὅμως πρὸς αὐτά, ὁ σ. παρέχει νέον ὕλικόν ἐνδιαφέρον, καίτοι ἔχει δώσει προηγουμένως καὶ ἄλλας συλλογὰς ἐκ τοῦ χωρίου Στρόπωνες. Σημειῶνω μερικὰς νέας λέξεις : *ἀζάτ'κουσ*, ἐπὶ ζῶων ὁ ἐλεύθερος, *βάρδα* ἢ, ἀγέλη ἵππων, *ἀστυνουμ'κή* περιοχὴ σποράδην καλλιεργουμένη, ὅπου δι' ἀποφάσεως τῆς κοινοτικῆς ἀρχῆς ἀπαγορεύεται δι' ὠρισμένον χρόνον νὰ βόσκουν τὰ ζῶα. Ἀρχικῶς ἐλέγετο *ἀστυνομική* τὸ ἀπαγορευτικὸν ψήφισμα (ἢ διάταξις), ἔπειτα ἐλέχθη καὶ ἡ περιοχὴ. Ἡ λ. εἶναι χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ τοπωνυμίου. Διὰ τὴν σημασίαν ση-

μειώνω τὴν λ. βουϊδουλίβαδου ἢ ὁποῖα δηλοῖ ἀπαγόρευσιν βοσκῆς διὰ τὰ ἄλλα ζῶα καὶ ἐλευθερίαν εἰς τοὺς βόας. Ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἐνδιαφέρουσαι λέξεις ὡς, π.χ., ἢ λ. φαλαρός : ἔνα φαλαρὸ ἄλουγου· τὸ ἔχον λευκὸν μέτωπον. Ἡ λ. γενικῶς λέγεται διὰ τὸ ἄλογον, ταῦρον καὶ τράγον, τὸν ἔχοντα λευκὸν στίγμα εἰς τὸ μέτωπον.

Ἀπὸ τὴν Β. Εὐβοίαν ἔχομεν καὶ προβατῖνα φαλαρή, ἀπὸ δὲ τὴν Λεπενουῦ φαλαρὴ γουρούνα (ἐκεῖνη ποὺ ἔχει λευκὴν τὴν κοιλίαν· ἢ ἀλλαχοῦ χελιά)· πρόκειται περὶ τῆς ἀρχ. λέξεως φαλαρός. Ἐν Θεοκρίτῳ (8,27) φέρεται :

Τῆνόν πως ἐνταῦθα τὸν αἰπόλον, ἦν καλέσωμες,
ὦ ποτὶ ταῖς ἐρίφοις ὁ κύων ὁ φάλαρος ὑλακτεῖ.

παρὰ δὲ Νικάνδρῳ (Θηρ. 461) λέγεται καὶ «ὄρη χιόνεσσι φάληρα». ¹ Πένης λέγεται ὄχι ὁ πτωχεύσας ἔμπορος, ἀλλ' ὁ ἀγρότης, ὅστις διὰ τὴν ἀποφύγη τὸν πληστηριασμὸν τῆς περιουσίας του ἐνεκα χρέους πρὸς ἄλλον, μεταβιβάζει εἰκονικῶς τὴν περιουσίαν του πρὸς τρίτον καὶ οὕτως ὁ δανειστῆς δὲν δύναται νὰ λάβῃ τίποτε.

Ἡ λ. δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Λεξικοῦ, ὅπως δὲν ὑπάρχει καὶ ἡ λ. πένητας (πτωχὸς) ἐκ Μάνης καὶ πενητεία (πενητεία, δυστυχία) ἐκ Τσακωνιάς. Σημειώνω ἀκόμη τὴν λ. λάγανον (οἰδημα εἰς τὸ στόμα τῶν ἀλόγων). Νομίζω ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ἀρχ. λέξεως λάγανον (εἶδος πλακουντίου ὀπτημένου εἰς ἔλαιον), καθὼς παραδίδεται εἰς ΠΔ (Λευῖτ. 2,4) «λάγανα ἄζυμα διακεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ», πβ. καὶ Ἀθῆν. 656 f. Εἶναι ἐνδεικτικὴ ἢ σημασιολογικὴ ἔκτασις.

Τέλος, σημειώνω τὴν λ. μιλίχλουρους, (μελίχλωρος, ἡμίχλωρος : μιλίχλουρου σιτάρι), ἣτις ἀπαντᾷ ἤδη παρὰ Πλάτωνι καὶ Ἀριστοτέλει, ὡς δηλωτικὴ χρώματος τοῦ ἀνθρωπίνου δέρματος (ἔχοντος μέλιτος χροιάν). Περὶ τῆς σημασίας τῆς λ. καὶ τῆς διαλεκτικῆς σήμερον χρήσεως αὐτῆς ἐγράψαμεν πλείονα ἀλλαχοῦ ².

Γενικῶς ἡ συλλογὴ εἶναι καλὴ καὶ ποιοτικῶς καὶ ποσοτικῶς καὶ ἐπομένως ἀξία βραβεύσεως.

4. Στρ. Μπακογιώργου, «Λεξιλόγιον τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Ἀχυρᾶ Ἀκαρνανίας καὶ τῶν πέριξ χωρίων (Α-Η)», σσ. 200. «Ἰδιωματικὰ κείμενα τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Ἀχυρᾶ καὶ τῶν πέριξ», σσ. 39.

Ἡ παροῦσα συλλογὴ, ὑποβαλλομένη ἀπὸ καθηγητὴν τῶν μαθηματικῶν, περιλαμβάνει ἀλφαβητικῶς εἰς 200 σελίδας μεγάλου σχήματος 1500 περίπου λέξεις, ἀρχομένας ἐκ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου Α-Η, εἰς 39 δὲ σελ. μικροῦ σχήματος δεκαεννέα ἰδιωματικὰ κείμενα, ἀναφερόμενα εἴτε εἰς ἐργασίας τῶν κατοίκων, εἴτε εἰς περιγραφὰς ἐθίμων (γάμου-θανάτου) τῆς περιοχῆς.

Τὸ ἰδίωμα τῆς ἀνωτέρω περιοχῆς ἀνήκει εἰς τὴν ομάδα τῶν βορείων ἰδιωμάτων, ἀποδίδεται δὲ κατὰ τρόπον πιστότατον ὑπὸ τοῦ συλλογέως, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ κύρια φαινόμενα τῶν βορείων ἰδιωμάτων καὶ τὸν τρόπον τῆς φωνητικῆς καταγραφῆς αὐτῶν, καθ' ὅσον, πλὴν τῆς κωφώσεως τῶν ἀτόνων e καὶ ου καὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ

1. Πβ. καὶ Β. Φάβη, Ἀνάλεκτα φιλολογικά, Ἀθηνᾶ 53 (1953), σ. 272-273.

2. Χλωρὸς-μέλι χλωρὸν-μελίχλωρος καὶ τινα σύνθετα, Ἀθηνᾶ 58 (1954), σ. 98-118.

ἀτόνου *i*, σημειώνει καὶ τὰ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου *i* προκύπτοντα οὐρανικὰ σύμφωνα $\bar{\gamma}$, $\bar{\eta}$, $\bar{\lambda}$, $\bar{\nu}$, $\bar{\chi}$: βαέν' (βαγένι), γιράχ' (γεράκι), βαρελλ' (βαρέλλι), ἀνύχ' (νύχι), ζών' (ζώνη), κλπ.

Ὁ σ., μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς σημασίας τοῦ λήμματος, καταγράφει ἀρκετὰ παραδείγματα εἰς ἐκάστην λέξιν, εἰς τινας, μάλιστα, ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐξαντλητικός, ὥστε δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ τὴν πλήρη σημασιολογικὴν των ἑκτασιν, ἀφοῦ δίδει εἴκοσι καὶ πλέον παραδείγματα. Μεταξὺ τῶν παραδειγμάτων ὑπάρχουν καὶ παροιμιαὶ σχετικαὶ μὲ τὸ λῆμμα.

Ἄν καὶ τὸ ὑλικὸν εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ τῆς κοινῆς ὑπὸ αὐστηρὰν ὁμῶς ἰδιωματικὴν μορφήν, ἐν τούτοις, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐκτυπωθὲν ἤδη εἰς τοὺς τόμους τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, παρέχει νέα στοιχεῖα καὶ λεξιλογικὰ καὶ σημασιολογικὰ, ὡς, π.χ., ἀδερφουσιὰ (κάτι τὸ κοινὸν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν : τό χ'γι ἀδερφουσιὰ τοῦ χουράφ' (κοινὸν ἐκ κληρονομίας), δὲν ἔχ' ἀδερφουσιὰ (δὲν ἔχει ἀγάπην πρὸς τὸν ἀδελφόν), ἀπαλουσὰ (μαλακωσιὰ), ἀξιρους (ὁ μὴ ξηρανθεὶς), ἀρμενίζου (κινούμενος καθαρίζω, ὑψώνων εἰς τὸν ἀέρα τοὺς δημητριακοὺς καρπούς), ἀρκέντ'κουσ (ὁ μὴ κεντηθεὶς διὰ βουκέντρας), ἀνυπαντρεῖα (τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀνύπαντρος), ἀσκιώνω (φουσκώνω ὡς τὸν ἀσκόν), βουλιός (σωρὸς λίθων), βουρτζίζου (κτυπῶ τὸ γάλα πρὸς ἐξαγωγήν τοῦ βουτύρου, βουτυρίζω), κλπ. Περιέχει καὶ τινας τύπους ἀρχαιοπινεῖς, ὡς : ρουή (ροή), ἔρπιτου (ἔρπετόν), ὄργους (ἔργον), τάλαρους (τάλαρος, κόφινος), κανίστρα (κάνιστρον) κ.ἄ.

Ἡ ὅλη μορφή τοῦ ἰδιώματος φαίνεται ἄριστα εἰς τὰ πεζὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσιν μὲ ἐργασίας ἢ ἔθιμα τοῦ χωρίου καὶ τὰ ὁποῖα περιγράφονται μετ' ἀκριβείας. Ἐκ τῶν νεκρικῶν ἐθίμων σημειώνομεν ὅτι, ὅταν ἀποτίθεται ὁ νεκρὸς εἰς τὸν τάφον, τοῦ θέτουν εἰς τὸ χέρι «ἐνα δικάρ'κου ἀσ'μένιου ἢ κουσάρ', τοῦ ρίχ'ν'γι κ' οἱ ἄλλ' ἅμα θέλ'γι γιὰ νὰ χ' λιπτὰ νὰ πιράσ' 'ς τοῦ χάρου». Εἶναι τοῦτο, ὡς γνωστόν, ἐπιβίωσις τῆς ἀρχαίας συνηθείας.

Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ σ. θὰ ὀλοκληρώσῃ τὸ γλωσσάριον μετὰ τῆς αὐτῆς φωνητικῆς ἀκριβείας καὶ σημασιολογικῆς πληρότητος καὶ ὅτι θὰ ἀσχοληθῇ ἀκόμη μὲ τὴν καταγραφὴν ὑλικοῦ ἐκ διαφόρων ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων (ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ, γεωργικοῦ βίου, τῆς ὑφαντικῆς, κλπ.).

Γενικῶς ὁ σ. δίδει ὑλικὸν ἀκριβὲς καὶ πλήρες, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι διὰ τὸ ἰδίωμα τῆς περιοχῆς ἐκείνης, διὰ τοῦτο, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν πλὴν τοῦ ποιοῦ καὶ τὸ ποσὸν τοῦ ὑλικοῦ, κρίνομεν τὸν συλλογέα ἄξιον βραβεύσεως.

β. Ξενοφ. Γ. Ἀναγνωστοπούλου, «Συλλογὴ δημῶδους γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐκ τῶν ἰδιωμάτων καὶ τῆς κοινῶς ὁμιλουμένης Νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς ὄρεινῆς περιφερείας τῶν νομῶν Φθιώτιδος, Φωκίδος, καὶ Εὐρυτανίας καὶ εἰδικῶς ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν ὄρεινῶν χωρίων τοῦ τ. δ. Ὑπάτης (τῆς Φθιώτιδος) - Πύργου - Ὑπάτης - Περιστερίου, Μεσοχωρίου, Λυχνοῦ, Καστανιάς, Νεοχωρίου, Ἀνατολικῆς Δάφνης, Συκᾶς καὶ Ἀμαλώτας», σσ. 216+γ'.

Ὁ σ., συνταξιούχος δικαστικὸς γραμματεὺς, μετέχει ἐκ νέου τοῦ διαγωνισμοῦ

καί, ἐνῶ δὲν γνωρίζει τοὺς φωνητικούς νόμους τῶν βορείων ιδιωμάτων, εἰς ἃ ἀνήκει καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ προσφερόμενον ὕλικόν, καταγράφει ὅμως αὐτὸ ὀρθῶς, πλὴν τῆς μεταβολῆς τῶν πρὸ τοῦ ἀποβαλλομένου ἀτόνου φθόγγου ἰ συμφώνων γ, κ, λ, ν, χ, εἰς οὐρανικά γ̃, κ̃, λ̃, ν̃, χ̃.

Ἀπηλλαγμένοι τοῦ πειρασμοῦ τῆς ἔτυμολογίας, μᾶς δίδει εἰς 216 σελίδας μεγάλου σχήματος ἐπιμελῶς γεγραμμένα 1300 περίπου βασικά λήμματα μετὰ τῆς σημασίας αὐτῶν καὶ τῶν σχετικῶν παραδειγμάτων. Ἐνίοτε, ἐπιχειρεῖ, ἐπίσης, καταγραφὴν μετὰ παραδειγμάτων καὶ ἄλλων λέξεων, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν τρόπον τινὰ εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ λήμματος, π.χ., ὑπὸ τὸ λῆμμα ἀδιρφὸς ἔχει καὶ τὰ ἀδιρφούλ'ς, ἀδιρφούλα, ἀδιρφάκ', ἀδιρφουπ'τός, μ'λαδιρφός, ἀδιρφουμοῖρ'. Οὕτως ὁ ἀριθμὸς τῶν λέξεων αὐξάνει. Ἐπίσης, μεταξὺ τῶν παραδειγμάτων παρεμβάλλει καὶ 150 παροιμίας μετὰ τοῦ ἔρμηνεύματος αὐτῶν, ὡς καὶ ἀράς, εὐχάς, καὶ στίχους ἁσμάτων, ὅταν πρόκειται νὰ καθορίσῃ σαφέστερον τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Αἱ παρεμβαλλόμεναι παροιμῖαι καταγράφονται καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὸ τέλος τῆς συλλογῆς.

Τὸ ὕλικόν εἶναι κατὰ μέγα μέρος τὸ τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ιδιωματικὸν τύπον τῶν βορείων, παρέχει ὅμως καὶ τινὰ καθαρῶς ιδιωματικὰ στοιχεῖα, τινὰ τῶν ὁποίων εἶτε ἀπὸ ἀπόψεως τόπου, εἶτε ἀπὸ ἀπόψεως τύπου ἢ καὶ σημασίας ἐλλείπουν ἀπὸ τοὺς τυπωθέντας τέσσαρας τόμους τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ὡς, π.χ., ἀφουγκράστρα (ἢ κρυφακούουσα), ἀλλαξουνοματίζου (ἀλλάσσω ἐπάνυμον), ἀσβισταριά (τάικαμι ἀσβισταριά = τὰ κατέστρεψε), ἀπόφανους ὁ, καὶ ἀπόφανου τό, (ἢ μυστηριώδης φωνὴ ἐν ὥρᾳ νυκτός, τὸ ἀπόφωνον), ἀπόρρ'μμα (τὸ προῶρως τεχθὲν ζῶον), ἀλαταριά (δοχεῖον ἁλατος), ἀγκλιὰ (σκόροδον), ἀνταμ'κός (συνεταιρικός), ἀν'φαντάκος (ἀνυφαντάκος, ἢ ἀράχνη), βλόυρους (ἢ κυκλικὴ σφραγίς διὰ τοὺς διὰ τὴν ἐκκλησίαν ἄρτους, ὁ βλογιόγυρος), β'ζουλόι (τὸ θήλαστρον).

Σημειῶνω διὰ τὴν σημασίαν των καὶ τινὰ ἄλλα ιδιωματικὰ ἐκ τῆς συλλογῆς, ὡς : γιρουντ'κό (τὸ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν γερόντων προοριζόμενον μερίδιον), γιμός (ἢ μεγάλη κόπωση, ὁ γεμός), δεύτιρα (ἔπειτα, μετ' ὀλίγον), τὰ ἔχουντα (ἢ μεγάλη περιουσία), τὰ εἰδίσματα (τὰ ὠφέλιμα πράγματα), ζαρζαβατ'κά τά, (τὰ στολίδια), θιουνουμάζου (εἶμαι φιλόφρων), μέχουμι (μάχομαι, ἐπιθυμῶ σφόδρα), μουστῶνω (πίνω μούστον, θυμώνω ὑπερβολικά, μουστουμένους = θυμωμένος), παίνια ἢ, (ὁ ἔπαινος), ρῖμμα τό, (τὸ ἐκάστοτε προοριζόμενον ποσὸν ὡς καταβολὴ φόρου, ἢ ὡς μερίδιον συμμετοχῆς εἰς ἐπιχειρήσιν), συγκιριάζω (συγκεράζω, συναρμολογῶ), κλπ.

Σημειῶνω ἀκόμη τὴν λ. προυβέντα ἢ, (εἰδικὸς ἄρτος κατὰ τὸν γάμον, πεποικιλμένος κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν). Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει ἡ λ. καὶ εἰς Ναύπακτον, εἶναι δ' ἐπίσης γνωστὴ καὶ ἐκ τῆς Σάμου, ὅπου δηλοῖ τὸν προσφερόμενον πλακοῦντα. Εἰς τὴν Χίον δηλοῖ τὸν τόκον τῶν χρημάτων, εἰς τὴν Κύθον ποσὸν κρέατος, τὸ ὁποῖον στέλλεται ὡς δῶρον πρὸς φιλικὸν πρόσωπον καὶ εἰς τὴν Α. Θράκην τράπεζαν πλήρη φαγητῶν, τὰ ὁποῖα προσφέρουν οἱ προσκεκλημένοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ κατὰ τὴν ἐσπέραν τοῦ γάμου.

Ἡ λ. παράγεται ἐκ τοῦ Ἱταλικοῦ *preveda* = εἰσόδημα, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς

τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως (ἐκδ. Π. Καλονάρου, 1940, σ. 133, στίχ. 2696), ἐνθα λέγεται :

Οὐδὲν ἀφήκαν γὰρ ἐσᾶς διατὶ εἴστε τῆς ἐκκλησίας
τοῦ νὰ κρατῆτε ἐδῶ προνοῖες καὶ νὰ ἔχετε προβέντες
ἀλλ' οὕτως σᾶς ἠθέλασιν φονέψει κι ἀκληρίσει
ὡσὰν κ' ἐμᾶς τοὺς κοσμικοὺς ὅπου εἴμεθα στρατιῶτες.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐκτιμῶσα τὴν ἐπιμεμηλημένην προσφορὰν τοῦ συλλογέως, ὁ ὁποῖος, καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν σχετικῶν ἐπιστημονικῶν ἐφοδίων, παρέχει ἀρκετὸν, ἀκριβὲς καὶ ἄρτιον φωνητικῶς καὶ σημασιολογικῶς ὕλικὸν ἀπὸ περιοχὴν ἐξ ἧς ἐλλεῖπει τοιοῦτον, βραβεύει αὐτόν.

6. *Εὐάγγ. Μπόγκα*, «Γλωσσάριο Βορειοηπειρωτικὸ περιοχῶν Δελβίνου-Ἀργυροκάστρου-Πρεμετῆς», σσ. 62. «Γλωσσάριο Χιμάρας-Δρυμάδων-Παλιάσας», σσ. 49.

Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Β. Ἡπείρου ἔχομεν, δυστυχῶς, πολὺ ὀλίγον γλωσσικὸν ὕλικόν. Εἰς ἀποστολὴν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας τῷ 1951 συνέλεξα ὕλικόν κυρίως ἐκ Χιμάρας, Παλιάσας καὶ Δρυμάδων, παραλλήλως δὲ καὶ ἐκ τινων χωρίων τῆς περιοχῆς Ἀργυροκάστρου (Δερβίτσανης, Λοβίνας, Σκοριάδων, Χλομοῦ καὶ Σωπικῆς). Τοῦτο προήρχετο ἐκ προσφύγων ἐγκατεστημένων εἰς Κέρκυραν καὶ Ἰωάννινα. Τὸ ὅλον ὕλικόν περιλαμβάνει ἄνω τῶν τεσσάρων χιλιάδων λέξεις, ἄσματα, παραμῦθια, ὀνόματα ἀνδρῶν, γυναικῶν, μηνῶν, ἀράς, παροιμίας καὶ τοπωνύμια. Εἰς τὴν τότε ἐκθεσίμ μου εἶχον τονίσει τὴν ἀνάγκην συλλογῆς γλωσσικοῦ ὕλικοῦ ἐκ προσφύγων Βορειοηπειρωτῶν.

Εὐτυχῶς σήμερον, ἔστω καὶ κάπως ἀργά, μετέχει τοῦ διαγωνισμοῦ ὁ Εὐάγγ. Μπόγκας μὲ ὕλικόν προερχόμενον ἐκ Β. Ἡπείρου καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἰδίων σχεδὸν περιοχῶν, ἐκ τῶν ὁποίων προέρχεται καὶ ἡ ἰδική μου συλλογή. Τοῦτο ὁ Εὐ. Μπόγκας συνεκέντρωσεν ἐκ προσφύγων εὐρισκομένων εἰς Ἀθήνας καὶ Ἰωάννινα καὶ ἐκ λαογραφικῶν δημοσιευμάτων εἰς Βορειοηπειρωτικὰς ἐφημερίδας. Τὸ ὕλικόν ἀποτελεῖται ἀπὸ χιλίας περίπου λέξεις (350 ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Χιμάρας καὶ 650 ἐκ τῆς ἄλλης Β. Ἡπείρου).

Αἱ περισσότεραι τῶν λέξεων καταγράφονται μετὰ τῶν σχετικῶν παραδειγμάτων, εἰς τινὰς δὲ ἐξ αὐτῶν παρατίθενται καὶ ἄλλοι παράλληλοι ἰδιωματικοὶ τύποι ἐκ τῆς ὑπολοίπου Ἡπείρου.

Ἀξιοσημεῖωτόν εἶναι ὅτι, ἐνῶ ἡ Νότιος Ἡπειρος ὁμιλεῖ βόρειον ἰδίωμα, ἡ Βόρειος Ἡπειρος ὁμιλεῖ νότιον, ἡ δὲ Χιμάρα νότιον, προσομοιάζον πρὸς τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης, τὰ παρακείμενα δὲ τῆς Χιμάρας χωρία Δρυμάδες καὶ Παλιάσα βόρειον, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα τέσσαρα χωρία τοῦ βιλαετιοῦ τῆς Χιμάρας, δηλ. ὁ Βοῦνος, τὸ Κηπαρόν, τὸ Κούδεσι καὶ τὸ Πίλιουρι, ὁμιλοῦν ἀλβανιστί.

Ὁ σ. ἐπισημαίνει ἐν ἀρχῇ καὶ τινὰ γνωρίσματα τῶν ἰδιωμάτων τῆς «Δρόπολης» καὶ τοῦ Παλαιοπωγωνίου, ὡς εἶναι τὰ ἐξῆς :

1/ Ἡ ἀπουράνωσις τοῦ σ καὶ ἡ προφορὰ αὐτοῦ ὡς *σ* (*ch*), ἐνίοτε δὲ καὶ ἡ προφορὰ τοῦ ζ ὡς *ξ*, ὅλον : βαφτιδάρικα, θερμαδοχόρτι, ξάβαρα, ξέγκλω κ.ἄ. 2/ Ἡ ἀνά-

πτυξίς συνοδίτου φθόγγου μεταξύ συμφώνων, ὡς: σαλιβάρι, ἴσκινα, καπινός, πυκινάδα, τσουκουνίδα, χεράμι κ.ἄ. 3/ Ἡ ἀνάπτυξις ἀλόγου ἤχηροῦ j μεταξύ φωνηέντων, ὡς: αὔριζο, κριζάσι, κρύζος, ἐκκλησίζα, Παναίτζα, οἱ j ἄλλοι, κλπ. 4/ Ἡ ἀποβολή τοῦ γ μεταξύ φωνηέντων, ὡς: ἀνταλλαή, εὐλοημένη, κλπ. 5/ Ἡ εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ Δελβίνου καὶ Λοσνίτσης ἀνάπτυξις δευτερεύοντος τόνου εἰς τοὺς παρεκτεταμένους ρηματικούς τύπους, ὡς: πλένουμάστε, ἐτοιμάζουμάστε κ.ἄ. Τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλα ἰδιώματα, κυρίως εἰς τὰ βόρεια, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Πόντον καὶ εἰς τὴν Κρήτην¹. 6/ Ἡ κατάληξις ω εἰς τοὺς συγκεκριμένους τύπους τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων, ὡς: Ἀφρω (Ἀφροδίτη), Λευτέρω (Ἐλευθερία), Λύμπω (Ὀλυμπία)², κλπ. 7/ Ἡ χρῆσις πολλῶν τῆς ἀρχαιότητος ὀνομάτων ὡς βαπτιστικῶν, οἷον: Ἀλκιβιάδης, Ἀχιλλεύς, Τηλέμαχος, Ξενοφῶν, Φιλοποίμην κ.ἄ. Τοῦτο συμβαίνει προφανῶς δι' ἐπίδρασιν τοῦ σχολείου.

Ἐν ἀκόμῃ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἰδιωμάτων τῆς Β. Ἡπείρου εἶναι ὅτι ἔχουν πολὺ ὀλιγωτέρας Τουρκικὰς λέξεις ἀπὸ τὰ τῆς νοτίου καὶ ὅτι αἱ Ἀλβανικαὶ λέξεις εἶναι σπάνιαι εἰς τὴν ἐλληνόφωνον περιοχὴν.

Ὁ σ. προσφέρει καὶ νέον καὶ ἐνδιαφέρον ὕλικόν, ὡς, π.χ., ζευγίτης (ὁ καλλιερῶν διὰ ζεύγους ζῶων), πέτραβο (πέταυρον) τὸ παρὰ Πολυδεύκει 10,156 «πέτευρον, ὃν τὰς ἐνοικιδίας ὄρνιθας ἐγκαθεύδειν συμβέβηκεν». Πβ. καὶ τὰς παρ' Ἡσυχίῳ γλῶσσας «πέτευρον· σανίς, ἐφ' ἧς αἱ ὄρνεις κοιμῶνται καὶ... πᾶν τὸ μακροῦ καὶ ὑπόπλατυ» καὶ «πέταυρον· εἶδος παγίδος»), εἰκάζω (συμπεραίνω), ὄρρος (τὸ ἐκ τοῦ γάλακτος ὑγρὸν), ζέγκλω (ἡ ἀριστερόχειρ· παρὰ τὸ ἀρχ. ζάγκλον³) (Θουκ. στ' 4,5), καββάδι (εἶδος φορέματος· ἡ λέξις καὶ τὸ πρᾶγμα παρὰ Βυζαντινοῖς)⁴, κίσσαρας (ὁ κισσὸς καὶ μεταφ. ὁ παράσιτος, ὁ ἐσώγαμβρος· ἐγὼ δὲ πάω γιὰ κίσσαρας).

Σημειῶνω ἀκόμῃ μερικὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἐλλείπουν ἀπὸ τὸ Ἱστορικὸν Λεξικόν, ὡς: ἀναπιχειῶμαι (φειδωλεύομαι· ἐκ τοῦ ψιχίον· «ς τὸ φτωχὸ δὲν τ' ἀναπιχειῶνται τὸ ψωμί»), ἀρμοτέπι (ταψὶ μέγανον ἐντὸς τοῦ ὁποίου θέτουν ἀλμυρὸν ὕδωρ διὰ τὴν παρασκευὴν ἄλατος), ἀγοπάνω (ἀποπάνω· ὁ τύπος κατὰ συμφυρμὸν πρὸς τὴν ἐκ⁵), ἀγκιδιάζω (ἐντρέπομαι), μπουκανίτσια τὰ (ἀπογονίγια· δῶρα πρὸς τὴν λεχώ· διὰ τοὺς τύπους τῆς λ. βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. ἀπογονίγια), αἴρεσι (ἔτρωγε τὴν αἴρεσι = ἐστενοχωρήθη), κλπ.

Σημειῶνω ἀκόμῃ τὴν γενικὴν γιδός, κοπελλός, κλπ., ὡς εἰς τὰ νότια ἰδιώματα.

1. Α. Παπαδοπούλου, Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων, σ. 49-50. Τοῦ Αὐτοῦ, Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ποντικῆς διαλέκτου, Ἀθῆναι 1955, σ. 31-32. Γ. Ἀναγνωστοπούλου, Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου, Θεσσαλονίκη 1915. Β. Φάβη, Ὁ δυναμικὸς τόνος τῆς βορείου ἐλληνικῆς καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ, Ἀθηνᾶ 55 (1951), σ. 3-18. Γ. Κουρμούλη, Τονικὰ προβλήματα τῆς νέας ἐλληνικῆς, ΕΕΦΣΠΑ 6 (1955)6, σ. 446.

2. Περὶ τούτων βλ. Ν. Ἀνδριώτη, Τὰ νεοελληνικὰ κύρια ὀνόματα γυναικῶν σὲ -ω. Ἑλληνικά 12 (1952), σ. 15-33.

3. Περὶ τῆς λ. βλ. Β. Φάβη, Ἀνάλεκτα φιλολογικά, Ἀθηνᾶ 53 (1949), σ. 280-281.

4. Πβ. Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμὸς τόμ. 2, μέρος II, Ἀθῆναι 1948, σ. 7.

5. Βλ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν λ. ἀποπάνω.

Τὴν λ. *σαρμανίτσα* (ἢ *κούνια*) ἐρμηνεύει ὁ σ. ἐκ τοῦ *σαμάρι* καὶ τῆς καταλ. *-ίτσα*. Ἡ λ. ἀπαντᾷ εἰς Στερεάν Ἑλλάδα, Θεσσαλίαν, Ἡπειρον καὶ Μακεδονίαν καὶ μᾶλλον εἶναι ἡ βλαχικὴ *S'armanítsa*¹.

Τέλος, παρατηρεῖται ἀπλοποιήσις τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος ρν εἰς ρ εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Χιμάρας, ὡς: *ἀρί, φοῦρος, φουρόστομα ἀντὶ ἀρνί, φοῦρος, φουρόστομα, κλπ.*

Ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ ὕλικόν ἐκ Χιμάρας, τῆς ὁποίας, ὅπως εἶπομεν, τὸ ἰδίωμα προσομοιάζει πρὸς τὸ τῆς Μάνης. Ἔχομεν δηλ. ἐνταῦθα τὸ ἀσυνίζητον τῶν θηλ. ὀνομάτων, τῶν δηλωτικῶν φυτῶν, μέτρου, πληγῆς, κλπ., ὡς: *δαδέα* (πεῦκον), *κληματαρέα, κομαρέα, μπαρμπουτέα* (τριανταφυλλιά), *μυγδαλέα, συτσέα, σπαρτέα, ταφέα, ραβδέα*. Ἐπίσης, τὸ ἀσυνίζητον τῶν δευτεροκλίτων οὐδετέρων εἰς τὸν πληθ. ὡς: *βουνία, πουλλία, παιδία, καθὼς καὶ εἰς ἄλλας λέξεις, οἶον: πλατέος, πυροσία, σία (ἐστία), ἀθρακωνέα, κλπ.*

Παρατηρεῖται ἀκόμη τσιτακισμὸς καὶ ἀφομοιώσις τοῦ τ πρὸς τὸ σ εἰς τὸ συμφωνικὸν σύμπλεγμα *στ* καὶ εἶτα ἀπλοποιήσις τοῦ διπλοῦ *σσ*, οἶον: *σταυρός-σαυρός, (ἐ)στία - σία, ἀστραπή - ἀσραπή, κλπ.*²

Γενικῶς, τὸ ὕλικόν εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἐπιτροπὴ βραβεύει αὐτό. Ἐπιβάλλεται ὅμως, νομίζω, μία προσπάθεια διὰ τὴν συλλογὴν παρομοίων γλωσσικῶν στοιχείων εἰδικῶς ἐκ τῶν προσφύγων Β. Ἡπειρωτῶν. Τοῦτο δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐν συνεννοήσει μὲ τοὺς ἐνταῦθα Συλλόγους Β. Ἡπειρωτῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ ἔχωμεν πληροφoρίας διὰ τοὺς εἰς διάφορα μέρη ἐγκατεστημένους πρόσφυγας. Ὁ Εὐάγγ. Μπόγκας καὶ διότι γνωρίζει τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας, ἐπειδὴ καὶ ἄλλας καλὰς καὶ ἐπιμεμελημένας συλλογὰς ἔχει δώσει εἰς τὴν Ἑταιρείαν, καὶ διότι εἶναι Ἡπειρώτης καὶ παρακολουθεῖ τὸν Ἡπειρωτικὸν Τύπον, πολλὰ δύναται νὰ μᾶς προσφέρῃ ἐπ' αὐτοῦ.

7. Θ. Παπαθανασοπούλου, (Γλωσσικὰ ἐκ Περίστας Αἰτωλοακαρνανίας) «Λεξικὸ Γλωσσικοῦ ἰδιώματος Περίστας Αἰτωλοακαρνανίας, σ. 1-50. Φράσεις τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας, σ. 51-53. Παροιμίαι τῆς Περίστας Κραβάρων, σ. 53-61. Τοπωνύμιο Κραβάρων, σ. 63-64. Γλωσσάρι Μπουλιάρικης συνθηματικῆς γλώσσας, σ. 66-84. Ἐνα παραμῦθι Περίστας, σ. 86-87.»

Τὸ ὕλικόν τῆς παρούσης συλλογῆς προέρχεται ἀπὸ τὰ Κράβαρα³, δηλ. ἀπὸ τὴν ὄρεινὴν ἐπαρχίαν τῆς Ναυπακτίας καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ χωρίου Περίστα. Ἐκ

1. Πλείονα περὶ ταύτης βλ. Δ. Γεωργακά, Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Σαρακατσαναίων καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, Ἄρχ. Θρακ. Θησ. 14 (1948-49), σ. 127-128, ἐνθα καὶ βιβλιογραφία.

2. S. Karatzas, La dissimilation du τ dans le dialecte du vieil Athènes et la valeur du témoignage de Kavassilas et Zygomalas, (16e siècle). Istituto Lombardo di Scienze e Lettere. Estratto dai Rendiconti, Classe di Lettere. Milano, vol. LXXV, 1952, p. 1-9 (ἀνάτυπον). Α. Παπαδοπούλου, Ἀφομοιώσις τοῦ τ ὑπὸ τοῦ σ, Ἀρχεῖον Πόντου 20 (1955), σ. 252-253.

3. Περὶ τούτου βλ. Π. Πυλαγινού, Τὰ Κράβαρα καὶ οἱ Κραβαρίτες. Πβ. Στερεοελλαδικὴ Ἑστία 1 (1960), σ. 242.

τῆς περιοχῆς ταύτης δὲν ἔχομεν παλαιότερον ὕλικόν. Ὁ σ. εἰς τὸ γλωσσάριον καταγράφει κατ' ἀδρομερῆ ἀλφαβητικὴν τάξιν, ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς 1200 περίπου λέξεις τοῦ ἰδιώματος τῆς Περίστας, καθορίζει τὴν σημασίαν αὐτῶν καὶ παρέχει διδασκαλικά παραδείγματα εἰς ἐκάστην λέξιν, ὥστε αὕτη νὰ παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν πλήρη αὐτῆς ἰδιωματικὴν μορφήν. Τὸ ἰδίωμα τοῦ χωρίου εἶναι βόρειον, ἔχομεν δηλ. ἀποβολὴν τῶν ἀτόνων *i*, *ou* καὶ κώφωσιν τῶν ἀτόνων *e*, *o* εἰς *i*, *ou*.

Καὶ τῆς συλλογῆς ταύτης λέξεις ἢ σημασίαι λέξεων δὲν περιλαμβάνονται εἰς τοὺς ἐκδοθέντας ἤδη τόμους τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ὡς, π.χ., ἀνάπα (ἢ δίψα, ἢ μεγάλη ἐπιθυμία), ἀραίλιγους (ἀραιολόγος· χονδρὸν κόσκινον τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ τραχανᾶ), ἄσουγους (φιλάργυρος), ἄσουϊσιᾶ (μεγάλη φιλαργυρία), ἀντίψυχου (ποτὸν ἢ τεμάχιον φαγητοῦ-μεζῆς, τὸ ὁποῖον ἀνακουφίζει τὸν κουρασμένον), ἀχαρουπαίδεντους (αὐτὸς τοῦ ὁποῖου τὴν οἰκογένειαν δὲν ἐπληξεν ὁ Χάρος), κ.ἄ.

Σημειῶνω, ἐπίσης, τὰς λέξεις ἀπ' ἀζου (ἀντιλαμβάνομαι, ἐννοῶ), ἀθίγγανους (παρὰ τὸ θιγγάνω· ὁ μὴ μοῦ ἄπτου, ὁ ἀνέγγιχτος), διαβάζου (διαβιβάζω, περνῶ κάτι ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος εἰς τὸ ἄλλο : διάβαζι τὰ γίδια πέρ' ἀπ' τοῦ ποντάμ'), κοιτάζουμι (κοίτομαι), γεύουμι (παιδεύομαι, βασανίζομαι ἐργαζόμενος εἰς τὰ κτήματα), κ.ἄ.

Ὁ σ. ἐν συνεχείᾳ καταγράφει ἰδιωματικὰς φράσεις, τὰς ὁποίας ἐρμηνεύει σημασιολογικῶς καὶ κατόπιν παραθέτει 73 παροιμίας, μεταγράφων δὲ αὐτὰς εἰς τὴν κοινὴν καθορίζει καὶ τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς λέγονται. Ἰδιωματικῶς, ἐπίσης, μᾶς δίδει καὶ 53 τοπωνύμια τοῦ χωρίου, παρέχων, ἐνίοτε, καὶ ἐπεξηγηματικὰς περὶ τούτων παρατηρήσεις.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ἐκ τῆς συλλογῆς εἶναι τὸ γλωσσάριον τῆς «Μπολιάρικης», συνθηματικῆς, γλώσσης. Ἡ χρῆσις τῶν συνθηματικῶν γλωσσῶν μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μετὰ τῶν μυστῶν τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, τῶν Ὀρφικῶν καὶ τῶν Πυθαγορείων. Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους αἱ συνθηματικαὶ γλώσσαι εἶναι ἐν χρήσει μετὰ τῶν μελῶν διαφόρων συντεχνιῶν, φαίνεται δὲ ὅτι ἀνεπτύχθησαν κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν καὶ κοιτίδα αὐτῶν ἔχουν κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν Ἡπειρον διὰ τὸ φιλαπόδημον τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς. Τὰ συνθηματικὰ γλωσσάρια ἦσαν δημιουργήματα τῆς ἀνάγκης, ἣν ἐγέννησεν ἡ ἀντίθεσις τῶν συμφερόντων τῶν μελῶν τῆς συντεχνίας πρὸς τὴν κοινῶνίαν, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἔζη τὸ ἐργαζόμενον ἄτομον. Ἡ ἀνάγκη νὰ μὴν ἀντιλαμβάνωνται οἱ ἄλλοι, ὅσα αὐτοὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἔχουν νὰ εἴπουν διὰ νὰ συνεννοηθοῦν, ἐδημιούργησε τὰ κατὰ τόπους καὶ κατὰ ἐπαγγέλματα συνθηματικὰ γλωσσάρια¹, ὡς εἶναι τὰ κουδαρίτικα, τὰ μπουκουραλίτικα, τὰ ρόμκα, τὰ ντόρτικα, τὰ ντουλγέρικα, τὰ μουχίτικα, τὰ ἀλειφιάτικα, τὰ σῶπικα, τὰ τρικολωνικά, τὰ κουλπανάδικα κ.ἄ. Μετὰ τούτων κατα-

1. Περὶ τῶν συνθηματικῶν γλωσσῶν ἠσχολήθησάν τινες, κυρίως ὁ Μ. Τριανταφυλλίδης. Τὴν περὶ τούτων βιβλιογραφίαν βλ. Δ. Β. Βαγιακάκου, Ἄθηνᾶ 60 (1956), σ. 324-328. Εἰς ταύτην προσθετέον, Π. Πεφάνη, Ἡ συνθηματικὴ γλῶσσα τῶν Λαγκαδινῶν μαστόρων, Χειρόγρ. Ἱστορ. Λεξικοῦ (1959), Ἀριθμ. 746, σ. 169-180.

λεκτέα καὶ τὰ μπουλιάρικα, ἤτοι ἡ συνθηματικὴ γλῶσσα τῶν κατοίκων τῶν ΒΔ Κραβάρων¹, οἱ ὅποιοι ἀποδημοῦν εἰς διάφορα μέρη τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, καταγινόμενοι εἰς ἐργασίας κοινῶς «τοῦ ποδαριοῦ» ὡς χειρόνακτες, γυρολόγοι, φωτογράφοι, ἐμπειρικοὶ ἰατροὶ ἢ περιπίπτουν εἰς ἐπατεῖαν, ἐφ' ὅσον δὲν γνωρίζουν τὴν ἄσκησιν ἄλλου ἐπαγγέλματος. Τὰ μπουλιάρικα δὲν εἶναι ὠλοκληρωμένη συνθηματικὴ γλῶσσα, ἀλλ' ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓν γλωσσάριον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἐπαίτου, τοῦ γυρολόγου, εἰς τὸ χρῆμα, τὸν ὕπνον, τὸ φαγητὸν καὶ τὰς σωματικὰς ἀνάγκας. Τὸ γλωσσάριον τοῦτο περιλαμβάνει λέξεις ἀπὸ τὰς συνθηματικὰς Ἑπειρωτικὰς γλώσσας, διότι πολλοὶ Ἑπειῶται κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ, καὶ ἀπὸ γλώσσας ξένων χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Κραβάρῃται ἐταξίδευσαν (Ρουμανίαν, Ρωσίαν, Τουρκίαν). Λέγεται, π.χ., ἀλ'πουμάτα (ἡ χρυσὴ λίρα), γέρουντας (τὸ ἑκαντοτάδραχμον), κουλουβά (τὰ χρήματα), σειρίβ' (τὸ τάλληρον), κατσαδώρα (ἡ δεκάρα), γαβίνα (ἡ φυλακὴ), κούκιο (τὸ σπίτι), καρφι (ὁ καταδότης), κλπ. Μπουλιάρικ λέγεται ὁ ἐπαίτης, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τῆς γλώσσης μπουλιάρικα (τά). Ἐνταῦθα λέγεται καὶ ἡ μπουλιαριὰ (ἡ ἐπατεῖα) καὶ μπουλιαρεύω (ἐπαίτῳ). Ἡ λ. εἶναι γνωστὴ καὶ ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Μπουλιάρικ λέγεται ἐν Μάνη, ΒΔ Κυνουρία, Τσακωνιά ὁ ἐπαίτης, μπουλιάρικα δὲ εἰς Αἰγιάλειαν καὶ Ἀχαΐαν ἢ ἀνήθικος γυνὴ καὶ μπουλιάρικο γαττί ἢ σκυλλί τὸ τῆδε κακεῖσε περιφερόμενον. Εἰς χωρίον Παππούλια (Πελοπν.) ὑπάρχει καὶ τοπων. 'ς τοῦ Μπουλιάρικ. Τὴν λ. ἐξήτασεν ὁ Φ. Κουκουλὲς² καὶ ἡρμήνευσεν αὐτὴν ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ ἐμβολάριος, ἐπαίτης, ὁ εἰς τὰς ἐμβόλους (ὁδοὺς) περιπλανώμενος.

Ὁ σ. δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένος καὶ τοῦ πειρασμοῦ τῆς ἐτυμολογίας ὠρισμένων λέξεων, χωρὶς καὶ νὰ ἐπιτυχάνῃ τοῦ ὀρθοῦ. Οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ρ. ἀκκουμπάω ἀπὸ τὸ λατ. ρ. *incubo* (γρ. *incumbō*), ἐνῶ πρόκειται διὰ τὸ *accumbo*, ἐξ οὗ τὸ μεσν. ἀκκουμπίζω, παρ' ὃ καὶ ἀκκουμβῶ. Ὁμοίως ἐρμηνεύει τὸ ἀπλα (εὐρυχωρία) ἐκ τοῦ λατ. *apulus*, ἐνῶ τοῦτο σχηματίζεται ἢ ἀπὸ τὸ ἐπίθ. ἀπλός ἢ ἐκ τοῦ ρ. ἀπλώνω ὑποχωρητικῶς, ὡς: ἀνασαίνω - ἀνάσα, λατρεύω - λάτρα (βλ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν ἐν λ.)

Τέλος, διὰ τὴν λ. ἀρβάλι (γρ. ἀρβάλλι) κινητὴ λαβὴ μεταλλικοῦ σκεύους, ὁ σ. γράφει ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν λατ. φρ. *fratres arvales* = ἀδελφοὶ ἀρουάλες· δύο ἀδελφοὶ ἱερεῖς, οἱ κατ' ἔτος τοῖς ἀρουραίοις θεοῖς θυσιάζοντες ὑπὲρ τῆς εὐφορίας τῆς γῆς· τὰ σκεύη ἐκαλοῦντο *arvalia*. Τὴν λ. ἡρμήνευσεν ὁ Φ. Κουκουλὲς³ ἐκ τοῦ ἀρβαλλίζω, ὃ ἐκ τοῦ ἀρχ. βαλλίζω = πηδῶ, σκιρτῶ (βλ. καὶ σχετικὰ λήμματα Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ). Παρὰ ταῦτα ὁμως, τὸ παρεχόμενον ὕλικόν εἰς τὸ χειρόγραφον εἶναι γεγραμμένον μετὰ προσοχῆς καὶ πληροῦ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ

1. Τελευταίως περὶ τῆς γλώσσης ταύτης ἔγραψεν ὁ Βλ. Μαστροκώστας, Τὰ «Μπουλιάρικα», συνθηματικὴ γλῶσσα κατοίκων ΒΔ Κραβάρων, *Στερεοελλαδικὴ Ἑστία* 1 (1960), τευχ. 4, σ. 240-247. Τὸ ἀναγραφόμενον ἐνταῦθα λεξιλόγιον περιέχει 135 συνθηματικὰς λέξεις, τὸ δὲ ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ Παπαθανασοπούλου εἶναι πληρέστερον καὶ περιέχει 168. Τὰ δύο ταῦτα γλωσσάρια συμπληρῶνουν τὸ ἐν τὸ ἄλλο, διότι, πλὴν τῶν κοινῶν λέξεων, ἔχουν καὶ ἕκαστον ἰδίαις λέξεσι, μὴ ἀναφερομένας εἰς τὸ ἄλλο.

2. *ΕΕΒΣ* 3 (1926), σ. 333-334.

3. *Ἀθηνᾶ* 28 (1917), Λεξ. Ἀρχ. σ. 96.

διαγωνισμοῦ καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, δι' ὃ καὶ κρίνεται ἄξιον βραβεύσεως.

8. Παν. Κ. Παπαδοπούλου, «Γλωσσικὸν ὕλικὸν ἐκ τῆς ὄρεινῆς Τριφυλίας (τοῦ χωρίου Κοπανάκι καὶ τῶν περιχώρων)», σσ. 229.

Ἡ συλλογὴ αὕτη περιλαμβάνει (σ. 1-48) Ἐπιγραφικὸν πῖνακα φραστικῶν ἰδιωμάτων βάσει τῆς σπουδαιοτέρας λέξεως ἐκάστης φράσεως καὶ τῶν ἀντιστοίχων φράσεων τῆς Γαλλικῆς γλώσσης (ἔχι δι' ὄλας), Τοπωνυμίας τινὰς (σ. 49), Ὁρολογίαν τοῦ μύλου (σ. 50), Ὀνόματα χόρτων (σ. 51), Ὀνόματα ἐορτῶν (σ. 52), Διαλόγους τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας (σ. 53-59), Ἰδιωματικὰ μνημεῖα τοῦ λόγου (ἄσματα, αἰνίγματα, εὐχὰς, ἄρας, παραδόσεις, λογοπαίγνια, κλπ. (σ. 60-147), Γραμματικὰ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἰδιώματος (σ. 149-158) καὶ Γλωσσάριον μετὰ ἐρμηνείας τῶν λέξεων αὐτοῦ (σ. 159-229).

Εἰς τὸ πρῶτον τμῆμα (σ. 1-48) ὁ σ. ἀναγράφει 1300 περίπου φράσεις κοινῆς ὁμιλίας, τῶν ὁποίων παραλλήλως δίδει καὶ τὴν ἐρμηνείαν, π.χ., τοῦ ἄνοιξαν τὰ μάτια (ἀντιλαμβάνεται πλέον τί γίνεται), εἶναι ἀκόμα ἔς τὸ ἄλφα (εἰς τὴν ἀρχήν), κοιμᾶται μὲ τις κόττες (ἐνωρίς), κλπ. Ἐκ τοῦ μεγάλου τούτου ἀριθμοῦ μόνον ὀλίγαι φράσεις δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἰδιωματικά, π.χ. πῆρε ἡ ἀποσκιούρα (ἤρχισε νὰ νυκτώνη), ἐγένανε ἀλλή ἀλώνι (διεφώνησαν ριζικῶς), μοῦ ἐγινε τὸ μυαλό μου ἀριάνι (ἐξάλισθην ἀπὸ τὴν πολυλογία, ἀριάνι = Τουρκ. aryan = ξυνόγαλο), ἔπαθε τὰ πάθη τῆς ἐλιᾶς (βασανιστήρια πολλά, διότι τὸ δένδρον ραβδίζεται κατὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ καρποῦ, ὁ ὁποῖος ἀλέθεται διὰ τὴν ἐξαγωγήν τοῦ ἐλαίου). Τοῦτο μᾶς ἐνθυμίζει τὴν φρ. ἔπαθε τοῦ λιναριοῦ τὰ βάσανα¹. Ἐπίσης μοιάζουνε σὰ δυὸ στάλες νερό (εἶναι ὅμοιοι), δὲ σὲ κυνηγάει ὁ Μπραῖμης (ἐπὶ τοῦ σπεύδοντος). Ἡ φρ. ἐνδεικτικὴ τῆς φρίκης καὶ τοῦ τρόμου, τὸν ὁποῖον ἐδοκίμασεν ὁ πληθυσμὸς εἰς τὸ πέρασμα τοῦ Ἰμβραῆμ ἀνὰ τὴν Πελονησον κατὰ τὸ 1825-1826), εἶναι ξεροκαρύταινα (ἄγονον μέρος ὡς ἡ Καρύταινα), ἐγινε τρία Σάββατα (ἐξηφανίσθη), κλπ.

Ἡ καταγραφὴ ὅμως καὶ τῶν κοινῶν ἐκφράσεων ἐπιβοηθεῖ τὴν σύνταξιν τῶν οἰκείων ἀρθρῶν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, διότι συμβαίνει, ἐνίοτε, ἀναζητοῦντες πάντοτε τὰ ἐντελῶς ἰδιωματικὰ στοιχεῖα, νὰ μὴ ἔχωμεν πρόχειρα τὰ κοινὰ, ἐλλείψει ἢ λημμάτων ἢ φράσεων καὶ παραδειγμάτων, ὥστε καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὸ τμῆμα τοῦτο εἶναι χρήσιμον. Εἰς οὐδὲν ὅμως ὠφελεῖ ἢ παράθεσις εἰς τινὰς φράσεις τῶν ἀντιστοίχων Γαλλικῶν.

Αἱ ἀναφερόμεναι Τοπωνυμιαὶ τοῦ χωρίου εἶναι ἐλάχισται (20), ἐξ ὧν τὸ ἥμισυ εἶναι Ἀλβανικά, ἔνεκα τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν ὄρεινὴν Τριφυλίαν Ἀλβανῶν (εἰς τὰ λεγόμενα Σουλιμοχώρια), ὅπου καὶ σήμερον ὁμιλοῦν ἄλβανιστὶ (τ. δ. Δωρίου). Τὰ τοπων. παρουσιάζονται ὡς ἰδιοκτησίαι φυλάρχων, δι' ὃ καὶ ἐκφέρονται κατὰ γενικὴν, ὡς : τοῦ Λάπη, τοῦ Ψάρη, τοῦ Σουλιμᾶ, τοῦ Μπούγα, τοῦ Βαρυμ-

1. Διὰ παρομοίας ἐκφράσεις βλ. Δ. Β. Βαγιακάκου, Τρωάδα, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχεῖου Ἀκαδημ. Ἀθηνῶν 5 (1943-1944), [1949] σ. 145-159.

πόπη κ.ά. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐνθυμίζει τὸ ὅμοιον ἐκ τῆς Ἀττικῆς (*Βαρυμπόμμη*)¹.

Ἰδιωματικὸν ὕλικὸν εἶναι ἡ ὀρολογία τοῦ μύλου, τὰ ὀνόματα τῶν χόρτων, τῶν ἑορτῶν, οἱ καθημερινοὶ διάλογοι (σ. 53-59), αἱ εὐτράπελοι διηγήσεις (σ. 128-144) καὶ ὀλιγώτερον διαλεκτικὰ τὰ ἄσματα (σ. 60-95).

Τὸ προσφερόμενον ὕλικὸν εἰς τὰ διάφορα μνημεῖα τοῦ λόγου (αἰνίγματα, εὐχάς, ἀράς, ἀπειλὰς, κλπ.) εἶναι ἀρκετόν, ἀλλὰ πτωχὸν εἰς χαρακτηριστικὰ ἰδιωματικὰ στοιχεῖα. Τὸ ἰδίωμα εἶναι ἐπηρεασμένον ἀπὸ τὴν κοινὴν Ἑλληνικὴν, διὰ τοῦτο καὶ αἱ ἀναγραφόμεναι γραμματικαὶ παρατηρήσεις (σ. 149-158) δὲν εἶναι χαρακτηριστικαὶ καὶ ἐνδιαφέρουσαι. Δὲν εἶναι σαφῆς ἐκ τῶν παραδειγμάτων ἡ παρατήρησις, καθ' ἣν τὸ σ προφέρεται ὡς σ ἐν συνεκφορᾷ μὲ τὸ τ πρὸ τοῦ ε, ο, ι, π.χ., *τσοπάνης, τδεμπέρα, τδέπη, κοτσῆάνι*, κλπ., διότι γράφει καὶ *Κώτσιος, κουτσούπια*, κλπ.

Ἡ περιφραστικὴ ἐκφορὰ τοῦ ἐνεργ. παρακ. καὶ ὑπερσ. γίνεται μὲ τὸ ρ. ἔχω καὶ τὸ οὐδέτερον τῆς μετοχῆς εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν, ἔστω καὶ ἐὰν τὸ ἀντικείμενον εἶναι γένους ἀρσ. ἢ θηλυκοῦ καὶ πληθ. ἀριθμοῦ. Λέγουσιν δηλ. ἔχω ἰδωμένο, καὶ τὴν ἔχω ἰδωμένο (τὴν γυναῖκα), *τις ἔχω ἰδωμένο, τοὺς εἶχα ἰδωμένο*, κλπ.

Τέλος, ὁ σ. δίδει (σ. 159-229) ἐν γλωσσάριον ἐκ 2200 περίπου λέξεων μετὰ τῆς σημασίας αὐτῶν, χωρὶς ὅμως παραδείγματα. Τοῦτο εἶναι μειονέκτημα τῆς συλλογῆς, διότι οὔτε ἡ ἀκριβὴς σημασία τῆς λέξεως καθορίζεται ἐν τῇ ἰδιωματικῇ ὀμιλίᾳ, οὔτε ἡ σημασιολογικὴ αὐτῆς ἔκτασις. Τὸ μειονέκτημα τοῦτο πρέπει νὰ λείψῃ ἀπὸ τὰς συλλογὰς.

Σημειῶνω τοὺς παρεκτεταμένους τύπους τότενες καὶ τώρανες, οἵτινες ὅμως δὲν ἔχουν καθολικὴν χρῆσιν εἰς τὸ ἰδίωμα, ὅπως τοῦλάχιστον φαίνεται εἰς τὰς ἀναγραφομένας διηγήσεις.

Συνήθη εἶναι τὰ εἰς -γος στερητικά, ὡς: *ἄκαγος, ἀκαπλάτιγος, ἀμοίραγος, ἀνάλλαγος, ἀφώτιγο, ἀχάραγο*, κλπ.

Τὸ σύμπλεγμα *χν* προφέρεται ὡς *γν*, ὡς: *ἀγνιά* (ἀχνιά, πνοή), *ἀπορρίγνω* (ἐπὶ ζώων), *ἄραγνος, περιαδράγνω, λυγνάρι, λουμώγνω*, κλπ. Τὰ εἰς -ῶ καὶ πολλὰ τῶν εἰς -ίζω ρημάτων εἰς τὸ ἀ' προσ. ἐνεστ. ὀριστ. λήγουσιν εἰς -άου: *ἀβγατάου, ἀγγιάζου, ἀμολάου, ἀμποδάου, ἀναχεράου, βαστάου, βογγάου, βουτάου, κερδάου*, κλπ.

Τέλος, σημειῶνω τὴν λ. *ἀφαλαρίδα* (εἶδος ἀκάνθης), δι' ἣν πβ. τὸ ἀρχ. *φαλαρίς* (εἶδος χόρτου· *phalaris canariensis*) Διοσκ. 3,142 (ἐκδ. M. Wellmann, II, σ. 151).

Παρ' ὅλον ὅτι τὸ λεξιλόγιον εἶναι ἄνευ παραδειγμάτων καὶ πολλὰ τῆς συλλογῆς εἶναι τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς, ἐν τούτοις ἡ ποσότης τῆς παρεχομένης διαλεκτικῆς ὕλης καὶ τῆς φρασεολογίας ἐκ τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς ἐπιβάλλουσι καὶ τῆς συλλογῆς ταύτης τὴν βράβευσιν.

1. Ἰω. Σαρρῆ, Τὰ τοπωνύμια τῆς Ἀττικῆς, Ἀθηνᾶ 40 (1928), σ. 156. Πβ. Ἰωάννου Χ. Πούλου, Ἡ ἐποικήσις τῶν Ἀλβανῶν εἰς Κορινθίαν, Ἐπετ. Μεσ. Ἀρχ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν 3 (1950), σ. 80-85.

9. *Μαν. Πιτυκάκη*, «Τεχνικοί ὄροι τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης»¹, σσ. 30.

Ἄσ. καταγράφει ὄρους ἀναφερομένους εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν πρώτων ὑλῶν τῆς ὑφαντικῆς (λίνου σ. 2-5, μετάξης σ. 6-10, βάμβακος σ. 10-12 καὶ ἐρίων σ. 13-15), εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς ὕλης (σ. 15-21), εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἀργαλειοῦ (σ. 21-27), εἰς τοὺς τρόπους καὶ τὰ εἶδη τῆς ὑφάνσεως (σ. 28-29) καὶ εἰς τὰς βαφικὰς φυτικὰς ὕλας (σ. 30).

Ἡ καταγραφή τῶν ὄρων αὐτῶν, ὡς λέγει ὁ συλλογεὺς, δὲν ἔγινε μόνον ἀπὸ πληροφορίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄμεσον ἀντίληψιν τοῦ πράγματος ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ παρακολούθησιν τῶν διαφορῶν σταδίων τῆς ὑφαντικῆς.

Πραγματικῶς, ἡ ἰδιωματικὴ μορφή τῶν ὄρων, ἡ ἀκρίβεια τῆς περιγραφῆς τῶν διαφορῶν ἀντικειμένων τῆς ταλασιουργίας, τῶν τρόπων τῆς ὑφάνσεως, κλπ., ἐπαληθεύει τὴν ἀνωτέρω ὁμολογίαν τοῦ συλλογέως. Ἡ μεθοδικὴ ταξινομήσις καὶ ἐξέτασις τοῦ ὑλικοῦ προσδίδει εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην τὴν μορφήν μᾶλλον μελέτης παρά συλλογῆς. Δὲν παρατίθενται διαλεκτικὰ παραδείγματα διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ὄρων αὐτῶν, ὁ τρόπος ὅμως τῆς περιγραφῆς καθιστᾷ λίαν σαφὲς τὸ προσφερόμενον ὑλικόν.

Τὴν σαφήνειαν τῶν τοιούτων ἐργασιῶν διευκολύνει καὶ ἡ παράθεσις σχεδίων ἢ φωτογραφιῶν τῶν περιγραφομένων ἐργαλείων. Τοῦτο, ὅμως, δὲν ἔχομεν εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν. Ἄσ. κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς σημασίας τῶν ὄρων χρησιμοποιεῖ, ἐνίοτε, καὶ ἀντιστοιχοὺς λέξεις τῆς ἀρχαίας, ὡς, π.χ., *μασούρι* = πηγή, *πηνίον*, *ντοντόλια* = ἀγνῦθες², δηλ. οἱ προσδεδεμένοι λίθοι «εἰς τὸ κάτω καλάμι τῆς σταύρωσης μὲ ἓνα κορδόνι διὰ νὰ συγκρατοῦν τὸ καλάμι τοῦτο εἰς τὴν θέσιν του», ἢ παραθέτει σχετικὰ παροιμίας ἢ προλήψεις ἢ στίχους ἀσμάτων. Ἄλλοτε πάλιν, προσπαθεῖ νὰ ἐτυμολογήσῃ τινὰς ἐξ αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἐπιτυχάνῃ καὶ τοῦ ὀρθοῦ, ὡς, π.χ., τῆς λέξ. *ἀλεκατισά* (αἱ λεπταὶ ἴνες τοῦ λίνου, αἱ χρησιμοποιούμεναι διὰ στημόνι) τὸ ἔτυμον ὑποθέτει ἐκ τῆς ἀρχ. λ. *ἄληκτος* = ὁ χωρὶς τέλος, ὁ ἀτέρμων, διότι, ὅπως κλῶθεται στὴ ρόκκα, παρέχει τὴν ἐντύπωσιν συνεχοῦς, ρέοντος καὶ χωρὶς τέρμα μαλλιῦ».

Ἡ λ. ἐκ τῆς Δ. Κρήτης εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸν τύπον *ἀλεκατισέ*, ἐκ Μεραιμβέλλου δὲ *ἀλεκατσά*, καὶ σημαίνει τὸ εἰς τὴν ἡλακάτην περιτυλισσόμενον πρὸς νῆσιν μαλλίον, τὸ ὁποῖον εἰς τὰ Κύθηρα λέγεται καὶ *ἀλεκάτη*. Πβ. καὶ τὴν παροιμίαν: *«νέθε, νέθε ρόκκα μου, κατέβα ἀλεκάτη μου ἐπὶ ὀκνηροῦ εἰς ἐργασίας, ἐπὶ προφασίζομένου»*. Ἡ λ. ἐτυμολογεῖται παρά τὸ **ἀλεκάτισι* > *ἀλεκατίζω* (ὁ ἐκ τοῦ οὐσ. *ἀλεκάτη*, ἀρχ. ἡλακάτη), ὅπερ εἰς τὴν περιοχὴν Σελίνου Κρήτης λέγεται καὶ *ἀλε-*

1. Ἄσ. καὶ πέρυσιν εἶχεν ὑποβάλλει συλλογὴν μὲ τίτλον «*Τεχνικοί καὶ ἐπαγγελματικοὶ ὄροι ἀπὸ τῆ γεωργικῆ ζωῆ τῆς Ἀν. Κρήτης*» (ἀριθμ. Χειρογρ. Ἱστορ. Λεξικοῦ 744, σσ. 23), χωρὶς νὰ ἔχη καὶ εἰς αὐτὴν παραδείγματα.

2. Παρ' Ἑλλησιν ἐκαλοῦντο πρὸς τούτοις *λεῖαι*, *λεαί*, *λαιαί*, *λαῆς*. Ὁ Πολυδεύκης (VII, 36) λέγει: «*ἀγνῦθες δὲ καὶ λεῖα, οἱ λίθοι οἱ ἐξηρητημένοι τῶν στημόνων κατὰ τὴν ἀρχαίαν ὑφαντικὴν*». Πβ. καὶ Ἡσύχιον ἐν γλώσση ἀγνύστας. Λοιπὰς μαρτυρίας ἐξ ἄλλων μερῶν βλ. εἰς Ν. Γ. Χατζηζωγίδου, Θεσσαλικά ζητήματα, Ἀθηνᾶ 10 (1898), σ. 541-543.

κατῶ, δηλ. περιελίσσω εἰς τὴν ἡλακάτην τὸν πρὸς νῆσιν ἔριον ἢ βάμβακα. Συνώνυμα εἶναι τὰ ἀλεκατιάζου Θράκη (Μάδυτος) καὶ ἀλεκατώνω ("Ἄνδρος, Κύθνος). Ὁμοίως ὁ σ. ἐτυμολογεῖ τὸ ρ. ἀναχαιντρώνω (ἐπὶ μετάξης σημαίνει τὴν δυσκαμψίαν καὶ ἀδρότητα πού παρουσιάζει αὕτη, ὅταν κλώθεται στεγνὴ, δυσκαμψίαν, ἢ ὅποια δυσχεραίνει τὸ ὀμαλὸν τύλιγμα εἰς τὸ ἀδράκτι) ἀπὸ τὸ ἄνω καὶ χαιτή : ἀναχαιτώνει καθὼς τὸ ἄλογον, ὅταν ἀφηνιάσῃ, ὀρθώνει τὴν χαιτήν του. Ἡ παραφθορὰ εἰς ἀνεχεντρώνει προῆλθε κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ὄχεντρα, ἢ ὅποια ὑψώνει ἀπειλητικῶς τὴν κεφαλὴν της εἰς ὥραν κινδύνου : ἀνεχαιντρῶσε σὰν τὸν ὄφι).

Ἡ λ. ὑπὸ τὸν τύπον ἀναχαιντρώνω ἀπαντᾷ εἰς Κρήτην, Νάξον, Πάρον, ἀνεχαιδρώνω εἰς Θήραν, Νάξον ('Απύρανθ.), Πάρον (Λευκ.), νεχαιδρώνω εἰς Κρήτην (Σητεῖαν), νεχιδρώνω εἰς Μύκονον καὶ εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον Δ, 1034, ὅπου λέγεται περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου :

*Κι ὡσὰν λιοντάρ' ὄντε πεινᾶ...
καταχτυποῦ τὰ δόντια ντου καὶ τὸ κορμί σφαράσσει
ἀναχεντρώνουν τὰ μαλλιά καὶ τρέχει νὰ τὸ πιάσῃ.*

Ταύτην ὁ Σ. Ξανθουδίδης (σ. 493 τῆς ἐκδ. Ἐρωτοκρίτου) εἰκάζει παρετυμολογηθεῖσαν ἀπὸ τὸ ὄχεντρα, δι' ὃ γράφει τὴν λέξιν διὰ τοῦ ε καὶ ὄχι διὰ τοῦ αι.

Ἐνδιαφέρων εἶναι ὁ τύπος κροκύδα (κροκύδες· οἱ πιὸ κοντὲς καὶ ἄνισες σὲ πάχος ἴνες, πού θὰ δώσουν νῆμα πιὸ χοντρὸ κατάλληλο μόνο γιὰ ὑφάδι, τὴν κατώτερη ποιότητα τοῦ νήματος τούτου μαρτυρεῖ τὸ γνωμικὸ : "Ἄς ἔχουν μοῖρα τὰ προικιὰ κι ἄς εἶναι κροκυδένια").

Εἶναι δηλ. ἡ ἀρχ. Ἑλλην. λέξις κροκός· ὁ χνοῦς ἐριούχου ὑφάσματος, χαρακτηριστικὴ δὲ ἦτο ἡ περὶ τοῦ κόλακος ἔκφρασις «κροκύδας ἀφαιρεῖν». Ἡ λ. φέρεται καὶ παρ' Ἀριστοφάνει¹, ἔνθα λέγεται : *Εἴ τις κολακεύει περιῶν καὶ τὰς κροκύδας ἀφαιρῶν*. Ὁ Φρόνιχος², ἐπίσης, λέγει «... ὁ δὲ Ἀριστοφάνης ἀφαίρει τρίχας φησὶν ἐπὶ τινος κολακεύειν ἐπιχειροῦντος». Καὶ σήμερον ἐπὶ παρομοίας περιπτώσεως λέγομεν «τὸν ξεσκονίζει, εἶναι ξεσκονίστρας».

Τὸ ρ. καματεύω σημαίνει τὸ σύνολον τῶν ἐργασιῶν καὶ χειρισμῶν πού ἐπιβάλλει ἢ κατεργασία τῶν μαλλιῶν. Τὸ ρῆμα τοῦτο, πλὴν τῶν ἄλλων κατὰ τόπους σημασιῶν, ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν τοῦ κατεργάζεσθαι λίνον ἢ ἔρια καὶ εἰς τὸν Πόντον, Θράκην, Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν καὶ Λιβύσσιον.

Τὴν λ. θρομίλι, ξύλινον τῆς ταλασιουργίας ὄργανον, ἦτις ἀπαντᾷ ἤδη εἰς τὸν Σαχλίκεν³ :

καὶ μιὰ Μαρούλα ἀλυφαντοῦ χήρα βαστᾷ ὀρθομύλι,

καὶ σήμερον εἰς Νάξον ὀρθομύλι, εἰς Ρόδον θρομύλι, εἰς Χάλκην τθρομύλι, κλπ., πολλοὶ ἠρμήνευσαν ἐκ τοῦ ὀρθομύλιον, διότι ὀρθὴ ἢ ἄτρακτος περιστρέφεται ἐπ' αὐτοῦ

1. Ἀποσπάσμ. 896 (ἐκδ. F. Blaydes).

2. Παρὰ Bekker I, σ. 4.

3. Γραφαὶ καὶ στίχοι, στ. 537, (ἐκδ. Wagner, Carmina Graeca medii aevi, σ. 98).

δίκτην μύλου¹, ὁ συλλογεὺς ὁμοίως γράφει *θρομίλι* ἀκολουθῶν τὴν ἔτυμολογίαν τὴν προταθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Φ. Κουκουλέ,² ὅστις τὰ μὲν παρὰ Πορφυρογεννήτῳ³ ὀρθομίλια ἠρμήνευσεν ὡς ἀγγεῖα σχήματος κιονίσκου, ὀρθοῦ μίλιου, εὐρυτέρου κατὰ τὴν βάσιν καὶ στενοτέρου εἰς τὴν κορυφήν, τὸ δὲ ταλασιουργικὸν ὄργανον θεωρεῖ ὡς ὀνομασθὲν οὕτως ἐκ τῆς βάσεώς του τῆς λιθίνης, ἣτις ὁμοιάζει πρὸς μίλιον.

Ἡ λ. *κενάρι* (ἐκ τοῦ Τουρκ. *kenar*), νῆμα χρησιμοποιοῦμενον ὡς διακοσμητικὸν κατὰ τὴν ὕφανσιν, ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν Θράκην, τὴν Σάμον καὶ Λιβύσιον. Εἰς τὴν Κρήτην λέγονται καὶ *σεντόνια κεναραῖτα*.

Τινὲς τῶν ὑπὸ τοῦ συλλογέως παρεχομένων ὄρων δὲν ἀπαντοῦν εἰς τοὺς ἐκδοθέντας τόμους τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ὡς : ἀπανωπηχίζει τὸ διασίδι, δηλ. δὲν ὑπελείφθη τὸ μῆκος τοῦ νήματος ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶχον προῦπολογίσει, ἀντικάρδιασμα, ἀροφαντάδα κ.ἄ.

Τέλος, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ πρόθ. ἀνά ἐν συνθέσει τρέπεται εἰς ἀνε-, ὡς ἀνέδεμα, ἀνεδένω, ἀνεδέτρα, ἀνεκαθάριος, ἀνεκρέμασμα, ἀνεκρεμῶ. Ἡ τροπὴ αὕτη παρατηρεῖται μόνον εἰς τὴν Α. Κρήτην, ἐνῶ εἰς τὴν Δυτικὴν ἡ πρόθ. παραμένει ἀνά, ὡς : ἀνάθεμα, κλπ. Ἡ Ἐπιτροπὴ, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἀκρίβειαν τοῦ προσφερομένου ὕλικου καὶ τὴν μεθοδικότητα τῆς μελέτης αὐτοῦ, βραβεύει τὸν συλλογέα του.

10. Π. Α. Μπιμπελᾶ, «Συλλογὴ δημῶδους γλωσσικοῦ ὕλικου ἐκ τῶν ἰδιωμάτων τῆς νήσου Λέσβου, σσ. 61 (μετὰ 12 ἐντύπων σελίδων ὑπὸ τὸν τίτλον Λαογραφικὰ Κυδωνιῶν [Ἀἰβαλῆ], Μοσχονησιῶν [Νησί] καὶ Γενιτσαροχωριῶν [Χωριό], Ἀθήνα 1956, σ. 107-118).»

Ὁ σ., καίτοι ὑπάλληλος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, παρέχει εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν ποικίλον λαογραφικὸν καὶ γλωσσικὸν ὕλικόν, κατανεμόμενον εἰς εἴκοσι τμήματα. Ἐκ τῶν 61 σελ. αἱ 7 εἶναι λευκαὶ καὶ πολλαὶ τῶν ἄλλων γεγραμμέναι κατὰ τὸ ἥμισυ.

Τῆς συλλογῆς προτάσσεται (σ. 2-8) γραμματικὴ τοῦ Λεσβιακοῦ ἰδιώματος, ὁ σ. ὁμοίως δὲν ἔχει τὴν ἀπαιτουμένην γλωσσολογικὴν κατάρτισιν καὶ προσπαθεῖ ἐμπειρικῶς νὰ καθορίσῃ τὰ τῆς φωνητικῆς τοῦ ἰδιώματος. Γνωρίζει, ὅπως γράφει, τὴν ὑπαρξιν τῆς παλαιᾶς μελέτης τοῦ Σ. Ἀναγνώστου⁴, *Λεσβιακά*, Ἀθήναι 1903, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ εὔρῃ αὐτὴν καὶ νὰ τὴν συμβουλευθῇ καὶ ἀγνοεῖ τὴν μελέτην τοῦ P. Kretschmer, *Der heutige lesbische Dialekt*, Wien 1905, σσ. 614.

Παρὰ ταῦτα ὁμοίως, παρατηρεῖ διαφορὰν προφορᾶς γραμμάτων εἰς τὰ διάφορα τμήματα τῆς νήσου, διακρίνει δηλ. τρόπον τινὰ διαλεκτικὰς ζώνας εἰς τὴν νῆσον.

1. Γ. Χατζιδάκι, *Glotta* 1 (1909), σ. 128. *MNE* 2, 170, 180.

2. Γεύματα, δεῖπνα καὶ συμπόσια Βυζαντινῶν, *ΕΕΒΣ* 10 (1933), σ. 120-121. Τοῦ αὐτοῦ, Συμβολὴ εἰς τὴν Κρητικὴν Λαογραφίαν, *ΕΕΚΣ* 3 (1940), σ. 64.

3. Ἐκθ. Βασ. Τάξ. 472, 7.

4. Ἡ μελέτη αὕτη εἶχεν ὑποβληθῆ χειρόγραφος εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας τῷ 1902. Ἀριθμ. Χειρογρ. Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ 49, 50, 51. Ὁ ἴδιος ἐδημοσίευσεν καὶ μίαν μελέτην : Δύο λέξεις ἐκ τῆς Λεσβιακῆς διαλέκτου, Ἀθηνᾶ 25 (1913), σ. 266-276.

Λέγει, π.χ., ότι τὸ ἄρθρον ὁ προφέρεται *i* (*i* Νικόλας) ἢ ὡς *ji* (*ji* Νικόλας εἰς περιοχὴν Γέρας) ἢ ὡς *γιού* (*γιού* Νικόλας εἰς Ἀγιάσσο). Τὴν διαπίστωσιν ταύτην σημειώνει καὶ ὁ *P. Kretschmer*, ἔνθ' ἄν., σ. 217.

Ὁ σ. δὲν γνωρίζει, βεβαίως, τοὺς νόμους τῆς ἀποβολῆς τῶν ἀτόνων φωνηέντων *i*, *ou* τῶν βορείων ἰδιωμάτων, εἰς ἃ ἀνήκει καὶ τὸ τῆς Λέσβου, ἀλλ' ἐμπειρικῶς ἐκ τῆς προσεκτικῆς παρατηρήσεως καταγράφει ὀρθῶς τὸ ὑλικόν, ἀσχέτως πῶς δικαιολογεῖ τὰς διαφόρους μεταβολάς. Λέγει, π.χ., ὅτι τὸ *ai* στὸ μέσον τῆς λέξεως χάνεται ὅταν ἀκολουθοῦν τὰ ψηφία *μ, κ, χ, γ, σ, ν, α* : *μ'κρός, κ'νᾶς, Μ'χάλς*, κλπ. καὶ κατωτέρω πάλιν γράφει «τὸ *i* χάνεται ὅταν ἀκολουθῆ τὸ ψηφίον *β, π* : *λ'βάβ'*, ἢ τὸ *oi* χάνεται ὅταν ἀκολουθῆ τὸ *λ* : *κοιλιά-τσ'λιά*» ἢ «τὸ *e* στὸ μέσον φεύγει : *καπ'τάνιους*», κλπ.

Διακρίνει τὴν μεταβολὴν προφορᾶς τοῦ *κ* πρὸ τοῦ *e, i*, ἀλλ', ἀγνοῶν ὅτι τοῦτο καλεῖται *τσιτακισμός*, γράφει τὰ ἐξῆς : «Τὸ *κ* μετατρέπεται σὲ *τσ* ὅταν ἀκολουθοῦν τὰ ψηφία *ν, ε, ρ* : *τσιρ'ς* (Κύριος) *τσιρι* (κηρί), *τσ'λιά* (κοιλιά)», τοῦ *ρ* δὲν σημειώνει παράδειγμα, καὶ κατωτέρω πάλιν «τὸ *κ* γίνεται *τσι* : *τσιδῶ* (κεντῶ) *τσιήπους* (κῆπος)». Διαπιστώνει τὴν χρῆσιν τῶν μέσων *b, d, g* εἰς τὸ ἰδίωμα, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ καθορίσῃ ὡς οὐρανικὰ τὰ σύμφωνα *γ, β, κ, ν, λ, κ* (ὡς *γ̄, β̄, κ̄, ν̄, λ̄, κ̄*) μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου *i* : *πάγ'*, *λιβάν'*, *ἔχ'*, *κ'νᾶς*, κλπ., παρατηρεῖ ὅμως ὅτι «ὄπου χάνεται ἡ φωνὴ μπαίνει ἓνα γιῶτα μὲ παῦλα *i* *λάκους-λάκκ'* (πληθ. *λάκκοι*) ἀντὶ *λάκκ'*», *πάγους* (-*πάγ'*-*πάγοι*, ἀντὶ *πάγ'*, κλπ). Ὁ σ. σημειώνει, ἐπίσης, ἀποβολὴν τοῦ τελικοῦ *a* εἰς τὰ θηλ. ὀνόματα, ὡς : Ἀννούδα-Ἀννούδ', Γεωργούλλα-Γεωργούλλ'. Τοῦτο, ἴσως, γίνεται κατ' ἐπίδρασιν τοῦ ὑποκορ. τύπου τῶν οὐδ. εἰς -οῦδι (μήπως πρόκειται περὶ οὐδετέρων ὑποκορ. θηλ. κατ' οὐδ. γένος καὶ ὄχι περὶ θηλ. δηλ. τὸ Ἀννούδι ἢ μικρὰ Ἄννα ;)

Ἀσχέτως ὅμως πρὸς τὰς παρατηρήσεις τοῦ συλλογέως, τὸ ὑπ' αὐτοῦ παρεχόμενον ὑλικόν εἶναι γεγραμμένον μετὰ πολλῆς προσοχῆς. Ἐκ τοῦ ὑλικοῦ αὐτοῦ πιστοῦνται καὶ ἄλλα γλωσσικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα εἶχε παρατηρήσει παλαιότερον ὁ *Kretschmer* (ἔνθ' ἄν., σ. 143-148), ὡς, π.χ., ἡ τροπὴ τοῦ *τ* καὶ *d* πρὸ τοῦ *i* εἰς *κ, γ*. Ὁ σ. καταγράφει τύπους ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Πλωμαρίου, ὡς : *ἀμανί'ς* (ἀμανίτης), *ἀσβέσκ'ς* (ἀσβέστης), *ἀχρουμάκ'στους* (ἀχρωμάτιστος), *γιακί* (γιατί), *δεμάκ'* (δεμάτι), *δαγκουμακιά* (δαγκωματιά), *κνρὸγαλους* (τυρόγαλο), *πικ'νους* (πετεινός), *φικ'νός* (ἐφετινός), *ἐκοίκιους* (τοιούτος), *κεῖδα θέλεις* (τί θέλεις), *ἀγιδούρα* (ἀντίδωρον), *ἀγίμαχους* (ἀντίμαχος), κλπ. Τὸ ἴδιον φαινόμενον παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν Τσακωνικὴν διάλεκτον¹.

Ὁ σ. ἐν συνεχείᾳ (σ. 9-27) δίδει εἰς διστήλους σελίδας ἀλφαβητικῶς ἐν Λεσβιακὸν Λεξιλόγιον ἐξ 800 περίπου λέξεων. Εἰς τοῦτο καταγράφει αὐτὰς ἀκριβῶς ὅπως προφέρονται, δίδει τὴν σημασίαν των, δυστυχῶς ὅμως χωρὶς παραδείγματα οὕτως, ὥστε οὔτε ἡ σημασιολογικὴ ἀκρίβεια τῆς ἐρμηνείας καθορίζεται, οὔτε ἡ σημασιολογικὴ ἔκτασις διαπιστοῦται, οὔτε, τέλος, νέον ὑλικόν διὰ τῶν παραδειγμάτων παρέχεται.

1. Θ. Κωστάκη, Σύντομος γραμματικὴ τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου, Ἀθηνᾶ 1951, σ. 45.

Εἰς τὰς σ. 29-33 παραθέτει τεσσαράκοντα τοπωνύμια ἀγροτικῶν περιφερειῶν τῆς νήσου καὶ σημειώνει τὰς σχετικὰς περὶ αὐτῶν παραδόσεις, ὡς, π.χ., 'Απολιθωμένη ἡ, ('Ερεσσός' ἐκεῖ ὅπου εἶναι τὸ ἀπολιθωμένον δάσος), Σαρακίνα (Μανδαμάδος). Τοῦτο ἐνθυμίζει τὴν περίοδον τῶν Σαρακηνῶν κουρσάρων, διότι ἀνάλογα τοπωνύμια ἔχομεν καὶ ἐξ ἄλλων νήσων ἢ παραλίων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος¹.

'Ακολουθεῖ (σ. 35-61) ποικίλον λαογραφικὸν ὕλικόν, γεγραμμένον ἰδιωματικῶς (φράσεις, ὄροι τεχνικοὶ γεωργῶν καὶ ναυτικῶν, αἰνίγματα, ἄσματα, παιδικὰ παιχνίδια, παροιμίαι, γνωμικά, νανουρίσματα, κλπ.).

Τέλος, παρεμβάλλεται φυλλάδιον περιέχον παροιμίας ἐκ Κυδωνιῶν-Μοσχονησιῶν καὶ Γενιτσαροχωρίου, τὰς ὁποίας ὁ σ. ἐδημοσίευσε μετ' ἄλλης ὕλης τῷ 1956 εἰς βιβλίον, ὑπὸ τὸν τίτλον *Λαογραφικά*. Αἱ παροιμίαι αὗται δὲν εἶναι εἰς ἰδιωματικὴν γλῶσσαν, οὔτε παρέχονται εἰς αὐτὰς ἐρμηνεῖαι, οὐδὲ καθορίζονται αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς λέγονται.

'Ασχέτως ὅμως πρὸς τὰς ἀνωτέρω περὶ ἰδιώματος παρατηρήσεις τοῦ συλλογέως καὶ τὰς παροιμίας αὐτάς, τὸ λοιπὸν ὕλικόν εἶναι ἀξιόλογον καὶ πρέπει νὰ τύχη βραβείου.

11. X. Παγώνη, «Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὕλικου τῆς νήσου Μήλου», σσ. 120.

'Εκ Μήλου ἔχομεν δύο μόνον χειρόγραφα εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ. Τὰ ὑπ' ἀριθμ. 192 (1908) τοῦ Ν. Μπέρτου, Τοπωνυμικὸν τῆς νήσου Μήλου (σσ. 26) καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 193 (1916) τοῦ Ἀγγ. Ράμφου, Συναγωγὴ λέξεων, φράσεων, παροιμιῶν, μοιρολογίων, χειρογράφων (σσ. 170)².

Τὸ παρὸν χειρόγραφον τοῦ Παγώνη περιέχει: Γλωσσάριον τῆς νήσου (σ. 1-55), 68 γνωμικά (σ. 55-64), 116 παροιμιώδεις καὶ συμβολικὰς φράσεις (σ. 65-81), δύο παραμύθια (σ. 82-91), 17 τραγούδια (σ. 92-108), μίαν ἐπὶ ᾠδὸν (σ. 109) καὶ ἕξ ἀντίγραφα παλαιῶν συμβολαιογραφικῶν πράξεων (σ. 110-119). Ὁ σ. εἰς τὸ τέλος (σ. 120) παραθέτει μερικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς νήσου.

Τὸ ἰδίωμα τῆς νήσου εἶναι νότιον καὶ διατηρεῖ ἀρχαιοπινῆ στοιχεῖα, ὡς: ἀγκαθὸς (ἢ ἀπομεμακρυσμένη ἀπὸ τῆς εἰσόδου γωνία τοῦ δρόμου, παρὰ τὸ ἀρχ. οὐσ. κανθὸς γωνία τοῦ ὀφθαλμοῦ), ἀδράλα (ἄγονον ἔδαφος μετὰ κόκκων ψαμμίτου λίθου, παρὰ τὸ ἀρχ. ἀδρός), ἀλεκάτη (ἡλακάτη), ἀμανίτας (ἀμανίτης, μανιτάρι), ἀμπουρδέχτης (ὀμβροδέχτης), ἀμώνω (ὀμνύω), βόκολο τό, (ὁ βουκόλος), γούριο τό; (ᾠδὸν εἰς κλώσσημα ἄγονον), ἔχερη (ἢ ἐχέτλη τοῦ ἀρότρου), καταπονῶ (νικῶ), κιοῦρτος (κῦρτος, δικτυωτὸν καλάθι), κόρακας (ἀγγιστροειδὲς ρόπτρον, ἀρχ. κόραξ.), λύθι³ (ἔλυθος, ἄωρον σῦκον), περπερεύομαι (ὑπερηφανεύομαι, βλ. Καινὴ Διαθήκη. Α' πρὸς Κορινθίους 13, 4 «ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται»), ὑπουργεύω, ὑπουργός, κλπ.

1. Δ. Β. Βαγιακάκου, Ἐκ τοῦ τοπωνυμικοῦ τῆς Ἰθάκης, ΕΕΒΣ 29 (1959), σ. 333-334.

2. Ἐκθεσις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ, Ἀθηνᾶ 30 (1919), σ. 418-419.

3. Πιλέονα βλ. Δ. Β. Βαγιακάκου, Λύντζι - Λυντζόπον - λύζι - λύθι - λόθι - ὄλυθος, Ἀρχεῖον Πόντου, 20 (1955), σ. 276-290.

Ἔχει ὅμως καὶ καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης, οἷον : ἀβαντάριο (aventario, κατάλογος, προικοσύμφωνον), ἀγαντάρω (agguantare, συλλαμβάνω, ἀκιντινάρι (ἐκατοντάς, centenario), ἀλλέστος (alla lesta, ταχύς), ἀλιάδα (agliata, σκορδαλιά), ἀμπασσαδῶρος (ambasciadore, ὁ θεληματάρης), βαρδιάνος (vardiano, σκοπός, φύλαξ), βιλλᾶνος (villano, χωρικός), ἐντράδα (entrata, προϊόν, εἰσόδημα), μασσαρία (masseria, τακτοποιήσις), στιμάρω (stimare, ἐκτιμῶ), κλπ., χωρὶς νὰ ἐλλείπουν καὶ τινὰ Τουρκικὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα, ὡς : ζάφτι (zaft, ἐξουσία, ὑποταγή), ζεύκι (zenk, ἀνάπαυσις), κασαβέτι (kasavet, σκέψις, φροντίς), μούλκι (mülk, περιπεφραγμένος ἀγρός), κλπ.

Οἱ ποιμενικοὶ ὄροι - ὀνόματα αἰγῶν - εἶναι ξένοι, ὡς : γκιόσα, μπάρτζα, κόρμπα, λιάρρα, βάκρηνη κ.ἄ., πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δεικνύει ἐπίδρασιν ἐκ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

Γενικώτερον, παρατηροῦμεν ὅτι : 1/ Ἡ πρόθ. ἀνά ἐν συνθέσει γίνεται ἀνε : ἀνέγερμα, ἀνεδοσιά, ἀνεκαθάρισμα, ἀνεσέρνω, ἀνεσουρτάρι, ἀνεστήνω, κλπ. 2/ Τὸ ψιλὸν τ δασύνεται εἰς θ πρὸ τοῦ ἰ συνιζανομένης συλλαβῆς, ὡς : ἀναζηθειέται, βενεθιά, κομμάθια, μάθια, μαθιάζω, ξενηθειά, σαρωμαθιά, σπίθια, τέθιοι, φωθιά, κλπ.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς εἰς τὴν Κρήτην, Ἄνδρον, Θήραν, Κῶ, Νάξον, Πάτμον, Θεσσαλίαν, Εὐβοίαν (Αὐλωνάρι)¹. 3/ Τὸ ντ πρὸ τοῦ ἰ συνιζανομένης συλλαβῆς τρέπεται εἰς δ, ὡς : κουβεδιάζω². 4/ Ἐχομεν ἀνάπτυξιν ἐρρίνου³, ὡς : μπαρουσιὰ (πυροσιὰ), μπέμπω (πέμπω), μπεντικὸς (ποντικὸς), μπλέμα (ἐμπόδιον), μπλήμμη (πλημμυρίς), κ.ἄ. 5/ Ἐχομεν ἀνάπτυξιν προθετικοῦ α : ἀβολάδα, ἀγιάθουνας, ἀρωτῶ, ἀνεράϊδα, ἀκιντινάρι, κλπ. 6/ Ἐχομεν θηλ. εἰς -έ : ροδαρέ. Τοῦτο, ἴσως, ἔχει Κρητικὴν τὴν προέλευσίν του. 7/ Ἐχομεν ἀντικείμενον κατ' ὀνομαστικὴν ἀντὶ αἰτιατ., οἷον : ὄποιος κνηγᾶ πολλοὶ λαγοί, δὲν πιάνει κανένα, ἔχω δὴ γέροι παππᾶδες, κλπ. 8/ Εἰς τὰ εἰς -εὐώ ρῆμ. ἔχομεν ἀνάπτυξιν γ : γυρεύγω, κλεύγω, φονεύγω. Λέγεται ἐπίσης : Παρασκευγή, ράβγω, ἀλεῖβγω. Ἐκ τοῦ λεξιλογίου σημειώνομεν ἀκόμη τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων : ἀφοτυριά (ἀνθοτυριά, κατ' ἀνομοίωσιν, βλ. Ἄθηνᾶ 25 [1913], σ. 290), τὰ ἔχεια (ἡ περιουσία), λασιά, λάσιμο, λατάρι⁴, μελίχλωρο⁵, ξαργητοῦ (ἐξεπίτηδες), παπούλα (εἶδος ἀρακᾶ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον παρασκευάζεται ἡ φάβα· λέξις εἰς Κρήτην καὶ Μέσα Μάνην), στομούχι (στομομούχι, φίμωτρον), χαραχτήρας (ἡ ἀποχὴ νεάνιδος ἀπὸ πᾶσαν δημοσίαν ἐμφάνισιν), σύγκρινος (ἀντεραστής), σάντουλος (ὁ ἐξάδελφος). Τὸ παλαιότερον ὅμως χειρόγραφον ἐκ τῆς νήσου καὶ πληροφοροῖαι τοῦ Ἀρχείου τοῦ Λεξικοῦ ἐξ ἄλλων μερῶν δίδουν τὴν σημασίαν ἀνάδοχος· μήπως ὁ συλλογεὺς ἔχει λάθος ; βούργια (ὑφαντὸς σάκκος), ἀργούδελο τό, (στεῖρον

1. Γ. Κουρμούλη, Φωνητικὰ τῆς Κρητικῆς διαλέκτου, ΕΕΚΣ 1 (1939), σ. 14.

2. Πβ. Γ. Ἀναγνωστόπουλον, Κρητικὰ ἰδιώματα, Ἄθηνᾶ 38 (1926), σ. 145.

3. Φ. Κουκουλέ, Περὶ ἀναπτύξεως ἐρρίνου ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, Ἄθηνᾶ 49 (1939), σ. 78-143.

4. Δ. Β. Βαγιακάκου, Ἐλαύνω - λάμνω, κλπ., Ἄθηνᾶ 60 (1956), σ. 240.

5. Τοῦ αὐτοῦ, Χλωρός - μέλι χλωρὸν - μελίχλωρος, Ἄθηνᾶ 58 (1954), σ. 98-118.

πρόβατον ἢ ἐρίφιον : *χώρια τὰ ἀργούδελα ἀπὸ τὰ γαλάρια*), *πορεύομαι* (θεραπέυω ἀνάγκην), κλπ.

Τὰ δύο παραμύθια μᾶς δίδουν μίαν εἰκόνα τοῦ προφορικοῦ λόγου. Ἡ καταγραφή ὅμως περισσοτέρων παραμυθιῶν θὰ ἔδιδε πληρεστέραν εἰκόνα τοῦ ιδιώματος τῆς νήσου καὶ περισσοτέρας ιδιωματικὰς λέξεις.

Ἀπὸ τὰ παρεχόμενα ἀντίγραφα συμβολαιογραφικῶν πράξεων παρακολουθοῦμεν τὴν μορφήν τῶν τοπωνυμίων, ἀλλὰ καὶ τοῦ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου, διότι εἰς ταῦτα ἀναγράφονται λέξεις καὶ ἐκφράσεις τῆς κοινῆς ὀμιλίας, ὡς : *ἀμπρουδέχτης* (1799), *νὰ τοῦ κἀνη ἕνα Σαββατιάτικο* (ἕνα μνημόσυνον), *μισὸ σαρανταλείτουργο*, κ.ἄ., *Ἐκ τῶν τοπων. σημειῶνω τὰ : Κυρία Σκινιώτισσα* (Ἡ Θεοτόκος, ναὸς), *Κυρία Θαλασίτρια* (ναὸς τῆς Θεοτόκου 1799)¹, *Φλακωπή*², *Ἐφτάστομος*, κλπ.

Ἐκ τοῦ ὅλου ὑλικοῦ φαίνεται ὅτι ὁ σ. εἰργάσθη εὐσυνειδήτως καὶ μετὰ προσοχῆς κατέγραψεν αὐτό. Καθορίζεται οὕτως ἡ ἔκτασις τῶν γλωσσικῶν φαινομένων, τῶν ἐπικρατούντων εἰς τὴν νῆσον. Ἄν αἱ εἰς τὸ γλωσσάριον διδόμεναι λέξεις μὲ μόνην τὴν σημασίαν τῶν εἶχον καὶ τὰ σχετικὰ παραδείγματα, ἀσφαλῶς τὸ ὑλικὸν θὰ ἦτο πλουσιώτερον. Ἡ προσφορὰ τοῦ σ. εἶναι ἀξία ἐκτιμῆσεως καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ θεωρεῖ τὴν συλλογὴν ἀξίαν βραβεύσεως.

12. Ἰω. Κανακάρη, «Καρυστινὴ Λαογραφία», σσ. 251.

Ὁ συλλογεὺς εἰς τὰς σ. 1-188 καταγράφει ποικίλα λαογραφικὰ ἐκ τῆς Καρύστου καὶ τῶν πέριξ, ἦτοι ἄσματα, μοιρολόγια, αἰνίγματα, ἀράς, εὐχάς, ἀπειλάς, παροιμίας, παροιμιώδεις φράσεις, γνωμικά, μετεωρολογικά, παραδόσεις, ἔθιμα γάμου, βαπτίσεως, κηδείας, δημῶδη ἰατρικὴν, ἐπωδὰς, κλπ.

Πάντα ὅμως ταῦτα εἶναι γεγραμμένα εἰς τὴν κοινὴν Ἑλληνικὴν καὶ πλὴν ἐλαχίστων ιδιωματικῶν ὄρων καὶ λέξεων δὲν παρουσιάζουν οὐδὲν ιδιωματικὸν γλωσσικὸν ἐνδιαφέρον. Ἐξαιρέσειν ἀποτελοῦν τὰ ὀνόματα ζώων ποιμνίου, πτηνῶν, σύκων καὶ ἀχλαδιῶν, τὰ ὁποῖα ἀναγράφονται εἰς τὰς σ. 142-146. Κυρίως γλωσσικὸν ὑλικὸν εἶναι τὸ *Καρυστινὸν Λεξιλόγιον* (σ. 189-251), τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει 1300 περίπου λέξεις. Αἱ λέξεις γράφονται μὲ τὴν σημασίαν τῶν, συνήθως μίαν, καὶ ἄνευ παραδειγμάτων ἢ σχετικῶν φράσεων, ὁπότε θὰ ἠδύναμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς σημασίας.

Εἰς τὸ ἰδίωμα³ φαίνεται ὅτι ἐπεκρατεῖ ὁ τσιτακισμὸς, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἐν τῷ λεξιλογίῳ λέξεις *ἀμπελίτσι*, *βουτσέντρα*, *κοτσινοτριχης*, *κουλούτσι*, *τσοιλοπονάει*, *προβάτσι* (χόρτον προβάτιον), *ρείτσι*, *τσοιμᾶμαι* (παρὰ τοῦτο λέγεται καὶ *κοίτη ἀντὶ τσοίτη*), κλπ.

Σημειῶνω λέξεις τινὰς, τὰς ὁποίας δὲν ἔχομεν εἰς τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν οὔτε ἀπὸ παλαιότεραν ἐκ Καρύστου συλλογὴν, ὡς : *ἀπαφήσας* (ὁ καταγόμενος ἀπὸ ὄχι

1. Ἰωσήφ Χατζιδάκι, Ἱστορία τῆς νήσου Μήλου, Ἀθῆναι 1927, σ. 198.

2. Ζ. Γαβαλά, Φλακωπή, Ἀθηνᾶ 45 (1933), σ. 197-202.

3. Παλαιότερον ἔχομεν ἐκ Καρύστου καὶ τῶν πέριξ δύο Χειρόγραφα ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 30 τοῦ Ἐδ. Παπαχατζῆ καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 282 (1920) τοῦ Β. Φάβη.

καλήν οἰκογένειαν), ἀφτασά ἤ, (ἢ ἀνευ σκέψεως ὁμιλία, λέξεις), ἄχλωρος (ἀνούσιος, σαχλός), ἀργασά (τὸ χειμερινὸν ὄργωμα), ἀποτάζω (ἀποκτῶ), ἀναβολιός (εἶδος ποντικοῦ).

Ἄξιοι σημειώσεως εἶναι, ἐπίσης, αἱ λέξεις : κουττάλαφος (εἶδος ἀκρίδος)· Τοῦτο ὑπενθυμίζει τὴν ἀρχαίαν λέξιν ἀττέλαβος, δι' ἣν ὁ Ἑσύχιος γράφει : ἀττέλαβος· ἀκρίς μικρά. Ὁμοίως ἢ λ. ἀσκόλυθος (σῦκον ἐρινεόν, σῦκον ὄλυνθος), λαγάζω (ἡσυχάζω, ἀρχ. λαγάζω), στοιβή (ἢ στοιβάς τῶν ρούχων καὶ κλινოსκεπασμάτων, ὁ γιοῦκος), κοίτη (ὄρνιθόν), στρόφος (πόνος κοιλίας), λοῦπος (ἄρπαξ). Ἡ λ. λοῦπος σημαίνει εἶδος ἰέρακος, ὅπερ καλεῖται ἰκτῖνος (*Falco milvus*), ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰ Βυζαντινὰ ποιήματα :

κι ὁ λοῦπος ἐπεχείρησε ὑβρίζειν τὸ γεράκιν.¹

Εἰς Βαμβακοῦν Λακεδαίμονος, εἰς Κεφαλληνίαν καὶ Μάνην ἀπαντᾷ καὶ τὸ ἐπὶ ἄνω. Λοῦπος². Τέλος, σημειῶνω τὴν λ. νοσσίδες (μικραὶ ὄρνιθες, πουλλακίδες). Ὁ τύπος τῆς λ. ἀπαντᾷ ἤδη παρ' Ἀριστοτέλει³ ἔνθα φέρεται : τῶν δ' ἀλεκτορίδων αἱ νεοττίδες πρῶτον τίκτουσιν εὐθὺς ἀρχομένου τοῦ ἔαρος, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ πρὸς θήλασιν κορασίδος φέρεται ἡ λέξις εἰς ἐπίγραμμα τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας (9,567) :

Ἡ καὶ ἔτ' ἐκ βρέφους κοιμωμένη Ἀντιοδημῖς
πορφυρέων, Παφίης νοσσίς, ἐπὶ κροκύδων».

Ἡ λ. σημαίνει καὶ γυναικεῖον ὑπόδημα παρ' Ἑσυχίῳ : νοσσίδες· ὑπόδημα γυναικεῖον καὶ παρὰ Πολυδεύκει (7, 94) «γυναικεῖα δὲ (ὑποδήματα) καὶ τά... νοσσίδες».

Τὸ ἰδίωμα φαίνεται ἐνδιαφέρον, μία δὲ νέα προσπάθεια ἐκ μέρους τοῦ συλλογέως, ἀλλὰ μετὰ περισσοτέρας προσοχῆς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὀδηγιῶν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας, θὰ μᾶς δώσῃ ἀσφαλῶς καλύτερον ἰδιωματικὸν ὕλικόν.

Ἀσχέτως ὅμως πρὸς ταῦτα, τὸ παρεχόμενον ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ ὕλικόν εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ ἄξιον νὰ τύχῃ βραβεῖου.

13. Δ. Γ. Σπανοῦ, «Λαογραφικὸν καὶ γλωσσικὸν ὕλικόν χωρίου Ἐγρηγόρος νομοῦ Χίου», σσ. 115.

Ἡ συλλογὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο τμήματα, τὸ Λαογραφικὸν (σ. 1-61, 104-115) καὶ τὸ Γλωσσικὸν (σ. 62-103). Εἰς τὸ Λαογραφικὸν τμῆμα καταγράφονται ἔθιμα τοῦ γάμου, βαπτίσματος καὶ διάφορα ἄσματα. Γίνεται ἐνδιαφέρουσα περιγραφὴ τῆς κατεργασίας τοῦ ράσου (ὑφάσματος διὰ κατασκευὴν ποιμενικῶν ἐνδυμάτων), παρέχονται πληροφορίες διὰ τὰ ἐν χρήσει εἰς τὸ χωρίον διάφορα μέτρα

1. Πουλλολόγου στ. 357 (ἐκδ. Wagner, *Carmina Graeca medii aevi*, σ. 190).

2. Φ. Κουκουλέ, Νεοελληνικῶν τινῶν ἐπιθέτων σημασία καὶ ὀρθογραφία, Ἀθηνᾶ 53 (1939), σ. 214.

3. Ἱστορ. Ζῶων 560b, 3.

(βάρους, χωρητικότητας, επιφανείας) και καταγράφονται παραδόσεις περί νεράιδων και άράπηδων. Έν συνεχεία, δίδονται δημώδεις φράσεις, ως και φράσεις κατ' έπίδρασιν τής εκκλησιαστικῆς γλώσσης μετά προσδιορισμοῦ τῶν περιπτώσεων, καθ' ας λέγονται, άραί, άπειλαί, εύχαί, χαιρετισμοί και δημώδης ίατρική (δνόματα άσθηνειῶν και τρόποι θεραπείας αὐτῶν). Είς τὰς σ. 104-115 περιγράφονται έθιμα σχετικὰ μὲ τὴν διοίκησιν τῆς κοινότητος κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν και διάφοροι προλήψεις.

Έξ ὄλων αὐτῶν λίαν ένδιαφέρον είναι τὸ μέχρι τοῦ 1912 τηρούμενον έθιμον τῆς σποράς εἰς τὴν κοινὴν γῆν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀμανή. Κατ' αὐτό, οἱ προύχοντες εκήρυττον τὴν έναρξιν τῆς σποράς, εἰς τὴν ὁποίαν μετεῖχον ὄλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου. Τὸ πρῶτον τμήμα, τὸ ὁποῖον εκαλλιέργουν ἀπὸ κοινοῦ, ἦτο τὸ άνήκον εἰς τὴν εκκλησίαν. Μετὰ ταῦτα, εκαστος τῶν κατοίκων επεχείρει άροτριῶν νὰ περιβάλλῃ δι' αὐλακος έν τμήμα τῆς κοινῆς γῆς. Τὸ τμήμα τοῦτο θεωρεῖται πλέον ὅτι τοῦ άνήκει διὰ τὴν περίοδον εκείνην και δύναται κατόπιν νὰ τὸ καλλιεργήσῃ έν ἡσυχία.

Ἀξιοσημείωτος ακόμη είναι ἡ διάκρισις τῶν οἰκογενειῶν εἰς *Παροίκους* και *Ἀπογενίτας*. *Πάροικοι* εκαλοῦντο οἱ ιδιοκτῆται¹, οἱ ὁποῖοι επλήρωνον κτηματικὸν φόρον και εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζουν και νὰ εκλέγωνται μέλη τῆς δημογεροντίας. Ἡ λ. είναι συχνὴ εἰς τὰ Χιακὰ έγγραφα (διαθήκας)²: *ἀφίνει τοῦ κάθε παροίκου παρᾶν ένα*. Έν χρήσει, πρὸς τούτοις, ἦσαν αἱ λέξεις *παροικομέτρην*³ (δηλ. χρήματα διδόμενα διὰ διαθήκης κατὰ τὴν κηδείαν παροίκου τινὸς εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας αὐτὴν διὰ νὰ συγχωρήσουν τὸν άποθανόντα): *ἀφίνει ένα παρᾶ παροικομέτρην, και παροικολόγι*⁴, ὁ κατάλογος τῶν παροίκων. *Παροικάδα*, τέλος, εκαλειτο ἡ αναγκαστικὴ εἰσφορὰ ἢ εργασία, ἡ γινομένη ὑπὸ τῶν παροίκων ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. *Πάροικος* κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἦτο ὁ δουλοπάροικος, ὁ ὁποῖος βαθμηδὸν ἐγένετο ελευθερος γεωργός. Ὑπὸ τὴν σημασίαν αὐτὴν ἡ λ. άπαντᾶ έν Κύπρῳ⁵. Ἀλλὰ και τοπων. ὑπῆρχεν έν Χίῳ *Παροικιά*⁶, ἔτερον δὲ έν Πάρῳ και Μυκόνῳ⁷.

Ἀπογενίτης ἦτο ὁ εκ τοῦ τελευταίου γένους προερχόμενος, ὁ μὴ λαμβανόμενος ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν οὔτε εκλεγόμενος μέλος τῆς δημογεροντίας. Ἡ τοιαύτη διάκρισις τῶν οἰκογ. άπαντᾶ και εἰς ἄλλα χωρία τῆς Χίου, ως εἰς τὰ Καρδάμυλα⁸ και εἰς τὸ Βίκι⁹. Εἰς τοῦτο μάλιστα *Ἀπογενίται* καλοῦνται οἱ ξένοι, οἱ μὴ άνήκοντες εἰς τὰ παλαιὰ γένη τοῦ χωρίου. Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι παλαι-

1. Κ. Ἀμάντου, Χιακὸν Γλωσσάριον, σ. 52.

2. Α. Πασπάτη, Τὸ Χιακὸν Γλωσσάριον, έν Ἀθήναις 1888, έν λ. *πάροικος*.

3. Ἀρχεῖον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

4. Κ. Ἀμάντου, Προσθήκαι εἰς τὸ Χιακὸν γλωσσάριον και τὸ Χιακὸν τοπωνυμικὸν, *Λεξικογρ. Δελτ.* (Ἀκαδ. Ἀθηνῶν) 3 (1941), σ. 149.

5. Α. Σακελλαρίου, Κυπριακὰ έν λ., πβ. *Χρονικὸν Μαχαιρᾶ* (εκδ. R. Dawkins 1, 40).

6. Κ. Ἀμάντου, Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Χίου, Ἀθηνᾶ 27 (1915), Ἀρχ. 34.

7. Π. Ζεργλέντου, Περὶ τοῦ γεωγραφικοῦ δνόματος Παρκιά, Παροικία, ΔΙΕΕ 4 (1892), σ. 517.

8. Γ. Μαδιᾶ, Ὁ δημόσιος βλος έν Καρδαμύλῃ Χίου, *Λαογραφία* 3 (1911), σ. 673-675.

9. Σ. Βίου, Συλλογὴ Χιακῶν σκωπτικῶν άνεκδότων, *Λαογραφία* 4 (1913), σ. 494 και 6 (1917), σ. 619.

ότερον ἦσαν ὠργανωμένοι κατὰ γένη. Ἀνάλογος διάκρισις ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ Μαστιχοχώρια, ὅπου οἱ ἄρχοντες ἐκαλοῦντο Ἄρμπιτρες (Ἴτ. arbitro, arbitrate διαιτητής, ἀπόλυτος κύριος) ἢ Βεκίληδες (Τουρκ. vekil, ἐπίτροπος), εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου λέγονται Καλόσειροι καὶ Κακόσειροι, εἰς τὴν Μάνην Νικλιᾶνοι, Ἀχαμνόμεροι καὶ Φαμέγιοι¹, κ.ἄ.

Εἰς τὸ λαογραφικὸν τμήμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ καταγράφεται μετὰ σαφηνείας, ὁ σ. παρέχει καὶ γλωσσικὸν ὑλικόν, διότι ἐπιμελῶς σημειώνει τοὺς δημῶδεις ὄρους, τοὺς σχετικoὺς πρὸς ἕκαστον ἀντικείμενον, ὥστε πολλάκις δύνανται νὰ ληφθῶσιν ἐκ τούτου ἰδιωματικὰ γλωσσικὰ παραδείγματα.

Τὸ καθ' αὐτὸ γλωσσικὸν μέρος ἀποτελεῖται ἀπὸ 1050 περίπου λέξεις καταγεγραμμένας ἀνευ ἄρθρου, οὐχὶ κατ' ἀπόλυτον ἀλφαβητικὴν σειρὰν, μὲ μόνην τὴν σημασίαν των καὶ μὲ παραδείγματα εἰς ὀλίγας μόνον ἐξ αὐτῶν. Ἡ ἔλλειψις αὐτῆ παραδειγματῶν εἶναι μειονέκτημα τῆς συλλογῆς. Ἄλλωστε, εἰς τὰ παραδείγματα μοιραίως προστίθεται ὑπὸ τοῦ συλλογέως καὶ νέον ὑλικόν, χωρὶς νὰ τὸ ἀναζητήσῃ, προερχόμενον μάλιστα ἀπὸ τὴν αὐθόρμητον ἔκφρασιν τοῦ ἐρωτωμένου.

Τὸ ὑλικόν εἶναι ἐνδιαφέρον. Εἰς τὸ ἰδίωμα παρατηρεῖται ἀποβολὴ τοῦ γ μεταξὺ φωνηέντων, ὡς: ἀγγουρολόος, διαλεῶνας, λαός (λαγός), λαουδιὰ (λαγουδιὰ, κοίτη τοῦ λαγωῦ), μωρολόος, ἔφυε, τρύος (τρύγος), φραῆ (φραγή), κλπ. Ἀνάπτυξιν γ ἔχομεν εἰς τὰ εἰς -εῦω ρήματα: χορεύγω, μαζεύγω, κλπ.

Τὸ ἰδίωμα διασφύζει ἀρκετὰς ἀρχαίας λέξεις, ὡς τὰς: ἀρκαλεύομαι (ἐπὶ ἀφηνιάσαντος ἡμιόνου, παρὰ τὸ Δωρικὸν ἀρκαλος· ὁ τρόχος (meles taxus) τῶν ἀρχαίων τῆς τάξεως τῶν ἀρκτιδῶν -uridae), ἀγέλωπος (ἢ βρώμη· παρὰ τὸ ἀρχ. αἰγίλωψ, Θεοφρ., Αἰτ. φυτ. 5, 15, 5), αἶγα, ἀδάμαστος, ἀμανίτης, ἀλύθι καὶ λύθι (ὄλυθος), ἐρινεάζω, ἐρινός (ἄγριον σῦκον), ἀστοιφίδα (ἀκανθῶδες φυτὸν παρὰ τὸ στοιβή), ἀπαιδος (ἄτεκνος), ἀχυλιά (στάκτη, τέφρα· παρὰ τὸ οὖσ. *ἐγχυλία = ἐγγυλος κονία²). Ὁ Μ. Στεφανίδης³ ἀναφέρει τύπ. ἀχλιά-ἀχλὺς τέφρα. Ἡ λ. καὶ παρὰ Δουκαγγίω), βότουνας (λάκκος, βόθυνος), βούκολος (βουκόλος), βούστομα (φίμωτρον), βρωτίδα (σήρ, σκῶρος) παρὰ τὸ βρωτίς), δειπνῶ, δαυλός, θρινάκι (θρῖναξ, ἐργαλεῖον πρὸς λίχνισμα σιτηρῶν), κρωτήρι (ἀκρωτήριον), ληλλάδι (παρὰ ποτάμιος λίθος, ἤδη παρὰ Δουκαγγίω, ἐκ τοῦ λάλλαι⁴, πόρος, ποντίζω, ὄρνιθα, στυράκι (στύραξ· μέρος τοῦ ἐλαιοτριβείου), σύχριστος, τήομαι (τήκομαι, ὑποφέρω), σπαργώνω (γεμίζω), κλπ. Ἡ λ. σπαργώνω παρὰ τὸ ἀρχ. σπαργάω (εἶμαι πλήρης μέχρι διαρρήξεως). Βλ. Εὐριπ., Βάκχ. 701, ἔνθα φέρεται «ὄσαις νεοτόκοις μαστός ἦν σπαργῶν ἔτι». Πβ. καὶ Εὐριπ., Κύκλ. 55 «Σπαργῶντας μαστοὺς χάλασον» καὶ Πλάτ., Πολιτ. 5, 460c «τὰς δὲ μητέρας ἐπὶ τὸν σηκὸν ἄγοντες ὅταν σπαργῶσι» καὶ τὰς γλώσσας τοῦ Ἡσυχίου: σπάργας, σπαργᾶν, σπαργοῦσι, σπαργῶν. Ὁ τύπος σπαργώνω εἶναι γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων ἰδιωμάτων.

1. Δ. Β. Βαγιακάκου, Συμβολὴ εἰς τὰ περὶ Νίκλων-Νικλιάνων τῆς Μάνης, Ἀθηνᾶ 53 (1949), σ. 147-194.

2. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, 400, Ἐπ. Ἐπ. Παν. Ἀθην. 7 (1910/11), σ. 56.

3. Φυσιογνωστικά, Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον 6 (1923), σ. 214-215.

4. Δ. Β. Βαγιακάκου, Λαλούδι - λαλλάρι, κλπ., Ἀρχεῖον Πόντου 19 (1955), σ. 305-306.

Σημειώνω ακόμη τὴν λ. βήσαλο ἐν ἀρχῇ : νὰ σοῦ βάλουν τὸ βήσαλό σου, δηλ. νὰ ἀποθάνης· τοῦτο ἐκ τῆς συνηθείας νὰ γράφη ὁ ἱερεὺς τὸ ὄνομα τοῦ ἐνταφιαζομένου ἐπὶ τεμαχίου ὀστράκου καὶ νὰ ρίπτουν αὐτὸ ἐντὸς τοῦ τάφου. Παρομοία ἀρὰ ὑπάρχει καὶ ἐκ Κύμης : νὰ σὲ γράβουν ἔς τὸ βήσαλο (εἶθε νὰ ἀποθάνης). Κεράμιον ἐπὶ τοῦ τάφου εἰς τὸ στόμα τοῦ νεκροῦ θέτει ὁ ἱερεὺς καὶ εἰς Ἀδραμύτιον (Ἐπ. Λαογρ. Ἀρχ. 2 (1960), σ. 184).

Λέγεται πρὸς τούτοις ἡ φρ. ἔφαγε τὴν Ἰναν του (ἐκοπίασεν ὑπερβολικά). Νομίζω ὅτι ἐνταῦθα εἶναι ἡ λ. ἴς (ἰνός, μυῶνες).

Τέλος, παρατηροῦμεν διαφοροὺς ἐναλλαγὰς συμφώνων, ὡς : βράσσω (φράσσω), βρεθίγια (εὐρετίγια), δυσέλη (κυφέλη), δινάτι (γινάτι), λουκάνα (δουκάνα), κ.ἄ. Γενικῶς ἡ συλλογὴ εἶναι ἀξία βραβεύσεως.

14. *Στέλας Πετράκη*, «Ἡ γλῶσσα τῆς Σμύρνης. Συλλογὴ λέξεων καὶ φράσεων τῆς κοινῆς ὁμιλίας, σσ. 84.»

Εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν, ἣτις εἶναι ἡ τρίτη τὴν ὁποίαν ἡ Στέλα Πετράκη υποβάλλει εἰς τὴν Γλωσσικὴν Ἑταιρείαν, καταγράφονται ἀλφαβητικῶς ὡς λήμματα 540 περίπου λέξεις μετὰ σχετικῶν παραδειγμάτων. Τὸ ἥμισυ ὅμως σχεδὸν τῶν λημμάτων εἶναι λέξεις τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς, χωρὶς ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον οὔτε φωνητικόν, οὔτε σημασιολογικόν, ὡς, π.χ., ἀγγούρι, ἀφτί, ἀλεύρι, ἀβγό, ἀλεποῦ, βερεσέ, βραστό, βελόνα, βράζω, λάμπα, κερὶ καὶ πολλαὶ ἄλλαι. Δὲν βλάπτει, βεβαίως, τοῦτο, ἂν καὶ διὰ τοῦ διαγωνισμοῦ ἐπιδιώκομεν τὴν συλλογὴν ἰδιωματικῶν κυρίως λέξεων, διότι εἰς ἀρκετὰ τῶν παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν τὰ κοινὰ λήμματα, ἡ συλλογεὺς καταγράφει ἰδιωματικὰς λέξεις, χωρὶς ὅμως ἐρμῆνευμα καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχουν ὡς λήμματα οὔτε εἰς τὴν παροῦσαν, οὔτε εἰς τὰς προηγουμένας συλλογὰς, ὡς, π.χ., ἀσπρόρρουχο τό, = κάθε πάννινο ἀντικείμενο τοῦ σπιτιοῦ : νὰ μαζέψης τὰ ἀσπρόρρουχα γιὰ νὰ τὰ κάνωμε μπουγάδα νὰ ξαγαριάσουνε (ἐλλείπει ἡ σημασία τῆς λέξεως ξαγαριάσουνε), κεράσι· τὸ γνωστὸ φροῦτο· νὰ πάρης κεράσια, μὰ νὰ ἔναι μαῦρα ὄχι τουρασιά (ἐλλείπει ἡ σημ. τοῦ τουρασιά), νερό = τὸ ὕδωρ· πολὺ βαρὺ εἶναι τὸ νερό σας, σὰ καγιᾶς μέσα εἰς τὸ στομάχι (ἐλλείπει ἡ σημ. τῆς λ. καγιᾶς), λαιμὸς ὁ λαιμός· φοροῦσε ἔς τὸ λαιμό της τρεῖς ρέστες μαργαριτάρι (ἐλλείπει ἡ σημ. τῆς λ. ρέστες), μπριλάντι = πολύτιμος λίθος : μοῦ ἔκανε ρεγάλο ὁ ἄντρας μου ἔς τὴ σκόλη μου ἕνα δαχτυλίδι μπριλαντένιο, κλπ. Ἐξ αὐτῶν, λοιπόν, προκύπτει ὅτι ἡ συλλογεὺς πολλάκις δὲν ἀντιλαμβάνεται τοὺς ἰδιωματικούς τύπους, καταγράφουσα παραδείγματα εἰς κοινὰ λήμματα, διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαίτερος εἰς τὰς προκηρύξεις τοῦ διαγωνισμοῦ ἡ ἀνάγκη τῆς παραθέσεως παρὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως καὶ παραδείγματος ἢ παραδειγμάτων ἐκ τοῦ ἰδιώματος.

Εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Σμύρνης, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὕλικου τούτου, παρατηροῦμεν ὅτι τὰ ρήματα, τὰ ἀπὸ συμφώνου ἀρχόμενα, λαμβάνουν εἰς τοὺς ἱστορικούς χρόνους χρονικὴν αὐξήσιν, ὡς : ἤχυσα, ἤμαύρισα, ἤμοιασα, ἤβγαλε, ἤβλεπε, ἤμαθε, κλπ. Ὁμοίως λέγουν ἠερχόμουνα ἀναλογικῶς φυσικὰ πρὸς ἄλλα.

Ἐνίοτε, ἔχομεν ἐναλλαγὴν τοῦ δ καὶ θ ὡς : ἀκρίθα>ἀκρίδα ἢ τοῦ δ καὶ λ, ὡς :

ἀγκίλα>ἀγκίδα. Ὅμοίως ἔχομεν τροπήν τοῦ ζ εἰς τζ, ὡς : *μαζι-ματζί, μαζεύω-ματζεύω*, ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰ νησιωτικά ἰδιώματα¹ (τῆς Καρπάθου, Σκύρου, Σύμης). Σημειώνομεν τὴν σημασίαν, τῆς λ. *αὐλή* = εἴσοδος, χῶλ. (ἢ λ. δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικόν), τῆς λ. *ἀνέμελος* (ἐκ τοῦ μεσν. ἐπιθ. *ἄμελος* ἀμελής, φυγόπονος, βλ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν ἐν λ.).

Γενικῶς ἡ συλλογὴ δὲν παρέχει γλωσσικὸν ὕλικὸν πρώτης σειρᾶς, ἡ προσπάθεια ὁμως τῆς συλλογέως νὰ περισώσῃ ὅ,τι δύναται ἐκ τοῦ ἰδιώματος τῆς Σμύρνης εἶναι ἐπαινετέα.

15. Ὁρέστου Λογοθετίδου, «Συμπληρωματικὴ συλλογὴ ἐξ ἑννέα παραμυθίων ἐν τῇ Ἀρτακηνῇ διαλέκτῳ, σ. 1-91. Ἐξήγησις λέξεων καὶ φράσεων Τουρκικῶν καὶ ἄλλων τῆς Ἀρτακηνῆς διαλέκτου ἀπαντωσῶν ἐν τοῖς παραμυθίοις», σ. 1-56.

Εἶναι ἡ τρίτη συλλογὴ, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Λογοθετίδης μετέχει εἰς τὸν διαγωνισμόν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας. Ἡ μία τῶν δύο προηγουμένων (ἀριθμ. χειρογρ. Ἱστορ. Λεξ. 734) ἦτο γλωσσάριον τῆς διαλέκτου. Εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν ὁ Λογοθετίδης καταγράφει μετὰ προσοχῆς ἑννέα παραμύθια εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀρτάκης². Εἰς τὸν πίνακα λέξεων ἐκάστου τῶν παραμυθίων ὑπάρχουν λέξεις — καὶ τοῦτο εἶναι φυσικόν — αἱ ὁποῖαι καταγράφονται καὶ ἐρμηνεύονται εἰς τὸ προηγούμενον γλωσσάριον.

Ἐὰν λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ περυσινὸν γλωσσάριον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀρκετὰ πλούσιον εἰς λέξεις καὶ τὴν παροῦσαν συλλογὴν παραμυθίων, θὰ κρίνωμεν καλύτερον τὴν σημασίαν τῶν πεζῶν διαλεκτικῶν κειμένων διὰ τὴν μελέτην τῶν ἰδιωμάτων. Πολλὰ γλωσσικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ κυρίως γλωσσάριον δὲν δύνανται νὰ καθορισθοῦν ἀκριβῶς ἢ δὲν ἀντιπροσωπεύονται δι' ὕλικου, εἰς τὸν πεζὸν λόγον διαγράφονται σαφέστατα μὲ ἀφθονίαν παραδειγμάτων.

Ἐκ τοῦ γλωσσαρίου, ἀλλὰ κυρίως ἐκ τῶν παραμυθίων, καταφαίνεται καὶ ὁ βαθμὸς ἐπιδράσεως τῆς Τουρκικῆς γλώσσης. Ἡ δὲ ἐπιμελεημένη καὶ ἀκριβῆς παρὰ τοῦ συλλογέως καταγραφῆ τῶν παραμυθίων μᾶς ἐπιτρέπει νὰ σημειώσωμεν μερικὰ χαρακτηριστικὰ φαινόμενα τοῦ ἰδιώματος. Οὕτω τὸ ἀρσενικὸν ἄρθρον ἀπαντᾷ ὑπὸ διπλοῦν τύπον *ι*³ καὶ *ε* : *ι ἄδρας, ι θεγός, ι ζάβαλ'ς, ε γιατρός, ε ἄθρωπος, ε παλληκαρῶς*, κλπ. Τὰ εἰς -*εὺς* (-*έας*) ἔχουν τὸν τύπον εἰς -*ές* : *βασιλές*.

1. Πβ. *Ι. Χ. Πούλου*, Γλωσσικά ἐκ Σίφνου, Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἀκαδημίας 1 (1939), σ. 146-148.

2. Ἔτερον γλωσσάριον ἐκ προσφύγων Ἀρτακηνῶν ἐν Νέα Ἀρτάκη Εὐβοίας ἔχομεν τὸ ὑπ' ἀριθμ. 689 α-β Χειρόγρ. Ἱστορ. Λεξικ., τὸ κατατρισθὲν ὑπὸ τοῦ συναδέλφου Ν. Κοντοσοπούλου τῷ 1956 εἰς εἰδικὴν πρὸς τοῦτο ἀποστολὴν παρὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Πρὸς τοῦτοις βλ. *Ἱππ. Μακρῆ*, Λαογραφικὰ Ἀρτάκης, *Μικρασιατικὰ Χρον.* 7 (1957) σ. 247-255. *Κ. Σ. Μακρῆ*, Τὰ χωρία καὶ τὰ μοναστήρια τῆς Κυζικηνῆς χερσονήσου, *Αὐτόθι* 8 (1959), σ. 129-172.

3. Διὰ τὴν γραφὴν τοῦ ἄρθρου *ι* τῶν βορείων ἰδιωμάτων βλ. *Β. Δ. Φόρη*, Τὸ ἀρσενικὸν ἄρθρο «*ι*» στὰ βόρεια νεοελληνικά ἰδιώματα, *Κοζάνη* 1956, σ. 26. *Κρίσις Δ. Β. Βαγιακάκου*, Ἀθηνᾶ 60 (1956), σ. 334-348, *Α. Ι. Θαβώρη*, Ἡ προέλευσις τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου «*ι*» τῶν βορείων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, *Ἑλληνικά* 16 (1958/9), σ. 189-202.

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρων εἶναι ὁ παρεκτεταμένος ρηματικὸς τύπος εἰς -να : ἦτανα, ἦρθενα, εἶχανα. Ὅπου ὅμως διὰ τῆς παρεκτάσεως αὐτῆς δημιουργεῖται πολυσύλλαβος λέξις καὶ παρίσταται ἀνάγκη ἀλλαγῆς τοῦ τόνου σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τῆς τρισύλλαβιας, τότε διατηρεῖται ὁ τόνος εἰς τὴν σχηματισθεῖσαν τετάρτην ἀπὸ τῆς ληγούσης συλλαβὴν, ἐνῶ παραλλήλως ἀναπτύσσεται δευτερεύων τις τόνος ἐπὶ τῆς παραληγούσης, δηλ. λέγουν : πῆγαινένα, ἦθελένα, διέταξένα, προφήτεπένα, ἦρκουδάνα (ἦρχοντο), κάθουδάνα, σ'δύχαινάνα, κλπ. Ὁ τοιοῦτος διπλοῦς τονισμός, ὁ ἔνεκα παρεκτάσεως ρηματικῶν καταλήξεων ἀναπτυσσόμενος, ὑπάρχει καὶ εἰς ἄλλα ἰδιώματα, εἰς τὰ βόρεια γενικώτερον, εἰς τὴν διάλεκτον τοῦ Πόντου καὶ τῆς Κρήτης. Οἱ παρεκτεταμένοι τύποι ὑπάρχουν καὶ εἰς τὰς δεικτικὰς ἀντωνυμίας, ὡς αὐτεῖν'να, ἐκεῖν'να, κλπ. Ὅμοιοι ἀντωνυμικοὶ τύποι ἀπαντοῦν καὶ εἰς τὴν Κρητικὴν διάλεκτον, ἔχουν δὲ τὴν σημασίαν ἐμφάσεως.

Ἀπαντοῦν πρὸς τούτοις οἱ τύποι *μοναχός ιτ* (μοναχός του), *ἄγκουρες ιτ* (οἱ ἄγκυρές του), *βάρος ιτ* (τὸ βάρος του), *τσῆ μοίρας ιτ* (τῆς μοίρας του), κλπ. Ὁ τύπος οὗτος ἐρμηνεύεται κατ' ἀναλογίαν τῶν οὐδετέρων τοῦ *πιδί μ'*, τοῦ *πιδί τ'* (τὸ παιδί μου, τὸ παιδί του). Ἐκ τούτων ἐλέχθησαν καὶ τὰ ἀρσενικὰ καὶ τὰ θηλυκὰ¹, π.χ., ὁ ἀδερφός *ιμ*, τὸ μάννας *ιμ*.

Ἄλλος παρεκτεταμένος τύπος εἶναι τὸ χρονικὸν ἐπίρρημα τότε : *τότεσος*. Σημειῶνω ἀκόμη τοὺς τύπους *ἀπέ* (ἀπό), *μογάλος* (μεγάλος), *μαζίτσα* (μαζί).

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι ἀξιοπρόσεκτον εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν παραμυθίων εἶναι ἡ ἀνάπτυξις *γ*² εἴτε ἐν ἀρχῇ, εἴτε ἐν μέσῳ τῆς λέξεως, ὡς : *γούλες* (ὄλες), ἐνταῦθα μόνον ἔχομεν κώφωσιν, *γούλο* (ὄλο), *γούλινα*, *γῆλιος* (ἦλιος), *γῆσκιος* (ἦσκιος), *γύπνος* (ὑπνος), *γιδρώνει* (ιδρώνει), *ώραϊγος*, *τίμιγος*, *μελεγούνι*, *δικαίγωμα*, *ἀδυναμίγες*, *θεγωρῶ*, *προγοδέψ'*, *ιδέγα*, *βέβαιγα*, *ζωγή*, *διαβεβαίγωνάνα*, κλπ.

Ὅμοίως, ὅταν ἡ συλλαβὴ *ρι* ἀποτελῇ συνίζησιν μετὰ τοῦ ἐπομένου φωνήεντος, τότε ἀναπτύσσεται συνοδίτης φθόγγος *γι* καὶ ἡ συλλαβὴ *ρι* ἀνακύπτει πάλιν, ὡς *ἄγριγια*, *δεντριγιού*. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Θάσου³. Ἐνίοτε ὁμοίως δὲν ἀνακύπτει συλλαβὴ, ἀλλ' ἔχομεν ἀνάπτυξιν τοῦ ἡμιφώνου *ι* εἰς *ι*, ὡς : *χέργια*, *στενοχωργιέται*, *ἀραδαργιές*, κλπ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει μετὰ τὰ σύμφωνα *δ* καὶ *τ*, ὡς : *εἰδῆμενα*, *δζοῦνα*, *χριστιανός*. Παρομοίαν ἀνάπτυξιν ἔχομεν καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν γίνεται συνίζησις, ὡς : *προθεσμίγια*, *συμφωνίγια*, *Κυρίγια*, *πρωγινή*, *διγιεν-τύνω* (διευθύνω). Τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἐν Πόντῳ : *ἀδικίγια*, *ἀνησυχίγια*, *ἄγριγιος*, *ἀξίγιος*, *ἀχρείγιος*, κλπ.

Ἐνίοτε τὸ *γ* ἀποβάλλεται : *δικαιόρος* (δικηγόρος). Τέλος, λέξεις *χρυσός-χρυσῆ*, μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ *υ* προφέρονται ὡς *ξός* - *ξῆ* καὶ ἐν συνθέσει, ὡς : *ξός* = *χρυσός*, *Ξόστομος* (Χρυσόστομος), *Ξάνθη* (Χρυσάνθη), *Ξαφένια* (Χρυσαφένια), *Ξόθεμι* (Χρυσόθεμις), *Ξόδουλος* (Χριστόδουλος), *Ξοβέργης* (Χρυσοβέρ-

1. Γ. Χατζιδάκι, Περὶ τῆς Ποντικῆς διαλέκτου, Ἐπ. Ἐπ. Παν. Ἀθ. 8 (1912), σ. 34. Τοῦ αὐτοῦ, Ἐκθεσις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ, Ἀθηνᾶ 25 (1913), σ. 301.

2. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, Einleitung, σ. 121.

3. Β. Φάβη, Ἀθηνᾶ 43 (1931), σ. 86.

γης), *Ξαυγή* (Χρυσαυγή), *Ξόξνος* (Χρυσόγονος). Ὁ σ. διὰ τῆς παρούσης προσφορᾶς του συμπληρώνει τὰς δύο προηγουμένας, δι' ὃ καὶ κρίνεται ἄξιος βραβεύσεως.

16. *Παν. Πεφάνη*, «Συλλογὴ Τοπωνυμίων τῶν Λαγκαδίων». 1/ Συλλογὴ 791 τοπωνυμίων τῶν Λαγκαδίων Γορτυνίας, σσ. 55. Ἀλφαβητικὸς πίναξ τῶν τοπωνυμίων, σσ. 14. 2/ Σχεδιάσμα τῆς περιοχῆς τῶν Λαγκαδίων μετὰ τινων τοπωνυμίων τῆς συλλογῆς. 3/ Λαγκαδινὰ βαφτιστικὰ ὀνόματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, σ. 15. 4/ Λαγκαδινὰ οἰκογενειακὰ ἐπωνύμια, σσ. 7. 5/ Λαγκαδινὰ παρωνύμια ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, σσ. 9. 6/ Τοπωνύμια Λευκοχωρίου (Ρεκουίνου), σσ. 5.

Διὰ τῆς παρούσης συλλογῆς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἔχομεν τὸ τοπωνυμικὸν καὶ τὸ ὀνοματολόγιον τῶν Λαγκαδίων τῆς Γορτυνίας. Ἡ συλλογὴ καὶ μελέτη τῶν τοπωνυμίων καὶ ὀνομάτων, παρ' ὄλην τὴν σημασίαν των διὰ τε τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γλῶσσαν, δὲν ἀποτελεῖ τὸ κυρίως ἀντικείμενον τοῦ διαγωνισμοῦ, διότι εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Λεξικοῦ λαμβάνονται ταῦτα ὑπ' ὄψιν μόνον ὅταν συναντῶνται καὶ ὡς προσηγορικά. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως ἀποτελοῦν σπουδαῖον γλωσσικὸν ὑλικόν, ἄξιον συλλογῆς καὶ μελέτης. Ἡ συλλογὴ τῶν τοπωνυμίων καὶ ὀνομάτων συγχρόνως διευκολύνει τὰ μέγιστα τὸν μελετητὴν, καθ' ὅσον τὸ ἓν συμπληρῶναι τὸ ἄλλο. Πλεῖστα τοπωνύμια ἐρμηνεύονται ἐξ οἰκογενειακῶν ἐπωνύμων, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐκλείψαντα ἐπωνύμια σφύζονται εἰς τὰ ὑπάρχοντα τοπωνύμια.

Τοπωνύμια ἐκ Γορτυνίας ἔχομεν καὶ ἀπὸ παλαιότερας συλλογᾶς τοῦ Σακελλαριάδου (Χειρόγρ. Ἱστορ. Λεξικοῦ ἀριθμ. 221 καὶ 504), ὅστις καὶ ἐκ Λαγκαδίων καταγράφει 90 τοπωνύμια (Χειρόγρ. Ἱστορ. Λεξικοῦ ἀριθμ. 221, σ. 24-26).

Τὰ τοπωνύμια καταγράφονται εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν μετὰ τοῦ ἄρθρου, ἐνίοτε δὲ προστίθενται καὶ τινες σχετικαὶ περὶ αὐτῶν παραδόσεις. Ἐκ τοῦ ἀναγραφομένου ὑλικοῦ φαίνεται ὅτι εἰς τὸ ἴδιωμα τῶν Λαγκαδίων ἐπικρατεῖ ὁ τσιτακισμός, διότι ἔχομεν τοπων. ὡς : *Βουνάτσι* τὰ, *Γιατάτσι* τό, *Δημητρασαίικα* τὰ, *Κοτσινιά* ἡ, τοῦ *Κρεκούτση* τ' *Ἀπότσι*ο, *Κατση* *Σφήνα* ἡ, *Κότσινο* *Λιθάρι* τό, *Κρεββατάτσι* τὰ, *Λεβετάτσι* τό, *Νησάτσι* τό, *Προτσιεὸ* τό, *Τσιβούρι* τό, κλπ.

Τὰ τοπωνύμια εἶναι ποικίλης ἀρχῆς. Πολλὰ τούτων προέρχονται ἐξ ἐπωνύμων καὶ δὴ κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν : *Ἀλεξογιανναίικα* τὰ, *Ἀσημασαίικα* τὰ, *Βαβαίικα* τὰ, *Βασιλαίικα* τὰ, *Γαυραίικα* τὰ, *Γυφταίικα* τὰ, *Ντελγιανναίικα* τὰ, κλπ., ἀλλὰ εἶναι φυτώνυμα, ὡς τὰ *Γαῦρος* ὁ, *Κριθάρι* τό, *Φτέρη* ἡ, *Κρανέα* ἡ, *Καρέα* ἡ, *Κούμαρος* ὁ, *Σπάρτα* τὰ, κλπ. καὶ ἄλλα ἀγιώνυμα.

Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ ξένης ἀρχῆς τοπων., ὡς : *Τοῦ Φράγκου*, *Ρούγα* ἡ, *Τσαούση* τοῦ, *Ροσβάναγα* τοῦ, τὰ Ἀλβανικά : *Γκροϊντάνι* (Γκροϊ-Ντάνη), *Καμίνιζα* ἡ, *Κιάβιζα*, *Κούμπλιζα*, *Κουβέλιζα*, *Καντάλιζα*, *Λούλιζα*, *Πυργάριζα*, *Τάτσιζα* καὶ τὰ Σλαβικά : *Τσερέσοβα* (ceresevo)¹, *Τσερβίκο* (Cernica)², *Μαλάσοβα* *Πολιάνα*, *Παραπολιάνα* (Poljana = λιβάδι)³. Ἀλβανικά τοπωνύμια ὑπάρχουν

1. W. Vasmer, Die Slaven in Griechenland, Berlin, 1941, σ. 299. Τὸ αὐτὸ τοπων. ἐν Δράμα.

2. Αὐτόθι, σ. 159.

3. Αὐτόθι, σ. 47 (Ἡπειρος), 60 (Καλαρρῦται) 96, (Τρίκαλα) 101, (Λάρισα) 172.

καὶ εἰς τὰς παράκειμένους περιοχὰς τῆς Γορτυνίας, διότι πλησίον τοῦ τμήματος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἡλείας εἶναι ἡ περιοχὴ τοῦ Λάλα, κατοικουμένη ἀπὸ Τουρκαλβανούς. Ἡ Ἀλβανικὴ κατάληξις -ιζα εἶναι φωνητικὴ ἐξέλιξις τῆς ἀρχικῆς ἔζα, ἐκληφθεῖσα δὲ ὡς ἰδιαιτέρα κατάληξις, ἐπέδωκεν καὶ εἰς λέξεις, ὧν τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶναι λέξις Ἑλληνικὴ¹.

Σημειώνομεν, πρὸς τούτοις, τύπους εἰς -έας, -έα : Ἀντροχωρέας, Βατέας, Γαυρέας, Καλέας, Μπορέας, Χωρέας, Καρέα, Κρανέα καὶ τινὰς εἰς -ίστρα : Βορίστρα (τόπος ποιμνιοστασιῶν, παρὰ τὸ βορός, στάνη, καὶ ρ. βορίζω καὶ βοριάζω), Κανναβίστρα, Πανηγυρίστρα, Σικαλίστρα. Ὁ σ. προσπαθεῖ ἐνίοτε νὰ ἐτυμολογήσῃ τοπων., ὡς τὸ Ἀρτοζίνος (σ. 47), διὰ τὸ ὁποῖον γράφει : «Ἀρτοζήνος = ἄρτος Ζηνός. Ἐδῶ ἦταν τὰ λημέρια τοῦ Δία καὶ τῆς Ἥρας. Ἐδῶ ἔτρωγαν κρυφὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους θεοὺς ἀπὸ τὸν ἄρτον τοῦτον τοῦ Δία, πού ἦταν πιὸ νόστιμος καὶ ἀπὸ τὴν ἀμβροσίαν. Τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι σωστὸ γιὰ τὸ σιτάρι τοῦ Ἀρτοζήνου εἶναι περίφημον». Ὁ σ. ἐπαναλαμβάνει ὅτι καὶ παλαιότερον εἶχε γράψῃ εἰς ἄλλην συλλογὴν ὁ Παπανικητόπουλος (Χειρόγρ. Ἱστορ. Λεξικοῦ 12, σ. 34) : «Ὁ Ἀρτοζήνος παράγει τὸν καλύτερον σῖτον τοῦ τόπου, δι' αὐτὸ φαίνεται ὅτι καὶ Ἀρτοζήνος ἐκλήθη». Ὁ Ἀρτοζίνος εἶναι ὄρος ΒΔ τῆς Δημητσάνης :

*Μεσ' ἔς τ' Ἀρτοζίνου τὰ βουνὰ Περδίκω εἶχε λημέρι,
φευγάτη ἀπὸ τὸν ἄντρα τῆς καὶ ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῆς².*

Τὸ ὅτι ἡ ἐτυμολογία δὲν εὐσταθεῖ εἶναι φανερόν. Ἡ παράδοσις ἀνήκει εἰς τὰς ψευδερμηνευτικὰς παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι συντελοῦν εἰς τὸ νὰ διατηρῆται, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ ἐρμηνεύεται μίᾳ ὀνομασίᾳ. Ἄλλοῦ πρέπει νὰ ζητηθῇ τὸ ἔτυμον.

Εἰς τὰ βαπτιστικὰ ὀνόματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τὰ ὁποῖα ὁ σ. καταγράφει ἀλφαβητικῶς, παραθέτει ὅλους τοὺς ἰδιωματικούς τύπους, ὑποκοριστικούς ἢ μεγεθυντικούς, ὥστε ἡ συλλογὴ παρουσιάζει πληρότητα. Ἐκ τῶν ὀνομάτων φαίνεται ὅτι ὁ φθόγγος γγ πρὸ τοῦ *i, e* γίνεται *tz* : Ἀτζελος (Ἄγγελος), Βατζελία (Εὐαγγελία), Ἀτζελικὴ (Ἄγγελικὴ), κλπ. Εὐχρηστα εἶναι τὰ θηλ. εἰς -ω, ὡς Ἀτζελικῶ, Ἀτζέλω, Διάμκω (Διαμάντω), Θανάσω, Κατερινιώ, Κατέρω, Κάτω, Ἀλέξω, Ἀντώνω, Ἀρέτω, Ἀσήμω, Ἀφρόδω, Φρόδω, Βάσω, Βακῶ, Γαλάνω, Γαρούφω, Γωγῶ, Δέσπω, Δημήτρω, Δρόσω, Ζαχάρω, Ζωγράφω, Μαγδάλω, Στράτω, Σωτήρω, Σταμάτω, Φωφῶ, Χρῶσω, κλπ.

Ἀλφαβητικῶς καταγράφει 306 ἐπώνυμα, τὰ ὁποῖα ἀντέγραψεν ἐκ τοῦ Μητρώου τοῦ Δήμου. Ταῦτα εἶναι ποικίλης ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς. Σημειώνομεν μόνον ὅτι εἰς μερικὰ τούτων ὡς δεύτερον συνθετικὸν εἶναι ἡ λέξις γαμπρός, ὡς : Βογκιζόγαμπρος, Διονυσόγαμπρος, Λιοκόγαμπρος, Κουτσουρόγαμπρος, Κολιόγαμπρος, Πλουμπιδόγαμπρος, Ρηγόγαμπρος, Φανόγαμπρος, Φωτόγαμπρος.

1. Πλείονα εἰς *I.X. Πούλον*, Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Κορινθίας, *Πελοπονησιακὰ* 3-4 (1960), σ. 343-347.

2. Ποίημα Τσοπανάκου, *Λαογραφία* 6 (1917), σ. 244.

Ὁ σ. οὐδὲν λέγει περὶ αὐτῶν, φαίνεται ὅμως ὅτι ἦσαν ἐσώγαμβροι καὶ διὰ τοῦτο ὡς πρῶτον συνθετικὸν ἐτίθετο τὸ ὄνομα τοῦ πενθεροῦ.

Τέλος, δίδει παρωνύμια γυναικῶν, εἰς ἃ ἔχομεν καὶ τύπους εἰς -ω : Ἀράπω, Μπατίρω, κλπ. καὶ 381 παρωνύμια ἀνδρῶν κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν, ἄνευ τινὸς παρατηρήσεως ἢ ἄλλης πληροφορίας ἐρμηνευούσης τὸ παρωνύμιον ἢ καθοριζούσης τὸν λόγον, δι' ὃν τοῦτο ἀπεδόθη.

Ἡ ὅλη συλλογὴ εἶναι ἐπιμεμηλεμένη καὶ ἀκριβῆς ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς, ἀσχέτως ἂν τοῦτο, ὡς εἶπομεν, δὲν ἐνδιαφέρει ἀμέσως τὸ Λεξικόν. Μᾶς παρέχει ὅμως τοπωνυμικὸν καὶ ὀνοματολογικὸν ὕλικὸν χρησιμώτατον καὶ διὰ τοῦτο ἀξίζει νὰ τύχη ἀμοιβῆς. Θὰ εἶναι εὐχῆς ἔργον, ἂν ὁ συλλογεὺς ἀποστείλῃ εἰς τὴν Ἑταιρείαν γλωσσικὸν ὕλικὸν ἐκ τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας καὶ σχετικὸν μὲ τὰς διαφορὰς ἀσχολίας τῶν κατοίκων τῶν Λαγκαδίων.

17. Σοφίας Ἐμμ. Χατζιδάκη, «Λέξεις καὶ φράσεις χαρακτηριστικαὶ τοῦ ἰδιώματος Καρλοβασίων Σάμου», σσ. 37.

Περὶ τῆς Σαμίας διαλέκτου εἶχομεν παλαιότερον πραγματείαν τοῦ Ν. Ζαφειρίου¹. Ἡ διάλεκτος εἶναι βόρειος.

Εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν ἡ σ. προσπαθεῖ νὰ ἀποδώσῃ ἀκριβῶς τὸ ἰδίωμα τοῦ Καρλοβασίου καταγράφουσα 280 λέξεις, χωρὶς ὅμως νὰ σημειώσῃ ἀπόστροφον εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐκπίπτοντος φωνήεντος, ὅλον : ἀμουλσῶνας, βτώνου, θμῶμι, κλπ. Ἡ σ. χρησιμοποιεῖ ὀρθὸν φωνητικὸν διάγραμμα, δι' ὃ καὶ σημειώνει ὡς οὐρανικά τῶν βορείων ἰδιωμάτων τὰ σύμφωνα κ, λ, ν, (= κ̂, λ̂, ν̂,) μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου *i*, ὡς : γαλίκ', ἀραλίκ', μισάλ', πδούλ', σκάφόν', κατσούν'.

Δυστυχῶς, τὸ λεξιλόγιον ἀποτελεῖται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ Τουρκικὰς λέξεις, αἵτινες καταγράφονται μὲ μόνην τὴν σημασίαν των, χωρὶς παραδείγματα, ἐπομένως γενικώτεροι παρατηρήσεις περὶ τοῦ ἰδιώματος δὲν εἶναι δυναταί. Θὰ ἦτο προτιμότερον ἡ σ. νὰ κατέγραφε περισσοτέρας Ἑλληνικὰς λέξεις μετὰ παραδειγμάτων, προερχομένας ἐξ ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων, διότι αἱ Τουρκικαὶ λέξεις, αἱ διὰ τὴν εἰδικὴν κατάστασιν τῆς νήσου εἰσελθούσαι εἰς τὸ ἰδίωμα, ὡς ξένα πρὸς τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τῆς νήσου καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ διαγωνισμοῦ, τίποτε δὲν προσθέτουν. Παρὰ ταῦτα ὅμως, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν μικρὸν ἀριθμὸν λέξεων ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἐλλείπουν ἐκ τῶν ἤδη τυπωθέντων τόμων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ὡς, π.χ., ἀποχυτήριου (εἰδικὸν δοχεῖον διὰ τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα), ἀπανιβαίνου (ἐπιπλήττω, βιάζω), ἀρματσουλουῖσματα (ἀρραβῶνες), ἀρχιμάντρ' (ἀρχιδομάντρι, τὸ ἀνδρικὸν πανταλόνι), ἀστέρας (ὀμφαλός), βτώνου (γεμίζω βυτίον), γαλίκ' (κόφινος). Ἐν Σάμῳ λέγεται ἀρμαστουλουγῶ

1. Χειρόγρ. Ἱστορ. Λεξικοῦ 70 (1912), πβ. Ἰθηνῶν 25 (1913), σ. 300-304.

Ἡ μελέτη αὕτη ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον : Περὶ τῆς συγχρόνου Σαμίας διαλέκτου, ἐν Ἀθήναις 1914 σ. 96. Βλ. τοῦ ἰδίου καὶ Ἀρχεῖον Σάμου 2 (1947), σ. 204-211, 3 (1948/54), σ. 165-206 καὶ 5 (1956), σ. 104-126. Εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορ. Λεξικ. ὑπάρχουν περὶ τῆς διαλέκτου καὶ τὰ Χειρόγραφα ὑπ' ἀριθμ. 71 (Ἄνω νόμου), 72, 329 (Σ. Ἰωαννίδου), 124, 125, 198 (Ἐμμ. Μυρογιάννη) καὶ 723 (Ἰ.Χ. Πούλου).

ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ διαπραγματεύομαι γάμον νέου ἢ νεάνιδος, πολλαχοῦ δὲ τῆς Ἑλλάδος ἀρμαστός καλεῖται ὁ μνηστήρ.

Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι μία μεγαλύτερα προσοχὴ πρὸς συλλογὴν καθαρῶς Ἑλληνικῶν λέξεων ἐκ τοῦ χωρίου θὰ παρεῖχεν ἀσφαλῶς ἐνδιαφέρον ὕλικόν. Τοῦτο ἄς πράξῃ εἰς τὸ μέλλον ἡ συλλογεύς.

Ἐκ τοῦ ὀλίγου αὐτοῦ ὕλικου σημειώνομεν ὅτι εἰς τὸ ἰδίωμα ἔχομεν ἀπουράνωσιν τοῦ σ, ὡς ἀμουλοῶνας (ἀπολουσιῶνας), θερμασὰ (θερμασιά), καταποσὰ (καταποσιά), χουσα (χωσιά, θησαυρὸς κεκρυμμένος), κλπ.

Παρατηροῦμεν, πρὸς τούτοις, τροπὴν τῶν μέσων β, δ εἰς δασέα φ, δ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου ι καὶ πρὸ τοῦ ἀκολουθοῦντος συμφώνου τ, σ, ὡς φ'τίνια (πήλινον ἀγγεῖον) πρὸς ἐναπόθεσιν τροφῶν· τὸ μεταγ. οὐσ. βυτίνη, περὶ οὗ ὁ Εὐστάθιος (1163, 31) λέγει: «ταριχεντικὸς βίκος... ὃν βυτίαν οἱ κοινολεκτοῦντες φασί» Πβ. καὶ Ἡσύχιον ἐν λ.

Σημειῶνω διὰ τὴν σημασίαν καὶ τὰς λέξεις: ἀρμαστός (μνηστήρ, βλ. Ἱστορ. Λεξικὸν ἐν λ.), ἀρματουλοῦίσματα (ἀρραβῶνες), ἀναγορεύου (ἀναφέρω, ὑπενθυμίζω), πουλήμ' (τὸ ὑπολήμιον πρὸς συγκέντρωσιν τοῦ γλεύκου).

Ἡ Ἐπιτροπὴ κρίνει ἐπαινετέαν τὴν προσπάθειαν τῆς σ. καὶ ἐλπίζει ὅτι θὰ ἔχη παρ' αὐτῆς μίαν πληρεστέραν ἐν τῷ μέλλοντι συλλογὴν ὕλικου ἐκ Καρλοβασιῦ τῆς Σάμου.

18. Ἀποστ. Γ. Σπυροπούλου, καθηγ. θεολογίας, «Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Τοπωνυμίων Νεοχωρίου Παραχελωίτιδος», σσ. 11.

Ἐπὶ τῶν ὀκτῶ σελίδων τοῦ χειρογράφου τούτου ὁ σ. καταγράφει μετὰ τινος γεωγραφικῆς τοποθετήσεως ἀλφαβητικῶς 110 τοπωνύμια τοῦ ἀνωτέρω χωρίου, εἰς τὰ ὁποῖα παρεμβάλλονται δι' ἀπλῆς μόνον ἀναγραφῆς καὶ ἕτερα 45, οὐχὶ ὁμως ὅλα ὑπὸ ἰδιωματικὴν μορφήν. Ἐκ τῶν 155 ὁμως τούτων τοπωνυμίων διεπίστωσα ὅτι τὰ 40 περιλαμβάνονται εἰς τοπωνυμικὴν συλλογὴν ἐκ τῆς αὐτῆς περιφέρειας, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Κ. Κώνστα, Τοπωνυμικὰ τῆς Παραχελωίτιδος (χωρίων Γουριάς, Μάστρους, Νεοχωρίου), Αἰτωλοακαρνανικὰ Χρονικά, τευχ. 4 (1956), σ. 33-48.

Ἐντυπον τοπωνυμικὴν συλλογὴν ἡ μελέτην περὶ τῶν τοπωνυμίων τῆς Αἰτωλοακαρνανίας δὲν ἔχομεν, καθ' ὅσον γνωρίζω. Ὁ Δ. Λουκόπουλος εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 167 χειρόγραφον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ (σ. 417-498, 541-568) δίδει μίαν συλλογὴν τοπωνυμίων 64 χωρίων τῆς Αἰτωλοακαρνανίας¹. Ἐπίσης, εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 129 χειρόγρ. τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ ὑπὸ Στυλ. Βίου (σ. 143-165) καταγράφονται 2000 τοπων. 28 χωρίων τοῦ τ. δήμου Κάρπενησιῦ (σ. 143-157), τοῦ τ. δήμου Εὐρυτάνων (σ. 157-163) καὶ τριῶν χωρίων τοῦ τ. δήμου Τυμφρηστοῦ (σ. 163-165).

Τὸ ἰδίωμα τοῦ χωρίου εἶναι βόρειον καὶ ὁ σ. καταγράφει ὡς λῆμμα τὸν ἀλώβητον τύπον καὶ εἶτα τὸν ἰδιωματικόν. Ἐνίοτε, ἐπιχειρεῖ καὶ ἀστόχους ἐτυμολογίας,

1. Σποραδικῶς εὕρισκομεν τοπων. εἰς τὰ Ποιμενικὰ καὶ τὰ Γεωργικὰ τοῦ Δ. Λουκοπούλου, εἰς δὲ τὰ Γεωργικὰ καὶ ἐξ ἐγγράφων τῶν ἐτῶν 1692-1858.

ὡς, π.χ., διὰ τὸ τοπων. Ἀνάερος (ὁ Κώνστας γράφει Ἀνάυρους) προτείνει τὴν ἔτυμολογίαν ἐκ τοῦ ἄνευ καὶ ἀήρ, διότι «σὰν λόγγος ἄλλοτε μὲ πυκνὴ βλάστηση ἔστερεῖτο ρευμάτων ἀέρος ἢ προτιμότερον ἀνά—γῦρος, ἀφοῦ γὰρ νὰ μπῆς στὸ λόγγο πᾶς ἀνά τὴν γύρα», ἐνῶ γνωρίζει τὴν ἔτυμολογίαν — διότι τὸ σημειώνει — τοῦ Κώνστα, ἐνθ' ἄν., σ. 39, ἐκ τοῦ ἀφθόνως φουμένου ἐκεῖ φυτοῦ, ὅπερ καλεῖται ἀνάγυρος (βρωμολυγαριά). Τοπων. Ἀνάυρους ἀπαντᾷ καὶ εἰς Κουσίην Τριχωνίας καὶ Χόμορην Ναυπακτίας, ὁμοίως εἰς Κάρπαθον¹ ὑπὸ τὸν τύπον Ἀνάυρος ἢ Ἀρόγυρος διὰ νὰ δηλώσῃ τὸ ἀκρωτήριο ΝΔ τῆς Σαρίας, ὅπερ ἔλαβε τὸ ὄνομά του ἐκ τῶν αὐτόθι φουμένων γνωστῶν δυσόσμων φυτῶν ἀναγύρων. Ὁ τύπ. Ἀρόγυρος - Ἀρόγυρος > Ἀνάγυρος διὰ μετάθεσιν² τῶν ν, ρ. Εἰς τὴν Κύπρον ὑπάρχει ἐπίσης τοπων. Ἀνώρα ἢ : Τῆς Ἀνωύρου τὰ στενά, τὰ χόρτα της μυρίζουν. Τοῦτο ὁ Σ. Μενάρδος³ ἐρμηνεύει ἐκ τοῦ φυτοῦ ἀναγύρου. Παρόμοιον τοπων. ἀπαντᾷ καὶ εἰς Σκίαθον⁴.

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ φυτοῦ ἀνάγυρος ἢ δύσοσμος⁵ (anagyris foedita) τῆς τάξεως τῶν ἔλλεβοροκάρπων (Leguminosae), τὸ ὁποῖον ἰδιωματικῶς εἶναι γνωστὸν καὶ ὡς ἀγριοφασούλι (Κύπρος), ἀζωγυρέα, ἀζώγυρας (Ζάκυνθος Μάνη), ἀκονυζιά (Κρήτη), ἀναγυριά, ἀναγύρι, βρωμοκλάρι, βρωμοξυλέα, βρωμόχορτο.

Τὸ τοπων. ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Παρ' Ἀριστοφάνει (Λυσιστρ. 70), φέρεται : «Ὁ γοῦν Ἀνάγυρός μοι κενιῆσθαι δοκεῖ», Παρὰ δὲ Σουτῆρα : Ἀνάγυρος δῆμος τῆς Ἀττικῆς καὶ ἄνθος ὃ τριβόμενον ὄζει. Καὶ παροιμία⁶ ἐντεῦθεν κινεῖς τὸν ἀνάγυρον ἐπὶ τῶν ἐπισπωμένων ἑαυτοῖς κακά. Ἔστι δὲ φυτὸν ὃ ἀνάγυρος ἀλεξίκακον καὶ δυσῶδες. Ὁ Στ. Βυζάντιος ἐπίσης σημειώνει : Ἀναγυροῦς δῆμος Ἐρεχθίδος φυλῆς. Πβ. τὰ ἀρχαῖα Ἀχερδοῦς, Ἀγνοῦς, Δαφνοῦς, Ραμνοῦς⁷, κλπ.

Ἄλλα φυτάνυμα τοπωνύμια τοῦ χωρίου εἶναι τὰ : Δάφνη ἢ (περιοχὴ μὲ δάφνας), Μάραθος (περιοχὴ ὅπου ἀφθονεῖ ὁ μάραθος), Παπαρούνα, Σαμακιά (ἐρίανθος ὃ ραβένιος).

Βασιλᾶδες καλεῖται ἕκτασις χωραφίων παραποταμίων. Ὁ σ. ἔτυμολογεῖ τὸ τοπων. «διότι παλιότερα βασίλευε ἐκεῖ νερὸ τοῦ Ἀχελώου». Καὶ ὁ Κώνστας, (ἐνθ' ἄν., σ. 34) λέγει ὅτι τὸ ὄνομα σχετίζεται μὲ τὴν γονιμότητα τῶν χωραφίων. Ἐνταῦθα νομίζω ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἐπωνύμου Βασιλᾶς-Βασιλᾶδες. Κτήματα δηλ. οἰκο-

1. Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. 2 (1934), σ. 471, 490.

2. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 1, 432, Ἀκαδημ. Ἀναγν. 3, 75. Β. Φάβη, Ἀθηνᾶ 45 (1933) 370 κέξ.

3. Ἡ Ἀγία Ἐλένη εἰς Κύπρον, Λαογραφία 2 (1910), σ. 287. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ γενικὴ κατὰ Κυπρίους, Ἀθηνᾶ 8 (1895), σ. 436.

4. Τρ. Εὐαγγελίδου, Ἡ Σκίαθος, Ἀθήναι, 1913, σ. 15.

5. Ἱστορικὸν Λεξικὸν ἐν λ.

6. Ζηνόβιος, 2, 55 (Pargemiogr. Graeci).

7. Α. Fick, Altgriechischen Ortsnamen, Bezz. Beitr. XXI, σ. 247 κέξ. Πβ. Κ. Amantos, Die Suffixe der neugriechischen Ortsnamen, München 1903, 18-20.

γενείας *Βασιλάδων* καὶ ἐκ τῆς γεν. πληθ. ἐσχηματίσθη ἡ ὄνομ. *Βασιλάδες*. Ὁ τοιοῦτος σχηματισμὸς ἐκ τῆς γενικῆς οἰκογ. ἐπωνύμων εἶναι συνήθης¹.

Ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ τοπων. *Κόμμα* τό, θέσις ἀποκεκομμένη διὰ ρεύματος ποταμοῦ. Παρόμοια τοπων. ἔχομεν : *Κόμματα* τά, *Ναυπακτία* (Ἀβόρανη), *Κόμμα* τό, ὀνομασία ἰχθυοτροφείου εἰς Μεσολόγγιον καὶ *Μπούκκα* ᾿ς τὸ *Κόμμα* (Μεσολόγγιον)², *Κόμμαν* τό, (ὑπήνεμον μέρος εἰς τὴν Κύπρον)³ καὶ *Κόμμα* (τμῆμα διαχωρισθὲν διὰ καθιζήσεως, Καλάβρυτα Πελοποννήσου).

Τὸ τοπων. *Ἀσκηταρειό*, κρύπτη ἐπὶ βράχου, ὅπου ἡσκήτεον καλόγηροι ἐνθυμίζει τὰ ὅμοια ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, ὡς : *Ἀσκηταρειό* (Θήρα, Τριφυλία, Σκιάθος, Βούρβουρα, Ρόδος), *Σκηταργειό* (Θεσπρωτία) ἢ *Δασκαλειό*, *Καλόγηροι*⁴. Τὸ τοπων. *Σκοπᾶς* ἢ *Σκουμπᾶς*, ὑψωμα δεσπόζον τῆς περιοχῆς, ἀφ' οὗ κατοπτεύει τις τὴν εἴσοδον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐνθυμίζει τὸ ἀνάλογον τοπων. *Σκοπᾶ* ἢ, τῆς Μάνης (μικρὰ χερσόνησος παρὰ τὸν Κότρωνα). Ὅμοίως τὰ ἐκ Ρόδου *Σκοπῆ* ἢ, καὶ *Σκοπᾶ* τά, δηλ. ὑψωμα ἢ πύργος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ σκοποὶ ἐφύλαττον τὴν χώραν, δηλ. *Βίγλα*. Ὁ Ἡσύχιος ἀναφέρει τὰς γλώσσας : *Σκοπῆ* ἄποψις. *Σκοπιαί* ἀκρόρειαι, ὑψηλοὶ τόποι. *Σκοπῆ* ὑψηλὸς τόπος, ἀφ' οὗ ἔστιν ἰδεῖν καὶ περισκέψασθαι. Καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ ἀρχ. τοπων. ἐλέγετο *Σκοπῆ*, ἀλλὰ καὶ σήμερον ἔχομεν τὰ : *Σκοπῆ* (Κρήτη), *Σκόπη* (Κάρπαθος), *Σκοπᾶ* τά, (Ἀμοργός) καὶ *Παρασκόπι* (Ρόδος). Εἰς Ζάκυνθον ὑπάρχει ὑψωμα λεγόμενον *Σκοπὸς* καὶ ναὸς αὐτόθι τῆς *Παναγίας τῆς Σκοπιώτισσας*.

Τέλος, διὰ τὸ τοπων. *Μαγούλα*, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, σημειώνομεν ὅτι ἄλλοι ἐτυμολογοῦν αὐτὸ ἐκ τοῦ Σλαβ. *mogyla* = λόφος, ἄλλοι ἀπὸ τὸ μεταγ. Ἑλλην. *μάγουλον*.

Γενικῶς, ἡ συλλογὴ δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ διαγωνισμοῦ, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὴν τοπωνυμικὴν ἔρευναν συμβάλλει σοβαρῶς.

19. Σπ. Θ. Τζάκη, «Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς τεχνικῆς Ὀρολογίας», σσ. 17.

Ἡ συλλογὴ τεχνικῶν ὄρων, ἰδιωματικῶν ἢ κοινῶν, διευκολύνει τὴν σύνταξιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, διὸ καὶ παλαιότερον εἶχεν ἐπιχειρηθῆ τοιαύτη συλλογὴ ἐκ μέρους τῶν συντακτῶν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς τεχνίτας⁵. Ἡ ἀνάπτυξις ὁμῶς τῆς μηχανικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἐμπορίου ἐδημιούργησε τελευταίως πληθώραν τεχνικῶν ὄρων, οἵτινες εἰσάγονται εἰς τὴν ὀμιλίαν, εὐθὺς ὡς ἀρχίσῃ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἀντικειμένου καὶ ἡ παραμένουν ἀλώβητοι ἢ μεταπλάσσονται συμφώνως

1. Δ. Β. Βαγιακάκου, Τοπωνύμια εἰς -ᾶδος, Ἀθηνᾶ 56 (1952), σ. 9-24.

2. Ἀρχεῖον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ

3. Α. Παναρέτου, Κυπριακὲς γεωργικὲς λέξεις, *Κυπριακαὶ Σπουδαί* 9 (1945)[1947], σ. 106.

4. Δ. Β. Βαγιακάκου, Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ τοπωνυμικοῦ καὶ ὀνοματολογίου τῆς νήσου Ἰθάκης, Ἀθηνᾶ 64 (1960), 150-151.

5. Ἐπαγγελματικοὺς ὄρους συνέλεξαν διὰ τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν ὁ Ἰωάνν. Βογιατζίδης, ὑποδηματοποιίας, ἀγγειοπλαστικῆς καὶ πλινθοποιίας (1917), ὁ Φ. Κουκουλές, κρεοπωλῶν, ἀρτοποιῶν (1919), μπαλωματῆδων, ἐφαπλωματοποιῶν (1923).

πρὸς τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τοῦ λαοῦ. Παραλλήλως ὁμοῦ διατηροῦνται καὶ οἱ παλαιότεροι ὄροι.

Μία, λοιπόν, συλλογὴ τεχνικῶν ὄρων, ἰδίᾳ ἐκείνων, οἵτινες εἶναι εἰς κοινὴν χρῆσιν καὶ μάλιστα γινομένη ἀπὸ εἰδικῶν (τεχνικῶν) εἶναι λίαν εὐπρόσδεκτος διὰ τὸν σκοπὸν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας. Ἀπαραίτητος ὁμοῦ προϋπόθεσις εἶναι ἡ ἀκριβὴς καταγραφή καὶ ἀπόδοσις τῆς σημασίας καὶ ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς διὰ τῶν ἀντιστοίχων καθιερωμένων ἐπιστημονικῶν ἢ τεχνικῶν ὄρων.

Εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν (σ. 6-11) ὁ σ. ἀναγράφει 168 ὀνόματα ἐργαλείων καὶ σκευῶν οἰκιακῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς, ὡς λέγει, χρήσεως σχετικῶν μὲ τὴν μηχανουργικὴν τέχνην. Τὰ ὀνόματα ταῦτα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ξένης ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς. Ὁ σ. καταγράφει τὰς λέξεις ἄνευ ἄρθρου, δὲν ἀποδίδει εἰς ὅλας τὸν ἀντίστοιχον ἐπίσημον τεχνικὸν ὄρον, οὔτε τὴν ξένην λέξιν, ἐξ ἧς ἢ ἐν χρήσει Ἑλληνικὴ προῆλθεν. Ἐπίσης, εἰς τὰς λέξεις δίδει ἀπλῶς τὴν σημασίαν ἄνευ παραδειγμάτων, ἐνίοτε ὁμοῦ καὶ ἡ σημασία δὲν εἶναι σαφῆς, ὡς, π.χ., *ἀλεξονάρ* = ἐγγλυφίς. Πρὸς τί ὁμοῦ χρησιμεύουσα; διότι *ἐγγλυφίς* καὶ *ἐγγλύφανον* εἶναι ὀδοντοιατρικὸν ἐργαλεῖον πρὸς ἀπόξεσιν τῆς τερηδονισμένης κοιλότητος τοῦ ὀδόντος, *ἀτλανίνα* = ἐργαλεῖον χρησιμοποιοῦμενον ἀπὸ τεχνίτας. Τί ἐργαλεῖον ὁμοῦ καὶ πρὸς ποίαν χρῆσιν; *γλύστρες* = εὐθυντηρίες· πληρέστερος καὶ ἐδῶ θὰ ἦτο ὁ προσδιορισμὸς ἐὰν ἔλεγε: *αὐλαξ* ἢ ἄλλη διάταξις, ἐντὸς τῆς ὁποίας κινεῖται τεμάχιόν τι τῆς μηχανῆς καὶ ἰδίᾳ τὸ ζύγωμα τῶν ἐμβολοφόρων μηχανῶν, διότι εὐθυντηρία εἶναι καὶ ἡ κρηπίς τῶν ἀρχαίων ναῶν, *κορδονιέρα* = μηχανήμα, ἐργαλεῖον φανοποιῦ. Τί ἐργαλεῖον ὁμοῦ καὶ πρὸς ποίαν χρῆσιν; *καστάνια* εἰδικὸς μηχανισμὸς συγκρατήσεως. Τίνος ὁμοῦ πράγματος καὶ ποῖος εἶναι ὁ μηχανισμὸς οὗτος; *τοῦμπο* = αὐλός. Ποῦ καὶ πρὸς τί; *φραιζαδῶρος* = χειριστῆς τῆς φραιζας. Δὲν ἀναγράφει ὁμοῦ τὴν λ. *φραίζα* (πρόκειται περὶ ἐγγλυπτικῆς μηχανῆς κατεργασίας μετάλλων;), κ.ἄ.

Διότι ὁ σ. εἶναι μηχανικὸς καὶ καθηγητῆς Τεχνικῶν Σχολῶν καὶ διότι ἐν ἀρχῇ τῆς συλλογῆς (σ. 1-5) συζητεῖ τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσης τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῶν τεχνικῶν σχολῶν, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν τεχνικῶν ὄρων, ἐν ὅψει τῆς ἀλματώδους ἐξελίξεως τῆς μηχανικῆς — θέμα καὶ αὐτὸ ἄσχετον πρὸς τὸν ἡμέτερον διαγωνισμὸν — θὰ ἀνέμενέ τις ἢ συλλογὴ αὕτη νὰ ἔχη γίνεαι μὲ ἀκρίβειαν καὶ πληρότητα. Ἐντὶ τούτου δίδει γνωστὰ πράγματα, εἰς ὅσα δὲ νέα προσθέτει δὲν εἶναι σαφῆς. Πολλὰ τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας καταγράφει εἶναι κοινῆς χρήσεως, ὡς αἱ: *ἀμόνι*, *ἀτσάλι*, *βαρειά*, *καλούπι*, *καλάι*, *καρβουνιάρια*, *κόντρα*, *κατσαβίδι*, *κοπίδι*, *μάστορης*, *μέγγενη*, *μπροῦντζος*, *παραγιός*, *πρόκα*, *σούστα*, *τρόμπα*, *τσιμπίδα*, *φαρναζῆς*, κλπ.

Ὁ συλλογεὺς ἐν συνεχείᾳ σ. 12-14 παρέχει πορίσματα ἐρευνῶν του ἐπὶ τῇ βάσει τέσσερ δια τὴν γνῶσιν τῶν τεχνικῶν ὄρων παρὰ διαφόρων ἀτόμων. Τοῦτο εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸν διαγωνισμὸν. Τέλος, ἐν σ. 15-16 καταγράφει ἐκ Κεφαλληνίας 34 ὀνόματα ἐργαλείων-σκευῶν οἰκιακῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς χρήσεως. Τὰ πλεῖστα τούτων εἶναι Ἰταλικῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς.

Ὁ σ., παρ' ὅλην τὴν πρόθεσίν του νὰ βοηθήσῃ τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας, δὲν ἐπέτυχε· καὶ τοῦτο, διότι ἄλλως ἀντελήφθη τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς

Ἑταιρείας. Ἐὰν συνέλεγε τοὺς δημῶδεις τεχνικοὺς ὄρους καὶ καθώριζεν αὐτοὺς ἀκριβῶς διὰ τῶν ἀντιστοιχῶν ἐπισήμων ἢ ἐπιστημονικῶν ὄρων, παραθέτων καὶ τὴν ξένην λέξιν, ὅπου αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ἐτυμολογικὴν ἀρχὴν τοῦ ὄρου, ἢ προσφορά του θὰ ἦτο πολὺ καλυτέρα.

Ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ

Ἀθ. Κωστάκης

Στ. Μάνεσης

Δικ. Βαγιακάκος. (Εἰσηγητὴς)

Κατ' ἀπόφασιν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑταίρων ἀπενεμήθησαν εἰς τὰς ἀνωτέρω κριθείσας συλλογὰς :

Α/ Βραβεῖον ἐκ δραχμῶν 3.000 εἰς τοὺς κ.κ. Ἀνδρέαν Κατσούρη, Φώτιον Λίτσαν, Γ. Ντεγιάννη, Εὐστρ. Μπακογιώργον, Ξεν. Ἀναγνωστόπουλον.

Β/ Βραβεῖον 2.000 δραχμῶν εἰς τοὺς κ.κ. Εὐάγγ. Μπόγκαν, Ἀθ. Παπαθανασόπουλον, Π. Παπαδόπουλον, Π. Μπιμπελᾶν, Μ. Πιτυκάκη.

Γ/ Βραβεῖον 1.500 δραχμῶν εἰς τοὺς κ.κ. Χ. Παγώνη, Δ. Σπανόν, Ὁρ. Λογοθετίδην, καὶ τὴν κ. Στέλαν Πετράκη.

Δ/ Βραβεῖον 1.000 δραχμῶν εἰς τὸν : Π. Πεφάνη.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1961

Εἰς τὸν ἐφετινὸν διαγωνισμὸν τῆς «ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἑταιρείας» ὑπεβλήθησαν ὑπὸ δεκατεσσάρων συλλογῶν δεκατρεῖς συλλογαὶ γλωσσικοῦ ὕλικου, προερχομένου, κατὰ σειρὰν ἀριθμοῦ χειρογράφων, ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, Ἑπτανήσου, Πελοποννήσου, Κρήτης, Εὐβοίας, Κύπρου καὶ Σμύρνης. Ἦτοι ἀναλυτικῶς : Τρεῖς ἐκ τῆς Στερεᾶς : Ἐκ τοῦ χωρίου Ἀχυρᾶ καὶ τῶν πέριξ (Ἀκαρνανίας), Περίστας Αἰτωλίας καὶ μία ἐκ Φθιωτιδοφωκίδος. Τρεῖς ἐκ τῆς Ἑπτανήσου : Ἐξ Ὀθωνῶν, Ἰθάκης καὶ Ζακύνθου. Δύο ἐκ Πελοποννήσου : Ἐκ Λιγουριοῦ Ναυπλίας καὶ Βερεστιᾶς Τριφυλίας. Δύο ἐκ Κρήτης : Ἐκ τῶν χωρίων Ἀχεντριάς - Παρανύφοι (περιοχῆς Ἡρακλείου, ἐπαρχίας Μονοφατσίου) καὶ ἕτερα γενικῶς ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης. Μία ἐκ τῆς Ἀγίας Ἄννης (Βορείου Εὐβοίας), μία ἐκ τοῦ χωρίου Πεδουλᾶς Κύπρου καὶ μία ἐκ Σμύρνης. Τὰ χειρόγραφα ταῦτα καταλαμβάνουν συνολικῶς 2.771 σελίδας τετραδίου, ὧν 1.260 μικροῦ καὶ 1.511 μεγάλου σχήματος.

Ὡς πρὸς τὸν κύκλον τοῦ περιεχομένου λεξιλογίου, αἱ δέκα περιέχουν ὕλικὸν γενικῆς φύσεως καὶ αἱ τρεῖς εἰδικῆς : Ἦτοι δύο μὲν τὴν ποιμενικὴν ὄρολογίαν (Φθιωτιδοφωκίδος καὶ περιοχῆς Ἡρακλείου Κρήτης) καὶ μία παροιμιακὰς φράσεις ἐξ Ἀνατολικῆς Κρήτης.

Ἀξίος ἐξάρσεως εἶναι ὁ ζῆλος τοῦ ἡμίσεος τῶν συλλογῶν, οἵτινες διὰ δευτέραν καὶ τρίτην καὶ τετάρτην φοράς συμμετέχουν εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς τῆς Ἑταιρείας. Σημειοῦμεν ἀκόμη ὅτι τινὲς τούτων καὶ διὰ τοπικῶν περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων ἀσχολοῦνται εἰς τὴν συγκέντρωσιν καὶ μελέτην τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ πλούτου τῆς γενετείρας των, ὡς ὁ Ἐμμ. Πιτυκάκης διὰ τοῦ περιοδικοῦ «Δρῆρος», παλαιότερον, ὁ Σαράντης Ἀντίοχος διὰ τῆς ἐφημερίδος «Ζάκυνθος» καὶ ὁ Ἀθ. Παπαθανασόπουλος διὰ τοῦ βιβλίου του «Λαογραφικὰ τῆς Περίστας», ἐσχάτως ἐκδοθέντος.

Ἡ πλειονότης τῶν συλλογῶν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπλὴν καταγραφήν τοῦ ὕλικου μετὰ μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας ἀκριβείας, ὡς πρὸς τὴν φωνητικὴν καὶ σημασιολογικὴν ἀπόδοσιν, ἀφθονωτέρων ἢ ὀλιγωτέρων φράσεων, δύο δὲ τούτων ἐπιχειροῦν καὶ ἐτυμολογικὰς ἐρμηνείας, ὁ εἷς, ὁ Ε. Πιτυκάκης, ἐπιτυχῶς ἐνίοτε, ὁ δὲ Σαρ. Ἀντίοχος ἐμμέσως διὰ τῆς παραθέσεως χρησίμων πραγματικῶν πληροφοριῶν. Τινὲς τούτων ἀφ' ἑτέρου, ὡς οἱ Στ. Βεντούρας - Κ. Πατζίης καὶ Ξεν. Ἀναγνωστόπουλος, προβαίνουν καὶ εἰς τὴν σύνταξιν φωνητικοῦ καὶ τυπολογικοῦ διαγράμματος, δυστυχῶς κατὰ τρόπον λίαν ἐρασιτεχνικὸν καὶ συγκεχυμένον.

Ἐκ τούτων ἐκρίναμεν ὅτι πρέπει νὰ τύχουν χρηματικῆς ἀμοιβῆς, ἀναλόγου πρὸς τὸ κατὰ ποσὸν ἅμα καὶ ποιὸν προσφερόμενον ὕλικόν, οἱ δεκατρεῖς, ἡ δὲ δεκάτη τετάρτη συλλογεὺς ἐπαίνου, διότι παρὰ τὸν καταβληθέντα κόπον τῆς δὲν δίδει, ἔνεκα τῆς μακρᾶς ἐκ τῆς γενετείρας ἀπουσίας, ὑπεύθυνον ὕλικόν.

Τὸ ὡς ἄνω ὕλικόν μᾶς ἀναγκάζει νὰ σκεφθῶμεν, διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καὶ οἱ ἴδιοι, ὡς συντάκται τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ἀποστελλόμενοι ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν πολλάκις καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, παρατηρήσαμεν : Πόσον δηλαδὴ ἐπείγει ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἰδιωματικοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖον ἡμέρα τῆ ἡμέρα παραχωρεῖ τὴν θέσιν του εἰς τὴν ραγδαίως εἰσβάλλουσαν κοινήν. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται σαφῶς εἰς τὰς ὑποβληθείσας συλλογὰς, αἱ ὁποῖαι, παρὰ τὴν εὐσυνειδησίαν τῶν συλλογέων, περιέχουν πολλὰ κοινὰ στοιχεῖα ὡς ἰδιωματικά. Τοῦτο ὀφείλεται, βεβαίως, εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἀκούονται ταῦτα λαλούμενα παραλλήλως. Τὸ πρᾶγμα ὁμῶς ὀδηγεῖ μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε πολλάκις νὰ διερωτᾶται τις, ἐὰν πρέπη νὰ θεωρήσῃ ὡς ἰδιωματικὰς φράσεις περιεχούσας λογίᾳς λέξεις, ὡς : *εἶμι θαλασσοκράτ'ρα 'ς τοῦ σπῖτ' μ'* (ἀνάμνησις τῆς θαλασσοκρατείας Ἀγγλίας ;) ἢ *ἔχ' ἓνα θάλαμου πιδιά* (ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὀρολογίας), κττ.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, θὰ ἠθέλομεν νὰ κάμωμεν ὠρισμένας παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας θεωροῦμεν ἀναγκαίᾳς διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος τοῦ ὑποβαλλομένου ὕλικου, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν πολυτίμου χρόνου κατὰ τὴν χρησιμοποίησιν του εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ.

Συγκεκριμένως, παρατηρεῖται συνήθως, ὅτι οἱ συλλογεῖς εἴτε ἐκ πλημμελοῦς καθοδηγήσεως, εἴτε ἐξ ἀμελείας δὲν δίδουν τὴν δέουσαν προσοχὴν εἰς τὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν τοῦ παρεχομένου ὕλικου προκαλοῦντες οὐχὶ σπανίως σύγχυσιν, πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς ὁποίας οἱ συντάκται τοῦ Λεξικοῦ εἶναι πολλάκις ὑποχρεωμένοι νὰ προσφεύγουν εἰς τοὺς συλλογεῖς ἢ τρίτους. Οὕτω, π.χ., πρέπει νὰ ἐπιστηθῇ ἡ προσοχὴ τῶν συλλογέων εἰς τὴν διαστολὴν τοῦ συνιζήμενου ἀπὸ τοῦ ἀσυνιζήτου τύπου διὰ τῆς σχολαστικῆς σημειώσεως τοῦ σημείου ὑφὲν εἰς τὰς συνιζανόμενας λέξεις. Διότι πολλάκις δίδονται λέξεις τῆς λογίᾳς παραδόσεως ἢ τῆς κοινῆς, τὰς ὁποίας δὲν γνωρίζει πῶς νὰ σημειώσῃ ὁ συντάκτης. Π.χ., θὰ εἴπωμεν *ἀδιαφοροῦ* ἢ *ἀδιαφοροῦ* ; *διαμετράει* ἢ *διαμετράει* ; (παραδείγματα ἐξ Εὐβοίας, τοῦ Γ. Ἀφένδρα). Τοῦτο γίνεται ἰδιαιτέρως αἰσθητὸν προκειμένου περὶ τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους παρατηρεῖται τὸ ἀσυνιζήτον, ὡς ἐν Ζακύνθῳ, π.χ., κλπ.

2/ Δὲν δηλοῦται σαφῶς ἡ ἰσχύς τοῦ ἑρρίνου εἰς τὰ μέσα *μπ*, *γκ*, *ντ*, ἂν δηλαδὴ προφέρωνται οὕτως ἢ ὡς *b*, *g*, *d*.

3/ Δὲν δηλοῦται ἡ δασύτης τῶν φθόγγων *σ*, *ξ*, *ψ*, *ζ* διὰ τοῦ συμβόλου τοῦ ἡμιτόξου ἄνωθεν, ἀλλὰ διὰ τῆς παραθέσεως τοῦ φωνήεντος *ι*, καθιερωθέντος ὑπὸ τῶν ἐρασιτεχνικῶς γλωσσολογούντων, προκαλουμένης οὕτω πολλάκις συγχύσεως. Οὕτω γράφεται, π.χ., *παλιοσιεργούνης*, *σιαπάνου*, *κοτζιάμου*, *τζιάπα*, *ξιάλη*, *ψιεύτης*, *τσιακάλι*, *τζιορμπαλᾶς*, *τσιοπάνης*, ἀντὶ τῶν ὀρθῶν *παλιοδεργούνης*, *σαπάνου*, *κοτζάμου*, *τζάπα*, *ξάλη*, *ψεύτης*, *τσακάλι*, *τζορμπαλᾶς*, *τσοπάνης*. Τοῦτο ἔχει καθιερωθῆ ἐπισήμως ἐν Κύπρῳ, π.χ., ὅπου μαθητῆς ἀκούων εἰς τὸ ὄνομα *Κουμούσης* τὸ ἔγραφε, κατ' ἐπιταγὴν τῶν διδασκάλων του, *Κουμούσις*, εἰς τὰ τετράδιά του.

Σημαιολογικῶς : Πρέπει νὰ ἐπιστηθῇ ἡ προσοχὴ τῶν συλλογέων εἰς τὸ νὰ ἐρμηνεύουν διὰ τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς τὰς διδομένας φράσεις - παραδείγματα καὶ οὐχὶ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ἄλλων ἰδιωματικῶν ἀγνώστων λέξεων, θεωρου-

μένων ὡς γνωστῶν ἐξ ἄλλων συλλογῶν των ἢ ἐκ τῆς παραθέσεώς των ἀλλαχοῦ τῆς ἰδίας συλλογῆς, διότι, ἄλλως, ἀφ' ἑνὸς μὲν γίνεται ἀπώλεια χρόνου δι' ἀνεύρεσιν τῆς σημασίας ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ἣτις δὲν εἶναι πάντοτε ἐπιτυχία, δεδομένου ὅτι, ἐνίοτε, εἶναι δυσχερὴς ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ ὑφ' ὃ ἐτέθη αὕτη λήμματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀναζήτησις ἢ αὐτοῦ τοῦ συλλογέως ἢ ἄλλου προσώπου εἰδήμονος, μακρὰν διαμένοντος, δὲν εἶναι εὐχερὴς. Οὕτω, πολλάκις, ἀναγκαζόμεθα νὰ ἀλληλογραφῶμεν διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς σημασίας μιᾶς λέξεως ἢ φράσεως. Ἡ ἐρμηνεία τῆς λ. δι' ἄλλων ἰδιωματικῶν ἀποβαίνει χρήσιμος, βεβαίως, διότι μᾶς δίδει ἐτοιμοὺς, γνησίας καὶ διδασκαλικὰς φράσεις διὰ τὴν σύνταξιν των εἰς τὸ Λεξικόν, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ μὴ ἀφίγη καὶ ἡ ἰδία ἐρωτηματικά.

Αἱ ὑποβληθεῖσαι πρὸς κρίσιν συλλογαὶ εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

1. *Στρατοῦ Μπακογιώργου, «Ἰδιωματικὸν λεξιλόγιον τοῦ χωρίου Ἀχυρᾶ Ἀκαρνανίας καὶ τῶν πέριξ».*

Ὁ συλλογεὺς οὗτος διὰ τῆς ἐκ διακοσίων πυκνογραμμένων σελίδων τετραδίου μεγάλου σχήματος συλλογῆς του προσφέρει ὑλικὸν μὲ πλῆθος φράσεων, τὸ ὁποῖον ἐκ πρώτης ὄψεως προκαλεῖ τὴν εὐμένειαν τοῦ ἀναγνώστου, καθὼς παρατηρεῖ, ἐκτὸς τοῦ ὄγκου, καὶ τὴν μεγίστην ἀκρίβειαν εἰς τὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν ἑνὸς ὀρθοδόξου βορείου ἰδιώματος. Δυστυχῶς, ὅμως, ταχέως διαπιστώνει ὅτι τὸ ὑλικὸν εἶναι μᾶλλον τεχνητὸν κατασκευάσμα ἑνὸς τελείου γνώστου τοῦ ἰδιώματος, ὃ ὁποῖος ἐκ τοῦ γραφείου του — ὃ συλλογεὺς εἶναι καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν Ἀθῆναις — καί, ἔχων ἀνοιχτὸν ἐν οἴονδῆποτε λεξικὸν τῆς νέας Ἑλληνικῆς, λαμβάνει ἀφορμὴν διὰ νὰ ἐνθυμηθῇ λέξεις, τὰς ὁποίας προσαρμόζει εἰς τὸ βόρειον ἰδίωμα καὶ κατασκευάζει φράσεις γνησίας μὲν φωνητικῶς, ἀλλ' ὄχι πάντοτε καὶ ἀντιπροσωπευτικὰς τοῦ ἰδιώματος τοῦ χωρίου Ἀχυρᾶ καὶ τῶν πέριξ, τὰ ὁποῖα, σημειωτέον, οὔτε ἀναφέρονται ποῖα εἶναι, οὐδὲ σημειοῦνται ἐκάστοτε παρὰ τὰς καταγεγραμμένας λέξεις καὶ φράσεις. Καὶ δίδει μὲν, πολλάκις, λέξεις καὶ φράσεις καὶ παροιμίας, τελείως ἰδιωματικὰς, οὐχ ἤττον ὅμως ἢ ἀνάμειξις τῶν μὲν μετὰ τῶν δὲ φέρει σύγχυσιν, ἢ ὁποῖα θὰ δυσχεράνη μελλοντικῶς τὴν ἀποδελτίωσιν ὑπὸ τῶν συντακτῶν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ. Οὕτω, π.χ., αἱ λέξεις *θήρα*, *θηρουφύλακας*, *θηρουτροφείου*, *θηρουδαμαστής*, *θίγου*, *θιουμήτουρα*, *θιόπνιφστους*, *ἱματ'σμός*, *ἱλιήμονας* (=ἐλεήμονας), *ἰνόπλ'* (=ἐνοπλοι), *ἰξάπτουμι*, *ἰπιπόλιους*, *ἰξέλιξ'* (=ἐξέλιξις), *ἰξηγάου*, *καθουρίζου*, *κατάταξ'*, *κατατουπίζου*, *καταψ'φίζου*, *θαμώνας*, *θέα*, *θέαμα*, *θέλγητρα*, *θήλασμα*, *θαλασσοποιάου*, *θαλασσοταραχὴ* δύνανται νὰ λέγωνται παρὰ τινος ἡμιμαθοῦς χωρικοῦ συζητοῦντος ἐν τινι καφενειῶ τοῦ χωρίου, δὲν ἀντιπροσωπεύουν ὅμως τὸ λαϊκὸν ἰδίωμα. Καὶ τοιαῦται λέξεις εἶναι αἱ περισσότεραι τῶν ἐν τῇ συλλογῇ.

Τὸ περίεργον εἶναι, πῶς ὠρισμένοι λέξεις, καθαρῶς λόγια, χρησιμοποιοῦνται εἰς μεταφορικὰς φράσεις καὶ παροιμίας, αἱ ὁποῖαι φαίνονται γνήσιαι. Οὕτω, π.χ., ἐν λ. *θάλπ'* ἢ, = *θαλπωρὴ* : *ἔχ' καλὴ θάλπ' ἢ φουτυγιά μας ἀπόψ'*. Ἡ *θάλπ' τ'* γέροντα 'ς τ' γουνηὰ κι τ' πιδιοῦ 'ς τ' ν' ἀγκαλιά. "Ἐχ' ἕνα θάλαμου πιδιὰ οὐ Κῶτσους ἢ τοῦ θάμα θέλ' τοῦ θαματουργό τ' ἢ εἶνι θαλασσοκράτ'ρα 'ς τοῦ σπít' τ'ς

ἢ *Μυγδάλου*. Ὅπωςδήποτε, ὁ συλλογεύς, διὰ τε τὴν φωνητικὴν ἀκρίβειαν τοῦ διδομένου ὑλικοῦ καὶ τὸν ἰκανὸν ἀριθμὸν λέξεων, ἰδίᾳ φράσεων, χαρακτηριστικῶν καὶ διδασκαλικῶν καὶ χρησίμων εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ, κρίνεται βραβευτέος.

2. Ἀθανασίου Παπαθανασοπούλου, «Γλῶσσα τῆς Περίστας». (200 σελίδες τετραδίου μικροῦ σχήματος).

Ὁ συλλογεύς, νέος, φοιτητῆς τῆς Νομικῆς, ὑποβάλλει δευτέραν συλλογὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ τύπου. Τέλειος κάτοχος τοῦ ἰδιώματος τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του, προσφέρει τοῦτο καλῶς ἀπὸ φωνητικῆς ἀπόψεως, καίτοι ἄνευ ἐπιστημονικῆς ἀκρίβειας. Οὕτω, π.χ., ἐν τοῖς *ξιένους, σιαπλαούρας, σιαποῦ, σιαπέρα, σιένα, μιζέρια, βιρσιεδία, ξιέβγαλτους, ἱπιές, ξιέρ'* πρέπει νὰ νοήσωμεν *ξιένους, σιαπλαούρας, σιαποῦ, σιαπέρα, σιένα, κλπ.*, ἢ *ξένους..... σαπέρα, σένα, μιζέδια, βιρσιεδία..... ἱπές, κλπ.*; Ἀσφαλῶς τὰ προφερόμενα διὰ δασέος συμφώνου. Ἀλλὰ πῶς, ἐπίσης, θὰ προφέρωμεν τὰ διδόμενα *λυσσιεύω, κираσιά, κλπ.*, *λυσσιεύω - κираσιά* ἢ *λυσσεύου - κираσά*; Δὲν δηλοῦται, ὡσαύτως, πάντοτε σαφῶς ἡ σημασία τῶν λέξεων. Ἐνίοτε, πρέπει νὰ μαντεύωμεν τὴν σημασίαν αὐτῶν, καίτοι φαίνεται ὀφθαλμοφανῆς. Οὕτω, π.χ., τί νοεῖται διὰ τῆς φρ. *Οἱ μιρακλήδισ πό π'ναν τὰ βαριά κираσιά*; τὰ δυνατὰ ἢ μεγάλας ποσότητας τούτων; Ἐπίσης, διὰ τῆς φρ. *Πααίβ' σγαρλῶντα γιὰ νὰ βρηῖ τὸν κλέφτ'*, ὡς παραδείγματος τοῦ *σγαρλίζου = σκαλίζω*; Ἄλλοτε, παραλείπει ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἐρμηνείαν. Ἀντιθέτως, ἐνῶ εἶναι σπάταλος εἰς φράσεις τοῦ αὐτοῦ τύπου, ἀναφερομένας εἰς κοινοτάτας λέξεις, ὡς *σκουλεῖου, τιτράδιου, μουλύβ'*..., ἀφίνει ἀνερμηνεύτους λέξεις καὶ φράσεις, ὡς *παραράδιασμα, κλπ.*, ἢ λέξεις διδομένας εἰς τὰ ἐρμηνεύματα, θεωρῶν προφανῶς αὐτὰς ὡς γνωστάς. Οὕτως, ὅμως, γεννᾶται ἡ ἀμφιβολία, ἂν αὐταὶ λέγωνται ἐν τῷ χωρίῳ του, ὡς ἢ *λ. ξομπλιαστός, π.χ.*, εὐρισκομένη ἐν τῷ ἐρμηνεύματι τῆς *λ. χιρουμάντ'λου*.

Ἄλλοτε, δίδει ἐσφαλμένον ἐρμηνεῦμα· τὴν *λ. παραγών'* ἐρμηνεύει ὡς φωτιάν, παρασυρόμενος ἐκ τῆς φράσεώς του *γιὰ ν' ἀνάβουμ' τοῦ παραγών'* (= τὴν ἐστίαν) ἢ παράδειγμα, ὡς ἐν τῇ *λ. ψ'χουβγάлт'ς = ὁ Χάρων*, καὶ μεταφ., ὁ πλεονέκτης, ἄρπαξ, ὅπου τίθεται ἡ φρ. *εἶνι ψ'χουβγάлт'ς, γι' αὐτὸ οὕλις οἱ γ'ναῖκισ ψουνίζ'νι ἀπ' αὐτόν*, ἐκτὸς ἂν τοῦτο εἰρωνικῶς λέγεται.

Ἐνίοτε, ἐρμηνεύει λέξεις μόνον κατὰ τὴν κυρίαν σημασίαν, ἣτις δὲν φαίνεται ὑπάρχουσα παρὰ τοῦτο, ἀποφεύγων τὴν ὑποφαινομένην μεταφορικὴν τοιαύτην. Οὕτω, π.χ., αἱ λέξεις *κριαρου-, μ'λαρου-, μ'σκαρου-, γαιδουρुकέφαλους* δίδονται μὲ τὴν ἐρμηνείαν «ἐκεῖνος, τοῦ ὀποίου ἡ κεφαλὴ ὁμοιάζει πρὸς...», ἐνῶ πρόκειται περὶ τοῦ εὐήθους, πείσμονος, κλπ.

Μὲ ἀραιότατον γράψιμον, μὲ πολλὰ κενὰ καὶ σχεδὸν αὐτουσίαν ἐπανάληψιν τῶν διδομένων φράσεων, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν, κατορθώνει νὰ καλύψῃ διακοσίας μικρὰς σελίδας τετραδίου, ἐκ τῶν ὀποίων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιλεγοῦν πενταχόσiai περίπου λέξεις καὶ τύποι οὐ μόνον ἐκ τῶν λημμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν φράσεων καὶ δὴ καὶ ἐκ τῶν ἐρμηνευμάτων μερικῶν φράσεων.

Ὁ συλλογεύς, προφανῶς διότι κατὰ τὴν περυσινήν κρίσιν τοῦ ἐτονίσθη ἢ ἀνάγκη

παραδειγμάτων ἢ καὶ διὰ νὰ παρουσιάσῃ ὄγκον, κάμνει κατάχρησιν ἐφέτος. Διὰ τοῦτο, πιθανῶς, ἐπαναλαμβάνει καὶ ὅλας τὰς περυσινὰς «φράσεις τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας», αἵτινες ἐνῶ εἰς τὴν προηγουμένην συλλογὴν μόλις ἐπλήρουν μίαν σελίδα, εἰς τὴν παροῦσαν καταλαμβάνουν τριάκοντα ἐννέα !

Παραλείπομεν, ἐπίσης, μερικὰς ἀτυχεῖς ἐτυμολογίας, τὰς ὁποίας ἐπὶ τέλους δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν, ὡς τῆς φρ. *ἄρατος πύρατος* = «ἐκεῖνος ποὺ πέρασε ἀπὸ τῆ φωτιά καὶ δὲν τὸν ἔφαγε ἡ φλόγα» (ἐνῶ εἶναι ἐκ τοῦ «ἄρατε πύλας») καὶ τῆς *δίνου νάμ'* = παρουσιάζομαι, «τὸ δεύτερο ἐκ τοῦ ἀνάμα ποὺ δίνουν οἱ γυναῖκες στὸν ἱερέα», ἐνῶ πρόκειται περὶ τῆς τουρκικῆς λ. *nam* (= ὄνομα, τίτλος, φήμη).

Δυστυχῶς, ἡ ἐφετινὴ συλλογὴ εἶτε δι' ἔλλειψιν χρόνου, εἶτε ὑλικοῦ, εἶναι πολὺ προχειροτέρα καὶ πτωχοτέρα τῆς περυσινῆς. Παρὰ ταῦτα, προσφέρει ἱκανὸν ἀπηκριβωμένον ὑλικὸν καὶ διὰ τοῦτο κρίνεται βραβευτέα.

3. *Ξενοφῶντος Ἀναγνωστοπούλου*, «Ὁ τσοπάνης τῆς Ρούμελης, Γλωσσικὴ καὶ λαογραφικὴ μελέτη ἐκ τῶν χωρίων τῆς Φθιώτιδος». (82 δακτυλογραφημένα σελίδες, ὧν αἱ 4 εἰσαγωγικαί).

Ὁ συλλογεύς, ἂν καὶ μὴ εἰδικός, — συνταξιούχος δικαστικὸς — ὑποβάλλει δευτέραν συλλογὴν ἐφέτος ἐκ τῆς ἰδίας περιοχῆς, τῆς ὁποίας φαίνεται καλῶς κατέχων τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα. Πρὸς τὸν σκοπὸν, μάλιστα, ὅπως ἀποδώσῃ γνησιώτερον ὑλικὸν, ἐκλέγει γέροντα ποιμένα, ὅστις τοῦ διηγεῖται πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν ποιμενικὸν βίον τῆς Ρούμελης. Εἶναι συγκινητικὴ ἡ παρατήρησις του, ὅτι διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν νόθευσιν τῆς Ρουμελιώτικης διαλέκτου καὶ ζωῆς διὰ τῆς ἐπιβολῆς ξένων στοιχείων ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ μόνον τὸν ποιμενικὸν βίον, διότι οἱ ποιμένες εἶναι πλέον προσκεκολλημένοι εἰς τὰς πατρογονικὰς τῶν παραδόσεις, τὰς δοξασίας καὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν προγόνων τῶν, τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη, τὰς χριστιανικὰς πεποιθήσεις καὶ ἀκόμη περισσότερο εἰς τὴν μητρικὴν τῶν γλῶσσαν.

Παρὰ ταῦτα, καίτοι, φωνητικῶς, καλῶς ἀποδίδεται τὸ ὑλικὸν, λεξιλογικῶς δὲν φαίνεται πάντοτε αὐστηρῶς ἀποδίδων τὸ ἰδίωμα ὁ γέρον ποιμὴν, ὅστις ἐν τῇ διηγήσει του παρεμβάλλει συχνὰ λόγια στοιχεῖα (δυσεύριτους, παρακουλουθάει, κλπ.), γεγονός ὅπερ, ἴσως, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ νόθευσις, παρὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ συλλογέως, ἔχει ἐπηρεάσει καὶ τὸ ποιμενικὸν λεξιλόγιον. Ὅπως δὲ ποτε, τὸ ὑλικὸν, παρὰ τὰς πολλὰς ξένας λέξεις, αἱ ὁποῖαι, ἄλλωστε, ἔχουν κατακλύσει τὸ ὅλον Ἑλληνικὸν ποιμενικὸν λεξιλόγιον, προσφέρει πολλὰς ἐνδιαφερούσας Ἑλληνικὰς, ὡς *π'τουλόγος* (= δοχεῖον πυτιᾶς), *βρονταρίδια* (= κουδούνια), *προυβατάρ'ς*, *κουρά*, *ῥ'δόκουρους*, *ἀπουλ'σιὰ* (= ἐλεύθερος τόπος πρὸς βοσκὴν), *ἀμαλαῖα* (= ἀκέραιον καὶ καθαρὸν χόρτον), *Ἰλατιὰ* (= δάσος ἐλάτων), *ἀρνουκουπή* (= ἀποθηλασμὸς νεογνῶν προβάτων, κλπ.).

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφερόσασαι εἶναι σύνθετοι λέξεις, ὡς : *διξιουσταυράφτ'κους* - *ζιρβάφτ'κου* - *σκιζάφ'κου* - *ξουράφ'κου* - *μπρουστουκλειδ'κου* (= βόσκημα ἔχον εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ ὠτὸς σημεῖον ἀναγνωρίσεως ὁμοιάζον πρὸς κλειδίον), *κριαρουμύτα πρατίνα*, *μακρυνούρλ'κου*, *πλατυνούρλ'κου* (= βόσκημα μὲ μακρὰν ἢ πλατεῖαν οὐράν), κλπ.

Αἱ εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις τοῦ ἐπὶ τῆς φωνητικῆς, ἔνεκα ἐλλείψεως σχετικῆς ἐμπειρίας, εἶναι πολὺ ἐρασιτεχνικαί, ἀφοῦ δὲν διακρίνει φωνητικῶς, ἀλλὰ γραφικῶς τοὺς φθόγγους, ἀποδεικνύεται ὅμως ἐκ τῶν πραγμάτων διὰ τοῦ διδομένου ὑλικοῦ, ὅτι τὸ ἰδίωμα εἶναι καθαρῶς βόρειον. Καὶ εἰς τὸν συλλογέα τοῦτον παρατηρεῖται ἢ μὴ ἀκριβῆς σημείωσις τῆς δασείας προφορᾶς τῶν σ, ξ, ψ, ὡς ἐν τῇ λ. διξιουσταυράφτ'κου ἀντὶ προφανῶς τοῦ διξιουσταυράφτ'κου, κλπ. Παρὰ τὰς μνημονευθείσας ἀτελείας τῆς, ἢ συλλογῆ, ἔργον ζήλου καὶ ἀγάπης τοῦ συλλογέως, ἐπιμένοντος εἰς τὴν συγκέντρωσιν τοῦ πατρίου γλωσσικοῦ πλοῦτου καὶ δὴ καὶ δι' ἄλλων γλωσσολογραφικῶν μελετῶν, κρίνεται βραβευτέα.

4. *Ἀναστασίου Κατέχη*, «Γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐξ Ὁθωνῶν Κερκύρας». (Σελίδες 300 μικροῦ σχήματος τετραδίου περιέχουσαι περὶ τὰς 3.000 λέξεις).

Ὁ συλλογέως, ἔφηβος, μόλις ἀπὸ ἔτους ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς νήσου τοῦ πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν τοῦ σπουδῶν, γνωρίζει κάλλιστα, ὡς ὁμιλῶν αὐτὸ ἀκόμη, τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς γενετείρας τοῦ καί, συμμορφωθείς μετ' ἐπιμελείας πρὸς τὰς δοθείσας εἰς αὐτὸν ὁδηγίας, προσφέρει πλουσιώτατον ὑλικὸν καὶ σχεδὸν κατὰ τρόπον τέλειον ἀπὸ φωνητικῆς καὶ σημασιολογικῆς ἀπόψεως. Δίδων φράσεις, κατὰ τὸ πλεῖστον διδασκαλικὰς, παρεμβάλλει καὶ ἄλλας λέξεις εἰς αὐτάς, καθιστῶν οὕτως ἔτι πλουσιώτερον τὸ ὑλικὸν τοῦ. Δίδει, ἐπίσης, καὶ τοπωνύμια. Δίδει οἰκογενεῖας λέξεων μετὰ τῶν συνωνύμων, συνθέτων, κυριολεξιῶν καὶ μεταφορῶν, κλπ., ὡς ἐν λ. ἀφτί, ὅπου τὰ ριζάφτι, γαιδουράφτης, κουταλάφτης, κλπ.

Τὸ μειονέκτημά του εἶναι ὅτι αἱ φράσεις τοῦ δὲν εἶναι πάντοτε σαφεῖς ἢ καὶ πολλαὶ λέξεις, παρεμβαλλόμεναι εἰς τὰς φράσεις, ἀφίνονται ἀνερμήνευτοι καὶ πρέπει νὰ ὑποπτεύσωμεν ἢ νὰ ἐρευνήσωμεν διὰ τὴν σημασίαν των.

Καὶ ναὶ μὲν πιθανὸν αὐταὶ νὰ δίδωνται εἰς ἄλλας σελίδας τῆς συλλογῆς τοῦ, πλὴν ὅμως, ἐπειδὴ αἱ λέξεις δὲν γράφονται κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν, τὸ πρᾶγμα προκαλεῖ δυσχερείας. Ἐπίσης, οὐχὶ σπανίως, ἢ ἐρμηνεῖα δίδεται δογματικῶς, ἢ δὲ φράσις δὲν βοηθεῖ εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἐρμηνείας· π.χ. ἢ λ. κουταλάφτης ἐρμηνεύεται ὀρθῶς ὡς «αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔχει γυρτὰ ἀφτιά πρὸς τὰ κάτω», ἀλλ' ἢ ἀκολουθοῦσα φρ. «Τὶ ἀναγωνισμὸ (= τυραννία) ἔχει τοῦτος ὁ καψερὸς ὁ κουταλάφτης» οὐδὲν προσθέτει εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως. Ἐρμηνεύει ἐν τῇ φρ. τὰς λ. ἀδερφή, ποδάρι, ἐνῶ ἀφίνει ἀνερμήνευτον τὴν λ. ρουβῶνει.

Ἀντιθέτως, ἄλλοτε βοηθεῖ τὴν ἐρμηνείαν παραθέτων καὶ πραγματικὰς λαογραφικὰς πληροφορίας.

Ἐνδιαφέροντες φωνητικοὶ τύποι : γκόφος = γοφάρι (ὁ ἰχθύς), τσωπαίνω = σωπαίνω. Ὑποκορισμοὶ κυρίων ὀνομάτων : Μήτσης = Δημήτρης, Τότος = Χριστόφορος, Ματσῖνα = Διαμαντῖνα, Τάτσης, Τατσούρης = Ἀναστάσης, Τσάντα = Ἀλεξάνδρα, Κόγιω = Νικολέττα, Τάκης = Σωκράτης, Βίτη = Ἀφροδίτη, Κίτσος = Χρῖστος, Κῆς = Ἡρακλῆς, Πέρης = Περικλῆς, Γκέλω = Ἀγγελῖνα.

Ἐνδιαφέρουσαι λέξεις : ἀνασ'κωποθωνότανε = ἐκάθητο καὶ ἐσηκῶνετο, πύργος = τοῖχος, αἰρετικὸς, ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ πείσμονος, τοῦ θυμώδους, αἴρεση = ἰδιοτροπία, κουκκούτσι = ὁ νοῦς (ἐκ τῆς φρ. «δὲν ἔχει κουκκούτσι μυαλό»),

ἀναγωνισμός = κόπος, τυραννία, κεντρινα = σφήκα, κοντομάτης = μύωψ, λεχομανῶ = ἀσθμαίνω, ταφιιάζω = θάπτω (εἴτε ἐκ τοῦ τάφος, εἴτε ἐκ τοῦ ἔλληνηστ. ἐνταφιιάζω), κρυϊότη = ψῦχος, λαχτισιά = λάκτισμα, κλπ. κλπ.

Τρόπος ὑποκορισμοῦ καὶ ὑπερθέσεως : χαμόκουτος = ἡμιευήθης, τέλεια κουτός.

Ἰδιόρρυθμος σχηματισμός παρατατικοῦ ἐνεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς τῶν βαρυτόνων καὶ περισπωμένων ρημάτων : ἐβήχουνα, -νες, -νε, ἐρώτουνα, -νες, -νε, ἐκαθότουνε.

Ἀπρόσωπος σύνταξις ἀντὶ τῆς προσωπικῆς τῆς κοινῆς, κατὰ τὰ ἐν Μακεδονία, Ἡπειρῶ κρατοῦντα : δὲ μὲ μυστάζει (sic) = δὲν νυστάζω, δὲ μὲ κρυώνει - πεινάει. Ὁ Φάβης (ἐν Ἐπετηρ. Παν/ου Θεσ/κης 6 <1947>, 10-13) θεωρεῖ τοῦτο ὡς ἀρχαίαν ἐπιβίωσιν. Ἴσως ὁμως νὰ προῆλθεν ἐξ ἀναλογίας πρὸς ἄλλας φράσεις, οἷον : δὲν μὲ τραυᾶ ἢ ὄρεξη π.χ. ἢ δὲν μὲ πονάει - κεντάει τὸ στομάχι, (διὰ τι) - ὄθεν : δὲν μὲ πονάει, κλπ.

Παρὰ τὰ σημειωθέντα μειονεκτήματα, ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ νεαροῦ συλλογέως, οὗτος προσφέρει καὶ πολὺ καὶ ἐνδιαφέρον ὑλικὸν καὶ διὰ τοῦτο κρίνεται βραβευτέος.

5. Στάμου Βεντούρα καὶ Κώστα Παῖζη, «Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς Ἰθάκης». (235 σελίδες μεγάλου σχήματος).

Κοπιώδης προσπάθεια δύο συλλογέων οὐδόλως εἰδικῶν περὶ τὰ γλωσσολογικὰ ζητήματα, πρὸς ἀποθησαύρισιν παντός, εἰ δυνατόν, στοιχείου δυναμένου νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν μελέτην τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος καὶ τοῦ ἐν γένει βίου τῆς ἰδιαιτέρας τῶν πατρίδος. Ἰδιαιτέρως συγκινητικὸν εἶναι ὅτι ὁ ἕτερος τῶν συλλογέων Στάμος Βεντούρας εἶναι ἀρκετὰ μεγάλῃς ἡλικίας, πρόσφυξ ἐκ Ρουμανίας, ὅστις διῆλθε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς του ἐν τῇ ξένη. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἔργον εἶναι προῖόν ἀγάπης πρὸς τὴν πάτριον γῆν καὶ συνακολούθου ἐπιμελείας.

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ συλλογὴ τῶν δίδει πράγματι τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς πλήρους σχετικῆς μελέτης. Διότι προτάσσεται ἐξέτασις τῆς φωνητικῆς, τοῦ τυπικοῦ καὶ τῆς παραγωγῆς τῶν λέξεων τοῦ ιδιώματος εἰς 17 σελίδας καὶ ἀκολουθοῦν τὸ Λεξιλόγιον εἰς 130 σελίδας, διάλογοι γεωργικοὶ διὰ τὸ «λιομάζωμα», τὸν τρύγο, κλπ., ἀνέκδοτα, παιδιαί, ἀραί, ὕβρεις καὶ ἀντιλαβαί, δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις, ἐπωδαί, ἄσματα, παροιμίαι καὶ γνωμικά.

Ἐὰν τὴν καταβληθεῖσαν ἐπιμέλειαν συνῶδευε καὶ ἡ ἀπαιτουμένη ἐμπειρία, θὰ εἶχομεν πλήρη γλωσσολογικὴν εἰκόνα τῆς νήσου, εἰς τὰς 235 μεγάλας σελίδας τοῦ χειρογράφου.

Δυστυχῶς καὶ αἱ παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς φωνητικῆς, τοῦ τυπικοῦ καὶ τῆς παραγωγῆς δίδονται κατὰ τρόπον πολὺ ἐρασιτεχνικὸν καὶ παραπλανητικόν, ἐφ' ὅσον γίνονται ἐπὶ τῇ βάσει ὀλίγων προχείρων παραδειγμάτων, τὰ ὅποια δὲν δύνανται νὰ δηλώνουν οὔτε τὴν ὀργανικότητα, οὔτε τὴν ἔκτασιν τοῦ φαινομένου, καὶ δι' ὅρων οὐχὶ τῶν καθιερωμένων καὶ κατὰ τρόπον συγκεχυμένον καὶ μὲ βάσιν τὴν προηγηθεῖσαν ἐργασίαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου, τοῦ Σ. Μουσούρη (Φώτου Γιοφύλλη), ἥτις

ώσαύτως είναι ὅλως πρόχειρος καὶ ἐρασιτεχνική, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀκριβέστερα.

Καὶ ταῦτα μὲν, ἀποβλέποντες εἰς τὸν πλοῦτον τοῦ προσφερομένου ὕλικου, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν, ἐφ' ὅσον σκοπός μας κυρίως εἶναι ἡ ἀποθησαύρισις ἰδιωματικοῦ λεξιλογίου. Ἄλλὰ τὸ λυπηρὸν εἶναι ὅτι καὶ τοῦτο ἀπὸ φωνητικῆς μὲν πλευρᾶς δίδεται κατὰ τρόπον ἐλαττωματικὸν καὶ πολλάκις ἀντιφατικὸν καὶ συγκεχυμένον, ἀπὸ δὲ σημασιολογικῆς συνήθως κατὰ τρόπον ἑλλιπῆ.

Συγκεκριμένως. Λόγον ποιοῦντες περὶ τῆς «τραχύνσεως» τῶν π, β καὶ κ, γ εἰς β, γ καταγράφουν καὶ τινα ἀμφίβολα παραδείγματα : οὕτω παρὰ τὰ γαιρός, γόρακας, γιμωλία, βουνέντες, γιερός, γλάρος, (ὁ ἔρωτας εἶναι) γακός, τὸ βάλσαμο (προέρχεται ἐκ τοῦ Ἰταλ. *balsamo*, ὁ ἐκ τοῦ Ἑλλην. βάλσαμον), τὸ βαδάκι <βαμπάκι (διὰ προληπτικὴν ἀφομοίωσιν), τὸ βαρόμετρο (ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Ἰταλ. *barometro*) ὁ βουνέντες ἐκ τῆς αἰτ. τὸν πουνέντε, τὸ ἀξάγλιος δὲν προϋποθέτει γ (βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. ἀξάγκλυστος = ἀκτένιστος), τὰ γαιρός, γόρακας, γλάρος, γιμωλία ὀφείλουν τὸ γ — οὐχὶ ὀργανικῶς — εἰς τὴν μετὰ τοῦ ἄρθρου συνεχφορὰν καὶ τὸ γακός ἐν τῇ φρ. «ὁ ἔρωτας εἶναι γακός» ὑποπτεύομαι ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ (ὁ ἔρωτας) εἶν' κακός. Δηλαδή παριστάνονται τυχαῖαι περιπτώσεις ποικίλης αἰτιολογίας ὑπὸ ἓν φαινόμενον. Διὰ τοῦτο οἱ συλλογεῖς γράφουν ὅτι τὸ πρᾶγμα συμβαίνει «πολλὰς φορές».

Τοῦτο φαίνεται καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις συνεχφορᾶς τῶν συνδέσμων νά, θά, δέν, ὑποδηλούσας οὕτω τύπους νάν, θάν, ὡς : νὰ βᾶς, θὰ δὸν ἀββιζάσης, νὰ βάρω, νὰ γάμης, νὰ δὸ βγάλω.

Καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἐπιστηθῆ ἡ προσοχὴ κατὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὕλικου, διότι, ἐνῶ οἱ συλλογεῖς ἰσχυρίζονται περὶ τῶν μέσων ἠχηρῶν ὅτι προφέρονται ἀρρίνως ὡς β, δ, γ καὶ πολλάκις οὕτω τὰ σημειοῦν, οὐχὶ σπανίως τὰ καταγράφουν ἔρρίνως ἢ κατὰ τρόπον μεικτόν. Οὕτω γράφουν ὅτε μὲν σίδας, ὅτε δὲ σίντας, βῶ βῶ καὶ μπωμπῶ καὶ τὰ ὀπωσδήποτε ἐσφαλμένα τῆ τσάκωσαν, σῦταξη (σύνταξη), δὲ παίρνει, τῆ κουβαριά, τὸ πλωριὸ κάβο, τῆ κάψα, τῆ κατάρα μου.

Τοιαῦται ἀνακολουθίαι ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι, ὡς τοῦ ἀνέγροικος (= ἀπαθῆς) ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, καὶ ἀνέγροικος ἐν τῷ Λεξιλογίῳ (ὁ τύπος καὶ ἐν Κύθνω. Βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. ἄγροικος).

Ἄλλαχοῦ τὸ ν θεωροῦν ὡς εὐφωνικόν, ὡς ἐν τῷ τύπῳ νῶμος, ἐνῶ προέρχεται ἐκ τῆς μετὰ τοῦ ἄρθρου συνεχφορᾶς. Ἀνακριβές εἶναι καὶ τὸ φθάσαμε ἀντὶ φτάσαμε καὶ δὲν σημειοῦται ὁ ἐνδιαφέρων τσιτακισμὸς τοῦ σ ἐν τῷ ματατσωπαίνει (σωπαίνει).

Περαιτέρω, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς ἀποβολῆς τῶν φωνηέντων, τοποθετοῦν ἀδιακρίτως τὰ παραδείγματα 'κ'λουθάω, σ'κῶνω, σ'μάδι, 'ρημοκκλήσι, ἐνῶ ἀλλαχοῦ τὸν τύπον 'κκλησία τοποθετοῦν ὡς παράδειγμα ἀποβολῆς συλλαβῆς. Τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου ου χαρακτηρίζουν ὡς ἀποβολὴν διφθόγγου, συγχέοντες τὰ γράμματα πρὸς τοὺς φθόγγους. Εἰς τὰ παραδείγματα κοττόπ'λα, παππαδόπ'λο, τσιριπόπ'λο βλέπουν ἀποβολὴν τῆς διφθόγγου ου εἰς τὴν κατάλ. -ουλος.

Ἐν τῇ ἀποβολῇ τῶν συμφώνων γράφουν ὅτι τὰ εἰς (-ι)στος ρημ. ἐπίθετα

ἀποβάλλουν τὰ σύμφωνα στ, ὡς ἐν τοῖς ἀπότιος, ἀμύριος, ἀγύριος, ἐνῶ πρόκειται περὶ σιγήσεως τοῦ γ τῶν τύπων ἀπότιος, ἀμύριος, ἀγύριος, κλπ., ἀντὶ ἀπότιστος, κλπ.

Γράφοντες δι' ἀτυχοῦς ὄρου περὶ «μεγεθύνσεως» τῶν λέξεων, συγγέουν τὰς πραγματικὰς προσθήκας ἢ μεταβολὰς φθόγγων πρὸς τὰς προσθήκας γραμμάτων κατὰ τὴν γραφικὴν αὐτῶν παράστασιν : παρὰ τὸ ἐδιακόσια, κλπ., παραθέτουν τὰ : μπρὶν (<πρὶν>), χλομπὸς (<χλομός>), τίμνιος (<τίμιος<τίμιος>), κλπ.

Μεταξὺ ἄλλων δὲν σημειοῦν τὴν συνίζησιν οὔτε τὴν ἀπουράνωσιν, τὴν ὁποίαν ἐπισημαίνει ὁ Γιοφύλλης ἐν τοῖς ἐκκλησά, περασά, κλπ.

Τὸ μέγα ὅμως μειονέκτημα τῆς συλλογῆς εἶναι ὅτι πολλαὶ λέξεις ἢ φράσεις καὶ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δεδομένοις κειμένοις ἀφίνονται ἀνερμήνευτοι, εἴτε διότι ἔχουν δοθῆ ὑπὸ τοῦ προηγουμένου συλλογέως, εἴτε διότι ἐρμηνεύονται ἐν τῷ λεξιλογίῳ, δυστυχῶς ὄχι πάντοτε. Πολλάκις, ἐπίσης, δὲν ἐρμηνεύονται λέξεις διδόμεναι εἰς τὰς φράσεις τῶν ἐρμηνευμάτων, ἢ γίνονται παραπομπαὶ εἰς ἀνυπάρκτους λέξεις.

Οὐχ ἦττον, παρὰ πάσας τὰς ἀτελείας ταύτας, προσφέρεται πλούσιον ὕλικόν (ἐκ 2.500 περίπου λέξεων), ὧν ἀρκεταὶ παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἀπὸ τυπολογικῆς καὶ παραγωγικῆς ἀπόψεως. Σημειοῦμεν τὰ ὑποκοριστικὰ τῶν ἐπιρρημάτων : ἀιπανούλια (= ὀλίγον παραπάνω), ἀιπάνω, ὅθεν καὶ ἀιπαναριά (<ἀποπαναριά, δι' ἀνομ., ἢ ἀνω μυλόπετρα, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὴν ἀπουκαταριά>), παραπερούλια (= λίγο παραπέρα), ἀποκατούλια (= λίγο παρακάτω), νωρούλια (= «νωρούτσικα»), παραῖτσα (= λίγο παρακεῖ).

Ἰδιόρρυθμος περίφρασις πρὸς δήλωσιν τοῦ ὑπερθετικοῦ τῶν ἐπιθέτων : *Κεῖ πού δὲ ματαστάθηκε, σβέλτος. Κεῖ πού δὲ βάει ἄλλο, πλούσιος.*

Σχηματισμὸς τῆς ἐνικῆς γενικῆς τῶν πρωτοκλίτων θηλυκῶν εἰς -α ὀνομάτων εἰς -ός : τῆς βαρκός, τῆς βδομαδός, τῆς γιδός, τῆς μερός, τῆς πορτός, τῆς προβατινός, τῆς στερνός, τῆς τρατός. Ταῦτα ἴσως ἐρμηνευτέα κατὰ τινὰ ἀναλογίαν, ἀν μὴ διὰ λογιστικὴν μίμησιν. Οὕτω, π.χ., τὰ μερός, βδομαδός δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν κατὰ τὸ μηνός, τὸ γιδός κατὰ τὸ αἰγός, ὅθεν καὶ προβατινός.

Ἐπίσης, ὁ καὶ ἄλλοθεν γνωστὸς σχηματισμὸς τῆς γενικῆς πληθυντ. τῶν ὀνομάτων καὶ ἐπιθέτων διὰ τοῦ ἀντιστοίχου ἄρθρου τοῦ ἐνικοῦ σὺν ν μετὰ τοῦ τύπου παρεκτεταμένου διὰ τοῦ ε : τοῦ σπιτιῶνε, τοῦ γυναικῶνε, τοῦν ὁμορφῶνε, ὅπου πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ τὸ τοῦ σπιτιῶνε<τοῦν>...

Ἡ συλλογή, ἔργον πολλοῦ μόχθου καὶ μεγάλης ἀγάπης καὶ δὴ ὑπὸ ἀποδήμων τέκνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκπονηθέν, παρὰ τὰ μειονεκτήματά της, προσφέρει πολλὰ τὰ χρήσιμα στοιχεῖα καὶ διὰ ταῦτα κρίνεται βραβευτέα.

6. *Σαράντη Ἀντιόχου*, «Γλωσσικὸν ὕλικόν ἐκ Ζακύνθου». (Τετράδιον μεγάλου σχήματος ἐκ 305 σελίδων).

Ἐκ τῆς Ζακύνθου ὑπάρχει μέχρι τοῦδε ὀλίγον ἀποθησαυρισμένον γλωσσικὸν ὕλικόν, συγκεκριμένως τὸ ὑπὸ τοῦ συντάκτου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Κ. Ρωμαίου, κυρίως ἐκ τοῦ χωρίου Κερί συγκεντρωθέν, ἐκδεδο-

μένον δὲ τὸ εἰς τὸ «Ζακυνθινὸ Λεξιλόγιον» τοῦ Κ. Κονόμου περιεχόμενον, καὶ ἰδίᾳ τὸ εἰς τὸ παλαιότερον γνωστὸν «Λεξικὸν Ζακύνθου» τοῦ ἀειμνήστου Λεωνίδα Ζώη.

Ὁ νεαρὸς συλλογεὺς, μὲ τὴν ἀγάπην, ἣ ὁποία τὸν διακρίνει διὰ πᾶν Ζακυνθινὸν — ἀπὸ διετίας ἐκδίδει καὶ ἰδίαν ἐφημερίδα, τὴν «Ζάκυνθον», τῆς ὁποίας μέγα μέρος καταλαμβάνουν λαογραφικὰ ἄρθρα καὶ πληροφορίες — ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ, ἐν πολλοῖς, τὰ κενὰ διὰ τῆς ὑπὸ κρίσιν συλλογῆς του. Αὕτη περιέχει ὕλικὸν ἐκ τῶν χωρίων Μαχαιράδο, Καταστάρι, Καμπὶ καὶ Μαριές. Τὸ πλεῖστον τοῦ παρεχομένου ὕλικου προέρχεται ἐκ τοῦ πρώτου χωρίου, γενετείρας τοῦ συλλογέως, τοῦ ὁποίου τὸ ἰδίωμα κατέχει, ὡς εἰκός, καλύτερον τοῦ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ λέξεις ἀναφερομένας εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Κονόμου καὶ ἀλλαχοῦ ἐπαναλαμβάνει, διὰ νὰ συμπληρώσῃ ταύτας σημασιολογικῶς, ὡς δηλώνει ἐκάστοτε. Τὸ ὑπὸ τοῦ συλλογέως προσφερόμενον νέον καθαρῶς ὕλικὸν παρουσιάζει τοῦτο τὸ ἐνδιαφέρον, ὅτι ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸν γεωργικὸν βίον, εἶναι δὲ διὰ τοῦτο γνησιώτερον καὶ ἀντιπροσωπευτικώτερον τῆς ἐν τῇ νήσῳ ὁμιλουμένης, δεδομένου ὅτι τὸ ἰδίωμα τῆς πρωτευούσης εἶχε κατὰ πολὺ νοθευθῆ ἐξ Ἰταλικῶν ἐπιδράσεων. Ἡ ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἀξιόλογος προσφορὰ τοῦ συλλογέως ἀποβαίνει ἀξιολογωτέρα, ἐὰν ληθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ προσοχὴ καὶ ἡ φροντίς, ἣν κατέβαλεν οὗτος τόσον κατὰ τὴν φωνητικὴν καταγραφὴν τῶν λέξεων, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς σημασίας των καὶ τὴν διὰ διδασκαλικῶν ὄντως παραδειγμάτων διασάφισιν ταύτης. Οὕτω, διὰ τὴν πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ χαρακτηριστικωτέρου φωνητικοῦ φαινομένου τοῦ ἰδιώματος, τῆς χρήσεως δηλ. τοῦ ἀσυνιζήτου τῆς καταλήξεως *-ia*, προσεπάθησε νὰ καθορίσῃ τὸ πρᾶγμα δι' αὐτοσχεδίου χάρτου, εἰς ὃν σημειοῦνται τὰ χωρία ὅπου τὸ ἀσυνιζήτον ἀπαντᾷ ἀμιγῶς, ἄλλα, ἐν οἷς τοῦτο χρησιμοποιεῖται παραλλήλως πρὸς τοὺς συνιζήμενους τύπους, καὶ ἰδιαιτέρως ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ λαλουμένη τὸ ἀγνοεῖ τελείως. Περιττὸν νὰ λεχθῆ ὅτι προσέχει νὰ ἀποδίδῃ τὴν διαφορὰν ταύτην κατὰ τὴν καταγραφὴν τῶν ἐξ ἐκάστου χωρίου διαφόρων τύπων, ὡς ἀγκωναρία, καυχησία, κουκουδιά, ἀφ' ἐνός, λυγιά, Ἀντωνιά, ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἀφ' ἑτέρου. Ἐτερον ἐνδιαφέρον φωνητικὸν φαινόμενον τοῦ Ζακυνθινοῦ ἰδιώματος, ἐκ τῆς ὑπὸ κρίσιν συλλογῆς πιστούμενον, εἶναι ἡ συνήθης χρῆσις τοῦ προθετικοῦ *a* : ἀβάσκαμα, ἀφιδωσύνη (ἐμπιστοσύνη, ἐκ τοῦ Ἰταλ. *fide*), ἀμάχη, ἀπιζός (πεζός), ἀπιθόκι (ἀγγεῖον σιτηρῶν), ἀμπωνώρα, ἀσπούῃα, ἀκαρτερῶ, ἀτζοχός (τὸ φυτὸν σόγχος), ἀδρακοντία (τὸ φυτὸν δρακοντία), ἀβάτα τά, ἀξάλη (ἢ ξυάλη).

Παρουσιάζει, βεβαίως, καὶ ἀτελείας ἡ συλλογὴ, τὰς ὁποίας ἐλπίζομεν ὅτι θὰ φροντίσῃ νὰ συμπληρώσῃ ὁ συλλογεὺς εἰς προσεχεῖς ἐργασίας του. Οὕτω παραλείπει νὰ σημειώσῃ τὴν ἀκριβῆ προφορὰν τῶν μέσων ἠχηρῶν *b, g, d*, δηλαδὴ πότε καὶ ποῦ προφέρονται ταῦτα μὲ ἄτονον ἔρριισμόν ἢ πότε καὶ ποῦ ἀκούεται παραλλήλως ἐντόνως καὶ ἀτόνως τὸ ἔρρινον (ἀβέλι ἢ ἀμπέλι; μπασία ἢ βασία; ἀντάρα ἢ ἀδύρα; κλπ.). Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ προκειμένου περὶ τοῦ ἀσυνιζήτου ἢ μὴ τοῦ *i* εἰς συμπλέγματα ἄλλα ἐκτὸς τῆς καταλήξεως *-ia, -iá* (π.χ. ζούδιο ἢ ζούδιο; γαλάριο ἢ γαλάριο; ἀγγιάω ἢ ἀγγιάω; κλπ.).

Ἐνῶ, κατὰ κανόνα, ὁ συλλογεὺς καταβάλλει μεγάλην προσοχὴν εἰς τὴν ἀπό-

δοσιν τῆς ἀκριβοῦς σημασίας τῶν λέξεων διὰ τῆς ἐξαντλητικῆς παραθέσεως καὶ τῶν παραγῶγων καὶ συνθέτων αὐτῶν, καθὼς καὶ πραγματικῶν καὶ λαογραφικῶν πληροφοριῶν, αἱ ὁποῖαι βοηθοῦν εἰς τὴν ἐτυμολογίαν ἱκανῶν ἐξ αὐτῶν, ἰδίως ὁσάκις πρόκειται περὶ τοπωνυμίων, ἐνίοτε παρουσιάζει ποιάν τινα ἀνακολουθίαν μεταξὺ λήμματος καὶ ἐρμηνευτικῶν παραδειγμάτων (π.χ., λῆμμα *ἀβάρετος*, ἀλλὰ διασαφητικὸν παράδειγμα ἀναφερόμενον εἰς τὸ ρ. *βαρειέμαι*, λῆμμα ἢ *ἀγγιά*, ἀλλὰ παράδειγμα «*μὴ μ' ἀγγιᾶς*», κλπ.).

Παρά τὰ μικρὰ ταῦτα ἐλαττώματα, ἡ συλλογὴ δὲν παύει νὰ εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ χρήσιμος, διότι περιέχει πλούσιον καὶ ποικίλον ὕλικόν, ἐν μέρει δὲ μάλιστα παντελῶς ἀθησαύριστον, ἰδίᾳ ἐκ τοῦ εἰς τὴν γεωργικὴν ζωὴν ἀναφερομένου λεξιλογίου, ὡς ἤδη ἐλέχθη, τὸ ὁποῖον ἐλπίζομεν ὅτι ὁ φιλότιμος καὶ εὐσυνείδητος συλλογεὺς θὰ ὀλοκληρώσῃ εἰς μελλοντικὴν ἐργασίαν του. Ὅθεν προτείνομεν, ὅπως ἢ ὑπὸ κρίσιν συλλογὴ γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ βραβευθῆ, ἀναλόγως πρὸς τὰ ἀναμφοισβήτητα πλεονεκτήματά της.

7. Πέτρου Πετρῆ, «Γλωσσικὸν ὕλικόν ἐκ Λιγουριῦ Ναυπλίας». (224 χειρόγραφοι σελίδες μεγάλου σχήματος).

Πεπειραμένος φιλόλογος ὁ συλλογεὺς, ὡς ἐργαζόμενος ἀπὸ ἐτῶν εἰς ἀνάλογον ὑπηρεσίαν, γνωρίζει ἄριστα τὸ τεχνικὸν μέρος τοῦ ἔργου καὶ προσφέρει ἱκανὸν ὕλικόν κατὰ τρόπον τακτικὸν καὶ ἀκριβῆ, παραθέτων πάντοτε τὰς καταλλήλους φράσεις, στίχους ἐκ δημοτικῶν ᾠσμάτων, παροιμίας, παροιμιακὰς φράσεις, κλπ., καὶ δίδων νέας λέξεις εἰς τὰ ἐρμηνεύματα, συγγενικὰς, κλπ., ὡς *ἀγάνια*, *μαυραγάνια*, *Μαυραγάνης* (ἐπών.), κλπ. Τὴν καλυτέραν ἐρμηνείαν συμπληρῶνουν, ἐνίοτε, καὶ λαογραφικαὶ πληροφορίες καὶ τινα σχέδια.

Τὸ μειονέκτημα τῆς συλλογῆς εἶναι ὅτι ἐπειδὴ ὁ συντάκτης αὐτῆς ἔχει ἀποκοπῆ τῆς γενετείρας ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, τὸ γλωσσικὸν του αἴσθημα δὲν τὸν ὀδηγεῖ πάντοτε εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἀπολύτως ἰδιωματικοῦ ἀπὸ τοῦ τῆς κοινῆς, καὶ φωνητικῶς καὶ λεξιλογικῶς. Ἴσως, ὅμως, διὰ τοῦτο εὐθύνεται αὐτὸ τοῦτο τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιγουρίου, τὸ ὁποῖον εὐρισκόμενον πλησιέστατα τῆς τόσον ἀλματωδῶς ἀναπτυχθείσης Ἐπιδαύρου ὑφίσταται μεγάλην τὴν ἐπίδρασιν τῶν τὴν κοινὴν λαλούντων ἐπισκεπτῶν του. Καὶ ἐντεῦθεν γεννᾶται τὸ ἐρώτημα, κατὰ ποῖον τρόπον θὰ δυνάμεθα τοῦ λοιποῦ νὰ διακρίνωμεν τὰ κοινὰ τῶν ἰδιωματικῶν καὶ κατὰ πόσον, ἀπομονοῦντες τὰ πρῶτα ἀπὸ τῶν δευτέρων, προσφέρομεν ὕλικόν ἀντιπροσωπευτικὸν τῶν διαφορῶν τόπων τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν πρέπει νὰ βασίζεται, πλὴν τῆς γνωστῆς ἐν Ἀθήναις κλπ. κοινῆς ὁμιλουμένης, καὶ εἰς τὰ ἀπολύτως ἰδιωματικὰ τὰ λαλούμενα ἔστω καὶ πρὸ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ἀφ' ὅτου παρετηρήθη καλπάζουσα ἐπιμειξία καὶ ἐπίδρασις τῆς κοινῆς ἐπὶ τῶν ἰδιωμάτων, νομίζω ὅτι συμφέρει καλύτερα νὰ γίνεται ἡ συλλογὴ τοῦ ὕλικου ὑπὸ ξένων πρὸς τὸ ἰδίωμα προσώπων, ἐχόντων τέλειον τὸ αἴσθημα τῆς κοινῆς καὶ καταγραφόντων τὰ τελείως ἰδιόρρυθμα δι' ἑαυτούς, καὶ ἐπομένως ἰδιωματικά. Τοῦτο θὰ ἔβλαπτεν, ἴσως, τὴν ἔρευναν καὶ θὰ ἔδιδε μονομερῆ εἰκόνα τῶν ἰδιωμάτων, ἐφ' ὅσον πολλαὶ λέξεις, θεωρούμεναι

ὡς κοιναὶ καὶ ἀποφευγόμεναι, θὰ ἔδιδον τὴν θέσιν των εἰς τὰς ὡς ἐξωτικὰς μόνον θεωρούμενας, ξενογλώσσους πολλάκις. Τοῦτο θὰ ἔβλαπτε, πιθανῶς, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐξακριβώσεως τῆς ἐκτάσεως χρήσεως τῶν λέξεων καὶ τοῦ σχηματισμοῦ εἰκόνας Ἑλληνικῆς καθαρότητος τοῦ ἰδιώματος. Ἄλλ' ἡ ἔλλειψις αὕτη θὰ ἰσορροπεῖτο μὲ τὴν ἐπισήμανσιν ἐνδιαφερόντων φωνητικῶν τύπων καὶ τὴν παράθεσιν ἰδιωματικῶν σημασιῶν, φράσεων, μεταφορῶν, κοινῶν λέξεων, κλπ.

Τὸ προέχον εἶναι ἡ διάσωσις τοῦ ὑλικοῦ καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἡ ἔκτασις τῶν ἐπὶ μέρος φαινομένων.

Οὕτω μετ' ἐπιφυλάξεως πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὴν ὑπαρξιν ἢ ἀπουσίαν τοῦ φθόγγου *ν* ἐν τῷ τέλει τοῦ ἄρθρου κυρίως, ὡς : δὲν μιλάει, δὲν βροῦμε, τὴν γκρίνια, ἄνθρωπος· ἢ τοὺς τύπους ἀδελφός, βγάμμα· ἢ τὰς λέξεις ἐμπόρευμα, κακοποιός, ἀντιτείνω· ἢ φράσεις ὡς : θὰ πάω νὰ μὲ ἀκροαστῇ ὁ γιαιτρός.

Ἐπίσης ἀμφιβολίαι δύνανται νὰ γεννηθῶσι ὡς πρὸς τὴν ἰδιωματικότητα τῶν στίχων ἐκ δημωδῶν ἀσμάτων ἢ παροιμιαικῶν φράσεων, ὡς : αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο δὲν τὸν βρῖσκεῖς οὔτε στὸ κρῦο οὔτε στὴ ζέστη.

Ὅμοίως περὶ τῆς φωνητικῆς ἀκριβείας τῶν τύπων 'κοσιάρ', ἄρμεξιά, κοφομεσιαστής, ζιάπα, κλπ., ἀντὶ τῶν 'κοσάρ', ἄρμεξιά, κοφομεσιαστής, ζιάπα, κλπ. Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ παράλειψιν τοῦ συλλογέως, κατὰ τὴν προφορικὴν ὁμολογίαν τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸν δεύτερον τρόπον προφέρονται αἱ τοιαῦται λέξεις.

Ἀντιθέτως, φαίνονται γνήσια ἀσμάτια καὶ φράσεις ἀναφερόμεναι εἰς πρόσωπα καὶ πράγματα τοῦ χωρίου.

Εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῆς γνησιότητος τοῦ ὑλικοῦ καὶ τοῦ ἰδιωματικοῦ του ἐνδιαφέροντος εἶναι φωνητικοὶ τύποι ὡς : *δρουμὸν* = δριμύ, *χοῦμα* = χῶμα· σύνθετοι καὶ παράγωγοι καὶ ἐν γένει νέαι λέξεις μὲ παλαιὸν ὑλικόν, τῆς κοινῆς : Ὁ τόπος *κολυμπριάζει* (= γίνεται ὡς *κόλυμπος* = λίμνη, = τελματοῦται), *πανουκατίζω* = περιφέρομαι πάνου κάτου, ὅθεν καὶ οὐσ. *πανουκάτισμα*, *φανιντουγιᾶς* = ἄπληστος, *μπαμπακοσφάχτης* = ὁ διπλωματικῶ τῷ τρόπῳ ἐπιτυγχάνων ἄδικα κέρδη, *μαγκουρογαμόσταυρος* = ὑβριστῆς καὶ βίαιος, *ξενεκρώνομαι* = ἐξαντλοῦμαι ἐκ πείνης, κλπ.

Θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιστήσωμεν, ἐπίσης, γενικώτερον τὴν προσοχὴν τοῦ συλλογέως εἰς τὴν πληρεστέραν περιγραφὴν τῶν ὄρων τῆς χλωρίδος καὶ πανίδος τοῦ τόπου, ἐφ' ὅσον εἶναι δύσκολος ὁ ἐπιστημονικὸς καθορισμὸς αὐτῶν καὶ δι' εἰδικούς ἀκόμη.

Αἱ παρατηρήσεις αὗται δὲν αἴρουν τὴν ἀναμφισβήτητον ἀξίαν τῆς συλλογῆς, ἥτις κρίνεται βραβευτέα.

8. *Φωτίου Λίτσα*, «Γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐκ Βερεστιᾶς Τριφυλίας». (400 σελίδες τετραδίου μικροῦ σχήματος).

Διὰ τρίτην ταύτην φορὰν ὁ πρωτοετής φοιτητῆς τῆς Φιλολογίας Φώτιος Λίτσα μᾶς προσφέρει νέον ὑλικὸν ἐκ τῆς ἰδιατέρας του πατρίδος. Μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας καὶ ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ τέλειος γνώστης τοῦ ἰδιώματος ὡς προσφάτως μόλις ἀπομακρυνθεὶς τῆς γενετείρας, καταγράφει περὶ τὰ χίλια λήμματα μὲ πολλὰς φράσεις ἀποδιδόμενας εἰς τὸ ἀμιγῆς ἰδίωμα τοῦ χωρίου του, ὅπου εὕρισκει τὴν εὐ-

καιρίαν νὰ δίδῃ ὀλόκληρον τὴν οἰκογένειαν τῶν λέξεων μετὰ τῶν παραγῶγων καὶ συνθέτων, συνωνύμων καὶ ἀντιθέτων, καθὼς καὶ παροιμιῶν καὶ παροιμιακῶν φράσεων, ἀρῶν, εὐχῶν καὶ δημοτ. στίχων περιεχόντων τὰς λέξεις ταύτας. Εἰς τὰ ἐρμηνεύματα μάλιστα εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ δίδῃ νέας λέξεις καὶ τύπους. Τὴν πληρεστέραν κατανόησιν τῶν ἐρμηνευμάτων του συμπληροῦν ἐνδιαφέρουσαι καὶ ἀκριβεῖς λαογραφικαὶ καὶ πραγματικαὶ πληροφορίες.

Παρὰ ταῦτα, τὴν ἀξίαν τοῦ ὕλικου βλάπτουν πῶς αἱ ἐξῆς ἀτέλειαι : 1/ Φωνητικῶς : Δὲν σημειοῦται ὡς πρέπει ἡ δασύτης τῶν σ, ξ, ψ, ζ. Οὕτω, π.χ., ὁ συλλογεὺς γράφει : *σιαπάνου, παλιοσιεργούνηδες, τσιοπάνηδες, κλοτσιά, κοτζιάμου, τζιάπα, ζιορβαλᾶς, ἀντὶ σαπάνου... τσακάλι... τζάπα...*

Ἐπίσης ἀνευ λόγου γράφει *κλαριὰ καὶ κλαρjà - χωρjò - χέρjα - πορjά - μερjά - δεκαρjά - βλαστάρjα*, κλπ.

Δὲν σημειοῖ δι' ἀποστρόφου τὴν ἐκπεσοῦσαν τελικὴν συλλαβὴν, ὡς ἐν τοῖς *ῥκεῖνο, ῥφτούνη*, εἰς τὰς συνεκφοράς : *κεῖ' ᾶ' ἀμπέλι* (= ἐκεῖνο τὸ ...), *ῥφτού' ἀη μέρα* (= εὐτούνη...), κλπ.

2/ Σημαιολογικῶς : Πολλάκις εἰς τὰ ἐρμηνεύματα δίδονται νέαι, πλὴν τοῦ λήμματος, λέξεις, τὰς ὁποίας, εἴτε διότι ὁ συλλογεὺς τὰς ἔχει δώσει εἰς τὰς προηγουμένας συλλογὰς ἢ ἀλλαχοῦ τῆς αὐτῆς συλλογῆς καὶ φοβεῖται νὰ τὰς ἐπαναλάβῃ, εἴτε διότι τὰς θεωρεῖ αὐτονοήτους (ὡς πολὺ γνωστὰς εἰς τὸν ἴδιον), δὲν τὰς ἐρμηνεύει. Οὕτω, π.χ., ἐν τῷ λήμματι *ἀκλαφούνηγος* μένει *δυσεξήγητος ἢ λ. στροκλιάστηκε*, ἐν *ξεκουτρουλιάζω ἢ λ. συγγενικιάρικο* (= ἐπιληπτικόν), *παιδιάμουτες* ἐν *λ. κούτρα*, κλπ. κλπ.

Πολλάκις, βεβαίως, ὑποπτεύεται τις τὴν σημασίαν καὶ τούτων, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ, διότι μένουν ἀμφιβολίαι, ὡς, π.χ., εἰς τὰς φρ. *Θυμᾶμαι φορήγαμε τὰ κρινελῖνα καὶ βάργα καὶ σουρνόδανε τίλογα !* (τί σημαίνει ἀκριβῶς ἢ *λ. βάργα* ; βάραιναν ἢ βάραγαν ;) *Ἐγινε, λὲς καὶ τοῦ λείπει τὸ κερὶ* = περὶ πολὺ ἀδυνάτου, συμπεραίνεις. *Γιεροὶ καὶ μεγαλόφυλοι* = μεγαλόσωμοι, ὡς ἀλλαχοῦ ἢ ἄλλο τι δηλοῦται διὰ τῆς *λ. μεγαλόφυλοι* ;

Ἄλλοτε, αἱ παρεντιθέμεναι λέξεις δὲν γνωρίζει τις ἐὰν εἶναι ἰδιωματικαὶ ἢ τοῦ ἴδιου. Οὕτω, π.χ., ἐν τῇ *λ. μαρμαρώνω* = *μαρμακιάζω*, ἀγνωστον, ὡσαύτως.

Ἀντιθέτως, ὁ συλλογεὺς προσφέρει πολὺ ἐνδιαφέρον ὕλικόν ἀπὸ τυπολογικῆς καὶ παραγωγικῆς κυρίως ἀπόψεως, παρέχων καὶ λέξεις καὶ τύπους ἀθησαυρίστους μέχρι τοῦδε καὶ ἀποδεικνύων διὰ μίαν εἰσέτι φοράν πόσον ὠφέλιμος διὰ τὴν μελέτην τῆς ὅλης Νεοελληνικῆς δύναται νὰ ἀποβῇ ἢ ἀποθησαύρισις τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου καὶ τοῦ τελευταίου χωρίου (δεκατέσσαρας ἐν συνόλῳ οἰκίας ἀριθμεῖ τὸ χωρίον τοῦ συλλογέως) χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ, βεβαίως, ὅτι τὸ λεξιλόγιόν του εἶναι τῆς ἀποκλειστικῆς χρήσεως τῶν κατοίκων του, ἀφοῦ, κατὰ πληροφορίαν τοῦ ἐκεῖθεν καταγομένου συναδέλφου κ. Κρεκούκια, τοῦτο ἀντιπροσωπεύει ὀλόκληρον τὸ τῆς Τριφυλίας, καὶ δὴ τοῦ τέως δήμου Φλεσσιάδος τῆς ὀρεινῆς Τριφυλίας. Ἡ μελέτη τούτου ὑπὸ ἐμπείρου γλωσσολόγου θὰ ἀπέδιδε ἀσφαλῶς πολὺ ἐνδιαφέροντας καρπούς.

Ἀξιοσημείωτοι εἶναι ἀναλογικοὶ σχηματισμοὶ κατὰ τὴν κλίσιν τῶν οὐσια-

στικῶν καὶ ρημάτων. Οὕτω, νομίζω ὅτι ὁ παρεκτατικὸς σχηματισμὸς τῆς γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων ἤρκεσε νὰ δηλώσῃ τὸ πλῆθος ἀφεθέντος ἢ προστεθέντος εἰς τὸ τοῦ τοῦ ν = τοῦν, ὡς ἄρθρου τοῦ ἀντιστοίχου ἐνικοῦ. Ὡς εἶπον δηλ. τοῦ ζουδανοῦ, οὕτω καὶ τοῦ ζουδανῶνε - τοῦν ἀλόγωνε - τοῦ γοττῶνε - τοῦ δουφειῶνε - τοῦ βζυχουβγάληδῶνε. Κατὰ ταῦτα, καὶ τοῦ ἀλλουνῶνε - οὐλουνῶνε. Ἄλλὰ διὰ σύγχυσιν πρὸς τὸν ἐνικὸν εἶπον καὶ : τοῦ Κωσταράκωνε - τοῦ προβατῶνε (ἐδῶ καὶ ὁ τονισμὸς ἀνώμαλος, ἴσως κατὰ τὸ κατσικιῶνε).

Κατὰ τινα ἀναλογίαν καὶ τό : ᾿φτοῦ ᾿δοῦ λαχανιῶνε. Τὸ τριάνταν ἡμεροῦνε ἴσως ἐξ ἐνικοῦ ἡμεροῦς. Σημείωσε καὶ τὸ τελικὸν ν εἰς τὸ τριάνταν, πρὸς δήλωσιν τοῦ πλθ., κατὰ τὰ τοῦν - ᾿φτοῦν'...

Τὸ β' πλθ. πρὸς. τῆς ἐνεργ. φωνῆς πάντων τῶν ρημάτων σχηματίζεται εἰς -ουτε, κατὰ τὰ πρῶτα καὶ τρίτα πλθ. : γνέθουτε, θὰ φκειάσουτε, μὴ θεθάνουτε, ἔχουτε, ἀφίνουτε, νὰ ξεφράξουτε, νὰ βγάλουτε, πειράξουτε, νὰ ἰδοῦτε, νὰ βροῦτε, σκιοῦτε (<σκιῶ<σκιζῶ), ἅμα προκάμουτε καὶ βγοῦτε.

Ἄξιοσημείωτος εἶναι ἡ συντακτικὴ σχέσις τῆς μετοχῆς πρὸς τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς κατὰ τὸν σχηματισμὸν μετὰ τοῦ βοηθ. ἔχω τοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικου, ἀν μὴ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ χρόνοι οὗτοι δὲν σχηματίζονται μετὰ τῶν εἰς -ει παλαιῶν ἀπαρεμφατικῶν τύπων. Συγκεκριμένως, ἡ μετοχὴ δὲν συμφωνεῖ κατὰ γένος οὔτε καὶ ἀριθμὸν, συνήθως, πρὸς τὸ ἀντικείμενον, ἀλλὰ τίθεται κατ' οὐδέτερον ἐνικοῦ ἀριθ. συνηθέστερον, π.χ. : εἶχανε φερμένο δαβούλια - εἶχα φκειασμένο δώδεκα κομμάτια - τοῦ εἶχαμε παρμένο τῆ βεριουσία - τὴν εἶχανε ἀπαρητημένο - τὴν εἶχε φκειασμένο τῆ γξερολιθιά - τὰ ᾿χε τὰ μαλλιὰ βαλμένο ᾿ς τὰ σακκιά - εἶχαμε περασμένο κολοτσιποῦρες (= βάσανα) - ματσουκορράβδια, ποὺ δὲ θὰ ᾿χη φαγωμένο κανεῖς - εἶχε διπλωρισμένο δυὸ φορὲς (ἀντὶ εἶχε διπλαρσει) - τίς ἀδικιὲς πῶχει καμωμένο - τὴν ἔχω περασμένο - μᾶς εἶχανε βρεσμένο ἀναθροῖλες - εἶχανε παρμένο μιὰ ἀλλαξιὰ - τὰ εἶχε βουρλισμένο καὶ συγυρισμένο τὰ σῦκα. Ἄπὸ τῆ βουῆ πῶχω παθημένο. Ἄλλὰ καὶ : ἔχουτε φραμένα τόσα ἀδέλια - τὰ εἶχε πουλημένα.

Σχηματισμὸς στερητικῶν ρηματικῶν ἐπιθέτων διὰ τῆς καταλ. -γος ἀντὶ -(χ)τος, -(σ)τος, ἐκ ρημάτων εἰς -ίζω : ἀπότιγος, ἀκλαφούνιγος, (<κλαφούνίζω). -άζω : ἄφραγος, ἀρήμαγος, ἀπείραγος, ἀτρουποκεφάλιαγος, (<τρουποκεφαλιάζω). Ἐκ ρ. εἰς -άνω : ἄφκειαγος. Ἐκ ρ. εἰς -αίνω : ἀγλύκαγος. Ἄλλα : ἄφταιγος, ἀπούληγος, κλπ.

Ἄπὸ φωνητικῆς πλευρᾶς ἐνδιαφέρουσα ἡ τροπὴ τοῦ χν εἰς γν ἐν τοῖς : ἀραχνιά -ιάζω>ἀραγνιά -ιάζω (ἐν γ' ἐν. = συννεφιάζει). Ἐν τῷ Ἱστορ. Λεξ. δὲν ὑπάρχουν οἱ μετὰ τοῦ γν τύποι, οὐδὲ ἡ ὡς ἄνω σημασία. Ἐπίσης δὲν ὑπάρχει ὁ τύπος ἄραγνος<ἀραχνος, ἐκ Τριφυλίας. Πβ. δείχνω>δείγνω - σπρώχνω>σπρώγνω. Ταῦτα διὰ τὸν κοινὸν ἀόριστον τῶν εἰς -χνω - -γνω ρημάτων.

Ἰδιόρρυθμος ἐκφώνησις τοῦ ὀνοματεπωνύμου ἢ κυρίου ὀνόματος καὶ παρωνυμίου ἢ μετὰ τοῦ πατρωνύμου ἢ ὀνόματος αὐτοῦ διὰ προτάξεως τοῦ πρώτου ὡς προσδιοριστικοῦ, ἐν συνθέσει :

Πλαστηρόκωστας (< ὁ Κώστας ὁ Πλαστήρας — διὰ τὰ ἐξέχοντα ὀπίσθια) (Πα-

ρων.), *Καλκαντόγιαννης* (< ὁ Γιάννης Καλκαντῆς = δειλός) (Παρων.), *Κατσακογιάννης* (< ὁ Γιάννης Κατσάκος), *Πατριωγιάννης* (< ὁ Γιάννης ὁ σύζυγος τῆς Πατρινῆς), *Στασιωγιάννης* (< ὁ Γιάννης τοῦ Στασινοῦ), *Καποβγενύσης* (< ὁ Διονύσης Κάπος (διὰ τοῦ Καποδιονύσης), *Ἀγγελοτάσος* (< ὁ Τάσος τοῦ Ἀγγελοῦ).

Σύνθετα καὶ παράγωγα : *κοποκεφαλιάζω* – *τρουποκεφαλιάζω*, ὄθεν *ἀτρουποκεφάλιαγος*, *ἀπλυτοβεδοῦρα* (περὶ γυναικός), *κασσοκάπακο* (= κάλυμμα φερέτρου), *μεστοπροβατίνα*, *ἀντιχολίζω* (= ἀνταποδίδω ἔχθραν). Κατὰ τὸ Ἱστορ. Λεξ., *ἀντιχολῶ*, ἐν Κεφαλλ., *ἀδιχολάω* (= πικραίνομαι) – *ξεροφρουγανιάζει*.

Σχηματισμὸς νέων λέξεων : *ζαβοτραυῶ* δῶθε κεῖθε, *χερήσιος* (= χειροποίητος), *Χριστουγεννιάζω*, *λεβδός* (= λεπτός, κατὰ ποίαν ἀναλογίαν ;), *σύφλογο* (= ρῖγος), *σειξίμο*, ἐκ τοῦ σείομαι, ἀντὶ *σεισίμο*, *ρεψιάζω* ἀπὸ τὸ ἔρρεψα, *ἀποχωνιάζω* (= εὐρίσκω θαλπωρήν), *παραβολιάζω* (= βόσκω τὰ πρόβατα εἰς μὴ σπαρέντα χωράφια), *δηλητήριαση* κατὰ τὸ δηλητήριο ὁ τόνος, *φευγόδικος*, ὁ *λιγούλης* – ἢ *λιγούλα* – τὸ *λιγούλι*.

Ὁ συλλογεύς, τέλος, εἶναι πλούσιος εἰς φράσεις καὶ ἀράς, ὡς *νιάτα τό ἄχουνε* (= «δὲ δίνουν πεντάρια γιὰ τίποτε»), *φρίκη καὶ καταδίκη*, ἅμα *πλακώση κανεῖς τὸ σβέρκο του* (= ὅταν ἀποθάνῃ), *γιεροὶ καὶ μεγαλόφυλοι* (= ὑγιεῖς καὶ μεγαλόσωμοι). *Κοψόήμερε καὶ φιδοφαωμένε* (= πού νὰ ἀποθάνῃς γρήγορα, ἀφοῦ φαγωθῆς ὑπὸ τῶν ὄφρων). *Πεντέρμε, μαναστηριακὴ ἢ μαναστήρα, μαναστήρικο* (πού εἶθε νὰ μείνῃς μόνος καὶ ἔρημος, ὡς τὰ ὑπὸ μοναστηρίων κατεχόμενα κτήματα, ζῶα). Πάντα ταῦτα καθιστῶσι σημαντικωτάτην καὶ τὴν νέαν συλλογὴν τοῦ νεαροῦ συλλογέως, ὅστις κρίνεται βραβευτέος.

9. *Ἰωάννου Δ. Βελεγράκη*, «Συλλογὴ ποιμενικῶν ὄρων ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν Ἀστερουσιῶν ὄρέων τοῦ νομοῦ Ἑρακλείου Κρήτης» (Ἀχεντριάς - Παρανούφοι). (Σελίδες 38 δακτυλογραφημέναι).

Ὁ συλλογεύς, νέος, πτυχιούχος τῆς Φιλολογίας, προσφέρει γνήσιον καὶ ἀκριβῶς ἀποδιδόμενον φωνητικῶς τε καὶ σημασιολογικῶς ἐνδιαφέρον γλωσσικὸν ὕλικόν, μὲ ὠραίας φράσεις, καίπερ πτωχόν.

Παρατηροῦμεν εἰς αὐτὸ ἐνδιαφέροντας ἀρχαϊσμοὺς — καὶ δὴ δωρικὰ στοιχεῖα — ἀν καὶ μερικὰ ἄλλοθεν γνωστὰ — ὡς ἐν τοῖς *σαμιὰ* (διακριτικὸν σημεῖον αἰγοπροβάτων) — *σαμώνω* — *ἄσαμος* — *ἄσάμωτος* — *σακάζω* (σηκάζω = μαντρίζω) — καὶ λέξεις, ὡς *ἀτονιάζω* — *ἀτόνιασμα* (= ἀτονῶ, ἐξαντλοῦμαι, ἐξάντλησις), *βοκάρι* (= ποκάρι ἐρίου, ἀρχ. ποκάριον).

Σχηματισμὸν συνθέτων καὶ φράσεων δι' ἐπίτασιν : *καημέχαρος* — *μαυροσκότεῖνος* — *πεντέξερος* — *ὄληερὶς τοῦ Θεοῦ τῆς μέρας* (= ἀνευ διακοπῆς) — *ὄλονυχτούσιος τοῦ Θεοῦ τῆς νύχτας* — *ἐτσὰ καλὰ τοῦ ἔργου* (= στὰ καλὰ καθούμενα).

Μεταφορὰς : *θὰ ξεβγῆ* (= θὰ ἀποθάνῃ). Τὸν τύπον *μαθῶς* = κοιν. *μαθέ*, ὅπερ ἐνισχύει τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ δευτέρου ἐκ τοῦ πρώτου (κατὰ Γ. Χατζιδάκιν).

Δι' ὅλα ταῦτα κρίνομεν τὸν ἔμπειρον συλλογέα βραβευτέον.

10. *Μανόλη Ι. Πιτυκάκη*, «Φράσεις από την Ἀνατολική Κρήτη». (34 μεγάλοι δακτυλογραφημένοι σελίδες — περί τὰς 250 λέξεις).

Εἶναι ἡ τρίτη φορά, καθ' ἣν ὁ συλλογεὺς οὗτος ὑποβάλλει χειρόγραφον ἐκ τῆς ἰδίας περιοχῆς. Τὰ δύο προηγούμενα ἀνεφέροντο εἰς τοὺς ἀγροτικούς τὸ ἐν καὶ τοὺς ὑφαντικούς ὄρους τὸ ἕτερον καὶ ἔτυχον ἐπαινετικῆς κρίσεως παρὰ τῶν προηγούμενων ἐπιτροπῶν.

Ἐν τῇ παρουσίᾳ συλλογῆ, ἐπίσης, ὁ συλλογεὺς, παρέχων ὑπερεκατὸν ὅπως ἰδιωματικὰς φράσεις τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου (ἐνδιαφερούσας καὶ ἀπὸ ἀπόψεως παραστατικότητος), παροιμιακὰς κυρίως, καταβάλλει μεγάλην ἐπιμέλειαν εἰς τὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐμπεριεχομένων τύπων, εἰς τὴν ἀκριβῆ ἑρμηνείαν αὐτῶν ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς ὅλης ἐννοίας τῶν φράσεων ἀφ' ἑτέρου.

Τέλειος κάτοχος τῆς διαλέκτου, ἐπιλαμβάνεται τῆς εὐκαιρίας κατὰ τὴν ἑρμηνείαν των διὰ τὰ δῶση ὅλας τὰς συγγενικὰς αὐτῶν λέξεις (παραγώγους, συνθέτους, συνωνύμους, ἀντιθέτους), πλουτίζων διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸ δεδομένον λεξιλόγιον τῶν φράσεων διὰ νέου τοιούτου. Οὕτω, π.χ., ἑρμηνεύων τὴν φρ. «*χάμαι θωρῶ καὶ λέω τση*» μᾶς δίδει τὴν ἑρμηνείαν πλὴν τῶν λέξεων *χάμαι* καὶ *θωρῶ* καὶ τῶν ἐξῆς: *χαμακιά, χαμολόγια-χαμολογῶ, χαμαδράκι, θωριά, ἀκριβοθώρετος, ἄθωρος*.

Ἐπίσης, γράφων περὶ φράσεων ἀρατικῶν εἰσαγομένων διὰ τῆς λέξεως *διάλε*, δίδει πλῆθος τοιούτων, δι' ὧν ἀποδεικνύεται ἡ μεγάλη χρῆσις αὐτῆς.

Ἡ ἐπιμονὴ του ὅμως αὐτῆ τὸν ὀδηγεῖ, ἐνίοτε, εἰς παρετυμολογίας, ὡς, π.χ., ὅταν προσπαθῇ τὰ ἐτυμολογήσῃ τὸν τύπον *ἀσκελλοτούρα* (= τὸ φυτὸν *ἀσκέλλα* <σκίλλα, *scilla maritima*) ἐκ τοῦ *ἀσκέλι* = σκέλος, ἐν τῇ φράσει «ἔχε τὴν εὐκὴ μου καὶ τὰ σκελώσης». Προσπαθεῖ, μάλιστα, καὶ ἐμπραγματῶς τὰ ἀποδείξῃ ἰσχυριζόμενος: «ἐπειδὴ πολλαπλασιάζεται μὲ πολλοὺς βολβούς ποὺ φύονται ὀλοτριγυρα τοῦ βολβοῦ-μητέρας», ἐν εἶδει σκελιοῦ δηλαδὴ...

Τὴν λ. *γεράδισμα* ἐκ τῆς φρ. «*διάλε, τὸ γεράδισμά σου*» συσχετίζει, καίτοι «μὲ κάθε ἐπιφύλαξιν», πρὸς τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν ὅτι τὰ νεογνά κομίζονται εἰς τὴν μητέρα ὑπὸ τῶν *γερανῶν*. Καὶ πρὸς πληρεστέραν ἀπόδειξιν ἀναγράφει τὴν ἀρχ. λέξιν *γερανίς*, ἣ = *φασκιά*. Αὕτη ὅμως παρὰ Γαληνῶ (12, 49, κ. ἀλλαχοῦ) σημαίνει εἶδος χειρουργικοῦ ἐπιδέσμου. Ἐδῶ πρόκειται περὶ τῆς Τουρκικῆς λέξεως *yeradmak* (= *δημιουργῶ*). Ἡ φρ., λοιπόν, εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν κοινὴν «*ἀνάθεμα (τὸν πατέρα, τὴν μητέρα) ποὺ σ' ἐκάμε (σὲ γέννησε, ποὺ ἦταν ἡ αἰτία τῆς γεννήσεώς σου)*».

Αἱ λέξεις ἐκ τῶν φράσεων «*διάλε, τ'ς ἀπομεινάρους*» (ἢ *ἀπολειμάρους* ἐν τῇ ἑτέρᾳ) πρέπει τὰ θεωρηθῶν ὡς κοινῆς προελεύσεως, καὶ δὴ ὅτι ἡ δευτέρα *ἀπολειμάροι* ἐγένετο ἐκ τῆς πρώτης διὰ τοῦ ἐνδιαμέσου *ἀπονειμάροι*. Βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. *ἀπομεινάρους*.

Ἐνίοτε, δίδει εἰς φράσιν, ὅχι τὴν ἑρμηνείαν, τὴν ὁποίαν ἔχει αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἐκείνην, τὴν ὁποίαν λαμβάνει εἰς μίαν ἐκ τῶν πολλῶν συνεχφορῶν αὐτῆς μετ' ἄλλης προτάσεως ἢ ἐκ τῆς περιστάσεως, καθ' ἣν λέγεται.

Οὕτω, π.χ., παραθέτων τὴν φρ. «*Ὁ Θεὸς κ' ἡ γῆ τὰ μοῦ τ' ἀξώση τὰ σὲ δῶ τὰ διακονᾶσαι*», σημειοῖ ὅτι τὸ ρ. *ἀξώνω* = *τυραννῶ, βασανίζω*. Καὶ συνεχίζει

χωρίζων κακῶς τὴν περίφρασιν «ἔχει (μου) ἀξωμένα (τὰ δὲ βάνει ὁ νοῦς σου)»: «συχνὰ συναντᾶται ὁ ὄρος ἀξωμένα (γρ. ἢ μετοχή) μὲ τὴν ἴδια σημασία». Ἐνῶ, βεβαίως, σημαίνει: μοῦ ἔχει προξενήσει.

Τὴν ἰδίαν παραπλανητικὴν μέθοδον ἀκολουθεῖ ἐπίσης, ἐνίοτε, καὶ κατὰ τὴν ἐννοιολογικὴν κατάταξιν τῶν φράσεων, καίτοι τοῦτο δὲν ἐνδιαφέρει ἀμέσως τὴν Ἑταιρείαν. Οὕτω, π.χ., ὑπὸ τὸ λῆμμα «εὐχές» τοποθετεῖ τὰς φράσεις «κουτελοβαρίσκω σου κ' ἐγὼ ἀντιστέκομαι», «παθιῶ σε, γροικῶ σε», δι' ὧν ἀπλῶς ἐκφράζεται ἢ παράκλησις συμπότου διὰ προσφορὰν καὶ ἄλλου οἴνου. Ἐνταῦθα συγχέει τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τὴν εὐχὴν. Τὴν φρ. «χάμαι θωρῶ καὶ λέω το», ἀντὶ τῆς κοινῆς «μὲ συγχωρῆς γιὰ τὴ φράση μου» λεγομένην ὑπὸ ἐκστομίσαντος βαρεῖαν φράσιν ἐναντίον τρίτου ἐνώπιον ἄλλου, τοποθετεῖ ὑπὸ τὸ λῆμμα «ὑβρεις».

Ἄλλὰ ταῦτα, βεβαίως, εἶναι λεπτομέρειαι, αἵτινες θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπασχολήσουν τὸν συλλογέα, εἰς ἣν περίπτωσιν ἐδημοσίευσεν τὰς φράσεις ταύτας. Τὴν ἐρμηνεῖαν ἢ κατάταξιν θὰ ἐπιχειρήσουν οἱ γλωσσολόγοι καὶ λαογράφοι.

Τέλος, ὡς πρὸς τὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν τοῦ προσφερομένου γλωσσικοῦ ὑλικοῦ, θὰ εἴχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ἐνῶ ὁ συλλογεὺς εἶναι σχολαστικὸς εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀρρίνων *g, b, d* μέχρι τοῦ σημείου νὰ διακρίνη φωνητικὴν ἀπόχρωσιν μεταξὺ τῶν *kedō = ἀνάπτω, καίω, καὶ κεντῶ = νύσσω, ποικίλλω* ὕφασμα διὰ βελόνης καὶ κλωστής, δὲν σημειοῖ τὸν ἰδιόρρυθμον κρητικὸν τσιτακισμὸν τοῦ *κ* πρὸ τῶν φωνηέντων *i, e* οὐδὲ τὴν συνίζησιν. Οὕτως, ὅταν γράφη «ὁ Θεός...», δὲν γνωρίζομεν ἐὰν πρέπη νὰ προφέρωμεν *Θιός ἢ Θιός*.

Παραθέτων, ἐξ ἄλλου, τοὺς τύπους *ἀπόπλυμα, ἀποδιαλέγουρα, ἀποκάουδα, ἀπονέρι, ἀποπιτίδια* πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀπόψεώς του ὅτι τὰ πάθουδα προῆλθον ἐκ τοῦ *ἀπάθουδα (= ὑπολείμματα στάκτης)*, μᾶς κάμνει νὰ ὑποπτευθῶμεν ὅτι καὶ τοῦτο οὕτω προφέρεται, ἢ δὲ σύγχυσις ἐγένετο ἐκ τοῦ ἄρθρου *τ'ἀπάθουδα* (βλ. τύπον *ἀπάθουδα* ἐκ Κρήτης, ἐν Ἱστορ. Λεξ.).

Παρὰ ταῦτα καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀπαριθμήσωμεν, ὁ συλλογεὺς γνωρίζει καλῶς τὸ ἔργον του, εἶναι εὐσυνείδητος κατὰ τὴν καταγραφὴν καὶ προσεκτικὸς κατὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τῶν διδομένων φράσεων καὶ λέξεων. Ὁ τρόπος μάλιστα τῆς ἐργασίας του — χρησιμοποιεῖ καὶ τὴν ἀποδεικτικότητά του «*para similia*» — ἀποδεικνύει σχετικὴν πεῖραν, ἣτις καὶ ὑποδηλοῦται ἀφ' ἐνός μὲν ἐκ τῆς παραπομπῆς εἰς παλαιότερα σχετικὰ ἄρθρα του εἰς τὸ περιοδικὸν «Μύσων», ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι κατὰ τὰ ἔτη 1938-1939 ἐξέδωκε τρεῖς τόμους λογοτεχνο-λαογραφικοῦ περιοδικοῦ ἐν Νεαπόλει Κρήτης, ὑπὸ τὸν τίτλον «Δρῆρος». Διὰ τὰ ὡς ἄνω πλεονεκτήματα ἢ συλλογὴ κρίνεται βραβευτέα.

11. Γεωργίου Ἀφένδρα ἢ Δήμου, «Λεξιλόγιον Β. Εὐβοίας πλὴν τῆς Λίμνης». (Δύο τετράδια μικροῦ σχήματος, σελ. 360).

Συγκινητικὴ συμβολὴ ὑπερήλικος συνταξιούχου δημοδιδασκάλου, ὅστις, κατὰ τὴν ὁμολογίαν του, ἔσπευσε νὰ καταρτίσῃ τὴν συλλογὴν ἐκ τῶν πολλῶν σημειώσεών του, πρὶν τὸν εὖρη ὁ θάνατος, ὅποτε θὰ ἐχάνετο ὁ καταβληθεὶς μέγας μόχθος, διότι ἄλλος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναγνώσῃ τὰ γραπτὰ του.

Ὁ συλλογεύς, καίτοι φαίνεται κάτοχος τοῦ ἐξεταζομένου ιδιώματος, ἐν τούτοις εἶτε διὰ τὴν ιδιότητά του ὡς δημοδιδασκάλου ἐπηρεαζομένου ἐκ τῆς λογίας γλώσσης, εἶτε διότι εἶχεν ὑπ' ὄψει του τὴν λαλουμένην ὑφ' ὠρισμένου κύκλου ἀνθρώπων, ὑπαλλήλων, π.χ., μεθ' ὧν συνανεστρέφετο, παρουσιάζει τὸ ἰδίωμα ἀνακριβῶς ὡς ἡμιλόγιον. Μεταξὺ ὅμως τῶν οὕτω σημειουμένων λέξεων καὶ φράσεων παρεμβάλλει καὶ γνησιωτέρας ιδιωματικὰς, αἱ ὁποῖαι συμβάλλουν εἰς τὴν μελέτην τῆς Νεοελληνικῆς.

Βασικὴ παράλειψις εἶναι ὅτι δὲν προσδιορίζει ἀκριβῶς τὴν περιοχὴν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀντλεῖ τὸ ὑλικόν του, ὅποτε θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναγράφῃ καὶ τὸ χωρίον, ἐξ οὗ ἀντλεῖ τὴν ἐκάστοτε φράσιν. Λαμβανομένου ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι οὗτος κατάγεται ἐξ Ἀγίας Ἀννης, εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅτι ἐκεῖθεν πρέπει νὰ κατέγραψε τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ὑλικοῦ του.

Ἐν ἀρχῇ ὁ συλλογεύς ἐπιχειρεῖ ἐλαχίστας παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς φωνητικῆς τοῦ ιδιώματος, κατὰ τρόπον ὅμως ἄπειρον καὶ παραπλανητικόν. Οὕτω, π.χ., θέλων νὰ σημειώσῃ τὸ φαινόμενον τῆς κωφώσεως τοῦ ἀτόνου ο καὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἀτόνου ι, γράφει ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς τὰς ἀτόνους καταλήξεις εἰς -ος τὰς μεταβάλλουν εἰς -ους... καὶ συγκόπτουν τὰς ἀτόνους καταλήξεις εἰς -ης, ἐνῶ ἡ ἐξέτασις τοῦ ὑλικοῦ δεικνύει ὅτι τὸ ἰδίωμα εἶναι βόρειον κατὰ βάσιν, ἀνειμένον ὅμως πῶς, ἔνεκα ποικίλων ἐπιδράσεων. Τοῦτο φαίνεται εἰς πολλὰ παραδείγματα, ὅπου συναντῶνται ὅλοι αἱ περιπτώσεις κωφώσεως καὶ ἀποβολῆς οὐ μόνον τοῦ ο καὶ ι ἀντιστοίχως, ἀλλὰ καὶ τῶν ε καὶ ου καὶ δὴ καὶ τῶν νόθων. Οὕτω, π.χ., παρὰ τοὺς ὀρθοδόξους τύπους ἀλ' πουτ' νάζου (<ἀλεποτινάζω), ζ' νταυλάου (<συνδαυλίζω), ζ' λάου, θ' κός (<δικός), θ' λειά, 'πούλ'ταριά (<ἀπολυταριά), φ' κέντρα (βουκέντρα), φ' τσέλλ' (βουτσέλλι), διπλάρουσι, Ἀκρις, Ἀμερικὴ, μισ' μέρ', μ' λάρ', ἀλάκιρους, ἀδρ' πουφτός (ἀδερφοποιτός), ἀζάρουτου, ὑπάρχουν οἱ ἐνδιάμεσοι ἀγουροκόρ' τσου, ἀγκαθότοπους, ἀδάγκωτους, γομάρ', ἀλλὰ καὶ οἱ ἀμετάβλητοι γωβίός, κλπ.

Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς ἀπόψεως ταύτης ἔρχεται τὸ ὑλικόν δύο ἄλλων παλαιότερων συλλογέων, δημοδιδασκάλων, τοῦ Δημητρίου Ἰωάννου (χειρ. Ἱστορ. Λεξ. ὑπ' ἀριθ. 13, ἀπὸ τοῦ 1914) καὶ τοῦ Δημητρίου Σέττα (χειρ. Ἱστορ. Λεξ. 694, τοῦ 1956), ὁ ὁποῖος καὶ ἐτύπωσε τὴν συλλογὴν του, ἣν καὶ φαίνεται ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψει του ὁ ἐφετινὸς συλλογεύς.

Ἐν συνεχείᾳ τῶν παρατηρήσεών του ὁ συλλογεύς καταγράφει ἀλφαβητικῶς περὶ τὰς 3.000 λέξεις, μὴ καταβάλλων ὅμως οἰανδήποτε προσπάθειαν διαστολῆς τῶν καθαρῶς ιδιωματικῶν ἀπὸ τὰς κοινὰς ἢ λογίας εἶτε παρασυρόμενος ἐκ τῆς μορφώσεώς του, ἢ καὶ ἐκ τῆς συνειδητῆς ἐπιδιώξεως νὰ καταγράφῃ πᾶν ὅ,τι ἤκουεν ἐν τῇ ὑπὸ ἐξέτασιν περιοχῇ. Καίτοι ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἡ ἀρμόζουσα διὰ τὴν καταγραφὴν τοῦ λεξιλογικοῦ πλούτου ἐνὸς ιδιώματος, ἐν τούτοις θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποφευχθοῦν λόγια λέξεις, ὡς αἱ : παμψηφεί, οὐδέποτε, ὑπόλογος, ἀδιανέμ'τος, προσποιοῦμαι, ὁμοιοπαθής, προσφυγή, κλπ.

Δὲν ἀποδίδει πάντοτε ἀκριβῶς τοὺς τύπους καὶ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων ἀναμειγνύων τὰ ἐρμηνευτέα μετὰ τῶν ἐρμηνευμάτων. Ἐρμηνεύει ρήματα δι' οὐσιαστικῶν ἢ, ἐνῶ δίδει τὸ ἐρμῆνευμα, δὲν χρησιμοποιεῖ ἐν τῇ σχετικῇ φράσει τὴν

έρμηνευομένην λέξιν. Ἐρμηνεύει, π.χ., ὡς ὀχείαν τὸ ρ. *φαρσεύιτι*, ἀντὶ ὀχεύεται, ἢ μᾶλλον ὀργᾶ πρὸς συνουσίαν, σημασίαν ἣν ἔχει εἰς τὰ Ψαχνά. Τὸ ρ. ἐκ τοῦ *θρασεύομαι* – *θαρσεύομαι* προφανῶς, ὅπερ πολλαχοῦ λέγεται περὶ τῆς ὀργώδους ἀναπτύξεως τῶν φυτῶν. Ἐκ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ, ἄλλωστε, *φαρσεύιτι* ἢ *φουράδα*, ἐξάγεται ἢ ὡς ἄνω ἔρμηνεία. Δίδει, συνήθως, ἀσαφεῖς ἐρμηνείας, ὡς ἐν τῷ ρ. *ξισ' νιρειῶμι, δὸ μ' κὶ μένα, γιατί ἔ'νοῦ τοῦ 'δωσις*. Τὴν λ. *ἀλ'πουτ'νάζου* (= τὸν τραντάζω) ἄνευ φράσεως. Παρὰ ταῦτα, μὲ ἀρκετὴν προσοχὴν καὶ ὀλίγον κόπον δύναται τις νὰ σταχυολογήσῃ ἐνδιαφερούσας λέξεις καὶ τύπους δίδοντας ὅπως οὖν καλὴν εἰκόνα τῆς φωνητικῆς καὶ τοῦ λεξιλογικοῦ πλούτου τοῦ ἰδιώματος. Εἰς τοῦτο βοηθεῖ κάπως καὶ μικρὸς ἀριθμὸς ἰχνογραφημάτων.

Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει δωδεκάς περίπου ρηματικῶν τύπων περισπωμένων ρημάτων, ληγόντων εἰς τὸ ἀ' ἐνικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτος εἰς -οῦ ἀντὶ -ῶ : *ἀγαποῦ, ἀδιαφοροῦ, ἀκουλουθοῦ, διατηροῦ, καρτιροῦ, κατ'ροῦ, πατοῦ, πιρνοῦ, πιστοποιοῦ, προχωροῦ, συμφουνοῦ*. Περὶ τούτου, ὡς φαινομένου γενικοῦ παρὰ τοῖς βορείοις, καίτοι δὲν συμφωνοῦμεν, διότι εὔρομεν συνηθεστέρους τοὺς εἰς -άου παραλλήλους ἀσυναιρέτους τύπους, ἔχει διαλάβει ὁ Γ. Χατζιδάκις (MNE 2, 344), ἐρμηνεύσας τούτους ἀναλογικῶς πρὸς τοὺς κωφωθέντας βαρυτόνους τύπους.

Ἡ κατάληξις αὕτη καὶ τῶν βαρυτόνων καὶ τῶν εἰς -άου καὶ τῶν εἰς -οῦ εἶναι τόσον διαδεδομένη, ὥστε θεωρηθεῖσα ὡς ἀρχικὴ τυγχάνει καθολικῆς χρήσεως, μεταδοθεῖσα καὶ εἰς τὴν ὀριστικὴν τοῦ μέλλοντος καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου. Οὕτως, ὁ συλλογεὺς δίδει οὐ μόνον πάντοτε διὰ τοῦ -ου τοὺς τύπους τούτους, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προλόγῳ του, ἐνῶ γράφει εἰς τὴν καθαρεύουσαν, παρεμβάλλει ἀνεπαισθήτως καὶ τοὺς τύπους θὰ *γράψου, κλπ.* Ἀντίρρησην θὰ εἶχομεν διὰ τοὺς τύπους *ἀδιαφοροῦ, πιστοποιοῦ, προχωροῦ, συμφουνοῦ*, οἵτινες μᾶς φαίνονται τεχνητῶς ἰσοπεδωθέντες ὑπὸ τοῦ συλλογέως πρὸς τοὺς λοιπούς. Ἡ ὑπόψια μας ἐνισχύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴν κώφωσιν τοῦ ἀτόνου ο μᾶς παρουσιάζει τὴν κατάστασιν ρευστὴν, τὰς κατάληξεις πάντων τῶν ρημάτων εἴτε βαρυτόνων εἰς -ω, εἴτε ἀσυναιρέτων εἰς -άω, γράφει πάντοτε διὰ τοῦ -ου, ἐκτὸς ἐὰν ἔχη στερεωθῆ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν λαλούντων ὡς ὀργανικὴ ἢ κατάληξις.

Τὴν καθολικότητα τῆς κωφώσεως εἰς τὰ βαρύτονα ρήματα παρετήρησε διὰ τὸ Αὐλωνάριον καὶ τὰς Κονίστρας ὁ Β. Φάβης (Γλωσσ. Ἐπισκέψεις Αὐλωναρίου, σελ. 26).

Ὁ συλλογεὺς ἐπίσης δὲν διακρίνει τὴν ἔρρινον ἢ μὴ προφορὰν τῶν *μπ, ντ, γκ*. Δὲν προσδιορίζει τὴν οὐρανικὴν ἢ μὴ προφορὰν τοῦ *λ* ἢ *ν* μετ' ἀποβολὴν τοῦ ἀκολουθοῦντος ἀτόνου *ι* : *ἀγροπούλ' ἢ ἀγροπούλ'* ; Δὲν σημειοῖ τὴν συνίζησιν : *διατηροῦ ἢ διατηροῦ* ;

Παρὰ τὰ σημειωθέντα μειονεκτήματα, ὁ ὄγκος καὶ ὁ μόχθος τοῦ ἔργου μᾶς ἐπιβάλλουν νὰ κρίνωμεν τὸν συλλογέα βραβευτέον.

12. *Μαρίας Χαραλάμπους*, «Συλλογὴ Κυπριακῶν λέξεων ἐκ Πεδουᾶ ἐπαρχίας Μαραθάσης Κύπρου». (251 σελίδες τετραδίου).

Διὰ δευτέραν φορὰν ἢ συλλογεὺς ὑποβάλλει γλωσσικὸν ὕλικὸν ἐκ τῆς ἰδιαίτερας

της πατρίδος Πεδουλά τῆς Κύπρου. Ἀπὸ τετραετίας ἔφθασεν ἐνταῦθα διὰ τὴν σπουδασθῆναι Θεολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος μεταβαίνουσα εἰς τὴν γενέτειραν οὐ μόνον ἔχει ἑναυλον τὸ πάτριον ἰδίωμα, ἀλλὰ καὶ ὁμιλεῖ τοῦτο, οὕτω δὲ δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι περὶ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ. Ἐγνωσμένης ἐπιμελείας — τὴν εἶχον μαθήτρια ἐν Κύπρῳ πρὸ τινῶν ἐτῶν — συνεμορφώθη πρὸς τὰς ὁδηγίας καὶ ἀποδίδει τὸ ἰδίωμα σχεδὸν ἀρτίως φωνητικῶς καὶ σημασιολογικῶς, μὲ ὠραίας φράσεις, ἐκ τῶν ὁποίων τῆς δίδεται ἡ ἀβίαστος εὐκαιρία νὰ δίδῃ νέας, πλὴν τοῦ λήμματος, λέξεις καὶ τύπους. Καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ συγχρόνως καὶ τὸ ἐλάττωμα τῆς συλλογέως, διότι τὸ νέον αὐτὸ ὑλικὸν δὲν ἐρμηνεύεται πάντοτε — τῆς ὑπεδείχθη καὶ συνεπλήρωσε τὰς ἐλλείψεις —, ὡς ἦσαν ἐπίσης ἡ μὴ σημειώσεις τῆς συνιζήσεως, τῆς δασύτητος τῶν σ, ξ, ψ, κλπ. Ἄλλα ἐλαττώματα ἀνώδυνα εἶναι, ὅτι, ἐνίοτε, παρασυρομένη ἐκ τοῦ παραδείγματός της — φράσεως —, δὲν ἐρμηνεύει τὰ διάφορα μέρη τοῦ λόγου διὰ τῶν ἀντιστοίχων κοινῶν, ὡς, π.χ., ἐν λ. ἀστοχιά = «δὲν ὑπάρχει παραγωγή», ἀντὶ ἀφορία.

Ὁ Πεδουλάς εὐρισκόμενος εἰς ὕψος 1.200 μ. ἐπὶ τοῦ ὄρους Τροόδους εἶναι κωμόπολις μὲ ἀμιγῆ Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν κατοικοῦντα ἐκεῖ ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων καὶ καυχώμενον ὅτι οὐδὲ ἓνα Τοῦρκον φιλοξενεῖ. "Ὅθεν πρέπει ἡ συλλογὴ νὰ μᾶς δώσῃ καὶ ἄλλο ἐνδιαφέρον ὑλικόν, ὅταν μετ' ὀλίγον θὰ ἐγκατασταθῆ μονίμως ἐκεῖ, ὡς καθηγήτρια τοῦ Γυμνασίου τῆς πατρίδος της. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐκτιμῶντες καὶ τὴν νέαν προσφορὰν της, κρίνομεν ταύτην βραβευτέαν.

13. *Στέλλας Πετράκη*, «Ἡ γλῶσσα τῆς Σμύρνης». Συλλογὴ λέξεων καὶ φράσεων τῆς κοινῆς ὁμιλίας. (122 ἀραιοὶ δακτυλογραφημένοι σελίδες περιέχουσαι περὶ τὰ 500 λήμματα).

Ἡ κ. Πετράκη ὑποβάλλει διὰ τετάρτην φορὰν γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐκ Σμύρνης. Δυστυχῶς, ὀφείλομεν ἐξ ἀρχῆς νὰ δηλώσωμεν ὅτι πρέπει νὰ τὸ δεχθῶμεν μετὰ πολλῶν δισταγμῶν, ὡς γνήσιον ἰδιωματικὸν τῆς ἰδιαιτέρας της πατρίδος. Ἡ ἡλικία της δὲν τῆς ἐπιτρέπει, βεβαίως, νὰ ἔχῃ προσωπικὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ, καὶ οἱ οἰκεῖοι ἢ συμπατριῶται, τοὺς ὁποίους εἶχε τυχὸν ὑπ' ὄψει της, ἀναμειγμένοι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν μετὰ τῶν ἐλλαδικῶν καὶ δὴ τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Φαλήρῳ, ὅπου διαμένει ἀπὸ μακροῦ, ἔχουν ἤδη ὑποστῆ ποικίλας ἐπιδράσεις.

Εἰς τὴν περίπτωσιν συγκεντρώσεως γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ πρόσφυγας ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα τις ἐμπειρία, ἰκανότης καὶ προσοχή, διὰ τῶν ὁποίων θὰ κατορθωθῆ νὰ ἀπομονωθῆ τὸ παλαιὸν ἰδιωματικὸν ὑπόστρωμα ἀπὸ τὰ νεώτερα ἐπιστρώματα — κάποια ἀρχαιολογικὴ — ἀνασκαπτικῆ, θὰ ἐλέγομεν, ἰκανότης. Ἐπειδὴ συνέβη καὶ εἰς τὸν εἰσηγούμενον νὰ συγκεντρώσω γλωσσικὸν ὑλικὸν ἀπὸ πρόσφυγας τῆς Μ. Ἀσίας, ἐγκατεστημένους ἀπὸ τῶν ἐτῶν 1922-24 ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, διεπίστωσα τὴν δυσκολίαν τοῦ πράγματος, τὴν ὁποίαν ἀντεμετώπιζα προσπαθῶν νὰ μεταφέρω τοὺς συζητητάς μου νοερώς, τοπικῶς καὶ χρονικῶς, εἰς τὴν γενέτειραν διὰ τῆς παρακινήσεως αὐτῶν νὰ ἐνθυμηθῶν τὸ παλαιὸν χωρίον (μετὰ τῶν συνοικιῶν του καὶ τῶν πέριξ τοπωνυμιῶν) καὶ ἰδίᾳ τὸν οἰκογενειακὸν καὶ λατρευτικὸν βίον, καθὼς καὶ τὸν γεωργικὸν καὶ ναυτικόν, οἱ ὁποῖοι πολλάκις ἐτύγχανον νὰ εἶναι

διάφοροι καὶ ἐπομένως νὰ μὴ συγχέονται πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους σημερινούς.

Δὲν νομίζομεν ὅτι ἡ κ. Πετράκη κατέβαλε οἰανδήποτε τοιαύτην προσπάθειαν. Καὶ ἐν πρώτοις, δὲν ἀποδίδει τὴν δέουσαν προσοχὴν, ἰδίᾳ εἰς τὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν, εἰς τὴν σημείωσιν τῶν ἐρρίνων πρὸ τῶν ψιλῶν κ, π, τ καὶ τῶν συγγενῶν ξ, ψ, γράφουσα στὴ κοῦπα καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἀκριβῆ.

Αὕτη ἐκκινεῖ πάντοτε ἀπὸ κοινοτάτων λέξεων εἰς τὰ μακρὰ ἐρμηνεύματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων παρεμβάλλει, ὡσεὶ παρεμπιπτόντως, ἰδιωματικὰς τινὰς λέξεις ἢ φράσεις. Ἐπιμένει εἰς τὴν ὄχι μὲ ἀπόλυτον ἀκριβολογίαν ἀχρηστον ἐρμηνείαν τῶν κοινῶν αὐτῶν λέξεων, ὡς π.χ. βραχιόλι = «γυνακεῖο κόσμημα, στολίζει τὸ κάτω μέρος τοῦ βραχίονος». Βλ. ἰδίως τὴν λέξιν ἀθάνατος μὲ μακρότατον ἐρμηνεύμα, θάλασσα = «τὸ ἄλμυρὸ νερὸ ποὺ καλύπτει μεγάλα μέρη τῆς γῆς», γάμος = «θρησκευτικὴ τελετὴ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου», γείτονας = «ἐκεῖνος ποὺ κάθεται στὸν ἴδιο δρόμο», γένια = «οἱ τρίχες τοῦ προσώπου τῶν ἀνδρῶν». Τὸ αὐτὸ κάμνει διὰ τὰς λέξεις δυσεντερία, διαβάζω, ἔλεγχος, ἐλεημοσύνη, ἐλεεινός, κανένας, κάθουνα, στοίχημα, κλπ. κλπ.

Ἀντιθέτως, ἐνῶ εἶναι τόσον ἐκτενὴς εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν λέξεων αὐτῶν, ἀλλαχοῦ δὲν ἀκριβολογεῖ ἢ ἀφίνει ἀνερμηνεύτους λέξεις φράσεων ἢ δυσχεραίνει τὴν κατανόησιν ἀφίνουσα ἀνερμηνεύτους ἰδιωματικὰς λέξεις φράσεων ἢ κακῶς στίζουσα : λιάζω = «ὄ,τι κάνω στὸν ἥλιο», θολούρα = «κάτι ποὺ δὲν ἔχει διαύγεια», ἴσκα = «εὐφλεκτός ὕλη, προσάναμμα», κακομαθημένος = «κακὴ ἀνατροφή», κλπ. κλπ.

Καὶ ναὶ μὲν ἐκ τῶν διδομένων φράσεων δύναται τις νὰ ἀντλήσῃ λέξεις καὶ τύπους τινὰς ἰδιωματικούς κατ' ἀρχὴν, ἀν καὶ γνωστοὺς ἄλλοθεν, ἀλλὰ τοῦτο ἀπαιτεῖ ἰδιαιτέραν προσοχὴν κατὰ τὴν διάκρισιν τῶν κοινῶν ἀπὸ τῶν ἰδιωματικῶν. Οὕτω δύναται τις νὰ διακρίνῃ π.χ. τοὺς ρηματικούς τύπους ἤραχα (= ἤλθα), πήκαμε (= εἴπαμε), φοβούμαστε, ψούνισα.

Ἐνδιαφέρων εἶναι ὁ σχηματισμὸς τῆς γενικῆς πληθ. τῶν παροξυτόνων οὐσιαστικῶν εἰς -ιῶ καὶ οὐχὶ -ῶ, κατ' ἀναλογίαν ἄλλων ἐχόντων ι πρὸ τῆς καταλήξεως, π.χ., κατὰ τὰ παπούτσια - παπουτσιῶ, δόντια - δοντιῶ, καράβια - καραβιῶ, ἀδρέφια - ἀδρεφιῶ, εἶπον καὶ ροῦχα - ρουχιῶ, ἀλλὰ τῶν ἀλόγω - (προπαροξυτόνως). Ἐπίσης οἱ γνωστοὶ ηὔξημένοι διὰ τοῦ ἀρχικοῦ η ρηματικοὶ τύποι : ἤδινα, ἤμπα, ἤβγα καὶ ὁ μεικτὸς διὰ συλλαβικῆς καὶ χρονικῆς ἅμα αὐξήσεως : ἤερχόμουνα.

Τοῦλάχιστον διὰ τὴν ἐπιμονὴν τῆς συλλογέως εἰς τὴν ἔστω καὶ μικρὰν συμβολὴν τῆς εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ σμυρναϊκοῦ ἰδιώματος, κρίνεται αὕτη ἐπαινετέα.

Ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ

Ἄθ. Κωστάκης

Δικ. Βαγιακάκος

Στ. Μάνεσης (Εἰσηγητῆς)

Κατ' απόφασιν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑταίρων ἀπενεμήθησαν εἰς τὰς ἀνωτέρω κριθείσας συλλογὰς αἱ ἑξῆς τιμητικαὶ διακρίσεις :

Α/ Βραβεῖον ἐκ 2.500 δρχ. μετ' ἐπαίνου εἰς τὰς συλλογὰς τῶν κ.κ. Π. Πετρῆ, Φ. Λίτσα, Σαρ. Ἀντιόχου, Ἀν. Κατέχη καὶ δ/δος Μαρ. Χαραλάμπους.

Β/ Βραβεῖον ἐκ 2.000 δρχ. εἰς τὰς συλλογὰς τῶν κ.κ. Γ. Ἀφένδρα, Εὐστρ. Μπακογιώργου, Στ. Βεντούρα — Κ. Πατζη καὶ Ξεν. Ἀναγνωστοπούλου.

Γ/ Βραβεῖον ἐκ 1.500 δρχ. εἰς τὰς συλλογὰς τῶν Ἰ. Βελεγράκη, Ἐμμ. Πιτυκάκη καὶ Ἀθ. Παπαθανασοπούλου.

Δ/ Ἐπαινος εἰς τὴν συλλογὴν τῆς κ. Στέλλας Πετράκη.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1962-63

Αί υποβληθεῖσαι εἰς τὸν ὑπὸ τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας προκηρυχθέντα ἐφέτος διαγωνισμὸν γλωσσικαὶ συλλογαὶ ἀνέρχονται εἰς δέκα : δύο ἐκ Κρήτης καὶ ἀνὰ μία ἐξ Αἰτωλίας, Ἀκαρνανίας, Καππαδοκίας, Κερκύρας, Κύπρου, Μεγάρων, Πελοποννήσου καὶ ἐκ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Ἐκ τῶν τόπων προελεύσεως τῶν συλλογῶν τούτων καθίσταται φανερόν ὅτι εἰς τὸν διενεργούμενον διαγωνισμὸν ἀντιπροσωπεύονται ἄρκετοὶ Ἑλληνικοὶ τόποι, κείμενοι εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ χώρου. Δύο ἐκ τούτων, ἡ Αἰγιαλοῦσα Κύπρου καὶ οἱ Ὀθωνοὶ Κερκύρας, προσφέρουν τὸ πρῶτον γλωσσικὸν ὕλικόν. Ἀπουσιάζουν ἐν τούτοις βασικοὶ Ἑλληνικοὶ χώροι, ὡς εἶναι ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη, ἡ Ἡπειρος καὶ αἱ νῆσοι, ὅπου παραμένει εἰσέτι ἀθησαύριστον ἄφθονον ὕλικόν.

Ἐκ τῶν συμμετεχόντων εἰς τὸν διαγωνισμὸν, τρεῖς μόνον προσέρχονται τὸ πρῶτον. Οἱ λοιποὶ μετέχουν διὰ δευτέραν, τρίτην καὶ τετάρτην φοράν. Ἡ διαπίστωσις αὕτη δὲν εἶναι εὐχάριστος, διότι ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πρόσκλησις τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας δὲν εὐρίσκει τὴν προσδοκωμένην ἀπήχησιν. Δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι εἰς τοῦτο πολὺ συμβάλλει τὸ μέτριον χρηματικὸν ποσόν, διὰ τοῦ ὁποίου βραβεύονται οἱ συλλογεῖς. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, ἐάν, παραλλήλως πρὸς τὴν σταθερὰν χορηγίαν τῆς Μπαγκείου Ἐπιτροπῆς, ἐπαγιοῦτο καὶ ἡ τὸ πρῶτον κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούλιον δοθεῖσα εἰς τὴν Ἑταιρείαν ἐνίσχυσις παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν ἐκ δραχμῶν εἴκοσι χιλιάδων (20.000), διότι τότε θὰ ὑπῆρχον αἱ σχετικαὶ προϋποθέσεις διὰ τὴν διεύρυνσιν τοῦ διαγωνισμοῦ τούτου, ὅστις τόσον πολὺ εἶναι χρήσιμος διὰ τὸν πλουτισμὸν τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

Ἐκ τῶν ὑπὸ κρίσιν χειρογράφων συλλογῶν, ἐάν ἐξαιρέσωμεν τὴν ἐκ Μεγάρων καὶ τὴν ἐκ Φλογητῶν Καππαδοκίας, τῶν ὁποίων τὸ ὕλικόν, δι' ἔλλειψιν πείρας τῶν συλλογέων, ὡς πρὸς τὸν τρόπον συγκεντρώσεως καὶ καταγραφῆς αὐτοῦ, εἶναι ἐν τινὶ μέτρῳ ἄχρηστον, αἱ λοιπαὶ προσφέρουν χρήσιμον γλωσσικὴν ὕλην. Εἶναι δὲ αὗται αἱ ἀκόλουθοι :

1. «Δημῶδες γλωσσικὸν ὕλικόν ἐν χρήσει εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τέως δήμου Ἐννέα χωρίων Κισάμου, νομοῦ Χανίων» (Κρήτης).

Ἀρχίζω ἀπὸ τὴν χειρόγραφον συλλογὴν Νικολάου Πιμπλῆ, ἀποτίων φόρον τιμῆς εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀποθανόντος συλλογέως. Ὁ Νικόλαος Πιμπλῆς, συνταξιούχος Ἐπιθεωρητῆς τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, μετέχων διὰ δευτέραν φοράν εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς Ἑταιρείας, δὲν εἶχε τὴν τύχην νὰ ἴδῃ τοὺς κόπους του βραβευομένου καὶ πάλιν. Τὸ χειρόγραφον ἐξ ἑκατὸν πενήντηκα ἐπτὰ σελίδων (157) μεγάλου σχήματος περιέχει ποικίλην γλωσσικὴν ὕλην ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ τέως δήμου τῶν Ἐννέα χωρίων Κισάμου, τοῦ νομοῦ Χανίων. Ὁ λεξικολογικὸς πλοῦτος τοῦ χει-

ρογράφου φαίνεται ἐκ τοῦ πλήθους τῶν κεφαλαίων, τὰ ὅποια περιλαμβάνει: ὁ ἄνθρωπος καθ' ἑαυτόν, συγγενολογία, σωματολογία, δίαίτα, ὑγιεινὴ τοῦ σώματος, νόσοι, ἐνδυμασία, ὑπόδησις, οἰκία, βίος χειρσαῖος, δάσος, ἀγρός, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, θερισμός, ἀλωνισμός, ἀμπελοργία, γαλακτοκομία, θήρα, κτηνοτροφία, ποιμενικὸς βίος, τέχναι (κτιστικὴ - ξυλουργικὴ - σχοινοπλοκικὴ - γλυπτικὴ - κλωστικὴ - ὑφαντικὴ) δημῶδης μουσικὴ, χοροί, μουσικοὶ σκοποί, ἀλευρόμυλος, ἀρτοποιία, ἀλιεία, ἀλυκαὶ-ἀλάτι, ζωολογία, τοπωνύμια, ὀνόματα ψαριῶν. Προσφέρει διακοσίας εἴκοσι καὶ μίαν παροιμίας, γνωμικὰ καὶ φράσεις μετὰ τῶν σημασιῶν των, παραθέτει ἐπίσης στοιχεῖα φωνητικῆς, γραμματικῆς καὶ συντάξεως τοῦ ἰδιώματος καὶ δίδει τοπωνύμια, περιγράφων ἀναλυτικῶς ἐκάστην τοποθεσίαν. Ἡ ἀγάπη τοῦ συλλογέως πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα τὸν ὤθει μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὸ παρὸν χειρόγραφον τὰς ἀπόψεις του διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τοπικοῦ τουρισμοῦ.

Εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν ἀνωτέρω κεφαλαίων ὁ συλλογὸς παραθέτει πλῆθος ἰδιωματικῶν λέξεων, ἀλλ' ἀτυχῶς παραλείπει, ἐξαιρέσει ἐλαχίστων περιπτώσεων, νὰ δώσῃ τὴν σημασίαν ἐκάστης τούτων εἰς φράσεις ἐκ τοῦ προφορικοῦ δημῶδους λόγου. Διὰ τὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων δὲν καταβάλλει τὴν δέουσαν προσπάθειαν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους πολὺ θὰ συνέβαλλε διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ κατὰ τὰ ἄλλα πλουσιωτάτου τούτου ὑλικοῦ, ἐὰν ἀνελάμβανε τὴν ἀποδελτίωσιν αὐτοῦ συντάκτης γνωρίζων τὰ Κρητικὰ ἰδιώματα. Τὸ χειρόγραφον κρίνεται βραβεύσιμον.

2. Στράτου Μπακογιώργου, καθηγητοῦ Μαθηματικῶν, «Γλωσσικὴ ὕλη ἐξ Ἀχυρῶν Ἀκαρνανίας καὶ τῶν πέριξ χωρίων».

Ὁ συλλογὸς μετέχει τοῦ διαγωνισμοῦ διὰ τρίτην φοράν. Τὸ προσφερόμενον ὑπ' αὐτοῦ γλωσσικὸν ὑλικὸν περιέχεται εἰς δύο τετράδια. Τὸ ἓν ἐκ τούτων, μεγάλου σχήματος ἐξ 149 σελίδων, περιέχει ποικίλην γλωσσικὴν ὕλην διατεταγμένην ἀλφαβητικῶς, ἀρχίζουσαν ἀπὸ τὸ γράμμα Κ καὶ ἀποτελοῦσαν συνέχειαν τῆς ὕλης τῶν δύο προηγουμένων χειρογράφων τοῦ αὐτοῦ συλλογέως. Τὸ δεύτερον τετράδιον, ὀρθοῦ σχήματος ἐξ 69 σελίδων, περιέχει περὶ τὰς ἐξακοσίας παροιμίας καὶ γνωμικὰ, ὡς καὶ εἴκοσι τέσσαρα μοιρολόγια. Μέγα πλεονέκτημα τῆς προσφερομένης ὕλης ἀποτελοῦν αἱ ἄφθονοι φράσεις ἐκ τοῦ δημῶδους λόγου, αἱ ὅποια συνοδεύουν ἕκαστον λῆμμα. Αἱ φράσεις αὗται εἰς τινὰ ἐκ τῶν λημμάτων ὑπερβαίνουσι τὰς εἴκοσι. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου καὶ τὰ κοινότερα λήμματα ἀποκτοῦν ἰδιαιτέραν ἀξίαν. Διὰ τὴν πιστὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων ὁ συλλογὸς καταβάλλει προσπάθειαν καὶ ἐπιτυγχάνει ἐν πολλοῖς. Παραθέτων ἐντὸς παρενθέσεως τὸν ἀλώβητον τύπον τοῦ λήμματος, βοηθεῖ εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν φωνητικῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν αἱ ἰδιωματικαὶ λέξεις. Ἡ αὐστηρὰ ἀλφαβητικὴ σειρά, τὴν ὁποίαν τηρεῖ ὁ συλλογὸς, προκαλεῖ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι οὗτος ἐργάζεται τῇ βοηθείᾳ λεξικοῦ. Ὁ τρόπος οὗτος ἐργασίας φαίνεται ὅτι τὸν παρασύρει ἐνίοτε καὶ παραθέτει λόγια στοιχεῖα (ἐλάχιστα εὐτυχῶς), ὡς δημῶδη. Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν παροιμιῶν τινὲς τυγχάνουν κοινὰ ὅπως, π.χ., ὅποιους βιάζιτι σκουντάφι, ὅποιους ἔχ' τὰ γένια, ἔχ' κί τὰ χτένια, ὅποιους ἔχ' τ' μυῖγα μυγιάζιτι κ.ἄ. Ἐνίοτε ἐκλαμβάνει ὡς παροι-

μίας, φράσεις ἢ ἀράς : *τᾶχει χαμένα, τᾶχει τετρακόσα, κουρουφέξαλα, νὰ σὶ πάν' οἱ τέσσιρις, νὰ καίουνταν ἢ κούνια π'σὶ κούν'σι*. Εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν παροιμιῶν δὲν ἐπιτυγχάνει πάντοτε οὔτε δίδει τὴν σημασίαν τῶν ἰδιωματισμῶν, οἱ ὅποιοι περιέχονται εἰς αὐτάς. Τὰ εἴκοσι τέσσερα μοιρολόγια τῆς συλλογῆς φαίνονται γνήσια δημιουργήματα τῆς λαϊκῆς μουσῆς. Ὁ συλλογεὺς ἀποφεύγει καὶ ἐδῶ νὰ δώσῃ τὴν ἐρμηνείαν τῶν περιεχομένων εἰς αὐτὰ ἰδιωματικῶν στοιχείων. Παρὰ τὰ μειονεκτήματα ταῦτα, τὸ χειρόγραφον κρίνεται ὡς ἓν τῶν καλυτέρων τοῦ διαγωνισμοῦ καὶ συνεπῶς βραβεύσιμον, διὰ τὸν λεξιλογικὸν πλοῦτον, τὴν ἐρμηνευτικὴν σαφήνειαν καὶ τὴν ἀκριβῆ φωνητικὴν ἀπόδοσιν τοῦ βορείου ἰδιώματος τῶν Ἀχυρῶν Ἀκαρνανίας.

3. *Ξενοφῶντος Ἀναγνωστοπούλου*, «Γλωσσικὴ ὕλη ἐκ τῆς ὄρεινῆς περιοχῆς τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος τῆς νοτίως τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ, ἔνθα τὰ χωρία: Πύργος Ὑπάτης, Περιστέρι, Μεσοχώρι, Λυχνόν, Καστανιά, Νεοχώρι Ὑπάτης, Δάφνη, Ἀνατολή, Μάρμαρα, Κολοκυθιά, Περιβόλι, Καστριώτισσα, Διχώρι, Μαυρολιθάρι, Καλοσκοπή, Παύλιανη καὶ Στρώμνη».

Τὸ χειρόγραφον, ἐξ 126 σελίδων μεγάλου σχήματος, φέρει τὸν τίτλον «Γεωργικὴ ὀρολογία». Ὁ συλλογεὺς μετέχει τοῦ διαγωνισμοῦ διὰ τετάρτην φοράν. Μετὰ τὴν ἀποκτηθεῖσαν πεῖραν καὶ τὴν προσεκτικὴν καὶ ἐπιμελετημένην ἐργασίαν του προσφέρει καὶ τὴν φοράν ταύτην πλοῦσιον καὶ χρήσιμον ὕλικόν. Παραθέτει τὴν ὀρολογίαν τῆς ἀγροτικῆς κατοικίας, τῶν ἐπίπλων, σκευῶν καὶ ἐργαλείων, ὅπως ἀκριβῶς τὰ διατυπώνει εἰς τὴν γλῶσσαν του ὁ λαός, προσφέρων οὕτω φράσεις καὶ λέξεις ἀσυνήθεις. Δίδει ἐπίσης παροιμίας, τὰς ὁποίας ἐρμηνεύει ἐπιτυχῶς, καθὼς καὶ εὐχὰς, ἀράς καὶ βλασφημίας. Εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν σημασιῶν εἶναι σαφῆς καὶ ἀποδίδει πιστῶς τὴν φωνητικὴν τῶν ἰδιωματικῶν στοιχείων παραθέτων ἐντὸς παρενθέσεως τὸν ἀλώβητον τύπον ἐκάστου λήμματος. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἡ ὀρολογία τοῦ ἀρότρου καὶ ἐν γένει οἱ γεωργικοὶ ὄροι, οἱ ὅποιοι παρέμειναν, ὅπως καὶ εἰς τὸν λοιπὸν Ἑλληνικὸν χῶρον, γνήσιοι Ἑλληνικοὶ ὡς οἱ : *γυνὶ τό, σταβάρ' τό, σπάθ' ἢ, παράβουλα τὰ* (= τὰ πτερύγια ἐκατέρωθεν τοῦ ἐλύματος), *ζ'γὸς ὀ, ζέβλις οἱ* (= ζευγαί), *ζεβλόσκοινα τὰ, β'κέντρα ἢ, ζ'γουμάχ' τὸ* (ζυγομάχι = προβιὰ προσηρμοσμένη εἰς τὸ τιμῆμα τοῦ ζυγοῦ, τὸ ὅποιον ἐπικάθηται ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ βοδιοῦ, διὰ νὰ ἀποφεύγεται ὁ τραυματισμὸς τοῦ ζώου διὰ τῆς συνεχοῦς τριβῆς), *καρπουλόι τὸ* (καρπολόγος) κ.ἄ. Τὴν λεπτομερῆ ἐρευναν τοῦ συλλογεῶς φανερώνει ἐπίσης ἡ ποικιλία ὀνομασιῶν εἰς τὴν δημῶδη γλῶσσαν τῶν γεωργικῶν λιπασμάτων. Διὰ πάντα ταῦτα ἡ συλλογὴ κρίνεται βραβεύσιμος.

4. *Ἰωάννου Βελεγράκη*, πτυχιούχου φιλολόγου, «Γλωσσικὴ ὕλη ἐκ Πύργου Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης».

Εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἀπόκειται τὸ ὑπ' ἀριθ. 435 χειρόγραφον, περιέχον γλωσσικὴν ὕλην ἐκ Μονοφατσίου, τὸ ὅποιον ὑπεβλήθη εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1925 ὑπὸ Γ. Ἀναγνωστοπούλου. Μετὰ παρέλευσιν τριάκοντα ὀκτῶ ἐτῶν ἔχομεν τὴν συλλογὴν Βελεγράκη. Εἶναι ἡ δευτέρα

κατὰ σειράν, τὴν ὁποίαν ὑποβάλλει ὁ συλλογεύς. Ἡ πρώτη περιέχει τοὺς ποιμενικούς ὄρους ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Ἀστερουσιῶν ὄρέων. Ἡ ὑπὸ κρίσιν συλλογὴ περιέχει γλωσσάριον διατεταγμένον κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν ἐκ τεσσαράκοντα ὀκτῶ σελίδων (48) μεγάλου σχήματος καὶ δύο προσθήκας, ἐξ ὀκτῶ (8) σελίδων ἑκάστη, ἐξ ὧν ἡ μία περιέχει τοὺς ὄρους τοῦ ὕφαντικοῦ ἴστοῦ καὶ ἡ ἑτέρα γεωργικούς ὄρους.

Ὁ συλλογεύς, συμμορφούμενος πρὸς τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἑταιρείας, συνοδεύει ἕκαστον λῆμμα διὰ φράσεων ἐκ τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας, δίδει μὲ ἀρκετὴν σαφήνειαν τὴν σημασίαν ἑκάστου λήμματος καὶ ἀποδίδει κατὰ τὸ δυνατόν τὴν φωνητικὴν τῶν ιδιωματικῶν λέξεων. Ἐν τῷ λεξιλογίῳ συναντῶμεν ἀρχαιοπινῆ τινα στοιχεῖα ὡς : ἀνέλαξη ἢ, τὸ ἀρχ. οὖσ. ἀνάλεξις = πολυπληθῆς συγκέντρωσις, ἀράσσω μὲ τὴν σημ. τοῦ προσκρούω, ἐπιτίθεμαι, ἀφοροῦμαι, τὸ ἀρχ. ὕφορῶμαι = ὑποπτεύομαι, βίζηλος = ἐπίζηλος, ἔχνος (ἔθνος), τὰ ἔχνη = τὰ ζῶα, ποτρομῶ = ἀποτολμῶ κ.ἄ. Συναντῶμεν ἐπίσης Ἰταλικά καὶ Τουρκικά στοιχεῖα ὡς : *δακέρνω*, *δακάρω* (τὸ Ἰταλ. *intaccare*) = ἀρχίζω τι, καταπιάνομαι μὲ κάτι, *ἐδουρία ἢ* = ἡ ὁσμὴ (τὸ Ἰταλ. *odore*), *βοτζάλε* τὸ = τὸ κυκλικὸν στόμα πηγαδιοῦ (τὸ Ἰταλ. *bozzale*). *λιγαδούρα ἢ* = τὸ δέσιμον (Ἰταλ. *legatura*), *μουζούρι* τὸ = τὸ μέτρον (Ἰταλ. *misura*), *ἀμέδε* φρ. *νᾶχης τ' ἀμέδε σου* = νὰ ἔχῃς τὸ νοῦ σου, νὰ προσέχῃς (Ἰταλ. *mente*), *βαϊλδίζω* = ἀποκάμνω (Τουρκ. *bayilmak*), *διγριμί* = κατ' εὐθειαν (Τουρκ. *dogru*), *δαβραδίζω* = ἀναλαμβάνω, ἀναρρωνύω (Τουρκ. *davranmak*) κ.ἄ. Ὁ συλλογεύς συγχέει ἐνίοτε τὰ ὁμόηχα, ὑπάγων ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ λῆμμα π.χ. *ἀδάρα ἢ* = ἡ ὁμίχλη (τὸ Βυζαντ. ἀντάρα, ἐντάρα), καὶ *ἀδάρα ἢ* = τὸ ἀπόβαρον (Ἰταλ. *tara*) καὶ ἀντιστρόφως, τὸ αὐτὸ λῆμμα ὑπάγει ὑπὸ διαφορετικὴν ἑτυμολογικὴν ἀρχὴν, ἐὰν παρουσιάζει διαφόρους σημασίας, ὡς, π.χ., τὸ ρ. *ἀνεγυρίζω* = προσπερνῶ στροφὴν τινα καὶ *ἀνεγυρίζω* = ἀποφεύγω τόπον ἢ λόγον τινα. Ἡ ὁρολογία τοῦ ὕφαντικοῦ ἴστοῦ, τὴν ὁποίαν ὁ συλλογεύς συνοδεύει καὶ διὰ σχημάτων, εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων συλλογῶν τοῦ εἴδους τούτου, τῶν ἀποκειμένων εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ. Ἡ συλλογὴ κρίνεται βραβεύσιμος.

5. Ἀναστασίου Κατέχη, «Γλωσσικὸν ὕλικὸν ἐξ Ὀθωνῶν Κερκύρας», τετράδιον μεγάλου σχήματος ἐκ τριακοσίων (300) σελίδων, ἀραιῶς γεγραμμένων.

Ὁ συλλογεύς μετέχει τοῦ διαγωνισμοῦ διὰ δευτέραν φοράν. Ἐκ τῆς νησίδος τῶν Ὀθωνῶν, ἡ ὁποία κεῖται βορειοδυτικῶς τῆς Κερκύρας καὶ ἀπέχει ἀπὸ ταύτης τεσσαράκοντα (40) περίπου μίλια, ὅσον ἀκριβῶς ἀπέχει καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ λιμένος Otranto (ἀρχ. Ὑδροῦς), ἔχομεν μόνον τὰς δύο συλλογὰς τοῦ Κατέχη. Οὗτος ἀντλεῖ τὸ ὕλικόν ἐκ τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας καὶ παρουσιάζει οὕτω ποικίλον μὲν καὶ χρήσιμον ὕλικόν, ἀλλὰ ἄνευ λεπτομερειῶν, τὰς ὁποίας θὰ εἶχεν, ἐὰν ἠρεῦνα εἰδικούς τομεῖς τῆς δραστηριότητος τῶν κατοίκων, ὡς, λ.χ., τοὺς τομεῖς τοῦ γεωργικοῦ, τοῦ ποιμενικοῦ, τοῦ ἀλιευτικοῦ βίου κ.ἄ.

Τὸ ἴδιωμα παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ὡς πρὸς τὸ λεξιλόγιον καὶ τὴν φωνητικὴν. Περιέχει, ὡς εἶναι φυσικόν, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς νήσου, Ἰταλικά

στοιχεῖα ὡς : *χάβρος* = ὁ σιδηρουργός (Ἰταλ. *fabbro*), *λάπι τὸ* = τὸ μολυβδοκόνδυλον (Ἰταλ. *lapis*), *μακιά ἡ* = ἡ κηλὶς (Ἰταλ. *macchia*), *κομιδόρα ἡ* = ἡ ντομάτα (Ἰταλ. *romidoro*), *βάϊ* = ἐπιφών., ἀλλοίμονο (Ἰταλ. *guai*), *σκάνιο τὸ* = ἡ καρέκλα (Ἰταλ. *scanno*) κ.ἄ. Παρατηρεῖται σποραδικὴ ἀποβολὴ τῶν ἀτόνων *ου* καὶ *ι* κατ' ἐπίδρασιν προφανῶς τῆς γειτονικῆς Ἡπειροῦ : Ἐρείκουσα > Ρούκ'σα, Ἐρεικουσιώτης > Ρουκ'σ'ιώτης, Καρουσάδες - Καρουσαδίτης > Καρ'σαδίτης, Περουλαδίτης > Περ'λαδίτης, τῆς ἔκρινε > τ'ς ἔκρινε, μεταζυμώνω > ματαζ'μώνω. Ἐπίδοσιν παρουσιάζει ἡ πρόθεσις *ματὰ* < μετά, ἐν συνθέσει μετά ρημάτων, ἀντὶ τῆς κοινῆς προθέσεως *ξανὰ* - : *ματαδαρτίζω*, *ματαζαβώνω*, *ματαταράζω*, *ματαφορτώνω* κ.ἄ. Ἄσυνήθης εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ *μ* εἰς *β* πρὸ τῶν ὑγρῶν : *συκαμινέα* - *συκαμινιά* *σκαβνιά*, *συκάμινο* > *σκάβνο*, *μουρλίζομαι* > *βουρλίζομαι*, *μουρλοκομεῖο* > *βουρλοκομεῖο* *χαμηλά* > *χαβ'λά*. Παρατηρεῖται ἡ ἀρχαία προφορὰ τοῦ *υ* = *ου* : *σκύβω* > *σκούβω*, *σκύψιμο* > *σκούψιμο*, *σκυφτά*, > *σκουφτά*, *ἀρμύρα* > *ἀρμούρα*, *μύτη* > *μούτη* κ.ἄ., ἀκούονται ἐπίσης τὰ μέσα ἡχηρὰ *b*, *g*, *d* : *βόσ'κος* > *μπόσικος*, *χοδροκέφαλος*, *σκουδράω*, *γόφος* (τὸ ψάρι γοφάρι), *μέρμηγας*, *σφάλαγας* (τὸ σφαλάγγι).

Τὸ χειρόγραφον προσφέρει χρήσιμον γλωσσικὸν ὕλικὸν καὶ θεωρεῖται διὰ τοῦτο βραβεύσιμον.

6. *Γεωργίου Χατζηγεωργίου*, «Γλωσσικὴ ὕλη ἐξ Αἰγιαλούσης τῆς Κύπρου». Τὸ προσφερόμενον ὕλικὸν εἶναι τὸ πρῶτον ἀπόκτημα τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἐκ τῆς περιοχῆς ταύτης τῆς Κύπρου.

Ὁ συλλογεὺς, σπουδαστής, ἔχων ὑπ' ὄψιν του τὰς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἐταιρείας, ἀντλεῖ τὸ ὕλικὸν ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Δίδει τὴν ὀνομασίαν ἐκάστου τῶν μελῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐν λεπτομερείᾳ, τῶν μερῶν τῆς οἰκίας, τῶν σκευῶν, τῶν ἐργαλείων, τῆς ἐνδυμασίας, τῆς ὑποδήσεως, τῆς διαίτης, τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων, τῆς ἀρτοποιίας. Προτάσσει φωνητικὸν διάγραμμα τῆς προφορᾶς τῶν παχέων συμφώνων *σ*, *ζ*, *ξ*, *ψ* καὶ τοῦ φθόγγου *τσ*. Προσέχει πολὺ εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἀκριβῆ φωνητικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων. Περιγράφει λεπτομερῶς τὰ ἀντικείμενα. Παραθέτει τέσσαρας (4) φωτογραφίας, εἰς τὰς ὁποίας εἰκονίζονται ἐργαλεῖα τοῦ φούρνου καὶ γεωργικὰ τοιαῦτα. Δίδει σαφῶς τὴν σημασίαν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων, συνοδεύων δὲ ἕκαστον λῆμμα διὰ φράσεων ἐκ τοῦ καθημερινοῦ λόγου προσφέρει διὰ τοῦ τρόπου τούτου καὶ νέα λήμματα. Ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ κεφάλαιον *Φυσιογνωμία*, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ συλλογεὺς παραθέτει ἕκατὸν δώδεκα (112) παρωνύμια, τινὰ τῶν ὁποίων, ὅπως ἀσυνήθη, εἶναι ἐνδεικτικὰ τῆς παρατηρητικότητος τοῦ λαοῦ : *φυσανέμης* = ὁ καιροσκοπός, *ἄστομος* = ὁ ὀλιγαρχής, ὁ τρώγων ὀλίγον, *πουλ-λαόφωνος* = ὁ ἔχων λεπτὴν φωνήν, *κορτοντήρας* = ὁ ἔχων προτεταμένον τὸ στήθος, *παραξόρτινος* = ὁ ἐκκεντρικός, *τουμπόσειλος* = ὁ ἔχων προτεταμένα, *χονδρὰ χεῖλη* κ.ἄ.

Τὸ ἰδίωμα Αἰγιαλούσης παρουσιάζει τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς διαλέκτου τῆς Κύπρου, ἥτοι : 1/ τὴν διατήρησιν τοῦ τελικοῦ *ν* : *ἀρφάλιν* < ἀφάλι, *ν-νερόν*, *ψωμῖν* κ.ἄ., 2/ τὰ διπλᾶ σύμφωνα, τὰ ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως καὶ τὰ ὑστερογενῆ :

ἄλ-λος, ἥλ-λιος, καλ-λύτ-τερος, συντυχάν-νω, γυρίζ-ζω, μ-μάθηα, κόκ-καλο κ.ἄ., 3/ τὴν σίγησιν τῶν μεσοφωνηεντικῶν β, γ, δ : ζαβοπόδης > ζαοπόας, στραβός > στραός, 4/ τὴν φωνητικὴν ἐξέλιξιν τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων : ρδ > ρτ, ργ > ρκ >, ρια > ρκα, λγ > ρκ, βδ > βτ > φτ, βγ > φκ, γδ > χτ : ἀναριοδόντης > ἀναρκοδόντας, διαβολεμένος > θκιασλεμένος, βούλγαρος > βούρκαρος, φευγιό > φευκόν κ.ἄ. Ἀκούεται ἐπίσης ἡ ρηματικὴ κατάληξις -ίσκω -ομαι : πλυνίσκω -ομαι.

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἐὰν ὁ συλλογεὺς, συνεχίζων τὴν συγκέντρωσιν ὑλικοῦ, ἔδιδε τοὺς γεωργικοὺς, ποιμενικοὺς, ἀλιευτικοὺς καὶ ναυτικοὺς ὄρους τοῦ χωρίου του, ὡς καὶ ὑλικὸν ἐξ ἄλλων τομέων τῆς δραστηριότητος τῶν κατοίκων.

Τὸ χειρόγραφον Χατζηγεωργίου κρίνεται ἐν τῷ συνόλῳ του ἄξιον βραβεύσεως.

7. Φωτίου Λίτσα, Χειρόγραφον ἐκ τριακοσίων (300) σελίδων μικροῦ σχήματος περιέχον γλωσσικὴν ὕλην ἐκ «Βερεστιᾶς Τριφυλίας».

Ὁ συλλογεὺς μετέχει, διὰ τετάρτην ἤδη φοράν, τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἑταιρείας. Αἱ τρεῖς προηγούμεναι συλλογαί του ἐκρίθησαν μεταξύ τῶν πρώτων. Τὸ ὑπὸ κρίσιν χειρόγραφον περιέχει τὰς ὀνομασίας τῶν μερῶν τῆς οἰκίας, τῶν σκευῶν, ἐπίπλων, ἐργαλείων τοῦ φούρνου, τὴν ὀρολογίαν τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ, τὰς ὀνομασίας φιδιῶν καὶ ἔρπετῶν καὶ εἰς τὸ τέλος παρατίθενται ἐν παραρτήματι «γλωσσικὰ ποικίλα», ὡς τιτλοφορεῖ ὁ συλλογεὺς διαφόρους ἰδιωματικὰς λέξεις. Παρὰ τὰς τριακοσίας (300) σελίδας του, τὸ χειρόγραφον δὲν περιέχει ἀνάλογον εἰς ποσότητα ὑλικόν, διότι αἱ λέξεις εἶναι ἀραιὰ γραμμέναι, πολλὰ δὲ λήμματα μετοχῶν, διδόμενα εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν τριῶν γενῶν, ἔπρεπε νὰ ὑπαχθοῦν ὑπὸ τὸ οἰκεῖον ρῆμα. Δίδει μὲ σαφήνειαν τὴν σημασίαν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων, παρεμβάλλων σχετικὰ γνωμικὰ καὶ παροιμίας, τὰ ὅποια δίδουν ἰδιαιτέραν ἀξίαν εἰς τὸ χειρόγραφον. Πολλὰ ἐκ τῶν φράσεων, τὰς ὁποίας παραθέτει ἐπίσης διὰ τὴν σημασίαν τῶν λημμάτων φαίνονται στερεότυποι, δὲν προέρχονται ἐκ τῆς καθημερινῆς ἀβιάστου ὁμιλίας τοῦ λαοῦ.

Τὸ χειρόγραφον ἐν τῷ συνόλῳ του κρίνεται βραβεύσιμον.

8. Ἀθανασίου Παπαθανασίου, πτυχιούχου τῆς Νομικῆς, τετράδιον ἐξ ἑκατὸν πέντε (105) πυκνογραμμένων σελίδων μικροῦ σχήματος, περιέχον γλωσσικὴν ὕλην ἐκ τοῦ χωρίου Περίστα τῆς Αἰτωλίας, ἰδιαιτέρας πατρίδος τοῦ συλλογέως.

Οὗτος μετέχει τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Ἑταιρείας διὰ τρίτην φοράν, προσφέρων γλωσσικὴν ὕλην ἐκ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε χωρίου. Ἡ ὑπὸ κρίσιν συλλογὴ περιέχει 1408 λήμματα. Αἱ πρώται 60 σελίδες περιέχουν ἀνάμεικτον ὑλικόν, αἱ δὲ ὑπόλοιποι διατεταγμένον ἀλφαβητικῶς. Τὰ λήμματα εἶναι, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀσυνήθη, αἱ σημασίαι τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων δίδονται σαφῶς, αἱ δὲ συνοδεύουσαι αὐτὰς φράσεις προέρχονται ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀβιάστου λόγου τοῦ λαοῦ. Μετὰ πολλῆς προσοχῆς, ἐπίσης, δίδει τὴν φωνητικὴν τοῦ βορείου ἰδιώματος τῆς Περιστας. Ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ κεφάλαιον «Φράσεις τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας», ὅπου παρατίθενται περὶ τὰς εἴκοσι φράσεις χαρακτηριστικαὶ τοῦ ἰδιώματος, ὡς αἱ ἀκόλουθοι : πάει τ'φέκ' = πάει κατ' εὐθείαν, τοῦ φεγγάρ' δειπνάει = εἶναι μεσάνυχτα, χρουστάου οὐβραλίκα = ἔχω πολλὰς ἀμαρτίας, θὰ βάλου

τὰ νόχια μου τσαπιὰ = θὰ καταβάλω πᾶσαν προσπάθειαν, ἀρμέϊτ' ἡ γῆ = τὸ ἔδαφος κατολισθαίνει κ.ἄ.

Τὸ χειρόγραφον κρίνεται διὰ ταῦτα βραβεύσιμον.

9. Ἐλευθερίου Τσιτσοπούλου, «Γλωσσικὴ καὶ λαογραφικὴ ὕλη ἐκ τοῦ χωρίου Φλογητὰ τῆς Χαλκιδικῆς», ἐξ 120 σελίδων μεγάλου σχήματος καὶ ἐτέρων 85 σελίδων τετραδίου 8ου σχήματος.

Τὰ χειρόγραφα ταῦτα περιέχουν λεξιλόγιον, κατάλογον βαπτιστικῶν ὀνομάτων, ἀφηγήσεις εἰς τὸ Καππαδοκικὸν ἰδίωμα, παραμῦθια, ἀνέκδοτα καὶ διάφορα ἔθιμα. Ὁ συλλογεὺς, γεωργὸς τὸ ἐπάγγελμα, φαίνεται ἄνθρωπος μικρᾶς γραμματικῆς καταρτίσεως. Ἀσχολεῖται διὰ πρώτην φοράν μὲ τὴν συγκέντρωσιν γλωσσικοῦ ὕλικου καὶ ἐπὶ πλέον δὲν ἔχει ὑπ' ὄψιν τοὺς ἐντύπους ὁδηγίας τῆς Ἑταιρείας. Κατάγεται ἐκ τοῦ χωρίου Φλογητὰ τῆς Καππαδοκίας, ὅπως καὶ οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ νέου ὁμωνύμου χωρίου τῆς Χαλκιδικῆς, καὶ φιλοτιμεῖται διὰ τοῦτο νὰ δώσῃ τὴν γλῶσσαν τῆς ἀπολεσθείσης πατρίδος. Παρέχει, πράγματι, ἀφθονον ὕλικόν, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς προσφορᾶς τούτου καὶ ἡ ἀσάφεια τῶν ἐρμηνευμάτων καθιστοῦν αὐτό, ἐν πολλοῖς, ἄχρηστον.

Τὸ ἰδίωμα παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ὡς πρὸς τὴν φωνητικὴν, τὴν μορφολογίαν καὶ τὸ λεξιλόγιον. Ἐκ τῶν ἀφθόνων ἀρχαιοπινῶν στοιχείων, τὰ ὅποια περιέχονται εἰς τὸ λεξιλόγιον παραθέτω ἐνταῦθα μερικὰ : *ἰνιαιτός* τὸ ἀρχ. νεατός, τὸ πρῶτον ὄργωμα χέρσου ἀγροῦ, ὄρομα, τὸ ὄραμα, *ταυρῶ*, *νισκιά* = ἐστία, *κρούω*, *ντῶκα* = κτυπῶ, αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι : *τό 'μόν*, *τὸ σόν*, *τ' ἐμέτερ'* καὶ *κατ' ἀναλογίαν τὸ σέτερ'*. Ἐπίδοσιν παρουσιάζει ἡ ρηματικὴ κατάλ. -*ίσκω*.

Ἡ συλλογή, παρὰ τὰς πολλὰς ἐλλείψεις, κρίνεται βραβεύσιμος διὰ τὰ ὀλίγα μὲν, ἀλλὰ λίαν χρήσιμα στοιχεῖα, τὰ ὅποια περιέχει καὶ διὰ τὴν φιλότιμον προσπάθειαν τοῦ συλλογέως.

10. Ἰακώβου Ἠλία, «Γλωσσικὴ ὕλη ἐκ Μεγάρων καὶ ἄλλων τόπων». Χειρόγραφον εἰς σχῆμα μέγα ἐξ 90 σελίδων, αἱ ὅποια εἰς τὴν πραγματικότητά ἀντιστοιχοῦν πρὸς 70 περίπου, διότι πολλαὶ ἐξ αὐτῶν εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον γεγραμμέναι, ἄλλαι δὲ μόνον κατὰ τὸ τέταρτον.

Ὁ συλλογεὺς, βιοπαλαιστὴς ὀργανοπαίκτης, μὲ μικρὰν γραμματικὴν κατάρτισιν, ἐφιλοτιμήθη νὰ προσφέρῃ γλωσσικὸν ὕλικόν ἐκ τῆς ἰδιαίτερας αὐτοῦ πατρίδος, τὰ Μέγαρα, καὶ ἐξ ἄλλων τόπων, τοὺς ὁποίους ἐπεσκέφθη ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἐπαγγέλματός του. Ἡ προθυμία αὕτη τοῦ συλλογέως προκαλεῖ τὴν συμπάθειαν, ἀλλὰ τὸ δοθὲν ὑπ' αὐτοῦ ὕλικόν τυγχάνει, ἐν πολλοῖς, ἄχρηστον διὰ τοὺς ἀκολουθούσους λόγους : 1/ πολλῶν λημμάτων ἀγνοεῖται ὁ τόπος προελεύσεως, 2/ ἡ ἐρμηνεία τῶν σημασιῶν εἶναι ἀσαφής, 3/ τὸ αὐτὸ λῆμμα ἐπαναλαμβάνεται δις καὶ τρίς ἐν τῷ αὐτῷ λεξιλογίῳ, ὡς, π.χ., τὰ λήμματα *σοφρᾶς*, *τριούζα* κ.ἄ., 4/ παρερμηνεύει πολλὰ ἐκ τῶν λημμάτων, ὡς, π.χ., τὸ *χρυσοχέρης* = ἔξυπνος κ.ἄ. Ἐνίοτε ἐπιχειρεῖ καὶ ἐτυμολογίας καί, ὅπως εἶναι εὐνόητον, ἀποτυγχάνει.

Τὸ χειρόγραφον διὰ ταῦτα δὲν κρίνεται βραβεύσιμον. Ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ

προτείνει, νά δοθῇ εἰς τὸν βιοπαλαιστὴν συλλογέα ἕν χρηματικὸν ποσὸν ὡς συμβολικὴ βράβευσις τῆς προθυμίας του καὶ νά ὑποδειχθῇ εἰς αὐτὸν καταλλήλως νά ἀφήσῃ τὸ ἔργον τοῦτο δι' ἄλλους.

Ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπὴ

Ἄθ. Κωστάκης

Δικ. Βαγιακάκος

Ἀναστ. Καραναστάσης (Εἰσηγητῆς)

Κατ' ἀπόφασιν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑταίρων ἀπενεμήθησαν εἰς τὰς ἀνωτέρω κριθείσας συλλογὰς αἱ ἑξῆς τιμητικαὶ διακρίσεις :

Α/ Βραβεῖον ἐκ 3.000 δρχ. μετ' ἐπαίνου εἰς τὰς συλλογὰς τῶν κ.κ. Ν. Πιμπλῆ καὶ Εὐστρ. Μπακογιώργου.

Β/ Βραβεῖον ἐκ 2.500 δρχ. εἰς τὰς συλλογὰς τῶν κ.κ. Ξεν. Ἀναγνωστοπούλου, Ἰω. Βελεγράκη, Ἀναστ. Κατέχη καὶ Γεωργ. Χατζηγεωργίου.

Γ/ Βραβεῖον ἐκ 2.000 δρχ. εἰς τὰς συλλογὰς τῶν κ.κ. Φωτ. Λίτσα καὶ Ἄθ. Παπαθανασοπούλου.

Δ/ Βραβεῖον ἐκ 1.500 δρχ. εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ κ. Ἐλευθ. Τσιτσοπούλου καὶ

Ε/ Ἀμοιβὴν ἐκ 1.000 δρχ. εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ κ. Ἰακ. Ἡλία, συνοδευομένην μὲ τὴν σύστασιν νά μὴ ἐπανέλθῃ εἰς ἄλλον διαγωνισμὸν τῆς Ἑταιρείας.

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

A

- α 6, 40, 139
 ἀβάρα 71
 ἀβαρά 73
 ἀβαράου 73
 ἀβαντάριο 114
 ἀβάρετος 141
 ἀβάσκαμα 140
 ἀβάτα 140
 ἀβατσινιά 83
 ἀβιζάρης 138
 ἀβγατάου 108
 ἀβγὸ 9, 119
 ἀβγομάτι 9
 ἀβέλι 140
 ἀβέλια 144
 ἀβιζάρω 27
 ἀβράνη 73
 ἀβράνῳ 73
 ἀβράνῳς 73
 ἀβλαβὲς 50₂
 ἀβλασερὸ 48₁
 ἀβλεμὲς 50₂
 ἀβοκᾶτος 27
 ἀβολάδα 114
 ἀβροννιά 5
 ἀγάθα 71
 ἀγαθῶ 72
 ἀγαθῶνε 72
 ἀγάρο 71
 ἀγάνια 141
 ἀγαντάρω 114
 ἀγαπᾶς 23, 28
 ἀγαπᾶτε 23
 ἀγαποῦ 149
 ἀγαπάω 24
 ἀγγελικὸς 8
 ἄγγελος 7
 Ἄγγελοτάσος 145
 ἀγγιὰ 141
 ἀγγιάζου 108
 ἀγγιᾶς 141
 ἀγγιάω 140
 ἀγγούρι 61₁, 119
 ἀγγουρολόος 118
 ἀγελάδες 23
 ἀγελαδάρις 10
 ἀγελαδιάς 5
 ἀγέλωπος 118
 ἀγιάθουνας 114
 Ἄγι Ἀδράς 75
 ἀγιδούρα 112
 ἀγίμαχονς 112
 ἀγρῶάδες 74
 Ἄγρῶάδες 74
 ἀγρῶεύου 74
 Ἄγρῶοκάμπι 74
 Ἄγρῶοκάμπι 74
 Ἄγρῶόμαλλος 74
 Ἄγρῶοπερίβολο 74
 ἀγρῶοπερίστερο 74
 ἀγρῶορείτης 74
 ἄγρῶος 74
 ἀγρῶοσουκιά 74
 ἀγκαθὸς 113
 ἀγκαθότοπος 148
 ἀγκαλιὰ 133
 ἀγκελόνια 5
 ἀγκίδα 120
 ἀγκιδιάζω 103
 ἀγκίλα 120
 ἀγκλιὰ 101
 ἀγκομαχῶ 9, 8
 ἄγκουρες 121
 ἀγκωνασία 140
 ἀγκώνω 9
 ἀγουνάρα 71
 ἀγλύκαγος 144
 ἀγνιὰ 108
 Ἄγνοῦς 126
 ἀγοπάνω 103
 ἀγουροκόρτσου 148
 ἀγριγία 121
 ἄγριγιος 121
 ἀγριοαγκυλωνεὰ 5
 ἀγριοκανκαλήθρα 5
 ἀγριοπασχαλεὰ 5
 ἀγριορείτακας 74₁
 ἀγριοφασούλι 126
 ἀγρικός 138
 ἀγροπούλ' 149
 ἀγροπούλ' 149
 ἀγροίγος 139
 ἀγροίος 139
 ἀγωρέλι 20, 27, 44
 ἀδάγκωτος 148
 ἀδάμαστος 118
 ἀδάρα 140, 156
 ἀδελφάτο 36
 ἀδελφὸς 142
 ἀδεροφή 136
 ἀδεροφουσιὰ 100
 ἀδης 34, 42, 45
 ἀδιανέμτος 148
 ἀδιαφοροῦ 132
 ἀδιαφοροῦ 149
 ἀδικίγια 121
 ἀδικιὲς 144
 ἀδικίρα 74
 ἀδιοφάξ' 101
 ἀδιοφὸς 101
 ἀδιοφούλα 101
 ἀδιοφούλ'ς 101
 ἀδιοφουμοί' 101
 ἀδιοφουπ'τὸς 101
 ἀδιχολάω 145
 ἀδρακοντία 140
 ἀδράλα 113
 ἀδρ'πουφτὸς 148
 ἄδρας 120
 ἀδρεφιῶ 151
 ἀδυναμίγες 121
 ἀετονύχης 43
 ἀετὸς 9
 ἀθαράπαγος 87
 ἀζάλωτος 96
 ἀζάρουτου 148

- ἄζυμα 99
 -άζω 144
 ἄζωγυρέα 126
 ἄζώγυρας 126
 ἀθάρρετος 65
 ἀθ-θός 94
 ἀθίγγανους 105
 ἀθρακωνέα 104
 ἀθρονιά 5
 ἄθρωπος 120
 ἄθωρος 146
 -αία 43
 -αιά 13, 43
 -αιά 6
 αἶγα 118
 αἰγίλωψ 118
 αἰγός 139
 ἀδιδ'ο'αλίζομαι 75
 ἀδιδ'ο'ανή 75
 ἀδιδ'ο'εύου 75
 ἀδιδ'ο'ωμένος 75
 ἄιδος 71
 -αίνω 34, 42, 45
 -'αιο 43
 -αιό 43
 -'αιος 43
 -αιός 6
 -αιός 13, 43
 ἀιπαναριά 139
 ἀιπανούλια 139
 ἀιπάνω 139
 αἴρεση 136
 ἄκαγος 108
 ἀκαπλάτιγος 108
 ἀκαρτερωῶ 140
 ἀκέραιος 43
 ἀκέριος 43
 -άκης 14, 43
 -άκι 10
 -άκλος 83
 ἀκιντινάρι 114
 -άκιος 10
 ἀκκουμπίζω 106
 ἀκκουμπῶ 106
 ἀκλασσίνιος 143, 144
 ἄκονεζιά 126
 ἄκ-ο- 97
 ἀκου-οιθοῦ 149
 ἀκοῦγε 23, 33, 45
 ἀκοῦς 23, 33
 ἀκοῦστε 23, 28
 ἀκοῦτε 23, 33
 ἀκριβοθώρετος 146
 ἀκρίδα 119
 ἀκρίθα 119
 *Ακρις 148
 ἀλάνταβος 88
 ἀλάρωτος 47₁
 ἀλαφ'ο'αίνου 74
 ἀλάφ'ο'ανα 74
 ἀλαφ'ο'ός 74
 ἀλαφραίνω 34
 Ἄλβανιτσα 78
 ἄλβον 83
 ἀλέβ'ο'ια 73
 ἀλέ'ο'τ'ο'ια 75
 ἀλε'ο'τ'ο'ιά 75
 ἀλε'ο'τ'ο'οῦ 75
 ἀλάκιρους 148
 ἀλαταριά 101
 ἀλεξονάρ 128
 ἀλείβγω 114
 ἀλε'ο'τ'ο'οῦνε 75
 ἀλειφιάτικα 105
 ἀλεκάτη 109, 113
 ἀλεκατιζω 109
 ἀλεκατιάζου 110
 ἀλεκατισά 109
 ἀλεκατισεῖ 109
 *ἀλεκάτισι 109
 ἀλεκατῶ 109-110
 ἀλεκατώνω 110
 Ἄλεξογιανναίικα 122
 Ἄλέξω 123
 ἀλεπιά 5
 ἀλεποῦ 119
 ἀλευρέα 5
 ἀλευρεῖα 5
 ἀλεύρι 5, 119
 ἀλευριά 5
 ἀλή'ο'θα 71
 ἀλή'ο'θες 71
 ἄληκτος 109
 ἀλησμόνηκα 96
 ἀλιάδα 114
 ἀλικό'δο 71
 Ἄλκιβιάδης 103
 ἀλλαξιά 144
 ἀλλαξουνουματίζω 101
 ἀλλέστος 114
 ἄλ-λος 94, 158
 ἀλλουνῶνε 144
 ἄλλους 98
 ἀλογά'ο'ραστος 71
 ἀλογοβουνεῖα 5
 ἀλόγω 151
 ἀλόγωνε 144
 ἄλουγον 99
 ἀλουπκιά 5
 ἀλ'ο'πουμάτα 106
 ἀλ'ο'πουτ'ο'νάζου 148, 149
 ἀλόθι 118
 ἀλυχτομανῶ 8
 ἀλυχτῶ 8
 ἀλωνίζω 8, 9
 ἀλωνοθερίζω 8, 9
 ἀμαγέριφτους 98
 ἀμακαδόρος 27
 ἀμάκκα 20
 ἀμακκαδῶρος 21, 27
 ἀμαλαϊά 135
 ἀμανί'ο'ς 112
 ἀμανίτας 113
 ἀμανίτης 118
 ἄματος 9
 ἀμάχη 140
 ἀμάχ' 84
 ἀμβρόσιοι 64
 ἄμελος 120
 ἀμέντε 156
 Ἄμικκη 148
 ἀμ-μάθκια 95
 ἀμ-μάτισ 95
 ἀμμον'ο'διὰ 72
 ἀμοίραγος 108
 ἀμολλάου 108
 ἀμόνι 128
 ἀμορόζος 27, 44
 ἀμουλσῶνας 125
 ἀμπασαδόρος 27, 44
 ἀμπέλι 140, 143
 ἀμπελίτσι 115
 ἀμποδάου 108
 ἀμπονώρα 140
 ἀμπουρδέχτης 113
 ἀμπουρδέχτης 115
 ἀμύριγος 139
 ἀμύριος 139
 ἀμώνω 113

- ανα 34
 ἀναβελάζω 55₁
 ἀναβερβεριάζω 55₁
 ἀνά 114
 ἀναβερβερίζω 55₁
 ἀναβιλβιάζω 55₁
 ἀναβιλιάζω 55₁
 ἀναβιβέρ'ξα 55₁
 ἀναβιβιλιάζω 55₁
 ἀναβολιός 116
 ἀνάβουμ' 134
 ἀναγλαρώνω 47₁
 ἀναγορεύω 125
 ἀνάγυρος 126
 ἀναγύρι 126
 ἀναγυριὰ 126
 ἀνάγυρον 126
 Ἄνάγυρος 126
 ἀναγωνισμός 137
 ἀναδίνω 5
 ἀνάδοχος 114
 Ἄνάερος 126
 ἀναθαρεύω 65₁
 ἀναθαρώνω 65₁
 ἀνάθεμα 111
 ἀναθροῖλες 144
 ἀναζηθιέται 114
 ἀνά'δαξα 71
 ἀνά'δαξα 71
 ἀνα'δ'άζου 72
 ἀνα'δ'άξου 72
 ἀνά'δο 71
 ἀνάλεξις 156
 ἀνάλλαγος 108
 ἀναλύω 6
 ἀναμα'τ'άζομαι 73
 ἀναπο'δ'ιὰ 72
 ἀναπο'δ'ιάζω 72
 ἀναρκοιδόντας 158
 ἀνάσα 106
 ἀνασαίνω 106
 ἀνασ'κωποθωνότανε 136
 ἀναστένω 42
 ἀνάστησα 42
 ἀνασφαγή 98
 Ἄνάστρος 126
 Ἄνάστρος 126
 ἀναχαιτώνει 110
 ἀναχεράου 108
 ἀνάψα 105
 ἀναψιχειῶμαι 103
 ἀνε- 111
 ἀνε 114
 ἀνεβαίνω 9
 ἀνεβιβριρίζου 55₁
 ἀνεβοκατεβαίνω 9
 ἀνέγευμα 114
 ἀνέγροικος 138
 ἀνέγροικος 138
 ἀνεγυρίζω 156
 ἀνέδεμα 111
 ἀνεδένω 111
 ἀνεδέτρα 111
 ἀνεδοσιὰ 114
 ἀνεκαθάριγος 111
 ἀνεκαθάρισμα 114
 ἀνεκρεμῶ 111
 ἀνεκρέμασμα 111
 ἀνέλαξη 156
 ἀνέμελος 120
 ἀνεράϊδα 114
 ἀνεσέρνω 114
 ἀνεστήνω 114
 ἀνεσυρτάρι 114
 ἀνεφανίσκω 95
 ἀνεχεντρώνει 110
 ἀνησυχίγια 121
 ἀνηφο'ρ'ακός 73
 ἄνθεα 6
 ἄνθι 6
 ἀνθι 6
 ἄνθια 6
 ἄνθος 6
 ἄνθους 98
 Ἄνθοῦσα 36
 ἀνθρωπάκλους 83
 ἀνθρωπέα 6
 ἀνθρωπία 6
 Ἄννούδ' 112
 ἀνοιγοκλείνω 8, 14
 ἄνοιξη 11
 ἄνοιξις 11, 14
 ἀνοιωστα 5
 ἀνόμματος 9
 ἀνταλλαγή 103
 ἀντάρα 140
 ἀντικάρδιασμα 111
 ἀντίλαλος 6
 ἀντιτείνω 142
 ἀντιχολίζω 145
 ἀντιχολῶ 145
 ἀντίψυχου 105
 ἀντρειωσύνη 6
 Ἄντροχωρέας 123
 ἀντρούδης 10
 Ἄντωνιὰ 140
 Ἄντώνω 123
 ἀν'φαντάκους 101
 ἀνύχ' 100
 -άνω 144
 ἀνώγει(ον) 12
 ἀνώγι 15
 Ἄνώουρα 126
 Ἄνώουρου 126
 ἄξαβρος 79
 ἄξάγλιος 138
 ἄξάλη 88, 140
 ἄξαμών-νω 94
 ἄξετίμωτο 95
 ἄξιγιος 121
 ἄξιρους 100
 ἄξ-ξίπ-πα 94
 ἄξούγγι 84
 ἄξωμένα 147
 ἄξώνω 146
 -άου 108
 ἀπάθουδα 147
 ἄπαιδος 118
 ἀπαλέτης 8
 ἀπαλουσὰ 100
 ἀπανιβαίνου 124
 ἀπανωπηχίζει 111
 ἀπαράτηκα 96
 ἀπαρατημένο 144
 ἀπὲ 121
 ἀπείραγος 144
 ἀπεκεῖ 6
 ἀπιζός 140
 ἀπιθόκι 140
 ἀπί'δα 71
 ἀπι'δ'ιὰ 72
 ἀπίκκο 20
 ἀπινταριὰ 97
 ἄπλας 88
 ἀπλυτοβεδούρα 145
 ἀπλώνω 106
 ἀπλωσιὰ 5
 Ἄπογενῖται 117
 Ἄπογενίτας 117
 ἀπογιαλεγού'δα 71

- ἀπογονίγια 103
 ἀποδιαλέγουρα 147
 ἀποζαλεᾶ 5
 ἀποθαρεύω 65₂
 ἀποθαρόνω 65₂
 ἀποθαροῶ 65¹
 ἀπο'θ'ῶμαι 72
 ἀποκάουδα 147
 ἀποκατούλια 139
 ἀποκ'ρ'ανέσκει 74, 74₂, 75₂
 ἀπολειμάροι 146
 ἀπολειμάρους 146
 Ἀπολιθωμένη 113
 ἀπολοῦθε 8
 ἀπομεινάρους 146
 ἀπονή'στεια 76
 ἀπονή'στειο 76
 ἀποπαναριά 139
 ἀπόπλυμα 147
 ἀποπέρα 8
 ἀπορρίγγω 108
 ἀπόρρ'μμα 101
 ἀποσκιούρα 107
 Ἀπόσσειο 122
 ἀποτάζω 116
 ἀπότιγος 139, 144
 ἀπότιος 139
 ἀπότιστος 139
 ἀπουκαταριά 139
 ἀπούληγος 144
 ἀπουλ'σιὰ 135
 ἀποῦντο 27
 ἀπόφανου 101
 ἀπόφανους 101
 ἀποχυτήριον 124
 ἀποχωνιάζω 145
 ἀππαρθενεύω 20
 ἀππουντο 27
 ἀραβάνι 88
 ἀραβάσσω 88
 ἀραγνιά 144
 ἀραγνος 108, 144
 ἀραίλιγος 105
 ἀραλίξ' 124
 ἀραγνιά 144
 ἀραδαογιές 121
 ἀρά'δαζα-ἀρά'δασα 70, 71
 ἀρα'δ'άζου-ἀρα'δ'άσου 70,
 72
 ἀραιογένεις 12, 15
 ἀραιός 6
 ἀραμπατζῆς 10
 ἀραπίνα 36
 ἀράσσω 156
 ἀρατος 88, 135
 ἀραχνος 144
 Ἀράχοβα 79
 ἀρβάλλι 106
 ἀρβαλλίζω 106
 ἀρβανιτιά 6
 ἀργασὰ 116
 ἀργούδελα 115
 ἀργούδελο 114
 ἀρεγουλάριστος 27, 44
 Ἀρέτω 123
 ἀρήμαγος 144
 -ἀρης 10, 14, 43
 ἀρι 104
 ἀριά 5
 ἀρία 5
 ἀριάνι 107
 -ἀριος 10
 Ἀριστοτέλης 11
 ἀρκαλεύομαι 118
 ἀρκαλος 118
 ἀρκέντικος 100
 ἀρκουδία 5
 ἀρκουδιά 5
 ἀρμά'θα 71
 ἀρμα'θ'ὰ 72
 ἀρμα'θ'ιές 72
 ἀρμα'θ'οῦνε 72
 ἀρμαστός 125
 ἀρμαστολογῶ 124
 ἀρματολουτίσματα 124,
 125
 ἀρμείτ' 159
 ἀρμενίζου 100
 ἀρμεξὰ 142
 ἀρμεξιά 142
 ἀρμί'δα 71
 ἀρμοτέφι 103
 ἀρμούρα 157
 Ἀρμπιτρες 118
 ἀρονκουπή 135
 Ἀρόγγνος 126
 Ἀρόννος 126
 ἀροφαντάδα 111
 ἀρραφτος 21
 ἀρεγουλάριστος 44
 ἀρρεμπέλεντος 21
 ἄρρεν 65
 ἀρρενικός 65
 ἄρρηγν 66
 ἀρρίζωτος 21
 ἄρρογος 21
 ἀρρούφητος 21
 ἀρρωσταίνω 34, 42, 45
 ἀρρώδ'τ'α 76
 ἀρρώστια 76
 ἀρρωδ'τ'άρης 76
 ἄρρωστος 76
 ἄρρσεν 65
 ἀρρσενικός 65, 66, 66¹
 ἀρφάλιν 157
 ἀρχίζω 8
 ἀρχιμάντρ' 124
 ἀρχοντοπούλα 15
 ἄρχω 7
 ἄρχων 7
 ἄρχως 7
 ἀρωτῶ 114
 -ας 39, 40
 ἄσαμος 145
 ἀσάμωτος 145
 ἀσβέσκ'ς 112
 ἀσβεστέ 5
 ἀσβεστέα 5
 ἀσβεστιὰ 5
 ἀσβισταριά 101
 Ἀσηματσαίκα 122
 ἀσήμι 53¹
 Ἀσήμω 123
 ἄσι 98
 ἀσκά'δα 71
 ἀσκα'δι'οῦ 72
 ἀσκαδα'ρ'ὰ 73
 ἀσκαμνιά 83
 ἀσκέλι 146
 ἀσκέλλα 146
 ἀσκελλοτούρα 146
 Ἀσκηταρειῶ 127
 ἀσκιώνω 100
 ἀσκόλυθος 116
 ἀσ'μένιον 100
 ἄσουγος 105
 ἀσουσιὰ 105
 ἀσπούδα 140
 ἀσπρά'δα 71
 ἄσπριν 19

- ἄσπριν 20
 ἄσπρογένης 44
 ἄσπρόρριζα 21
 ἄσπρόρροδεά 21
 ἄσπρόρροκα 21
 ἄσπρόρρουχο 119
 ἄσπρος 12, 13
 ἄσπροφρύδης 13
 ἄσπροχείλης 6
 ἄσραπῆ 104
 ἄστέρας 124
 ἄστοιφίδα 118
 ἄστομος 157
 ἄστοχιά 150
 ἄστραποκαμένος 7
 ἄστραφτοκοπῶ 8
 ἄστραφταλίζω 8
 ἄστραφταλῶ 8
 ἄστυνομική 98
 ἄστυνουμική 98
 Ἄτζελική 123
 Ἄτζελικῶ 123
 Ἄτζελος 123
 Ἄτζέλω 123
 ἀτζοχός 140
 ἀτλανίνα 128
 ἀττέλαβος 116
 ἀτσάλι 128
 ἀτονιάζω 145
 ἀτόνιασμα 145
 ἀτρουποκεφάλιαγος 144,
 145
 αὔγερινός 8
 αὔλη 120
 αὔριιο 103
 ἀφαλαρίδα 108
 ἀφαλός 82
 ἀφέντης 10
 ἀφεντούδης 10
 ἀφιδωσύνη 140
 ἀφίνουτε 144
 ἀφ'τιάζομαι 74
 ἄφκειαγος 144
 ἀφ'λλάδα 84
 ἀφοροῦμαι 156
 ἀφοτυριὰ 114
 ἀφουγκράστρα 101
 ἄφραγος 144
 Ἄφροδω 123
 Ἄφρω 103
 ἄφταιγος 144
 ἄφτασά 116
 ἀφτι 119, 136
 ἀφώτιγο 108
 Ἄχαμνόμεροι 118
 ἀχάραγο 108
 ἀχαρουπαίδεντους 105
 Ἄχεροῦς 126
 Ἄχιλλεύς 103
 ἀχλάδα 71
 ἀχλαδία 72
 ἀχλαδιές 72
 ἀχλαδιῶνε 72
 ἀχλιά 118
 ἀχλὺς 118
 ἄχλωρος 116
 ἀχνοτρέμω 8
 ἀχοβολῶ 8
 ἀχολόγος 8
 ἀχολογῶ 8
 ἀχός 8
 ἀχρεῖγιος 121
 ἀχρομαξ'στος 112
 ἀχυλιὰ 118
 ἀχῶ 8
 ἄψιφο 96
 ἀψιφώνει 96
- B**
- β 138
 Βαβαίικα 122
 babáκι 138
 Βαγγέριζα 78
 βαέν' 100
 βαθειοί 11
 βαθειοῦ 11
 βάθη 6
 βάθητα 84
 βάθος 6
 βαθός 11, 15, 18, 27
 βái 157
 Βάθη 71
 βα'θ'α 72
 βαιλδίζω 156
 βα'ρ'α 73
 βάρ'ιδα 75
 βα'ρ'ιδιάτορας 75
 βα'στειῶμαι 76
 βακκέτα 27
 βακκῶνω 20
 βάκρινη 114
 Βακῶν 123
 βαλαντώνω 88
 βαλλίζω 106
 βαλμένο 96, 144
 βάλαμο 138
 βάλαμον 138
 βαμπάκι 138
 βάνω 98
 βαπόρι 27, 44
 βαρβ- 57
 βαρβάλακας 57₁
 βαρβαλιάζω 57₁
 βαρβάρα 57₁
 βαρβαραλαξιά 56₁
 βαρβαραλαξιά 56₁
 *βαρβάρας 57₁
 *βαρβάρης 57₁
 βαρβάρι 57₁
 βαρβαρίζειν 55₃
 βαρβαρίζω 55, 55₃, 56, 56₂
 *βαρβάρισμα 57₁
 βαρβαρισμός 56₁
 *βαρβαριστής 57₁
 *βαρβαριστό 57₁
 βάρβαρος 55₃, 56
 *βαρβάρω 57₁
 βάργα 143
 βάρδα 98
 βαρδιαλιάζω 56₁
 βαρδάρι 57₁
 βαρδαριάζω 57₁
 βαρδαρίζω 56₁
 βαρδιῶνος 114
 βαρειὰ 128
 βαρειέμαι 141
 βαρέλλ' 100
 βαριὰ 134
 βαρκαδία 72
 βαρκαδίατικα 72
 βαρκαδιές 72
 βαρκός 139
 βαρόμετρο 138
 βαρού'τα 72
 βαρὺν 119
 Βαρυμπόπη 107-108
 βάρω 138
 bās 138
 βασερὲ 51₁

- basia* 140
Basilādes 126, 127
Βασιλαίικα 122
Βασιλᾶς 126
Βασίλειος 14
βασιλῆς 120
Βασίλης 14, 43
βασιλιάς 43
βασιλόπουλο 15
βάσις 14
βαστάου 108
βαστ'ῶμαι 76
Βάσω 123
Βατέας 123
βατα'ρά 73
Βατζελία 123
βαφτισάρικα 102
βγάλουτε 144
βγάμμα 142
βγάλω 138
βγοῦτε 144
βδομαδός 139
βέβαιγα 121
βεθάνοντε 144
Βεκίληδες 118
βελαζούμενο 79
βελόνα 119
βελονοκατιφές 5
βενεθιά 114
Βενετσιάνος 28
βερβ- 57
βερβέρα 57₂
βερβέρας 57₂
βέρβερε 55, 53₃
βερβέρης 57₂
βερβερίζειν 55₁
βερβερίζω 55, 56₁, 57
βερβερίζων 55₂
βερβέρισμα 57
βερβεριστό 52₂
βερβερίστρα 57₂
βερβερίτσα 57₂
βέρβερος 57₂
βερβέρω 57₂
Βερβίτσα 78
βεργολυγερός 65₁
βερεσε 119
βερικοκεά 5
βερικοκία 5
βεριουσία 144
β'ζουλόι 101
β'ζουχουβγάληδῶνε 144
βησαλίδα 54₄
βήσαλο 54₄, 119
βήσαλον 54
βησσάλα 54₄
βησσαλάκι 54₄
βησσαλένιος 54₄
βησσάλι 54₄
βησσαλιά 54₄
βησσαλιάζω 54₄
βήσσαλο 53, 54, 54₄
βήσ(σ)αλο 53
βήσσαλου 53
βησσαλώνω 54₄
βιάζιτι 154
βιαρόν 52₂
Βίγλα 127
βιδιάζει 73
βίζηλος 156
βιλλᾶνος 114
βιολέτα 20
βιεβριίζον 56
βιογιάνι 88
βιοιδέδια 134
βιοισιέδια 134
Βίτη 136
β'κέντρα 155
βλααρός 49
βλαβεραι 50, 50₃
βλαβερός 50₃
βλαδαραι 51
βλαδαρός 48, 49, 50, 59₁
βλαδεῖς 49₂
βλαδός 49₂
βλαδός 49₂
βλακεύειν 50₃
βλαροκόβγομαι 52
βλαροκόβω 52₂
βλαροκόβγω 22
βλαρόξινος 52₂
βλαροπάγιδω 52₂
βλαροπαίδα 52₂
βλαρός 46, 47, 48, 49, 50, 50₂, 52, 53, 53₁
βλαροφεγγιά 52₂
βλάσα 52₃
βλασεραι 51
βλασερός 46, 47, 48₁, 49, 50, 52, 52₃
**βλάσι* 48₁
βλάσι 49, 52₃
βλάσια 52₃
βλασιάζω 52₃
βλάσιασμα 52₃
βλασ' -σιάζω 52₃
βλασ' -σιασμα 52₃
βλάστα 52₃
βλαστά'ρα 71
βλαστάριζα 143
βλαστερό 48₁
βλαστερός 52₃
βλαστημοκοπῶ 8
βλαστός 52₃
βλάστα-βλούτσα 47₂
βλάφτω 47₂
βλαχιά 5
βλαχονιά 5
βλαχουριά 5
βλέπω 47₂
βλημα 47₂
βλημίδιν 47₂
βλημίν 47₂
βληχερόν 50₃
βληχώνι 47₂
βλιαρός 50₃
βλιβρόν 50₂, 58
βλίτσα 47₂
βλιτσίνι 47₂
βλογκιά 47₂
βλόυρους 101
βλυμίδιν 47₂
βογγάου 108
βογγομανῶ 8
βογγομαχῶ 8
βογγῶ 8
Βογιζόγαμπρος 123
βό'δα 71
βοιδιάς 5
βο'διοῦ 72
βοιδοπατησιά 5
βο'ράς 73
βοκάρι 145
βόκολο 113
-βολῶ 8
βοός 61₂
βοριάζω 123
βορίζω 123
Βορίστρα 123
βορός 123

βοσκοπούλα 44
 βόσ'κος 157
 βοτζάλε 156
 βότουνας 118
 βοτσαλάκι 54₄
 βοτσαλένιος 54₄
 βότσαλο 53, 54₁, 54₂
 *βότσολα 54₃
 βουϊδουλίβαδου 99
 βουινέ 5
 βου'τιά 73
 βου'κ-κο 95
 βούκολος 118
 βουλιός 100
 Βουνάτσια 122
 βουνεά 5
 βουνέντες 138
 βουνία 104
 βουνιά 5
 βούργια 114
 βούρκαρος 158
 βουρκολεϊό 96
 βουρλισμένο 144
 βουρλοκομεϊό 157
 βουρτίζου 100
 βουσκᾶν 47₁
 βούστομα 118
 βουτάου 108
 βούτουρας 89
 βουτσέντρα 115
 βουχά'δα 71
 βράζω 119
 βρα'διάζει 72
 βρα'διάσει 72
 βράδν 11, 15
 βράζει 48₁
 βράζω 47
 βρασερά 48₁
 βρασερός 49
 βράσι 48₁, 49
 βραστερά 48₁
 βραστερός 47, 49
 βραστὸ 119
 βραστὸς 48₁
 βράχεια 6
 βράχεια 6
 βραχιόλι 151
 βράχος 6
 βρεθίλια 119
 βρεσμένο 144

βρησαλίδα 54₄
 βρίζω 8
 βριζωβολῶ 8
 βριζωκόπημα 9
 βριζωκοπῶ 8, 14
 βριζωλογῶ 8
 βρικόλακας 57¹
 βρίσκεις 142
 βρονταρίδια 135
 βροντόφωνος 8
 βροντοφωνῶ 8
 βροντῶ 8
 βρουῖτε 144
 βρύση 11
 βρύσης 11
 βρωμόγερωσ 7
 βρωμοκλάρι 126
 βρωμοκοπῶ 8
 βρωμοξυλεά 126
 βρωμόριζα 27, 44
 βρωμόχορτο 5
 βρωμόχορτο 126
 βρωτίδα 118
 βτώνου 124
 βύσσαλον 54₁
 βυσσινί 12, 19
 βυσσινίς 11, 17, 26
 βύσσοσ 54₁
 βυτίναν 125
 βυτίνη 125
 βὼ βὼ 138

Γ

γ 138, 139
 γάρος 95
 γαβίνα 106
 γαβ'ράτικα 74
 γαβ'ράτικο 74
 γαιδουράφτης 136
 γαιδούρι 9
 γαιδουροκέφαλος 134
 γαιδουρονύχης 14, 43
 γαιδουρονύχι 9
 γαιδουροπούλι 15
 γαιρός 138
 γακός 138
 γαλάζιος 19
 γαλά'ρα 71
 γαλανός 19

Γαλάνω 123
 γαλάριο 140
 γαλάριο 140
 γαλατάδες 36
 γαλατάς 36
 γαλαχτερός 95
 γαλερόν 51₂
 γαλερός 51, 51₄, 52
 γαλερωπός 51₂
 γαληρόν 51₂
 γαλίξ' 124
 γάμης 138
 γάμος 7, 151
 γαμπώνυχος 9, 14
 γανιά 5
 γανώνω 6
 γαρ'διά 69
 γαρ'διακιά 75
 γαρ'διακό 75
 γαρ'διακός 75, 75₁
 γαρ'διακός 69
 γαρ'διακούλλα 69
 γαρ'διοκόκαλο 69
 Γαρούφω 123
 γαττομάτης 43
 γαττόπουλο 44
 γαττούλα 44
 Γανραίικα 122
 Γανρέας 123
 Γαῦρος 122
 γγ 123
 γγαστριά 42
 γγαστριά 34
 γγαστρώνω 34, 42
 γδαρτα'ρά 73
 γ'δόκουρους 135
 γελαρή 51₂
 γελαρής 51₂
 γελαρός 51, 51₃, 51₄, 52,
 53
 γελαῖς 23
 γελάω 24
 γεμιτζής 10
 γένει(ον) 12
 γένι 15, 44
 γένια 44, 154
 γεράδισμα 146
 γεράνιος 19
 γερανίς 146
 γερανῶν 146

- γεροβοσκός 7
 γερογάιδαρος 7
 γερόγίδα 8
 γεροδάσκαλος 7, 14
 γερο-Δῆμος 14, 43
 γεροέλατος 8
 Γεροθανάσης 43
 γερο-Θύμιος 43
 γέροι 7
 γεροδ'άσης 72
 γεροκαπετάνιος 7
 γερόκοττα 8
 γερο-Κώστας 7
 γερόλυκος 7
 γερομούλαρο 8
 Γερονικόλας 43
 γεροντάκης 43
 γεροπατέρας 7
 γεροπετεινός 7
 γεροπεῦκος 8
 γεροπλάτανος 8
 γεροπρίναρο 8
 γέρος 7, 14, 26, 43
 γερόσκυλλο 8
 γερόσκυλλος 43
 γεροτσόπανος 43
 γέρον 7
 γέροντας 106
 γέρονς 7
 γέρω 7
 γέρων 7, 26
 γέρως 7, 26, 43
 γέουμι 105
 Γεώργιος 14
 Γεωργούλλ' 112
 γῆ 146, 159
 γήλιος 121
 γήσκιος 121
 γι 121
 γιά 96, 100
 γιαγιάδες 28
 γιακί 112
 Γιαννόπουλος 15
 Γιτάτσι 122
 γιατρός 120
 γιατρός 142
 γιδός 139
 γιδρώνει 121
 γιεροί 143, 145
 γιερός 51₄
 γίδα 71
 γιμός 101
 γιμωλία 138
 γιοργά'θα 71
 γιοργα'θιάζου 72
 γιορτοῦδες 84
 γιοράζ' 100
 γ'ο'ά 74
 γιρουντ'κό 101
 Γιώρογης 14
 γκ 132
 Γκέλω 136
 γζέμι 88
 γκζόσα 114
 Γκούριζα 78
 γκόφος 136
 *γλαερός 52
 γλαμυροί 50₃
 γλαμυρός 50₃
 γλάρα 47₁
 γλαρά 51₄
 γλαραίνω 46
 γλαρεύω 46
 γλαριάζω 46
 γλαρίζω 46
 γλαρομάτης 46₁
 γλαροπάιδα 52₂, 53₁
 γλαρός 46, 47, 48, 51, 51₄
 52, 53, 53₁
 γλάρος 138
 γλάρου 53₁
 γλάρουσαν 47₁
 γλαρωμένα 47₃
 γλαρώνω 46
 γλάφτω 47₂
 γλέπω 47₂
 γληχώνι 47₂
 γλι'δ'άσης 72
 γλίτσα 47₂
 γλιστερό 79
 γλογκιά 47₂
 γλυκαίνω 34
 γλυκόρριζα 27, 44
 γλυκούρια 79
 γλυκός 11, 18
 γλύμμα 47₂
 γλύστρες 128
 γλυτσίνι 47₂
 γλώσσα 36, 40
 γν 144
 γ'ναΐζις 134
 γνέθοντε 144
 γνέφη 6
 -γνω 144
 γνώση 45
 γξερολιθιά 144
 γομάο' 148
 γόρακας 138
 γοττώνε 144
 γούλες 121
 γούλινα 121
 γούλο 121
 γουλόςος 27, 44
 γουμά'ρα 71
 γουμα'ο'ιάζου 73
 γουνιά 133
 γουνιό 98
 γούρι 90
 γούριο 113
 γουρούνα 99
 γουστοζόςος 27, 44
 γόφος 157
 γραιά 6
 γραφιάς 13, 43
 γρο'θιά 72
 γρο'θιάζου 70
 γυναΐκα 39, 40
 γυναικεία 116
 γυναικεις 39, 45
 γυναικόςος 39
 γυναικῶνε 139
 γυνη 39
 γύπνος 121
 γυρεύγω 114
 γυρίζ-ζω 158
 Γυφταΐκα 122
 γαβιόςος 148
 Γαγώ 123
 γωμοργιάζω 95
 γωμόργιασμα 95
 γώμορο 95
 γώπα 36, 39
 Δ
 δαγαμα'τ'ά 73
 δαγκουμακιά 112
 δαδέα 104
 δαδι 34, 42, 45

δακάρω 156
 δάκρυ 11, 15
 δάνειον 96
 δάνο 96
 δάνος 96
 δαντέλα 44
 δασκαλάκλους 83
 δαυλός 118
 Δάφνη 126
 Δαφνοῦς 126
 δαχτυλίδι 119
 δαχτυλίδα 71
 δαχτυλιδίου 72
 δείγνω 144
 δεῖξος 23, 28, 45
 δειπνάει 158
 δειπνῶ 118
 δείχνω 144
 δεκαῖρα 73
 δεκαριά 43, 95
 δεκαριά 143
 δεκαρχά 95
 δεκέρωνω 156
 δεμάτα 72
 δεμάκ' 112
 δεντριγιού 121
 δένω 34, 42, 45
 δέρμα 61₁
 Δέσπω 123
 δεύτιρα 101
 δηλητήριαση 145
 Δημητράκης 43
 Δημητρατσαίικα 122
 Δημητρέλης 44
 Δημήτρης 14, 43
 Δημήτριος 10
 Δημητρούλα 44
 Δημήτρω 123
 διαβάζω 151
 διαβεβαίγωνάνα 121
 διακονᾶσαι 146
 διακονιάρης 14, 43
 διακονιαρόπουλο 80
 διάκονος 7
 διάκος 7
 διάκος 14, 43
 διάκων 7
 διάλε 146
 διαλεῶνας 118
 Διαμαντόπουλος 44

διαμετροῦει 132
 Διάμκω 123
 διαρτίσας 95
 διαρτωμένων 95
 διασάκ' 87
 διατηροῦ 149
 διατηροῦ 149
 διγιεντύνω 121
 διγριμὶ 156
 διέταξένα 121
 διήρτισαι 95
 διηρτίσμεθα 95
 δικαίγωμα 121
 δικαίόρος 121
 δικάρ'κου 100
 δικέλλα 27, 44
 δικέλλι 21, 27, 44
 δίκιω 43
 δινάτι 119
 δίνου 135
 διξιουσταυράφτ'κου 136
 διξιουσταυράφτ'κου 136
 διξιουσταυράφτ'κους 135
 Διονύσης 26, 43
 Διονύσιος 14, 26
 Διονυσόγαμπος 123
 διπλαρισμένο 144
 διπλάροισι 148
 διρμώνι 98
 διρμωνίζου 98
 δίνυρον 50₂, 58
 δίνυρος 59, 59₄
 διοῦνα 121
 δόδα 71
 δο'δ'α 72
 δο'δ'οῦ 72
 δο'δ'οῦνε 72
 δομα'τ'α 73
 δοντιῶ 151
 δουφεκιῶνε 144
 δρακόλακκος 43
 δράκος 7, 14, 43
 δράκων 7
 δράκως 7, 24, 43
 δριμὺς 11
 Δρόσω 123
 δρουμὸν 142
 δρυς 11, 15
 δυσεντερία 151
 δυσεύριτους 135

δυπέλη 119
 δώδεκα 144
 δῶρον 96

E

ε 5, 139
 εἶ 120
 -έα 4, 5, 123
 -εα 4, 5, 6, 13, 14
 -έας 4, 5, 123
 -εας 4, 5, 13, 43
 εβδομάδες 23
 ἐβήχουνα 137
 ἐβ'δ'αξε 73
 ἐβόθηθα 96
 ἐβράδαξε 71
 ἐβράδασε 71
 ἐβρασσε 48₁
 ἐγ 95
 ἐγγλύφανον 128
 ἐγγλυφίς 128
 ἐγινε 143
 ἐγκαιρη 96
 ἐγιοργά'θαζα 71
 ἐγιοργά'θασα
 ἐγλύκανα 34
 ἐγουμά'ραζα 71
 ἐγουμά'ρασα 71
 ἐγρό'θαζα 70
 ἐγρό'θασα 70
 ἐδιακόσια 139
 ἐδουρία 156
 εἶχον 97
 ἐξέστανα 42
 ἐθάρησα 65
 ἐθάρησα 65
 -ει 12, 15, 44
 -ει 15, 44
 -ειά 20
 εἶδα 36
 εἰδίσματα 101
 εἶδjiενα 121
 εἰκάζω 103
 εἶμι 132
 -ειον 12
 -εις 15, 44
 εἶχα 36, 144
 ἐκαθότουνε 137

ἐκκλησά 139
 ἐκκλησίαι 103
 ἐκομμάταζα 72
 ἐκομμάτασα 72
 ἔκουφε 97
 ἐκοφονεφ'ράστηκα 74
 ἐκουβέδαζα 71
 ἐκουβέδασα 71
 ἐκούραζε 72
 -έλα 44
 ἔλασις 96
 ἔλεγχος 151
 ἔλεινός 151
 ἔλεημοσύνη 151
 ἔλεουσα 36
 ἔλευρος 62
 -έλης 44
 -έλι 44
 ἔλιὰ 13, 43
 ἔλιές 47
 -έλο 44
 ἔλογάραζα 71
 ἔλογάρασα 71
 ἔμάδηκα 96
 ἔμάταζα 70, 72
 ἔμάτασα 70, 72
 ἔμβάλλω 88
 ἔμβολάριος 106
 ἔμέραζα 72
 ἔμέρασα 72
 ἔμέτεο' 159
 ἔμικρωνα 42
 ἔμούδαζα 71
 ἔμούδασα 71
 ἔμπόρευμα 142
 ἔμποροροράφτης 27, 44
 -ένω 34, 42, 45
 ἔξεδ'όδάζα 71
 ἔξεδ'όδασα 70, 71
 ἔξελημέραζα 72
 ἔξελημέρασα 72
 ἔξεμεσημέραζα 72
 ἔξεμεσημέρασα 72
 ἔξέρανα 34, 42
 -εὸς 6
 ἐπίκρωνα 34, 42
 ἐπόδαζα 71
 ἐπόδασα 71
 ἐράγισα 22
 ἐραμμάτισα 22

ἔργον 145
 ἔρεβεννός 58
 ἔρεγουλάριζα 22
 ἔρεζίλευα 27
 ἔρεζίλευα 22, 27, 45
 ἔρεμπέλευα 27, 45
 ἔρεμπέλευα 22, 27
 -έρης 10
 ἔρινεάζω 118
 ἔρινός 118
 ἔρόγεφα 22
 ἔρόγιασα 45
 ἔρόζιασα 22
 -ερός 49
 ἔρπιτου 100
 ἔρράβδιζα 22
 ἔρράβδισα 22
 ἔρράγιζα 27
 ἔρράγιασα 22, 27, 45
 ἔρρανα 22
 ἔρράπισα 22
 ἔρραφα 22, 27
 ἔρραφα 22, 27, 45
 ἔρρεζίλευα 45
 ἔρρέκαζα 22
 ἔρρεμπέλευα 45
 ἔρρεφα 22
 ἔρρίζωνα 22
 ἔρρίζωσα 22
 ἔρριξα 22
 ἔρριφα 22
 ἔρρόδισα 22
 ἔρροκάνιζα 22, 27
 ἔρροκάνισα 27
 ἔρρούφηξα 22, 45
 ἔρρούφησα 22
 ἔρροχάλιζα 22, 27
 ἔρροχάλισα 27
 ἔρώτουνα 137
 ἔσκούρασε 72
 ἔσουσα 91
 ἔστέ'ρωνα 72
 ἔστέ'ρωσα 72
 ἔστή'θαζα 71
 ἔστή'θουσα 71
 (έ)στία 104
 ἔτοιμάζουμάστε 103
 ἔτρωγε 103
 ἔτσα 145
 -έττα 20

-έττο 20
 εὐκή 146
 εὐλερα 62, 62₂, 63
 εὐλερον 57, 62, 63
 εὐλευρος 62
 εὐληρα 63₂
 εὐληρον 63₂
 εὐλοημένη 103
 -εὺς 4, 120
 -εὺω 114
 Ἐφτάστομος 115
 ἔφνε 118
 ἔχ' 132
 ἔχει 12, 15, 44
 ἔχεια 114
 ἔχι 12,
 ἔχνη 156
 ἔχ'νι 47₁
 ἔχνος 156
 ἔχουντα 101
 ἔχουτε 144
 ἔ)φανὰ 48₁
 -εως 11, 14

Z

ζ 102, 132
 ξ 102
 ζάβαλ'ς 120
 ζάβαρα 102
 ζαβοτραυῶ 145
 ζαγάρα 71
 ζάγκλον 103
 ζαλιὰ 79, 96
 ζαλιάζω 96
 ζάλιασμα 96
 ζάλωμα 96
 ζαλωμένος 96
 ζαμπίτ' 87
 ζαμπίτης 87
 ζαοπόδας 158
 ζάπα 142
 ζαρζαβατ'κὰ 101
 ζαχάρω 123
 ζ'γός 155
 ζ'γουνμάχ' 155
 ζέβλις 155
 ζεβλόσκοινα 155
 ζέγκλω 103

ζέγκλω 102
 ζένω 34, 42, 45
 ζεσταίνω 34, 42
 ζέστη 142
 ζευγά'ρα 71
 ζευγίτης 103
 ζεύκι 114
 ζη'τιανεύου 73
 ζη'τι'ανος 73
 ζήσου 98
 ζιάπα 142
 ζιορβαλαῦς 143
 ζιορβάφ'κου 135
 ζ'λάου 148
 ζ'νταυλάου 148
 ζούδιο 140
 ζουδανοῦ 144
 ζουδανῶνε 144
 ζουμάρ' 62
 ζουνά'ρα 71
 ζουνα'ρ'ά 73
 ζουνα'ρ'οῦ 73
 ζουρλός 83
 ζοὺς 97
 ζυβός 83
 Ζυγοβίστι 79
 ζωγή 121
 Ζωγράφω 123
 ζών' 100
 ζωντανό 95
 ζῶο 42, 45
 ζωστήρ 39
 ζωστήρα 40
 ζωστήρας 40

H

-η 10, 11, 13, 14, 43, 44
 -ηα 13
 ἤβγαλε 119
 ἤβλεπε 119
 ἤδινα 151
 ἤενας 97
 ἤέχου 97
 ἤερχόμουνα 119, 151
 ἤθελένα 121
 ἤλ-λιος 158
 ἤμαθε 119
 ἤμαύρισα 119
 ἡμεροῦνε 144

ἡμοιασα 119
 ἡμπα 151
 -ην 10
 ἡρθα 36
 ἡρθενα 121
 ἡρουνάνα 121
 ἡρριξα 97
 -ης 10, 11, 12, 14, 15, 43, 44
 -ῆς 10
 ἦτανα 121
 ἦφαγα 97
 ἦφταιξα 89
 ἦχανα 121
 ἦχυσα 119

Θ

θάλαμον 132, 133
 Θαλασσίτρια 115
 θαλασσοποιῶ 90
 θαλασσουκράτ'ρα 132, 133
 θαλασσουποιάου 133
 θαλασσουταραχή 133
 θαλερών 64
 θάλπ' 133
 θάμα 133
 θαμάζω 96
 θαμάσμα 96
 θαματουργό 133
 θαμώνας 133
 θάν 138
 Θανάσης 43
 Θανάσω 123
 θαρραλέος 65
 θαρρετά 65
 θαρρετός 65
 θαρρεύω 65
 θάρρος 65, 66
 θάρρους 98
 θαρρῶ 65, 66
 θαρσεῖς 65
 θάρσεσι 65
 θαρσεύομαι 149
 θαρσήσω 65
 θάρσος 65, 66
 θάρσους 65
 θαρσοῦσι 65
 θαρσῶ 65
 θαρῶ 66

θέα 133
 θέαμα 133
 θεγός 120
 θεγωρῶ 121
 θέλγητρα 133
 θέλ'νι 100
 θέλου 97
 Θεοῦ 145
 Θεοφάνης 10
 θεριακλῆς 10
 θερίζονται 46
 θερίζω 8, 9
 θερμαδοχόρτι 102
 θέσεις 43
 θέσεων 43
 θέση 43
 θέσης 11, 43
 θεσιθήρας 40
 θέσις 43
 θήελον 97
 θήλασμα 133
 θήρα 133
 θηρουδαμαστής 133
 θηρουτρουφείου 133
 θηρουφύλακας 133
 θιγγάνω 105
 θιουμήτορα 133
 θιόπνιφστους 133
 θιοννουμάζου 101
 θιρμασά 125
 θίγου 133
 θκιαολεμένος 158
 θκιαρτίζω 95
 θ'κός 148
 θ'λειά 148
 θολούρα 151
 θρασεύομαι 149
 θράσος 66
 θρασός 66
 θρεφανόγαλη 96
 θρινάκι 118
 θροεῖσθε 96
 θροῖζομαι 96
 θρομίλι 110
 θροοῦμαι 96
 θροφά'ρα 71
 θροφανός 96
 θνμᾶμαι 143
 θύμουσι 47₁
 θύρσος 66

- θωριά 146
 θωρώ 146
- I
- ι 5
 -ι 6, 10, 11, 13, 14, 43, 44
 ἰ 120
 -ἰ 12, 15, 18, 44
 -ια 14
 -ιά 4, 6, 13, 43, 140
 -ΐα 43
 -ία 4, 140
 -ιάζω 144
 ἰάζω 144
 -ιάρης 10, 14, 43
 -ιάς 5, 6, 13, 43
 ἰδέγα 121
 ἰδεῖ 12, 15
 ἰδεῖ(ν) 12
 ἰδί 12
 ἰδιαβάζου 72
 ἰδιαβατικός 72
 ἰδιακονιάρχης 72
 ἰδιάτανος 72
 ἰδιαφεντεύου 72
 ἰδιράτης 75
 ἰδιράτιζα 75
 ἰδιώχου 72
 -ἴδος 36
 ἰδοῦτε 144
 ἰδωμένο 108
 -ιέρης 10
 ἰέξουδου 97
 ἰέτοιμα 97
 ἰέχου 97
 -ίζω 108, 144.
 ΐα 48
 ἰλαρά 46
 ἰλαρόν 46
 ἰλαρός 46, 47, 47₁
 ἰλαρος 47₁
 (ἰ)λαρώνω 47
 ἰλατιὰ 135
 ἰλήμοννας 133
 ἰμ 121
 ἰματ'σμούς 133
 -ιν 10
 ἰνιατός 159
 ἰνόπλ' 133
- ἰντέρ' 61₁
 ἰντράδα 114
 ἰξάλη 88
 ἰξάπτουμι 133
 ἰξέλιξ' 133
 ἰξηγάου 133
 -ΐο 43
 -ιὸ 43
 -ΐος 43
 -ιος 10, 14
 -ιός 6, 13, 43
 -ιου 89
 ἰπιπόλιονς 133
 ἰρῶν 58
 -ις 10, 11, 14, 43
 -ις 11, 15, 16, 17, 18, 27,
 32, 35, 36
 ἰσκινα 103
 -ίσκω 95, 159
 ἰσκω 158
 (-ι)στος 138
 -ίστρα 123
 ιτ 121
 ἰχερη 113
 ἰφές 134
 ἰφιές 134
- K
- κ 138
 καβάθια 71
 καβαλλάρης 14, 26, 43
 καβαλλάριος 26
 καβαλλάρης 10, 26, 43
 Καβελλαΐρα 73
 κάβο 134
 καγιᾶς 119
 καγκέλλι 20, 44
 καημέχαρος 145
 καθῆστε 28
 καθήσ'τε 28
 κάθουδάνα 121
 καθουρίζου 133
 καίονταν 155
 κα'ρ'διὰ 75
 κα'ρ'διακός 75
 κα'ρ'οφιλι 73
 κακκάβιν 61₂
 κακομαθημένος 151
 κακονύχ'τιο 74
- κακοποιός 142
 Κακόσειροι 118
 καλά 145
 καλαί 128
 καλάθια 71
 καλαΐθου 72
 καλαμαΐρα 73
 καλαμιὰ 46
 καλαμπουκιούς 98
 Καλέας 123
 Καλκαντόγιαννης 145
 Καλκαντόγιαννης 145
 καλ-λύτ-τερος 158
 καλόγερος 7
 καλόγηρος 7
 καλορρίζικος 27, 44
 Καλόσειροι 118
 καλούπι 128
 καλυβοσφύρια 97
 καμάρα 71
 καμμῶ 90
 καμπαναριά 97
 καμπανέλι 20, 27, 44
 καμωμένο 144
 κανεῖς 144, 145
 κανένας 151
 κανθός 113
 κανίστρα 100
 κανναβίστρα 123
 Καντάλιζα 122
 καούμενο 79
 κάπα 20, 44
 καπέλο 27, 44
 καπινός 103
 καπ'ρ'ου 74
 Καπνοβγενύσης 145
 καπότα 20, 27, 44
 καπ'τάνιους 112
 καρabiῶ 151
 κάρβουνα 151
 καρβουνιάρης 128
 καρδιά 46₁
 καρδούλα 33
 Καρέα 122, 123
 καρ'διὰ 69
 κάρο 44
 καρπουλόι 155
 Καρ'σαδίτης 157
 καρτιροῦ 149
 καρυδάτο 36

- καρούδα 71
καρφί 106
κασαβέτι 114
κασκαβάλης 89
κασκέτο 20, 44
κασσιδ'άρης 72
κασσοκάπακο 145
καστάνια 128
καστανομάτης 14
καστέλλι 20, 27
καταδίκη 145
κατά'ρ'τ'α 75
καταπονῶ 113
καταποσά 125
κατάρα 138
καταρούσα 36
κατάταξ' 133
κατατουπίζου 133
καταψ'φίζου 133
κατεβαίνω 9
Κατερινιῶ 123
Κατέρω 123
κατηφο'ρ'ακός 73
Κατινέλι 84
κατοικοῦσα 36
κατοστιάρα 71
κατσουλόπ'λο 80
κατ'ροῦ 149
κατσαβίδι 128
κατσαδώρα 106
Κατσακογιάννης 145
Κατση 122
κατσικιῶνε 144
κατσούν' 124
Κάτω 123
κατώγει(ον) 12
κατώγι 15, 44
κατώγια 44
καυχησία 140
καφὲ 19
καφὲ ρεγκι 19
κάχλην 58₈
κάψα 138
κεδῶ 147
κεῖ 139
κεῖδα 112
'κεῖνο 143
κεναράτα 111
κενάρι 111
κεντάει 137
κεντρίνα 137
κεντῶ 147
κεράεσσι 61₂
κεραμίδα 71
κεράσι 119
κερδάου 108
κερὶ 119, 143
κεφαλα'ρ'α 73
κεφάλι 6, 56
κεφαλίνος 36
Κεχ'ρ'άνικα 74
κηλίδα 36
κημὸς 95
Κῆς 136
κί 47₁
κίδαρις 62₃
κιντέα 61₁, 61₂
κιοῦρτος 113
κισαδὰ 134
κισασιὰ 134
κ'ρ'άδα 74
κ'ρ'αίνου 74
κ'ρ'ανή 74
κ'ρ'ανὸ 74
κ'ρ'ανὸς 74
κ'ρ'όχουλο 74
κισσός 66
κίσσαρας 103
κιτάρ' 62₃
κιτάριν 62₃
κίταρις 62₃
Κίτσος 136
κιφάλ' 61₁
'κκλησία 138
κλαῖμε 33
κλαίου 97
κλαῖς 23, 28
κλάπα 20
κλαριὰ 46, 47₁
κλειῖστε 23
κλεύγω 114
κλέφτ' 134
κλήμα 36
κληματα'ρ'α 73
κληματαρέα 104
κλητήρ 39
κλητήρα 36, 39
κλητήρας 39
κλητήρες 39
κλητήρος 39
κλωτσιὰ 143
κλωτσοπατῶ 8, 43
'κ'λουθάω 138
κλωθογυρίζω 8, 43
κ'νάς 112
κ'νάς 112
κνιδέα 61₂
Κόγιω 136
κοίτη 116
κόκ-καλο 158
κοκκινάδα 71
κοκο'διου 72
Κολιόγαμπρος 123
κολοκύθα 71
κολοκν'θ'α 72
Κολοκν'θ'ανοὶ 73
κολομέρα 71
κολοτσιποῦρες 144
κολυμπριάζει 142
κομαρέα 104
κομιδόρα 157
Κόμμα 127
κομμάθια 114
κομμάτα 72
κομμα'τ'άζου 73
Κόμμαν 127
Κόμματα 127
Κομ-μάτι 94
κομματούλι 44
κονταίνω 45
κοντότα 20, 44
κοντούλλης 44
κόντρα 128
κόπ'ρ'α 74
-κοπῶ 8
κόρακας 113
κορδέλα 20, 44
κορδόνι 27, 44
κορδονιέρα 128
κορίτζ' 61₁
κόρκορος 88
κορμι 46
κόρμπα 114
κορτοντήρας 157
κορφοξυλιὰ 80
'κοσάρ' 142
'κοσιάρ' 142
κοτζάμου 132

κοτζιάμον 132, 143
 κοτδιάνι 108
 Κοτσινιά 122
 κότσινο 122
 κοτσινοτριχής 115
 κόττες 45
 κοττόπ'λα 138
 κουβάρα 71
 κουβα'ρά 73
 Κουβαράς 79
 κουβε'διάζου 72
 κουβε'διάσου 72
 Κουβέλιζα 122
 κουδαρίτικα 105
 κούκιο 106
 κουκκιά 47
 κουκκουδία 140
 κουκκούτσι 136
 κουλλου'δ'ράζομαι 75
 κουλλού'ρα 71
 κουλουβά 106
 κούλουκας 85
 κουλούκι 85
 κουλούτσι 115
 κουλπανάδικα 105
 Κούμαρος 122
 Κουμούσης 122
 Κούμπλιζα 122
 κούν'σι 155
 κούπα 20, 27, 44, 151
 κουρά 135
 κουραφέξαλα 155
 κορτσούδ' 83
 κουσάρ' 100
 κουταλάφτης 136
 κουτοδάσκαλος 7
 κουτός 137
 κούτρα 143
 κουτσιά 47₃
 κουτσούπια 108
 Κουτσουνρόγαμπρος 123
 κουττάλαφος 116
 κοψίδα 71
 κοψήμερε 145
 κοψοκεφαλιάζω 145
 κοψομεδαστής 142
 κοψομεσιαστής 142
 κοψονεφ'ράσμενος 74
 κρανέα 122
 Κρανέα 123

κρασιά 134
 κρεββάτ'α 72
 Κρεββατάτσα 122
 Κρεκούτση 122
 κριαρου- 134
 κριαρουμύτα 135
 κριθάρι 122
 κριζάσι 103
 κρικέλλι 20, 27, 44
 κρινελίνα 143
 κροκύδα 110
 κροκύδας 110
 κροκνθένια 110
 κρούω 159
 κρύζος 103
 κρυζότη 137
 κρύο 142
 κρωτήρι 118
 κυβέρνηση 14
 Κυλή'δ'ρά 75
 κνηγάει 107
 Κυπ'ράνιότης 74
 Κυπ'ράνός 74
 κύρης 14, 43
 κυρίγια 121
 κύριος 14
 κύρις 10, 14, 43
 κυρόγαλος 112
 κυρούδες 84
 κυττάρ' 62₃
 κυττάρι 62₂
 κυττάριον 62₃
 κύτταρος 62₃
 Κωσταντάρας 79
 Κωσταράκωνε 144
 Κώτσους 133

Λ

λαβ'ράτικός 74
 λαβός 83
 λαβωμα'τ'ά 73
 λαγάζω 116
 λαγάδα 71
 λαγα'δ'ιά 72
 λάγανα 99
 λάγανον 99
 λαγαρός 50₂, 53₁
 λαγρόν 50₂, 53₁, 58
 λαγρός 53₁

λάδι 34
 λάδι 42, 45
 λαδιά 43
 λα'δ'ιά 72
 λα'δ'ιές 72
 λαιμός 119
 λαιμούσια 78
 λακινιά 89
 λάκκ' 112
 λάκκ' 112
 Λακωνία 89
 λάλλαι 118
 λάμπα 119
 λανάρα 71
 λαός 118
 λαουδιά 118
 λαουτιέρης 10
 Λάπη 107
 λάπι 157
 λάρουσι 47₁
 λαρώνω 41₁
 λασία 114
 λάσιμο 114
 λατάρι 114
 Λατίνος 36
 λάτρα 106
 λατρεύω 106
 λαχανιώνε 144
 λαχίδα 71
 λαχ'τ'ά 74
 λαχ'τ'ιές 74
 λαχτισιά 137
 λ'βάν' 112
 λεβδός 145
 Λεβετάτσι 122
 λεβρός 59, 60, 62, 63
 λέγι 12
 λέει 12, 15, 44
 λείμακες 64
 λείμαξ 63, 64
 λειμών 39, 64
 λείπει 143
 λειτουργιά 97
 λεπίδα 71
 λευρό 60₂
 λευρός 57, 61, 61₁, 62, 63
 Λευτέρης 14
 Λευτέρω 103
 ληλλάδι 118
 λημέρι 123

- λημμάρια 71
 ληστής 34, 42, 45
 λίαν 58
 λίαιρα 118
 λιαιρός 47₁
 λιβάδεσσιν 58₆
 λιβάδι 98
 λιβηρός 58
 λιβός 98
 λιβρόν 58₂, 58₃, 61₁
 λιβρός 57, 58, 58₄, 59, 60, 61, 62, 63
 λιγαδούρα 156
 λίγδα 79
 λιγδερή 79
 λιγερή 65₁
 λιγ'δι'άζου 74
 λιγ'δι'άσης 74
 λιγούλα 145
 λιγούλης 145
 λιγούλι 145
 λιθά'ρα 71
 Λιθάρι 122
 λιθαριάς 43
 λιμβρός 58₄
 Διακόγαμπος 123
 λιοντά'ρα 71
 λιπτά 100
 λισβὰ 98
 λισβώνω 98
 λίσπος 98
 λίσφος 98
 λισφώνασθαι 98
 -λογῶ 8
 λόγια 98
 λουκάνια 119
 Λούλιζα 122
 λούμακας 63
 λουμάκι 63, 64
 λουμάκια 63
 λουμακίδα 63
 λουμάκοι 64
 λουμάτσι 64^η
 λουματσιάζω 64₂
 λουμώγνω 108
 λουῦπος 116
 Λουῦπος 116
 λ'σβός 98
 λυγερή 65₁
 λυγιά 140
 λυγνάρια 79, 108
 λύθι 113, 118
 Λύμπω 103
 λυθδεύου 134
 λυσσιεύω 134
 λυχνάρια 71
- M
- μαβι 19
 μαβρήν 19
 Μαγδάλω 123
 μαγκουρογαμόστανρος 142
 μαγνήτης 89
 Μαγούλα 127
 μαζεύω 118, 120
 μαζί 120
 μαζίτσα 121
 μάθια 114
 μαθιάζω 114
 μαθός 14, 43
 μαθών 7
 Μα'ρ'τ'άτικο 75
 Μα'ρ'τ'οῦ 75
 μάιτα 68, 68₆
 μάιτα 72
 μάι'τα 68₆, 69
 μα'τ'ὰ 73
 μάι'τα 68₆
 μα'τ'άξου 70, 73
 μα'τ'οῦ 71, 73
 μα'τ'οῦνε 73
 μακελλάρις 10
 μακιά 157
 μακ'ρ'ὰ 74
 μακραίνω 34, 42
 μάκρητα 84
 μάκρους 98
 μακρονούρ'λ'κου 135
 Μαλάσοβα 122
 μαλλάτη 95
 μαλλιὰ 144
 Μάμαλης 79
 μανάβης 10
 μαναστήρα 145
 μαναστηριακὲ 145
 μαναστήρικο 145
 μαννάδες 23, 28
 μαννέλα 20, 27
 -μανῶ 8
 Μάραθος 126
 μαργαριτά'ρα 72
 Μαρθόπετρος 78
 μαριονέτα 20
 μαρμαρώνω 143
 μασσαρία 114
 μαστέλο 20, 44
 Μαστορέλης 44
 μάστορης 128
 ματαδαοτίζω 157
 ματαζαβώνω 157
 ματαζ'μώνω 157
 ματαστάθηκε 139
 ματαταράζω 157
 ματατούρα 89
 ματατωπαίνει 138
 ματαφορτώνω 157
 ματζεύω 120
 ματζι 120
 μάτι 6, 9, 12, 13, 14, 43
 μάτια 46
 Ματσίνα 136
 ματσουκοροάβδια 144
 μαῦρα 46₁
 Μαυραγάνης 141
 μαυραγάνια 141
 μαυράδα 71
 μαυρίζω 9
 μαυρὶν 19, 20
 μαυρογένης 15, 44
 μαυρομάτης 14, 43
 μαυρομελανιάζω 9
 μαυροσκοτεινός 145
 μαχαιράδες 36
 μαχαιράς 36
 μαχαιρί 33
 -μαχῶ 9
 μεγαλουσιῶνος 23
 μεγαλόφυλοι 143, 145
 μέγγενη 128
 μεγιστάνες 36
 μεθοκοπῶ 43
 μεθυκοπῶ 8
 μελανιὰ 5
 μελανιάζω 9
 μελεγούνι 121
 μέλι 99₂
 μελιτζανίς 11
 μελίχλωρο 114
 μελίχλωρος 99₂

- μέντιονμ 89
 μέρα 143
 μερακλής 10
 μέρας 145
 μερjά 143
 μέρμηγας 157
 μερός 139
 μεσάδι 78
 μεσάδα 71
 μεσημέρα 72
 μεσικά 78
 μεστοπροβατίνα 145
 μεταθανατίκι 96
 μέτουρα 78
 μέχουμι 101
 μηλαδέρφια 75₁
 μηλιά 13, 43
 μῆν 39
 μῆνα 39, 40
 μῆνες 39
 μηνός 39, 139
 μητραδέρφια 75₁
 μητροκάβουτσα 75, 75₁
 Μήτσης 136
 μιάλοβ 95
 μιξέδια 134
 μιξέδια 134
 μικραίνω 34, 42, 45
 μικρούλης 44
 μικρούλι 44
 μιλεῖτε 28
 μιληστε 23
 μιλίχλουρο 98
 μιλίχλουρους 99
 μιρακλήδης 134
 μισάλ' 124
 μισ'μέρ' 148
 Μιχαλάκης 43
 μ'κρός 112
 μ'λαδιρφός 101
 μ'λάρ' 148
 μ'λαρον- 134
 μ-μάθκια 158
 μογάλος 121
 μόδα 71
 μοῖρα 110
 μοίρας 121
 'μόν 159
 μοναστήρα 72
 μοναχός 121
 μονοπάτα 72
 μοσκοκαρφέα 5
 μοσκοκαρφιά 5
 μοσχάτος 36
 μουζούρι 156
 μου'διάζου 72
 μου'διάσου 72
 μουκερα'δ'ά 72
 μουλάρα 72
 μουρέλο 44
 μούλι 114
 μουλύβ' 134
 μουργιά 97
 μουριά 97
 μουσα 36, 40
 μούσκιμα 47₁
 μουσουλμάνος 23, 28
 μουστακαλής 10
 μουστάκι 12
 μουστουμένους 101
 μουστώνω 101
 μούτη 157
 μούτ-τη 94
 μουχίτικα 105
 μπ 132
 μπαγήρ 57₄
 μπα'θ'ο'ράζει 75
 Μπα'θ'ο'ράνικο 75
 Μπα'θ'ο'ράνοι 75
 μπαινοβγαίνω 8, 14
 μπακάλης 10
 μπαμπακοσφάχτης 142
 μπαρ- 57
 μπάρ 57₄
 μπάρα-μπάρα 57
 μπαραμπάρια 57, 57₄
 μπάρ-μπάρ 57
 μπαρμπάρια 57
 μπαρμπαρίζω 55, 56, 57
 μπαρμπαρίζου 56
 μπάρμπαρος 56
 μπαρμπουτέα 104
 μπαρουσιγιά 114
 μπάρτζα 114
 μπασία 140
 μπέμπω 114
 μπεντικός 114
 μπιλιέτο 20, 44
 μπισκότο 20, 44
 μπλέμα 114
 μπλήμη 114
 μποκανίτσια 103
 μπολιάρα 106
 Μπολιάρι 106
 μπολιάρικο 106
 Μπορέας 123
 μποῦ 98
 Μπούγα 107
 μπουγάδα 119
 Μπούκκα 127
 μπουκκάλα 20
 μπουκκάλι 44
 μπουκούνι 20
 μπουκουραίικα 105
 μπουλιαρεύω 106
 μπουλιαριά 106
 μπουλιάρικα 106
 μπουλιάρης 106
 μουξαδάκλους 83
 Μπραῖμης 107
 μπριλαντένιο 119
 μπριλάντι 119
 μπριν 139
 μπροῦντζος 128
 μπρουστοκλείδ'κου 135
 μπωμπῶ 138
 μ'σκαρον- 134
 μ'τζήθρα 47₃
 μυγαδέα 104
 Μυγάλου 134
 μυγιάζιτι 154
 μυρρίνη 65
 μυρσίνη 65
 μυρωδάτος 36
 μυρωδιά 5, 13, 43
 μυστάζει 137
 μυτζήθρα 47
 μυτουδες 84
 Μ'χάλς 112
 μωρέλι 20, 44
 μωρολόος 118
 N
 ν 138, 139
 'να 95
 νάμ' 135
 νάν 138
 νέθε 109
 νέος 7

νεοττίδες 116
 νερό 46₁
 Νησάτσι 122
 νησίδα 36
 νιᾶτα 145
 Νικλιᾶνοι 118
 νιοφεγγιά 52₁
 νισκιά 159
 ν- νερόν 157
 νοικοκυροῦ 89
 νοι'τ'ᾶς 73
 νοσσίδες 116
 νοσσις 116
 ντ 132
 Ντεληγιανναίικα 122
 ντεντόλια 109
 ντόρτικα 105
 ντοιλγέρικα 105
 ντῶκα 159
 νῦξ 58
 νυφίδες 23, 28
 νύχι 9, 14, 43
 νύχιε 159
 νυχ'τ'ᾶ 74
 νυχ'τ'ᾶτικα 74
 νῶμος 138
 νωροίλια 139
 νωστογυρμένος 91

Ξ

ξ 132
 ξαγαριάσουνε 119
 ξά'ρι'τ'ᾶ 75
 ξάλη 132
 Ξάνθη 121
 ξανθογένης 15
 ξανθούλα 15, 44
 ξαργητοῦ 114
 ξάστρα 78
 Ξανγή 122
 Ξαφένια 121
 ξεδοι'διάζου 70, 72
 ξεδοι'διάσου 72
 ξεγωμοργιάζω 95
 ξεγωμόργιασμα 96
 ξεθαρρεύω 65
 ξεκάμπανος 87
 ξε'τ'ρι'ωδίζου 75
 ξεκουτρουλιάζω 143

ξέλασι 96
 ξενηθειᾶ 114
 ξενεκρώνομαι 142
 ξένους 134
 Ξενοφῶν 103
 ξερά'δα 71
 ξεραίνω 34, 42
 ξεροφρουγανιάζει 145
 ξεσιτ'ισμένο 98
 ξεσκονίστρας 110
 ξεφράξοντε 144
 ξεφτί'δα 71
 ξή 121
 ξιάλη 132
 ξιένους 134
 ξιένους 134
 ξιέβγαλτους 134
 ξιέρ' 134
 ξισ'νιρειῶμι 149
 Ξοβέργης 121
 Ξόδουλος 121
 Ξόθεμι 121
 ξομπλιαστός 134
 Ξόξνος 122
 ξός 121
 Ξόστομος 121
 ξουράφ'κου 135

Ο

ὄζωκοπῶ 8
 Ὀλγόγιαννης 78
 ὀλημερίς 145
 ὀλονυχτούσιος 145
 ὀλός 58₈
 ὀλοῦ 58
 ὀμελέτα 27, 44
 ὀμοιοπαθής 148
 ὀμορφῶνε 139
 ὀμπρέλα 20
 -ον 15
 ὄννεξ 14
 ὄξδ 15
 ὄξδν 19
 ὄξδ(ν) 17, 20
 ὄξδς 19, 27
 ὀποιος 114
 ὀποιους 154
 ὄργους 100
 ὄρεξη 137

ὀρδινιάζεται 96
 ὀρθομίλια 111
 ὀρθομόλι 110
 ὀρκυνος 90
 ὀρνιθα 118
 ὀρνιθοθήρας 40
 ὄρομα 159
 ὄρρος 103
 ὄρφανούλι 15, 44
 -ος 6, 7, 14, 43
 -ός 43, 139
 -όττα 20
 -όττο 20
 ου 89, 138
 οὔ 98
 Ούβραίικα 158
 -ουδα 84
 οὐδέποτε 148
 -ούδης 10
 -οὔδι 10
 -ούλα 15, 44
 -ούλης 15, 44
 -ούλι 15, 44
 οὔλις 134
 οὔλ-λον 94
 -ουλος 138
 οὔλονῶνε 144
 οὔρανός 53₁
 ὄφι 110
 ὄφισ 11, 15

Π

π 138
 πααίν' 134
 πάγ' 112
 πάγι 112
 παγιωμένο 96
 παγιωμένοι 96
 πάη 98
 πάθηα 6
 παθημένο 144
 παθός 14, 43
 πάθουδα 147
 παθών 7
 παθώς 7, 43
 παιδαρέλι 20, 27, 44
 παιδία 104
 παι'διᾶ 68₈
 παιδιάμοντες 143

- παιδόπουλο 44
 παιδούλα 44
 παιζογεῶ 8, 14, 43
 παιθκιά 95
 παιῖδα 68
 παιῖδ'α 68₆
 παιδ'α 69, 72
 παιδ'οῦνε 72
 παίνια 101
 Πατ'ρ'άνικα 75
 Π'τ'ρ'ἄνοι 75
 παιχνίδα 71
 παιχιδ'άζου 72
 παιχιδ'οῦ 72
 παλαιός 6, 43
 παλάτα 72
 παλιοκουνιάροι 6
 παλιορεζίλης 44
 παλιόρογγο 27
 παλιορούτα 27
 παλιορρεζίλης 44
 παλιός 13, 43
 παλιοσιεργοῦνηδες 143
 παλιοσιεργοῦνης 132
 παλιοσεργούνης 132
 παλληκάρα 72
 παμψηφεί 148
 Παναγίας 127
 Παναία 98
 Παναίτα 103
 Πανηγυρίστρα 123
 πανί 44
 πανουκατίζω 142
 πανουκάτισμα 142
 πανώραια 43
 πανώρια 43
 παπαγάλος 27, 44
 παπαδ'άνικό 72
 Παπαρούνα 126
 παπόρα 72
 παπούλα 114
 παππαδάκης 14
 παππαδες 23, 28
 παππαδόπ'λο 138
 παππαδοπούλα 44
 παππουλάκης 43
 παππούλης 44
 παραβολιάζω 145
 παράβουλα 155
 παραγιός 128
 παραγών 134
 παραίτσα 139
 παρακαλάω 24
 παρακαλοῦσα 36
 παρακουλουθάει 135
 παραμόθα 71
 παρᾶν 117
 παραξόρτινος 157
 παραπερούλια 139
 Παραπολιάνα 122
 παραπονιάρης 4, 43
 παραπονιάρης 43
 παραράδιασμα 134
 Παρασκευγή 114
 Παρασκόπι 127
 παρίδα 71
 παρμένο 144
 Παροικιά 117
 Πάροικοι 117
 παροικολόγι 117
 παροικομέτρην 117
 Πάροικος 117
 παροίκου 117
 παστέλι 20, 27, 44
 πατερᾶδες 23, 28
 πατεράκης 14, 43
 πατερούλης 15
 πατημασιά 5
 πατησιὰ 5
 πατινάδα 96
 πάτος 85
 πάτους 83
 Πατρινογιάννης 145
 πατώ 85
 πατώνω 85
 παχειοί 11, 15
 παχός 11, 15, 18
 πδούλ' 124
 πεῖνα 36
 πειράξουτε 144
 πετ'ρ'α 75
 Πετ'ρ'άνικο 75
 Πετροθανάσης 78
 πελάου 95
 πελεκάνος 36
 πεμπέ 19
 πεμπέ ρεγκι 19
 πενηκεία 99
 πένης 99
 πένητας 99
 πεντέξερρος 145
 πεντέρμε 145
 πέρ' 105
 περασά 139
 περασμένο 144
 περάσουν 98
 περάσ'τε 28
 περᾶστε 28
 Πέρης 136
 περιαδράγνω 108
 περιβολάρης 43
 περιβολαριά 43
 Περ'λαδίτης 157
 περοδιαβαίνω 8, 43
 περπατάω 24
 περπερεύομαι 113
 πέτευρον 103
 πέτραβο 103
 πέτρες 98
 πετσέτα 44
 πευκιάς 13, 43
 πήγαινένα 121
 πηγαινοέρχομαι 8
 πηδ'α 72
 πηδ'ές 72
 πήκαμε 151
 πήγης 11, 15
 πιατέλα 27
 πιατέλι 27
 πιδι 121
 πιδιά 132
 πιδιού 133
 πιδούδ' 84
 πιεῖ 12, 15, 44
 πιεῖ(ν) 12
 πιθάρα 72
 πικ'ρ'α 74
 πικ'ρ'αίνου 74
 πικ'ρ'ο 74
 πικ'ρ'ός 74
 πικ'ρους 112
 πικραίνω 34, 42
 πιμονθ'οράζου 75
 πιράσ' 100
 πιροῦ 149
 πιστοποιού 149
 πλαδαρός 48, 59₄
 πλατ'α 73
 πλακώση 145
 Πλαστηρόκωστας 144

- πλαταίνω 34, 45
 πλατέος 104
 πλάττητα 84
 πλάτους 98
 πλατυνοούρλ'κον 135
 πλατύς 11, 15, 61₂
 πλεβ'ρ'ακά 73
 πλέκω 62
 πλένουμάστε 103
 πλένω 34, 42, 45
 πληγή 98
 πλοία 36
 Πλουμπιδόγαμπρος 123
 πλούσιος 139
 πλυνίσκω 158
 πλυν-νίσκω 95
 πλωριό 138
 ποδάρι 136
 πόδια 71
 πόδα 71
 πο'δ'α 72
 πο'δ'ιάζου 72
 πο'δ'ιάσου 72
 πο'δ'οῦ 72
 πο'δ'οῦνε 72
 ποῖσος 23, 28, 45
 πόλεις 11, 14, 43
 πόλη 11, 14, 43
 Πολιάνα 122
 πολιμάου 98
 πο-λυνίσκω 94, 95
 πονάει 137
 πονοῦμε 28
 πόνους 47₁
 ποντίζω 118
 πορjά 143
 πόρος 118
 πορτιέρης 10
 πορτοκαλί 12
 πορτοκαλῖς 11
 ποτήρι 33
 πού 23, 28, 45, 139
 -πουλα 15
 -πούλα 44
 πουλημένα 144
 -πούλι 15, 44
 πουλ-λαόφανος 157
 πολήμι' 125
 πουλλία 104
 -πουλο 15, 79
 -πουλος 15, 44
 πολ'ταριά 148
 πουνέντε 138
 πούντζες 95
 πουρτούδα 84
 πουτάζουμι 98
 ποτρομῶ 156
 π-πέφτον 94
 πράξεις 11, 43
 πράξη 43, 45
 προάτινα 135
 Πρεβεζιῶνος 23
 πρόβατα 47₁
 προβατίνα 36
 προβατινός 139
 προβάτσι 115
 προβατῶνε 144
 προβέντες 102
 προβιά 13, 43
 προγοδέψ' 121
 προεστοί 7
 προεστός 14, 43
 προθεσμίγια 121
 προικοθήρας 40
 προικούσα 36
 Προιτσιεῖο 122
 πρόκα 128
 προκάμουντε 144
 προσποιοῦμαι 148
 προσφυγή 148
 προυβατάρ'ς 135
 προυβέντα 101
 προφήτεφένα 121
 προχωροῦ 149
 προωγιή 121
 πρωτενουσιῶνος 23
 πρωτολάτης 78
 π'τουλόγος 135
 πυκινάδα 103
 πύρατος 135
 Πυργάριζα 122
 πύργος 136
 πυροσία 104
 πυρρός 66
 πυρσός 66
 πώς 23, 28, 45
 πῶς 23, 28, 45

P

- ράβγω 114
 ραβδέα 104
 ραβδιά 13
 ραβ'δ'ιά 73
 ραβ'δ'ιάτορας 73
 ραιβός 88
 Ραμνοῦς 126
 ραφτάδες 23, 28
 ργια 97
 ρεβίθια 98
 ρεγάλο 119
 ρέγκ 18
 ρεγκί 12, 15, 17, 18, 19
 ρεῖτσι 115
 ρεμα'τ'α 73
 ρέστες 119
 ρεψιάζω 145
 Ρηγόγαμπρος 123
 ρημάδα 71
 ῥημοκκλήσι 138
 ρι 121
 ριζάφτι 136
 ρῖμμα 101
 ρίχν'νι 100
 ρογ'δ'ιά 74
 ροδαρέ 114
 ρόκα 20, 27, 44
 ρόμκα 105
 Ροσβάναγα 122
 ρουβώνει 136
 Ρούγα 122
 ρουή 100
 Ρούκ'σα 157
 Ρουκ'σ'ώτης 157
 ρουχιῶ 151
 ρώγα 36, 39
 ρωμαῖός 6
 Ρωμαῖός 43
 Ρωμιός 43
 ρωτᾶμε 28

Σ

- σ 132, 138
 Σαβ'ρ'ανή 73
 Σαββατιάτικο 115
 σα'ρ'δ'ιά 75

- σα'ρ'δ'ιές 75
 σακάζω 145
 σακκιά 144
 σακκοκόπ'ρ'ια 74
 σακ-κούλ-λα 94
 Σαλαμίνα 36
 σαλιβάρι 103
 σαλός 90
 Σαμακιά 126
 σαμιά 145
 σαμώνω 145
 σανίδα 71
 σάντουλος 114
 σαπάνου 132, 143
 σαπέρα 134
 Σαρακίνα 113
 σαρανταλείτουργο 115
 σαρμανίτσα 104
 σαρομα'τ'ιά 73
 σαρωμαθιά 114
 σαυρός 104
 σβέλος 139
 σβέρκο 145
 σβρωχ'τ'ιά 74
 σγαρλίζω 134
 σγάρλισα 98
 σγαρλώντα 134
 σ'δύχαινάνα 121
 σεβ'ρ'ιακά 74
 σέλαος 59
 σέλας 58, 59₂
 δειμῶνας 95
 σείξιμο 145
 σειρίν' 106
 σείσιμο 145
 δένα 134
 δέρι 95
 σέτερ' 159
 σηκῶης 98
 σήμιρα 47₁
 σία 104
 σιάντρελλος 78
 σιαπάνου 132, 143
 'σιαπάνου 96
 σιαπέρα 134
 σιαπλαούρας 134
 σιαπλαούρας 134
 σιαπού 132
 σιαπού 134
 σιάδας 138
 σιένα 134
 Σικαλίστρα 123
 σινάπια 47
 σίντας 138
 σιτάρι 99
 σκαβνιά 157
 σκάνιο 157
 σκαφί'δα 71
 σκαφόν' 124
 σκέλη 6, 13, 44
 σκέληα 6, 13, 44
 σκεληού 44
 σκέλι 6, 43
 σκέλια 43
 σκελί'δα 71
 σκελιού 43
 σκέλος 6
 σκελώσης 146
 σκέμμα 96
 Σκηταργειό 127
 σκιζάφ'κον 135
 Σκινιώτισσα 115
 σκίνος 36
 σκιούτε 144
 σκλιβό 48₁
 σκο'δ'ιά 72
 σκόλη 119
 Σκοπά 127
 Σκοπας 127
 Σκόπη 127
 Σκοπή 127
 Σκοπιαί 127
 Σκοπίη 127
 Σκοπός 127
 Σκοπιώτισσας 127
 σκορδάτο 36
 σκούβω 157
 σκουδράω 157
 σκου'τ'ιά 73
 σκουλεϊον 134
 Σκουμπās 127
 σκουντάφτ' 144
 σκουτέλλα 44
 σκουτέλλι 20, 27
 σκουφτά 157
 σκούψιμο 157
 σκυλλομάτης 43
 σκυλλονύχης 14, 43
 σκυλλοφάους 98
 σκώ'τα 72
 σμουγ'δ'αίνου 74
 σ'κόνω 138
 σ'μάδι 138
 σμουγ'δ'ιής 74
 Σμυρονιός 43
 σόν 159
 Σουλιμᾶ 107
 Σουλιμοχώρια 107
 σουλτάνος 23, 28
 σουρνόδανε 143
 σούσα 91
 σούστα 128
 Σοφούλα 44
 σοφραίζω 80
 σοφρᾶς 159
 σπάθ' 155
 σπα'θ'ιά 73
 σπάργας 118
 σπαργάω 118
 σπαργώνω 118
 σπαρτά 47₁
 Σπάρτα 122
 σπαρτέα 104
 σπείρα 90
 σπηλιά 43
 σπίθια 114
 σπί'τα 72
 σπít' 132, 133
 σπίτι 12
 σπιτιώνε 139
 σπιτούδ' 84
 σπ'λιά 6
 σπρώγγω 144
 σπρώχγω 144
 στ 139
 σταβά'ρα 72
 σταβάρ' 155
 Σταβ'ρ'ανάκος 73
 Σταβ'ρ'άνι 73
 Σταβ'ρ'ανός 73
 Σταβ'ρ'άτης 73
 Σταβ'ρ'άτιζα 73
 Σταβ'ρ'οῦ 73
 Σταμάτω 123
 στάσεις 14
 στάση 14
 Στασινογιάννης 145
 σταχτι 12
 σταχτιοί 12, 15
 σταχτίς 11, 15, 17

στάχυ 11
 στεγάδα 71
 στεγαδ'άξου 72
 στενοχούρα 72
 στενοχωργιέται 121
 στήθι 6, 14
 στήθια 6, 14
 στήθος 6
 στήθα 71
 στηθ'άξομαι 73
 στηθ'άξου 73
 στιμάρω 114
 στοιβή 116, 118
 στοίχημα 151
 στομάχι 119, 137
 στομούχι 114
 στραβόροκα 27, 44
 στρατ'ώτης 73
 στραός 158
 Στρατώ 123
 στρατών 39
 στρατώνα 36
 στρατώνας 36
 στριφτάδα 71
 στρακλιάστηκε 143
 στρουσίδα 71
 στρόφος 116
 στρώση 45
 στυράκι 118
 σεγγενικιάρικο 143
 συγκαθάει 98
 συγκαθάει 98
 συγκιριάζω 101
 σύγκρινος 114
 συγγρισμένο 144
 σῦκα 144
 συκέα 26
 συκιὰ 26
 συκιές 45
 συλλαρεύω 78
 συμπεραίνω 34, 42
 συμφουνοῦ 149
 συμφωνίγια 121
 συναυλακάρης 78
 σύνταξη 138
 συντυχάν-νω 158
 συτσεά 104
 σύφλογο 145
 σύχριστος 118
 συχώρο 72

σφάλαγας 157
 Σφήνα 122
 σφραγίδα 36
 Σωκράτης 11
 σωπάσ'τε 28
 σωπᾶστε 28
 σώπικα 105
 σωτήρας 40
 Σωτήρω 123

T

τάεις 98
 τάικαμι 101
 Τάκης 136
 τακούνι 27, 44
 τάλαρους 100
 ταναϊμόκου 61₂
 τάξεις 19, 14
 τάξεων 11, 14
 τάξεως 11
 τάξη 14
 Τάτσης 136
 Τάτσιζα 122
 Τατσούρης 136
 ταυρῶ 159
 ταφιάζω 137
 ταχιά 43
 ταφέα 104
 τέθοιο 114
 τέτος 72
 τέλεια 136
 τέλους 98
 τέμενος 90
 τες 23
 τέσσιρις 155
 τς 123
 τζάπα 132, 143
 τζιάπα 132, 143
 τζιορμπαλᾶς 132
 τζιμποφιλῶ 8
 τζορμπαλᾶς 132
 Τηλέμαχος 103
 τήομαι 118
 τίλογα 143
 τίμιγος 121
 τίμνιος 139
 τιμόνι 27, 44
 τιμονιέρης 10
 τιμώντας 36

τις 23
 τῖς 22, 27, 45
 τιτράδιον 134
 τοῖς 22, 27, 45
 τομάρα 72
 τόπος 46
 τόπους 46₁
 τότεσος 121
 Τότος 136
 τουλουπέλα 20, 27, 44
 τοῦμπο 128
 τουμπόδειλος 157
 τοῦν 144
 τουρανιὰ 119
 τραγογένης 44
 τραγοπούλι 44
 τραγόπουλο 44
 τραγόπουλος 44
 τραπεζιέρης 10
 τραταρίσκω 95
 τρανᾶ 137
 τρεμοσβήνω 8
 τριάνταν 144
 τριανταφυλλίς 17
 τρικολωνικά 105
 τρίουζα 159
 τρόμπα 128
 τρομπέτα 44
 τρουποκεφαλιάζω 145
 τρόχος 118
 τρύος 118
 τρώμε 33
 τρώουμι 98
 τρώς 23, 28
 τρώτε 45
 τῶακάλι 132, 143
 τσάκωσαν 138
 Τσάντα 136
 Τσαούση 122
 τσάπα 20, 27, 44
 τσαπιὰ 159
 τδεμπέρα 108
 τδέπη 108
 Τδερβίκο 122
 Τσερέσοβα 122
 τδερι 95
 τδεφάλι 95
 τσημών-νω 95
 τσιακάλι 132
 Τσιβούρι 122

τσιδῶ 112
 τσιμπίδα 128
 τσιοπάνηδες 143
 τσιοπάνης 132
 τσιρι 112
 τσιριπόπ'λο 138
 τσιρότο 20
 τσ'λιὰ 112
 τσιλοπονάει 115
 τσιμαῖμαι 115
 Τσοπανάκης 43
 Τσοπανέλης 44
 τσοπάνης 108, 132
 τσοπανόπουλο 44
 τσουκουνίδα 103
 τσωπαίνω 136
 τυρι 12, 15, 47, 53₁
 τ'φέκ' 158
 τώρα 42, 34, 45

Υ

-ὺ 18, 20
 ὑγιερὸς 51₁
 ὑγραλὸς 51₁
 -ὺ(ν) 20
 ὑπερέτι'ρι'α 75
 ὑπέρογκος 90
 ὕπνος 46
 ὑπόλογος 148
 ὑπουργεύω 113
 ὑπουργὸς 113
 -ὺς 11, 15, 17, 18, 20, 26,
 27, 33, 35
 ὑφορῶμαι 156
 ὑψηλὸς 51₄

Φ

φαγι 12, 15, 26, 44
 φαγιά 12, 44
 φαγιοῦ 12
 φαγοσποριάζω 78
 φαγωμένο 144
 φά'δα 71
 φαλαρη 99
 φαλαρίς 108
 φαλαρό 99
 φαλαρὸς 99
 φάλαρος 99

φάληρα 99
 Φαμέγιοι 118
 φᾶνε 97
 φανιντουμιᾶς 142
 Φανόγαμπρος 123
 φαρδὺς 11, 15
 φαρονατζῆς 128
 φαρσεύτι 149
 φασούλι 33
 φᾶτε 28
 φεγγάρ' 158
 φερμένο 144
 φευγόδικος 145
 φήτου 97
 φθάσαμε 138
 φιδοφαωμένε 145
 φίδα 71
 φικ'νὸς 112
 φιλι 12, 15, 44
 φιλιὰ 12, 44
 φιλιουῦ 12
 Φιλοποίμην 103
 φίλου 97
 φι'τ'άρι 74
 φι'τ'α'ρι'ὰ 74
 φι'τ'αριζου 74
 φι'τ'αστικά 74
 φι'τ'άχνου 74
 φκειασμένο 144
 φκειάσουτε 144
 φ'κέντρα 148
 Φλακωπή 115
 φλασκιάζω 52₃
 φλάσκιασμα 52₃
 φλού'δα 71
 φοβούμαστε 151
 φονεύω 114
 φονιάς 43
 φορατζῆς 10
 φορήγαμε 143
 φορτωτήρα 40
 φούντις 98
 φουράδα 149
 φουρνέλο 20, 44
 φουρνόστομα 104
 φουῦρος 104
 φουρόστομα 104
 φουτυγιά 133
 φουχτεᾶ 43
 φουχτιά 13, 43

Φράγκου 122
 φραή 118
 φραιζα 128
 φραιζαδῶρος 128
 φραμένα 144
 φραχταπήδα 78
 φρίκη 145
 φρούδω 123
 φρούδι 6, 12, 13
 φρούδια 46₁
 φτάσαμε 138
 φτειαγμένο 96
 Φτέρη 122
 φ'τίνια 125
 'φτούνη 143
 φ'τσέλλ' 148
 φυδ'κους 98
 φυρρός 66
 φυσανέμης 157
 φωθιά 114
 φωϊτὰ 68
 φω'τ'ὰ 69, 73
 φωνάζω 8
 φωνούλα 33
 φῶτα 36
 φωτ'ὰ 68₆
 Φωτόγαμπρος 123
 Φωτῶ 123

Χ

χ 100
 χαν'λά 157
 χαβούζα 79
 χάβρος 157
 χαγάνος 28
 χαζοπατέρας 7
 χά'δα 71
 χαι'δ'άσης 72
 χαι'ρι'τ'ὰ 75
 χαι'ρι'τι'ουῦ 75
 χαι'ρι'τι'οῦνε 75
 χαμαδράκι 146
 χάμαι 146
 χαμακιά 146
 χαμόκουτος 136
 χαμολόγια 146
 χαμολογῶ 146
 χάμου 96
 χάους 98

χαροκαημένος 7, 8, 14
 χαροκαμένος 7, 43
 χάρος 7, 14, 43
 χάρου 100
 χάρω 7
 χάρων 7
 χείλι 6, 14, 43
 χείλια 6, 14, 43
 χείλιου 43
 χείλος 6
 χειμών 39
 χειμώνα 39
 χείρα 72
 χείρα 73
 χεράμι 103
 χέργια 121
 χερήσιος 145
 χέρια 143
 χέρσος 66
 χήνα 36, 39
 χ'ράζομαι 74
 χ'ράζόμενος 74
 χ'ρωμένος 74
 χ'ρώνου 74
 χ'ρωστουμείκα 74
 χ'ρωφελέτης 74
 χιρουμάντ'λου 134
 χλομπός 139
 χλωρόν 99₂
 χλωρός 99₂
 χν 144
 χ'νι 100
 -χνω 144
 χοδροκέφαλος 157
 χορεύγω 118
 χορτάρα 72
 χουλιάρια 97
 χούμα 142
 χουράφ' 100
 χουραφιάς 98
 χουσα 125
 χουφ'τιά 74
 χουφ'τιάζου 74
 χρασίδα 71
 χριστιανή 76
 χριστιανός 76
 χριστιανός 76
 χριστιανός 76
 χριστιανός 121
 χριστουγεννιάζω 145

χρουσός 89
 χρουσιάου 158
 χρουση 121
 χρουσοθήρας 40
 χρουσός 121
 χρουσοχέρης 159
 Χρούσω 123
 χρωμα 36
 χτάρα 72
 χτενάδες 36
 χτενάς 36
 χτένια 154
 χώρα 72
 χωραφούδ' 83
 Χωρέας 123
 χωριατοπούλα 44
 χωρηδ 143

Ψ

ψ 132
 Ψάση 107
 ψαλίδα 71
 ψαλιδιές 72
 ψαλιδιού 72
 ψαλιδιούνε 72
 ψαρονέφρα 73
 ψεύτης 132
 ψηλός 51₄
 ψιεύτης 132
 ψίφωμα 96
 ψιφώνει 96
 ψιχειώνται 103
 ψονίζ'νι 134
 ψούνισα 151
 ψοφολογῶ 8, 43
 ψ'χουβγάτ'ς 134
 ψωμάδες 23
 ψωμί 12, 15, 47, 53₁
 ψωμίν 157

Ω

-ω 123
 -ῶ 108
 ὠδίνες 90
 -ων 14
 ὠραῖγος 121
 -ως 14, 43
 -ῶς 43

accumbo 106
agguantare 114
agliata 114
alla lesta 114
ambasciadore 114
anagyris foetida 126
arbitrante 118
arbitro 118
arvales 106
arvalis 106
aventario 114

b 132, 138, 140

balsamo 138
bar-bar 57
barometro 138
bayilmak
belbere 57₂
belbērē 55₃
bērbēlis 55₃
bessalis 44₁
biassa 52₃
blarus 49
**blassa* 52₃
bozzale 156
bozzolo 54₆

centenario 114
ceresevo 122
ciottolo 54₆
Crvica 122

d 132, 138, 140
davranmak 156
dērdēlis 55₃
dogru 156

entrata 114

fabbro 157

Falco 116
fide 140
fratres 106

incompositus 49
incondita 49
inconditum 49
insulsus 49₆, 50₁
intaccare 156

kasavet 114
kenar 111

lapis 157
legatura 156
lumaca 63, 64
lumaq 64
lumaqje 64
limax 63

macchia 157
masseria 114
meles taxus 118
mente 156
mesura 156
milvus 116

mogyia 127
mülk 114

nam 135

Poljana 122
pomidoro 157
prevenda 101
-pullus 13

s'armanitsa 104
scilla maritima 146
stimare 114

tara 156

-ula 13

-ulla 13
ulmaca 64
ulmaceae 64
ulmaceus 64
ulmus 64
-uridae 118

vanus 49
vardiano 114
vekil 118
villano 114
velvere 57₂

yeradmak 146

zevk 114

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ.	4	στ.	34	ἀντὶ Θράκ.	γράφε	Θράκ
»	7	»	42	» γερογάιδαρος	»	γερογάιδαρος
»	11	»	42	» πορτοκαλλίς	»	πορτοκαλὶς
»	12	»	1	» πορτοκαλλί	»	πορτοκαλί
»	13	»	6	» ἐγένετος	»	ἐγένετο
»	14	»	21	» γαῖδουρονύχης	»	γαῖδουρονύχης
»	14	»	22	» ἄνθρωπάκις	»	ἄνθρωπάκις
»	15	»	20	» γαῖδουροπούλι	»	γαῖδουροπούλι
»	20	»	21-22	» Ἐνετικῆς	»	Ἐνετικῆς
»	27	»	24	» βρωμόριζα	»	βρωμόριζα
»	38	»	1-2	» βαθ-μὸς	»	βα-θμὸς
»	39	»	32	» διαμαρτύρονται	»	διαμαρτύρονται,
»	53	»	11	» κατεχωρίσαν	»	κατεχωρίσθησαν
»	55 ₂	»	2	» Τραγωδ.	»	Τραγωδ.
»	71	»	26	» γιοργάθα	»	γιοργάθα
»	71	»	27	» ἐγιοργάθαζα	»	ἐγιοργάθαζα
»	71	»	27	» ἐγιοργάθασα	»	ἐγιοργάθασα
»	72	»	41	» γιοργαθιάζου	»	γιοργαθιάζου
»	72	»	42	» γιοργαθιάσου	»	γιοργαθιάσου
»	73	»	37	» κοφονεφ'ράζου	»	κοφονεφ'ράζου
»	73	»	38	» ἐκοφονεφ'ράσα	»	ἐκοφονεφ'ράσα
»	73	»	38	» κοφονεφ'ράζομαι	»	κοφονεφ'ράζομαι
»	80	»	23	» διακονιαρόπουλο	»	διακονιαρόπ'λο
»	80	»	23	» κουταβαδόπουλο	»	κουταβόπ'λο
»	80	»	23	» κατσουνλόπουλο	»	κατσουνλόπ'λο
»	95	»	1	» σ	»	χ
»	126	»	14	» foedita	»	foetida
»	134	»	10	» μιζέρια	»	μιζέδια
»	145	»	35	» ὀλημερίς	»	ὀλημερίς

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδες
Τροποποιήσεις εἰς τὸ ὀρθογραφικὸν σύστημα τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς	3-45
Ἰω. Ν. Καλλέρη : Ἀνάλεκτα Λεξικογραφικά	46-66
Α. Κουτσιλιέρη : Ἡ ἐπένθεσις εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης.....	67-76
Ἐκθεσις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ ἔτους 1959	77-92
Ἐκθεσις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ ἔτους 1960	93-129
Ἐκθεσις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ ἔτους 1961	131-152
Ἐκθεσις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τῶν ἐτῶν 1962-63	153-160
Πίναξ λέξεων	161-184
Διορθωτέα	185